Cumhuriyet Üniversitesi
Yayınları No : 37

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

Bosnalı Alaeddin

SABİT

DİVAN

Haz: Doç. Dr. Turgut KARACAN

Sivas 1991

ÖNDER Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş.
Tlf. . 18592 - 17913
SIVAS

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I - IV
GİRİŞ V - VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SABİT'İN HAYATI 1 - 9
2. SABİT'İN KİŞİLİĞİ 10 - 30
3. SABİT'İN DÜNYA ve HAYAT GÖRÜŞÜ 30 - 45
4. SABİT'İN ESERLERİ 45 - 53

İKİNCİ BÖLÜM

1. SABİT'İN ŞİİRLERİNDE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ - 54
   A - ŞEKİL, VEZİN ve KAFİYE 54 - 61
   B - SABİT'İN DİLİ 61 - 68
   C - SABİT'İN ÜSLUBU 68 - 74
2. SABİT'İN ŞİİRİNDE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ 74 - 79
   A - DEVRİNE AİT BİLGİLER, GELENEKLER ve GÖRENEKLER 79 - 90
   B - ÇEŞİTLİ BİLİMLER ve BU BİLİMLERE AİT TERİMLER 90 - 94
   C - PEYGAMBERLER HAYATI ve MUCİZELERİ 94 - 102
   D - TARİHİ ŞAHSİYETLER ve KAHRAMANLAR 102 - 107
   E - ATA SÖZLERİ ve DEYİMLER 107 - 132
3. DİVANIN YAZMA NÜSHALARI ve TAVSİFLERİ 132 - 139

SONUÇ 140 - 141
BİBLİYOGRAFYA 142 - 146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ - 150
TAHMİSLER 314 - 357
KASİDELER ve GAZEL-İ MÜZEYYELLER 151 - 313
TARİHLER 318 - 350
GAZELLER 351 - 533
TERCİ'İ BENTLER 534 - 540
KIT'ALAR 540 - 549
RUBA'İLER 550 - 553
EBYAT 554 - 570
ELGAZ 571 - 574
AYETLERDEN ALINAN KELİMELERİN AÇIKLAMASI 575 - 578
DİPNOTLAR 579 - 633

ÖNSÖZ

Divan edebiyatı, klasik Arap ve özellikle İran edebiyatının etkisi altında meydana gelmiş ve gelişmiş bir edebiyattır. Daha başlangıç yıllarında bu edebiyatların büyük şairleri örnek alınmış, bu iki dilin kuralları ve gramerleri şiir diline girmeğe başlamıştır. XIV. yüzyılda şiirde Türkçenin hakimiyeti görülürse de, sonradan Arap ve Fars kurallarının güçlendiği, XV. yüzyılda ise dilde, nazım biçimlerinde ve mazmunlarda İran etkisinin kendini kuvvetli bir biçimde duyurduğu görülür. Aruz veznine bu dillerin kolayca uyması Türk şiir diline Arapça Farsça sözcüklerin kolayca girmesine neden olmuş ve giderek Arapça, Farsça ve Türkçenin karışımı bir şiir dili meydana gelmiştir. Bu arada Necati (?-1508) şiirlerinde Türk atasözleri ve deyimlerine yer vererek manzumelerinin kafiyelerini Türkçe sözcüklerden seçmiş, gelişmekte olan divan şiirine bir yenilik ve yerlilik getirmiştir.

XVI. yüzyılın başlarında, Necati'nin yolunu takip eden Güvahî (?-1519) manzumelerinde Türkçe deyimlere ve atasözlerine oldukça fazla yer vermiş ve Pendname'yi atasözlerinden meydana getirmiştir. Yine bu yüzyılda şiir dilinde, aruzla fakat, sade terkipsiz Türkçe ile yazmak eğilimi bilinçli bir biçimde Edirneli Nazmi (?-1584) ve Tatavlalı Mahremi (?-1535)'de görülür. Türk-i basit denilen ve Türk lisan ve kültürüne uygun eserler vücuda getirme cereyanı istenilen sonucu vermemiş ve yeni yeni temsilciler yetiştiremediği için kısır bir hamle olarak kalmıştır.

XVII. yüzyılda İran etkisi devam etmekle beraber, Nef'i (1572-1635), Şeyhülislam Yahya (1552-1644), Şeyhülislam Bahayî (1601-1653) gibi şairlerimizin İran etkisinden sıyrılarak, bir dereceye kadar şiir diline yeni bir söyleyiş ve güç kazandırdıklarını görüyoruz. İran etkisi giderek azalmakta, mesnevilerde olduğu gibi, kaside ve gazellerde de yerli unsurlarla, yeni mazmunlar ve yeni imajlar bolca yer almağa başlamaktadır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısı, yani Sabit'in yaşadığı devir, Nabi (1642-1712) şiirinin rağbet gördüğü ve yüzlerce şairin yetiştiği bir devirdir. Sabit, bu şair bolluğu içerisinde kendini göstererek devrinin önemli bir şairi olmuştur. Nabi ile aralarında bir yakınlık olmasına ve onun birçok gazellerine nazire söylemesine karşın etkisi altında kalmamış, halk deyimlerine ve atasözleriyle Türkçe kelimelere ve mahalli terimlere yönelmiş, taklitten kaçınarak yeni yeni mazmunlar aramış, günlük konuşma dilinin hususiyetlerini, başkalarında görülmedik bir biçimde şiire sokarak kendine

Araştırmalarımızın Birinci Bölümü'nde Sabit'in hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuştur. Kaynakların verdiği bilgilerden ve divanından faydalanarak hayatı aydınlatılmaya çalışılmış, kendinden önceki şairlerle, devrindeki şairler arasındaki münasebet aranmış, nazireleri üzerinde durularak daha sonra yetişen ve etkisi altında kalan şairlere değinilerek, edebi değerinin ortaya konulmasına gayret gösterilmiştir.

Sabit'in hayatında ve edebi kişiliğinde yetiştiği devrin siyasi ve sosyal yapısının büyük etkisi vardır. Bunun için araştırmamıza şairin yaşadığı devri tanıtmakla başladık.

Divan şairlerinin hemen hepsinde görülen dünya ve hayat hakkındaki duygular, arzular, ümitler ve dünya nimetlerine eğilim Sabit'de de görülmektedir. Divanı'ndan aldığımız beyitlerle, dünya ve hayat hakkındaki görüş ve telakkileri izaha çalışılmıştır. Devrinin bir çok tarihi olaylarını kasidelerinde konu etmesi nedeniyle bu olaylar üzerinde durulmuş, ayrıca devrinin gelenek ve görenekleriyle, kendi zamanına ait çeşitli bilgiler verilmiş, bu arada telmihlerde bulunduğu peygamber kıssalarından da söz edilmiştir.

Sabit'in şiirinde, biçim özelliklerini konu edindiğimiz İkinci Bölüm'de Divandaki nazım biçimleri ve kullanılan vezinler, dil ve üslup özellikleri ele alınarak şairin nazım tekniği ve kafiye anlayışıyla, bundaki başarısı ele alınmış kullandığı sözcüklerin çeşidi ve biçimi beyitler içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca şiirlerinin içeriğini daha iyi anlamak için bazı beyitlerin kısa açıklamaları ve edebi sanatlardaki ustalığı bu bölümde gösterilmiştir.

Bu bölümün sonu Sabit'in Divanında geçen atasözleri ve deyimlere ayrılmıştır. Deyimleri ve atasözlerini kullanış biçiminde alfabetik bir sıra gözetilmiş ve bazı deyimlerin karşılarına anlamları yazılmıştır.

Eserin hazırlanması sırasında rahatsız olmasına karşın, bilimsel özverisini esirgemeyen, büyük bir çaba ve titizlik gösteren, engin bilgilerinden sonsuz zevk aldığım pek muhterem ve merhum Hocam Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın emeğini teşekkürle ifade etmek mümkün değildir. Onu rahmetle anarken engin bilgisinin damlalarından aldığım feyzle bahtiyarlık duymaktayım.

Ayrıca kitabın basımını sağlayan Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Sayın Prof.Dr.Muvaffak Akman'a, yayın komisyonu üyelerinegönül borcumu belirtirken, basımı sırasında emeği geçen Önder Matbaası ve personeline teşekkür ederim.

Bütün bu çalışmaların sonucu olarak tam ve doğruya ulaşabilmek elbette mümkün değildir. Eksiklerimiz ve yanlışlarımız mutlak olacaktır. Daha iyi ve mükemmel olabilmek için eleştirileri ile yardımcı olacaklara teşekkür ederim.

Turgut KARACAN

GİRİŞ

XVII.yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı İmparatorluğu'nun en karışık ve en bunalımlı bir devridir. XVI. yüzyılın ikinci yarısında görülmeğe başlayan duraklama XVII. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş, bu durgun görünüş yüzyılın ikinci yarısında yerini gerilemeğe bırakmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nu duraklamaya, giderek çöküntüye götüren sebepleri, İmparatorluğun içinde ve dışında aramak gerekir. Dış sebepler arasında Avrupanın müsbet ilimlerle, teknik ve endüstride hızla ilerlemesini ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kapılarını batıya kapayarak, batıl inançların ve dinin katı dogmalarının tesiri altında devletin hiçbir değişikliğe uğratılmadan eski sistemlerle idare edilmesini gösterebiliriz. Bu sebebin yanı sıra devlet idaresinin kudretsiz ve dirayetsiz padişahlar tarafından yönetilmesinin de büyük payı vardır. Zayıf ve tecrübesiz sultanların zamanında devlet işleri layıkı ile yürütülememiş, devletin gücü ve otoritesi azalmış, bunun sonucu olarak da memleketde huzursuzluk ve bozukluk baş göstermiştir. IV. Murad zamanında içte biraz asayiş ve huzur sağlanırsa da, sonradan başa geçen sultanların güçsüzlüğü devletin otoritesini sarsmış ve toplum hayatı, siyasi, iktisadi ve sosyal alanda düzensizlik ve karışıklığa itilmiştir. Sultan İbrahim ve IV. Mehmed dönemlerinde devlet işleri alabildiğine bozulmuş, rüşvet almış yürümüş, isyanlar, eşkiyalık ve zulüm son hadde varmıştır.

Köprülü Mehmed Paşa ve daha sonra oğlu Fazıl Ahmed Paşa'nın sadareti sırasında Anadolu'daki asiler sindirilmiş, dışarıda bazı zaferler elde edilmiştir. Avusturyalı'larla barış yapılmış, Lehistanla 1672'de başlayan savaşta, Kamaniçe ile Podolya ve Ukrayna bölgeleri alınmıştır. Ertesi sene yapılan savaşta, Hotin Kalesi bir kaç defa el değiştirmiş, dört sene süren bu savaş sonunda Lehlilerle barış yapılmıştır. Sultan İbrahim zamanında yapılan bir diğer önemli olay da Ruslardan Çehrin Kalesinin alınması ve barış yapılmasıdır.

XVII. yüzyılda görülen bu tür savaşlar, savunma ve itibarı korumanın dışına çıkamamış, devlet idaresindeki beceriksizlikler, saray entrikaları ve çıkar kavgaları imparatorluğu hayli yıpratmıştır. Bu kötü şartlar içerisinde 1683 tarihinde Viyana ikinci kez kuşatılmış fakat sonuç yenilgi olmuştur. Nihayet , Karlofça andlaşmasıyla da İmparatorluk kendini bir daha toparlayamamış ve çökmüştür.

Sabit iç de ve dışda karışıklığın devam ettiği, rüşvet ve kayırmanın alabildiğine çoğaldığı bu devirde, birçok padişahların saltanatını yaşamıştır [1].

1) I. İbrahim (1640-1648), IV. Mehmed (1648-1687), II. Süleyman (1687-1691),II. Ahmed(1691-1695), II. Mustafa (1695-1703), II.Ahmed(1703-1730).

Sabit,devrinin olaylarına yabancı kalmamış, eserlerinde ve Divanının bir çok yerinde bu olaylara zaman zaman yer vermiştir. 1110/1699 yılında Lehistanla yapılan anlaşma, Çehrin Kalesinin fethi ve 1123/1711 'de gerçekleşen Prut Andlaşması bunlardan bazılarıdır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında edebiyata gelince, bu devirde şair bolluğuna rağmen, İmparatorluğun içine düştüğü siyasi, sosyal ve ekonomik alanlardaki bunalım edebiyatı da etkisi altına almış, daha önceki yüzyıllarda din, tasavvuf, his ve hayalle beslenen lirik divan şiiri, güçlü temsilciler yetiştirememiş, şairler darb-ı mesel ve hikmet vadisinde kalem oynatmaya başlamışlar ve yerli konulara yönelmişlerdir.

Yüzyılın başında Nef'i (ö:1044/1635), kasidelerindeki mübalağalı hayalleri ve tantanalı ahengiyle kaside üstadı olarak görülür. Medhiye ve hiciv sahasında da büyük sanatkârdır. Daha hayatta iken Sabri (ö:1058/1648) ve Naili (ö:1077/1666), onun gibi yazma temayülü göstermişler, daha sonra Nabî (ö:1124/1712), Nedim (ö:1143/1730), ve Şeyh Galib (1213/1799) gibi şairler onun yolunu takip etmekle beraber, hiçbiri onun şiir tekniğine, dilindeki selaset ve mana düzgünlüğüne yetişememiştir.

Gazelde Şeyhülislam Yahya (ö:1053/1643) maddi aşkın neşe ve zarafetini terennüm etmekle Baki (1526/1600) ve Nedim'e yaklaşmış, fakat onlardaki çoşkun heyecana ve engin ilhama yetişememiştir. Devrin hem şair hem şeyhülislam olan bir diğer şahsiyeti de Şeyhülislam Bahayi (1064-1653) 'dir İnce zarif ve aşıkane gazellerinde divan şirinin her türlü inceliklerini, nükte ve hünerlerini bir araya toplamış, diğer divan şairlerince en çok beğenilen ve tanzir edilen şair olmuştur.

Bu devir edebiyatının özelliklerinden biri de Sebk-i Hindi üslübunun edebiyata girmesidir. İranda klasik dönem kapandıktan sonra Hindistan'da Farsça yazan Hint, İran ve Türk asıllı bazı şairler, yeni bir şiir üslubu geliştirerek Sebk-i Hindi yani, Hint tarzı ya da Hint üslubu denilen yeni bir anlayışla şiir yazmaya başlamışlardır. Hind edebiyatından etkilenmek suretiyle meydana çıkan bu tarzın büyük şairleri, Urf-i Şirazî, Nazirî Talib-i Amulî, Kelimî, Kaşanî, Saib-i Tebrizî, Feyzi-i Hindî, daha çok Hindistan'da şöhret kazanmışlardır. Saib Hindistandaki sebk-i hindi taraftarlarının, Şevket-i Buhari de İran'daki şairlerin temsilcisi sayılmışlardır.

Bu üslubda mana geniş, karışık ve giriftir. Mananın genişlemesi sonucu hayal unsurlarına başvurulmuş dış alemle iç alem arasında ilgi kurulmuştur. Bu sebeple Saib ve Nedim'de tabiata ait hayellerle, Şevket, Naili ve Şeyh Galib gibi şairlerde insanın iç alemi ve heyecenları geniş yer tutar.

İran Sebk-i Hindi şairlerinin Türk edebiyatına etkileri XVII. yüzyılda görülmeğe başlar. Hemen hemen bu üslubun özelliklerini bu devir şairlerinin hepsinde görmemiz mümkündür. Nef'i'nin kasidelerinde görülen mübalağa ve muhayyile kudreti ile, gazellerindeki zarafet ve incelik, Farsça şiirlerinde görülen ıztırap ve tasavvuf bu üslub içerisinde mütalaa edilebilir. Fakat hiçbir zaman Nef'i, Sebk-i Hindî şairidir denilemez.

Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi İslâm Araştırmaları Merkezi

Bu yüzyılda divan şiirinde Sebk-i Hindînin gerçek temsilcileri olarak, Şehri, Nailî, Neşatî, İsmetî ve Fehim'i sayabiliriz.

Edebiyatımızda bu tarzın asıl temsilcisi Naili (7-1666) 'dir Bütün Sebk-i Hindi şairlerinin üslub özellikleri onda görülür. Yüzyılın zarafet ve inceliğini, mübalağaya varacak derecede inceltmiş, gazellerinde olduğu gibi, kasidelerinde de, bu ince ve zarif üslubu devam ettirmiştir.

Bu devrin diğer bir özelliği de, şairlerin milli bir edebiyat yaratma çabalarıdır. XVI. yüzyılda Edirneli Nazmî (ö-1548) ve Mahremî (ö-1535)'nin başlattıkları Türk lisan ve kültürüne uygun eserler vücuda getirme hamleleri bu yüzyılda görülür. Devrin ikinci derecede addetiğimiz şahsiyetleri, bu yüzyılda özellikle İran tesir ve taklidinden kurtulmaya çalışarak, eserlerinde atasözü ve deyimlere geniş yer vermişlerdir. Nev'izade Atayî (ö-1044/1634) Hamsesinde bu yolu denemiş, Türke özgü hayal ve mezmunlarını atasözleri ve deyimlerle süslemiş, taklid edilen Acem ahenginden mahalli hususiyetleri işleyerek kurtulmaya çalışmıştır.

Siyasi ve sosyal sahada karışıklık ve huzursuzlukla dolu olan bu devirde edebiyat sahasında oludukça çok şair yetişmiştir. Bunlarda eski şairlerde görülen lirizm yerini birbirlerini tanzir ve taklide bırakmış gibidir. Fuzuli, Baki ve Nef'i gibi büyük şairlerin adları ancak nazirelerde görülür olmuştur. Devrin zorbalıklarını ve haksızlarını gören birçok şair, şiirlerinde hikmet ve tasavvufu terennüm ederek tatmin yoluna gitmiş, huzuru burada aramıştır. Şairlerimiz, İran edebiyatının kudretli şairi, aynı zamanda Sebk-i Hindi üslübunun üstadı sayılan Saib'i kendilerine örnek almış, onun darb-ı mesel ve hikmet cephesini şiirlerinde işlemişlerdir. Bu yolda bütün klasik şairlerimize etki eden Nabî (1642-1712) olmuştur.

Sosyal düzende görülen bozukluklar ve düzensizlikler Nabi'yi hikmet vadisine sürüklemiş, Divan şiirinde adeta, "Nabi Mektebi" denilen değişik bir söyleyiş tarzı meydana gelmiştir. Devrinin zevk ve temayülleri üzerinde durarak, bir çok eserler meydana getiren Nabî'nin tefekkür cebhesi, kendi devrinden başlayarak bir çok şairler tarafından benimsenmiş ve etkisi XIX. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir.

XVII. yüzyılda, nesir sahasında da büyük sanatkarların yetiştiğini görüyoruz. Şekle ve kelime hünerlerine düşkün "seci"lerle eserlerini örmekten zevk alan şairlerin yanı sıra Türk edebiyatının ölmez eserleri arasında yer alan müstesna eserler de kaleme alınmıştır. Nergisi (?-1634) vücuda getirdiği mensur hamsesini uzun nesir cümleleriyle kurmuş, süslü nesrin büyük temsilcisi olmuştur. Yine, Nergisi'ye nazaran daha sade ve daha az külfetli yazan Veysi (?-1647) 'nin eseri süslü nesir örneklerinden sayılmıştır. Bununla beraber, XVII. yüzyılda tarih, coğrafya ve seyahat konularında daha sade ve Türkçe'nin hakim olduğu bilimsel ve edebi eserler meydana getirilmiştir. Katip Çelebi (1609-1657) başta coğrafya olmak üzere müsbet bilim anlayışı içerisinde yazdığı eserleriyle yalnız Türk dünyasında değil, Avrupa bilim dünyasında da tanınmış adı daima saygı ile anılmıştır.

Seyahat edebiyatımızın piri sayılan Evliya Çelebi(1611-1682) gezip gördüğü çeşitli ülke ve memleketlere ait müşahadelerini on ciltlik Seyahatname'sinde toplamış ve seyahat edebiyatımızın en güzel örneğini vermiştir.

Görüldüğü gibi XVII. yüzyılda birçok sahalarda bilimsel ve edebi eserler yazılmakla beraber, İran etkisi tamamiyle kalkmış değildir. Ancak, bazı şairlerimiz İran sanatkarlarının etkisinden kurtularak, kendi kişiliklerini kazanmaya başlamışlar, bir dereceye kadar Divan edebiyatına yenilik getirmişlerdir. Bu bakımdan XVIII. yüzyıl sadeleşme ve yerlileşmede daha hızlı bir devir olarak görülür. Klasik Türk şiirinde İran etkisi gittikçe azalmış mesnevi sahasında olduğu gibi kaside ve gazellerde de yerli hayatı yansıtan unsurlara fazlaca yer verilmiş, Nedim bu yerlileşme akımının en güçlü temsilcisi olmuştur.

Bu temayülün daha sonraki yüzıllarda Divan şiirinin klasisizmini yavaş yavaş gevşeterek daha asri bir yeniliğe, yüksek sanattan, günlük hayata yönelttiğini görüyoruz. Enderunlu Fazıl (?-1810) ve Sünbülzade Vehbî(?-1809) bu yenilik hamlelerinin temsilcileridir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

1. SABİT'İN HAYATI

Divan şairlerimiz hakkında bilgilerimizin çoğu tarih ve biyografi kitaplarıyla, Şuara Tezkirelerine dayanır. Topluma ve sosyal hayata kapalı olan bu edebiyatta eserden yararlanarak şairin şahsiyetine inmek oludukça güçtür.

Kaynakların verdiği bilgilere göre asıl adı Ala'eddin'dir ve Bosna'nın Uziçe kasabasında doğmuştur [1]. Safaî, O'nu bir paşa çocuğu olan şair Vuslati Ali Bey (ö:1110/1700) ve Mahiri Abdullah Efendi (ö: 1122 /1711)'nin akrabası olarak gösterir [2]. Doğum tarihi belli değildir. Divanında ve başvurduğumuz kaynaklarda kesin bir tarihe tesadüf edemedik. Sabit üzerinde değerli çalışmalarda bulunan Rypka, doğum tarihinin 1060/1650'dan önce olamayacağını tahmin eder [3].

Sabit,ilk bilgileri memleketinin sayılı bilginlerinden Müftü Halil Efendi'den aldıktan sonra, öğrenimini ilerletmek için İstanbul'a gelmiştir.

Şiire karşı küçük yaşlarda kabiliyet gösteren Sabitin gelişme ve yetişmesi bundan sonra başlar. İstanbul'da kendine bir hami arayan şair, yazdığı birçok kasidelerle Kapudan-ı Derya Seydizade Mehmed Paşa'ya intisab eder [4]. Kısa zamanda onun sempatisini kazanır ve dairesine imam olur[5]. Burada geniş bir çevre ve devrin büyükleriyle tanışma imkanı bulan Sabit, Seydizade Mehmed Paşa için yazdığı kasidesinde şöhretini ona borçlu olduğunu,

Yine evsâfına âgâz idelüm anuñ kim
Bâ'is-i şöhret-i eş'âr-ı cihângirümdür

beyitiyle belirtir.

---

1. Salim: Tezkire-i Salim, Sül. Ktp. Lala İsmail Ef. No: 317

2. Safai: Tezkire-i Safai, Sül. Ktp. Es'ad Ef. No 2549. Tezkirede Sabit'in doğum yeri olarak Budim vilayeti gösterilmektedir.

3. Rypka, Jan Beiträge zur Biographie Charakteristik und İnterpretation das Turkischen Dichters Sabit. Prague 1924. s. 60

4. Seydizade Mehmed paşa'nın 1086/1675'de Kapudan-ı deryalığı göz önünde bulundurulursa Sabit Bu tarihten önce İstanbul'a gelmiş olmalıdır.

5. Salim. a. e. 86b

Sâbit'in kesin olarak hangi tarihte İstanbul'a geldiğini tesbit edemiyoruz. Tezkireler gördüğü yüksek öğrenimden de bahsetmezler. Salim Tezkiresinde,"... ve ol memleketin âb-ı rûy-ı fuzelâsı Halil Efendi nâm üstad-ı mâhirden tahsîl-i ulûm-ı şettâ..."dedikten sonra, ". merhum-ı mağfûr Seydi-zade Mehmed Paşa bâb-ı himmet-me'âbına intisâb eyleyüp..."şeklinde intisabını belirtir. Diğer tezkirelerde de aşağı yukarı aynı kayıt mevcuttur.

Adı geçen Paşa'nın 1086/1675'de İstanbul'da bulunması ve 1089/1678'de geçici olarak Rumeli valiliğine tayini sebebiyle, Sabit'in İstanbul'a gelişi ve yüksek tahsilini bitirişi bu tarihlerden önce olmalıdır. Paşa'nın yanında ne kadar kaldığı ve ne derecé görevinde başarılı olduğunu bilemiyoruz. Belki bu zamanda ya da az sonra La'lizade ailesine damad olur [1].

1089/1678'de Şeyhülislam Çatalcalı Ali Efendi'den Paşa'nın ricasıyla mulazım olur. Seydizade Mehmed Paşa'nın imamlığı göz önünde tutulursa,Sabit bu tarihlerde otuz yaşından fazla değildir.

Sabit mulazım olduktan sonra hiçbir engelle karşılaşmadan yükselebileceğini ümit ediyordu. Fakat, devlet düzenindeki usulsüz tayinler, ehli olmayan kişileri yüksek mevkilere getiriyordu.

Sabit, Salim'in de kaydettiği gibi, "... mulâzım ve kırkdan munfasıl olduktan sonra... [2]" kırk akçe maaşla müderrisliğe yükselerek mazul olmuş, sonra da kadılığı tercih etmiştir.

Uzun zaman Rumelinde Çorlu, Burgaz gibi küçük kazalarda kadılık yapar. 1069/1685 yılında devlet ricaliyle ilgi kurar. Ankarevi Mehmed Emin Efendi"ye yazdığı "iddiyye"başlıklı kasidesinde çektiği sıkıntılardan bahisle mansıb ister.

Herkes nevâl-i sofra-i hâhişle müstefîd
Hân-ı atiyyeden bana mâfiş nevâ-yı id

Rahm itse bârî hâlüme ol kıble-i kirâm
Kim hâk-i âsitânesidür bûse-câ-yı îd

Hayyât-ı lutfı bende-i dîrîne çok degül
Bir nev-libâs-ı mansıb iderse sezâ-yı îd

---

1 Sahhaflar Şeyhizade Mehmed Es'ad Efendi: Şahidü'l-müverrihin, İst. Millet Kütüphanesi TRH: 362

2. Salim: a.e. 86b

Yine aynı tarihlerde Sadrazam Kara İbrahim Paşa'ya yazdığı kasidede mazuliyetinden dolayı gurbette kalışından şikâyetle kadılık ister.

Nigâh-ı merhametle bir nazar kıl ber-murâd eyle
Garîb illerde kalmış bu vatandan dûr ü mehcûrı

Yed-i tûlâ-yı ihsânunla ref' it gerd-i mihnetden
Ayaklandur biraz bu hâk-ı fakr-üftâde rencûrı

Kazâ kıl hâcetün mansıbla makziyyü'l-merâm eyle
Virüp bir kıt'a fermân-ı celîlü'ş-şân-ı mestûrı

Bu dönemde oldukça acı günler yaşamış kötü kaderinden kurtulmaya çalışmıştır. Köprülü Mustafa Paşa'ya yazdığı kasidesindeki şu beyitler:

Benüm dahi girîbânum halâs it dest-i cevrinden
Yed-i himmetle kim hem-vâre verzişgâh-ı i'tâdur

İlâc-ı kimyâ-yı lutfı te'hir itme sultânum
Kulun mecrûh-ı seng-i cevr-i çarh-ı kîne-peymâdur

çektiği sıkıntıları ve şikayetlerini görmemize yetmiyor. Sıkıntılı günlerin ve azlin ona son derece etki etmesi bakımından aşağıdaki beyitler önemlidir.

Arz-ı hâlüm var gubâr-ı âsitân-ı dergehe
Hâk-ı fersâ-yı niyâz oldukda rûy-ı çâkeri

Sürme-i tûtî-i nutk oldı çep-endâzî-i çarh
Kande ben kande edâ-yı hakk-ı vasf-ı dâveri

Sadmesinden dem-nefes bağlandı râh-ı sînede
Şöyle şiddetle dokundı rûzgârın şeşperi

Sabit'in Paşmakçı-ı zade Es-Seyyid Ali Efendi'ye yazdığı kasidede yeni bir felakete uğradığı anlaşılıyor. Eşkıya yağmasına maruz kalmış, bütün varlığını ve aile efradından bazılarını kaybetmiştir. Bir kızı da esir düşmüş, fidye beklemektedir.

Eyledi pençe-i kahr ü sitemi gerdûnun
Yek-sere mâ-meleküm arza-ı nehb ü itlâf

Ehl-i beytüm olunup katibet[en] istirkak
İtdiler sînelerin tîr-i kazâya ihdâ

Ekser-i nakd-i şahâdetle ucuz kurtuldı
Bir kızım kaldı girîftâr-ı belâ-yı eclâf

Taleb-i nukre-i fidyeyle asâ darbından
Tâli'i gibi sevâd olmış o sîmîn ektâf

Aynı kasidede görüleceği gibi,

Hâsıdın dag-ı ceſâsıyla melâlüm artar
Nitekim sıfr ile adâd-ı mi'ât ü âlâf

tarih 1100/1689'dür.

Yine bu kasidede Yanya kadılığını ister.

Câm-ı tab'um gibi bir şîşe gül-âb-ı manâ
Mansıb-ı Yanyaya degmez mi olunsa insâf

1101/1690'de Selim Giray'ın Edirne'yi ziyareti sırasında yaptığı parlak zaferleri öven kasidesinde şairlik yönünün ağır basdığını görüyoruz. Güçlü bir sanatkar hüviyetiyle yazılan kasidede zafer tasvirlerinin yanı sıra kendi şikayetini de dile getirerek Kefe kadılığını ister.

Mesîh-i lutfı bu gam mürdesin ihyâ
Kırıldı renc-i hasedden helâk olup hussâd

Hezâr bâr dirildüp yine helâk eyler
Fırâk-ı ehl ü ayâl ü mûsibet-i evlâd

Niyâz iderse n'ola hâk-i âsitânundan
Kefe kazâsını ihsâna himmet ü imdâd

Burada otuz ay gibi uzun bir müddet azilde kalan Sabit'de acı çeken bir insanın hali görülür.

Otuz ay oldı ki zahmetle şehr-i Edrinede
Mülâzamet çekerüm gün-be-gün idüp ta'dâd

"Şehr-i Keffede sâniye rütbesiyle kâ[illegible] ve hâkimü'l-şer' iken [1]", kendi isteğiyle saniye rütbesiyle Keffe'ye kadı tayin edilir. 1103/1691 tarihine kadar Keffe, Yanya kadılıklarında bulunan Sabit, yeni bir acıya daha katlanmak zorunda kalır. Oğlu İsmail Tunca nehrinde boğulmuştur. (Tar. XLIII).

Aynı tarihlerde Ebu Said Feyzullah Efendi'den elli akçe günlükle Tekfurdağı müftülüğüne ve harici itibariyle de Rüstem Paşa medresesine tayin edilir [2]. Sabit bu görevinde sebat etmeyerek daha yüksek mevkiler elde etmeyi amaçlamaktadır. Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye yazdığı kasidede, "Yerinde dahil"le taltif edilmesini istemektedir.

Rakîk-i halka-be-gûşi misâl-i halka-ı der
Hilâl-veş koma hâricde şâm-ı gamla elîf

Yerinde dâhile bir himmet eyle sultânum
İdüp mu'avaza-i i'tibâr ile taltif

Sabit burada "yerinde dahil"le 1104 yılının ilk yarısına kadar kaldığını, "Şitaiyye"sinde şöyle belirtiyor.

Sinîn-i ömr-i azîz ü şerîfinün Mevlâ
Mi'âtın ide ulûf ü ulûfunı tez'îf

Tekfurdağı müftülüğü Sabit'e pek cazib gelmemekle beraber, burada hayatının en güzel sekiz yılını geçirir. Yine yukarıda bahsettiğimiz " Şitaiyye"den alınan şu beyit, onun müreffeh bir hayat sürdüğünü gösteriyor.

Fakîri mekrütmet-i bî-nihâyen itdi ganî
Makâm-ı ye's ü tazaccurda itmeden tevkîf

Tekfurdağı müftülüğü sırasında unutulup kalmamak düşüncesiyle devlet ricaline, kasideler ve tarihler yazar. Edhem ü Hüma mesnevisini burada yazmaya başlar ve Divanını meydana getirir. Ayrıca Şehrî adlı kendi tarzında şiirler yazan bir de şair yetiştirir [3].

---

1. Abdü'l-gaffar İbn Hasan Kırımî: Umdetü-tevârih ve'l-ahbâr, Esad Efendi KTP. 2331 yk.64

2. Salim: a.e

3. Mehmed Süreyya: Sicill-i Osmanî, C. III. s.179

Sabit, Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye yazdığı bir kasidede "musıla-ı sahn" payesini ister.

Pâye-i mûsıla ihsânı ile ben kulına
Ulemâ hayline pehnâ-yı sahn dâr olmaz

Bu payeyi alıp almadığına dair kaynaklarda bir kayda tesadüf etmiyoruz. Yalnız Şeyhi, eserinde, "..yerlerinde dahil ve musıla-ı sahn itibarları dahi ihsan olunmışdı [1]" der.

1112/1700 Muharreminde Hanefi İbrahim Efendi'den boşalan Bosna kasabasına tayin edilir. Kadılığı sırasında oldukça sıkıntı çekmiştir. 1116/1704'da Kalaylı Ahmed Paşa'ya yazdığı kasidede:

Virdiler Bosnada mansıb diyü bir câ-yı azâb
Göricek hâtıra vâdi-i cehennem geldi

Hâliyâ üç senedür teng-dil ü ma'zûlum
Dörde bâlig oluyor işte Muharrem geldi

Ol kadar muztaribem kangı kapuya varsam
Hande-i hezl ile dirler koma serseın geldi

fakr ü zaruret içerisinde yaşadığını görüyoruz. 1099-1110 yıllarında Avusturya istilasına uğrayan bu şehrin kadılığı ona fazla bir kazanç temin etmez. Ufak tefek hediyeleri kabulle geçimini sağlamaya çalışır.

1114 Muharreminde (1702) mazul olarak, yerlerine Manisalı Abdullah Efendi getirilir. Yine maddi ve manevi sıkıntılara düşer. Bu ara çok sevdiği oğlu ibrahim de ölür (Tar. XXX). Devlet büyüklerine sunduğu kasidelerinin hiçbirine cevap alamaz. Feyzullah Efendi ile olan münasebeti belki de ona zarar veriyordu.

1115-1116/1703-1704'da Paşmakçızade Ali Efendi'nin yerine sadrazam olan Moralı Hasan Paşa'ya yazdığı kasidede, ondan yardım ister.

Kalem gibi ikisinin de abd-i muhlisiyüm
Ne arzû-yı kitâbet ne rağbet-i tahrîr

---

1). Şeyhî: Vakayiü'l-Fudelâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 3216 yk 315 vd.

Zekât-ı devlete bir müstahîk ararlar ise
Şu tâb-hâne-i renc ü anâda işte fakîr

Niyâzlar iderüz lutf idüp kayırsunlar
Fakîre ise kayırur yohsa baht-ı pür-tezvîr

Yazdığı arzuhal niteliğindeki Terci'-i bendi divan şiirinin ender örneklerinden biridir, şahsi duygularını aksettirmesi bakımından önemlidir. Dokuz kıtadan meydana gelen bu manzumesinde Sabit, hem Osmanlı Devletinin bozuk yanlarını hem de kendi şikayetlerini anlatmaktadır.

1115/1703 'de İmam-ı Sultanî Şeyhülislam Mehmed Efendi'ye yazdığı tarihte adeta yalvarıyor.

Bag-ı ilmün suyı yabâna akarken sad şükr
Yine eski yolını buldı kadîmi mecrâ

Katı müştâk idi teşrîfine ol sadr-ı refî'
Katı muhtâc idi zâtına o câh-ı vâlâ

Yine 1116/1704 ya da 1117/1705 başında Şeyhülislam Paşmakçızade Ali Efendi'ye yazdığı kasidede azlinden şikayet etmektedir.

Ol bûm-zâr ü gülsitân-ı harâbdan
Azl imtidâdı kahrı kadar bî-hesâb olur

Bu kasidesinden sonra olacak, 1117/1705'de Hekimbaşızade Yahya Efendi yerine Konya'ya molla olarak tayin edilir [1].

Konya'daki hayatı hakkında kaynaklardan yeterince yararlanamıyoruz. Ancak Divanı'ndan aldığımız bazı mizahi söyleyişler Konya'dan memnun olmadığını gösteriyor.

Konya'da mevleviyet parası ödenmemiş olacak, Sabit,

İki kandîl gibi mihr ü mehi
Rûz ü şeb bâd-ı âh oynadıyor
Bize de şimdi akçe pul yerine
Konevîler külâh oynadıyor

---

1. Bu tarih Salim'de 1116/1704'dır.

sitemde bulunuyor. Yine,

Bir tek cevâbı var saded-i i'tizârda
Bu Konyadur hediyyesi bir çift mûzedür

Bursalı Mehmed Tahir eserinde, "tarikat-ı melami-i Bayramî" diyerek Bayramiliği kabul ettiğini yazıyor. Araştırmalarımız sırasında bunu doğrulayacak hiçbir kayda tesadüf etmedik. Sabit Konya'da bulunduğu sırada Mevleviliğe sempati duymuş olacak ki divanında mevlevilerle ve Mevlana ile ilgili bir medhiye (K.XV) ve birkaç gazel (178,189,257) yazmıştır. Bu beyitlerde Bayramiliğini doğrulayacak belirtiler olmadığı gibi, sadece mevleviliği ve mevlevileri öven mecazi ifadeler vardır. Belki de bunları Konya'nın büyüleyici ve kutsal havasının etkisi altında kalarak yazmıştır.

Şeyhi'ye göre Konya'daki görevi 1118/1706 Cemaziyelevveline kadar devam etmiştir. Bu tarihte azl olunduğunu ve yerlerine Kara Halil Efendi'nin tayin edildiğini görüyoruz.

Konya mevleviyetinden azl ile Sabit İstanbul'a döner. Zamanı tam olarak tesbit edilememekle beraber 1116/1704'da Çorlulu Ali Paşa'ya yazdığı kasidede verilmiş bir sözden bahseder.

Husûsâ bu senâ-kârun ki mev'ûd-ı inâyetdür
Bakar incâz-ı va'd-i lutfa ümmîd üzredür hâlâ

Bu kaside ve Feyzullah Efendi'ye yazdığı Terci'i bend göz önüne alınırsa Sabit'in tekrar mansıb istediği anlaşılır [1].

Ali Paşa va'dini hatırlamasa bile bu va'dedilen bir istekti. Nitekim mazuliyeti uzun sürmedi ve 1119/1708'da arzu ettiği gibi, Piri Mehmed Efendi'nin yerine Diyarbakır mollalığına tayin edildi. Sabit bu mollalığı Evliya Çelebi'nin dediği gibi Konya'ya nazaran gelirinin yüksekliğinden dolayı istemiştir [2].

Son vazifesi olan bu mansıbdan 1121/1709'da azledilen Sabit, İstanbul'a döner ve ölünceye kadar mazul kalır. Baltacı Mehmet Paşa'nın 1122/1710'da ikinci defa veziriazam oluşunda yazdığı. "Ramazaniyye" (K.XLV) ve III. Ahmed zamanında Prut zaferine düşürdüğü tarih (XXI) yazdıklarının sonuncusudur.

Artık yaşlanmış olan şair bu manzumelerde yeni bir vazife istememekte yalnız maddi sıkıntılarını duyurmağa çalışmaktadır. Ömrünün sonlarına doğru,

1. Divanındaki 2. Tercii bendinden Manisa ve Diyarbakır kadılıklarını istediği anlaşılıyor.
2. Evliya Çelebi: Seyahatname, C,II, "Konya beş yüz akçelik mevleviyyetdir." s.20

Kocalıkdan silinüp arpalığı nâ-çârun
Kaldı ıstabl-ı riyâzetde ne arpa ne samân

Sâbit gönülde kalmadı bir şeye rağbetüm
Za'f-ı heremle cümleden insan farıyor

diyen şairimiz, 3 Şaban 1124 (5Eylül1712) 'de mübtela olduğu maraz-ı zahireden (dizanteri) vefat eder [1]. Mezarı Maltepe'de meşhur Mesnevi şarihi Sarı Abdullah'ın ayak ucundadır [2].

Mezar taşında dostlarından birinin vefatı için düşürdüğü şu tarih vardır.

Fahr-i efrâd-ı mevâlî-i i'zâm
Bosnavî Sâbit Efendi zılu'llah

El-hak olmışdı ilâve fazlına
Şi'r ü inşâda ana hüsn-i edâ

Zâ'irân-ı kabri der târihini
عدن زیبا اوله جایك ثابتا 1124

Yine şair Yümnün, " ثابته عدنی ایزید ایلیه جا " mısraı da vefatı için tarihtir. Ölümü, Nâbî ile aynı yıla rastladığından قلمدی ثابت کونده نابی tarih düşmüştür(3)

Sabit, Bosna'nın asil ve temiz bir ailesine mensubdur. Uzun boylu, uzun sakallı, kaşı ve kirpiği güzel ve sessiz olmakla beraber Kırımi'nin ifadesine göre, biraz bön ve kalın kafalıdır [4].

Yine aynı kaynak, toplantılarda latife söylemekde güçlük çekerek, çoğu zaman sükut ettiğini fakat, nazım ve inşada ileri sürdüğü ibarelerle herkesi mat ederek şaşırttığını kaydeder. Latife söylemedeki güçlüğünün ve sessizliğinin dilindeki rekaketten geldiği düşünülebilir. Nitekim, yeri geldikçe,"ben söz söyleyemiyorum, bereket versin kalemim biraz söylüyor, o da söylemese çatlardım" dediği Eslaf'ta kayıtlıdır (5).

1. Safaî Tezkiresinde ölüm tarihini 1125 olarak verir. Bk. Tezkire-i Safâî, yk. 47a
2. Bursalı Mehmed Tahir: Osmanlı Müellifleri, C.II.İst.1338.s.118v.d.
3. Mehmed Süreyya : Sicilli-i Osmanî, C.II. İst. 1311.s.530 Nabi Yusuf Efendi Md.
4. Abdu'l-gaffar ibn Hasan Kırımî:a.e.s.64
5. Faik Reşad : Eslaf, C. II. İstanbul 1312. s. 35.

2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Sâbit,XVII. yüzyılda Nâbî'den sonra çağdaşları arasında en fazla şöhret kazanmış orijinal bir şâir olarak görülür. Klâsik edebiyatın bütün özelliklerini şiirlerinde toplamış, atasözü, deyimler ve söz oyunlarında gösterdiği mahâretle devrinin diğer şâirlerinden ayrılmış, kendi vâdisinde tek isim olmuştur. Taklitten kaçınarak yerli hayata yönelmiş, mazmunlarını bu hayatın muhtelif safhaları üzerine kurmuştur. Şiire getirdiği yeni tarz ve alışılmamış tabir ve mefhumlarla bir şahsiyet ve hususiyet göstermiştir.

Şekil ve ruh bakımından yeni olan Sâbit, dâima orijinal ve yerli kalmaya dikkat etmiş, tabii ve nükteli yazmayı amaç edinmiştir. Bu nedenle halkın malı olan atasözleri ve deyimlerle oyunlu kelimeler, tezatlar ve cinâslar şiirlerinin temelini teşkil eder.

Sâbit, Klâsik Divan şiirinin süslü hayallerine, büyük sanâtkârlarda görülen ince duygulara, âhenk ve nezih ruha yabancıdır. Aşk hususunda beşerî olup, sevgilinin maddî güzelliğinin çeşitli tecellileri onda şehevî ve müstehzî duygular uyandırır.

Manzumelerinin pek çoğu hikemiyât vâdisindedir. Bu yönüyle Nâbî mektebini devam ettirmek istiyenlerin başında gelirse de, yeni mazmunlar ve mahalli hayatı aksettirmekle bir ayrıcalık gösterir. Fikirlerini Nâbî kadar kuvvetli ve selis bir biçimde aksettirememiş, zayıf ve muğlak kalmıştır. Bir tablo yaratmak isterken çoğu zaman külfete girmiş, bol bol kâideye muhalefet ve tasarruflar yapmıştır.

Daha çok hayata ve topluma yönelen Sâbit'in şiirlerinde zarif tasavvufî duyguların terennümüne yer verilmediği gibi, aşk ve şaraba âit olanları da pek azdır. Hayâl gücüyle değil, zekâsıyla yazmayı, tercih etmiş, his ve hayâl ikinci plânda kalmıştır. Ara sıra Fuzûli'yi hatırlatacak tarzda ince duygulara tesadüf edilirse de bunlar manâlarındaki önem dolayısıyladır. O daha çok Nef'î'nin ve Bakî'nin söyleyiş tarzına yaklaşmak istemiş, bazen fikirlerinde görülen nezaket ve sadelikle Nedim'i ve darb-ı mesele olan bağlılığı ile de Nâbi'ye meyl etmiştir.

Sâbit, kasidelerinde klâsik edebiyatın mazmunlarını kullanırken bunları kendi üslûbu içerisinde canlı ve sevimli tutamamış, beyitlerini çeşitli sanatlarla süsleyerek, farsça ve arapça terkiplere çok yer vermiştir. Sâde ve akıcı beyitlerinin yanı sıra anlaşılmayan ve mübhem görünen birçok beyitleri vardır.

XVII. yüzyılda Nâbî'den sonra şöhret bulan Sâbit, gerek zamanında ve gerekse daha sonraki yüzyıllarda çok okunan ve sevilen bir şâir olmuştur. Ölümünden yarım yüzyıl sonra Şeyh Gâlib (1757-1799) Hüsn ü Aşk adlı mesnevisinin "Mebahis-i Diğer" başlıklı kısmında eski Osmanlı şâirlerinin özlemini çekenlerin, mecmuacık elde, dükkânda, sokakda ve her yerde, hayranlıkla başlarını sallayarak:

Başın salarak ta'acübâne
Dir ki koca Sâbit-i yegâne (1)

dediklerini söylemekte ve Sâbit'in haklı bir şöhrete eriştiğini belirtmektedir.

Sâbit şiirlerinde kendine özgü bir yol takip ederek devrinin şâirleri arasında müstesnâ bir yer almıştır. Kendisinden bahseden kaynaklar bu görüşte birleşirler. Daha kendisi hayatta iken 1132/1760 yılında Tezkiresini tamamlayan Safâî, "Hakkâ ki şâir-i suhen perverdür ki nazîri nâdir olup eş'âr-ı cân-fezâsı memdûh-ı suhenverân-ı âlemdür. Eş'âr ü âsârda Atâyî ustada peyrevlik etmiştir...' demekte ve "Eş'âri tâze ve güftârı tekellüften âzâde şâir-i mümtâzdır (2). diyerek sözlerinin yeniliğinden bahsetmektedir.

Bu yüzyıl tezkirecilerinden Sâlim, vâdisinde eşsiz olduğunu, şiirlerinin kolay görülmesine mukâbil, tanzirinin gayet güç olduğunu beyanla, "Hakkâ ki vâdisinde ferid-i çâlak bir şâir-i mâhir idi. Suretâ gerçi eş'ârı yesîr görünür sehl-i mumteni makûlesi olup reftârına tanzîr be-gâyet asîrdür (3) demektedir.

Garib bir tarzı olan Sâbit şiirlerinin hepsi, aynı ruh ve edâya sahip değildir. Ciddî ve samimi duyguları aksettirenler oldukça az ve çok güzeldir. Bunun yanı sıra orijinal bulduğu kaba ve âdi kelimelerden müteşekkil olanları son derece zevksizdir. Muallim Nâci, bu konuda Mecmu'a-i Mu'allim'de "Sâbit'in esbâb-ı iştihârından başlıcası şiirde bir tarz-ı hâss sahibi olmasıdır... vâdî-i mahsûsunda yektâ olmakla beraber mazmun-furûşluk derdiyle bir çok da bî-nemek söz söylemiştir (4) diyerek haklı bir ta'rizde bulunmuştur.

Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri(5) 'nde şiirde tarz-ı hâs sahibi olduğunu tekrarlamakta ve herkesin bildiği sözü zarif bir şekilde kullanmadaki mahâretinden söz etmektedir.

Gibb eserinde (6), Sabit'i yeni bir tarza geçiş olarak görmekte dilinin yeniliğinden bahisle milli bir uslûb yaratmada gayretli şâirlerden biri olarak nitelendirmekte, karakteristik vasfı olan mizaha olan eğilimi üzerinde durmaktadır.

Alessio Bombaci, şiirlerini acı ile tatlının sipiritüel olanla kötü zevk örneğinin

---

1) Şeyh Gâlib: Hüsnü Aşk, Divan, Bulak 1252, s 32
2) Safâi : Tezkire-i Safâî, Sül. Ktp. (Lala İsmail Ef.) no: 2549 yk.47a
3) Sâlim: Tezkire-i Şu'arâ, Sül. Ktp. (Lala İsmail Ef.) no: 317 yk. 86b
4) Muallim Naci : Mecmu'a-i Muallim, 1303, s. 51 v.d.
5) Bursalı Mehmed Tahir : Osmanlı Müellifleri, C II, İstanbul 1338
6) Gibb; E.J.W : A History of Ottoman Poetry. V.1. IV. London 1904

garip bir karışımı olarak görmekte, halk dilinde kullanılan atasözleri ve deyimleri değiştirerek kullanmaktan hoşlandığını, ne pahasına olursa olsun zamanında geçerli olan yeni imajlar icadederek orijinalliği aradığını söylemektedir (1).

Diğer kaynakların Sabit üzerindeki düşünceleri aşağı yukarı aynı fikirleri ihtivâ etmekte ve hemen hemen hepsinin mütalaâsı şiirde kaleminin yeni olması, atasözleri ve deyimlere olan merakı etrafında toplanmaktadır. Ziyâ Paşa, Harabat Mukaddimesi(2)'nde dört beyitle Sâbit'i tavsif ederek, söylenilenleri kısaca hülâsa etmiştir.

Sâbit dahi şâir-i meîndir
Ol tarzda sâhib-i zemîndir

Bir Na't-ı şerîfi var ki dil-keş
Mi'râciye dahi ana eş (3)

Ekser sözü ıstılâha dâir
Mazmunları var deger cevâhir

Lâkin anı kayd-ı darb-ı emsâl
Vadî-i zebâna itmiş irsâl

Sabit bu husûsiyetlerini manzumelerinde kendisi de tekrârlamakta ve öğünmektedir:

Tarîk-i nâdire-i sencîde Sabitâ besdür
Bu tâze vâdî-i pâkîze imtiyâz sana

Tahsîn suhen-i Sâbit-i i'câz-tırâza
Kim lehcesi bir şâir-i ferzânede yokdur

Seyr it suhen-tırâzî-i ter kilk-i Sabiti
İ'câz-ı nazmı bu gazel-i terde gösterür

Zemîn-i tâzede bir ter gazel tarh eyledün Sabit
Nazîre söyleyince hayli yârân-ı safâ terler

beyitlerinde gördüğümüz gibi.

---

1) Bombaci, Alessio : Histoire de la Littérature Turque, Paris 1963
2) Ziya Paşa: Harabat Mukaddimesi, İstanbul 1292 s.2
3) Mısranın vezni bozuk

Sâbit yeni mazmunlar peşinde koşarken konuşma dilinde enteresan bulduğu her kelimeyi şiire sokarak âdetâ Divan şiirinin mücerred olan lûgat ve kavramlarını yenilemiş bölgesel ve günlük hayatın olaylarına yer vererek şiire bir yerlilik kazandırmıştır. Gazellerinde hikemiyât vâdisinde yazarken soğuk ve kurudur. Oysa Çorlulu Ali Paşa Camii ve Hamamı için yazdığı kasidede, tasvirde mükemmel bir sanatkâr olduğunu ortaya koymuş, renkli ve canlı teşbihleriyle mazmunları yerli yerinde kullanarak bir ressâm hüviyetine bürünmüştür.

İçinde câmi'i var bir mücellâ top olur kalbi
Derûna alsa hüsni resmini bir merdüm-i dânâ

Temâşâya gelen hûr-ı behiştün çeşmi kalmışdur
Degül revzenlerinde kıt'a-ı bâdâmî-i mînâ

Der-i pâki harîm-i hulda bir revzen güşâd itmiş
Rızâ-cûy-ı Cenâb-ı Kibriyâya bâbdur hakkâ

gibi teşbihlerle, Hamam için söylediği :

Ya hod berrâk ü reng-âmîz mermerlerle ol hammâm
Ki her bir tâkı bir kavs-i kuzahdur âsümân-peymâ

Musanna' kurnalar leb-rîzdür mânend-i câm-ı Cem
Murassa' taşlar pür-feyzdür çün sâgar ü sahbâ

beyitlerde sanatkârane bir hârikulâdelik ve tasvir güzelliği görülür.

Fakat, Sâbit bütün şiirlerini bu kadar yekpâre bir tasvir kudreti içerisinde canlı tutamamış, derinlik ve samimiyetten uzak kalmıştır. Hikemiyât yolunda yazarken atasözleri ve deyimlerden yararlanmış, beyitlerini tevriyeli ve cinâslı kelimeler üzerine kurmuştur. Bu nedenle şiirlerinde biçim mükemmelliğine edebi sanatlara ve söz oyunlarına çok sık tesadüf edilir. Mazmunlarını oyunlu kelimelerle kurmak kelimelerin bir kaç anlamını birlikte kullanmak, birbirleriyle ilgili sözleri bir araya getirmek bakımından Bâkî'yi hâtırlatır.

Zülfün ağına düşüp murg-ı dil-i pür ızdırâb
Sevdigüm binbir belâya ugramış itdüm hesâb

beytinde ağ kelimesi ebced hesabiyle 1001'dir. Yine,

Nokta-ı nûn-ı nifâkın hemze-i ihlâsumun
Yanına zamm eyleyüp şirretle cürmün on bulur

nifâkdaki "nûn"un yanına "ihlâs"ın elifini koyar, on yapar.

Bir iki ben koya meşşâta tarf-ı bînîye
O mâh-rû güzelin hüsni bir iken yüz olur

beyitinde de, meşşata, sevgilinin saçlarını tarayıp güzelleştirirken, burnunun bir tarafına iki ben koyarsa, sevgilinin güzelliği bir iken yüz olur. Burnu bir olarak düşünür, yanındaki iki beni, nokta kabul edersek 100 rakamı bulunur. Sabit'in şiirlerinde dâimâ kelimeler arasındaki anlam ve şekil benzerliklerine dikkat etmek, kelimeler arasındaki ilgiyi gözden kaçırmamak gerekir:

Sâkî görünce zülfünü sevdâm depreşür
Ayagına düşem gibi çeşmüm kararıyor

beytinde sevdâ karadır. Çeşmin kararıyor kelimeleriyle de bir münasebet kurulmuş; ayagına düşem sözleriyle de saçın uzunluğu kasdedilmiştir.

Bu hokka-ı devât-ı siyeh-kâse Sâbitâ
Sevdâ-yı zülf-i yâr ile kara çanaklıdur

beytinde de sevda yukarıda olduğu gibi karadır. Hokka da karadır ve içerisinde mürekkeb vardır. Ayrıca hokkanın içindeki likayı saça benzetiyor. Saç da siyeh-kâse gibi bedbahtır. Burada zülf-i yar likaya benzetilmiştir. Ayrıca çanak kelimesi hokka ile ilgili olduğu gibi saçın kıvrımlarını da düşündürmektedir.

Lisân-ı halkda heb zülf-i müşg-sâyesidür
Hadîs-i dûr ü dırâzı yılan hikâyesidür

Burada zülf yılana benzetilmiştir. Aynı zamanda müşg dolayısı ile de zülf siyahtır. Herkesin ondan bahsetmesi ve dur ü diraz kelimeleri de saçın uzunluğunu göstermektedir.

Bu gibi anlam ve şekil benzerliklerini göz önünde bulundurmadığımız zaman Sâbit'in şiirlerini anlamamız oldukça zorlaşır.

Sâbit kelimeleri anlam, şekil ve ses yönüyle inceden inceye tedkik eden ve ölçülü olarak yerli yerinde kullanan bir sanatçı değildir. Bunun için de tenkidlere uğramıştır.

tır. Prof. Ferid Kam, Peyâm-ı Sabah[1]'ta, Sâbit üzerinedeki düşüncelerini açıklarken

Şemîm-i sünbülüni sıdk ile niyâz iderüz
Sogan mıdur başımuz kim anı piyâz iderüz

beytinde "niyâz"ile "piyâz" kelimelerini kâfiye yaparak edebî zevki nasıl öldürdüğünü ve yine :

Na'îm-i vasluma sîr eylerüm seni dirsin
Senün durûguna sîrem yeter piyâz bana

beytindeki "sîr" kelimesi üzerindeki cinâsdan ve "piyâz"daki tevriyeden dolayı zahmete katlandığını söylemekte ve "Divan'ını ne zaman elime alsam piyaz ve sir kelimeleri sünbülden baskın olur" demektir.

Hakikaten, Sâbit, bize sünbülün kokusunu düşündürürken, arkasından soğanı düşündürmekte ve hem soğan ve hem de sünbül soğanını çağrıştırmaktadır. Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu tarz şiirlerinde Sâbit için teşbihte hata yoktur. Yeni ve orijinal olan her şeyi şiirine almıştır. Onun için balgam, uyuz, gübre, tükürmek, söğüş, basdırma gibi kelimeler normaldir. Çoğu zaman bu kelimelerin zevksizliği ve nezaheti öldürmek için değil de, şeytani bir zekâyla yuğurularak orijinal mazmunlar yaratmak gâyesiyle seçildiğini görürüz.

Bir tu dimekle la'l-i melâhat-nisâr-ı yâr
Heb tuzlı balgam oldı rakîbün yüzine bak

beytinde "melâhat"kelimesini tevriyeli kullanarak, sevgilinin melahat saçan dudagından çıkan tükürük, ikinci anlam dolayısıyla rakibin yüzünde tuzlu balgam denen ve egzamaya benzeyen hastalığı meydana getirmiştir.

Safâî, yukarıda bahsettiğimiz Tezkiresinde Sâbit'e Atâyî'nin peyrevlik ettiğini söylemekte, diğer kaynaklar da "Hamse'sini tamamlasaydı "Hamse-i Atayî'yi unuttururdu hükmünü vermektedirler. Sâbit hamsesini tamamlayamadığı gibi, Divanı'nda Atâyî ile ilgili pek bir şey de söylememiştir. Ancak Divanındaki müstehcen beyitleriyle, yerli konularda yazdığı, Derenâme ve Berbernâme gibi mesnevilerinde Atâyî'ye olan benzerlik gözden kaçmamaktadır.

---

1) Prof. Ferid Kam: Bazı Şairlerimiz Hakkında Tahlili İntikadi Mutalaât, Peyâm-ı Sabah 1922. no: 1119,1126, 1133,1140,1146

Sâbit'in şiirlerinde Vuslatî [1], Arif Efendi [2], Sabri (?-1645) Mâhir Efendi [3] ve Sâlim (?-1743) gibi şâirlerin peyrevi olduğunu görüyoruz. Vuslatî için:

Sezâdur sebt olınsa cild-i zer-kârî-i horşîde
Gazâ-nâmen ki nazm-ı Vuslatî-i nükte-pîrâdur

Arif Efendi hakkında:

N'ola Sâbit de vâdî-i gazelde peyrevi olsa
Cenâb-ı Arifün kim mahmidet-gûyâlarındandur

Sâbitâ Arif Efendiye idüp peyrevlik
Sâk-ı âheste-rev-i hâmeyi teşmîr idelüm

Çün Arif Efendinün olup peyrevi Sâbit
Pirâne asâ-yı kalem ile yola düşdi

Nef'î'nin İlyas Paşa kasidesine yazdığı nazirede Sabri'den bahsetmekte ve onun bir mısraını tazmin etmektedir.

Henûz şimdi bedîdâr oldı kavl-i Sabrî-i merhûm
Girîbân-ı felek mehcûr-ı dest-i âh ü şekvâdur

Aynı zamanda bu kaside Sabrî'nin:

Bu demde Yûsuf-ı ikbâl-i devrân kâr-fermâdur
Bu demde çeşm-i Ya'kub-ı temennâ nûr-peymâdur

matlalı kasidesine naziredir. Sâlim ve Mâhir Efendi'den gazellerinde :

Yine Mâhir Efendi semtine peyrevlik itmişsin
Bu şi'r-i dil-pezîrün Sâbitâ yârâna kem gelmez

1) Vuslatî Ali (ö:110/1688) ; Sabit'in akrabalarındandır. Çehrin zaferi ile ilgili bir manzumesi vardır. Semendire Sancak beyliği yapmış ve Macar istilasında ölmüştür. Tezkire-i Safâ î.

2) Asıl adı Abdülbakî Arifdür. 1125/1713'de ölmüştür. Kasımpaşalı Tersane kâtiplerinden Mehmed Efendi'nin oğludur. Tezkire-i Safâî s. 189a.

3) Abdullah Mâhir (ö:1122) Sâbit'in akrabasıdır. Edirne'de müderrislik yapmıştır. Safâî Tezkire s. 258a.

Salim-i sihr-âferin-i nazma peyrevlik muhâl
Virme zahmet Sâbitâ ben zâra Allah aşkına

şeklinde bahsetmekedir

Devri şâirleri, dostları, hattâ akraba ve hemşehrileri olan bu şâirler yanında O'nun şahsiyetinin gelişmesinde en büyük âmil muhakkak ki, Nef'î, Bâkî ve Nâbî tesiridir. Kasidelerinde bilhassa Nef'î'nin bâriz etkisi kendini gösterir. Uslubu üzerinde ise Bâkî müessirdir. Gazellerinde hikmetli söyleyişleriyle Nâbi ile yarışmış ona yetişmeğe çalışmıştır.

Nef'i'nin mübalağalı, gür ve heybetli söyleyişi ile kendini övüş tarzı, Sâbit'de de yer yer kendini gösterir. Mehmed Paşa'ya yazdığı "Esbiyye" nesibli kasidesinde:

Ber-taraf laklaka-i serserî-i ehl-i garaz
Cümle erbâb-ı dil ikrârı ile şimdi benem

Feyzî-i Hind ü Mezâkî-i bihin Hıtta-ı Rûm
Mütennebî-i Arab Urfî-i Şîrâz-ı Acem

kendini büyük Arap ve Acem şâirleriyle eşit görmekte, diğer kasidelerinde olduğu gibi, Seydîzâde Ahmed Paşa Kasidesinde:

Hüsrev-i mülk-i hüner tab'ı cihân-gîrimdür
Tercemân-ı suheni hâme-i tahrîrimdür

Köhne üstâd-ı debistân-ı hayâlüm ki benüm
Akl-ı küll tıfl-ı nev-âmûz-ı sebak-gîrümdür

Bü'l-aceb tıynet-i kudsî-güher-i irfânum
Sûret-i cevher-i cân mâye-i tahrîrümdür

Ayât-ı Mushaf-ı ışkı dile tahkîk itsem
Kudsiyân saf-zede-i meclis-i tefsîrümdür

sözleriyle kendini Nef'i'yane bir tarzda övmektedir.

Sâbit Nef'î'nin birçok kasidelerini tanzir etmiştir. Bu kadsidelerde, Nef'î'nin kuvvetli söyleyişine yaklaşmakla beraber ifade kudreti bakımından zayıf kalmıştır. Sâbit, Sadrazam Mustafa Paşa için iki kaside yazmıştır. (XXIII ve XL).

Her iki kaside Nef'î'nin İlyas Paşa'ya sunduğu:

Kerîm-i kâmrân var ise İlyas Paşadur

Ki dest-i zer-feşânı kân dil-i dür-pâşı deryâdur

matlaı ile başlayan kasidesine nazireder. Sâbit'in XXIII. kasidesi:

Yine murg-ı terennüm-sâz-ı kudsî nagme-pîrâdur
Me'âl-i gült u güy-ı lehçesi inna fetahnadur

ve XL. kaside

Kalem kim bülbül-i dilkeş-nevâ-yı bâg-ı ma'nâdur
Terennüm-rîz-i vasf-ı Asaf-ı ahd-i rezîn-râdur

matlaı ile başlamaktadır.

Nef'i: Veliyyü'n-ni'met-i âlem disem hakdur sözüm zîrâ
Sımât-ı cûdı dünyâya çekilmiş hân-ı yagmadur

Sâbit: O sadr-ı Bermekî-kef kim sımat-ı pehn-i in'âmı
Çekilmiş âleme bir hân-ı pür-na'mâ-yı yagmâdur

Sâbit ayrıca bu kasidelerinde, Nef'î'nin birer beytini tazmin de etmiştir.

Saf-ı rezminde Rüstem tehî tirkeş sipâhidir
Der-i cûdında Hâtem bir gedâ-yı bî-ser ü pâdur

ve

Şeca'ât sende himmet sende ilm ü ma'rifet sende
Sıfat-ı zât-ı pâkün heb biri birinden a'lâdur

Nef'î'nin Vezir-i azam Hüseyin Paşa için yazdığı kasideye Sâbit, nazire yazmış ve ayrıca bir mısraını tazmin etmiştir.

Nef'i : Habbezâ kevkebe-i tâlî'-i Al-i Osmân
"Dikdi küngüre-i kulle-i ma'nâya alem"

Sâbit : Ben ebu'l-feth-i cihân-gîr-i kemâlüm kalemüm
" Dikdi küngüre-i kulle-i ma'nâya alem "

XXI. kaside yine Nef'î'nin Vezir-i azam Mehmed Paşa için yazılan,

Nef'i : Gubârında nühüfte âfitâbun nûr-ı rahşânı
Rehâmında nümâyan âsümânun râz-ı mestûrı

Sâbit : Ne destûr Asaf-ı sâhib-velâyet kim zamîrinde
Nümâyan levh-i mahfûzun nükûş-ı râz-ı mestûrı

ve yine "ruzgâr" redifli kasidesi Nef'î'nin aynı redifli kasidesine naziredir.

Nef'i: Baht-ı hâb-âlûdı bîdâr itdi gûya hâbdan
Nâle-i dollâb-ı çarh-ı âsiyâb-ı rûzgâr

Sâbit: Ta ola gerdîde-i dest-i kazâ-yı lem-yezel
Bu tokuz dollâb-ı çarh-ı âsiyâb-ı rûzgâr

Yukarıdaki beyitte de görüldüğü gibi Sâbit, tazmin derecesinde Nef'î'nin mısralarını tekrarlamıştır. Gazellerinde Nef'î'nin fazla tesiri yoktur. Sadece Nef'î'nin "mahabbet" redifli iki gazelini tanzir etmiştir.

Nef'î : Bir yüzden idi yâr ile uslûb-ı mahabbet
Hatt ile irişti hele mektûb-ı mahabbet

Sâbit : Zeylinde degül hâtem-i mektûb-ı mahabbet
Ardına düşer dîde-i Ya'kûb-ı mahabbet

diğer gazeli:

Nef'î : Uşşâk ile tolsun dir isen kûy-ı mahabbet
Gösterme rakîbün olana rûy-ı mahabbet

Sâbit: Her şâm virür dâg-ı cünun-bûy-ı mahabbet
Açıldı yine sînede şebbûy-ı mahabbet

Sâbit Bâkî'nin de bir kasidesini tanzir etmiştir. Şeyhülislâm Feyzullah Efendi adına kaleme alınan Sünbül redifli kasidesi, Bâkî'nin aynı redifli, Muhammed Çelebi'ye yazdığı kasideye naziredir [1]. Her iki kasidede nesib kısmı baharın gelişini müjdeleyen sünbül tasvirleriyle başlar. His ve hayal itibariyle daha canlı ve akıcı olan Bâkî'nin kasidesinde, daha çok klâsik edebiyatın sanatlı anlatımı hâkimdir. Sünbül

---

1) Ergun, Saadeddin Nüzhet : Baki, Hayatı ve Şiirleri, C I. İstanbul. 1935. s.62

çeşitli mazmunlar hâlinde anlatılır. Sâbit'de nesib kısmında sünbülden bahsetmekte ve nesib kısmı bütünüyle sünbül tasvirleri etrafında gelişmektedir. Sünbülün çeşitli vasıfları anlatılırken deyimlerden istifade edilmekte ve yeni yeni teşbihler kullanmaktadır.. İki kasidede de kafiyeler hemen hemen aynı kelimelerden kurulmakla birlikte, Sâbit'de Türkçe kelimelerden kurulu kâfiyeler daha fazladır.

Sâbit'in kasidesi elli beyit, Bâkî'nin ki 47 beyitten müteşekkildir. Her iki kasidede de nesipler 17 beyittir.

Bâkî: Urunup farkına bir tâc-ı mücevher sünbül
Oldı iklîm-i çemen tahtına server sünbül

Sâbit : Kaldırup bir alem-i beşmele-peyker sünbül
Oldı Dârâ-ı çemen ceyşine rehber sünbül

Bâkî kasidesinde bir de gazel söylemiştir:

Gam-ı giysun ile âşüfte degül ger sünbül
Var ise böyle perîşan olur ekser sünbül

Sabît de aynı şekilde kasidesinde :

Olmasa mâye-i âhumla muhammer sünbül
Gök duman itmez idi bâgı ser-â-ser sünbül

matla'lı gazeli söylemiştir.

Sabît'in şiirleri genellikle firkidir. His ve hayâl unsurları pek görülmez. Bu türden gazellerinde ince duygulara, hasret ve hicran terennümlerine tesadüf olanmadığı gibi tasavvufî konular da görülmez. Ancak bazı gazelleri tasavvuf havası taşırsa da, gerçek bir mutasavvıfın samimi ve içten duygularını aksettirmezler. Fuzulî'ye nazire kabul edebileceğimiz bir iki gazeli bunlardandır :

Fuzûlî : Cânımun cevheri ol la'l-i güher-bâra fidâ
Ömrümün hâsılı ol şîve-i reftâre fidâ

Sâbit: Cânum ol nâz ber-efrâşte dildâra fedâ
Ya'ni mahbûb-ı Hudâ Ahmed-i Muhtâra feda

Fuzûlî: Hüsnün oldukça füzûn ışk ehli artuk zâr olur
Hüsn her mikdâr olursa ışk ol mikdâr olur

Sâbit: Ademe bî-kâr oturmaklık ne müşkil kâr olur
Sûzen-i mak'ad batar endâma nevk-i hâr olur

Sâbit, kasidede Nef'i ve Bâkî'nin tesirinde yazmakla beraber, ne Nef'î'nin belagat ve vuzuhuna, ne de Bâkî'deki şekil mükemmeliyeti ve tasvir kabiliyetine ulaşabilmiştir. Nef'î'de görülen mübabaga ve kulakta çınlayan tannan gür sese yetişememiş, düşüncelerini, deyimler ve oyunlar etrafında geliştirerek canlılık ve lirzmden yoksun bırakmıştır.

Gazellerinde hikemî fikirleri aksettiren Sâbit, aşk, ve şarap konularına pek temas etmemiş, mahalli kalmaya gayret etmiştir. Aşk ve şarabı anlatan bir kaç gazeli de, koyu bir rindlik duygusu taşımaz. Kasidelerinde Arapça ve Farsça terkiplerle kelimelere fazla yer vererek ağır bir dil kullanan Sâbit, gazellerinde sâde ve basit bir kişiliğe bürünür. Arapça ve Farsça kelimelerin yerini sâde ve temiz bir Türkçe alır. Sâbit yine tabiatı icabı gazellerinde de kelimelerin manalarından faydalanarak tevriye ve cinâslarla kelime oyunları yapar.

Darb-ı mesel iradına düşkünlüğünden bahseden kaynaklar, O'nun Nâbî ile aralarındaki münasebet üzerinde dururlar. Sâbit bazen Nâbi'ye dost olmuş, hüsn-i teveccühünü kazanmış:

Nâbî olamaz Sâbit Efendi gibi herkes
Darb-ı mesel-i nükte-verân darb-ı meselde

Ol gûne zebân-zed sözi kim bulmaga kâdir
Mecmua-ı erbâb-ı suhen cümlesi elde

bazen de araları açılmış, Nâbî, O'na tarizlerde bulunmuştur:

Sözde darbu'l-mesel îrâdına söz yok ammâ
Söz odur âleme senden kala bir darb-ı mesel

Sâbit, Nâbî'ye yazdığı nazirelerinde, zamanında, şiirde Nabî tarzının geçerli olduğunu söyleylerek ona olan hürmetini belirtir. Nâbî'nin Haleb'de bulunduğu sırada yazıldığı anlaşılan:

Kumâş-ı nev-zuhûr-ı ma'rifetde şimdilik Sâbit
Bulunmazsa Haleb tamgası İstanbul'da ragbet yok

beytinde olduğu gibi.

Sâbit kendi nev'i şahsına münhasır bir şâir olmakla haklı bir şöhrete kavuşmuştur. Gazellerinde Nâbî'nin hikemî yolunu takip etmiş, onun tarzında yazma temayülü

göstermiştir. Bu nedenle de, Nâbî'nin birçok gazellerini tanzir etmiştir.

Nabî: Seper destinde hâle şu'lesin şemşîr ider mehtâb
O âlât ile şâm iklîmini teşhîr ider mehtâb

Sâbit: Dü-çeşm-i câna hüsn-i rûyunı tasvir ider mehtâb
Ne dirse müdde'âsın gün gibi tenvîr ider mehtâb

Nâbî: Sana benzer felegin mihr-i dırahşânı mı var
Mihrün anlamağa yanında meger cânı mı var

Sâbit: Aşıkun duhaha bir vakf olacak cânı mı var
Gallesi külhana işler dil-i sûzânı mı var

Nâbî: Hayâtı dehr meger rayegân mı virür
Edâ-yı nakd-i hayât cumeyince cân mı virür

Sâbit: Nesîm-i kûyı bize kuhl-ı Isfahan mı virür
Zemâne hâcısı yârâna armagân mı virür

Nâbî: Hûbân cemâl-i asla müzâhir degül midür
Asâr-ı asl fer'de zâhir degül midür

Sâbit: Pergâr-ı sun'un evveli âhir degül midür
Asâr-ı mümkinât devâ'ir degül midür

Nâbî: Ol goncadan ki bülbül-i kudsî figân ider
Bu reng ile kalursa ruh-ı âlı kân ider

Sâbit: Mînâ-sarây-ı bâsırasından nihân ider
Virmez hayâlün iki gözüm dîde kân ider

Nâbî: İzâle-i gam içün biz şarâba muhtâcuz
Derûn-ı tîrelerüz âfitâba muhtâcuz

Sâbit: Ya.: fark-ı ışk ile terk-i diyâra muhtacuz
Ya kâr-hâne-i vuslatda kâra muhtâcuz

Nâbî: Lutf ile hâsıd-ı bed-hâha nedâmet gelmez
Telh olan mîveye şekkerle halâvet gelmez

Sâbit: Subhadan mest-i mey-i gaflete hâlet gelmez
Habbeden müdmin-i mahmûra şetâret gelmez

Nâbî: Reşk-i ruh-ı âlinle gül âteşlere düşmiş
Mey hasret-i la'lünle keş-â-keşlere düşmiş

Sâbit: Şebnem tolı mânendi bu gün güllere düşmiş
Ol taze vü ter goncalarun heb sere düşmiş

Nâbî: Derûnumda keder var yc's ü ümîde liyâket yok
Visâle kâbiliyet mihnet-i hicrâna tâket yok

Sâbit: Avâmın agladur sırsıklamın zerrâk minnet yok
Savunmak bilmez ebleh ısladandan kâbiliyyet yok

Nâbî: Sîmden cûy-bârdur kemerün
Ehl-i ışka medârdur kemerün

Sâbit: Sıkleti âşikârdur kemerün
Çözelüm sana bârdur kemerün

Nâbî: Kim derdi oldı hârdan âzürde pay-ı gül
Dal olmasa bu ma'nîye kadd-i dü-tâ-yı gül

Sâbit: Bülbül olınca ışk ile ser-der-hevâ-yı gül
Bir kuşca cânı var idi oldı fedâ-yı gül

Nâbî: O şûh-ı dostı dü semenden ümmîd-i visâl itmem
Dil-i bî-tâbumı bâzîçe-i fikr-i muhâl itmem

Sâbit: Ben ol gül-puş-ı ıstıhzâya ihâm-ı visâl itmem
Semen-zâr-ı izârun lâle-hîz-i infi'âl itmem

Nâbi: Görince yari bir gûne figân-ı dil-hırâş itdüm
Ki kalbi âhen-âsâ saht iken vakt-i telâş itdüm

Sâbit: Na'îm-i vuslatundan kat'-ı ümmîd-i ma'âş itdüm
Sorarsan sûret-i hırmânı rişünden tırâş itdüm

Nâbi: Ne çâk-i bürde-i ismet ne nâz-ı bî-mc'âl olsun

Hevâsında gülistân-ı visâlün i'tidâl olsun

Sâbit: Dimişsüz kaluruz ister piyâz-ı ter nevâl olsun
Begüm biz ol piyâza kalmazuz kat kat helâl olsun

Nâbi: Dildâr olıcak şûh-ı mülâyim-sıfat olsa
Nâzı nemek-i mâ'ide-i tesliyet olsa

Sâbit: Bir mansıb-ı lutfunla gönül mültefet olsa
Ol ta'ziye-geh mastaba-i tehniyet olsa

Nâbî: Yârün bize teveccüh-i ikbâli kalmadı
Hem-reng-i ittihâd olacak hâli kalmadı

Sâbit: Pîr oldı gayri tâzeye ikbâli kalmadı
Alüftenün günâh idecek hâli kalmadı

Nâbî: Peyrev ol cümle peygamberlere cibrîl gibi
İhtisâs itme hemân birine İncîl gibi

Sâbit: Bir biza'an var ise mâye-i tahsîl gibi
Öpdürürsin elini safha-i tenzîl gibi

Nabî: Bulsa her kande ki bir saf dili âb gibi
Dil-i ser-geşte döner üstine dolâb gibi

Sâbit: Semt-i mihrâba teveccüh idelüm bâb gibi
Kıbleden dönmeyelim cebhe-i mihrâb gibi

Bu şairlerin yanı sıra, devrinde büyük şöhret kazanmış Gânizâde Nâdirî'nin "Mi'raciyye"sine ilk manzume naziredir. Samimi ve şâirane hislerle yazılan bu dini manzume, Muhammed'in mirâcını ve ilahî âlemlere yol alışını tasvir eden renkli mısralardan meydana gelmiştir. Gânizâde Mehmed Nâdirî (?-1626)'nin bu manzumesi Nâbîde dahil birçok şâirlerce tanzir edilmiştir. Sâbit'ni Miraciyye [1]'si sanatkârane bir edâ, ciddi ve şahsi tasvirleriyle yer yer Nâdiri'nin manzumesine üstünlük gösterir.

1) Sâbit'in biyografi si ve "Miraciyye"si M. Hançiç tarafından, Sırp- Hırvat lisanına tercüme edilmiştir. (M. Hançiç, Mıradziya Sâbitâ Uziçanına, Sarajevo, 1940).

Nâdirî: Te'alallah zihi şâm-ı sürûr-encâm-ı gam-fersâ
Ki oldı mazhar-ı esrâr-ı subhanellezi esrâ

Nâbî: Te'alallah zihi dîvân-tırâz-ı sûret ü ma'nâ
Ki cism-i lafzile rûh-ı me'âli eylemiş peydâ

Sâbit: Hoşâ ferhunde-ahter leyle-i mümtâz ü müstesnâ
Ki ünvân-ı berât-ı kadridür ser sûre-i İsrâ

Edebiyatımızda Ramazaniyyeler o günün yaşantısını vermeleri bakımından önemli bir yer tutar. Sabit bu konu ile ilgili iki Ramazaniyye yazmıştır. Baltacı Mehmed Paşa için yazdığı Ramazaniyye kendi türü içerisinde güzel ve orijinal olanıdır. Ramazanın gelişi ile şeytanın habsedildiği, insanların vesveseden uzaklaştığı, rindlerin içkiden el yudukları ve namaza başladıkları, ramazan sofularının rahle nöbeti bekledikleri canlı teşbih ve tavsirlerle anlatılır.

Ramazaniyye daha sonra XVIII. yüzyıl Lâle Devri şâirlerince tanzir edilmiştir. Bu şâirler yazdıkları ramazaniyyelerde âdetâ Sâbit'le yarışmışlardır. Ancak sağlam ve açık söyleyişleriyle Sâbit'teki sevimli sanat ve zarafet ustalıklarını gisterememişler, onun mazmunlarını tekrardan ileriye gidememişlerdir.

Sâbit: Yevm-i şekk sohbetine şîra sıkarken yârân
Sık bogaz itdi basup şahne-i şehr-i ramazân

Kâmî: Yevm-i şekk diyü bogaz cengin iderken yâran
Zâhir oldı alem-i nusret-i şehr-i ramazân

Nedim: Bagteten sâbit olup gurre girâşında imâm
Hâb içün yatmış iken etdi terâvîhe kıyâm

Sâmî: Kadrini bilen görse hilâl-i ramazânı
Mihrâb idinür secde-i şükr istemege anı

Seyyid Vehbi: Geldi çatdı yine keştî-i hilâl-i ramazân
Sûk-i rahmetde ucuzlandı metâ'-ı gufrân

XIX yüzyılda Enderunlu Vasıf ve Sünbülzade Vehbi de ona nazireler söylemiştir.

E. Vâsıf: Yevm-i şekkdür dir iken zümre-i zühhâd-ı cihân
Togup ısbât-ı kadem kıldı hilâl-i ramazân

Sün. Vehbi: Ham-ı ebrû-yı nigârı gözedürken yârân
Cünbişe başladı ebrû-yı hilâl-i ramazân

Yine bu yüzyılda birçok ramazaniyyeler yazan Enderunlu Fazıl, Sâbit'in ramazaniyyesini tanzir etmiştir. Naziresinde bazı muzmunları hemen hemen tekrar eden Fazıl, ifade tarzı itibariyle, Sâbiti hatırlatmaktadır.

Sâbit: Çilleye vesvesesiz girdi kapandı zâhid
Habs olur ta ramazân âhir olınca şeytân

E. Fazıl: Her menâr oldı birer meş'al iderler teftiş
Ne cehennemde nihân oldı bu demler şeytân

Sâbit: Bu da bu şehr-i azîmün berekâtındandur
Fukarâsında da ârâste-hân-ı elvân

E. Fazıl: Bu da bu şehr-i azîmün ne güzel âdetidür
Görinür heb ramazân içre nühüfte hûbân

Sâbit, sanatının en parlak devrinde iken, genç Nedim, henüz şiire başlamıştır. Lâle Devri'nin debdebeli hayatını anlatan, samimi ve şuh bir edaya kavuşmadan önce Nâbî'nin hikemiyâtından ve Sâbit'in mazmunculuğundan yararlanmıştır. Sâbit tarzı hissedilen şiirlerinde canlılık ve samimiyetten çok, klasik hususiyetler ve tasannu görülür. Nedim'in gençliğinde yazdığı tahmin edilen aşağıdaki beyitlerde Sâbit edası açıktır.

Bülbül ağırlık itse n'ola nakd-i şebnemi
Ebkar-ı gonca hayli çemenli çeyizlidir

Mihrin nihan eyledi devran şafak degil
Benzer ki ateş-i sitemin iltihabı var

Çok fazla olmasa da Nedim Sâbit'in gazellerine nazire yazmıştır.

Sâbit: Bîgânelerle oldı çü cânâne âşinâ
Olsak aceb mi biz dahi bîgâne-âşinâ

Nedim: Bîgâne gamzen âşıka nâdâne âşinâ
Ta key tegâfül ey büt-i bîgâne-âşinâ

Sâbit: Her şâm virür dâg-ı cünûn-bûy-ı mahabbet
Açıldı yine sînede şebbûy-ı mahabbet

Nedim: Cây ideli sînem büt-i dilcû-yı mahabbet
Dil oldı perî-ihâne-i câdû-yı mahabbet

Sâbit, Nedim'e duyduğu hayranlığı:

Rûy-ı mehtâbun ne dem görsem gelür kalbe neşât
Ta ezelden imiş ey meh-rû senünle irtibât

matlalı yedi beyitlik gazelini tahmisle gösterir. Sâbit bu tahmisinde klâsik şiirin mazmunlarına yer verir, Nedim'in coşkun söyleyişine oldukça yaklaşır.

Sâbit ayrıca, Mezâkî' nin "bilmem nedür" ve "gelmez"redifli gazellerini tahmis etmiştir.

Sâbit'in, Seyyid Vehbi, Sâmi ve Şeyh Gâlib üzerinde de etkisi görülür birçok gazelleri, bunlar tarafından tanzir edilmiştir.

Sâbit: Yakdı her bir lâle-ruh cânumda bi-endâze dâg
Asümân-ı sînede yıldız kadardur tâze dâg

S.Vehbî: Derd-i hecrün dilberâ sînemde açdı tâze dâg
Çün gülistân-ı visâlünden beni itdün pür âg

Sâbit: Kapunda dest-gîr ol sâkiyâ rindâna düşdükçe
Ayaklandur birer mînâ ile mestâne düşdükçe

Sâmî: Atâ-sâz-ı dil ol üftâdeler dâmâna düşdükçe
Yine kayd eyle cânâ defter-i ihsâna düşdükçe

Sâbit: Bir bizâ'an var ise mâye-i tahsîl gibi
Öpdürürsin elini safha-i tenzîl gibi

Sâmî: Mevc-hîz oldı yine eşk-i terüm sîl gibi
Her kemin katresi sermâye-i sad nîl gibi

Sâbît: İtsem didüm cemâlüne ey bî-vefâ nazar
Ol şuh-ı mevlevî didi âşık safâ-nazar

Ş. Galib: İtsem didüm cemâlüne ey pür-cefâ-nazar
Yâr açdı sînesin didi âşık safâ-nazar

Sâbît: Dü çeşmüm tâs-ber-kef şehr-i gam sakkâlarındandur
N'ola hûn olsa âbı Kerbelâ sahrâlarındandur

Ş. Galib: Dehen kim sırr-ı hâmûşı anun imâlarındandur
Suhen ol nükte-i ser-bestenün ma'nâlarındandur

Değişik söyleyiş tarzı ve sanat gücüyle Sâbit, devrinde ve daha sonraki yüzyıllarda kendine bir şöhret sağlamıştır ancak, etkisi esaslı ve derin olmamıştır. Kendinden sonraki şâirler üzerinde, Nâbi ve Nedim'in etkisinin görülmesi onun etkisinin mahdud ve süreksiz olmasına sebeb olmuştur. Sünbülzâde Vehbî,Sâbit'in meşhur:

Bu harâbâtda Sâbit olamam sultânum
Dil-i vîrânumı yapsanda yıkılmasam gitsem

beytinin ikinci mısraını tazmin yoluyla tahmis etmiştir.

Ahd ü peymân-ı vefâyı eyüce berkitsem
Evliyâ-yı ni'âmı Hakka emânet itsem
Rehber olsa keremün kûy-ı merâma gitsem
Himmet olmazsa bu günlerde ne yapsam n'itsem

Dil-i vîrânımı yapan da yıkılsam gitsem

Mahalli ve sosyal hayatı şiirlerinde yansıtan Sâbit'in edebiyatımızda ayrı bir yeri vardır. Zaman zaman zevksizliğe düşmüş, klâsik edebiyatın kurallarından uzaklaşmış getirdiği yeni ruh ve şekille edebiyatımızın gelişmesinde büyük rol oynamış, kendinden sonrakiler üzerinde mahdud da olsa müessir olmuştur. Münif (?-1743), Hâtem (?-1754), Belig(?-1758).. gibi XVIII. yüzyıl şairleriyle,Enderunlu Fazıl (?-1810), Surûrî (?-1751-1813) ve Türk Galib (?-1876) gibi XIX. yüzyıl sanatkârları, onun mizahî ve mahallî yanını yansıtan şairler olmuştur. İzzet Molla (1785-1829), en çok Sâbit etkisinde kalan şâirlerden biridir. Divan'ında Sâbit'e birçok nazireler söylemiştir.

Sâbit: Nâyı nefesoglı ideli pîr -i harâbât
Muhrik gelür âheng-i mezâmîr-i harâbât

İzzet: Cem olmış idi bunca zemân mîr-i harâbât
İmkân-pezîr olmadı ta'mîr-i harâbât

Sâbit: Sanma kim râhet-i dil devletü ikbâldedür
Bâr-ı mihnet götüri gerden-i hammaldedür

İzzet: Neş'e nutk eyleme kim sâgar-ı âmâldedür
Alemün derd-i seri meclis-i ikbâldedür

Sâbit: Muhit-i haytı ceybün ilm-i eflâka medâr olmaz
Esâs-ı zıll-ı mû-bünyân-ı dâniş üstüvâr olmaz

İzzet: Nice Cemler ayag itmişdür anı pâyidâr olmaz
Sipihr-i sâgar itsen zîb-i bezm-i iftihâr olmaz

Sâbit: Ya fakr-ı ışk ile terk-i diyâra muhtâcuz
Ya kâr-hâne-i vuslatda kâra muhtâcuz

İzzet: Degül rakîb-i siyah-kâse yâre muhtâcuz
Eger çi sâ'ilüz anmâ kibâre muhtacuz

Sâbit: Her şâm du'a itmek içün dilbere mahsûs
Uşşâkı ile haşr oluruz bir yire mahsus

İzzet: Sordum yine gülşende bu gün güllere mahsûs
Uşşâkına reng itme o verd-i tere mahsûs

Sâbit: İttün bu tâb-hâne-i şehri fedâ-yı bag
Min-ba'd sâgar ü mey ü gülşen-sarâ-yı bâg

İzzet: Virdi şitâda sünbül-i zülfün safâ-yı bâg
İrdi yine meşâm-ı hayâle hevâ-yı bâg

Sabit: Müridi söyledi şeyhün riyâ-furuş idügin
Uzun kulakdan işitdüm dırâz-gûş idügin

İzzet: Anar mı bizlere zâhid riyâ-furuş idügin
Duyurdı hayf ana mestâne bâde-nûş idügin

Şeyhülislâm Arif Hikmet (1786-1854) bir gazelinin matla beytinde,

Bâki vü Nef'î vü Nâbî vü Necâti vü Fehim
Sâbit ü Râgıp ü Sâmi vü Fuzûli vü Nedîm

sözleriyle Divan şiirinin ustaları arasında, Sâbit'in ismini de anarak, bunlardan söz ve uslûbda yol gösterici olarak söz eder.

Sâbit, Klâsik edebiyata getirdiği hayat ve sanat-görüşüyle Tanzimat dönemine kadar bütün şairler üzirinde Nâbî ile birlikte müessir olmuştur.

3. SABİT'İN DÜNYA ve HAYAT GÖRÜŞÜ

Divan şâirlerimizin dünya ve hayat görüşleri genellikle kötümserdir. Onlar için geçici heves ve ızdırablarla dolu olan bu dünyada insan, feleğin ezelî ve ebedî hükümlerine tâbidir. Herkes doğmadan önce alnına yazılanı çekecek ve kaderine boyun eğecektir.

Bu bedbin hayat görüşü, Sâbit'in şiirlerinde de mevcuttur. Daha daha çok kaside ve gazellerinde bu görüşlerini bulduğumuz Sâbit, şahsî ihtiraslarıyla, zamandan ve talihinden şikâyet etmiş, çektiği ızdırablarla hüsranlarını dile getirmiştir. Bir âsiyâba benzeyen bu dünyada herkes mihnet ve cefa çekecek ve birgün gidecektir.

Bir âsiyâbdur bu gelen nevbete bakar
Monla sudûr-ı emre müderris rü'ûsuna

Haridar-ı metâ'-ı ışkun oldukça zarâr gördük.
Bu bâzâr-ı belâ ey hâce asla sûd göstermez

Sıkıldı cân ü gönül teng ü tûredür gözüme
Bu arsa-gâh-ı nizâl ü tırâz-ı pehnâ ver

Erbâb-ı dânişe bu cefâ andan azdur
Çarh-ı felek muş' abidi çok hokkabâzdur

Vefasız olan bu feleğin kötülükten başka bir hüneri yoktur. Ancak, ona rıza göstermek ve tahammül etmek gerekir. Nasıl olsa birgün ettiği kötülüklerin cezasını görecektir.

Pey-â-pey seng-i gadr atmakdan özge câm-ı ümmîde
Elünden bir hüner ey ahter-i çarh-ı sitem gelmez

Şu mînâ-hânede sâ'at gibi vir eldugun Sâbit
Halâs ol bu sipihr-i kâse-bâzun imtinânından

Sâbitâ tasdi-i bî-ma'nâyı ko kâr-ı diger
Bu felekdür hasm-ı dûn itdüklerin bir gün bulur

Feleğin kanunları herkes için aynıdır. Tersine döndürmeğe imkân yoktur. Bütün insanlar birgün ölecek ve toprak onları örtecektir. Kimseye yâr olmayan bu dünyaya nice vezirler ve padişahlar gelmiş, hepsi de feleğin cilvesine uğramış gitmişlerdir.

Var ise sâhib-nefes bir mübtelânun âhudır
Aksine devr itdüren dolâb-ı çarh-ı çenberi

Sâbitâ pek köhnedür bu âsiyâb-ı rûzgâr
Heb bizi bir gün döşer hâke beraber basdırur

Şu sûrete komadı gülsitân-ı saltanatı
Bu rûzgâra gelüp gitdi bunca mîr ü vezir

Feleğe sabretmek güçtür. Ondan yardım ve lutuf degil, ancak sayısız mihnet ve sitem beklenir.

Dahi bir sâgar-ı serşâr-ı lutfun görmedün çarhun
Elinden gördüğüm mihnet ise bî-add ü ihsâdur

Gerçi kim evza'ına sabr eylemek düşvârdur
Kâm içün gerdûna ammâ iltiyâm itmek de güc

Bu sitem ve vefasızlıklar altında ezilen Sâbit, feleği amansız bir hasım olarak görür. Felekden hep zarar ziyân görmüş, ümit etdikçe de hüsrana uğramıştır.

Metâ'-ı ma'rifetün gitdi görmedüm nef'in
Ümîd-i sûd ider iken nice ziyân geldi

Ham itdi gürz-i girân-ı sitemle kâmetümi
Felek didükleri şol hasm-ı bî-emân geldi

N'idem ki şâhid-i maksûd rûy-gerdândur
Gelür didükçe yüzin döndi şöyle yan geldi

Sâbit bazen, feleğin kötülüklerine karşı koymaya çalışarak, kurtuluşu mütevazi bir hayatta arar, ondan bir şey beklememektedir.

Dehân-ı arzuda kalmadı dendân-ı ikbâlüm
Felekden gûşe-i destâra ümmîd-i hilâl itmem

Alışdum sâde ser-pûş-ı cünûna şimdiden sonra
Ser-i jülideme Kışmîrî samânî şal itmem

Her şâm mümessek gicelik pîrehen ister
Çarhun nesine gön gibi bir câme yetişmez

Ne ma'cûn oldıgun ma'lûmumuzdur ey zımâd-ı çarh
Bu hâssiyetle sen zahm-ı derûne merhem olmazsın

Gördüm zemâne halkı nifak üzre Sâbitâ
Nâçâr cümleden çekilüp uzlet eyledüm

Felekden merhamet beklediği ve muradınca devretmesini istediği zamanlar da vardır.

Ta ki bâd-ı şurta-ı tevfik ile bin yılda bir
Devr ide gâhî murad üzre bu çarh-ı çenberi

Bir nigâh-ı merhametle hâlüme bakmak degül
Dîdesin açmazdı çeşm-i nîm-hâb-ı rûzgâr

İnsanın kaderi daha doğmadan önce çizilmiştir. Alnına ne yazılmışsa onu çekecektir. Bunu değiştirmeğe imkân yoktur. Ancak rıza gösterip boyun eğmek gerekir. Şark-islâm kültüründe "cebriyyecilik" felsefesi olarak nitelendirilen bu görüş Klâsik edebiyatda şiirlere hâkim bir unsur olarak görülür ve şâirler felekten şikâyetederken kendi talih ve kaderlerinden de yakınırlar. Sâbit'de birçok manzumelerinde bahtının ve talihinin gülmediğini, yıldızının bir gün olsun parlamadığını söyler.

Nice âh itmeyüm baht-ı siyâh-ı nâ-müselmândan
Beni bir şûh-ı kâfir-mâcerâya mübtelâ kıldı

Yine bir kayda düşdüm Sâbitâ baht-ı siyâhumla
Tolaşdı pây-ı aklum dâmen-i gîsû-yı cânâna

Rûzgâr ile keş-â-keşde idüm el-hâsıl
Geh felekle gehî bahtumla idüp gavgayı

Ne denlü nazra-dûz-ı ahter-i sa'd-iktirân olsak
Ne tâli'dür felek bir kevkeb-i mes'ûd göstermez

Rûzgâr-ı nâ-be-samanumla sulh itdükçe ben
Bahtum olurdı yine nâ'ib-menâb-ı rûzgâr

Genellikle her devirde şâirler arzu ettikleri hayatı bulamamışlar, bazen bir mansıb, bazen bir rütbe peşinde koşmuşlar ve çoğu zaman hüsrana uğramışlardır. Dünya ve onun ni'metlerine bağlılık onları kötümserliğe yöneltmiştir. Sâbit hayatı boyunca yüksek mevkilerin arzusuyla yaşamış bir şâirimizdir. XVII. yüzyılın siyâsi ve sosyal hayatına paralel olarak her gün el değiştiren mevki ve rütbeler arzularını kamçılamış, iktidarda olan kişilere her fırsatta kasideler sunmuş, ma'zûliyette çektiği acıları tekrarlamış ve mansıb isteğini dile getirmiştir. Ankarevi Mehmed Efendi'ye yazdığı kasidede ızdırablarından bahisle mansıb ister.

Hayyât-ı lutfı bende-i dîrîne çok degül
Bir nev-libâs-ı mansıb iderse sezâ-yı îd

Herkes kadem-be vâdî-i her kûçe-i ümmîd
Ben serserî-revende-i sahn-ı fezâ-yı îd

Yine sadrazam Kara İbrahim Paşa için yazdığı kasidede, bu isteğini tekrarlamaktadır.

Yed-i tûlâ-yı ihsânunla ref' it gerd-i mihnetden
Ayaklandur biraz bu hâk-ı fakr-üftâde rencûrı

Nice demdür ki hâk-i âsitânunda mülâzumdur
Çeküp me'zûn-ı azl ü infisâli baht-ı magdûrı

Kazâ kıl hâcetün mansıbla makziyyü'-lmerâm eyle
Virüp bir kıt'a fermân-ı celîlü'ş-şân-ı masturı

Edebiyatımızda ender örneklerine tesâdüf ettiğimiz arzuhal niteliğindeki Terci'-i bendi, çektiği sıkıntıları anlatması bakımından enteresandır. Râmî Mehmed Paşa'ya yazdığı bu dokuz bendde devamlı mansıb hayaliyle yaşadığını ve her an mansıb gelecekmiş gibi ümitli olduğunu görmekteyiz.

Alâm ü hemm didükleri kâfir hücum idüp
Oldum esir-i vesvese-i dil firencine

Düşdüm hayâl-i mansıb ile gam şikencine
Ugratdı bu ümid beni umama rencine

Pâkîze çâr-bâliş-i mahfilde mâ-hasal
Fikr iderek arûs-ı hükümet tasarrufun

Endîşe eyleyüp şeref-i mevleviyeti
Dâd sitâd-i sadr-nişîn-i hükümeti

Mansıb isteğinin uykularını kaçırdığını ve bu hususda ma'zur görülmesini isteyen Sâbit, rakibinin çokluğundan da yakınmaktadır.

Dün gice harc-ı hücceti aldum tasavvura
Satdum sicill ü hüccet ile hâb-ı râheti

Ma'zûrdur tehâlüküm ammâ bu bâbda
Mansıb müferrihi katı şey-i latifdür

Gûşum misâl-i halka-i der heb kapıdadur
Çeşm ise mîm-i müjdeye nâzır harîfdür

Dâyin bu gün mehâbet ile çaldı kapuyı
Zann eyledüm ki mûsıl-ı emr-i şerîfdür

Pehnâ-yı âlemi serüme lîk teng ider
Endîşe-i müzâhuma vü kesret-i rakîb

Aynı Terci'-i bend'de fakirliğinden bahisle, dostlarının bile selâm vermediğinden derd yanan Sâbit, hürmet ve saygısını da yitirdiğini söyler.

Reftâr ider saçaklı ile ihtişâm ile
Şimdi yayan gezer yalınuz bir cüzâm ile

Cerr-i kelâm ider diyü ihsânumı gören
Geçdi mukayyed olmadı reddi-i selâm ile

Resm-i pezire üzre gelen sahn-ı sülleme
İkdâm ider ihânete terk-i kıyâm ile

Bosna'da kadılığı sırasında oldukça zor günler yaşayan Sâbit bu sıkıntılarını,

Seddi-i ramak ider mi husûsâ zemânede
Nâsun teberru'âtı ki vech-i helâldür

Bu haste-hâl-i azle yine merhamet buyur
Sâhib-firaş-ı tefrîka bir bî-mecâldür

Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu tür mansıb duyguları, Sâbit'de bitip tükenmez. Lutuf ve keremini gördüğü nüfuzlu kişiler iktidara gelince huzur bulur ve sevincini gizlemez. İsteklerini tekrarlamak için bir vesile doğmuştur.

İlâc-ı mûmiya-yı lutfı te'hir itme saltânum
Gönül mecrûh-ı seng-i cevr-i dest-i çarh-ı hadrâdur

Şimdi oldum kuvvet-i sermâye-i şâdi ile
Muhteşem bir hâce-i sâhib-me'âb-ı rûzgâr

Rûzgâr oldı müsâ'id eyledüm sad şükr ile
Çehre-sâyî-i der-i devlet-me'âb-ı rûzgâr

Yine atiyyen idüp cümlenün telâfisin
Yirine geldi telef-kerde-kâr ü bâr-ı selîf

N'ola memnun olursam gerdişinden çarh-ı devvârun
Senün gibi vezîre şâ'ir-i vasf-intimâ kıldı

Sürekli felekle mücadele hâlinde bulunan Sâbit, siyâsî hayatta görülen kararsızlığa ve memleketteki huzursuzluğa üzülmektedir. Mevki ve rütbelerin lâyık kişilere verilmediğini görmekte, kadir ve kıymetinin bilinmemesinden yakınmaktadır. Bu durumdan şikâyetçi olan Sâbit memduhlarından himmet beklemektedir.

Revâ mı devletünde pâymâl-i çarh-ı dûn olsun
Benüm gibi suhen-pîrâ'ki bî-mânend ü hem-tâdur

Çerâg it bu siyeh-rûz-ı gamı bir kutlı gün görsün
Şeb-i mihnetde subh-i lutfa nâzır şem'-i garrâdur

Ne çâre n'eyliyeyüm midhatun edâ idemem
Cefâ-yı çarh-ı sitem-gerle olmışum muztar

Eser kalur mı ya nakd-i safâ-yı hâtırda
Şu memleketdeki ceyş-i gam ola gâret-ger

Herkes nevâl-ı sofra-ı hâhişle müstefîd
Hân-ı atiyyenden bana mâfiş nevâ-yı îd

Sâbit'in üzüntü ve acılarının bir kaynağı da büyük kişilerden uzak kalışıdır. Mazûliyeti sırasında çektiği sıkıntılar ve sıla hasreti hep bu yüzdendir.

O kerem- kârlardan dûr olalı bâbından
İt kadar bulmadı bî-çâre şikârı ragbet

Nigâh-ı merhametle bir nazar kıl ber-murâd eyle
Garîb illerde kalmış bu vatandan dûr ü mehcûrı

Otuz ay oldı ki zahmetle şehr-i Edrinede
Mülâzemet çekerüm gün-be-gün idüp ta'dâd

Dâd-ı Hak olmıyacak çarh-ı felekden Sâbitâ
Böyle yâd illerde kâm almak da müşkildür garîb

Diyâr-ı ışka düşelden garîbdür gönlüm
Bir âşinâyı da görse garîbser gönlüm

Manevî çöküntülere de ma'ruz kalan Sâbit oğlu İbrahim ve İsmail'in ölümüne acı acı feryad etmiştir.

Arâm-ı dilüm pâre-i cân ü cigerüm
Dil-bend ü dil-âşûb ü dil-ârâ oğlum

Sen bindügün âgûşa gamun yüklendi
Bilsen ne çeker cân-ı peder a oglum

Eyvâh ki nûr-ı dîdem İsma'ilüm
Çeşmüm gibi ummân-ı belâya taldı

Yine ailesinin uğradığı felâketten duyduğu üzüntüyü ve kızının esir edilerek dövülmesini acıklı bir dille anlatır.

Ehl-i beytüm olınup katibet[en] istirkak
İtdiler sînelerin tîr-i kazâya ihdâf

Ekser-i nakd-i şehâdetle ucuz kurtuldı
Bir kızum kaldı giriftâr-ı belâya eclâf

Yukarıdaki beyitlerde gördüğümüz gibi Sâbit, dünya ve hayat görüşü bakımından karamsardır. Şiirlerinde dünyanın faniliğine ve feleğin düzensizliğine inanan bir insan hali görülür. Bazen mevki ve mansıb gibi dünya nimetlerinin geçiciliğini bilmektedir. Bu iki günlük dünyanın zevklerine ve ihtiraslarına aldanmamak ve iyi işler yaparak öbür dünyaya hazırlanmanın gerekliliğine inanır.

Dü rûze ömr ile pâ-der-rikâb-ı rihlet iken
Nedür bu dûr ü dıraz ihtimâm-ı fikr-i ku'ûd

Nakş-ı devlet ber-karar olmaz misâl-i dest-mâl
Câha magrur olma Müfti Vak'asından örnek al

Sâbit hasene yazdura gör deftere yogsa
Divân-I haşrde ne gazel var ne kaside

Ancak lutuf ve merhamet Tanrı'dan beklenmelidir. Affedici ve bağışlayıcı olan O'dur.

Şâm ü seherde Hazret-i Mevlâdan iste kim
Her subh ü şâmın ide sabah ü mesâ-yı îd

Ümid-i fâ'idemüz yokdur özgeden Sâbit
Kemâl-i âtifet-i Kird-i Kâra muhtâcuz

Aldanma uyup her girîve-i rubaha
Sâbit sıgın ol kerim olan Allaha

Ya Rabb zulmet-i şeb-i firkatde kalmışuz
Encâm-ı şâm-i tîremüzi fecr ider misin

İnsan iyi ahlâklı olmalı, doğruluk ve iyiliği kendine şiâr edinmelidir. Bu yüzden, Sâbit gizli gizli içen zâhidleri, riyâkâr vâizleri ve hacıları davranışlarından dolayı kınar, zaman zaman alay ederek sert bir dille suçlar.

Vâizâ biz sıfat-ı merd-i Hudâyı bilürüz
Seni ihlâs bilür gibi mürâyî bilürüz

Bitünce kîse-i ıskatı vâ'iz indürdi
Derûn-ı sîneye hortumu ile fîl gibi

Müridi söyledi şeyhün riyâ-furûş idügün
Uzun kulakdan işitdüm dıraz-gûş idügün

Se rûze şîre içüp zâhidân-ı har-meşreb
Du'â-yı rind ile üç günligine ugradı heb

Harem-i Ka'bede de halkı soyarsın hâcı
Söyle nebâşa nedür fâ'idesi ihrâmun

Bolay ki satmaya dünyâda ahret amelin
Bir iki mankıra hâcı dahi delîl gibi

Para ve servetin insana külfet getireceğini söyleyen Sâbit, akıllı kişilerin bunlara rağbet etmemelerini öğütler. İnsan kibir ve gururuna kapılmamalı, en büyük pâye olan tevazuya sarılmalıdır

Sâbit tekellüf-i ser ü samân ne kayddur
Akil odur ki olmaya samâne âşinâ

Dûş-ı rif'atse garaz nâsiye-sây-ı hâk ol
Zeyl-i seccâde gibi sen de nazif ol pâk ol

Sâbit türâb-meşreb olur rif'at isteyen
Vâlâyî-i tevazu'a seccâdedür misâl

Bu duyguların yanı sıra, hayattan zevk almak, dünyanın gam ve tasasından kurtulmak isteyen şâir, teselliyi rindlikte arar. Böylece, dünyanın fenalıklarından uzaklaşacak, taliinden ve çektiği elemlerden uzaklaşacaktır. Bu rindlik duygusuyla hayata bağlanan şâir,şaraptan, sakiden ve meyhâneden bahsederek, hayata karşı duyduğu kötümser görüşlerden sıyrılarak, teselli bulmaya çalışır. Sâbit'de bu duygular müvacehesinde söylenilmiş beyitlere raslanırsa da, bunlar zevke, eğlenceye düşkün koyu rindlik duygularını yansıtmazlar.

Nakd-i candan yüz görümlük harcı görsem çok degül
Duhter-i rez gibi bir dîdâr-ı hurem görmedüm

Güşâyiş-i dile zerrin piyâledür bâ'is
Safâ-yı bülbüle goncayla lâledür bâ'is

Mâye-i kibrit-i ahmet cur'a-i meydür bana
Her habâb-ı sâgarı bir efser-i Keydür bana

Sâbit'in zaman zaman şaraba, sâkiye, pîr-i mugana lanet okuduğunu da görürüz

Bu dürd ile habâb-ı meyi görmesün gözüm
Mehmurluk bir âfet imiş bâde bir maraz

Sâbit ne baş belâsı bu oldun humârdan
La'net şaraba sâkiye Pîr-i mugâna da

Şaraba, zevk ve eğlenceye düşkünlüğün insanı maddî zararlara sokacağını söyleyen Sâbit bu hususta bir nasihatçıdır. Bu gibi eğlencelerden uzak kalmayı öğütler.

Şu hüsn ile bir içim su isen de sultanum
Koyulma sâgara dâm-ı şarâba düşme sakın

Bir gün seni surâhi gibi ser-nigûn ider
Aldanma ser-firâz-ı meyün ser-furusına

Bizâ'a-ı ser ü sâmânı çaldurursın hâ
Heva-yı nagme-i çeng ü rebâba düşme sakın

Sâbit, mazuliyetleri esnasında devrin büyüklerinden maddi yardımlar görmüştür. Bu yardımların bazılarının kimin tarafından yapıldığını bilemiyoruz. Ancak,fakr ü zaruret içerisinde yaşayan şâir için bunlar büyük bir nimettir. Altın gibi, maddî yardımlarla, kürk ve saat gibi hediyeler, pirinç gibi ihtiyaçlar bunlar arasındadır.

Sâbit bu lutuf ve cömertlik karşısında itibarının yükseldiğini ve memnuniyetini şöyle belirtir.

Yüz istihsan ile yüz sikke-i zer eyledün ihsân
İki yüzden sevindi Sâbit-i nâ-şâd sultanum

Beni in'am-ı sâhib-sadr-ı a'lâya sezâ gördün
Yüz altun ile mesrûr eyleyüp akrân beyninde

Yüzüm güldi gül-i sad berg-i handan gibi şevkümden
Muhassal yüzlü düşdüm zümre-i irfân beyninde

Yine Diyarbakır'dan azl edildiği sıra aldığı yüz altın da bunlar arasındadır.

Cenâb-ı hazretünden surre-i zer geldi sultanum
Vücud-ı nâ-tüvana kuvvet ü fer geldi sultanum

Sararmışken izârum zer gibi fikr-i ma'ûnetten
Şene cân benze kan ferahlar geldi sultanum

Devrin sadrazamı kürk hediye ettiğinde:

Letâfetde ne bezmün gibi bezm-ünvanını gördüm
Semâhatda ne zât-ı pâkinün akrânını gördüm

Siyeh semmûr bir boy kürki giydüm bezm-i lutfunda
Boyunca Asaf-ı dehrün bu gün ihsânını gördüm

Bosna kadılığı sırasında Halil Paşa'ya yazdığı kasidede saat istemiş, Halil Paşa

ona bir saat yollamıştır. Yine bu kadılığı sırasında Halil Paşa'nın gönderdiği pirince karşı duyduğu sevinç büyüktür.

Vakt-i iftarda şimden sonra
Şekkimüz kalmadı sâ'at geldi

Hân-ı cûd-ı Halîl Paşadan
Toldı matbah erizle hınca hınç

Kılleti virmiş idi câna ta'ab
Kurtulup ol kederden olduk dinç

Yine at hediye edildiğinde:

Sıtabl-ı hâssunuzdan geldi bir esb-i mübârek
Muradumca henûz bindüm bu gün esb-i murâd üzre

Devrinde tabiblerin nazından ve yaralarına merhem olmadığından şikâyet eden Sâbit, aynı şekilde câhil ve tecrübesiz göz doktorlarına da güvenmez.

Sıhhat gibi bîmâr-ı gama geç geliyor ah
Öldürdi bizi nâz-ı etibbâ ne belâdur

Nemek-rîz-i sitemdür zahm-ı nâsûr-ı dil-i zâra
Tabîb-i çarh-ı dün bir merhem-i bihbud göstermez

Dîdem olsa aded-i çeşmi kadar gırbalun
Birini tecrebesine viremem kehhâlun

Şer'i hükümlerin rüşvetle yürüdüğüne dâir:

Zehr-i ef'i ile âlude şeker şerbetidür
Şer'ün âmihte-i rüşvet olan ahkâmı

Sâbit bu dünyada hiçbir şeyden nasibini almamıştır.

Hezar-bâr ı emel gelse behre yâb olmam

Bu bâr-hânede Sâbit o yükde bacum yok

Garîbdür bu gönül hâli Sâbitâ çok olur
Sehâb-ı feyz yağarken dile gubâr düşer

Hayatta mücadele sadece bir lokma ekmek içindir. Başkalarına bunun için minnet etmek büyük bir belâdır.

Bu bî-nemek mu'âmelenün kâ'inât ile
Bir lokma nân degül mi me'âl ü mahassalı

Dendân-ı sabî gibi ne bitmez işimüz var
Bir lokma için halka temennâ ne belâdur

İnsanlar kötü ve alçaktır. İşleri hile ve riyâ üzerine kurulmuştur. Bunlardan uzak durmak ve şerlerinden korunmak için sade bir hayat sürüp, uzlet etmelidir.

İnsanun olsa tevliyet emrinde medhali
Çarhun imâreti mı kalur ya me'keli

Gördüm zemane halkı nifak üzre Sâbitâ
Nâçâr cümleden çekilüp uzlet eyledüm

Kötü işler yaparak, haramdan servet kazanan zenginleri ayıplar ve hayırlı işler yapmalarını öğütler.

Kedd-i yemin ile kazanılmış vebâlden
Pürdür amel-nüvis-i yesârun müsecceli

Tevbeyle nûr-ı tâ'at olur zulmet-i günâh
Tebdil ider cerîde-i fazlun mü'ekkeli

Sâbit şiirlerinde İstanbul halkını ve güzellerini öven sözlere de tesadüf ediyoruz. Ona göre; İstanbul halkı sözleri ve hareketleri birbirine uyan mülâyim insanlardır. Güzelleri cana yakın ve güler yüzlü olmakla beraber, ya çok hakikatsiz ya da çok şefkatlidirler:

Yatar her vech ile ma'kul kavl ü fi'l-i leyyine
Mülayimdür Istanbul halkı mahbubı feşâr olmaz

Ya gâyet mihr-bândur ya ziyâde bî-hakikatdür
Bizüm İstanbul âfetlerinde orta râbet yok

Manzumelerinde şiir ve şâirler hakkında görüşlerini de bulduğumuz Sâbit'e göre; şiir, latif, açık ve çekici olmalı gönülden gam ve gussayı gidermelidir.

Suhen benüm didügüm gibi olsa âlemde
Latif ü dil-keş ü şirin ü şûh ü nâzüg-ter

Okıyınca açıla gonca gibi şevkinden
Ne kadar olsa derûn-ı dil-î âşık pür-gam

İşte söz böyle gerek kim vire ma'nası anun
Dil-i insana ferah-ber-ferah ü dem-ber-dem

Sâbit devrindeki şâir çokluğundan şikâyetçidir. Sözleri saçma ve düşünceleri kıt olan müteşâirleri, başkalarının sözlerini çalmak ve taklid etmekle suçlar. Hiçbirinde şâirlik vasfı olmadığı gibi, yazdıklarıyla da gülünç durumlara düşmüşlerdir. Sâbit, hakiki şâirlerle, müteşâirlerin ayırdedilmesini ister.

Kaldırım taşları altında birer şâir var
Dâmen-âlûde-i çirk-âb ü dehân-ı hezeyân

Şi'r-i yârândan el kesmek için sârikler
Düzdi teftişe buyur ustaya kat'-i fermân

Şu'aradan meteşâirleri temyiz eyler
Ayrılur gayri ısırgan dikeninden reyhân

Felekde söz midür ol kim anı tekellüm ider
Hezâr zahmet ü fikretle şâir-i kaşmer

Sözleri saçma biri birine uymaz nitekim
Nagme-i zîr-i nevâ-güsterî-i perde-i bâm

Şâirlerin değeri büyüktür. Dünyaya ibret verici eserleriyle hizmet edenleri, bugün hatırlatan onlardır. Firdevsî olmasa Şehnâme-yi, Nizâmî olmasa Penc-genc'i tanımıyacaktık. Dünyaya gelmiş, nice faziletli, cömert ve kerem sâhibi kişileri tanımamız onlar sâyesindedir. Eğer şâirler olmasaydı bunların isimleri ve yaptıkları büyük işler unutulurdu.

Kim nazm iderdi Hazret-i Firdevsî olmasa
Şehnâme gibi kıssa-ı pür-bend-i ibreti

Ya Penc-gence kim urabilürdi pençesin
Ustad-ı Gence sunmasa dest-i velâyeti

Kim yad iderdi şimdi eger anlar olmasa
Kevne gelüp giden nice sâhib-sâ'adeti

Güm-nâm olurdı defter-i ensâbda âlemün
Şâhân-ı Cem şükûh-ı Feridun semâhati

Hayatının sonuna kadar didinen ve çalışan şâir, artık yaşlanmış ve herşeyden ümidini kesmiş görünür. Çevresinden ilgi ve hürmet beklemektedir. Bu ilgiyi göremeyince üzülür. Ayrıca rahatsızlıkları artmış bir de buna hasedlerin cefası eklenmiştir.

Sâbit gönülde kalmadı bir şey'e ragbetüm
Za'f-ı heremle cümleden insan farıyor

Berây-ı maslahat-ı gayrdür bu nâlişler
Fakat vücudum içün inlemem alîl gibi

Ocagın eskisiyüm ben de vardukça harâbâta
Niçün sâkiler istikbâlüme bir kaç kadem gelmez

Rûz ü şeb kedd-i yeminümle idüp kesb-i hüner
İtmedüm yok yire sermâye-i ömrüm isrâf

Hasıdun dâg-ı cefasıyla melâlüm artar
Nitekim sıfr ile a'dâd-ı mi'ât ü âlâf

Benân-ı dest-i Sâbit gibi hall-i ukde-i nazma
İki dendânı kalınca çalıştı kilk-i gevher-bâr

Sonuç olarak, diyebiliriz ki, hemen her devirde olduğu gibi, Sâbit de felekten ve kaderinden şikâyet etmiştir. Bu şikâyetleri samimi duygularının ve çektiği acıların bir ifadesidir. Bunlar aynı zamanda şâirin lâyık olduğu huzur ve rahatı bulamayarak tatmin edilmediğini de göstermektedir.

İnsan bu dünyanın geçici olan zevk ve safasına, mevki ve mansıb gibi ihtiraslarına kapılmamalı, iyi ve hayırlı işler yaparak öbür dünyaya hazırlanmalıdır.

Sâbit, riyâkâr ve iki yüzlü insanlarla, rüşvet alanları kınamış, hoşgörü ve tevazu yolunu seçmiştir. Zamanının zâhid, şeyh ve hacı gibi ham sofularıyla alay etmiş onlardan doğruluk ve dürüstlük beklemiştir. Hakiki şâirlerin değerinin bilinmediğini ve dâimâ eziyet çektiğini söyleyen şâir, devrinde şâirlik taslayarak böbürlenenleri de ağır bir dille suçlamıştır.

4. SABİT'İN ESERLERİ

Sâbit'in eserleri arasında kuşkusuz en önemlisi Divanı'dır. Araştırmlarımız sırasında başvurduğumuz kaynaklar, Divanı'nı henüz hayatta iken tertip ettiğini gösterdi. Ayrıca, kendi hattıyla tertip etmiş olduğu Divan'ını bütün uğraşmalarımıza rağmen elde edemedik. (bk. Nüsha Tavsifleri).

Divanı'nın incelenmesinden anlaşılacağı gibi, eser, klâsik divan tertibindedir. Başta 1 Mi'râciyye, 2 na'tle birlikte, devrin büyükleri için 36 kaside mevcuttur. Bunlara "Abdü'l-kâdir el-Geylânî", "Hazret-i Mevlevî" ve "Şikârî-i kadı" başlıklı kasidelerini de eklersek 39 olur. Divan 6 gazel-i müzeyyel, 3 tahmis, 44 târih, 355 gazel, 2 terci'-i bend, 45 kıt'a, 24 Rübâî, 182 müfred ve 5 lugaz'ı ihtivâ etmektedir.

Divanı'nın dışında yerli konulardan meydana gelmiş, Derenâme, Berbernâme adlı küçük mesnevileriyle, tasavvufi mâhiyette kaleme aldığı fakat, bitiremediği Edhem ü Hümâ adlı mesnevisi ve Kırım Hanı Selim Giray için yazılan Zafernâme'si vardır. Sâbit bu eserleriyle bir hamse meydana getirmek istemiş fakat, ömrü yetmemiştir. Sâlim bunu tezkiresinde (1) "Hamse yapmaya ömürleri müsâid olmamış, eger yapmış olsaydı cümle ma'ârif ehlini hayrân ü medhûş ve Hamse-i Atâyîyi ferâmûş itdürürdi" şeklinde kaydetmekte, kendisi de bunu:

---

1) Sâlim: Tezkire-i Sâlim, yk. 86b

Aceb midür vire her hamse başka bir revnak
Beraber olmadı Sâbit bir elde beş barmak

diyerek belirtmektedir.

Mesnevileri içerisinde, yarım kalmış Edhem ü Hümâ hâriç, Zafernâme güzel tasvirleriyle, diğer mesnevilerine nazaran daha ciddî ve san'atkârane bir edâ taşır.

1. ZAFERNAME: II. Sultan Süleyman zamanında Avusturya seferine çağırılan Kırım Hanı Selim Giray için yazılmıştır. Eserin çoğunluğunu Sultan Süleyman'ın cülûsu için yazılan beyitler ve tasvirler meydana getirir. Eser,

Urup nazm-ı Leylâ vü Mecnûna el
Deliye söz atma sakın vaz gel

beytiyle başlamakta:

Sen ey hâme uğranmamış semt bul
Ayak basmadık yerde cevlân-ger ol

Zemîn bul ki basmaya hiç yâd ayak
Ne Mecnûn koya el ne Ferhâd ayak

beyitleriyle devam etmekte, II. Sultan Süleyman'ın tahta geçişi ve divanı toplayışı:

İdüp taht-ı güher-nigâra cülûs
Gelüp itdi ins ü peri dest-bûs

Yine turdı divân-ı ins ü melek
Olup dest-ber-dest ta arşa dek

Haşr-der-haşr özge dîvan idi
Hemân bâr-gâh-ı Süleymân idi

ile ilgili beyitlerle devam etmektedir. Cülus töreninde dağıtılan bahşişler ve harp için yapılan hazırlıklardan sonra, Sultan Süleyman İstanbul'dan Edirne'ye hareket eder.

Tedârük olındı mühimmât-ı göç
Şehinşâh Sıtanbuldan itdi hurûç

Vedâ eyleyüp taht-ı İstanbula
Hemân Edrine didi girdi yola

Sultan Edirne'ye baharda gelmiştir. Her tarafa ulaklarla sefer emri iletilir.Paşaların ve Beylerin Edirne'de toplanmaları emredilmiştir.Savaş meydanlarının Kahraman'ı ve cihâdın Nerimân'ı, Kırım Hanı Selim Giray'a bir mektup yazılır,Padişah'la meşveret etmesi istenir. Kırım Han'ı bu davet üzerine Edirne'ye gelir.

İcâbet buyurdı hemân da'vete
Binüp âzim oldı der-i devlete

Selim Giray, Edirne'de vezirler ve devlet erkânı tarafından karşılanır, izzet, ikrâm görür.

Daha sonra,Sultan Süleyman'la Selim Giray bir araya gelerek şavaş hakkında görüşürler. Selim Giray askeriyle düşman üzerine hareket eder. Bu esnada şiddetli bir soğuk başlamıştır. Ancak bir ay sonra hava düzelir. Bu sırada Ruslar Lehlilerle ittifak ederek Kırım'a saldırmıştır. Padişah'dan izin alarak Kırım'a hareket eden Selim Giray, Ruslarla savaşa girişir. Rus ordusu dağılır. Fakat düşman ordusundan bir grup Küfe'ye doğru hareketle halkı öldürmek ve etrafı harap etmek maksadıyla ayrılmıştır. Bu hileyi sezen Kırım Han'ı peşlerine düşer. Küfe'ye altı mil kala düşmana yetişerek perişan eder.

Mesnevi, Selim Giray'ın zaferi padişaha bildirmesiyle son bulur.

Bu feth-i cedîdi o Rüstem-meniş
Yazup Hazret-i H[illegible] arz eylemiş

426 beyit tutarındaki bu mesnevi, Selim Giray'ın Leh ve Rus ordusuna karşı kazandığı Prekop zaferini anlatır(1). Tahkiye yönü kuvvetli ve hisli olan mesnevi, hamasî şiir sahasında önemli bir yer tutar. Diğer eserlerinden daha üstündür. Mesnevi'de kış tasvirleri harp ve zafer tasvirleri canlı ve parlak değildir. Mübalağalı anlatımında Selim Giray'ı, İran'ın efsânevi kahramanlarına benzetir. Selim Giray'ın savaş öncesi orduya söylediği sözler samimî ve içten duyguları yansıtır.

---

1) Bu zaferi Babinger (bk:G.O.V.S 308) Macar seferi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı (bk: Osmanlı Tarihi, C. III, Ank. 1954. s. 23) da Kaçanik zaferi olarak gösterirler.
Ayrıca bk. Turgut Karacan, Sabit, Zafername,Sivas 1991

Didi koç yiğitler anadan dogar
Bu dünyâya kurbân içün geldiler

Ne dünyâ-yı fânî ne devlet gerek
Bize ya gazâ ya şehâdet gerek

Selimnâme olarak da bilinen bu küçük mesnevide Sâbit, "deliye söz andırma" Ne şeytanı gör ne lâ-havle oku" "gözüne girmek", gözü yolda kalmak", "yüze çıkmak..." gibi birçok deyimleri de kullanmıştır.

Mesnevi'nin biri 1299 ve diğeri1311 yılında, Ebuzziyâ Tevfik tarafından yapılan iki baskısı da iyi bir nüshaya dayanmadığından eksik ve hatalıdır.

Tebrik maksadıyla yazılan eser, aruzun mütekarib bahrinde Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl veznindedir.

2. EDHEM Ü HÜMA : Sâbit'in yarım kalmış bir mesnevisidir. Münâcât, Na't-ı nebi, Miraciyye, Na'tı Çehâr-ı yâr, Sitayiş-i Sultan Mustafa, Sitayiş-i Şeyhülislâm Feyzullah ve Sebeb-i te"lifden meydana gelen eser, aruzun hafif bahrinde Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün vezninde yazılmıştır.

Mesnevi Sâlim'in dediğine göre, meydana getirmek istediği hamsenin ilk eseridir.

Belh şehrinde, gündüzleri sakalık yapan, gecelerini ibâdetle geçiren çok güzel bir genç vardır. İsmi Edhem olan bu gencin bir de arkadaşı vardır. Geceleri onu izler, gündüzleri de berberlik yaparmış.

Edhem birgün su tulumunu kıralın sarayına yakın bir çeşmeden doldururken, gözü pencerede bir kıza takılır. Ona âşık olur. Kız kendisine bakıldığını görünce pencereyi kapatır. Bu sırada Edhem, bayılarak yere düşer. Arkadaşları onu bir mağaraya taşırlar. Edhem, olanları arkadaşlarına anlatır. Arkadaşları ona, kızın kıralın kızı Hümâ olduğunu ve aşkının ümidsizliğinden bahsederler.

Edhem ü Hüma mesnevisini bazı müellifler, meşhur Velî İbrahim Edhem'in hikâyesiyle karıştırmışlar(1), bazı kütüphanelerde de, çağdaşı Na'tî'nin Edhem ü Hüma'sıyla aynı tutulmuştur.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2901' deki külliyât içerisinde bulunan nüsha Müstakimzâde'nin sonuna ilâve ettiği 62 beyit ile diğer nüshalardan daha zengindir(2).

3. DERENAME : Ruscuk'da yalancı ve hilekâr aynı zamanda kadın düşkünü Söz Ebesi lakabıyla tanınan biri vardır. Meskeni Cehennem Deresi'dir. Birgün gezerken yolda bir ermeni güzeli görür ve ona hayran olur.

---

1) İbrahim Necmi: Tarih-i Edebiyat Dersleri, C.I. İstanbul 1338, s. 174

2) Turgut Karacan, Sabit, Edhem ü Hüma, Sivas 1990

Gezerek gördi bir ülfete nigâr
Gül-beden gonca-dehen lâle-izâr

Gördi bu sureti ol şîfte-hâl
Hüsninde oldı açıkdan meyyâl

Birçok yollar dener, rahiplere ihsanlar ve manastırlara kurban adar. Fakat, bir türlü Ermeni güzelini elde edemez. Bu sahada daha şeytan ve kurnaz olan Hoca Fesad'a derdini anlatır.

Vardı dâmânını takbîl itdi
Agladı hâlini tafsîl itdi

Hoca Fesâd onu dinledikten sonra, isti'dâdından dolayı ayıplar ve azarlar.

Hâline vâkıf olınca ustâd
Didi hayfa yok imiş isti'dâd

Sen yine eski har ü eski pâlân
Kaçan adem olacaksın hayvân

Hoca Fesâd bir müddet türlü hileler düşünür.

Bir gün Bokcı Murad yanına karısını alarak Donlı Dere'ye gezmeğe gider. Bu haberi alan Hoca Fesâd, Söz Ebesi'ne kadın elbisesi giydirerek hâmile süsü verir ve sanki bağ komşularıymış gibi beraberce Donlı Dereye giderler.

Gebe avret gibi ol merd-i pelîd
Şişirüp eyledi nâzük taklîd

Koyup ol surete bu masharayı
Gidi bunlar dahi Donlı Dereyi

Aradan iki saat geçer. Hoca Fesâd ağlamaklı bir hâlde Bokcı Murad'la karısının yanına gelir. Karısı doğum yapmak üzeredir. Bir ebeye ihtiyaç vardır. Bu hileye kanan Ermeni, karısını gönderir. Ermeni karısı, gebe kadın kıyafetinde olan Söz Ebesi'nin yanına gelince, şaşırır ve aldatıldığını anlar. Kocasına bağırarak:

Erine dir ki be gel erkek imiş
Dişi sandım dı çepel erkek imiş

der. Bokcı Murad, Hoca Fesâd'ı erkek çocuğu oldu zannıyla kutlar. Bunun üzerine Hoca Fesâd çocuğunu görmek için ayrılır. Bu sefer Ermeni karısı:

Dir idi nâle vü feryâd iderek
Be Murad gel iki oldı erkek

diyerek kocasını sesler. Fakat, Bokcı Murad kadının hâlinden iki çocuk olacağı belliydi diye düşünür.

Ben firâsetle dimişdüm erken
İkidür anasının karınından

Hikâye oldukça çirkin ve âdî bir konu üzerinde örülmüştür. Tasvirler ve teşbihler oldukça kaba ve yer yer iğrençtir. Tabiatı icabı mahallî deyim ve kelimelerden istifâde etmiştir. Eserin yazılıdığı yer ve çevresindeki bölgelerin adları da şiirde yer almakta, yine eskimiş ifadelerin kullanımı çoğu zaman şâirin ne demek istediğini anlamamızı zorlaştırmaktadır(1).

4. BERBERNAME: Birçok nüshalarda beyit adedi itibriyle farklılık gösteren bu mesnevi, elimizdeki nüshada 93 beyit tutarındadır. Sâbit bu mesnevide Çorlu'da bir berber çırağının başından geçen olayı anlatmaktadır.

Çorlu'da işinin ehli çok güzel bir berber çırağı vardır. Güzelliğinden dolayı herkes ona hayrandır ve tıraş olmak için can atmaktadır.

Şeyh ü şab itdi tırâşın heves
Baş açık şîftesi oldı herkes

Çırak berberlikte, diş çekmekde ve kan almakta mâhirdir.

Mübtelânun çogını sindürdi
Kimi şişe kimi diş çekdürdi

Güzel ve aynı zamanda işveli olan çırak, ustası dükkânda olmadığı zamanlar rahat durmaz.

Ya'ni kaldukda başına buyruk
Aşık-ı zâra salardı kuyruk

1) **Turgut Karacan, Sabit, Derename, Sivas 1990**

Şive vü nâz ile gerdân kırarak
Nakd-i cânı çıkarurdı burarak

Aşıklarından biri, bir gün çırağı, hile ile evine çağırır. Babası hastadır ve kan almak gerekmektedir. Üzülerek ve ağlayarak beraberce eve gelirler. Fakat evde meclis kurulmuş, ceng ve rebab çalınmakta, mey kâsesi elden ele dolaşmaktadır. Ne hasta ve ne de inleyen vardır.

Gördi bir bezm-i Süreyyâ-tertîb
Hâle-veş sofra-i meclis pür-zîb

Çeşm-i nergis kamaşur zînetden
Agzını açmışdı kadeh hayretden

Pây-ı hidmetde durur çenk ü rebâb
Câ-yı işretde döner şeyh-i kebâb

Bir yatur yok hum-ı meyden gayri
Bir inler yok ortada meyden gayri

Bir oyuna geldiğini anlayan çırak, kaçıp kurtulmak isterse de engel olurlar. Çâresiz meclise dâhil olur.

Ardına düşdi biri zıll-misâl
Halka-i bezme çevürdi fi'l-hâl

İdüp ahirde elif kaddini lâm
Egilüp virdi eşhâsa selâm

Devamlı sunulan içkiden sonra çırak kendinden geçer ve yere düşer.

Tolıya tutdılar erbâb-ı dalâl
Mest olup düşdi yire sâye-misâl

Mesnevi çırağın tecavüze uğramasıyla bitmektedir.

Hayatın çirkin ve kötü yanlarını anlatmak maksadıyla kaleme alınan eser, Sâbit'e özgü soğuk teşbihlerle doludur.

Yürüsin sâgar-ı sîmîn-arak
Akdeniz zor kıyıdur kullanacak

Arak ü bâdeye benzer yokdur
Aksaray ile kızıl muslukdur

örneklerinde gördüğümüz gibi.

Sabit, mesnevinin sonunda çirkin ve âdi denecek kadar ayıplayıcı beyitlere yer vermekten çekinmemiştir. Bunun yanı sıra, konuyla ilgili argo tabir edilen deyimlere tesadüf edilmektedir(1).

5.AMRÜ'-LEYS : 43 beyitlik bir manzumedir. Amrü'-leys adlı bir pâdişah savaş için ordusunu toplar. Askerleri arasında gözüne cılız ve sıska bir sipâhi ilişir. Atı da kendisi gibi zayıf ve bakımsızdır.

Yelesi gibi müşevveş hâli
Ey salardı ecele dînbâli

Olecek bir yir arardı nâ-kâm
Agzının ölçüsin almışdı licâm

Amrü'-leys bu hâli görünce hiddetlenerek:

Sarf-idüp yok yire beytü'l-mâlı
Genc-i Sultanı iderler hâli

Didi la'net bu sipâhilere kim
Mâl-ı sultanı alurlar dâ'im

Gider ol mankafa sersemlerini
Keseler atlarunun yemlerini

şeklinde sipahiyi atına bakmamakla suçlayan Amrü'-leys, aynı şekilde sipahinin karısı için :

Avretün besleyüp eyler tesmîn
Atının hâline itler gam-gîn

Avreti kaftana sığmaz taşkın
Atına baksan o yokdan şaşkın

şeklinde sert sözlerde bulunur.

1) Turgut Karacan; Sabit, Berbername, Çevren, Yıl XVII, Sayı 76 (Mart - Nisan) Priştine 1990

Bunun üzerine sipâhi, karısının atından daha zayıf olduğunu ve kemiklerinin sayıldığını söyler. Bu hâle acıyan padişâh, sipâhiye, atına ve karısına iyi bakması için para verir.

Hikâyede yine Sâbit'e has tuhflıklar ve oyunlar, kaba teşbihler göze çarpmaktadır (1).

6. HADİS-İ ERBA'İN TERCEME ve TEFSİRİ. 1120 (1708) târihinde yazılarak III.Ahmed'e takdim edilen kısmen manzum, kısmen mensûr bir eserdir (2).

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

1) Turgut Karacan; Sabit, Amrü'leys, Sivas 1990

2) Bu eseri tüm aramalarıma rağmen görmem mümkün olmadı. Sayın Hocamız Prof. Dr. Ömer Faruk Akün, İslâm Ansiklopedisi Sâbit maddesinde bu eserin varlığından söz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

1. SABİT'İN ŞİİRİNDE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

A. Şekil, Vezin ve Kafiye

Sâbit, Divanı'nda Klâsik edebiyatımızın, kaside, gazel, gazel-i müzeyyel, musammat, kıt'a, rübâî ve müfret gibi nazım şekilleriyle, lugazı kullanmıştır. Divan edebiyatının kurallarına sıkı sıkıya bağlı olan Sâbit, gerek şekil ve gerekse muhtevâ bakımından uyulması gerekli esaslardan ayrılmaz. Kasidelerinin bazılarında nesip kısmı yoktur (IV.VII.X... kasideler gibi). Diğerleri nesip, girizgâh, medhiye ve dua bölümleriyle tam bir kaside özelliği gösterirler. Bazen bir kaside içerisinde mahlasını iki defa kullandığı da görülür . XXXII. kasidesi böyledir.

Gazellerde, genellikle şâirlerin mahlası son beyittedir. Sâbit'de, "geçer" (G.123),"gül"(G.234), "geldi sultanum" (G.252),"olsun" G(257) redifli gazellerde mahlas beşinci, "şem'" (G.187) "gonca" (G.296) , redifli ve "zîkden" (G.264) "yâd"a (G.312) kafiyeli gazellerde altıncı, "senün" (G.226), "idelüm" (G.245) , "düşti" (G.339) redifli gazellerde yedinci ve "gibi" (G.335), redifli gazelde ise sekizinci beyitte yer almaktadır. Bu gibi gazellerinde mahlasdan sonraki beyitler, devrinin büyükleri ve Arif Efendi ile Nâbî'ye ait övgüleri içerir.

Vezin ve Kafiye: Divan edebiyatının ilk devrelerinde şâirlerimizin kafiyeleri daha çok, Arapça ya da Farsça kelimelerden seçtiklerini görüyoruz. XV. yüzyılda Necatî mümkün olduğu kadar Türkçe kelimelerden kafiye yapmağa çaba sarfetmiş ve oldukça da başarılı olmuştur.

Fakat Türkçeyi şiir dili olarak benimsemesi kendinden sonra gelenler tarafından şuurlu bir şekilde ele alınmamış ve şâirler taklit vâdisinde yürümeyi uygun görmüşlerdir. Daha sonra XVII. yüzyılda Nâbî'nin kafiyede bazı değişiklikler yaptığı görülürse de, bu yolda başarılı olamamıştır.

Vezin ve kâfiye bir manzumenin âhengini sağlaması bakımından önemlidir. Vezin nazımda ölçüyü temin ettiği gibi, kafiye de âhengi sağlar. Beyitlerde ses itibariyle birbirine uygun kelimelerin kafiye yapılması bazı şartlara bağlıdır. Ancak bu şartlar gerçekleştiği sürece kafiye sağlam olur.

Türkçe'nin aruz kalıplarına uygunluk göstermemesi göz önüne alınırsa, Türkçe kelimelerde imâle yapmak hemen her şâirde olduğu gibi Sâbit'in şiirlerinde de görülür. XVII. yüzyılda şâirler aruz veznine lâyikiyle hakimdirler. İmâle ve zihâflar son derece azalmıştır. Buna karşın, Sâbit'de çok sayıda imale ve zihaf göze çarpar. Manzumelerinde Arapça ve Farsça sözcüklerin aruz kalıbına yatkınlığı söz konusu ise de, Türkçe kelime ve deyimleri kullanmadaki merakı onu hemen hemen, her mısrada vezin hatasına düşürmüştür. Daha önceki yüzyıl şâirlerinde kelimelerin imâleli kullanılması, şiire bir âhenk temin etmişse de, Sâbit'de kelimelerin ritmindeki bozukluk, âhenge tesir etmesi sebebiyle, şiirlerinde zevksizlik yaratmıştır. Sâbit'de imâle ve zihaflara oldukça sık tesadüf edilir.

Aşık kalur mı sag görince o âfeti
Ceyb-i kirişme çâk ü şikeste-külâh-ı nâz

Bu kişt-zâr-ı mahabbetde ebrû-yı nâzun
Kesüp biçer midi uşşâk-ı zârı olmasa dâs

Ne dadı kaldı ne tuzı Hân-ı melâhatün
Nân ü nemek yidük bize itsün helâl hat

Olmazlar idi ta bu kadar kanlı bıçaklı
Dil sokmasa ma-beynine susen gül ü hârun

Diyâr-ı dûr ü belâdan gelürsin ey dil-i zâr
Getür beri görelüm sende de ne var havâdis

Geçmese ısıcağı tâb-ı ruh-ı dildârun
Böyle germiyyeti olmazdı bizüm hammâmun

örneklerini çoğaltabileceğimiz bu beyitlerde olduğu gibi.

Daha çok şiirde deyimlere ve Türkçe kelimelere önem veren Sâbit, şekil üzerinde fazla titizlik göstermez. Aruzda görülen teknik kusurları kafiyede de yapar. Esas itibariyle divan şiirinin klâsik anlayışına bağlıdır ve kafiye göze hitap eder. Kasidelerinde Arapça ve Farsça kelimelerden kafiye yapmış, klâsik kâfiyeye zorunlu bağlılık onu kafiye tekrarlarına götürmüştür. Manzumelerinin ilki olan "Miraciyye"sinde "gûya" kafiyesini ve ikinci manzumesi Na't-ı şerif'inde "sûd" kelimesini üç defa tekrar etmiştir. Bazen de Türkçe kelimelerden faydalanmıştır. "bulur" redifli kasidesinde olduğu gibi.

Dergehinde çin-i ebru ile çehre sürmesün
Çarh-ı hacib kendüyi Maçinde sürgün bulur

Nokta-ı nun-ı nifâkın hemze-i ihlâsumun
Yanına zamm eyleyüp şirretle cürmün on bulur

Sâbit bazı uzun kasidelerinde kafiye bulamamaktan doğan sıkıntılarını dile getirir :

Kâfiye az kaldı amma cüst ü cû eylerse dil
Kuvvet-i kudsiyye imdâdiyle az olsun bulur

Şimdiden sonra kavâfi-i suhen teng oldı
Lâ-cerem ed'iyye-i devletidür emr-i ehemm

beyitlerinde gördüğümüz gibi.

Sâbit, klâsik kafiye'ye bağlıdır. Ancak, bazı manzumelerinde Türkçe kelimelerle kafiye yapma yolunu tercih etmiş, klâsik kafiye'nin kuralarının zorlamış, bir anlamda dar bir çerçeve içerisine sıkışan kafiyeye ferahlık ve açıklık getirmiştir. Bunu yaparken, vezin ve kelimelerin fonetiğindeki değişiklikleri düşünmemiştir. Türkçe kelimelerden kafiye yapma çabası da her tür kelimenin şiirine girmesine sebep olmuştur.

Şüst ü şuy-ı nokta-ı tezvire zeyl-i ismetüm
Kaleb-i horşid kalbün gibi bir sabun bulur

La'lüni helvâya teşbih itmesün her bi-mezâk
Çaşni-i gül-şeker benzer mi ta'mı bekmeze

Zemâne şeyhleri sonradan yoğurdlıyor
Riyazetün doruğı tacı gibi yağlı pilav

N'ola habâb-ı meyün didesi mahmûr ise
Nergis-i pür-jâlenün gibi çapaklı degül

Şâbit'in Türkçe kelimelerden faydalanması şuursuzca yapılan bir gayretin sonucu gibi görülürse de, Türkçeyi şiir dili olarak görmesi ve işlemesi hiç de boş bir gayret olarak görülmemelidir. Çünkü, kendinden önce sadece Necatî'de gördüğümüz bu çaba, daha sonraları hiçbir şâir tarafından denenmemiş ve Sâbit bununla kafiye'ye bir genişlik getirmiş, kendinden sonrakiler için de Türkçenin şiirde hâkimiyetini göstermiş, onlara öncülük etmiştir diyebiliriz.

Kafiyeyi meydana getiren kelimelerin aynı cinsden olmasına, kafiye isim ise, isim, sıfat ise sıfat ve fiil ise fiil olma zorunluluğuna Sâbit pek riayet etmez. Arapça ya da Farsça kelimelerden yapılmış kafiyelere Türkçe her cins kelimeyi kafiye olarak görür. Bu şekilde Türkçe isim, fiil, sıfat ve zarflarla, ünlemlerden oluşmuş kafiyelere manzumelerinde çok sık rastlanır.

Aldı dest-i gayretle dâs-ı direv ebrû-yı nâz
İtmege her huşe-i zülf-i mutarrayı demed

Kumaş-ı nazmuma bir toz mı kondurur Sâbit
İzâle eylemege âfitâb sünger olur

Habâb-î abile iltihab kurdı bu gün
Fezâ-yı sinede âahinşeh-i siyâma otag

demed, sünger, otag gibi Türkçe kelimelerle,

Geçürse menzil-i dilden varur cigerde arar
Hadeng-fiken-i gamzen okın ilerde arar

O zâg-ı kalbi rakib-i müzevvirin başlar
Firengi sikke gibi vara vara geçmemege

Sâlik-i nakısa benzer ki tek ü pûda iken
Hâr-ı tâhun gibi bir yirde turur heb sâ'at

gibi zarflardan,

Ol serv-kâmetün bu kadar bâr-ı cevr ile
Tahmil-i minneti bize ağır degül midür

Şu penç beyt-i perend-i belâgatün Sabit
Müzâyidi var ise gelsün işte benden beş

Sâki hum-hânede gül-pâre-i ahbâb çeker
Nazar-ı pir-i harâbâta varur mı kurı boş

sıfatlardan,

Didüm habâb-ı câm gibi çatlasun gözüm
Çeşm-i hiyânet ile idersem sana nazar

Tolı bir yelken idüp şekl-i habâb-ı câmı
Sâkiyâ kullana-gör zevrakı eyyâm senün

Hikâyât-ı rümûz-âmuz-ı seng ü tişeden sâlik
Enâniyet cibali kal'ini fehm itmedün mi sen

gibi zamirlerden ve

Susenle nergisinden efendi bu gülşenün
Ya dil deger o gonca-ı ra'nâya ya nazar

Çekmezdi gam keşide-i ebrû-yı yârdan
Çekdürmeseydi aşık-ı miskine ah hat

gibi nida edatlarından kafiyeler oldukça çok görülür.

Ayrıca fiillerin geniş zaman ve çeşitli çekim ekleriyle teşkil edilmiş kafiyeler de vardır.

Cândan pinhân iderüz mihrini ol tâze ruhun
Öyle bir gence bunun gibi yir ister mahfûz

Ol şûh ile da'vamuzı ey kadi-i dânâ
Tedric ile bir semt-i salaha çekerek as

Ayagın çekdi bezme gayri ol gül-gonca-fem gelmez
Elümden gelse bir dâmânun öpsem gel disem gelmez

Üftâdenem ey serv-i revânum diye düşdüm
Düşmezdi bu söz gaflet ile söyleye düşdüm

Yukarıda Sâbit'in kasideleri arasında Türkçe kelimelerden kafiyeler yaptığını söylemiştik. Gazelleri arasında sadece Türkçe kelimelerden meydana gelmiş on gazelini tesbit ettik. (51, 91, 105, 108, 119, 136, 169, 223, 242, 339. gazeller). Bu gazellerde kafiyelerin yanı sıra redifler de Türkçedir. Kafiyeden sonra gelen ve tekrar edilen ek ya da kelimeler, gazellerinin üçte birinden çoğunu oluşturur. Tek kelimeyle yapılan redifler olduğu gibi,

Şişüren dâmen-i pür-feyzi sebû-yı meydür
Şeyh keşf itmese de sırr-ı abâ-yı bilürüz

Sıkleti âşikârdur kemerün
Çözelüm sana bardur kemerün

iki kelimeden meydana gelenler de vardır.

Alup âguş-î merâma yâri râm itmek de güc
Yârsiz azm-i temâşa-yı merâm itmek de güc

Ma'sum iken niyâza haridâr olur habis
Çok yaşar ise şâhid-i bâzâr olur habis

Klâsik kafiye anlayışına uymayan Sâbit'in şiirlerinde tam kafiye ve zengin kafiyenin çeşitli şekilleriyle, yarım kafiye geniş yer tutar.

Düşüp veremli gönül bir ilâcsız derde
Belâ-yı südde çeker âsitân-ı dilberde

Kapamış halvete bir afet-i devrânı şeyh
Komaz ol reşk-i melek yanına şeytânı şeyh

gibi tam kafiyelerle,

Müreddef Gönül Ibu âteş ile kayd-ı âba düşme sakın
Zekan gibi çeh-i na-ka'r-yâba düşme sakın

Müesses Pergâr-ı sun'un evveli âhir degül midür
Asâr-ı mümkinât devâ'ir degül midür

Umurına karışan âherin vekil gibi
Neticesinde garamet çeker kefil gibi

Mukayyed Dil-beste kalmadı idecek rişte-bend-i naz
Zülf-i nigar yıldıza atar kemend-i naz

Cinâslı Sunarsa bu dil-i pür-hûn mey ile câm sana
Gönüllenür gibi alma budur recâm sana

Gice pervâne câm-ı bezm-i ışkı ruşena kıldı
Hayâl-i şem'-i pür-tâb-ı ruhunla yandı yakıldı

Süricek ma'reke-i rezme anı Neyrem-var
Sam da olsa adunun tagılur samânı

zengin kafiyenin çeşitleri ve

O nur-ı basıra kim azm ide temaşaya
Ten-i nizarda her dag-ı taze bir göz olur

Tahammül eyleyemez ah ü eşk-i hun-bara
O lebleri nemekin dil-rüba erir tuz olur

yarım kafiyeler de oldukça boldur.

Sâbit kafiyelerinde tevriyeli kelimelere fazla yer vermekte ve bazan, "ler, lar" takılarıyla kafiyeler yapmaktadır.

Hançer gibi âşûb-ı nigeh sag kola düşdi
Gitdi gureba tig-i kirişmen sola düşdi

Sârarmışken izârum zer gibi fikr-i ma'unetle
Tene can benze kan kalbe ferahlar geldi sultânum

Sâbit'de bir mısraın sonunda bulunan kısmın, diger mısraın başına getirilerek, ya da aynı mısraın, manzumenin başında ve sonunda yer almasıyla meydan gelen "Reddü'l-acz" sanatını da buluruz.

Dahi humâr-ı şebâneyle der-firâş yatur
Yatakda avlıyalum ol gazâlı taş yatur

.....
.....

Rakib-i seg dahi der-kayd-ı hâb iken Sabit
Yatakda avlıyalum ol gazâlı taş yatur

Kesretinden ak sâdeyle gelen cânânenün
Bir tabak-âbâdîdür sahrası Kagıd-hânenün

.....
.....

Sâbitâ kağızcılar sûkına döndi arsası
Kesretinden ak sâdeyle gelen cânânenün

O nühüfte gamzelerden bunı kim recâ iderdi
Bu nigâh-ı âşinâyı neden iktizâ iderdi

.....
.....

Dil-i Sâbiti nigâhı yine şerm-sâr kıldı
O nühüfte gamzelerden bunı kim recâ iderdi

Divan şiirinde vezin önemli bir yer tutar. İfadeler aruz vezninin belirli kalıpları çerçevesinde ve bir âhenk içerisinde bulunur. Sâbit, aruz vezninin değişik kalıplarına hevesli değildir, çoğunlukla, aynı kalıpları kullanarak kolay bir yol seçmiştir.

En çok kullandığı vezinler, Müctes Bahri'nin, Mefâ'ilün Feilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün; Muzari Bahri'nin, Mef'ulü Fâ'ilâtü Mefa'îlü Fâ'ilün ve Remel Bahri'nin Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıplarıdır.

B. SABİT'İN DİLİ

Türk edebiyatının başlangıçtan beri, Arap ve İran edebiyatlarını kendine örnek aldığını biliyoruz. Arapça, Farsça kelime, terkip ve kurallarla gelişen bu şiir dili, XVI. yüzyılda en olgun ve yüksek bir düzeye gelmiş, Türk şâirleri İran modellerini gittikçe artan bir başarıyla taklide başlamışlardır. Bu dillerdeki kelimelerin aruza daha uygun düşmesi; bunların oldukça çok kullanılmasına yol açmış, tamlamalar artmış, dil Arapça ve Farsça kelimelerin hâkimiyetine girmiştir.

XVII. yüzyılda edebiyat dili, Sebk-i Hindî üslubunun getirdiği yeni yeni mazmunlar ve kelimelerle daha da ağırlaşmıştır. Edebiyatımızda temsilciliğini Nâilî'nin yaptığı bu üslup tarzı, zamanla yüzyılın diğer şâirlerine etki etmiş, birçok şâirler eserlerini bu tarz içerisinde kaleme almışlardır. Mana derinliği geniş bir muhayyilenin ortaya koyduğu hayaller, dış âlemle iç âlem arasındaki ilgi, bu tarz yazan şâirlerin anlaşılmamasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak şiir mazmunlar ve uzun tamlamaların istilâsına uğramış, beyitlerde ancak, zamirler ve ek fiiller hissedilir olmuştur.

Sâbit'in, Sebk-i Hindî üslubuna rağbet etmediğini ve Acem taklidinden mümkün olduğu kadar kaçtığını görüyoruz. Kasidelerinde klâsik edebiyatın Arapça ve Farsça kelimelerle yüklü uzun tamlamalı anlatım şeklini buluruz. Yer yer Türkçe kelimelere ve sade söyleyişlere tesadüf edilirse de, bunlar Arapça ve Farsça kelimeler içerisinde pek hissedilmezler.

Terci'-i bend, Kıt'a ve gazellerinde dili daha sadedir. Bunda Türkçe kelimelerle şiirine soktuğu halk atasözü ve deyimlerinin de büyük payı vardır.

Sâbit, sade yazma temayülünü benimsemiştir. O, Türki-i basit hamlesinin temsilcisi olmadığı gibi, öyle zannediyorum ki, sadè yazma düşüncesinin de bilinci içinde değildir. Öyle olsa bile bu düşüncesini gerçekleştirmekten çok uzaktır.

Sâbit Divanı'nın karşılaştırmalı metnini hazırlarken gördüğümüz nüshalar içerisinde onun dili hakkında bizi aydınlatacak unsurlara tesadüf etmedik. Arap harfleriyle yazılan harekesiz metinlerde Türkçe'nin hususiyetlerini belirtmek güç olduğu kadar imkansızdır da. Nüshaların pek azında harekelenmiş kelimeler varsa da, bu harekeler kelimelerin imlâlarını tam olarak tesbit etmeğe yetmemektedir.

Yukarıda kasidelerinde dilinin ağır ve külfetli olduğunu söyledik. Dilinin ağır ve külfetli olmasında tamlamaların büyük payı vardır ve Sâbit'de oldukça fazla zincirleme isim tamlamaları görülür. Bazen bunların sayısını üçe, hattâ dörde çıkardığı da

olur.

Hidîv-i çâr-bâlin-i serîr-i kâbe kavseyni
Şeh-i fermân-revâ-yı taht-gâh-ı mülk-i ev ednâ

Dem-i heycâda tig-i dest-i hun-ageşte-i fethin
Hemân hem-reng-i tig-i kâsım-ı lalîn-kabâ kıldı

Sâbitâ bu gevher-i nâ-süfte-i nazmun felek
Zîver-i gûş-ı hilâl-i çarh-ı bî-bünyâda ider

N'ola hıfz itse bâb-ı Kehf-i şer'i fahr-ı ebrârı
Hümâ-yı bürc-i kânûndan çıkan ol beyze-i beyzâ

Kelâm-ı âb-dârun bezm-i hâssü'l-hâss-ı ma'nâda
Gül-âb-ı rûy-ı yârân-ı safâ-yı nükte gûyâdur

Yeter Sâbit uzatma zülf-i dilber gibi güftârun
Zamân-ı tay-yı tumâr-ı mutallâ-hatt-ı ma'nâdur

Divan'dan rastgele aldığımız bu örnekleri çoğaltabiliriz. Böylesine ağdalı ve tamlamalı dile, her çeşit manzumeleri arasında rastlamak mümkündür. Mahalli deyimler ve halk ağzından alınmış kelimeler, m. umelerine hakim tamlamalı ve külfetli dilin içerisinde kaybolmuş gibidir.

Tamâm zîb ile zinet-tırâz olup gılmân
Döşendi sadr-i çemen-soffa-ı rebi-i nahil

Aceb midür yüregi kopsa bülbül-i zârun
Ki tıfl-ı goncayı gülden düşürdi bâd-ı harif

Bırakdı dâmen-i ashâb-ı ırzı destinden
Edeble kuyrugını kısdı her seg-i şirrir

Alınca ma'rekede tig-i cân-sitânın ele
Adu-yı hasiri görsen ki ne alur ne satar

Fazla olmamakla beraber birleşik isim ve sıfatların Türkçe kelimelerle yapıldığı görülür.

Felekde bir kerem ıssıya ilticâ iderüz
Ki lutfına ısınur böyle sad hezâr lehif

Misketün bir misk ile mahtûm câmın nûş iden
Aldı serden-geçdilikle destine memhûrını

Görüp o şûhda ol sıkma çintiyân-bendi
Yiriyle tevbemüzün gevşedi miyân-bendi

Tamlamalı ve muğlak ifadelerinin yanısıra, açık ve sade söyleyişler yok değildir. Bunlar kasideleri içerisinde fazla yer tutmazlar, ancak tamlamalar bakımından fakir olan ifadelerdir.

Cetelcyle geçinür mey-kede-i gülşende
Ne kadar maşraba nûş eyleye kerter sünbül

Sâbit yeter ki Ab-ı Hayât olsa da sözün
Haddin tecâvüz eylese tufân-ı âb olur

Üni yetişdi seherde çemen-nişinânun
Haber getürdi bize şimdi bâgbân geldi

Şu'arâdan müteşâ'irleri temyiz ider
Ayrılur gayri ısırgan dikeninden reyhan

Kaldırım taşları altında birer şâir var
Dâmen-âlude-i çerk-âb ü deh ân-ı hezeyân

Minnete geçse aceb mi hançerün de hidmeti
Irkına girmekde pek sarf eyledi makdurını

Sâbit kelimeleri büyük bir titizlikle seçmez. Onun için orijinal olan her kelime şiire girer. En ciddi manzumelerinde bile, aniden insanı şaşırtan ve hayrete düşüren kelimelere tesadüf etmek mümkündür. Çoğu zaman bu, tuhaf ve acaibliği iğrenç fikirlerin doğmasına sebep olur. Bunun için balgam, safra, gübre, kay' eylemek, uyuz gibi kelimeleri normal karşılamak gerekir.

Bir tu dimekle la'l-i melâhat-nisâr-ı yâr
Heb tuzlı balgam oldı rakibün yüzine bak

Tükürse yüzüne bir chl-i istikrâh hazz eyler
Gönül abdâl-ı ışkun balgamî bir palehengidür

Cûyun bulansa bâgda safrası çok mıdur
Pir-i felekde balgam berf eyledi zuhur

Kay eylesün legence-i minâya sâkiyâ
Meyden sebûda var ise âsâr-ı imtilâ

Bâgbân olmış o karnı ile cânâna rakib
Bagına gübre taşır turma kucağında seped

örneklerinde olduğu gibi. Bir bakıma bu tür kelimelerin varlığı. İçlerinde bulundukları deyimlerden dolayıdır.

Bu gibi kelimeleri şiirlerinde alışkanlık derecesinde kullanan Sâbit'te parankon, ceneral, falya, pastav, pinyal gibi batıdan girmiş kelimeler de normaldir.

Parankon itmede uşşâkı chl-i hibre olur
Kumaş-ı vuslatı itdükçe hublar takvim

Sene-i atiyede Sâbit olur târih
Hedef oldı bu tüfenge ceneral-i nâkes

Bizi ey gonca kabâ pastav ile aldatma
Sana kim itdi o gül-penbe kabâyı bilirüz

Tevbeler mi tayanur mug-beçe-i bed-meste
Bir eli câm ü biri kabza-i pinyaldedür

Falya virdi tob ü deprendi tüfeng-i kine-cû
Kelleden çıkdı adu galtan olan migfer gibi

Ayrıca Türkçe kelimeleri ve Anadolu yerli ağızlarında mevcudiyetlerini koruyan, başmakçı, denlü, deprenmek, şol, irgürmek, gocunmak, unulmak, yedilmek.... gibi kelimelerin şiirlerinde görülmesi dilinde ve ruhunda kuvvetli bir Türk ve Türkçe zevkinin bulunduğunun bir işaretidir. Teşbih ve tasvirlerinde birleşik kelimelere geniş yer vermiş, bunları yerli yerinde ve ölçülü kullanmasını bilmiştir. Kapdura-gör, kullana-gör, ala-gör , çata-bilmek, sayı-vermek, vara-gelmek gibi birleşik fiillerin kullanılması yerli unsurların etkisi ile olmuş, şiirlerine âhenk ve akıcılık kazandırmıştır.

Bazen emir II. şahsın ekindeki vokalin,yardımcı vokal olduğu halde, kılmâñ, eylemeñ, söyleñ gibi kelimelerde asli vokal gibi kullanıldığını, vezin zarureti dolayısıyla, "anlarun" yerine "anun", "geçinen" yerine "geçen", "geçinene"yerine" geçene" gibi gramer tasarruflarını da görmek mümkündür.

İ'câz-ı nazmı göstere-görsün bu vâdinün
İsa-nefes geçen bir iki har-tabi'atı

Üç bâbet idüp meclisi sâki bize mey sun
Zâhid geçene hardalı yârâna müselles

İyelik ekleri dâimâ, -ı, -i şeklinde olup, sıfat yapma ekleri -lu, -lü ile, gerindiumun her iki şeklini -up, -üp ve -u, -ü,'nün Türkçe kelimelerde büyük yer tuttuğu görülür. Kelimelerin ortasında bulunan "k"sesi, "uyku", "yoksa" gibi kelimelerde sızıcı "h" olduğu gibi, t/d sesleri müstensihe göre değişmekte ve nüshalarda turmak-durmak, tamlamak-damlamak, tepe-depe, tügme-dügme, tag-dag gibi her iki şekilde bulunmaktadır. Bazı Türkçe kelimelerin sonundaki "k" sessizi patlayıcı "g"dir. Ayag ırag, kulag, otag gibi.

Sâbit'de ismin datif hali -e ekiyledir. Bazen bu ekin lokatif'in yerine geçtiğini, lokatif -de ekinin, ablatif ekiyle karşılandığını ve çekim eklerinde anlam bakımından değişmeler olduğu görülür.

Dün gülşeni tarikine girdi gamı ile
Derviş gonca nâmına bir gül-ruhun hezâr

Ziham-ı şifteden bir kızıl kıyâmetdür
Efendi kan oluyor la'l-i ahmer üstinde

Reng aldı gibi arız ü ruhsâr-ı yârdan
Verd-i sefid ü surh kızarup bozarıyor

Bülbüli mest kıldı arbedesi
Goncanun başına ufandı kabak

namına, üstinde, aldı kelimelerinde görüldüğü gibi.

Herkes yerine; her kim, kimse yerine; kim zamirleri kullanıldığı gibi, "şol" ve "uş" işaret zamirlerine de tesadüf edilir. Uyumışmış kelimesinde geçmiş zaman eki tekrarlandığı gibi, çekmem de, bakam da gibi fiillerde aynı özelliği göstermekte ve yine, "götürürlerdi iderlerdi", "olsa olıcak" gibi iki çekimli fiillerin yan yana getirildiği de olur.

Nize der-zir-i bagel tig-i mühenned der-kef
İde şol dem ki kef-i hasma inân irhâyı

Bir kuduz avcı idüm âhu-yı çîn-i hüsne
Uş diyince yetişür şöyle iderdüm sür'at

Yek ta'n-i nize-i kalemüm ser-nigun ider
Çekmem de haşma tig-i zebân-ı siyâseti

Olurdı bir zaife takviyet-bahş olsa ikbâli
Bakam da ala ahşic hûna gâlib unsur-ı safra

Hakk mübârek ide ey Asaf-ı sâhib-devlet
Şöyle olsa olıcak kevkeb-i izz ü rif'at

Sayda çıkdukça selefden geçen ashâb-ı sudûr
Götürürlerdi iderlerdi fakiri da'vet

Sâbit uyumışmış tutalum yâr nedür sûd
Gafletde kalur dîde-i pür-hâb açılmaz

Sâbit, Farsça asıllı, ki, kim, kimin, ger, eger çi, velî, velîkin gibi bağlama edatlarını çok kullanır. "an"lı hal partisipi doğu Türkçesinde olduğu gibi sadece "kazgan" kelimesinde "gan"lı şeklini korur.

Han çeküp aş-bez-i matbah-ı tevfik yine
Kus kazganlarını eyledi kazgan-ı ta'am

Ayrıca, XVII. yüzyılda kesin bir şekle kavuşmayan ve bugün "e" olarak telaffuz edilen, virmek, dimek, irişmek, irgürmek, yimek, gice, yir gibi kelimeler aslı şekillerini korumaktadırlar. Kelime ve eklerde yuvarlak vokal uyumu görülür. timürdemir, kelimesinde olduğu gibi, artuk, delük, eksük, gibi kelimelerdeki teşkil ekleri ile asıllarında yuvarlak vokal bulunan berü, girü, incu, altun, yankun, kelimeleri yuvarlak vokallerini değiştirmemişlerdir.

Gice âşık rakibe şeş-per-i timür göstermiş
O âfet kandedür göster dimiş bir zûr göstermiş

Hele Cemşidi imiş san'atınun pir-i mugan
İşin altun idiyor hasılı kallâb degül

Çıkardı âmme yankun libâsın üstinden
Harîk-i rûze akibinde giydi câme-i id

Gerindium ekleri, atup, basup yiyüp, idüp kelimelerinde yuvarlak, pek nâdir olarak da oluban ve eyledürür şeklindedir. Çokluk birinci şahıs bildirme eki dudak konsonantı sonucu, kalmazuz, istemezüz, gibi vokal âhengine uymuştur.

Kilâb-ı kûy-ı dilber şeyh ile döndükçe dönmişler
O zerrakı idüp bu gerdiş-i devrândan mahzuz

Tenur-ı germ-i riyâzetde oluben biryân
Vücud-ı zâhid-i gusala oldı icl-i haniz

Dimişsüz kaluruz ister piyâz-ı ter nevâl olsun
Begüm biz ol piyâza kalmazuz kat kat helâl olsun

Teşbih bildiren "cileyin"eki ile I. şahıs zamırı "men"sadece

Revâ mı sencileyin pâdişâh-ı zi-şânun
Tevâbi'i ola mevsum-ı bâg-ı naze-i cülûd

Ba-husûs ola ki bir sencileyin zât-ı şerîf
Nice medh itmesün Allahı seversen âdem

Min-ba'd zahma merhem-i himmet gelince dek
Pehlu-yı haste-i men ü hâki der-i habib

beyitlerinde mevcuttur.

Farsça asıllı, her çend, herçi ve kaçan gibi Türkçe zamirlerle, dek, degin, dak gibi çekim edatlarının her iki şekli bulunmaktadır.

Her çend ki müstahkem idi dahme-i vuslat
Feth itdi bir engüşt ile Oklid-i mahabbet

Gül-i hamrâ-yı şebnem-dâr-ı gülşen ter düşer câna
Kaçan ol âteşin ruhsâre-i gül-gûn-nümâ terler

Şirişk-i hun akıdup came-hab-ı firkatde
Gözüm sabaha degin kan içinde yaş yatur

Sâbit kenâr-ı sabra çekildi geçince dek
İy çifteler dagıtdı o sâhib-semend-i nâz

Dilberi sev yigirmi yaşına dak
Sür safâsını çak tırâşını dak

Bugün dilimizde "p" şeklinde bulunan barmak, basmak, kelimeleriyle kanı, kangı, belirsiz zamirleri metinde eski şekillerini korumaktadırlar.

Kanı bir taş dögen bu dil-i mecrûh gibi
Seng-i âzâra döger çub-ı ezâya tayanur

Semend-i nâz sürüp kangısı alur Sâbit
Gönül şu şâhsüvârân-ı hüsnün ögdülidür

C. SABIT'İN ÜSLUBU

Sâbit'in manzumelerinde, Divan edebiyatının alışılmışın dışında bir anlatım hususiyeti görülür. Kasidelerinde klâsik tarzın kurallarına sıkı sıkıya bağlıdır. Tetabu'-i izâfat denilen, zincirleme tamlamalar, birleşik sıfatlar oldukça çok görülür. İfadeler yer yer girift ve muğlaktır. Buna karşın gazellerindeki anlatım oldukça sade ve basittir. Adeta nazmın şekli değiştikçe Sâbit'in de anlatım şekli değişmiştir. Bu, Divanın'da oldukça açık bir şekilde görülmektedir. İfade kudretindeki bu değişiklik, rübâi, kıt'a ve müfredlerinde de kendini hissettirir. Gerek kasidelerinde ve gerekse gazellerinde zaman zaman garabete kaçan Sabit, edebiyatın vazgeçilmez unsuru olan süslü duygulardan, nezahet ve fesahatten oldukça uzaklaşmış zevksizliğe düşmüştür.

Piyâz-ı bedr ile milh-i nucûmı hâna koyup
Ta'ayyüş itmede bir baş soğanla çarh-ı hasis

beytinde his ve hayalin yeri olmadığı gibi, yine:

Gülâc-ı gül-şeker terkib-i la'lünden nevâl olsun
Bu katmer dâg-ber dâg-ı cefâ-kat kat helâl olsun

Dimişsüz kaluruz ister piyâz-ı ter nevâl olsun
Begüm biz ol piyâza kalmazuz kat kat helâl olsun

beyitlerinde "kat kat helal olsun" beyte sadece "gülac" ve "soğan"kelimeleri münasebetiyle girmiş sözlerdir. Bu tür zevksizlikleri garabet değil onun mizacında aramak

gerekir. Öyle görünüyor ki tabiatı bu türden şeyleri yazmağa müsaittir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Sâbit'in kendine özgü bir üslubu vardır. O'nu kendi devrinden önce ve sonraki şâirlerden ayıran tek özellik de budur. Birçok kaynak vadisinde eşsiz olduğunu tekrarlar. Sâlim, Tezkire'sinde (1) "Hakka ki vâdisinde ferid-i çalak ve bir şâir-i mâhir-i pâk idi" demekte, şiirinin kolay görüldüğünü fakat, tanzirinin zorluğundan bahseder.

Yine, Naci ve Faik Reşad eserlerinde (2), "Sâbit vâdî-i mahsusunda yektâ olmakla beraber mazmun-furuşluk derdi ile bir çok da bî-nemek söz söylemiştir. .... Teclisi garibdür. Eşârının nâdirce bulunan güzelleri fevkâl-âde şirindir, âdileri ise son derece tatsızdır..." demekle, Türk şiirindeki yerini belirttikleri gibi, Sâbit'de bu vâdide tek olduğunu:

Sâbita sahn-ı gazelde nic'olur göstereyüm
Reviş-i nadire-pervazî vü mazmun-guyî

beytinde ifade etmektedir.

Sâbit kaynakların verdiği bilgiler doğrultusunda vadisinde tek olmakla birlikte, zaman zaman, Nâbî'ye yaklaşır. Fakat, hemen temelde aralarında gerçek bir farklılık olduğu sezilir. Onu sadece, Nâbî'den degil, diğer bütün şâirlerden ayıran karakteristik vasfı, mizahî yazış şeklidir. Kendinden önce, Türk şâirlerinden hiçbiri bu yolu ciddi olarak denememişlerdir. Belki de şiirin bünyesine aykırı olduğu düşüncesi şâirleri bu vadiye itmemiştir. Halbuki, Sâbit'te görüldüğü gibi şiir ne kadar mizaha yönelmişse onda kullanılan atasözü ve deyimler de o ölçüde Türke özgü olmuştur. Ayrıca halk atasözü ve deyimlerinin mizahlá birlikte şiire girmesi Türk dilinin şiire hâkimiyetini de sağlamıştır. Sâbit'te mizahla atasözleri ve deyimler, at başı baraber gitmiş, mizah değer kazanınca atasözleri ve deyimler de geniş ölçüde yer almıştır. Kuşkusuz bu tarz yazış biçimi mizacının bir belirtisi olarak ortaya çıkar. Çünkü herkesin bildiği atasözü ve deyimleri öylesine bir mizahi tarzda kullanır ki, beyitleri okunduğunda tebessüm etmemek mümkün değildir. Yine Sâlim bu hususu "... letâifi öyle bir kalıba ibraz eder ki zaruri ademe bir zevk ve tekrîr-i kıraât ve tecdid-i istima'ına taze taze şevk hâsıl olur (3) ", sözleriyle belirtiyor. Atasözleri ve deyimleri komik bir tarzda kullanmak onun şiir yazmada en büyük merakı olarak görülür. Adeta bu onda bir hastalık hâline gelmiştir. Beyitlerinin bir çoğu da insana mizahî bir takım kelimeleri şiire sokmak için yazılmış hissini veriyor.

---

1) Sâlim: Tezkire-i Sâlim.s.86b

2). Muallim Nacı : Mecmua-i Muallim, 1303,no:13,s 51 v.d. Faik Reşad : Eslaf, İstanbul 1312 CII.s 35-39

3). Sâlim :a.e.

Sâbit'in çağdaşı olan Nâbî, bazı gazellerinde onun bu özelliğini:

Darbü'l-mesel irâdına bu asrda Nâbî
Kimse olamaz Sâbit Efendiye reside (1)

Nâbî olamaz Sâbit Efendi gibi herkes
Darbü'l-mesel-i nükte-veran darb-ı meselde (2)

beyitleriyle dile getirmiştir. Bazen Sâbit'i kasdederek nâzik bir tarizde de bulunmuştur:

Sözde darbü'l-mesel irâdına söz yok ammâ
Söz odur âleme senden kala bir darb-ı mesel (3)

Sâbit'in atasözleri ve deyimlere olan düşkünlüğü yerli yersiz, cinas, tezad, ve tevriyeyi beraberinde ge

Sâbit'in atasözleri ve deyimlere olan düşkünlüğü yerli yersiz, cinas, tezad, ve tevriyeyi beraberinde getirir. Bu san'atlar şiiri süsleyen ve dile tasarrufu sağlayan birer unsur iken Sâbit'te külfet olarak karşımıza çıkar. Sâbit her tür kelimeyi beyitleri arasına serpiştirirken ahenk ve zevk bakımından onları ölçüp tartmaz. Bunun için de zevksiz ve kaba olur. Arapça ve Farsça kelimeler üzerine kurduğu sanatlar daha edebi, buna karşın Türkçe kelimelerdeki cinaslar tuhaf ve garibdir.

Bu sebeple Sâbit, şiirde derinlik ve samimilikten yoksundur. Oyunlu mazmunlar aramak, zekâ oyunları yapmak birkaç anlamlı kelimeleri bir beyitte toplamak üslubunun vazgeçilmez özellikleridir.

Ne esrâr-ı nihân var Sâbita ma'cun-ı nazmında
Leb-i dilber midür güldürdi heb yârânı ser-tâ-pâ

Tahammül eyleyemez ah ü eşk-i hûn-bâra
O lebleri nemekün dilrübâ erür tuz olur

Eger sevdâ-yı hâl-i ârızunla eşk-bâr olsam
Zeminden habbetü's-sevdâ biter her dâne düştükçe

İlk beyitteki esrar, nihân, ma'cun ve leb kelimeleriyle diğer beyitlerdeki, eşk, nemek, tuz ve üçüncü beyitteki, hâl, habbe, dane arasındaki ilgide olduğu gibi.

---

1). Nâbi: Divan-ı Nâbî, İstanbul 1292, gazeller, s. 206.

2). a.e., s. 202

3). a.e., müfredler, s. 38

Sâbit, mazmunlara ve kelime oyunlarına yer verirken, birçok âdi ve soğuk buluşlara düşmüş, samimiyet ve ciddiyetten uzaklaşmıştır. Bu yüzden şiirde alışılmamış kelimeler ve fikirler doğar, teşbihler bu kelimelerin üzerinde yoğunlaşır. Onun için şiirlerinde çok sık göze çarpan, balgam, gübre, uyuz, safra, tükürmek gibi kelimeler normaldir.

Cûyun bulansa bâgda safrâsı çok mıdur
Pir-i felekde balgam-ı berf eyledi huruş

beytinde karla, balgam arasındaki teşbihde olduğu gibi, realist bir gözle bakdığı tabirleri en güzel gazelleri içerisine koymaktan çekinmez. Yine,

Bu işretgehde sâki herkese meşrebce lutf eyle
Cenâb-ı rinde tavşan kanı mey sun zâhide sa'leb

beyiti teşbih değil karekterinden dolayıdır. Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu çeşit beyitlerden bir kaçını görelim.

Misâl-i cûy çemen-zâra akmasak mı gerek
Şu bahr-ı ahzâra lenger bırakmasak mı gerek

Fikr-i te'ehhüli ko ki evlâda çiğnedüp
Basdurma eyler âdemi sonra karı kurı

Bâgbân olmış o karnı ile cânâna rakib
Bâgına gübre taşır turma kucağında seped

Manzumelerinde zevksizlik ve nezaketsizliğe neden olan bu kelimeler, ilk bakışda teşbihin hatırı için yapılmış görülse bile, sinsi ve şeytanî ruhunun özellikle arayıp bulduğu ve şiire soktuğu kelimeler olarak ortaya çıkar. Sâbit bütün bunları büyük bir zevkle yapar ve bizim zevkimizle, nezahet duygularımızla alay eder. Klâsik edebiyatta samimiyet ve ince bir ruhla anlatılan zarif duygularla, kabahat derecesine varırcasına eğlenir.

Arzû-mend olma teşrîf-i kudûm-ı dilbere
İntizârı haml-i hicrândan girân bir bâr olur

Ökçe itdükçe lekedle dil-rübâ-yı tünd-hû
Çehre-i âşık ayak taşı gibi evkâr olur

Turran Bogaz yakasına düşmüş karasıdur
Sinen Gümüş didükleri şehrün kazâsıdur

Sultân-ı ışk açıkta bulur kayd-ı sineni
Uşşâka hâs bağlamış Akşehir ovasıdır

Efî-i turradur dolaşan gâfil olmasun
Kâkül ki andelib-i mahabbet yuvasıdur

beyitlerinde teşbih sanatıyla ve mazmunculukla eğlenir. Bunlara bir zevk ve hezahet gözüyle bakarsak zevki ve nezaheti ne dereceye kadar öldürdüğünü görürüz. Sabit'te bunlar yeni teşbihler ve mazmunlar ararken düştüğü ince ve hassas duygular değildir. Tersine özellikle arayıp bulduğu mazmunlaştırarak orijinal hale getirdiği şeylerdir. Bu bakımdan çoğu kez tuhaf beyitlerle karşılaştığımız Divan'ında muğlak bir ifade ve gramer göze çarpar.

Avâmın agladur sırsıklamın zerrak minnet yok
Savulmak bilmez ebleh ısladandan kâbiliyyet yok

Bir kuloğlı âfeti kundak bırakdı cânuma
Aglamam ol âteşi bu dîde-i ter basdurur

Ahaffdur bâde-i ter fazla-i huşk-i mürâbiden
Eşeddür zahm-ı ejderhâ-yı berre mâr-ı âbiden

Bulduk ser-i rakibi mesâvî idüp yatur
İnsâf oldı başlaruz artuk mehâsine

Bunların yanı sıra, Sâbit kendine göre bir üslubu olduğunu ve yeni bir tarzda yazdığını söylemekten geri kalmaz.

Sâbit cihânda ölmez o sâhib- selika kim
Ardınca ceste ceste bu âsârdan kalun

İbârât-ı hoş-âyendeyle gül-zâr-ı ma'ârifden
Yine Sâbit gül-i ma'nâ açar bu nev-zemin elfâz

beyitlerinde olduğu gibi, yine bu vadide tek olduğunu söyleyerek da'va-yı teferrüd de eder.

Sâbit sana kalmış reviş-i vâdi-i irfân
Yârân idemez cilve senün cilve-gehünde

Sâbit'in yukarıda izahına çalıştığımız anlatım hususiyeti ve benzer kelimeleri bir araya toplama merakı bize Bâkî'yi hatırlatır. Bâki ara sıra soğuk ve bayağı buluşlara düşmekle beraber, şiirini nazım kusurlarından arındırmasını bilmiş ve hattâ şiir diline yeni bir söyleyiş kazandırmıştır. Hiçbir zaman Bâkî'deki şekil ve söyleyiş mükemmelliğine erişemeyen Sâbit:

N'ola nakkâd disek Bâkîye insâf budur
Ki bizüm nukre-i endişemüz anun pulıdur
N'ola düşürse bekâyasını mazmunlarının
Hâme tahsil-i kemâlâtda Bâkî kulıdur

diyerek Bâkî"yi takdir etmekden geri kalmıyor.

Sâbit, bu adilik ve soğukluklara rağmen, en az İran etkisinde kalan şâirlerimizden biridir. Mahallîlik ve şahsilik vasıflarının yanı sıra kendinden önce var olan, oyunlu ve şehvetli tarzı üslubu içerisinde birleştirerek bu sahada nev'i şahsına münhasır bir şâir olmuştur.

Herşeyden önce, ma'nevî aşka yabancıdır. Sevgilinin çeşitli tezahürleri onun vazgeçilmez özelliğidir. Bu konuda çoğu zaman şeytâni ve şehevîdir. Ebedî güzelliğin ince ve nezih duygularına, hasret ve hicran gibi terennümlerine yabancıdır. Bu yönüyle, klâsik edebiyatın idealist ruhuna ters düşer. Sevgili mâddî yönüyle ele alınırken onun birçok özellikleriyle ö[illegible].

[illegible]ar ile cidli ko teşrif-i yâr içün
Anı getürmenün yolı var bî-cedel gelir

Şirişk-i çeşmün ile ruy-ı zerdüne bakmaz
Nigâh-ı dilber-i nâzende simedür zeredür

Beni hummâ-yı gam ü mihneti çok incitdi
Tutsam ol şûhı biraz örselesem incitsem

gibi şeytanî, şehevî duygular taşıyan,

Münâsebetle idüp ol peri mahal-hânlık
Alınca gönlümi itdi hezâr şeytânlık

gibi garip bir çeşni gösteren gazellerinin yanısıra

Gül gibi kenârında açıp sinesini
Ayine-i nûr itmiş o kâfir havza

Hayretde kalup nergis-i ayn-ı âşık
Bir sine-i dildara bakar bir havza

modern ruhda olanlar da vardır.

2. SABİT'İN ŞİİRİNDE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Sâbit'in şiiri kendi devri ve önceki yüzyıllarda yazılmış şiirlerden farklıdır. Divan edebiyatının belirli kalıpları içerisinde yazılan şiire, yeni bir ruh ve şekil getirmiştir. Şiirlerinin dış görünüşüne renk, latife ve mahallî söz oyunları hâkimdir. Kasidelerinde ahenk ve edâ olmamakla beraber, bir husûsiyet ve şahsilik sezilir. Geniş tabiat tasvirlerine yer verildiği gibi, sosyal hayatla ilgili tasvirler de göze çarpar.

Sâbit, gazellerinde sanatkârane şiir geleneğine önem vermemiş, halk tabirleri ve atasözleriyle meydana getirdiği şiirini, oyunlar, cinâslar ve tezâdlar üzerine kurmuştur.

Şiirlerinde idealist ve nezih bir ruha rastlanmaz. Aşkı beşerîdir. Onun kaleminde sâdece sevgilinin maddî güzelliği çeşitli halleriyle tecelli eder.

Gerek kasidelerinde ve gerekse gazelleriyle, diğer manzumelerinde tasavvuf aramak boşunadır. İlk bakışta tasavvufî gibi görülen, bazı kelime ve rümuzlar şaşırtıcıdır. Bunlar, söz oyunları içerisinde kaybolurlar.

Sâbit, şiirine her türden kelimenin girmesi, atasözleri ve deyimleri kendi tarzına hâkim kılması ve yabancı kelimelerle Türkçeye duyduğu merak, onu çoğu zaman zevksizliğe ve âdiliğe götürmüştür.

Gülbündeki remâd degül hâk-rîz içün
Ressâm-ı gül-nigâra gubâr oldı andelî

Nakd-i revânını güle teslim idüp bu gün
Kuşluk zamanı cân-sipâr oldı andelîb

gibi güzel söyleyen Sâbit,

Kay' eylesün legençe-i câma sebû-yı mey
Meclisde olsa ni'met-i sâkiden imtilâ

beytinde san'attan yoksundur.

Sâbit'in şiirlerini ve şiirde yapmak istediklerini anlamamız için, aşağıdaki beyitler üzerinde az da olsa durmada yarar vardır.

Şemîm-i sünbülüni sıdk ile niyâz iderüz
Sogan mıdur başımuz kim anı piyâz ideriz

"niyâz"la, "piyâz"ı kafiye yaptığı gibi, sünbül kokusunu düşündürürken, arkasından soğanı ve çağrışım yoluyla sünbül soğanını hatırlatır.

Na'îm-i vasluma sîr eylerüm seni dirsin
Senün duruguna sîrem yeter piyâz bana

beyti, "sîr" ve "piyâz" kelimeleri üzerindeki tevriye ve cinastan dolayı yazılmış hissini veriyor.

Bir pâre ısınmışdı dil-i sayf şitâya
Balgam bırakup berf yine eyledi tebrîd

ifadedeki "balgam" tabiri iki dost arasındaki soğukluktan kinayedir.

Bir tu dimekle la'l-i melâhat-nisâr-ı yâr
Heb tuzlu balgam oldı rakîbün yüzüne bak

beyti, "melâhat" kelimesi üzerindeki oyundan ibarettir. "Melâhat" hem güzellik, hem de tuzluluk anlamınadır. Rakibin yüzünde tuzlu balgam denilen hastalık kasdedilmiştir.

Şiirde bu derece edebî zevki öldüren beyitlerin sayısını çoğalmak mümkündür. Böyle olmakla beraber, şiirlerinin hepsini bu tarzda telakkî etmek doğru olmaz Mizacındaki asabilik ve tavrındaki bu lâübâlilik Sâbit'in karekterinden gelmekte, onu garabete götürmektedir.

Beyitlerinde öylesine soğuk ve tuhaf olan Sâbit, bazı tasvirlerde mükemmel bir sanatkâr olduğunu gösterir. Sanat için gerekli olan tabloları çizer, şâirlikten çıkıp, ressam hüviyetine bürünür. Çorlulu Ali Paşa için yazdığı ve

Zihî nûr-ı mücessem câmi'-i bî-misl ü bî-hemtâ
Hoşâ rûh-ı musavver buk'a-i pür-feyz-i rûh-efzâ

beyitiyle başlayan manzumesi onun sanatkâr ruhunun ve tasvir yeteneğinin en güzel örneklerinden biridir. Tasvirle câminin manevî kudsiyetini gösterirken öylesine başarılı olmuş ki, onu âdetâ minyatür gibi işlemiştir. Sanatkârane bir ruh hâliyle yazılmasına rağmen:

Kurup dâm-ı firîbi üstine ser-pûş-ı şebâkî
Gönüller sayd ider ol hüsn ile bî-bâk ü bî-pervâ

diyerek "ser-pûş"ı gönülleri avlamak için kurulmuş tuzağa benzetmekten geri kalmı-

yor ve:

Birer âlûftedür her lule kim fart-ı zarafetden
Mukaddem bir su serper sonra eyler teşneyi irvâ

şeklinde şâdırvanın her musluğunu birer âlûfteye benzetiyor.

Aynı edâ ve ruh güzelliği ile işlenmeyen şiiri lirizmden yoksun ve renksizdir.

Gönlüm ki fikr-i kâkül-i dilberle zâr olur
Bir kumrıdur ki serv başında figân ider

Bazıları da âdetâ muammâdır:

O nahl-i nâzı koma zîr-i bâr-ı minnetde
gönül cnârına şeftâlû sîbüne emrud

Mukabil eylemiş mir'â t-ı muhmât-ı gül-i gerdun
Yüzin penbeyle örtüp nergisün çeşmün kısas eyler

gibi.

Sâbit'in samimiyet ve ciddîyetle yazdığı ve yekpâre bir ruh derinliği gösteren gazelleri pek azdır. Bununla beraber, güzelleri klâsik şiir tarzının bütün özelliklerini taşır.

Devâ-yı miske girmez derd-mend-i ışka em olmaz
Hat-ı la'lün ki hüsn eczâsının a'lâlarındandır

Devâ maddelerinin en yükseği olan "hat-ı la'lin" miske girmez ve ilaç olmaz. Eczâ reçete demektir. Eskiden reçetelere, hangi ottan ne kadar konacağı yazılırdı. Hat-ı la'l (dudak etrafındaki tüyler) alaca renkli olduğu için siyah olan misk ile karışmıyor, ilaç olmuyor.

Nergisün mahmuri-i çeşmin görüp gülzârda
Lâle pür-bâdeyle bir câm-ı murassa' gösterür

Göz kadehe benzetilir ve içi parlaktır. Lâle gülzârda onun mahmurluğunu gidermek için, şarap dolu parlak bir kadeh sunuyor. Mahmurluğu gidermek için tekrâr şarap içerler. Buna hümâ-şiken denilir. Gözün güzel olması da mahmurluğundandır.

Gül taşt-i la'l-gûnını tutmakla hûnına
Memnûn-ı zahm-ı nişter-i hâr oldı andelîb

Burada "memnun" kelimesi minnettâr anlamınadır. Neşter gibi olan hâr yaralıyor ve gül kanı için, legen tutuyor. Bu sebepden dolayı andelîb hâra minnettardır.

Gubâr-ı gam da virür bana misket-âsa keyf
Hatun hayâline görsem çemende tenhâ keyf

Görünen anlamın dışında hat, çemendir. Onu hayâl ederek yalnız başına keyf sürülmek isteniyor. Hat yine gubârdır ve vahdet üzerindeki kesrettir. Kesreti görüyor.

Ebruvan ü gamzesi çekmiş kemân-ı ittihâd
Tîr tîre kavs kavse şest şeste gez geze

"Kemân-ı ittihâd", dost demektir. Tir, kavs, şest ve gez "Kabe kavseyn"deki gibi birbirine yaklaşmış. Bu yakınlıktan dolayı da kinâye yapmış. Bir yaydan bir ok atılır.

Ser-â-ser âteş eyler hirmer-i mihr-i füruzânı
Seher kim âşıkı pür-sûz-ı âh-ı sûz-nâk eyler

Gönlü aşk âteşi ile dolu olan aşığın âhı her şeyi yakıyor. Harmanı günеş yakar. Hüsn-i tâ'lil yapmış.

Hevâ-yı pây-bûsiyle o serv-i turfe-cevlânun
Güzergâhında bin üftâde kendin ferş-i hâk eyler

"hevâ" ve "hâk" yoluyla enasır-ı erbaa kasdedilerek ihâm-ı tenasüp vardır.

Gamzen zebân-ı tâze-i tîg ile söyleşür
Erbâb-ı dil kesildi su'âl ü cevâbdan

Öyle bir dille konuşuyorsun ki, gönül erbâbı olanlar suâl ve cevabdan kalıyor. Beyitte önemli olan yeni bir dille konuşmaktır. Harpte düşman ordusunun bir yanı basılarak bilgi için "dil" esir alınır. Onun için yeni bir dille konuşuyor.

Sâbit günlük hayatta yaşanılan olaylara şiirinde yer veriyor.

Ab ü tâbı çekilen gül-varak-ı ruhsâra
Haftada iki tıraş ile teravet gelmez

Eskiler haftada iki kez tıraş olurlardı.

İlâc-ı mûmiyâ-yı lutfı te'hir itme sultânum
Gönül mecrûh-ı seng-i cevr-i dest-i çarh-ı hodrâdur

Nazmun mûmiyâ kelimesi üzerine kurulmuştur. Mumiyâ yaraları tedâvide kullanılır. Yaralı olan ceylân bir mağaraya giriyor ve oradan tedavi olarak çıkıyor.

Sâbit derûn-ı sînede sad-pâredür yiri
Elmâs-gûn o nâvek-i zehr-dâdenün

Elmas renkli yaraya zehir verilmiş. Sînede sad-pâre olması elmas tozunun yaraya konulmasındandır. Elmas tozu konulan yara hiç iyileşmez.

Helva ve "helvası kokmak" tabiri şirlerinde çok geçer. Ölmek anlamınadır.

Helva-yı merg-i hâcesi cüllâb-ı îdden
Şîrin gelür mezâkına ma'sûm-ı mektebün

Mektep çocuklarına, hocanın ölümünün helvası bayramdaki güllâbdan daha iyi gelir.

Furûg-ı câm ile gördi reh-i neşâtı gönül
Kalurdı zulmet-i gamda çerâg uzatmasalar

Gönül yolunu camın ışığı ile gördü. Ona, bu ışığı tutmasalardı, gam zulmetinde kalırdı. Bize, evden bir misafiri görmek için tutulan lambayı hatırlatıyor.

Sâbit, bazen de nükteli sözlere yer verir.

Sipihr-i nâza da çıksan ider dil-i ser-bâz
Girih girih resen-i âhı nerdübân-ı niyâz

Gönül hokkabazı saçlarının kıvrımını kendine merdiven ediyor.
Sâbit, beyitler içerisinde kelimelerle ilgi kurar, oyunlar yapar.

Bir iki ben koya meşşâta tarf-ı bînîye
O mâh-ru güzelin hüsni bir iken yüz olur

Burun birdir ve yanına iki ben koyunca yüz olur.

Bir âfet-i duvazdeh sâlc olup düçâr
On iki yılda bir düşeş atdı bu bahit-ı zâr

"düçâr" ve "düşeş" kelimelerinde olduğu gibi.

Sâbit,

Vâ'izâ biz sıfat-ı merd-i Hudâyı bilürüz
Seni ihlâs bilür gibi mürâyî bilürüz

Vâ'iz verâ'-ı bârid ile buzda giderken
Farrâce vü destârı ile mashara düşmüş

gibi daha birçok beyitlerde devrinin zâhid ve sofularıyla eğlenir. Vâiz, soğuk takva ile buzda kayak kayıyor. Kayarken ferâce ve destârı ile maskara düşüyor.

Şiirinde kendine özgü bir tarz gösteren Sâbit, herhangi bir kelimeyi yeri geldikçe kullanmaktan çekinmiyor. Aşk konusunda şehevî ve müstehzî olmakla beraber,beşerî aşkı şeytanca duygular içerisinde anlatıyor.

Şiirinde kendine has bir tarz gösteren Sâbit, herhangi bir kelimeyi yeri geldikçe kullanmaktan çekinmiyor. Aşk konusunda şehevi ve müstehzi olmakla beraber, beşerî aşkı şeytanca duygular içerisinde anlatıyor.

Sıkleti âşikârdur kemerün
Çözelüm sana bârdur kemerün

Beni hummâ-yı gam ü mihneti çok incitdi
Tutsam ol şuhı biraz örselesem incitsem

Divan'ından seçtiğimiz bu beyitler ve kısa açıklamalar, Sâbit şiirini ve genel özelliklerini bize tam olarak yansıtmaya yetmez. Bu konularda yazılmış birçok beyitler göstermemiz mümkündür.

Sâbit'in şiirlerinde kendi tarzından kaynaklanan, girift ve kapalı bir anlatım vardır. Şiirlerinde fazlasıyla yer alan ihâm, cinas ve tevriye gibi san'atlarla kelimeler üzerinde uzak ve başka anlamlar kurmuştur. Böylece beyitlerde çeşitli anlam ilişkileri ortaya çıkmaktadır.

A. DEVRİNE AİT BİLGİLER, GELENEK ve GÖRENEKLER

Sâbit, kasidelerinde devrinin önemli târihî olaylarına geniş yer verir. Kırım Ha-

nı Selim Giray için yazdığı kasidede zaferinden dolayı onu kutlamakta ve duyduğu sevinci anlatmaktadır. Allah'ın inayetiyle girişilen bu savaşta, Selim Giray âlemi nizama koymuş, din düşmanlarına hadlerini bildirmiştir.

Ruslarla yapılan bu savaşı, mübalağalı bir şekilde anlatan Sâbit, savaşı şöyle tasvir etmektedir:

Demed demed idüp a'dâyı dâs-ı şemşîri
Aceb ki düşdi şitâ faslına zamân-ı hasâd

Büride kelleler oldı kabak gibi galtân
Bozulmuş arsa-ı bûstâna döndi sahn-ı cihâd

Selim Giray'ın üç ayda iki zafer yaptığını şu beyitden anlıyoruz

Zihî hidiv-i aliyyü'l-himem ki dikkat idüp
Üç ayda iki gazâ eyledi be-vefk-i murâd

Rus ordusunun bozguna uğrayarak kaçışı;

Esince bâd-ı inâyet mehebb-i nusretden
Tozıtdı tâburını Moskovun misâl-i remâd

Bucak bucak kaçurup ol la'înı kahr[en] leh
Yakup memâlikin itdi konak konak berbâd

ve daha sonra Selim Giray'ın Üsküb'e gelişi,

İnân-ı azmini atf itdi sonra Üskübe
Elinde hançer-i nusret belinde tıg-ı cihâd

şeklinde anlatmaktadır.

Bosna'da iken yazdığı, Vezir-i azam İbrahim Paşa övgüsünde, yine Ruslarla muharebeye temas etmektedir. Nesib kısmında bezmin neş'e ve sürurından bahsettikten sonra:

Mücerred intizâmın virmek içün devlet ü dînün
Vezir-i azam itdi pâdişâha böyle desturı

demekte ve Vezer-i azamın büyük bir kuvvetle düşman üzerine yürüdüğünü söylemektedir. İbrahim Paşa, Bosna ve havalisindeki düşmanı perişan etmiş ve bu yüzden

Hânedân-ı Al-i Osmân'ı hoşnud kılmıştır.

Nuhistin âyet-i te'yid-i kudsidür ki kahr itdi
Diyâr-ı Bosna serhaddindeki küffar-ı magrûrı

Sadrazam, Mustafa Paşa'nın sadareti sırasında vukubulan, Çehrin Kal'e'sinin fethi ve Ruslarla yapılan barış XXIII. kasidede konu edilmektedir.

Husûsâ vak'a-i Çehrinde izhâr itdügün merdî
Cihan turdukça zîb-ı levha-ı nüh tâk-ı hadrâdur

Egerçi sadme-i tîgun görüp sulh itdiler ammâ
Dahi Mosko diyârı lerze-nâk-ı şûr ü gavgâdur

1110 yılında Lehistan ile yapılan sulha, Vezir-i azam Hüseyin Paşa'ya yazdığı kaside dolayısıyla yer vermektedir. Nesib, kısmında sulhdan söz eden Sâbit, sulh şerbetinin helâl, ceng şerbetinin ise haram olduğunu söylemekte ve duyduğu memnuniyeti belirtmektedir. Sâbit bu kasidesinde sulhu âşık ile maşukun barışmalarına benzetmekte, birçok önemli işleri çözmedeki maharet ve hünerinden dolayı da Hüseyin Paşa'yı kutlamakta, ilim ve faziletini övmektedir:

Zîb-i dûşize-i şân mâşıta-ı hüsn-i zeman
Maslahat-saz-ı cihan şânc-zen-i zülf-i mihâm

Kanı her cânibe ma'mur senün gibi vücud
Ehl-i ilm ehl-i fazl ehl-i hüner mîr-i kelâm

III. Ahmed devrinde cereyan eden ve 1123/1711 târihinde Prut muahedesiyle neticelenen, Osmanlı-Rus savaşını, Sultan'ı medhettikten sonra, canlı ve mübalağalı tasvirlerle anlatmaktadır. Ordunun hazırlıklarını tamamladıktan sonra düşman üzerine yürüyüşü şu şekilde geçmektedir:

Şâh-ı deryâ-dil ki isteddi rikâba askeri
Akdı bahr ü berden emvac-ı yem-i ahzar gibi

Sadr-ı a'zam aldı gitdi sancak-ı peygamberî
Düşdiler kuddamına cünd-i zafer-yâver gibi

Türk ordusu düşmanla çetin bir mücadeleye girmiş, top, tüfek sesleri arasında, şansı dönen Rus Çarı kaçacak delik aramıştır.

Bir tarafdan zehr yagdurdı tüfeng ef'î-misâl
Bir tarafdan top saçdı âteşîn ejder gibi

Bu savaşta, Rus Çârı büyük Petro'dur. Esir olmuş ve barış istemiştir.

El-amân feryâdı ile bir şefî-i mücbirin
Zeyline itdi teşebbüs şer'-i peygamber gibi

Sulh içün baş igdürince ser-keşan-ı askere
Hâk-ı mihnetde yuvarlandı büride-ser gibi

Petro'nun karısı Çariçe Katerina da bu savaşta bulunmuştur. Baltacı Mehmed Paşa'ya takdim ettiği, kıymetli mücevherlerle, Baltacı'yı Ruslara karşı müsamahakâr davranmaya mecbur etmiş, Çarı ordusuyla beraber imhâ etmek mümkün iken, Petro ile andlaşmaya zorlamıştır:

Çâr düşdi havfına ırz-ı zen-i bed-kârının
Tahtına gitdi edeblerle keene er gibi

Yapılan andlaşmayla, Rusya haraca bağlanmış, Azak Kal'esiyle çevresindeki bazı kaleler içindeki mühimmat ile birlikte Osmanlılara geçmiştir.

Devlete virdi Azak hısnı ile bir kaç hisâr
Heb tetümmat ile etrafındaki kişver gibi

Sâbit kasideleri içerisinde, on iki ayın sultanı sayılan ve "İd-i fıtır" denilen Şeker Bayramı'nı bir çok kasidelerinde konu edinir. Ramazan ve sonuda yapılan bayram kasidelerinin nesib kısmını meydana getirir. Kasidelerinden beşinin nesib kısmı "iydiyye"dir. Divan'ında peygamberimiz hakkında kaleme aldığı na'tle, Kazasker Mehmed Efendi, Arifî Ahmed Efendi ve Sadrazam Mehmet Paşa hakkındaki medhiyelerin nesib kısımları hep "iydiyye"dir. Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa için yazılanı Ramazaniyeler içerisinde güzel olanıdır.

Ramazanın ne zaman başlayacağı takvimlerle tesbit edilmemiştir. Ancak ay görülecek ve ayın görüldüğü tesbit edildikten sonra, ramazanın başladığı kadı tarafından ilan edilecektir. Ayın görülmesi ve ramazanın başlaması Sâbit'te şöyledir:

Şehinşeh-i dile tûmâr-ı hüccet-i ışkı
Getürdi Sâbit olup gurre-i meh-i şevvâl

Görindi bir tarafı gice na'l-i sîmînün

İdince âb-ı şeh-i rûze ayagın kandîl

Çıkmış kenâr-ı şehri temâşâya mâh-ı nev
Yek-sâle râhdan geliyor dil-rübâ-yı îd

Muvakkıt-ı felegün aylı günli sâ'atıdur
Kenâr-ı şehri zuhur itdi mâh olup tebdîl

Ramazanda öğleye doğru uyanılır ve hayat öğleden sonra başlar. Günlük işler yapıldıktan sonra câmiye gidilir. Diğer aylarda namaz kılmayanlar bu ayda sofu kesilir ve düzenli olarak namazlarını kılarlar. Bunun için câmiler dolup taşar. Kur'an okunur, vâizler verilir. Bu ayda rindlerin bahtı dönmüş, meyhaneler kapanmıştır.

Dehen ü destini mey-hâre yudı sahbadan
Kûze-i bâdeyi ibrîk vuzû'itdî hemân

Alınur mı ramazan sofılarından Mushaf
Rablenün nevbetini beklemeyince insan

Kalb-i mü'min gibi mescid müteselli ma'mûr
Dil-i fasık gibi meyhâne harâb ü vîran

Zâhidler kendilerini ibadete vermiş, şeytan ramazan boyunca habsedilmiştir.

Çilleye vesvesesiz girdi kapandı zâhid
Habs olur ta ramazân âhir olınca Şeytân

Döndi bahtı gibi levnî yine ayyaşlarun
Şimdi tevhîde giren şeyhleründür devrân

Ramazan münasebetiyle şehrin çeşitli yerlerinde alış veriş merkezleri kurulmuş, tablalar şekerlerle donatılmıştır.

Tonanup al akideyle şeker tablaları
İtdi her gûşe-i İstanbulı sûk-ı Mercân

İftarda sofralar çeşitli yiyeceklerle donatılmıştır. Her âile kendi durumuna göre sofrasını iftarlıklarla bezemiştir. Fakirin sofrasında bile çeşitlilik vardır.

Bu da şehr-i azimün berekâtındandır
Fukarasında da âraste-hân-ı elvân

Geceleri, câmilerin minareleri mahyalarla donatılmış, camiler birer nûr harmanı hâline gelmiştir.

Oldı her câmi-i zîbende birer hirmen-i nûr
Silme mikyâl-i kanadili zücac-ı rahşân

İftardan sonra teravih için camiye gidilir.

Rukû'a vardı teravîhe eyleyüp niyyet
N'ola edebler ile kılsa rüknini ta'dîl

Sahura kadar ya eğlence yerlerine gidilir ya da evde vakit geçirilir. Çoğu kez sahuru beklemek ve temcid yemeği âdettir. İftarda mütekeyyiflere diyecek yoktur. Tütünlerini tüttürür, kahvelerini içerler.

Vakt-i imsâkdaki micmere-i anberden
Hoşdur âlûfteye iftârda bir lule duhân

Kadeh-i ratl-ı giran mertebesi neş'e virür
Kahve aşama ağır, kahve ile bir fincan

Bir aylık perhizden sonra üç gün süren Şeker Bayramı gelir. Bayramın yaklaşması ile birlikte sabır ve perhiz sona erecek, herkes alışkanlıklarına kavuşacaktır.

İd geldi âlem-âra kim cihânı şâd ider
Rûze-dâran-ı gamı endûhdan âzâd ider

Geldi ol devr-i ferah-rîz-i neşât-engiz kim
Rind-i savm-endiş-i gamdan mihneti ib'ad ider

Geldi ol vakt-i şigibâ-sûz-ı cân-ı mey-keşân
İçmese gönlünde sad nâr-ı cahîm ikad ider

Ramazandan rindler etkilenmiş, zâhidler çilleye girerek kendilerini ibadete adamışlardır. Ramazanın bitmesiyle rindlerin tekrar alışkanlıklarına kavuşacaklarından vâiz pek memnun değildir.

Görsen likâ-yı vâ-iz-i şehrün kıyâfetün
Dönmiş cemâl-i rûzeye ol âşinâ-yı îd

Rindün safa-yı işreti öldürdi zâhidi
Her gûşeden gelür nagamat-ı salâ-yı îd

Sâbit, kasidelerinin nesib kısımlarında, bayramda yapılan ihsanlardan ve askere dağıtılan paradan söz eder. Kurban bayramında Mekke'ye gönderilen "surre-i hümâyûn", Sadrazam Mehmed Paşa kasidesinin nesib kısmı olan "iydiyye"de şöyle geçmektedir.

Tagıtdı surre-i ecr-i sıyâmı Asâf-ı îd
Cerîde-i felege çekdi gurre râ'yı resîd

Sâbit burada "râ'yi resîd" ile resmi evraka konan ve ulaşdı anlamına gelen (✓) yi kasdettiği gibi, bayram hilâlinin de (✓) şeklinde olduğunu belirtiyor. Ayrıca bayram hilâlinin görülmesine de işâret etmektedir.

Bayram münasebetiyle orduya dağıtılan "reşen mevacibi"de,

Sitâre sanma gice kiseler mühürlendi
Reşen mevâcibini virdi halka îd-i sa'id

şeklindedir.

Bir gün öncesine kadar haram olan yeme içme, bitmiş, Tanrı bugün orucu haram etmiştir. Bayram münasebetiyle herkes yeni elbiseler giyer ve bayram ziyaretine çıkar. Ayrıca küçükler için eğlence yerleri düzenlenmiş, salıncaklar kurulmuştur.

Çıkardı âmme yankun libâsın üstinden
Harîk-i rûze akîbinde giydi câme-îd

Sakın idüp yine seyr-i salıncagı dollâb
O serv-i nazı salındurmasun rakîb-i pelîd

Sâbit, Baltacı Mehmed Paşa için yazdığı Ramazaniyesinde devrindeki şâir bolluğundan şikâyet etmekte, Nâbî'nin Haleb'den İstanbul'a gelişini ise sevinçle karşılamaktadır.

Yükledüp tâze kumâş-ı Haleb-i ma'nayı
Geldi İstanbula şeh-bender-i taht-ı irfânı

Farzdur rûze gibi mükrem ü mer'i tutmak
Geldi bir kadri büyük zâtı mübârek mihmân

Ramazan ve bayramların dışında, Sâbit'in manzumelerinde gelenek ve göreneklerle, sosyal hayatın birçok safhaları da yer alır. Bunlar ya bir mazmunun esasını meydana getirirler ya da, beyitler içerisinde kendilerini açıkça gösterirler. Eskiden, ateş üzerine tutulan tencere kapağında biriken isten mürekkeb yapılırdı ve mürekkebin içine püskül konurdu:

Hüsnini kim vasf ide bir âşık-ı sevdâ-zede
Likasında kâkül-i dilber kadar mazmun bulur

Su'ud-ı dik-i sipihr eyleyen duhân-ı dilün
Alınca dûdesi vâfir midâd olur peydâ

Şiirlerinde, çeşitli hastalıklara ve tıbba dair terimler geniş yer tutar. Bu hastalıklar, mazmunları içerisinde ele alınmakta, bazılarının tedavi biçimleri gösterilmektedir. Veba hastalığı koltuk altında çıkar, sevda hastalığı eğtimun ve dilaltı hastalığı da nişadırla tedavi edilir.

Halka halka her mümessek târ-ı anber-bârını
İllet-i sevdâsına aynile eğtîmun bulur

Soğuk geçerse arakdur ilâcı derleye gör
Ne imtinan-ı rahiki ne naz-ı uşşâkı

Kıragı sanma dilaltı olınca sûsen-i bâg
Zamane itdi nişadur sufûfını te'lîf

Agyâr koltugında o şûhun vebâ gibi
Dil-hastegan-ı ışka mübârek belâ-yı îd

Bunun yanı sıra havale, kaba, kulak, su çiçeği, zükam, verem, humma nöbeti gibi hastalıklarla topukta çıkan "derd-i rişte" oldukça sık geçer. Kan aldırmak ve şişe çektirmek, gibi usuller, vücudu rahatlatması bakımından toplum adetlerindendir. Bazen bu işlem sülükle yapılırdı. Sülük vücuddaki kötü kanı emerek rahatlık sağlardı.

Yapışdı divçe-i hâme-i suhen Sâbit
Devâtun itmek içün hûn-ı fâsidin tenkîs

Şişe çektirmekteki usul şöyledir: Fanus içerisinde pamuk yakılır ve vücudun belirli yerlerine yapıştırılır. O yer şişer, sonra hacamet ederek zenberek vasıtasıyla açar kan alırlar. Ancak, bu iş birinin tanıklığıyla mümkün olurdu.

Sâye-i gül düşüp endâmı gögermiş n'aceb
Şîşe çekdürse yapışdursa mükerrer sünbül

Hakîm-i hâzık-ı tigun urûk-ı düşmenden
Dimâ'-ı fâsid akıtdı çü nişter-i fassâd

Yakı yakmak ve bazı tıbbî âletler şiirlerinde vardır.

Sâbit o şûh-ı nev-hatlı sarmaktadır ilâc
İster bahâr yakısı dilde olan cüruh

Hastaları hocaya okutarak, nefesle, gülsuyu ile tedavi ve kerpetenle diş çekmek gibi âdetlerle, yarayı mumla sertleştirilmiş muşambaya sarmak gelenekler arasındadır.

Debiristana almak sa'y ider ol tıflı ruz u şeb
Okutsun kendüyi dîvâne olmış hâce-i mekteb

Aklı gitmiş olup ol gül-ruhumun hayranı
İdelüm çihre-i agyâra gülâb-efşânı

Dahî ağzında iken kerpedeni lâyık mı
Vâ'izan burnına mıkrâs gire hasmâne

İlac-ı güc beredür sadme-i gazel ammâ
Senün muşamma'-ı lutfun olur olursa müfîd

Eskiden bir divanın ya da meşhur bir eserin, bir sahifesi açılır, baştaki ya da sonundaki beyitin anlamına bakılarak fal açılırdı.

Bir iki misk ile mektub nüshalar düşmiş
Şifâ hatunda imiş açdılar kitâb bana

Dest-i nusret Mushaf-ı iclâlin itdükçe güşâd
Sure-i innâ fetahnâdan açılsun fâllar

Hocalar kaldıkları yeri unutmamak için, kitaplara mum yapıştırırlardı.

Handeyle didi mûm yapışdur buracığa
Şem'ün yanında gerdenine dikkat eyledüm

İtihanlarda hata edenlerin hatalarına nokta konur ve sonra hesap edilirdi.

Zeyn idüp hâl-i siyeh tarf-ı izarun yer yer
Noktacı cami'ine döndi cemâl-i dilber

Eskiler, dualara ve muskaların etkisine inanırlardı. Şirin gözükmek için yazılan "şirinlik muskası", müşterilerin çok olması için yazılan "karınca duası", "mercan duası", "kadeh duası" gibi muskalar sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bugün bile Anadolu'nun birçok bölgelerinde hastaları iyi etmek ve nazardan korumak için muskalara başvurulur. Bu muskaların bazıları vücut üzerinde taşınır, bazıları suya atılarak, o sudan içilirdi.

Ruy-ı sâki kâgız ü sâgar devât ü bâde sürh
Duht-i rez şîrînlik yazsun idüp âmâde sürh

Nazardan itse isâbet iderdi pîr-i mugân
Kadeh du'âsını bâzû-yı sâkiye tâ'vîz

Cân-ı alile yazdı birer âyet-i şifâ
Hâh ol gubâr-ı şârib-i nûşîn hâh hat

Nushan maraz-ı ışka ilâc eylemedi hiç
Ey şeyh-i kerâmât-furûş ez de suyın iç

Günlük hayatın küçük olayları zaman zaman şiirlerinde geçer. Elbiselerin yıkanırken tokaçla temizlenmesi, beyazların öne alınması, kahve fincanına soğumasın diye külah kapatılması gibi.

Genc-i Hüsrev kef-i cûdında bir avuc mankır
Tâc-ı Cem-dîde kadrinde külâh-ı fincan

Yakasın pâk-dâmen kurtarur âşub-ı ukbâda
Kötek yir câme-i nâ-pâk-veş âlûde-i dünya

Nem-i eşkümle taşt-ı dîdede bir câme-şuyum ben
Beyaz-ı cismimün dülbendini esvâba baş itdüm

Eskiden, evrak tasdik edilince üzerine "sahh" diye yazılır, fetvaların sonuna da, "Allahü âlem bi's-sevâb" kaydı konulurdu.

Bedîd olınca semen-zar-ı kâğız üstinde
Virür benefşe-i sahhı dimâga bûy-ı abîr

Son nefesde şeytan su verip iman almak ister:

Almak ister seni ben hasteden iman-asâ
Şişe-bâzî ile agyar-ı azâzil gibi

Tiryak hassası kaçmasın diye muşambaya sarılır, evler sıcak olsun diye kışın, kapılarının arkasında pamuktan perde bulundurulurdu.

Niçün muşamma'-ı berginde saklamaz lâle
Dibinde kaldı birez nokkasında tiryâkı

Miftâh-ı kazâ kufl-ı temennâyı açınca
Çün perde-i der bâb-ı tevekkülde gögüs ger

İnce bir zincirle devat boyuna asılır, üşüyen ayaklara kar basılırdı.

Tahrik-i esb-i tab'a bu vâdide Sâbitâ
Zencire-i devat olıyor tâziyânemüz

Tabîb-i dehr aceb mi kar bassa dest-i hikmetle
Üşümiş ayagın şehre gelürken cûy bir yirde

Cenazelerden sonra, ıskat dağıtıldığı gibi, kaza ve belâyı savmak için de sadaka verilir.

Bitünce kîse-i ıskatı vâ'iz indürdi
Derûn-ı sîneye hortumı ile fîl gibi

Olam tâ-key giriftâr-ı dü-şâh-ı turra-ı tarrâr
Çevür başına âzâd it beni seng-i felahân-var

İdam edilen insanın altına yaygı yayılır ve yeniçerilerin kolları daglanırdı.

Hançer-i gamze be-kef nat'-ı siyâset ber-dûs
Katl-i âma boyun urmış nigehî cellâdun

Bir murassa' hûb bâzû-bende dönmiş S[illegible]
Zîb . fer virüp kolında dilber-i tan[illegible]

B. ÇEŞİTLİ BİLİMLER VE BU BİLİMLERE AİT TERİMLER

Sâbit, şiirlerinde çeşitli bilimlere âit bilgilerini tekrarlar. Bu bilimlere âit terimler üzerinde birçok mazmunlar kurar ve klâsik kültüre âit bilgilerini göstermeğe çalışır.

İlm-i musiki ya da ilm-i edvâr denilen musikinin Divan edebiyatında ayrı bir yeri vardır. Hemen her şâir musiki terimlerinden ve isimlerinden faydalanarak mürâat-i nazir yapmıştır. Musikiye âit terimler ve kelimeler Sâbit'de oldukça çoktur. Biz bunların bazılarını almakla yetineceğiz.

Kâr iderse o gül-i nâz-furûşa nâlen
Sana bülbül bu fasılda bu kadar kâr olmaz

Nagme-perdâz-ı hayâlem ki nevâ-saz-ı hired
Perde-âmuhte-i bang-i bem ü zîrümdür

Sulh idüp âşık ü ma'şukı öpüşdürmişler
Bûselikdür çalınan meclis-i ülfetde makam

Her makâm üstine iftarda tercih olınur
Nagme-i nerm ile âheng-i dü-gâh-ı dendân

Yukardan aşağı bir tarz idüp mu'âmeleyi
Hüseynî perdede uşşâk-ı zara çıkdı hatîb

İlm-i kimyâ, sun'i olarak altın ve gümüş elde etme bilimidir. Bu bilimde madenlerin terkibine ait birçok terimler ve remizler edebiyata intikal etmiştir. Sâbit'te bu bilimle ilgili olarak birçok terimler görülür.

Bende bir ibriz-i hâlis var aceb mi olmasam
Fenn-i iksîründe meftun-ı mahabbet-güsteri

Asdılar boynına gök sırlı amel pûtelerin
Kalpazanlıkda tutulmış gibi zer-ger sünbül

Sepîde-i seherî sanma kimyâ-ger-i baht
Sipihre zeybak-ı iclâlin eyledi tas'îd

Bâga zanbak sîm-i hâlinden şebîkeyle gelür
Kimyâ-gerdür ki ne zîbak sıgar ne irtiyâb

İnbiki ile benzedi kibrît-i ahmere
Pîrün şarâb-hânede mîzâb ü şîrası

Sarf ve nahiv bilimine âit:

Sâlim eyle kalbüni renc-i hassedden Sâbitâ
O sahîhe harf-i illet girmesün ecvef gibi

Cerri sevmem kıyamam da kala nâ-musta'mel
Sevdigüm kâfiyedür lafz-ı şerîf-i en'âm

Siyemmâ dâg-ı derûn gibi zamîr-i muzmer
Ola ser-cümle-i irfânuma ma'tûf ü muzâf

Mantık biliminden:

Zihî latife-i sugra kaziyye-i kübrâ
Güzel netice virüp oldı dehre lutf-ı amîm

burada mantığın kısımlarından kıyas bahsine temas etmektedir. Yine menfi kaziyye:

Hurûşı sâlıb-i hûş oldı Mantıku'tayrun
Cünunı müntic imiş Sâbita kazayası

Fıkıha ait:

Mehr-i mu'acceli olıcak surre-i hayât
N'olmak gerek şu kahbe acûzun mü'ecceli

İtdi bu gün acûz-ı gamı rind-i bâde-nûş
Gassâle-i selâse içüp üç talâk boş

Hacca dâir:

Nakd-i sîm-i eşk ile kûy-ı nigâra âzim ol
Farzdur bâlig-nisâb-ı kudrete zîrâ ki hac

İslamiyette yasak olan ve "hulûl-ı ittihad" denilen, öldükten sonra ruhun başka bedene geçmesi:

Mir'ât içinde aksin heb ruha benzedürler
Mülhid hulûla zâhid zindîk-i ittihâda

İnsan, "anasır-ı erbaa" denilen toprak, hava, su ve ateşden meydana !miştir.

Kutb-ı âlem ya'ni Sultan Mustafa Han kim anun
Lutfı heb şâmildür âb ü âteş ü hâk ü ceve

İham-ı tenasüp yoluyla yine "anasır-ı erbaa:

Hevâ-yı pây-bûsiyle o serv-i turfe cevlânum
Güzergâhında bin üftade kendin ferş-i hâk eyler

"Anasır-ı erbaa"yı oluşturan dört unsurdan tabiat meydana gelir. Bunlar hararet, burudet, rutubet ve yubusetdir. Bu dört tabiattan dört halt meydana gelir, bunlar; dem, balgam, safra ve sevda'dır. Sâbit'in şiirlerinde bu unsurlar da vardır.

Yubûset âleminde sen de bir dollâba dest ur kim
Nemâ-yı ahz ü itâdan rutubet idesün peydâ

Aristo Felsefesi:

Zer rikâbında eger bir mâh-ı nev taban kakup
İki gün meşy itse üç ikbâl-i meşşâ'un bulur

Nefy ü isbât:

İllâyı idüp mahkeme-i kalbde isbât
Nefy eyleyelüm lâyı şehâdet beledinden

Sâbit'in manzumelerinde yıldızlarla ilgili kelimeler oldukça boldur. Bazen yıldızlar insanların hayatları ve kaderleri üzerinde etkilidir.

Kemâl-i hüsnine göz degmesün diyü kevâkibden
Meh-i nev bir hamâ'il arz ider bâzû-yı cânâna

Şems, Zühre, Müşteri üçü kıran olunca, o zaman doğan sahibkırandır. Kamer

Müzekker-i semâî'dir. Cima ediyor ve ahter-i mes'ud doğuyor:

Felekde togmaya bir böyle ahter-i mes'ud
Kamer câriyye-i Nâhidi itse istîlâd

Ay ile güneşin macerası, güneş gurub eder, sonra ay çıkar.

Tenhâda yirdi hemân mâh-ı rûzeyi
Pek eskidür mübârek ile mâcerâ-yı îd

Kapunda iki bölük başıdur meh ü horşid
Biri giceyle gelür nevbete birisi seher

Eşi'a hârı da batmaz mı pây-ı horşîde
Guruba dek tolaşır çâr-sû-yı âfâkı

İlm-i tencile ilgili bazı beyitler şunlardır.

Eylemiş ahter-şinâs-ı dil zenahdanun rasad
İhtirak-ı necm-i hâlün gözleyüp çıkmaz ebed

Niçün teraşşuh ider sath-ı zer-nigâr-ı felek
Har ayda tazelenür hıştı mâh-ı tâbânun

O şuâ vefk-i vefâ konmaga şeref gözedür
Alup münecccim-i horşîd levh-i usturlab

Celîdür ihtirâk-ı necm-i hâle vech-i istidlâl
Gülün nâr-ı nukat ateş düşürdi cân-ı remmâle

Bazı şekillere bakarak bir takım, hükümlere varmak ve dilek ve niyetleri açıklamak olan reml biliminin terimleri, Sâbit'in şiirlerine girmiştir.

Noktalara dayanan bu bilim terimleri,

Bir gelür var mı diyü nokta- nigar oldukda
Şekl-i engîs gibi fâl-ı emel kem geldi

şeklindedir. Burada nokta-nigâr reml atıyor ve fâl eksik geliyor.

Şekl-i remli âşıkun Allahü a'lem humredür
Bâgda giymiş beyazum gül gibi bir sâde-surh

"beyâz geldi" reml terimidir ve uğurlu anlamınadır.

Fazla olmamakla berab·· satranç terimleri de göze çarpar.

O pîl-hamle ki at sürse cenge meydâne
Güşade-ruh niçe ferzâneler piyâde düşer

A'zami ma'rifeti bâzî-i nerd ü şatranç
En güzide hüneri laklaka-i lâf ü güzâf

pîl-hamle, at, güşade-ruh, ferzâne, piyâde hep satranç taşlarıdır.

C. PEYGAMBERLER, HAYATI VE MUCİZELERİ

Sâbit'in manzumelerinde ve özellikle dini konularda yazdığı miraciyye ve na'tlarda peygamberler ve etraflarında cereyan eden mucizeleri önemli bir yer tutar. Bunlar, kaside ve gazelleri arasında telmihler biçiminde zamanın olayları arasındadır.

Adem Peygamber insanların ilk atası olması ve cennetten kovuluşu nedeniyle konu edilir. Tanrı Ademi ve Havva'yı yarattıktan sonra, ikisini cennete koymuş ve Şeytan'ın şerrinden emin olmalarını istemişti. Fakat Şeytan, yılanı kandırarak cennete girmiş, Adem ile Havva'nın yasak edilen meyveden yemelerine sebep olmuştu. Bunun üzerine Tanrı onları cennetten çıkarmıştır. Bir rivayete göre bu ağaç bir buğday başağıdır.

Cennet-i ruhsârda ol dâne-i âdem-firîb
Hırmen-i sabr ü karar-ı âşıkı berbâd ider

Yutdurdı tama' oltasını Ademe Şeytân
Avîze idüp dâneyi târ-ı hasedinden

Vezir-i azam Kalaylı Ahmed Paşa için yazdığı kasidede, Paşa'yı Ademe benzetmekte, Adem'in insan oğlunun ilk atası olduğunu söylemekte, Adem'den beri mütevelliliğin nasıl yürütüldüğünü anlatmaktadır.

İtdi İstanbulı teşrifi bahâr-ı çennet
Haber aldık o tarafdan bize Adem geldi

İşler midi ta ahd-i Safîden bu imâret
Evlâdına meşrûta eger tevliyyet olsa

Ta Safîden âşıka meşrûta bir vîrânedür

Sâbitâ zabt eyledüm babam evidür hân-ı ışk

Nuh peygamber gemisi dolayısıyla geçer:

Cebîn-i Nuhda fânûs yakmasa nuru
Sefine bulmaz idi sâhil-i necâta sebîl

İbrahim Peygamberin bir adı da Halilullah'dır Tanrı'ya olan aşırı sevgisinden dolayı oğlu İsmail'i kurban etmek istemiş, fakat Tanrı bir koç göndererek İsmail'in kurban edilmesine engel olmuştur.

O vâye-bahş-ı ni'am-hâne-i kerâmet kim
Emîn-i matbah-ı ihsânıdur Cenâb-ı Halil

Geçeydi hayyiz-i hüsn-i kabûle kurbânı
Fedâ idi yolına kebş-i cân-ı İsma'îl

Bâbil hükümdarı Nemrûd, İbrahim'i ateşe atmış ve düştüğü yer Allah'ın emriyle gül bahçesi olmuştur.

Be-inkiyâd-ı zebih ü be-hâk-i bismil-gâh
Be-ibtilâ-yı Halîl ü be-ateş-i Nemrûd

Halil-i bülbüli Nemrûd-ı mevsim-i sermâ
Cahime atmaga yakmışdı nâr-ı ibrahîm

Sâbit, şiirlerinde "ahsenü'lkısas" olarak bilinen, Yusuf kıssasına telmihlerle bulunur. Ken'an ilinde bulunan Ya'kub'la oğulları arasında cereyan eden olayda Yusuf'un kuyuya atılması, kervanla Mısır'a gelmesi, Züleyha ile olan ilgisi, daha sonra, Yusuf'un Mısır'a Aziz olması ve Yakub'un gözlerinin açılması konu edilir.

Kardeşleri Yusuf'u kuyuya atmış ve kanlı gömleğini babalarına getirmişler, Yakub da ağlamaktan gözlerini kaybetmiştir.

Kuzum rasad gözedür gürk-i Yusufî çokdur
Sakın megâk-ı firîb-i kilâba düşme sakın

Yusuf'un kervan tarafından kuyudan çıkarılması ve satılışı:

O mâlikler ki bir Yusuf izârı nûr bulmuşlar
Zenahdanında çâh-ı mihneti mahfûr bulmuşlar

Virürdi Yusufını Azîz-i Mısr-ı dilün
Bakaydı hüsnine alur göz ile İsra'îl

Çok güzel olan Yusuf'a Züleyha'nın âşık olması, iftirada bulunması, Yusuf'un zindana atılması ile, Yusuf'un Aziz'in rüyasını tabir etmesi, zindandan çıkması ve Mısır'a sultan olması, kıtlık yılları ve Yusuf'un aldığı tedbirler şiirlerinde ayrıntılarıyla anlatılır.

Dil virmiş idi Yusufa ol âvâre
Hiç ışkını ketme bulmaz idi çâre

Dest-i tezvîr ile çok dâmen-i ismet bunda
Yırulur pîrehen-i Yusuf-ı sıddîk gibi

Kath-ı Yusuf mı ki yabana gide mühr-i Azîz
Var iken zat-ı şeref-mendi gibi sadra sezâ

Ve nihayet Ya'kub'un Yusuf'un gömleğini yüzüne sürerek gözlerinin açılması:

Sürince pîrehen-i Yûsuf-ı güli yüzine
Açıldı dîde-i Ya'kûb-ı nergis oldı karîr

Pîr-i ken'an kadar şevk virür vâlidine
Bûy-ı gül-pîrehen-i zâde-i zî-şân geliyor

şeklinde anlatılır.

Sâbit'in şiirlerinde Eyyûb, sabrın timsali olarak geçer. İblis'in Eyyub peygamberin malına, daha sonra vücuduna musallat olması ve vücudunun hastalıktan dolayı kurtlanması ve Allah'ın inâyetiyle iyileşmesi şöyle geçer:

Kalbinde maraz kurdı zuhur eyledi yeyhün
Eylerse n'ola da'vî-i Eyyub-ı mahabbet

Gam-ı zülâl-i lebi kurd olup derûnında
Mahabbet eyledi Eyyubı bî-mecâl ü alîl

Hazret-i Musa, çeşitli mucizeleriyle yer alır. Tûr-ı Sinâ'da Tanrı ile konuştuğundan dolayı kendisine "Kelimullah" denilmiştir. Sudayıp peygamberin yanından ayrılarak Mısır'a dönmek için yola çıkan Musa, yolunu kaybeder ve ateş yakmak ister.

Çakmağı ateş almaz. Bu sırada uzakta gözüne bir ışık ilişir. Işığa yaklaşınca, Allah'ın hitabına mazhar olur.

İktibas eylese horşîd-i zamirinden nûr
Bagı meş'al-sıfat eylerdi münevver sünbül

İktibas eyleyelüm pertev-i efzalından
Neşr-i envâr iderek mihr-i dırahşan geliyor

Mısır hükümdarı Fir'avn Musa'nın dinine karşı idi, onun peygamberliğini kabul etmediği gibi, büyücü olduğunu iddiâ ediyordu. Musa gösterdiği mucizelerle, Fir'avn'ın sâhirlerini aciz bırakmıştı. Musa asasını yere koymuş, yılan olan asâ, sâhirlerin ipten yılanlarını yutmuştu.

Helâk itdi yine hayyât-ı sihr-i hasm-ı Fir'avnı
Kelim-i dil asâ-yı kilk-i nazmın ejdeha kıldı

Allah Musa'ya ikinci bir mucize daha vermiş, "elini koynuna sok, elin beyaz olarak çıkar" demiştir. Edebiyatımızda geçen "yed-i beyza" buna delâlet eder.

Sensin Kelîm-i Tur-ı suhen arza kıl yine
Fir'avn-ı hasmına yed-i beyzâ-yı san'atı

Yed-i beyzâ-ı nazmın gösterince Musî-i tab'um
Ana kelfü'l-hâzib çarh-ı dânış merhabâ kıldı

Musa peygamberin bir mucizesi de, kavmi ile kırk sene çölde kaldıkları sıra gösterdiği mucizedir. Susuz kalan kavmine, asasını taşa vurarak on iki pınardan su çıkarmıştır.

Eger asâsını darb itse seng-i mahbereye
Kelîm-i hâmesi Ab-ı hayât ider tefcîr

Yine Musa, çölde kavmi ile kaldıkları zaman, Tanrı tarafından ihsan edilen "menn ü selvâ"ile beslenmiştir.

Hakdan menn istiâne idüp sıdk ile bütün
Arâm-ı cân-ı râzum içün yek-nefes tütün

Adı Bilya ya da İlya olan ve peygamber olduğu rivâyet edilen Hızır, İskender'le birlikte, Ab-ı Hâyatı aramaya gitmiş ve onun askerine öncülük etmiştir. Ab-ı hayattan

içerek ebedî hayata kavuşmuştur.

Ab-ı Hayâta vâsıl olup Hızra harf atar
Dersinde ol ki mazhar-ı lutf-i hitab olur

Na âsafdur bu kim azm-i cihâd itdükçe şevketle
Rikâb-ı devletine Hızr-i feth-i reh-nümâ kıldı

Bir rivâyete göre: Bastığı yerden yeşil çemen bitermiş, bunun için de Hızr denilmiştir. Sâbit kendi şiirlerini överken, Hızr'ın bu vasıflarından bahseder.

Kadem-i Hızr gibi sünbül ü reyhân bitürür
Safha-i şiir-i tere yazsa hat-ı reyhânî

bir gazelinde:

Zeyn itdi kagız-ı ruh-ı yâri siyah hat
Menşûrı ömr-i Hızr olan pâdişah-ı hat

Ab-ı Hayat İlyas ile Hızr'a nasib olmuştur. Hızr denize düşenleri İlyas da çölde ölenlerin yardımına koşarmış. Yolunu kaybedene, doğru yolu gösterirmiş. Sâbit kendinden ve şiirinden bahsederken İlyas'ın ismini zikreder.

Çeşme-i tab'umun ölümlisi Hızr ü İlyas
Feyz-i güftârumun ihyâsı Mesîh-i meryem

Târihte iki İskender vardır. Birine büyük İskender denir ve asıl İskender-i Zülkarneyn budur, Kur'an'da ismi geçer. Diğeri Makedonya kıralının oğludur. Buna da Zülkarneyn denilir. İran'ı fethederek baştan başa zabtetmiştir. Sâbit manzumeleri arasında İskender'in çeşitli kıssalarına telmihlerde bulunur.

Ye'cuc ve Me'cuc adında bir tâife varmış, boyları bir karış yüzleri insana benzer ve kulakları boyları kadarmış, yazın yılan, kışın ot yerlermiş. Bu müfsid tâifeden civardaki halk şikâyetçi olmuş. İskender de bunlara karşı "Sedd-i İskender'i yaptırmış.

Halkdan kaldurdı Ye'cûc-ı firengün zahmetin
Tîg-i cevherdârdan Sedd çekdi İskender gibi

Düketdi bahr-ı midâdı hurûç idüp Sâbit
Temâm-ı kâmet-i Ye'cûc-ı hâme bir seredür

İskender zamanında Aristo'nun icad ettiği ve düşmanı uzaktan görmeğe yarayan ayna, "Ayine-i İskenderî" dir.

Böyle bezmün âlem-i âbın gören meşreb dahi
N'eylesün câm-ı Cem ü Ayine-i İskenderî

Hem hükümdar, hem peygamber olan Davud, edebiyatımızda sesinin güzelliğinden dolayı geçer. Zebur'u okurken, kuşlar üzerine yığılır, vahşi hayvanlar susar dinlermiş.

Sensin hatib-i minber-i i'caz-pâye kim
Davudî girye ide bilâ şevk-i mihneti

Be-izz-i mülk-i Süleyman ü Safinât-ı ciyâd
Be-istimâ'-ı tuyûr ü be-nagme-i Davûd

Davud peygamberin oğlu Süleyman babası gibi, hem hükümdar hem peygamberdir. Çeşitli kıssalarıyla konu edilir. Kuvvet ve kudret sahîbi olan Süleyman, ins ü cin, dev ve peri ile vahşi hayvanlara ve kuşlara hükmedermiş. Tahtının uçması, karıncayla konuşması ve ağıza teşbih edilen yüzüğü çoğu kez şiirlerinde geçer.

Kabza-i teshirine girerse aceb mi ruzgâr
Kullanur gonca Sülayman-ı zamanun hâtemün

Hem Süleymandur hem İskeder ol ârif kim o dem
Bir per ile âlemi âb itmegi mu'tâd ider

Ol Süleyman mı degül kim da'vet-i cânân idüp
Hâtemsin işret-geh-i hûbân-ı perrî-zâd ider

Karınca ile olan kıssası:

Olurdı belki müstagni-i ikbâl-i Süleymânî
Girevdi dest-i nûr-ı acize bir kıt'a menşurı

Mührünün ifrit tarafından çalınması ve Belkis'in iman ederek Süleyman'a gelişi şöyle anlatılmaktadır.

O taht-gâh-ı Süleymanı virdi bir diye
Sen itdün ehremenân-ı zamaneyi tedmîr

Minnet-i ifriti çekme bir kemâlün var ise
Arş-ı Belkis-i ümidi sen getür Asaf gibi

Süleylan peygamberin veziri Asaf idâresi ve isâbetli kararlarıyla Sâbit'in şiirlerinde ve özellikle kasidelerinde memduhlarını överken çok sık geçer. Vezir Hasan Paşa için yazdığı kasidede:

Şu istikamet ile doğrı söyle sultanum
Ne vech ile edeyüm sana Asafı tanzîr

ve Halil Paşa için yazdığı kasidede:

Mübarek olsun eyâ Asaf-ı Süleyman-fer
Bu tumturak-ı Cem ü ihtişâm-ı İskender

Sâbit şiirlerinde memduhunun cesaret ve kahramanlığını anlatıyorsa, Rüstem, Kahraman ve Haydar'ı, adalet ve cömertliğinden bahsediyorsa, Süleyman, Ca'fer-i Bermekî ve Hâtem-i Tay'ı, eğer memduh sadrazam ise mutlaka Asaf'ı ve Nizamülmülk'ü söylemiştir.

Ne Asaf Kahraman-ı arsa-i merdî ki şemşîrün
Kazâ nâ'ib-menâb-ı Zül-fekar-ı Murtaza kıldı

O sadr-ı dâd-güster kim Nizamü'l-mülke gâlibdür
Sülûkı nazm-i emr-i saltanatda ittifâk üzre

Beytü'l-mukaddes'de bir ağaç kütüğüne saklandığı sıra, ağaçla beraber kesilerek şehid edilen Zekeriyyâ peygamber:

Şahâdet-i Zekeriyyâ-yı bülbül-i zâra
Gülün bu bagda her berg-i sebzi desteredür

Elini sürdüğü hastaların iyi olmasından dolayı "Mesîh" denilen İsa peygamber, çeşitli mucizeleriyle geçer. Meryem'in İsa'ya gebe kalması, İsa'nın beşikte iken konuşması ve ölüleri diriltmesi gibi mazmunlar, Sâbit'de vardır.

Meryem-ı natıka-zâ şâhid-i endîşe senün
Hacle-gâhında perestara perestâr olmaz

Mesîh-i lutfı bu gam mürdesin idüp ihyâ
Kırıldı renc-i hasedden helâk olup hussâd

şeklinde geçer.

Memduhlarını överken, yine İran'ın efsânevî kahramanlarından Dahhâk (Biyurasb), Dârâ, Kâvus ve Cem anılır.

Biyurasb olmadı böyle sebük-paya süvar
Belki tasvirini seyr itmedi Kâvus ile Cem

Kûhen takvîme kıssa-ı Şehnâme devrinde
Senün âyât-ı fethün nâsih-i destân-ı Dârâdur

Klâsik edebiyatta dâima adaleti ve futuhatı ile adından sık sık bahsedilen Nuşirevân, Tâk-ı Kisrâ'da bir çan yaptırarak ucuna bir zincir bağlatmış; adalet için başvuranlar bu zinciri çekermiş. Bu hükümdar Sâbit'in şiirinde adaletin timsali olarak görülür.

Geleydi asrına Kisrâ devât-ı ma'deleti
Takardı töhmet-i zulm ile boynuna zencîr

Sâbit'in manzumelerinde İbrahim Edhem, Hallac-ı Mansur ve Beyazıd-ı Bestâmî gibi sofilerle, Ebû-Hanife gibi din büyüklerinin adları. Zühd ve takvalarından dolayı geçer. Memduhlar bu kişilere benzetilir.

Görüp ulüvv-i kemâlin sümuvv-ı efzâlın
Ebû-Hanife gibi ruzgâr ider ta'zîm

Bû-Hanife gibi zühd ü verâ'ı gâlibdür
Zuhruf-ı fânî-i dünyadan ider istinkâf

Gördi ser-rişte-i kârında fütûr
Dâr-ı dünyâdan ip oldı Mansûr

Pâdişâh-ı muttakî sultan-ı tâ'at-pîşedür
Kutb-ı âlem Bâyezid-i ma'delet-güster gibi

Nesîmî, derisinin yüzülmesinden dolayı şiirlerine girer.

Çün Nesîmî edeb-i şer'e muhalif esdi
Lâ-cerem postını aldurdı idüp nâra fedâ

Cömertliği, darbımesel haline gelmiş, Hâtem-i Tây ve Ca'fer-i Bermekî, fazilet

ve keremlerinden dolayı Sâbit'in şiirlerinde geçerler:

Muhit-i fazl ü hikem kûh-ı cûd ü himem
Alem-fırâz-ı kerem Hâtem-i zaman geldi

Fünun-ı fazl ü hünerde yegâne-i âlem
Rüsûm-ı cûd ü keremde halîfe-i Ca'fer

Hazinelerinin çokluğu ve hasisliği ile tanınmış olan Karun, ilm-i kimyâ ile sınırsız servete ulaşmış, Musa peygamber tarafından istenen öşrü vermeyince servetiyle yerin dibine geçmiştir.

Kârun-misâl kenz-i fenâya zekâk yok
Gördüm fakir nakl-i sarîhin Hizânede

Kangı iksir-i sa'âdetdür o kim bir zerresin
Hâbda görse gedâ gencine-i Kârûn bulur

Cesaret ve kahramanlığı ile tanınan Hazret-i Ali; Murtazâ, Haydar-ı Kerrâr lakaplarıyla geçer.

Zü'l-fekâr-ı Haydar-ı Kerrâr-ı hasm-efgen gibi
Dil-şikâfî-i adû cân-çâki-i hussâd ider

Adûya arza kılup dest-bürd-i Kerrârı
Anıldı Gazve-i Hayber kadar bu feth ü güşâd

Adaletiyle tanınan, islâm halifeleri, Ebû-bekr, Ömer ve Osmân ile Ali,

Safâ-yı tiynet-i Bûbekr ü gayret-i Farûk
Hayâ-yı Hazret-i Osman ü satvet-i Haydar

beyitlerinde geçmektedir.

Tarihde hekim ve tabib olarak bilinen Lokmân, Bukrat, ve Oklid'le Türk filozof ve tabibi İbn-i Sina şiirlerinde şöhretlerinden dolayı ele alınırlar.

Her çend ki müstahkem idi dahme-i vuslat
Feth itdi bir engüşt ile Oklid-i mahabbet

Etfâl-i çemende çiçek olmakda bedîdâr

ta sık sık adları geçer. Bunlara şöhretlerinden dolayı telmihler yapılır. Klâsik Divan şiirinin telakkilerine uyularak, Sabit'in şiirlerinde Türk ve İran tarihlerinde meşhur olmuş hükümdar ve kahraman şahsiyetleri görmemiz mümkündür. Belli bir fikrin ve düşüncenin ürünü olan bu unsurlar, Sâbit'de bir orijinalite göstermezler, Ancak, bazı kaside ve gazellerinde devrinin olayları içerisinde zikredilirler.

Sâbit şiirlerinde memduhunun cesaret ve kahramanlığını anlatıyorsa, Rüstem, Kahraman ve Haydar'ı, adalet ve cömertliğinden bahsediyorsa, Süleyman, Ca'fer-i Bermekî ve Hâtem-i Tay'ı, eger, memduh sadrazam ise, Nizamül'mülk ve Asafı mutlaka anmıştır.

Manzumelerinde İran'ın mitolojik kahramanları büyük bir yer tutar, Baltacı Mehmed Paşa için yazdığı kasidede cesaret ve secaatinden dolayı onu İran'ın meşhur kahramanlarına benzetir ve onlardan üstün görür.

Ser-i meydan-ı vegânun yel-i Rüstem-zûrı
Arsa-i ma'rekenün Sâm-ı Nerimân şânı

Süricek ma'reke-i rezme anı Neyrem-vâr
Sam da olsa adunın tagılur samânı

Şîr-i gurrende-i peykâr Mehemmed Paşa
Ki Nerimân olamaz dergehinün der-bânı

Yine, Seydîzâde Mehmed Paşa'ya sunduğu kasidede onu azamet ve ululuğundan dolayı Nerimanla bir tutmaktadır.

Paşa-yı saf-şikâf-ı Nerimân mesâf kim
Unvan-I Seydî-zâde ile buldı şöhreti

Peykâr-pîşe ma'rifet-endişe serverâ
Eyâlemün hidîv-i Nerimân mehâbeti

Rüstem'le oğlu Sührab arasında geçen karşılaşmada Rüstem'in oğlunu öldürmesi bir gazelinde:

Sâbitâ tevbemüz insafa getürdi yârı
Vakitsiz geldi velî merhem-i Sührâb gibi

şeklinde geçmektedir.

Efsânevi kahramanlıklarıyla meşhur olmuş, İran'ın Pişdadiyan sülalesinden, Kahraman'la, yine iskender, Dahhak, Feridun, Nûşirevân ve Kubâd şiirlerinde şöhret buldukları hususiyetleriyle konu edilir.

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

Yakışdı kâmetüne hil'at-ı cihân-gîrî
Tebârek Allah eyâ sadr-ı Kahraman-manzar

Resm-i dâl-ı mûze-i akdâm-ı ikbâlin hilâl
Dâg-suz-ı mehce-i a'lâm-ı Efridûn bulur

Sikender-efser ü Cem-câh ü Key-nişîn der-gâh
Kubâd-gâh ü Feridûn-sipâh ü Kisrâ-dâd

Sâbit büyük Mogol hükümdarlarından Çingijz ve Turan hükümdarlarından Efrasiyab'ın da adını zikreder:

Hulasa-i neseb-i hânedân-ı Çingizî
Sülâle-i şeref-endûz-ı dudmân-ı Kubâd

Bir zerre kimiyâ alan ol hâk-i pâydan
Mustagnî-i haza'in-i Efrâsiyab olur

Şiirlerinde Rus kıralı Çâr, Çâsâr ile Kayser de yer alır.

Ben ki bu keyfiyyetün bir gırre mest abdalıyum
N'eyleyüm tac-ı Ferîdun ü külâh-ı Kayseri

Müşir-i muhterem kim lâyık olmaz kişver-i Çînün
Edâ-yı hidmet-i çînisine matbahda fağfurı

Çıkar şemşîri görsün mu'cizâtı Nemçe Çâsârı
Yed-i Beyzâ-yı tîg arz idicek Fir'avn-ı uzmâdur

Rübeh-i agyâr-ı Çâr-ı Moskovı bî-ihtiyâr
Gab-ı hazlana gürizân itdi şîr-i ner gibi

Kuvvet ve cesareti ile Divan şiirinde adı sık sık geçen Behrâm ile, Selçukluların azametli hükümdarı Sencer ve Ferhad ü Şirin hikâyesinin kahramanı Pervîz,

Nedür bu heybet-i Mirrih ü satvet-i Behrâm
Nedür bu şevket-i Pervîz ü devlet-i Sencer

O sadr-ı bende-perver kim bulurdı cah-ı Pervizi
Eger kim bir geda-yı bi-ser ü pa olsa mahzurı

Bir nefesde nice dil-mürdeyi ihyâ eyler
Bâd-ı gül-bizi şakîk-i nefes-i İsâdur

Sâbit, bilhassa Miraciyye ve na'tlerinde Hazret-i Muhammed'in hayatına ve mucizelerine geniş yer verir. Peygamber doğduğu zaman Mecusîlerin ateşinin sönmesi, Save gölünün sularının çekilmesi ve Semava vadisinin sularının taşması zuhur eden olaylardır.

Söyündürdi ocagın dûde-i ateş-perestanun
Olup kül öksüzi düşdi rivak-ı gurfe-i Kisrâ

Safa-yı meşrebin gördükçe ol ser- çeşme-i nûrun
Hicabından zemine geçdi oldı Save nâ-peydâ

Semâve ab-rûy-ı şevkine âzâd olup çıkdı
Ki bin yıl-çekdi habs-i teng-na-yı sîne-i gabrâ

Muhammed peygamberin arkasında iki küreği kemiği arasında ve kalbi hizasında bir nişanı vardı. ona "Hâtem-i nübüvvet" denilir.

Sirişt-i zât-ı pâki tiyn-i mahtum-ı nübüvvetdür
Nişanıdur mübarek arkasında hâtem-i zîbâ

Kureyş kabilesinden bazıları peygamberden mucize istemeleri üzerine, peygamber parmağını aya uzatmış ve ay iki parça olmuştur. "Şakkü'l-kamer" olarak geçen bu olay Sâbit'de:

Meger kim magribî-i dehr şakkü'larzı şam itdi
Ki zâhir oldı bunca şeb-çerâg-ı kevkeb-i garrâ

Yarıldı zehre-i meh bîm-i tîgından dü-nim oldı
O dem kim hançer-i engüşti ile eyledi îmâ

Peygamberin gölgesi yere düşmezdi. Dışarı çıktığı zamanlar, başı üzerinde bir bulut dolaşır onu sıcaktan korurdu.

N'ola bi-saye olsa serv-i kadd-i Sidre-bâlâsı
Anun zılın dahi mevla düşürmez hâke ta'zimâ

N'ola bir pâre ebri başı üzre sâye-bân itse

Güneşden sakınur kendi habîbün Hazret-i Mevlâ

Muhammed, Mekke'de gördüğü baskı üzerine Medine'ye hicret etmiştir. Ebubekr ile yolda Cebel-i Sevr'de bir mağaraya gizlenmişler, peşlerinden gelen Kureyşliler mağarının kapısı önüne kadar gelmişler fakat, bir örümcek mağarının kapısına ağ yapmıştır. Bunun üzerine Kureyşliler geri dönmüşlerdir.

Anakib perde-i zenbûrı çekdi bâb-ı gâr üzre
N'ola görmezse çeşm-i düşmene bir ag idi gûyâ

Miraç esnasında her kat gökte peygamberler tarafından karşılanan Muhammed'in, Hazret-i İsa'nın onu beklediğine dâir:

Meger deryûze-kâr-ı nakd-ı lutfıdur ki râhında
Çerag-ı mürde-i mihr ile bekler Hazret-i İsâ

Hudeybiye'de parmaklarından çeşmeler gibi su akıtması da mucizelerinden biridir.

N'ola sîr-âb iderse teşne-gân-ı dest-i hırmanı
Benân-ı çeşme-i âb-ı zülâl-i feyzdür Hakkâ

Sâbit, Yezid ile Hüseyin arasınad geçen Kerbelâ Vak'asına da şiirlerinde yer vermiştir. Yezid ile adamlarının Hüseyin'i şehid ederek başını mızrağa takmaları:

Çemende sanma ki hâr üzre gonca oldı bedîd
Ser-i Hüseyn-i şehidi sinâna dikdi Yezîd

ve yine, Meryem'in, İsa'yı dünyaya getirirken tutunduğu ağacın çiçeğinin pençe şeklinde zuhur etmesi;

Buhur-ı Meryem de lâle micmerinde yakup
Bütün nişîmen-i gülzârı eyledi tebhîr

ve ebelerin doğum esnasında yanlarında taşıdıkları Buhur-ı Meryem de şiirlerinde geçmektedir.

D. TARİHİ ŞAHSİYETLER VE EFSANEVİ KAHRAMANLAR

Târihte, âlim, şâir ve hekim olarak tanınan meşhur kişilerle, zenginliği, cömertliği ve cesareti efsâneleşmiş, kudretli ve kuvvetli kahramanların klâsik edebiyat-

Bukrat-ı rebi' şerbet-i nîlüfer içürdi

Nice Asaf hıred-âmûz-ı sad Eflâtûnî
Nice Asaf hikem-endûz-ı dem-i Lokmâni

Müşir-i Bû-Ali-tedbîr ü destûr-ı memelik-gîr
Vezîr-i Kahraman-şemşir ü sadr-ı câh-ı vâlâdur

Hint filozofu Bidpây ile Yunan filozofları Aristo ve Eflatun, akıl, hikmet ve doğru düşüncenin timsâlidir.

O Aristo-yı fehîmân ki nümâyândur
Dil-i dânâ-yı Felâtûndaki râz-ı mübhem

Efendi hikmeti Lokmandan dimişlerdür
Bu ra'yi anlıyamaz akl-ı Bidpây-ı hakîm

Bu şahsiyetlerin yanı sıra Sâbit'in manzumelerinde Cem, Cemşîd, Ferhad ü Şirin, Vamık u Azra ve Leylâ vü Mecnûn gibi aşk hikâyelerinin kahramanları da görülür. His ve düşüncelerinin sonucu olarak şâir bunlara telmihlerde ve teşbihlerde bulunur. Sâbit'in manzumelerinde gördüğümüz bu efsânevi ve târihî şahsiyetler üzerinde kurulan mazmunlar her Divan şâirinde olduğu gibi Sâbit'de de aynıdır. Belli bir fikrin neticesinde doğmuş ve Divan şiirinin telakkilerine bağlı kalınarak ele alınmıştır.

E. ATASÖZLERİ ve DEYİMLER

Klâsik edebiyatta darb-ı mesel, durub-ı emsâl ya da sadece mesel olarak geçen atasözleriyle, tabir ya da istılah olarak nitelendirilen deyimler belli kelimelerle kurulan kalıplaşmış sözlerdir. Sav, ya da mesel kelimeleriyle güzel örneklerine, Divanü Lûgat-it Türk ve Kutadgu Bilig'de tesadüf ettiğimiz atasözleri, atalarımızın inançlarını, yaşayışlarını, duygu ve düşüncelerini bize yansıtırlar. Halkın malı olan ve yüzyıllar boyu inbikten geçerek zamanımıza kadar gelen bu sözler birçok değişikliklere uğramış, bazıları unutulmuş, bazıları bölge ağızlarında kalmış, bazıları da aldıkları yeni yeni kelimelerle başka kalıplara bürünmüştür.

XII. yüzyıldan sonra mesnevilerle, kaside ve gazellerde kullanılmaya başlanan atasözleri ve deyimler, XIX yüzyılın sonlarına kadar şâirlerin faydalandığı ve itibar ettikleri bir sanat hâline gelmiştir. Çoğu zaman İran edebiyatının klişeleşmiş mazmun ve kâidelerinden imtinâ eden şâirler için kaynak olmuş, eserlere sadelik, yerlilik ve millilik kazandırmıştır.

Sâbit atasözleri ve deyimlere fazla yer veren şâirlerimizden biridir. Klişeleşmiş bir şekilde bulunan birçok atasözleri ve deyimler onun kaleminde vezin icabı şekil bozukluklarına uğramış, bazı deyimlerde Türkçe kelimeler yerlerini yabancı kelimelere bırakmış, bir çoğu da asıllarını muhafaza etmiştir. "Çeşm-i hiyânet ile nazar itmek", âlemi serine teng etmek", "çömleği kepağını bulmak..." gibi. Yine bunun gibi gerek vezin ve gerekse yabancı kelimelerin ilâvesiyle anlamlarını muhafaza eden ve ancak hissedilir bir hâle gelmiş, "taklid-i zâg kebk ü hırâmânı güldürür", "degirmeni satdı çağıldağın boyuna taktı" ve "aşk demirden leblebidir çiğneyene aşk olsun " gibi atasözleri ve deyimler bu kâbildendir.

Önemli bir değişiklik göstermeyen, "Ak akçe kara gün için", "Ayağına kara su inmek", "Bağrına basmak", "Görünen kûy delil istemez..." gibi, atasözleri ve deyimlerin yanı sıra, "bel bel bakmak" (Bol bol yiyen bel bel bakar), "Açma kutunun kapağını" (Açtırma kutuyu söyletme kötüyü) gibi deyimler de atasözlerinden kopmadır.

Bir toplumun müşterek düşünce ve tutumundan doğarak gelenekleri yaşatan, "Dülbendi esvaba baş etmek", "Kulağı çınlamak", "Okuyup üfürmek", "göz değmek", "mum yapıştırmak.." gibi geçerliliğini koruyarak günümüze kadar gelen deyimler de eksik değildir.

Deyimlerin bazıları "tozutmak", "Gönüllenmek", "Kollamak", "Ballandırmak" gibi tek kelime hâlinde olmakla beraber, mecaz yoluyla söylenilenler de az değildir. "Buluttan nem kapmak", "El açmak" "Eli uzun", "Desti bögründe kalmak", püsküllü belâ", gibi.

Bir kural dahilinde bulunan ve hayret ifade eden "Kahbenin körü", "Ölünün körü" "Durup durup deve der..." gibi deyimlerle, "Fettâh kerim", "Hayrını gör", "Koluna kuvvet ü kâr-ı helâline bereket", "Taşına toprağına Hak bereketler versin" cinsinden bir temenni ve dileği bildirenlerle, "Adı batsın", "Allah belâsını versin", "Dönmez yollara gitmek", "Gözü çıkmak" gibi bedduâlar pek değişikliğe uğramadan kalıplaşmış şekillerini muhafaza etmektedir.

Sâbit birçok deyimleri yanlış olarak kullanmıştır. "Bir ayağı çukurda" deyimi "İki ayağı çukurda" şeklinde ve yine "saman attırmak", "Duman attırmak" gibi.

Sâbit'in şiirlerinde geçen mahallî deyimlerle atasözlerini asıllarına uygun bir şekilde tesbit etmeğe çalıştık. Bugün kullanılan şekillerini ve bazı deyimlerin anlamlarını vermek suretiyle aşağıya alıyoruz.

A

Açma kutunun kapağını (D): " Açtırma kutunun kapağını"
Tâket getürmeyüp bu takazaya havsalam
Cânum efendi açma kutunun kapağını

Adı batmak (D): "Adı batmak"
Çün ebrû-yı emvâcı ider firkate îmâ
Adı batacak mevcli hârâ ne belâdur

Baş egdi tigına Rüstem-misâl ser-keşler

Başına belâ olmak (etmek) (D) : Başına belâyı satın almak"

Tahta-i mahsûlden sonra belâdur ademün
Başına yek tahtadan ma'zûlluk şeş-per gibi
Edeblerle cihânda bir kâd-i belâya dil virdüm
Belâ itdüm o şûhı başuma Allah belâ virsün

Başına dönmek (D): "Hizmet için etrafında dolaşmak"

Nice seng-i felahân gibi feryâd itmeyem ben
Atıldum berr ü yabâna kimin başına döndümse
Bir kere dönse başuna bin kerre bâr olur
Geç seng-i âsiyâ gibi hâ'in refîkden

Başında kavak yeli esmek (D): "Başında kavak yeli esmek"

Aceb mi olsa kavak seyri zevkine meftûn
Kavak yeli eser o serv-i kadd başında bu gün

Başını belâya sokmak (D): "Başını belâya sokmak"

Derd-i ser virme sakın âşıka reftârunla
Sokma püskülli belâya anı destârunla

Başını hırkaya çekmek (D) : "Başını hırkaya çekdi"

Kîsesiyle zer-i surhı güle teslîm itmiş
Başını hırkaya çekmiş mütezehhid gonca

Başını torbaya koymak (D) : "Kelleyi koltuğa almak"

Eyleyüp gisu-yı jülideyi ser-pûs-u cünûn
Başını torbaya koymuşdı bu yolda Mecnûn

Başın için (D): "Başın için"

Kâkülün açma düşürme o güzel başun içün
Sâbitün kayd-ı gama hâtır-ı âzâdesini

Başın salmak (D): "Başını sallamak"

Yine nifâk ile tahrîk-i bâddan nâşî
Başın salar gül-i ter bülbüle idüp tehdîd

Başı tumanlı (D): "Başı dumanlı"

Tâk-ı abrûsına kandîl idecek cânânun
Aşıkun başı tumanlı dil-i sûzânı mı var

Baş üzre yiri olmak (D): "Baş üstünde yeri var"

Aceb midür yiri baş üzre olsa hem-vâre
Per-i Hümâ-yı zaferdür o tâka-i migfer

Bazar olmak (D): "Bazar itmek"

Kıymet-i vaslını kırât-be-kırât bilür
Böyle bir hâce-i simsâr ile bâzâr olmaz

Bâzârı sag eylemek (D): Alış verişi sağlam yapmak

Sebû-âsâ müli bir ay kefîl al devr-i mînâda

Dönekdür sâkî-i bed-ahd ile bâzârı sag eyle

Bel bağlamak (D): "Bel bağlamak"

Aferin hamm-ı kemende hidmete bel baglayup
Yola çekdi kâfirün çok güm-reh-i magrûrını

Bel bel bakmak (D):

Bel soğukluğuna ugrarsa kim ağlar vâ'iz
Ne bakar mûy-ı miyân-bendine yârün bel bel

Benzine kan gelmek (D): "Yüzüne kan gelmek"

Benzinün kanı gelür vechi ile bâde içer
Aşıkun benzine bâdeyle gelür kanı mı var
Mübtelâ-yı yerekân olmış idük bi'llahi
Bu neşât ile biraz benzimüze kan geliyor
Kehrübâ-yı nigeh-i âtifet itse ammâ
Benzinün kanı gelüp kesbede reng-i mercân

Benzi uçmak (bet-beniz uçmak) (D): "Benzi atmak"

Bâgdan gitdi bülbül-i nâlân
Çemenün benzi uçdı geldi hazân
Pervâz hevâsında gibi mûr-ı melahat
Pek haşyeti var betbeniz uçmış o peride

Beynin tagıtmak (D) : "Başını ezmek"

Câ-be-câ şebnem degül ruhsârı üstinde gülün
Gürz-i goncayla sabâ beynin tagıtdı bülbülün

Bıçagına düşmek (D): "Son çareyi bıçakda aramak, ölmek."

Varur niyâz-ı şehâdetle gamze-i mestün
Bıçağına düşerüm gayri bir ilâcum yok

Biçilmiş kaftan (D): "Biçilmiş kaftan"

Biçilmiş eskiden kaftanıdur fetvâyî-i iftâ
Alup giydi yine ol hil'at-ı îd-i lutfa îmâyı

Biri birine düşmek (D): "Birbirine düşmek"

Meşşâta-i cemâl ikisi arasın bulup
Biri birine turra ile şâne düşmesün

Bir içim ab (D): "Bir içim su"

N'ola dil teşne düşmen soluyup cân virse üstinde
Kef-i destinde hançer bir içim âb-ı musaffâdur
Su hüsn ile bir içim su isen de sultanum
Koyulma sâgara dâm-ı şarâba düşma sakın

Bir kabaklı olmak: Dost, arkadaş, sırdaş olmak

Raz-ı kedu-yı bade derunında saklıdur
Mey-hâre ile pîr-i mugân bir kabaklıdur

As'. demirden leblebidir çiğneyene aşk olsun:
Pençeleşmek isteyen yarana Zâl-ı ışk ile
Pençeler timür ü bâzûlar gerek puladdan

At başı beraber (D) : "At başı beraber"
Aldugı ile haber-i zülfi çemenden kopdi
Müşg-i Rûmî ile at başı beraber sünbül

Ateş almağa gelmek (D): "Ateş almaya mı geldin"
Gûyâ ki ateş almaga gelmişdi Sâbitâ
Aldı şerâre -i dili gitdi hevâsına
Bu dâr-ı gama âteş içün gelmiş idün
Tîz gitdün alup gönlümi yek-tâ oğlum

Ateş düşürmek Nücum ıstılahı
Gelür ihtirâk-ı necm-i hâle vech-i istidlâl
Gülün nârı nukat âteş düşürdi cân-ı remmâle

Ateşle pamuk bir araya gelmez. (A.S) : "Ateşle pamuğun oyunu olmaz."
Ateş ü penbeyi cem'i itmege bulmadı ilâc
O harâret idi kim böyle pot atdı hallâc

Atup tutmak (D) : "Atıp tutmak"
Bâziçe idüp dest-hoş-ı hicrânı
Meydân-ı mahabbetünde atduk tutduk

Ayagı düz basabilmek (D) : "Ayağı düze basmak"
Himmetünle ayagum düz basa bilseydüm eger
Gösterürdüm felege cilve-i bi-pervayı
Kerem-vera ayagum düz basarsa seyr eyle
Ne cilveler koparur hink-i tab'-ı cevlân-ger

Ayagın almak (D): "Ayağın almak"
Sürçenün mest diyü ayagın almak ister
Görmedüm ben bu ayak na'ibi gibi şirrîr

Ayagın çekmek (D): Bk. Ayağın kesmek
Ayagın çekdi bezme gayri ol gül-gonca-fem gelmez
Elümden gelse bir dâmânın öpsem gel disem gelmez

Ayagına balta urulmak:" Engel olmak"
Zahm urup pâyine çıkmadı ayak seyrine yâr
Aşıkun ayagına balta uruldı tekrâr

Ayagına düşmek (D) : "Ayağına kapanmak"
Saki görince zülfüni sevdam depreşür
Ayagına düşem gibi çeşmüm kararıyor

Ayagına kara su inmek (D): "Ayağına (ayaklarına) kara su inmek"
Degül dürdî-i mînâ bezm-i işretde kıyâmından
Ayagına kara su indi ey sâkî-i hoş-reftâr

Ayagını kesmek (D)· Bk." Ayağını çekmek"
Sâbitâ kat'-ı ümmîd it heves-i vuslatdan
Kesdi ayagını meclisden o şûh-ı mekkâr
Ayagın çekdi bezme gayri ol gül-gonca-fem gelmez
Elümden gelse bir dâmânın öpsem gel disem gelmez

Ayak basmak (D): "Ayak basmak"
Basmak sadedinde bu gice muhtesib ammâ
Ey duhter-i rez meclise basdurma ayak bas
Gönülden vehmi kaldur sâkiyâ ratl-ı girân-âsâ
Ayak basmaz bu bezme şahne-i bed-hoy-ı gam gelmez

Ayaklı tevârih (D): "Ayaklı kütüphane"
Kadeh elde dilde hikâyât-ı Key
Ayaklı tevârihdür pîr-i mey

Ayak tozile (D) : "Ayağının toziyle"
Basılsa duhter-i rez çıkmış adıdur bâ'is
Ayak tozile sürülse fesâdıdur bâ'is

Az olur uz olur (D): "Az söyler uz söyler"
Gazelde şart-ı suhen ihtisârdur Sâbit
Makâl-ı ehl-i hünerdür bu az olur uz olur

B

Bagrına basmak (D) :"Bağrına basmak"
Aceb mi bagrına basdukça nâzân olsa huddâmı
Bunun her ökçe taşı mu'teberdür pâleheng-asa

Bahtı açılmak (D) : "Talihi yar olmak"
Dîde-i bahtı açıldı yine erbâb-ı dilün
Eyledi kevkeb-i dürri gibi çeşm-i leme'ân

Benüm de bahtum açılsa da görsenüz bir kez
Neler iderdi sitâyişde tab'-ı nazm-âver

Balgam bırakmak (D): "Balgam bırakmak"
Sogutdı sayfı şitâ ile eyleyüp mâ-beyn
Girüp ara yire balgam bırakdı berf-i kesîf
Bir pâre ısınmışdı dil-i sayf şitâya
Balgam bırakup berf yine eyledi tebrîd

Başa çıkmak (çıkarmak) (D): "Baş edememek"
Sünbül anunla başa çıkar mı bu hüsn ile
Halka Re'is Efendi olursa penâh-ı gül

Baş egmek (D): "Boyun eğmek"
O sadr-ı sâf-der-i sâhib-kırân-âiem kim

Adı çıkmak (D) : "Adı çıkmak"
Basılsa duhter-i rez çıkmış adıdur bâ'is
Ayak tozile sürülse fesâdıdur bâ'is
Adı dokuza çıkmak (D) : "Adı çıkmış dokuza, inmez sekize"
Nüh felek nam-ı beligünle mübahat eyler
İşte Sabit tokuza çıkdı senün de adun
Agız agıza sohbet itmek (D): "Ağız ağıza vermek"
Çubuk o yâr ile agız agıza sohbet ider
İmâmesin çevirürdüm elüme girse eger
Agûş açmak (D) :"Kucak açmak"
Her çelipâ sûrete âgûsun açup sunma el
Agzın aramak (D) : "Ağzını aramak"
Derdi sevdâ-yı mürekkehden imiş mihberenün
Vâfir agzın aradum Sâbit idüp istimzâc
Agzına kurşun akıtmak (D) : "Ağzına taş almak"
Bir souk şebnem yiyüp dem-beste olmışlar ki ebr
Agzına kurşun akıtmış sanasın bülbüllerün
Agzında tüy bitmek(D) : "Dilinde tüy bitti"
Muglime hâl-i dil ile katı çok pend itdi
Söyleye söyleye agzında götün tüy bitdi
Agzını deve depmek (D) : "Ağzını deve tepti"
Söylemezler haber-i kâfile-i cânânı
Deve mi depti aceb agzını neccablarun
Çekdügin söylerdi bir bir Leylî-i sahra-reve
Depseyidi Kays-ı nâ-kâmun eger agzın deve
Agzınun ölçüsin almak (D) : "Ağzının ölçüsün aldı"
Agzınun ölçüsin aldum kölemen şeyhinden
O da her şeb koca peymane ile şişe çeker
Agzı sulanmak (D) : "Ağzının suyu akmak"
Şeftâlû-yı bâg-ı ruhunun yok mı zekâtı
Dil-hastelerün pâdişehüm agzı sulandı
Ak akça kara gün için (A.S) : "Ak akçe kara gün içindir"
Aceb mi aglar isem hattuna eceldür bu
Ak akça kara gün için dinür meseldür bu
Aklı gitmek (gelmek) (D): "Aklı gitmek"
Aklı gitmiş olup ol gül-ruhumun hayrânı
İdelüm çihre-i agyâra gülâb-efşânı
Fikr-i gamunla gönlüme bilmem neler gelür
Amed-şud-ı hayâl ile aklum gider gelür

Akmazsa tamlar (A.S) : "Akmasa da damlar"
Bir altun olukdur pîr-i erbâb-ı harâbâta
Yine akmazsa tamlar nâvdan-ı hum-ı feyz-âsâr
Alemi serine teng itmek (D) "Dünya başına dar olmak"
Pehnâ-yı âlemi serüme lîk teng ider
Endîşe-i müzâhuma vü kesret-i rakîb
Allaha emanet virmek (D) : "Allaha ısmarlamak"
Zâtunı Hazret-i Allaha emânet virdüm
Şöyle bir .erre anun gibi nigeh-dâr olmaz
Allah taşına toprağına bereket versin (D):
Rûzgârı getirür seng ü gubârın gözüme
Taşına topragına Hak bereketler versin
Alnı açık (D) : "Alnı açık yüzü ak"
Envâr-bahş-ı feyz-i ilâhî ile ola
Ruyı sefîd ü alnı açık çün cibah-ı gül
Alnına tamga basmak (D) : İnsanın alnına damga vurup teşhir ederler.
Bu selsâla muzâhât itmesün yohsa habâbından
Basar teşhir içün Ab-ı Hayatın alnına tamga
Alur göz ile bakmak (D): "Alıcı gözüyle bakmak"
Virürdi Yusufını bu Aziz-ı Mısr-ı dilün
Bakaydı hüsnine alur göz ile İsrâil
Anan mı güzel zatın mı (D): "Anan güzel mi"
Didüm anan mı güzel şâh-ruhum zâtun mı
Didi birine nâz ile anam da güzel ben de güzel
Arasın bulmak (D) : "Ara (aralarını) bulmak"
Meşşata-i cemal ikisi arasın bulup
Biri birine turra ile şane düşmesün
Ara yire girmek (D) : "Araya girmek"
Sogutdı sayfı şitâ ile eyleyüp mâ-beyn
Girüp ara yire balgam bırakdı berf-i kesîf
Ardına düşmek (D) "Ardına (arkasına) düşmek"
Düşsün agyâr o gazâl ardına bir dem görelüm
Saydı ne güne kovar kalb-i mu'allem görelüm
Agyâr seng-i ta'n atarak ardına düşer
Bir âşıkun hemân gözi hûn-âba düşmesün
Ardında firengi olıcak bab açılmaz: Arkasında anahtar olınca kapı açılmaz
Agyâr kafasında iken vasla mahal yok
Ardında firengi olıcak bâb açılmaz
Arif olan mektubu ardından okur:
Ensesinden bilirüz hattı gelen mahbûbı

Bir kalem su (D): Evlere su verilirken söylenen bir deyim
Yera'a kim çemen-i nazma bir kalem sudur
Bu âb ü tâb ile eyler medihânı îrâd
Bir kaşık suda boğmak (D): "Bir kaşık suda boğacak (birini)"
Bir kaşık suda boğar gönlümi bulsa Sâbit
Şûh-ı keşkûl be-kefüm düşmen-i idrâk gibi
Bir pula düşmek (D): Ucuzluk, ucuza aldık.
Kâlâ-yı girân-kıymet-i ışkı ucuza almak.
Bin na'l kadar dâg-ı cünûn bir pula döşdi
Bogazına tıkmak:
La'lüni dişlerin dimiş agyâr
Kâfirün dişlerin bogazına tık
Boş bulunmak (D) : "Boş bulunmak"
Surâhı pür dimişüz yâra boş bulunmak ile
Meded tehî yire germiyyet eylemek güc imiş
Boyacı küpi midür (D): "Boyacı küpi değil ki"
Toldur diyü mînâyı acûl olma ziyâde
Ey sâki boyacı küpi midür hum-ı bâde
Boynuz kırmak (D):" Gururunu kırmak"
Düşdi tâcından gice mestâne misvâk-i riyâ
Kırdı şeyhün boynuzın müşt-i surâhı gûyiyâ
Buluttan nem kapmak (D):" Buluttan nem kapmak"
Sana bir vech ile mektûb tahrîrine imkân yok
Sehâb-ı kasvetünden nem kapar neşşâfdur kagız
Burnı kırılmak (D): "Burnunu kırmak"
Cengde burnı külüng-âsâ kırıldı kâfirün
Sîl-i şemşîr bozdı çehre-i menfûrını
Burnından dökmek (D):" Burnundan fitil fitil gelmek"
Ateş-i hardal-ı teşyi'î virüp rind-i meyün
İçdügi bâdeyi burnından iderler rîzân
Buz üstinde imâret (yapı) olmaz: Buz üstüne bina çıkmaz
Kayar ma'zûl-ı câhun pâyı lagzişgâh-ı nahvetde
Bu üstünde imâret yah diyince pâyidâr olmaz

C

Câme âlûdeligi zînetidür bakkalun:
Hoş gelür ehline âlâyiş-i çirk-i dünyâ
Câme âlûdeligi zînetidür bakkalun

Can atmak (D):" Can atmak"
Makdem-i pâküne müştâk idi ehl-i cennet
Cân atup kendü de ol encümene buldu vusûl
Can evi sancımak (D):"Can evinden vurmak"
Hançer-i tîz-i murassa' kabzasın yâd itmesün
Cân evi sancır firengün Çâr-ı bed-gevher gibi
Canı agzına gelme (D) : "Canı ağzına gelmek"
Dehâna geldi cânum Sâbitâ bi'llâhi reşkümden
Olınca ol iki gül-gonca-ı şâd-âb leb-ber-leb
Canı (can) çekmek (D) :"Canı çekmek"
Sen bindügin âgûşa gamun yüklendi
Bilsen ne çeker cân-ı peder a oglum
Azlün görüp bu güne ta'abla tekellüfin
Cân çekmesün mi âlem-i nasbun te'essüfin
Can kulagı ile istima' itmek (D):" Can kulağı ile dinlemek"
Her cum'a cân kulagı ile istimâ' ider
Gül câmî'inde savt-ı hezâr-ı hatîbi gül
Cerre çıkmak (D):" Cerre çıkmış softa"
Bu tûl-ı va'za döyer mi dimâg uzatmasalar
Hikâye cerre çıkar bî-mesâg uzatmasalar
Cihana gelmemişe dönmek:
Kıyâmeti koparup başına melâ'inün
Cihâna gelmemişe döndi ehl-i bagy ü fesâd
Cirîd atmak: Meydanı boş bularak istenildiği gibi davranmak.
Felekde âteş-i perrende-i şihâb degül
Elinden atdı gice menzil-i sipihre cirîd
Çam sakızı olmak (D):"Israr etmek"
Mansıb sakız güli dil-i pür-nagme andelîb
Ragbet idüp de çam sakız olmak degül garib
Çeküp çevirmek (D):" Çekip çevirmek"
Çeküp çevirmez idi böyle hayl-i uşşakı
O seng-dilde eger olmasaydı mıknatıs
Çeşm-i hiyanet ile nazar itmek (D) : "Yan gözle bakmak"
Didüm habâb-ı câm gibi çatlasun gözüm
Çeşm-i hiyânet ile idersem sana nazar
Çeşmi kararmak (D) : "Gözleri (gözü) kararmak"
Sâkî görince zülfüni sevdâm depreşür
Ayagına düşem gibi çeşmüm kararıyor
Çömlegi kapagını bulmak (D) :" Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş"
Didüm ki çömlegi bulmış kapagın Sâbit

Görince câmı hum-ı ruh-perver üstinde

D

Dadı tuzı kalmamak (D) : "Tadı tuzu kalmamak"
Ne dadı kaldı ne tuzı hân-ı melâhatun
Nân ü nemek yidük bize itsün helâl hat
Dag üsti bag eylemek (D): "Çorak yerde bağ yapmak"
Dil-i bed-rûzgâr-ı âşıkı dâg üsti bâg eyle
Rakîb-i kâfiri yel mumlarıyla bir çerâg eyle
Damanın öpmek (D): "Etek öpmek"
Ayagın çekdi bezme gayri ol gül-gonca-fem gelmez
Elümden gelse bir dâmânın öpsem gel disem gelmez
Dâmdan düşmeyen hâl-i mecrûhı bilmez (A.S) : Damdan düşen damdan düşenin halinden bilir
Afitâba sor begüm üftâdelük mâhiyyetin
Hâl-i mecrûhı ne bilsün düşmeyenler dâmdan
Dâmen be-miyân (D) : "Eteği belinde"
Sad cihân şevk ile dâmen be-miyân
Rüft ü rüb itmege ol dergeh-i bî-hemtâyî
Dâmeni pâyine dolaşmak (D) : "Eteği ayağına dolaşmak"
Yine bir kayda düşdüm Sâbitâ baht-ı siyâhumla
Tolaşdı pây-ı aklum dâmen-i gisu-yı cânâna
Degül kürsiye vâiz arşa çıksan âdem olmazsın :
Sana her meclisinde söylerüz sen mülzem olmazsın
Degül kürsiye vâ'iz arsa çıksan âdem olmazsın
Derdini söylemeyen hasteye timar olmaz (A.S): "Derdini söylemeyen (saklayan) derman bulamaz"
Renciş-i hâtıra arz eyle şifâ niyyetine
Derdini söylemeyen hasteye tîmâr olmaz
Desti bögrinde kalmak (D): Bk. "Eli böğründe kalmak"
Kalmazdı bögrinizde nedâmetle destinüz
Bir kulp takmasa size ey mey-keşân sebû
Devede kulak (D):" Devede kulak"
Gark idüp seyl-i fenâ gûşına dek nâkasını
Devede Kaysa kulak göstermez ancak gerdûn
Devletin depmek (D): "Kısmetini tepmek"
Tokınup pâyi döküldi sâgar
Devletin depti yine zâhid-i har

Dîdeleri kalmak (D): Gözü kalmak"
Her gören şîftenün dîdeleri kalmışdur
Çekilen ag degül pişgâh-ı dükâna
Dil sokmak (D): "Dil uzatmak"
Olmazlar idi ta bu kadar kanlı bıçaklı
Dil sokmasa mâ-beynine sûsen gül ü hârun
Diş bilemek (D): "Diş bilemek"
Zâhid gibi o sîb-i zenahdana Sâbitâ
Maksad degül mi diş bilemek iştiyâkdan
Dokuz babalı (D): "Dokuz babalı"
Ferzend-i nüh abâ-yı felek olmakla
Ebnâ-yı zemâne heb tokuz babalı
Dönmez yollara gitmek (D) : "Gidişi olsun da gelişi olmasın"
Gitdi dönmez yollara dest'i şe'âmet der-bagal
Nahl-i hâtem pişvâsı seng-i la'net peyrevi
Dülbendin esvâba baş itmek : Çamaşırda önce beyazlar yıkanır.
Nem-i eşkümle taşt-ı dîdede bir câme-şûyum ben
Beyâz-ı cismimün dülbendini esvâba baş itdüm
Dün kabak oldu bugün boyun uzatır:
İkisi sâki ile bir kabaklı olmuşlar
Aceb kaçan kabak oldı bu sebzelikde kedû
Düşeş gelmek (D): "Düşeş atmak"
Bir âfet-i düvâzdeh sâle olup düçâr
On iki yılda bir düşeş atdı bu bahtı-ı zâr

E

El altından iş görmek (D):" El altından iş görür"
Gördi na'l-i bâz-gûnеyle el altından işin
Ters yüzli mühre benzer rind-i âlem görmedüm
El çekmek (D): "Vazgeçmek"
El çeküp la'linden olduk mâ'il-i hâl-i siyâh
Neş'e-i sahbâyı biz afyona tebdîl eyledük
Ele girmek (D): "Ele geçmek"
Hoş kumâş-ı suheni zîver-i bâzâr idelüm
Hiç söz satmağa girmez ele bir böyle zamân
Ele virmek (D): "Ele vermek"
Gerden uzatma îdde sıbyân semtine
Virme ele bogazı misâl-i çâlâ-bûrı
Eli (desti) bögrinde kalmak (D): "Eli böğrinde kalmak"

Mutarrâ zülfelerde hüsnine dil-beste olmışdur
Eli bögrinde hayretden misâl-i âşık-ı şeydâ

Eli degmemek (D): "Eli değmemek"

Renc-i kadem recâsı niyâziyle Sâbitâ
Takbîl-i pâdan el mi deger dest-bûsına

Elinde kulpı kalmak (D):

Döküldi nukl-ı futûrı zarîf-i devrânun
Elinde kulpı kalup oldı ser-nigûn zenbîl

Elinden bir hüner gelmemek (D): "Elinden bir şey gelmemek"

Pey-â-pey seng-i gadr atmakdan özge câm-ı ümmîde
Elünden bir hüner ey ahter-i çarh-ı sitem gelmez

Elin kûri (D):

Pâyünle girme âteşe ey mürtekip yüri
Yüklenme bâr ü zeri misâl-i elin kûri

El tutuşmak (D): "Pazarlık etmek"

Gice bûs-i dehânın nakd-i câna el tutuşmuşduk
Peşîmân oldı uymaz evdeki guftâr bâzâra

El virmek (D): "Uygun düşmez"

Getürmez iki ucın bir yire kalem Sâbit
Metâ'-ı ma'rifeti böyle satmak el virmez

El yumak (D): " Vazgeçmek"

Agyârdan el yumak içün sultânum
Hacletle ider bir legen ibrîk ihdâ

Endamına tamla inmek (D): "Damla ine üzerine"

Zemîne tamla inüp fâlic itdi endâmın
Döküldi mâddesi yine ebr-i bârânun

Eş'arını ballandurmak (D): " Ballandıra ballandıra anlatmak"

Vasf iden ol âfet-i şekker-lebün güftârını
Heb mükerrer eyleyüp ballundurur eş'ârını

Eşeginden çulı yeg (D):

Zâhid-i şehr yeni cübbeler itmiş peydâ
Eşeginden çulı yeg eski meseldür ammâ

Etekleri tutuşmak (D): "Etekleri tutuşmak"

Şafak degül görinen bîm-i tîg-i kahrından
Etekleri tutuşur çarhun itse nâmını yâd

Evdeki güftâr bâzâra uymaz (A.S): "Evdeki hesap çarşıya uymaz"

Gice bûs-ı dehânın nakd-i câna el tutuşmuşduk
Peşîmân oldı uymaz evdeki güftâr bâzâra

Evvelde beyâz âhirde beyâz (D): "Evveli de beyaz ahiri de beyaz"

Rûy-ı dildâra tırâşı viricek tâze cilâ

Didüm evvelde beyâz ey gülüm âhirde beyâz

Ez de suyın iç (D): "Ez ez de suyunu iç"

Nüshan maraz-ı kalbe ilâc eylemedi hîç
Ey şeyh-i kerâmat-furûş ez de suyın iç

F

Fettâh Kerîm (D): "Allah kerîm"

Dügmesin açmaga kalsun hele Fettâh kerîm
Kuşâgı kaydı ehemm anı mukaddem görelüm

Fitili almak (D): " Fitili almak"

Işk ile aldı fitîli dün gice pervâneler
Arz idince âteşin ruhsâr ile dîdâr şem'

Fursat el virmek (D): "

Fursat el virse zemîn-bûsî-i ikbâle eger
Eylesem südde-i ulyâya cebîn-fersâyî

G

Genc beye hıdmet eylemek güc (D) :

Cevân-ı tab'uma Sâbit suhen begendüremen
Efendi genç bege hıdmet eylemek güc imiş

Geyik fesânesi söylemek (D): "Geyik masalı anlatmak"

Tasavvur eyleyüp âhû-yı çeşm-i Leylâyı
Geyik fesânelerinden fesâne söylerdi

Gırbal çalmak :

Gice cerâd-ı nücûm üşdi sebze-i çarha
Aceb mi hâlesi gırbal çalsa mâhı tas

Göbegi çatlamak (D): "Göbeği çatlamak"

Zann itme gülde jâle-i terdür varak varak
Çatlatdı goncayı göbeginden çıkar arak

Gök zurna (D): "Zil zurna"

Lâle-i surhı da kendü gibi gök zurna ider
Her kadeh cur'asını üstine serper sünbül

Görinen kûy delîl istemez (A.S) : "Görünen köy kılavuz istemez"

Buyur delâlet-i ışk ile kûy-ı cânâna
Egerçi kim görinen kûya istemezse delîl

Göz görüp gönül begenmek (A.S.) : "Göz görür gönül ister"

Gözün görüp seni gönlüm begendi sultânum
Kumâş-ı hüsne özendüm efendi sultânum

Göz terâzûsına almak (D): "Tahmin etmek"

Vezn idüp sîb-i behişt ü zekan-i dil-cûyı
Göz terâzûsına aldum yine şeftâlûyı

Gözine çıkmak (D): "Karşısına (önüne) çıkmak"

Çıkılmıyor gözine keyf görmeden yârün
Fe-keyfe kim göre ol gırre mest-i gavga keyf

Gözine kül üfürmek (D): "Aldatmak"

Andelîbün gül-i terden bedel ey gonca dehan
Gülbüninden kül üfürdi gözine bâd-ı hazân

Gözinin yaşı yirde kalmamak:

Yirde kalmaz gözimüz yaşı bizüm şebnem-vâr
Şevk-i dîdârun ile vâsıl-ı horşîd iderüz

Gül gibi bir iş yapmak (D): "İyi bir iş yapmak"

Hamlık gitmiş şarâbı cümle ıslâh eylemiş
Gül gibi bûy-ı salâh aldum dehân-ı câmdan

H

Hak taşına topragına bereket virsün (D) : "Allah taşına toprağına bereketler versin"

Rûzgârı getirür seng ü gubârın gözüme
Taşına topragına Hakk bereketler virsün

Harcı içinden çıkmak (D): "Harcı içinden çıkar"

Çintiyân harcı içinden çıkmaya cânâneye
Çözme dirler bir kumâş ister gül-i ahmer gibi
Başdan ayaga libâsın o şehün tâzeledük
Çıkıyor harcı içinden anı endâzeledük

Harf atmak (D): "Harf atmak "

Harf atdılar o gonca lebün la'l-i tengine
Gül-nârı funduk eyleme agız tüfengine
Hezâr harf atamaz ehl-i meclisün birine
Anun sukûtı geçer şimdi mûsiki yirine

Hımâra güci yetmeyen döger semeri (A.S) : "Eşege gücü yetmeyip semeri dövmek"

Ne ta'ne taşını yir hırka-i melâmet-i pîr
Belî hımâra güci yetmeyen döger semeri

Hûy cân altındadur (A.S): " Huy canın altındadır"

Hûy cân altındadur dirler lebün tahtındaki
Habbetü'l-sevdâdur ârâmı hôy-ı âşıkın

I - İ

Işk itmek (D) : " Feda etmek"

Varını mîriye ışk itdi re'âya-yı havâs
Saldı iklîm-i dile teklîfler sultân-ı ışk

İbâdet de mahfî kabahat de (A.S) : " İbadet de gizli kabahat de"

Zahm-ı şemşîr ile tenhâda rakîbi öldür
Eskiden darb-ı meseldür ibâdet mahfî
Yâri halvet bulıcak derd-i dilün arz eyle
Aşıka mes'ele ma'lûm kabahat mahfî

İhvân-ı zemân ipiyle çâha inmek:

Gör vâkı'a-ı Yûsuf ü gürk-i çarhı
İhvân-ı zemân ipile inme çâha

İki ayagı çukurda olmak (D): " Bir ayağı çukurda"

Kilkün iki ayagı çukurda ola Sâbit
Çâh-ı zekan-ı fitneden itmez mi tehâşî

İki eli kanda olmak (D): " İki eli kanda olsa"

Şafak-veş iki elün kande ise de umarum
Beyâz-ı subh-ı şefâ'at idesin tecmîl

İmâmesin çevirmek (D):

Çabuk o yâr ile agız agıza sohbet ider
İmâmesin çevirürdüm elüme girse eger

İp olmak (D): "Asılmak, ölmek"

Gördi ser-rişte-i kârında fütûr
Dâr-ı dünyâdan ip oldı Mansûr

İpligi bâzâra çıkmak (D): " İpliği pazara çıkmak"

Rişteyle harîdarlığın anladılar
Heb çıkdı acûzun ipligi bâzâra

İstifin bozmamak (D) : "İstifini bozmamak"

Kumâş-ı menkabetün bozma istifin Sâbit
Zemânıdur çekelüm teng ü gûyâ şerîd

İt degmiş aşa dönmek (D):

Ol lokma-i nefîse sundı rakîbe kâfir
İt degmiş aşa döndi hân-ı visâl-i dilber

İt dişi toñuz derisi (D): "İt dişi domuz derisi"

İşidüp avcılar hırıldısını
Didiler it dişi toñuz derisi

İt götine sokup çıkarmak (D):" İtin götüne sokmak"

Takılursun diyü ardına rakîbün her bâr

Aşıkı it götine sokdı çıkardı dildâr

K

Kabak başında ufanmak (D): "Kabak başında patlamak"
Bülbüli mest kıldı arbedesi
Goncanın başına ufandı kabak
Bilmem kimün başında ufanur yine kabak
Heb kırdı dökdi şahne-i bed-hû kedûları
Dil itdi cân-ı mest ile gavga-yı kûy-ı ışk
Bu hastenün başında kırıldı kedû-yı ışk
Kabdan kaba komak (D): "Felaket getirmek, tazil etmek"
Tuymasun la'lün ile mest idügin öykelenüp
Meyi kabdan kaba kor sâkî-i bezm-i sahba
Kabına sığmamak (D): "Kabına sığmamak"
Kabına sığmıyor mey-i nâbunda cûşi var
Fasl-ı bahâra kalmaz atar bir yana kapak
Kahbenün kuri (D):
Cânum sıkıldı nergise gülşende Sâbitâ
Dikmiş asâyı cerre çıkup kahbenün kûrı
Kalbur saydırmak 'D): " Pösteki saymak "
Müşebbek sinemün her zahrını add itdürüp tekrâr
Dil-i Mecnûna kalbur saydırur ol gamze-i mekkâr
Kalcminden kan damlamak (D):
Henûz kanı akar vasf-ı eşkde Sâbit
Çekîde bir gazel-i pâki yok mı kilk-i terün
Kanâdîlden çerâg çıkarmak (D): "Ona her şeyi vermek"
Kolında âteş-i rûzeyle yakdı yir yir dag
Menâra sanma kanâdîlden çıkardı çerâg
Kana kana içmek (D): "Doyuncaya kadar içmek"
Kana kana içdi hûn-ı düşmeni hâk-i siyâh
Teşnelik hükm ile kırmız şerbet-i sükker gibi
Kanına susamak (D): "Kanına susamak"
Tâb-ı ruzeyle şikest itmegedür ikdâmun
Bir kaşık kanına zâhid susadun mı câmun
Duhter-i rez feskayla görişür bâgiyedür
Kahbenün kanına dil-teşnelerüz tâgiyedür
Kan itmek (D): "Kan çıkmak"
Mînâ-sarây-ı bâsırasından nihân ider
Virmez hayâlün iki gözüm kan ider

Kanlı bıçaklı olmak (D) : Kanlı bıçaklı olmak"
Olmazlar idi ta bu kadar kanlı bıçaklı
Dil sokmasa mâ-beynine sûsen gül ü hârun
Kapağı atmak (D): " Kapağı (bir yere) atmak"
Kabına sığmıyor meyin nâbundan cûşi var
Fasl-ı bahâra kalmaz atar bir yana kapak
Bâd-ı deyden ser-bürehne sahn-ı gülşenden kaçup
Her hevâdâra geçen atmış kapagı lâlenün
Kavak dikmek (D): "Ayakta tutmak"
O nahl-i nâz kavak dikdi dil-rübûdesini
Degül mesîrede bîd-i müvelled-i Mecnûn
Kavli fi'line fi'li kavline uymamak (D) : "Kavli fi'line uymaz"
Ne kavli fi'line ne fi'li kavline uyıyor
Efendi dinleme bu vâ'izân-ı zerrâkı
Kenârın dilberi nâzik de olsa nâzenîn olmaz:
Kenârun tâzesin ahbâb ile heb der-miyân itdük
Birinde bir kinâr-ı ragbete cesbân kıyâfet yok
Kel..den çıkmak (D):
Falya virdi tôb ü deprendi tüfeng-i kîne-cû
Kelleden çıkdı adû galtân olan migfer gibi
Kelle sag olsun cihanda bir külah eksik degül (D):
Lâlenün bâd-ı sabâ kapdı külâhın didi gül
Kelle sag olsun cihânda bir külâh eksük degül
Keskin hal kendi zarfına zarar eyler (T.S) "Keskin sirke kabına (küpüne) zarardır"
Bâde-i ışk sebû-yı dilüme virdi halel
Kendi zarfına zarar eyledi ol keskin hal
Kırıp sarmak (D): "Kırıp sarmak"
Bir kabâ şemle sarup kırdı geçürdi Sâbit
Güldüre güldüre ezhârı mukallid gonca
mukallid: sarmak ve mukallid olmak anlamına

Kıstı sırtından çıkarmak (D): "Sırtından çıkarmak"
Misâl-i post çıkarmazsa kıstı sırtından
Garîbe şehr-i mahabbetde hâncı hân mı virür
Kimse bu meclisde baki kalmaz (A.S) :"Dünya kime kalmış ki sana kalacak"
Görüp ayne'l-yakîn bildi ser-encâm
Kil kalmaz kimse bu meclisde bâkî
Kucındugu yire barmak basmak (D): "Hassas olan yere parmak basmak"

Ney-i şikeste-i pür-dâga itdürüp şîven
Kocındugı yirine basdı barmagı neyzen

Koç başına kurban (D):

Kendü her fıtr ü her adhâda selâmetde olup
Düşmeni var ise koç başına olsun kurbân

Kolına kuvvet kar-ı helaline bereket (D): "Koluna kuvvet kesesine bereket"

Rakîbi dögmeyi dildâr kâr idinmişdür
Kolına kuvvet ü kâr-ı helâline bereket

Köstegi kırmak (D): "Kösteği kırmak"

Köstegi kırsa da ma'zûrdur ol ma'nâya
Köhne-pâ-bend-i tevekkülde tururmı hayvân
Nasihat itmege gelmişdi kırdı köstegi şeyh
Kopınca bend-i birişim-i kîne hançerde

Kulagı çınlamak (D): "Kulakları (kulağı çınlasın)"

Zemânenün kulagı çınladı o gulguleden
Sadâsı gûş-ı hilâl-i sipihri eyledi ker

Kulp takmak (D): "Kulp takmak"

Zamâne halkı kâdirler ise bir kulp taksunlar
Mu'allak bunca tob âyîne-vâr çün beyze-i beyzâ
Felekden inmedi zenbîl-i hâle ile o mâh
Hilâl-i yek-şebe-veş kulb takmasak mı gerek
Aşıkı arkaya alınca o şûh-ı tannâz
Kulplar takdı bulup kendüye zenbîl gibi

Kundak bırakmak (D): "Kundak sokmak"

Derûn-ı düşmene kundak birakdı endâmı
Alur mehâbet-i uslûbı kâfiristânı
Bir kuloglı âfeti kundak birakdı cânuma
Aglamam o âteşi bu dîde-i ter basdurur

Kurıyı kalmak (D): "Dona kalmak"

Görüp ol tâze nihâl-i çemenün reftârun
Gayretinden kurıyı kaldı hemân serv-i çemân

Kuş südiyle beslemek (D): "Kuş sütüyle beslemek"

Şebnem degül arûs-ı güli kuş südile heb
Besler harîm-i bâgda damâd-ı andelîb

Külâh oynatmak (D): "Aldatmak, hile ile kandırmak"

O meh bunda akçe pul yirine
Konevîler külâh oynadıyor

Külâhını göklere atmak (D):" Külâhını havaya atmak"

Sebze-zâr-ı âsümân üzre gül-i hâver degül
Şevkden atdı külâhın göklere tâc-ı horûs

Kül saçmak (D): "Aldatmak"

Turfe ayyâr imiş süttüre-i tûz
Kül saçup kabdı bergin itdi kapak

L

Lâf üfürmek (D) : "İyi laf yapmak, idda etmek"

Enfâs-ı âşıkâne-i Sâbitden urdı dem
İy lâf üfürdi neyzen-i bezm-i terâne-sâz

Ledîg-i mâr-ı gama zehr te'sir etmez:

Gelince hâtıra tiryâk-ı lutf ü merhameti
Ledîg-i mâr-ı gama zehr eylemez te'sîr

Lisân uzatmak (D): "Dil uzatmak"

Lisân uzatdı gice sâkî-i şarâba sebû
Bu teşnelikle azâb eyleme bizi bize ko

M

Magrûs bir agacı olmamak (D): "Dikili ağacı olmamak"

Devâtum içre nihal-i yera'adan gayri
Şu hâr-zârda magrûs bir agacum yok

Mehâsine başlamak (D): " Sakalı saydırmak"

Bulduk ser-i rakîbi mesâvî idüp yatur
İnsâf oldı başlaruz artuk mehâsine

Mum yapışdurmak (D): " Mum yapıştırmak", "Mim komak"

Handeyle didi mum yapışdur buracıga
Şem'ün yanında gerdenine dikkat eyledüm

Mütevellî mezârına dönmek:

O zehr-i mâr ile şişirüp karnını yine
Döndi sebû-yı mey mütevellî mezârına

N

Nabzın yoklamak (D): "Nabzını yoklamak"

Dest-i hikmetle tutup yokladı nabz-ı kalemi
Mu'tedildür harekâtında fühûl-ı ulemâ

Nakşın çıkarmak (D): "Güzellik vermek, süslemek"

Meftûnı olmasaydı zemîn ü zamânunun
Nakşın çıkarmaz idi gören çintiyânının

Nân ü nemek yemek (D): "Tuz ekmek hakkı"

Ne dadı kaldı ne tuzı hân-ı melâhatun
Nân ü nemek yidük bize itsün helâl hat

Ne çenberden hallâc olmak (D): "Nasıl iş yapıyor. Hangi hileden hallac oldu"

Duyar felekde ne çenberden oldıgun hallâc
Olınca berf ile âlem misâl-i kutn-ı nedîf

Nefes avlamak (D):

Şükûfeden nefes avladı hâsıl itdi yine
Arûs-ı bâgı siterven sanurdı rîh-i akîm

Ne hûb uydı ne dil-keş yakışdı:

Ne hûb uydı ne dil-keş yakışdı seyr eylen
Gül-i şükûfte-i âl üzre sünbülistânı

Nikâhı tâzelemek:

Yine kerîme-i salar-ı mey kenârında
Nikâhı tazelemiş gibi rind-i sahbâ-nûş

O - Ö

Olta yutmak (yutturmak) : Yakalanmak ve işi bitmek

Yutdurdı tama' oltasını Ademe şeytân
Avîze idüp dâneyi târ-ı hasedinden

Oy virmek (D): "Cevap vermek, ses vermek"

Sînc-i dildârda çeşm-i hayâlün Sâbitâ
Oy virûr pâlûdenün üstindeki bâdâmdan

Örtüp basdurmak (D) : "Örtbas etmek"

Turra vü gamzen lebün bezminde diller basdurur
Zülfün ol âşûbı dâmân ile örter basdurur

P

Pây biçmek (D): "Pay biçmek ". Teşbih etmek, bir şeyle karşılaştırarak kanaate varmak.

Sâbit nihâl-i sünbüleden pây biçmisüz
Habbü'l-hadis-i dâniş ider ehlini helâk

Pâyiyle âteşe girmek (D): "Ayağı ile tuzağa düşmek"

Pâyünle girme âteşe ey mürtekip yüri
Yüklenme bâr ü zeri misâl-i elin kuri

Piyâz itmek :

Şemîm-i sünbülüni sıdk ile niyâz iderüz
Sogan mıdur başımuz kim anı piyâz iderüz

Püsküllü bela (D): "Püsküllü bela"

Derd-i ser virme sakın âşıka reftârunla

Sokma püsküllü belâya anı destârunla

R

Rengi uçmak (D): "Rengi atmak (uçmak)"

Tokınsa pençe-i mercâna çeşm-i hışmı havfından
Uçardı rengi levn-i kehrübâyi eyleyüp peydâ

S

Sag olana her gün bayram (A.S): "Sağ olana her gün düğün bayram"

İddür sulh olalum tîg-i nigâhunla didüm
Didi ey dil-şûde sag olana her gün bayrâm

Sakalı ele virmek (D): "Sakalı ele vermek"

Virdüm bu pîrlükde görün hasb-i hâlüm
Bir genc berberin eline ak sakalumı

Sakalına gülmek (D): "Sakalına gülmek"

Heb rûy-ı rakîbe handesi ca'lîdür
Hezl ile sakalına güler magbûnun

Saman atdurmak (D): "Duman attırmak"

Buhâr-ı arz degül zîr-i hâkde Sevre
Alc's-sabâh samân atdırur şitâ-yı anîf

Sapına dek (D): "Sapına kadar"

Heman balık dişi bir kabza kaldı hâricde
Sipihre sapına dek girdi n'ola bükse fitîl

Serçeye çubuk beredür (D):"En ufak şeyden alınır"

Hezâr-ı hasteye gülbün tokınsa senderedür
O tâze gül ne bilür serçeye çubuk beredür

Seyran depesine dönmek (D):

Kudsiyân çıkdı temâşâ-geh-i bâm-ı çarha
Döndi seyrân depesine felek-i mînayî

Sımâh-ı cânını tutmak (D): "Can kulağıyla dinlemek"

Sana beyân ideyüm sergüzeşt-i uşşâkı
Sımâh-ı cânını tut evliyâ menâkibidür

Sıftah itmek (D):

Böyle bâzârda da eylemeyen istiftâh
Ne zamân açsa gerek sûk-ı ma'ânide dükân

Sînesi oglanlı hamâmına dönmek:

Toldı dilberler hayâl ile dil-i bî-kînemüz
Fi'l-mesel oglanlı hamâmına döndi sînemüz

Sözüni balla bogmak:

Sadâ-yı lezzet-i la'li o çeşme-i nûrun
Sesin kesüp sözüni balla boğdı zenbûrun

Su akdugı semte akar (A.S) : "Su aktığı yere akar"

Yine su akdugı semte akar dirlerse gerçekdür
Akıtdugı bâg-ı istiftâya cûy-ı kilk-i iftâyı

Suyı çekilmiş âsiyâba dönmek (D): "Suyu kesilmiş değirmene dönmek"

Ögünsün gerdiş-i tâhûne-i câm ile sahbâ-nûş
Çemende su çekilmiş âsiyâba dönmedin gülşen

Suyı san'atla altından yürütmek (D): "Saman altından su yürütmek"

Suyı san'atla altından yürütdi sebze-i bâgın
Gülüm aldanma resm-i cûy-ı câfîdür nifâk üzre

Suyına komak (D):" Yoluna komak"

Güzel suyına kodı kilk-i feyz-bahşâsı
İdüp hadîka-ı fazlun su yolların termîm

Südde-i kadrine yüz sürmek (D):" Eşiğine yüz sürmek"

Şark-ü garb ehli katâr ile mehâr ile ide
Südde-i kadrüne yüz sürmek içün şedd-i hırâm

Ş

Şad-merg-i şevk olmak : "Çok sevinmek, sevinçten ölmek"

Kudûmunı işidüp şad-merg-i şevk oldum
Gedâ gibi ki ana hil'at-ı şehân geldi

Şanc düşmek (D): "Düşman olmak"

Meşşâta-i cemâl ikisi arasın bulup
Biri birine turra ile şânc düşmesün

Şeker-ab (D): "Araları biraz bozuk olmak"

Tevbe itdün meye menfûrun olup câm-ı şarâb
Oldı bâde ile miyân-ı leb-i la'lün şeker-âb

Şeker çignemek (D):" Tatlı söz söyledi, yalandan vadetmek"

Dehcninden hele bir bûseye aldum ikrâr
Bir şeker çignedi ol Hüsrev-i şîrîn-güftâr

Şer' kesdügi barmak acımaz (A.S)

Eski darb-ı mesel yeni târîh
Acımaz şer' kesdigi barmak

Şeytân atına bindirmek (D) :

Ol fitne-süvâra gamze-i pinhânî
Şeytân atına bindiriyor insanı

Şeytân kulagına kurşun (D): "Şeytan kulağına kurşun"

Civâr-ı şahnede mutrib terânc-senc olma
İşitmesün seni şeytân kulagına kurşun

Şîve-i üştür itmek (D):

Kaysa sordum kadem-i nâkaya yüz sürdün mi
Şîve-i üştür idüp dir deveyi gördün mi
Habt-ı aşvâ-yı felekden mütezelzil idi mülk
Şîve-i üştür idüp sahtî-i baht-ı hod-kâm

T

Tafra satmak (D): "Yüksekden atma"

Bülbüle tafra satup ol müteseyyid gonca
Tükürür müşt-i inâda mütemerrid gonca

Takdîrin yapdığını tedbîr bozamaz:

Günden güne heb dâ'ire-i haşmeti artar
Takdîre muvaffık gibi tedbîr-i harâbât

Taş dikmek (D): " Ok atar ve taş dikerler

Bâd-ı tevfîk müsâdif getirüp takdîre
Taş dikdi virüp ahvâl-i perîşâna nizâm
Vechi var dikdügümüz seng-i sütûn-ı âhun
Hıttâ-ı saltanat-ı hasreti tahdîd iderüz
Ol güni an ki kavs-i kazâdan Sâbit
Menzil-i kabre ecel Tuz Koparanı dike taş

Tel ehli : "Musiki erbabı"

Tel ehlinden geçenler rişte-i ma'nâyı sarsunlar
Müzer-keş hâme-i Sâbit gibi pâk minvâle

Teline tokınmak : Rahatsız etmek

Sabâ şikencin açup târ-ı zülf-i cânânun
Tokınmasun teline âşık-ı perîşânun

Tel kırmak (D): "Tel kırdı"

Nihân oldı pes-i çenginde tel kırmış gibi Zöhre
Bilür ol bezm-i hâssa çeşteci lâzım degül zîrâ

Tîrini atdı kemânın yasdı (D): " Okunu atmış, yayını asmış"

Gûşe-i tekyede kalmak kasdı
Tîrini atdı kemânın yasdı

Toprak başına (D): "Beddua"

Öyle genci hâke kor toprak sipihrin başına
Yirlere geçsün esâsı günbed-i vârundan

Turup turup deve dimek (D):" Daha neler, hayret"

Virüp telâş mühimmât-ı üştür ü ester

Turur turur deve dir hayretinden ehl-i sefer

U-Ü

Uzun kulak (D): "Hariçden duymak"

Müridi söyledi şeyhün riyâ-furûş idügin
Uzun kulakdan işitdüm dırâz-gûş idügin

Üç adımda meydanı almak (D):

Fazîlet arsasında üç adımda aldı meydânı
Hudâvend-i kuzâtü'l-fazl ü mizmâr-ı ulûm oldı

V

Vakti geçmek (D): " Evde kalmak, tazeliği geçmek"

O şûhun vakti geçdi mihr-i hüsni eyledi tahcil
Bu sâlin fasl-ı nevrûzında da bıldur ki hâlet yok

Yagırı olan kocınur (A.S) : "Yarası olan kocunur. Kusurlu olan telaşa düşer"

Birâder eski mesel yagırı olan kocınur
Bu zahm ile hareketden de ihtirâz iderüz

Yan kabagı (D) : "Yan kabağı"

Kedû-yı meyle gelürken tarîk-i mey-kededen
Takıldı yan kabagı gibi şahne yanumuza

Yeler unmaz (D):" Yeler onmaz "

Şikâr-gâh-ı hevâ vü hevesde nefs-i harîs
Yeler gezer yine uñmaz netice-pûye-i dil

Yelken açmış gemi gibi yürümek (D) : " Hızlı gitmek"

O sâhib-himmet-i uzmâ ki kûha temşiyet virse
Yürürdi yelken açmış keşti-âsâ kûh-ı pâ-ber-câ

Yelkeni suda olmak (suya indirmek) (D):" Yelkenleri suya indirmek"

Acep mi suda olsa yelkeni âlüfte-i âbun
Muvaffak bir hevâ yok fülk-i işret bâd-bânında
Beni sefîne-i vaslun kıçına gel bindür
Ne var sakız güzeli yelkeni biraz indür

Yelmeden bedende taket kalmamak (D):

Eskiden darb-ı meseldür o uyuzdur dirler
Yelmeden kalmadı bir kılca bedenden tâket

Yerin üsti varsa altı da var (D):

Nedür bu mertebe germiyyet ey güneş zinhâr
Gurûbı an ki yirün üsti varsa altı da var

Yetmiş iki vâdîden su getirmek (D) :" Yetmiş iki dereden su getirmek"

Getürdi fitne suyın yetmiş iki vâdîden
İdince yetmiş iki milleti füsûn-kerde

Yılda iki bayram itmek (D):"

Birin alduk dahi bir bûseye ikdâm iderüz
Biz de bu akl ile yılda iki bayram iderüz

Yıldıza kemend atmak (D): "Yıldıza kement atmak"

Dil-beste kalmadı idecek rişte-bend-i nâz
Zülf-i nigâr yıldıza atar kemend-i nâz

Yüreginin yagı erimek (D): "Yüreğinin yağı erimek"

Gül-goncadaki jâle degül tâbiş-i gülden
Sâbit yüregi yagı erür bülbül-i zârun

Yüzünde şeytân tüyi var (D): "Yüzünde şeytan tüyü var"

Ol çihreye hem gülmemek olmaz baksan
Şeytân tüyi var yüzinde bir mel'ûnun

Yüzini bozmak (D):" Yüzünü dağıtmak"

Ol iki yüzli altun yâri meyl itdürmiş agyâr
Ele girse yüzin bozup iderdüm anı yüz pâra

Z

Zehresini patlatmak (D): "Ödü patlamak"

Zehre-i Moskovı patlatdı sadâsı ammâ
Çalınur gayri firengün de sımâhına bu ses

Zîr-i pây-ı zilletde kalmak (D): "Ayak altında kalmak"

Sadr-ı izzetde gererken sînesin bâlîn-vâr
Kaldı zîr-i pây-ı zilletde çürük minder gibi

3. DİVANIN YAZMA NÜSHALARI VE TAVSİFLERİ

Sâbit Divanı'nın İstanbul Kütüphanelerinde otuz sekize yakın nüshası mevcuttur. Bu nüshaların on altısı, Süleymaniye, on biri Üniversite, yedisi Topkapı, üçü Millet Kütüphanesinde, biri de Beyazıt Kütüphanesindedir. Kataloglar Ragıp Paşa Kütüphanesinde bir nüsha daha gösterirlerse de, bu nüshayı aramamıza rağmen bulamadık. Bu yüzden bu nüshayı görmemiz mümkün olmadı.

Ayrıca bu nüshaların dışında, DTCF Kütüphanesinde A 363 ve 1224 de kayıtlı, iki Sâbit Divanı ile Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Genel Kitaplığı, Eski Eserler Bölümü'nde 934, 1266, 935, 1205 ve 796 numaralarda kayıtlı beş Sâbit Divanı vardır.

Bu nüshaları Bibliothéque Nationale'deki dokuz, British Museum'daki iki, Atatürk Üniversitesi Özege Kütüphanesindeki üç nüshayı da katarsak, Divanların sa-

yıca ne kadar kabarık olduğu görülür. Bu kadar çok nüshanın, tasnif edilmeden yanlış ve şaşırtıcı sonuçlara götürebileceği düşüncesiyle, bunları birçok yönleriyle elemeğe tabi tutmak lazım geldi. Sonuçta tam ve doğruya yakın divan metninin kullanılmasında gerekli görülen sekiz nüshayı tesbit ettik.

Mevcut nüshalar içinden sekiz nüsha yapılırken bir çok hususlar gözönünde bulundurulmuştur.

Nüsha tesbitleri yapılırken, Sâbit divanı'nın muhteva bakımından çeşitlilik arzettiğini gördük. Hayatının muhtelif devrelerinde Sâbit'in divanı üzerinde yaptığı çeşitli düzeltmeler bu muhteva değişikliğine sebep olmuştur. İlk devrede kaleme aldığı Divan'ları hacim itibariyle küçük olup, manzumeleri sayıca azdır. Divan nüshalarının tarihçe eski olanı Ayasofya Kütüphanesinin yazması olan ve bugün aynı adda Süleymeniye Kütüphanesinde bulunan 3961/2 numarada kayıtlı Sâbit Divanı'dır. "Sene bin yüz onbeş Ramazanü'l mübârek yirmi altıncı gicesi" kaydı bulunan ve istinsahı belli olmayan bu nüsha 96 yapraktan ibarettir. 13 kaside, 239 gazel, 11 Tarih, 26 Kıt'a ve Rübâî, 75 Müfred, 1 Gazel-i Nedim Tahmisi, 1 Gazel-i Mezakî Tahmisi ile yine Mezakî'nin bir lugazinin tahmisinden ve üç gazel-i müzeyyelden ibarettir.

Kasidelerde başlıklar olmadığı gibi, kenarlarda ilave gazeller de vardır. Bu nüshanın mikrofilmi Ankara Millî Kütüphane A.184 numarada kayıtlıdır. İstifademiz bu mikrofilmin fotokopisi üzerinden olmuştur. Nüshalar tasbit edilirken bu nüsha diğerleriyle karşılaştırılmış, Üniversite Kütüphanesinde bulunan 11 nüshadan bu nüshaya yakın olan 1318 numarada kayıtlı nüsha alınmıştır. Bu nüsha, 3961 nüshasının özelliklerini taşımakla beraber, kaside ve gazellerde fazlalık göze çarpmakta ve Sâbit Divanı'nın gittikçe tanzim ve tertiplerle genişlediğini bize göstermektedir. Böylece ilk nüshaya yakınlık gösteren nüshalar karşılaştırılmış, kademe kademe şiirlerinde fazlalık gösteren Divan'lar hacım ve metin itibariyle mekemmel olan Divan'lara doğru bir elemeğe gidilmiştir. Bu sebeple nüshalar karşılaştırılmak suretiyle eksik ve yanlışları bulunan ve yer yer hasar görmüş olan nüshalar üzerinde durulmamış, Üniversite Kütüphanesinde 11 nüsha içerisinden 2901, 3288 (Divanlar Kataloğunda yok) ve 1318 numaralı nüshalar alınmış, diğer nüshalar saf dışı bırakılmıştır. Bu şekilde Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan 16 nüsha elde bulunan dört nüsha ile karşılaştırılmış, birçok bakımlardan benzerlikler gösteren, müşterek bir kaynaktan geldikleri belli olanlarla, diğerlerine nazaran daha zengin ve doğru olan nüshaların seçimi yapılmış, 522/1 nüshası bunlar arasından tercih edilmiştir.

Esasen diger nüshaların istinsah târihleri belli olmadığı gibi bazıları oldukça eksik bazıları da içerisinde boş sahifeler bulunan ve hasar görmüş nüshalardır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde 7 Sâbit Divanı bulunmaktadır. Bunlardan 901 numarada kayıtlı nüsha 1161/1748 ve 1620 numaralı nüsha 1204/1790 tarihlerini taşımaktıdır. Geriye kalan beş nüshadan 877 ve 163 numaralı nüshalar, yazı ve kayıt itibariyle diğer nüshalarla karşılaştırılarak tercih edilmiştir.

Millet Kütüphanesinde 73,74,75 numarada kayıtlı üç Sâbit Divanı'ndan 75 numarada kayıtlı olan 1133/1720 tarihini taşımaktadır. Nüshanın başında Sâbit'in kim tarafından yazıldığı bilinmeyen kısa bir hal tercemesi vardır.

Başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan bu nüshanın bazı sahifeleri hasar görmüş olup, yer yer yazılar bozulmuş ve okunamamaktadır. 21 gazel sahife kenarlarına sonradan ilave edilmiştir. Kasidelerde bazı yerlerde mısra atlamaları göze çarpmakta, birçok manzumeler beyit sayısı itibariyle eksik bulunmaktadır.

Anadolu Kütüphanelerine ait kataloglarda sadece Kütahya, Taşvanlı Zeytinoğlu Kütüphanesinde 108 yapraktan müteşekkil bir Sâbit Divanı'na tesadüf ettik. Bunun yanı sıra Konya Mevlana Müzesi yazmaları arasında 6043 de kayıtlı bir "Külliyat-ı Sâbit" bulunmaktadır. Külliyatın başı noksan olduğu gibi, gazellerin baş tarafı da yoktur. Divanı ile sadece mesnevilerinden Berbernâme'si bulunan bu eser külliyât değildir.

Bu nüshalardan başka Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde 4763 ve 4660 numarada kayıtlı iki Sâbit Divanı mevcuttur.

Paris, Bibliothéque Nationale'deki 368, 609, 677, 753, 115, 1256, 1299, 1381, 1405 numaralarda kayıtlı Sâbit Divanlarını seçtiğimiz sekiz nüsha ile mukayese imkânı bulduğumuzda, aldığımız nüshaların bu nüshalardan tarih yazı ve kâğıt itibariyle daha geçerli olduğunu gördük.

Atatürk Üniversitesi, Özege Kütüphanesindeki üç nüshada istinsah tarihleri olmamakla beraber aldığımız nüshalara nazaran eksiktir.

Ankara DTCF'si Kütüphanesinde üç Sâbit Divanı bulunmaktadır. Mustafa Çon Kitapları A/363 de kayıtlı nüsha muhtevâ bakımından görebildiğimiz Divan nüshaları içerisinde farklılık arz eder. 31 kaside bulunan nüshada ayrıca, "Mesnevi der-mehdi şâh-ı cihân Sultân Ahmed Han" başlıklı bir mesnevi, yine mesnevi şekliyle kaleme alınmış, iki na't bir Münacaat, br Miracciye, "Çehâr-ı yâr-i güzîn medhiyeleri yer almaktadır. 363 gazel bulunan nüshada Sâbit'in diger nüshalarda bulunmayan:

İşkunla eglenür dil-i gam pîşemüz bizüm
Ateşle ülfet eyler imiş şîşemüz bizüm

Peyveste çarhına tokınur çarhun âh-ı dil
Ahir bu bî-sütûnı yıkar pîşemüz bizüm

Biz şîr-i ney -sıtân-ı cünûn-ı mahhabbetüz
Müjgân-ı dilber olsa n'ola pîşemüz bizüm

..... heva-yı fena ile
Cün gülbün-i reg-i rîşemüz bizüm

..... kalup ..... ruh-bahş ider

Sâbit Mesîh-i Meryem-i endîşemüz bizüm

ve bazı yerlere okunamayan bir gazeli vardır.

Mesnevi tarzındaki, manzumeleri arasında diğer eserleri de bulunmaktadır. Mehmed Kesbî Edirnevî tarafından istinsah edilen nüsha 20 Rebiülevvel 1196 tarihini taşımaktadır.

877 numarada kayıtlı M. Ozak Kitapları arasında bulunan Sâbit Divanı oldukça eksik olup bazı sahifelerin yazıları silinmiş ve bazı şahifeler yırtıktır. Yine M. Ozak kitapları arasında 1242 numarada kayıtlı Divan eksik ve bazı kasideler yarımdır. 24 kaside ve 354 gazeli ihtiva etmektedir. Baştaki ibareden ve iki mühürden El-hac Ahmed Sâlim tarafından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Bu nüshada, diğer eserleri yer almakta, mesnevi şekliyle bir Miraciye,"Çihar-ı yar-ı güzin"

medihleri, Sultan Mustafa için bir sitayişle Şeyhülislâm adına yazılmış bir medhiye yer almaktadır.

Yine, DTCF Kütüphanesi, İsmail Saib Sencer Kitapları 3682 de 27 yapraktan müteşekkil bir Sâbit Divanı mevcuttur. 3 kaside, 2 na't ve 27 gazelden meydana gelen eserin sonunda Taşlıcalı Yahya'nın Şah ü Gedâ mesnevisi yer alır. Eserin 23b'de "Pendnâme-i Sâbit Efendi" adı altında :

Hemîşe yârun olsun baht-ı devlet
İki âlemde ol ehl-i sa'âdet

matlaı ile başlayan 11 beyitlik bir manzumesi vardır.

Müellif hattı ile yazılmış nüsha elde bulunmadığı müddetçe, metinler üzerinde ne kadar titizlikle çalışılırsa çalışılsın, eksik tarafların olacağı muhakkaktır. Biz araştırmalarımız sırasında, Sâbit'in kendi hattı ile yazılmış nüshasına tesadüf edemedik. Ancak, Azerbaycan SSR İlimler Akademisi Respublica Elyazmaları Fondunda (1), Asiye Mehemmedova'nın "Alâeddin Sâbit'in Avtograf Külliyatı" başlıklı makalesinde Sâbit'in kendi elyazması Divandan bahsedilmektedir. Yazara göre 143b'de "İşbu divan Sâbit Alâeddin Bosnevî 1124 sene-i Hicride Zilkaide ayının muntasıfında erbab-ı zevk ü sefa içün yadigar olarak tahrir kılındı" ibaresiyle, Sâbit Alâeddin'e ait mühür ve imza, eserin ona ait olduğunu gösteriyor. Nestalik hattı ile yazılan Külliyatda serlevhalar kırmızı mürekkeplidir. Yine bazı yapraklar içerisinde "El-hatda Sâbit Ali 1124" sözleri okunan yazılı bir mühür vardır.

Bu müellif hattı ile yazılmış kabul edilen nüshanın yine, Asiye Mehemmedova'ya göre birinci yaprağı yoktur. 143. yapraktan ibaret olan nüsha M-25/9942 numarada kayıtlıdır.

Biz bu eseri müteaddid defalar istememize rağmen elde edemedik.

Sâbit Divanı'nın edisyon kritiğini yaparken bir nüshayı esas alarak diğer nüshaların farklarını aparatta gösterme yoluna gitmedik. Seçtiğimiz 8 nüsha karşılaştırılarak mümkün olduğu kadar Sâbit'in kaleminden çıkmış metne yaklaşmağa çalıştık. Bunu yaparken de, Sâbit'in üslubu ve şiirlerinin özelikleri gözönünde bulundurulmuştur. Yardımcı unsurların kifayet etmediği yerlerde ve tereddüt hasıl olduğu zamanlarda, tarih itibariyle eski olan ve elimizde bulunan 3962/1 ve Millet Kütüphanesinde 75 numarada kayıtlı nüshalara müracaat ederek, bu eski nüshaların rivayetlerini kabul ettik. Fakat bu nüshalarda bulunan rivayetler, seçtiğimiz ve edisyon kiritiğini yaptığımız nüshalarda da bulunduğundan aparatta ayrıca bu nüshalara yer verilmemiştir. Nüsha farkları aparatta gösterilirken tercih edilen rivayet (:) işaretiyle diğer nüshalardan ayrılmış ve yanlarına nüsha kısaltmaları konulmuştur. Beyitlerin ilk mısrası (a), ikincisi (b) harfleriyle gösterilmiştir.

Nüshalar içerisinde en zengin ve muntazam olanı Ül nüshası tertipte esas alınmıştır. Ayrıca her manzumenin altına bulunduğu nüshaların varak numaraları konulmuştur. Sabit divanının edisyon kritikli metnini hazırladığımız Divân nüshaları aşağıda gösterilmiştir.

1. Ül. İstanbul Üniversitesi Ktp. TY 2901

Bu nüshada, 1 miraciye, 2 na't, 31 kaside, 2 Aldülkadir el-Geylanî ve Mevlânâ medhiyeleri, 44 tarih, 6 gazel-i müzeyyel, Berbernâme, H'ace Fesad, Amrü'-leys, 3 tahmis, 352 gazel, 2 terci'-i bend, 53 kıt'a ve rübâî, 145 beyt, 5 lugaz, Zafernâme, Edhem ü Hümâ manzumeleri vardır.

Baş: Hoşa ferhunde-ahter leyle-i mümtaz ü müstesnâ
Ki unvan-ı berat-ı kadridür ser-sure-i İsrâ

Son: Şeb degül baht ü eser güneşidür
Sihr-i edhemün nümûnesidür

15 Zilhicce 1161 - 3 Aralık 1748

Müstensih: Müstakimzâde

Md. ta: 235 X 131 ölç. ta'lik yz. 17 st. Aharlı Avrupa kt. nakışlı ve yaldız bk. kırmızı szb. İlk çift sahife yaldız cl. digerleri kırmızı, arkası ve kenarları meşin, üstü kumaş kaplı, mikepli ct.

Başta kütüphanenin resmi damgası basılı ve Sâbit'in kısaca hal tercemesi ile vefatı için iki tarih ve sonunda iki tarih ile bir kaç manzume yazılıdır.

2. Ü2. Üniversite Ktp. TY 3288

Bu nüshada, 1 mi'raciyye 2 na't, 32 kaside 1 Abdül-kadir el-Geylânî medhiyesi, 1 Mevlânâ medhiyesi, 44 tarih, 3 tahmis, 2 terci'-i bend, 59 kıt'a ve rübâî, 128 Mctâli', 4

lugaz ve 360 gazel, (gazel-i müzeyyellerle) bulunmaktadır.

Baş: Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahîm
Mısra'-ı berceste-i nazm-ı kerîm

Son: Şefa'at eyle taksiratına dergâh-ı izzetde
Sözün geçmez degül ey nedim-i kurb-ı Yezdânî

İstinsah tarihi : 1209/1794
Md. ta : 158 yk. 240X137 üç. güzel ta'lik yz. 19 st.
Aharlı Avrupa Kt. kırmızı szb, arkası ve kenarları meşin üstü kumaş kaplı ct.

3. Ü3. Üniversite Ktp. TY 1318

Bu nüshada Edhem ü Hümâ manzumesi ile, 1 mi'raciyye, 2 na't, 17 kaside, 35 tarih, 1 müsemmen, 1 muaşşar, 3 tahmis, 5 lugaz , 357 gazel, 42 kıt'a ve rübâî, 108 beyit, Arü'l-Leys manzumesi, Kadı Şikârî agzıyla 1 kaside, Berbernâme ve Hace-i fesad manzumesi vardır.

Baş: Hamd ana kim olup müdebbir-i arş
İtdi zıll-ı Hümâ-yı fazlın ferş

Son: Yoksa tahkikini ben de bilmem
Böyle nakl itdiler Allahü a'lem

Md. ta : 175 yaprak 215 X 129 - 165 X 87 öç. ta'lik yz. 19 st. Aharlı Avrupa kağıt, kırmızı sbz. bakır yaldız cl. dışı ve içi kahverengi meşin zencirekli, miklepli ct.
Başta kütüphanenin resmi mührü basılıdır. 85 - 88 inci yapraklarda Ganî-zâde Nadirî'nin bir kasidesi vardır.

4. TH. Topkapı Hazine E.H. 1620

Bu nüshada, 1 miraciyye, 2 na't, Abdülkadir-i Geylanî medhiyesi, Mevlâna Medhiyesi, 30 kaside, Berbernâme, Hace-i fesad menkibesi, Amrü'-Leys menkibesi, 3 tahmis, 43 tarih, 354 gazel, 2 terci'-i bend, 58 kıt'a, 159 beyt, 5 lugaz ,Selim Giray adına bir mesnevi ile Edhem ü Hümâ mesnevisi vardır.

Baş: Hoşa ferhunde-ahter leyle-i mümtâz ü müstesnâ
Ki ünvan-ı berât-ı kadridür ser-sûre-i İsrâ

Son : Şeb degül baht ü eser güneşidür
Sihr-i Edhemün nümûnesidür

İst. th: 15 Receb 1204 -31 Mart 1790. Yzn: Nazif-zâde Ahmed Yüsrî.
Md. ta : 195 yk. 232X126-173X75 öç. ta'lik yazı 21 st.
Abadî kağıt, 1,65,79,144 ve 157 inci yapraklar Türk işi nakışlı ve tezhipli kırmızı szb. altın yaldız cl. arkası ve kenarları meşin üstü kumaş kaplı, zencirekli miklepli ct. Başta iki sayfa kenarları tamamen yaldız çiçeklidir.
Nüshanın sonunda Seyyid Yahya İhyâ tarafından tashih edildiğine dair bir kayıt vardır.

5. TB. Topkapı Bağdad B . 163

Bu nüshada, 1 mi'raciyye, 2 na't, 13 kaside, 318 gazel, 27 tarih, 6 kıt'a, 30 rübâî, 87 beyit, 1 tahmis, 1 terci'-i bend, 4 lugaz vardır.

Baş: Hoşa ferhunde-ahter leyle-i mümtâz ü müstesnâ
Ki unvan-ı berat-ı kadridür ser-sûre-i İsrâ

Son: Vasfını yazdı taze bilmecedür
Kalem-i nazm-ı paki silmecedür

Md. ta : 99 yk. 220X136-158X79 öç. ta'lik yz. 21 st. Abadi taklidi kt, nakışlı ve tezhipli bk. kırmızı szb, ilk çift sayfa yaldızlı cl. diğerleri kırmızı yeşil renkte kumaş kaplı ct.
Baş tarafında Sultan III. Selim'in mührü basılı ve kızlarağası Beşir Ağa'nın temellük kaydı yazılıdır.

6. H. Süleymaniye Ktp. Hüsrev Paşa 522/1

Bu nüshada, 1 miraciyye, 2 na't, 15 kaside, 1 tahmis, 341 gazel, 29 tarih, 8 kıt'a, 32 rübâî , 90 matla, 2 Arz-ı hal,l 5 lugaz, Berbernâme ve Derenâme başlıklı mesnevi tarzında 2 manzume vardır.

Baş : Hoşa ferhunde-ahter leyle-i mümtaz ü müstesnâ
Ki unvan-ı berat-ı kadridür ser-sûre-i İsrâ

Son: Burnunı medh idicek döndi hallac tokmağına
Yay kirişi gibi pat pat öter amma burun

Md. ta: 107 yk. 277X145-204X88 öç. ta'lik yazı. 21 st. Abadi taklidi kt. 1 ve 30 uncu yaprak başlıkları nakışlı ve tezhipli, kırmızı szb, kırmızı cl. kahverengi meşin, zencirekli cl.

Başında ve sonunda Hüsrev Paşa'nın vakıf mührü basılı ve Hasan Safvet, Mehmed ve Ali mühürleriyle imzaları vardır.

7. H1. Topkapı Hazine H. 901

Bu nüshada, 1 mi'raciyye, 2 na't 37 kaside, Dasitan-ı ser-turaş, Hace-i fesad, Menkibe-i Amrü' leys başlıklı 3 mesnevi, 3 tahmis, 42 tarih, 355 gazel, 2 terci'i-i bend, 3 rübâî, 57 kıt'a, 150 beyt, 5 lugaz, Şairin Selim Giray için yazdığı Zafernâme mesnevisi, Edhem ü Hümâ manzumesi ile 1 takriz yazılıdır.

Baş: Hoşâ ferhunde-ahter leyle-i mümtâz ü müstesnâ
Ki ünvan-ı berât-ı kadridür ser-sûre-i İsrâ

Son: Çemen-i nazm ta ola nâbit
Ola bu Edhem ü Hümâ sâbît

İst. Th. 15 Zilhicce 1161-3 Aralık 1748 yzn: Dukâkî-zâde Feyzullah.
Md. ta : 206 yk. 211X147-165X90 öç . ta'lik yz. 19 st.
Abadî taklidi kt. nakışlı ve tezhipli bk. kırmızı szb. yaldız cl. kahverengi meşin, kenarları istampa yaldızlı ct.
1 ile 3 üncü yapraklarda Lofça kadısı FeyzullahEfendi'nin mührü ile diğer iki mühür basılı, Nabi ile bazı şairlerin manzumeleri ve Sabit'in kısa hal tercemesi yazılıdır.

8. H2. Topkapı Hazine 877

Bu nüshada 1 mi'raciye, 2 na't, 1 Abdulkadir el-Geylani medhiyesi, 31 kaside, 5 gazel-i müzeyyel, 3 tahmis-i gazel, 35 tarih, 335 gazel, 2 terci'-i bend, 26 kıt'a, 78 beyit, 5 lugaz vardır.

Baş: Hoşâ fernunde-ahter leyle-i mümtâz ü müstesnâ
Ki unvân-ı berât-ı kadridür ser-sûre-i İsrâ

Son : Vasfını yazdı tâze bilmecedür
Kalemün kârı bitti silmecedür

Md.ta : 159 yk. 200mm boy ve 115 mm eninde. Sahifede nestalikle 60 mm uzunluk. 23 st. Muhtemelen XVIII. yüzyılda kopya edilmiştir. Serlevha müzehhep cetveller yaldızlı. Çiçekli lake cilt.

SONUÇ

XVII. yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı İmparatorluğunun karışık bir devridir. Dışarıda devletin itibarını korumak amacıyla yapılan savaşlar, içeride isyanlar ve huzursuzluk İmparatorluğu bir daha kendisini toparlayamayacak olan çöküntüye götürmüştür.

Sâbit, zor günler yaşayan böyle bir toplumda yetişti. Bunun için gerek edebi kişiliğinde ve gerekse dünya görüşü ve hayat anlayışında o devrin özelliklerini taşır. Yaşadığı devirde edebiyatımız şair bolluğu içerisinde yüzmekte ve Nabî tek başına Türk şiirine hakim bir tarzın temsilciliğini yapmaktadır. Divan edebiyatı genel çizgileriyle belli kurullara bağlı kalarak devam etmekte, yine şairlerimiz İran'ın süslü edebiyatını taklid etmektedirler. Nef'î, Şeyhülislâm Bahâyî, Nâili, Neşâtî gibi şâirler Divan edebiyatında bir dereceye kadar yenilik yapmışlar, Nâilî şiir diline yeni bir söyleyiş getirmişse de devrin gazel ustalarından Şeyhülislâm Yahya ancak, İran etkisinden uzak kalmayı başarabilmiştir.

Sâbit, Nâbî'nin düşünceye ağırlık veren hikemî tarzından etkilenmekle birlikte bu yolda onun kadar başarıya ulaşamamıştır. Nabî toplumun siyasi ve ekonomik sorunları üzerinde düşünen ve çözüm arayan bir şairdir. Kendisine gelinceye kadar yazılmış olanlardan farklı yazma isteğini, toplumun düzensiz ve bozuk yanlarıyla birleştirerek hikemî tarzın büyük temsilcisi olmuştur.

Sâbit, Nâbî'yi takdir etmekle birlikte, onun bir çok gazellerine nazireler söylemiştir, fakat esasta aralarında büyük farklar görülür. Nabî devrinin huzursuzluğu içerisinde sükûneti arayan insana yol gösterir, öğüt verir, toplumun sorunlarına çözüm yolları arar.

Sâbit'de hikemî tarzda söylenmiş düşündürücü ve ögüt verici beyitler fazla olmakla birlikte toplumun dertlerini dile getiren ve çözüm arayan unsurlar yoktur. Düşündürücü olmakla birlikte, ifadesinde alay ve tuhaflık sezilir.

Sâbit'in şiirlerinde, Allah, evren ve insan ilişkilerinin oluşturduğu tasavvuf kültürüne raslanmaz. Divan şairlerinin bir çoğunda görünen hayatın faniliğine ve dünyanın geçiciliğine karşı takınılan olumsuz davranış ve kötümser duygular onun için de söz konusudur. Fakat, buna karşın dünya malına ve nimetlerine karşı aşırı bir ihtiras içindedir. Sürekli yükselmek ve daha iyi mevkiler elde etmek ister. Yazdığı ünlü Terci'-i bend'i kendi zamanından şikâyet etmesi bakımından önemli olmakla birlikte mevkii peşinde ne kadar ihtiraslı olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir.

Sâbit, hüsrana ve hayal kırıklığına uğradığı zamanlar teselliyi Tanrı'da bulur. Kaza ve kadere inanmış her müslüman gibi tevekküle ve teslimiyete sarılır. Riyakar insanlara doğruluğu prensip edinmelerini söylerken onların kusurlarını şiddetle yüzlerine vurur. Çoğu zaman da haksızlık ve kötülüklerle mücadele etmekten çok huzuru bir köşeye çekilip sükûnet içerisinde yaşamakta arar.

Sâbit, şiirlerinde alışılmışın dışında bir yol izler. Necatî ile başlayan ata sözleri

ve deyimlerin şiirlerde kullanılması onda büyük bir temsilcisini bulur. Bu nedenle kendisinden söz eden kaynaklar, onu "irsal-ı meselde yektâ" olarak nitelendirirler. Kaynakların ifade ettikleri gibi gerçekten de Sâbit'de ata sözleri ve deyimler geniş bir yer tutar. Divanında ata sözü ve deyimlerin bulunmadığı bir manzumeye raslamak mümkün değildir.

Ayrıca şiirlerinde tezadlar ve cinaslar büyük rol oynar. Beyitlerinde bir sözcüğün birden fazla anlamını bulmak mümkündür.

Kasidelerinde gerçek bir sanatkâr hüviyetine bürünen Sâbit, klâsik edebiyatın bütün özelliklerini gösterir. Ciddi ve samimidir. Fakat, gazellerinde birden bire değişir bir başka kişiliğe bürünür. Kasidelerinde görülen canlı ve renkli tasvirler, yerlerini zevksiz, adî ve bazanda iğrenç diyebileceğimiz sözcük oyunlarına bırakır. Karakteri gereği şakaya tuhaflığa ve söz oyunlarına başlar. Onun için yeni ve orijinal olan her sözcük şiire girer. Bu sözcüklerle benzetmelerde bulunan Sâbit'de; kay'etmek, tükürmek, balgam, uyuz, gübre, safra gibi sözcükler normaldir. Bunları şeytânî zekası içerisinde yuğurur, cinaslar ve tezadlarla zenginleştirir. Sözcüklere realist bir gözle bakan Sâbit'in asıl özelliği, orijinalliği buradadır.

Acem taklitçiliğinden kaçan Sâbit, Türkçe kelimelere oldukça yer verir. Türkçe sözcüklerin aruza uymalarındaki güçlük düşünürse, şiirlerinde kafiye ve aruz hatalarına oldukça sık raslanır. Türkçe bir sözcüğü hatta sözcüğün ekini Arapça ve Farsça sözcükle kafiye yapması kaçınılacak hususlardan değildir. Ancak Tanzimat dönemi şairlerinde görülen kafiyedeki yenilik hamlelerini Sâbit kendi devrinde gerçekleştirmeye çalışmış, Türkçe sözcüklerle şiirler yazılabileceğini ispatlamak istemiştir.

Sâbit, ruhta ve şekilde yenilik getirmiş devrinden öncekilerin ve çağdaşlarının lirik ve çoşkun idealizmini kırmış, manzumelerini, realist bir zemin üzerine kurmuştur. Klâsik edebiyatın kurallarından ve İran taklitçiliğinden kurtulmak arzusu besleyen Sâbit ne Türki-i basit cereyanının temsilciliğini yapmış ne de çağdaşı Nabî'nin etkisinde kalarak hikmetli yazış biçimini tercih etmiştir. Kendine özgü tarzı içerisinde edebiyatımızda nev'i şahsına münhasır bir şair olarak kalem oynatmıştır.

Sâbit'in manzumelerinden Bâkî sanatının izlerine raslasak da ondaki coşkun ve ince zevki hiçbir zaman bulamayız. Yerli ve şahsî kalmış kendinden önceki maddî aşkı, oyunlu tarzı, kişiliğinde birleştirerek en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Nükteli ve alaylı ifadesiyle Sâbit, yeni bir hayat ve sanat görüşü getirmekle, edebiyatımızda önemli bir yer tutar ve hattâ merhale sayılabilir. XVIII. yüzyıl başlarından tanzimat dönemine kadar bir çok şâir üzerinde etkisi vardır.

Bu özellikleriyle Sâbit, kişisel, orijinal ve kudretli bir şâirdir. Ancak, Nâbî gibi devrinin büyük şâirleri yanında bir varlık gösterememiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülgaffar İbn Hasan Kırımî : Umdatü'tevârih, Sül. Ktp. Es'ad Efendi, 2331.

Ahmed Cevdet Paşa : Cevdet Tarihi, İstanbul 1309

Ahmed Eflâkî : Ariflerin Menkibeleri, Çev. Tahsin Yazıcı M. E. B, İstanbul 1964

Akün, Ö. Faruk : İslâm Ansiklopedisi, M. E. B. Cüz 100, İstanbul 1964

Ali Cevad : Memâlik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lugati, İstanbul 1317

Arat, R. Rahmeti : Eski Türk Şiiri, TTK.B. Ankara 1965

Asım : Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr, İstanbul Üniversitesi Ktp. TY. 2401

Babinger, F. : Die Geschichtschraiber der Osmanen und ihre Werke 1952

Bagdadlı İsmail Paşa : Asma'il-müellifin, C.I, İstanbul 1951

Banarlı, N. Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1948

Basmadjiyan, K.J. : Essai sur 1'Histoire de la Littérature Ottomane. Costantinople, 1910

Belig : Nuhbetü'l-âsâr, İstanbul Üniversitesi Ktp.TY 1182

Blochet, E : Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliotheque Nationale, Paris 1923-33

Bombacı, Alessio. : Histoire de la Litterature Turque, Traduit par Melikoff. Paris 1968

Bursalı Mehmed Tahir : Osmanlı Müellifleri, C II, İstanbul 1338

Danişmend, İsmail Hami : İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,C.III-IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972

Ergun, Saadeddin Nüzhet : Bâkî, Hayatı ve Şiirleri, C.I Bozkurd Mat. İstanbul 1935

Enderunlu Fazıl : Divan-ı Enderunlu Fâzıl, Bulak, Mısır. 1258

Enderunlu Vâsıf : Divan. 1285

Evliyâ Çelebi : Seyahatnâme, C. IV. İstanbul 1314

Eyüboğlu, E. Kemal : Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimle İstanbul 1973

Faik Reşad : Eslâf, C. II. İstanbul 1312

Ferid Kam : Bazı Şairlerimiz Hakkında Tahlili İntikadi Mütalaât, Peyam-ı Sabah, 1922 nr: 1119, 1126, 1133, 1140, 1146

Gölpınarlı, Abdülbaki : Divan Şiiri, XVII. Yüzyıl, Varlık Yayınları, İstanbul 1954.

Hacı Tevfik : Mecmu'atü'teracim, İstanbul Üniversitesi Ktp. TY 192

Hammer-Purgstall : Geshichte der Osmanischen Dichtkunst, C IV Pesth. 1838

" " : Devlet-i Osmaniyye Tarihi, Çev: M. Ata. C. VIII-XI. İstanbul 1333-39

Hasîbî Üsküdarî : Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye, İstanbul Üniversitesi Ktp. TY.888

İbrahim Necmi : Tarih-i Edebiyat Dersleri, İstanbul 1338

İpekten, Haluk : Nâilî-i Kadim, Hayatı ve Edebî Kişiliği, Sevinç Matbaası, Ankara 1973

Kaleşi, Hasan : XV.Asırdan XVII. Asrın Nihayetine Kadar Yugoslav Topraklarında Şark Medeniyeti; Okulculuk. Çevren, Priştine, Haziran 1976

Karahan, Abdülkadir : Fuzulî'nin Hadikatü's-suedası, Türklük Mecmuası C. II

" " : Fuzûlî, Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti, İstanbul. 1949

" " : Figanî ve Divançesi, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi 1966

" " : Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri, Edebiyat Fakültesi Matbaası. İstanbul 1980

" " : Nâbi, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, Türk Klasikleri: 19. Varlık Yayınları, İstanbul1953

" " : "Nâbî" maddesi, İslâm Ansiklopedisi C. IX.

Kâtip Çelebi : Keşfü'z-zünun, İstanbul 1941

Kavcar, Cahit : Sâbit'in Gazelleri, Bitirme Tezi, DTCF. Ankara 1965

Kocatürk, Vasfi Mahir : Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1964

Korkmaz, Zeynep : Sadru'ddin Şeyhoğlu, MarzubannameTercümesi, İnceleme-Metin-Sözlük.Tıbkı Basım. Ankara 1973

Köprülü, Fuad : Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi XVII. XVIII Asırlar. İstanbul 1931

Köprülü Fuad : Millî Lisanımız, Türk Yurdu C IV. 1329

Köprülüzade, M. Fuad-Şehabettin Süleyman : Osmanlı Tarih-i Edebiyatı. İstanbul 1332

Küçük, Mehmet : Sâbit Divanı, Bitirme Tezi, İstanbul 1967

Levend, Agah Sırrı : Edebiyat Tarihi Dersleri, Tanzimata Kadar,

İstanbul 1932

" " " : Gazavatnâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnâmesi, Ankara 1956

" " " : Divan Edebiyatı. Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, 2. Baskı, İstanbul 1943

Mazıoğlu, Hasibe : Fuzûlî-Hafız, İki Şâir Arasında bir Karşılaştırma, TTK Basımevi. Ankara 1974

Mazıoğlu, Hasibe : Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik. Ankara, 1957

Mehemmedova, Asiye : Alaeddin Sâbit'in Avtograf Külliyyatı, Azerbaycan SSR İlimler Akademisi Respublica Elyazmaları Fondunun Eserleri C I, Baku 1961

Mehmed Celal : Osmanlı Edebiyatı Nümuneleri, İstanbul 1312

Mehmed Esad Efendi : Şahîdü'l-müverrihîn, İstanbul, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, Trh: 263

Mehmed Süreyyâ : Sicill-i Osmanî, İstanbul 1311

Mehmed Şeyhî : Vakayiü'l Fudelâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 3216

Mehmed Tevfik : Kafile-i Şu'arâ, İstanbul 1290

Muallim Naci : Osmanlı Şairleri, Asadoryan Matbaası, İstanbul 1307

Muallim Naci : Sâbit, Mecmu'a-i Muallim, İstanbul 1303

Muallim Naci : Esamî, İstanbul 1305

Muhammed el-Hanci : "Miradzijja", Sâbita Uziçanına Glasnik İslamske Vjerske Zajednice. Sarajevo 1940

Muhammed el-Hanci : El-Cevhar al-isnâ fî-Teracim Ulemâ ve Şu'arâ Kahire 1349

Musahip-zâde Celâl : Eski İstanbul Yaşayışı, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946

Müstakim-zade : Menakıb-ı Ahval-ı Risale-i Melamiyye-i Şuttariye, Fatih, Millet Ktp. Şer'iye kısmı 1051

Müstakim-zâde : Mecelletü'n-Nisab, Süleymaniye Ktp. Halet Efendi, 628

Nâbî : Divan-ı Nâbî, İstanbul 1292

Nâimâ : Tarih-i Nâimâ, C IV, V, İstanbul 1280

Namık Kemâl : Bahar-ı Daniş, Mukaddime, İstanbul 1290
Nef"î : Divan-ı Nef'î, Taşbasması, İstanbul 1269
Onan, N. Halil : Namık Kemâl'in Ta'lim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi, Ankara 1950
Özarallı, İhsan : Sâbit'de Mahallîlik, Bitirme Tezi, İstanbul 1947-48
Pakalın, M. Zeki : Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I-II-III. M.E.B. İstanbul 1971
Pekolcay-Eraydın : İslâmî Türk Edebiyatı, Edebî Eserler Serisi, İstanbul 1976
Recâîzade Mahmud Ekrem : Kudemadan Bir Kaç Şair, İstanbul 1305
Ricu, Charles : Cataloque of the Turkish Manuscripts the British Muscum 1888
Rypka, Jan : Suplement aux Müfredat de Sâbit, Archiv Orientalnî 1952
" " : Les Müfredât de Sâbit, Archiv Orientalnî 1950
" " : Über Sâbit's Romantischen Epos Edhem ü Hümâ, C I. Archiv Orientalnî 1929
" " : Sabit's Ramazanijje, İslâmica C III, 1928
" " : Beiträge zur Biographie Charakteristik und Interpretation des Türkischen Dichters Sâbit, Prague 1924
Sabrî : Divan, İstanbul 1296
Sabri Bey : Divanlar Kataloğu, Üniversite Kütüphanesi 9865
Safâî : Tezkire-i Safâî, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi 2549
Safvet Beg Başagic : Hercegovci u İslamškoj Knjizevnosti, Sarajevo 1912
Saglam, Macide : Sâbit Divanı'nda İnsan Güzelliğine Ait Mazmunlar, Bitirme Tezi, İstanbul 1947
Sâlim : Tezkire-i Sâlim, Süleymaniye Ktp. Lala İsmail Ef. 317
Sevük, İsmail Habib : Edebiyat Bilgileri, İstanbul 1942
Seyyid Vehbi : Divan-ı Seyyid Vehbî, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî, 497
Songür, Mustafa : Sâbit, Edhem ü Hümâ, Bitirme Tezi, DTCF, Ankara 1971-72
Sünbülzâde Vehbî : Divan, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî 498

Şamdanî-zade Süleyman : Müri'üt-tevarih, Beyazıd Kütüphanesi 5144
Şehabettin Süleyman : Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniyye İstanbul 1328
Şemi Molla : Esmarü't-tevarih, İstanbul 1311
Şemsettin Sâmî : Kâmusu'l-a'lam, C. III, İstanbul 1308
Şeyhülislâm Arif Hikmet : Divan, İstanbul 1283
Şeyh Gâlib : Divan, Bulak, Mısır 1252
Taberî : Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, Çev. Zeki Kadir Ugan-Ahmet Temir. M.E.B. İstanbul 1966
Tarlan, A. Nihad : Şeyhî Divanını Tedkik, C. I-II, İstanbul 1936
Timurtaş, F. Kadri : Eski Türkiye Türkçesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1977
Tulum, A. Mertol : Tazarru-nâme, İstanbul 1971
Uzunçarşılı, İ. Hakkı : Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı, TTK Basımevi. Ankara 1965
Zeki Kaya-Kudret Yıldız : Sâbit Divanı, Bitirme Tezi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1977
Ziyâ Paşa : Harabat Mukaddimesi, İstanbul 1291

SÖZLÜKLER

Ahmed Asım (Mütercim) : Kamus Tercemesi, Bulak 1250
Ahmed Asım (Mütercim) : Tibyan-i Nafi der-Terceme-i Bürhân-ı Katı', Bulak 1268
Ahmed Vefik Paşa : Lehce-i Osmanî, İstanbul 1306
Aksoy, Ö. Asım : Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler T.D. K. Yayınları, Ankara 1976
Devellioğlu, Ferit : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 1962
Hasan Amid : Ferheng-i Amid, Tahran 1345
Hüseyin K. Kadri : Türk Lügati, İstanbul 1928-1945
Şemsettin Sami : Kamus-ı Türkî, İstanbul 1317-18
Söz Derleme Dergisi(Türkiye'de Halk Ağzından) T.D.K. C. I-II-III İstanbul 1939
Tarama Sözlüğü : T.D.K. Ankara 1962-1971

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Metin tesbitinde tenkitli basımı yapılan eserlere uygulanan transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Ancak, teknik olanaklar bazı hususları belirtmek gerekliliğini getirmiştir.

1. Arap alfabesinde olup da Türk alfabesinde bulunmayan işaretler ve harfler şöyledir.

' hemze

' vasl hemzesi

S̱, s̱	ث
Ḥ, ḥ	ح
Ḫ, ḫ	خ
Ẕ, ẕ	ذ
Ṣ, ṣ	ص
Ż, ż Ḍ, ḍ	ض
Ṭ, ṭ	ط
Ẓ, ẓ	ظ
'	ع
Ġ, ġ	غ
Ḳ, ḳ	ق
ñ	ك

2. Arapça ve Farsça sözcüklerdeki "hurûf-ı med" denilen harfler şöyle gösterilmiştir.

Â, â, Û, û, Ô, ô, Î, î,

3. Farsçadaki "vâv-ı ma'dule" ile yazılan "h âb, h ân" gibi sözcükler olanaklar elvermediğinden hâb, hân biçiminde yazılmıştır.

4. Birleşik ad ve sıfatlar arasına (-) konulmuş, Türkçeleşmiş olduklarına kanaat getirilen sözcüklerde buna gerek duyulmamıştır.

I

MİʻRÂCİYYE

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ḫoşâ ferḫunde-aḫter leyle-i mümtâz ü müsteṣnâ
Ki 'unvân-ı berât-ı ḳadridür ser-sûre-i İsrâ

Şafaḳ-rûy-ı 'arûs-ı mihre bir gülgûn tutuḳ aṣdı
Kevâkib ṣaçıvirdi bî-nihâyet gevher-i yektâ

Degül cirm-i ḳamer pür-cûş olup baḥr-ı siyâh-ı şâm
Bir altun pullı mâhî ṭaşra atdı mevce-i deryâ

Nihân itdükde ṭôb-ı âfitâbı möhre-bâz-ı çarḫ
Çıḳardı ḥoḳḳasından ṣad hezârân beyże-i beyżâ

Zemâne giydi nârenci ḳabâ-yı zer-nigâr üzre
Çevâhir düğmelerle bir çiçekli ʻanberîn ḫârâ

Yitürdi gevher-i raḫşân-ı mihri ẓulmet-i şebde
N'ola mûmlar yaḳup anı ararsa ḫâce-i dünyâ

Kevâkib şanma kim pervânelerdür almış eṭrâfın
Yaḳınca mâh şem'-i pür-fürûġ-ı ṭârem-i vâlâ

Yed-i teshîre almış kişver-i Keyḫüsrev-i rûzî
İder mûm şenligin Efrâsiyâb-ı leyle-i ẓulmâ

Meger kim maġribî-i dehr şaḳḳü'l-'arżı şâm itdi
Ki ẓâhir oldı bunca şeb-çerâġ-ı kevkeb-i ġarrâ

Ne âteş-bâz ü çâpük-dest olur gerdûn ki encümden
Şerer-pâş âsümân-peymâ çiçekler eylemiş peydâ

Neheng-i lücce-i ẓulmet yudınca yûnus-ı mihri
O mâtemde siyah şala bürindi çarḫ ser-tâ-pâ

Meger kim üstine bir telli pullı pîrehen çekdi
Yaḳup fânûs-ı ġarrâ-yı mehi fülk-i yem-i Ḫaḍrâ

Şafaḳ zann itme ḫûn-ı ḥayż ile âlûde-dâmendür
Cenîn-i mâhı ilḳâ itdi zîrâ leyle-i ḥublâ

Seyirci çıḳdı gök meydânını şâmûñ temâşâya
Resen ḳurdı şihâb-ı rîsmân-bâz-ı felek-peymâ

Temâşâ itdürür âfâḳa âteş-bâzlıḳ kârın
Nücûm ol şevḳ ile vâfir fişekler eylemiş peydâ

Şu sepdi var ise aḫşamdan fısḳıyye-i ḫôrşîd
Girân-ḫâb-ı şafâdan çeşmin açdı encüm-i zehrâ

Meger kim cüst ü cûy-ı çeşme-i ḫôrşid içün çıḳdı
Diyâr-ı ẓulmete İskender-i mâh-ı sipihr-ârâ

Ḥarîm-i ḫâb-gâh-ı mihre gûyâ ḫâdim-i devrân
Şafaḳdan çekdi bir pervâzı la'lî perde-i dîbâ

O şebdür bir mu'anber-ṭurra müşgîn-gîsûvân âfet
O şebdür bir siyeh ḫârâlı şûḫ-ı nâzenîn-sîmâ

O şeb nûr-ı siyâha vâṣıl olmış sâlik-i Ḥaḳḳdur
N'ola ṣad şevḳ ile 'âşıḳlar anı eylese iḥyâ

Degül şeb bir siyeh-çerde 'Arab maḥbûbıdur şâmuñ
Ya Leylîdür ki ḥüsni Ḳays-ı çarḫı ḳıldı pür-sevdâ

O şeb ẓabṭ itdiler târîh-i mi'râc-ı mu'allâyı
Midâd-ı müşg ile küttâb-ı dîvân-ḫâne-i ma'nâ

O şeb Mevlâ ḥabîbin ḫâkdan ḳaldurdı refʻ itdi
O şeb oldı resûlüñ cilve-gâhı maṣ'ad-ı a'lâ

'Azîmet-ḫân-ı ḳurb ol rûḥ-ı pâki eyledi da'vet
Anuñ-çün miʻmer-i çarḫ içre yaḳdı'anberîn sârâ

Ḥidîv-i çâr-bâlîn-i serîr-i ḳâbe ḳavseynî
Şeh-i fermân-revâ-yı taḫt-gâh-ı mülḳ-i ev ednâ

Şeh-i ṭuġra-keş-i ḥükm-i şerîf-i lî-ma'allâhi
Ḫudâvend-i bülend-iḳbâl-i ṣâḥib-mesned-i vâlâ

Emîn-i Rabb-i'izzet ḫâzin-i gencîne-i raḥmet
Delîl-i râh-ı devlet reh-nümâ-yı Cennetü'l-Me'vâ

Resûl-ı ḳâdir-i muṭlaḳ şefî'-i aḳdem ü esbaḳ
Ḥabîb-i Ḥażret-i Ḥaḳḳ maḥrem-i esrâr-ı mâ-evḥâ

İmâm-ı şâḥibü'l-Kevşer ḫaṭîb-i lâ-mekân-minber
Emân-ı dehşet-i maḥşer zamân-ı raḥmet-i Mevlâ

Resûl-i müctebâ Aḥmed nebiy-yi efḍal ü emced
Ḥabîb-i Ḥaḳḳ Muḥammed tâc-dâr-ı efser-i Tâ-hâ

O şâhinşâh-ı fermân-rân-ı evreng-i risâlet kim
Nigîn-i ḥükmünüñ altındadur dünyâ ve Mâfihâ

O şeh kim naṣṣ-ı mâzâġe'l-baṣardur sürme-i çeşmi
O sulṭân kim le-'amrükdür serinde tâc-ı ḳadr-efzâ

Dehânı dürc-i gevher-dâne-i esrâr-ı ḳuddûsî
Zebânı ṭûṭî-i mu'ciz-beyân-ı râz-ı evḥaynâ

Cemâli maṭlâ'ü'l-ışrâḳ-ı nûr-r mihr-i ġarrâyî
Cebîni maşrıḳü'l-envâr-ı şems-i bürc-i istiṣnâ

Semend-i ḳadrine eflâk altun pullı yancıḳdur
Ḳuṭâsıdur o necm-i ṭurra-dâr-ı âsümân-pîrâ

Şirişt-i zât-ı pâki ṭiyn-i maḫtûl-ı nübüvvetdür
Nişânıdur mübârek arḳasında ḫâtem-i zîbâ

Ya ḫôd bir ḥüccet-i ẓahriyye-i maḳbûledür ol kim
Aña ḳâḍi-i ḳuds-i ḳudret urmış ḫatm ile imżâ

Söyündürdi ocağın dûde-i âteş-perestânuñ
Olup kül öksüzü düşdi rivâḳ-ı ġurfe-i Kisrâ

Cemî'ân millet-i küfrüñ büti şındı bi-ḥamdi'llah
Dü-nîm oldı meger mıḳrâṣ-ı lâdan zehre-i 'Uzzâ

Ṣafâ-yı meşrebin gördükde ol ser-çeşme-i nûruñ
Ḥicâbından zemîne geçdi oldı Sâve nâ-peydâ

Kemâl-i dehşetinden başına şeyṭânlar üşdi
O şeb İblîsden 'ayyûḳa çıḳdı âh ü vâveylâ

Semâda âb-rûy-ı şevḳine âzâd olup çıḳdı
Ki biñ yıl çekdi ḥabs-i teng-nâ-yı sîne-i ġabrâ

Mülûk-ı rub'-ı meskûn lâl olup ḳaldı tekellümden
Nübüvvet ḫâtemi mühr urdı şehler aġzına gûyâ

N'ola sîr-âb iderse teşnegân-ı deşt-i ḥırmânı
Benân-ı çeşme-i âb-ı zülâl-i feyżdür Ḥaḳḳâ

Yarıldı zehre-i meh bîm-i tîġından dü-nîm oldı
O dem kim hançer-i engüşti ile eyledi îmâ

N'ola bî-sâye olsa serv-i ḳadd-i Sidre-bâlâsı
Anuñ ẓıllın daḫi Mevlâ düşürmez ḫâke ta'zîmâ

'Acep mi şeş-cihât-ı kevni görse çâr-cânibden
O çeşm-i cân-ı 'âlem dîde-i nûr idi ser-tâ-pâ

N'ola bir pâre ebri başı üzre sâye-bân itse
Güneşden ṣaḳınur kendi ḥabîbin Ḥażret-i Mevlâ

Ḫudâ ol serv-i mevzûn-ḳâmet-i âyîne-ruḫsâruñ
Yel esdürmezdi toz ḳondurmaz idi üstine aṣlâ

'Anâkib perde-i zenbûrı çekdi bâb-ı ġâr üzre
N'ola görmezse çeşm-i düşmene bir aġ idi gûyâ

Cemâdât ü bahâyim ṣıdḳın iḳrâr itdi bi'l-cümle
Ḥaṣâ vü nâḳa vü âhû vü zi'b ü żabb ü cjderhâ

Resûl-i Kibriyânuñ mu'cizâtın 'add ne mümkindür
Ne rütbe ḫâme-i mu'ciz-beyânum eylese ıṭrâ

Çıḳup kürsî-i vâlâ-yı beyâna râvî-i fikret
Biraz mi'râcınuñ tafṣîlin itsün şimdi icmâlâ

Ḥarîm-i Kabe-i 'ulyâda devletle sa'âdetle
Sarây-ı Ümmihânî idi ol şeb Ḥażrete me'vâ

Gelüp nâ-geh berîd-i Rabb-i 'izzet Ḥażret-i Cibrîl
Didi ey bâ'iṣ-i îcâd-ı ṣun'-ı cümle-i eşyâ

Selâm itdi Cenâb-ı Kibriyâ tevḳîr ü 'izzetle

Saña bir raḫş-i Rıdvânî-çerâ-gâh eyledi ihdâ

Binüp gelsün ḥabîbim 'âlem-i lâhûtı seyr itsün
Ḳudûmından şeref bulsun feżâ-yı mülket-i kübrâ

Ṭurup ol pâdişâh-ı tâc-dâr-ı taḫt-ı maḥbûbî
Süvâr oldı o raḫş-ı âsümân-peymâya bî-pervâ

'Aceb raḫş idi ol raḫş-ı çerâ-gâh-ı feżâ-yı ḳuds
Cinân-ıstabl ü meh-saṭl ü melek ḫüddâm ü şarşar-pâ

Ḳamer-zeyn ü felek-bergüstvân ü âsümân-yancıḳ
Şüreyyâ raḫt ü Cevzâ-teng ü meh-na'l ü şafaḳ-ḥınnâ

Sitâm-ı âfitâb-envârı pervîn-i sipihr-i nûr
Şikâl-i pây-ı ḫôş-reftârı zülf-i pür-ḫam-ı ḥavrâ

Dem-i ṣubḥ-ı sa'âdetdür ṣabâḥü'l-ḫayr-i pîşânî
Şeb-i Ḳadr-i leṭâfetdür o müşgîn-ṭurra-ı bûyâ

Geçer evvel ḳademde ablaḳ-ı fikr-i sebük-seyri
Varur bir ṭarfetü'l-ayn içre çarḫa nûr-ı çeşm-âsâ

Yerinden ḳopmamışken ṭayy iderdi ḫadd-i imkânı
Eger kim râkibi bir kez 'inânın eylese irḫâ

Nüḫustîn ḫaṭvede Allahü ekber bu nc sür'atdür
İḳâmet-gâhı oldı ol imâmuñ Mescid-i Aḳṣâ

Ṣaf-ı ervâḥ-ı pâk-i enbiyâya muḳtedâ oldı
O miḥrâb-ı muḳaddesde imâm-ı ṣâḥibü'l-fetvâ

Berât-ı raḥmet-i Mevlâ suṭûrı idi şafflar
Vücûd-ı bî-naẓîr-i seyyidü'l-kevneyn añа ṭuġrâ

Tamâm itdi ṣalâtı sünnet-i pâkîzesi üzre
Du'âlar didi gitdi âsümâna rûḥ idi farżâ

Telâvüt bildiler mâ-beynde yerden göge dekdür
Cemî'-i enbiyâya faẓl-ı ẓâtın eyledi inhâ

Meger cism-i laṭîfi şebnem-i bâġ-ı leṭâfetdür
Ki cezb itdi anı feyż-i hevâ-yı 'âlem-i bâlâ

Burâḳ-ı berḳ-reftâr ile gitdi evc-i a'lâya
Götürdi gûyiyâ bâd-ı ṣabâ bir ġonca-ı ra'nâ

Burâḳı ol sürûş-ı raḥmete beñzer ki 'izzetle
Alup bir ruḥ-ı pâki ḳıldı 'azm-i Cennetü'l-Me'vâ

Felekde kehkeşân ẓann itme ol sulṭân-ı ẓî-şânuñ
Yolında ḳum döşetdi sâkinân-ı 'âlem-i bâlâ

Muḳaddem menzile gitmiş bir altun ṭôblı ṭûġıdur
O raḫşân kevkeb-i dünbâle-dâr-ı âsümân-pîrâ

Degül ḳavs-i ḳuzaḥ çarḫ üzre dâmen der-miyân itmiş
Kemer-bend-i 'ubûdiyyet ḳuşanmış ḫizmete Cevzâ

Ḫayâl itme şafaḳ raḳḳaṣ-ı gerdûn farṭ-ı şevḳinden
Felekde raḳṣ içün bir al eteklik eylemiş peydâ

Türâb-ı maḳdem-i faḫr-i cihâna çehre-sây oldı
Ġubârı ṣafḥa-ı rûy-ı ḳamerde bellidür ḫâlâ

Sipariş ḳıldı defter-ḫâne-i icmâl-i bâlâyı
Debir-i vâridât-ı çarḫuñ itdi rütbesin i'lâ

Nihân oldı pes-i çenginde tel ḳırmış gibi Zöhre
Bilür ol bezm-i ḫâṣṣa çeşteci lâzım degül zîrâ

Meger deryûze-kâr-ı naḳd-ı luṭfıdur ki râhında
Çerâġ-ı mürde-i mihr ile bekler Ḥażret-i'İsâ

O şâhinşâhdan ṣâḥib-ḳırânlıḳ ḫil'atın giydi
Oturdı ṣandalî-i pencüme Behrâm-ı ḫûn-pâlâ

Uyardı şeb-çerâġ-ı ṭâli'in Keyvân-ı meş'al-keş
Ki neem-i baḫtı oldı ṭa'na-sâz-ı Zöhre-i zehrâ

İrişdi kâr-gâh-ı Müşterinüñ rûz-ı bâzârı
Ḳumâşı Ülkerin ol ḫâceye gösterdi ser-tâ-pâ

Sa'âdetle firâz-ı ṣandalî-i kürsiye çıḳdı
Şeh-i ṣâḥib-ḳırân-ı paytaḫt-ı mülk-i istiġnâ

Yolında aṭlas-ı 'arş-ı mu'allâ oldı pây-endâz
Ayaġına yüzin sürmekle buldı rütbe-i 'ulyâ

Maḳâm-ı Sidreye geldükde ḳaldı ṭâ'ir-i ḳudsî
Meger kim sedd-i reh oldı aña nass ü mâ-minnâ

Burâḳ-ı âsümân-peymâ da ḳaldı türk-tâzından
Degül zîrâ atı oynaġı ol ṣaḥrâ-yı bî-hem-tâ

O dem 'izâz ile Refref gelüp ḫizmet yanaşdurdı
Felek gibi o mihr-i ḥüsne itdi sînesin me'vâ

Anuñla ṣad hezârân perde geçdi nûr ü ẓulmetden
Ḳalup Refref de âḫir gitdi Aḥmet yekke vü tenhâ

İrişdi bir yere kim şeş-cihet yoḳ çâr-unṣur yoḳ
Zemîn ü âsümân nâ-bûd ü 'arş ü ferş nâ-peydâ

Ne evvel var ne âḫir bir ġarîb 'âlemdür ol 'âlem
Lisân ü sem' ü nuṭḳ u'aḳl ü fehmüñ nâmı yoḳ ḳaṭ'â

Ḫiṭâb-ı müsteṭâb-ı üdn-i minni vârid oldukça
Geçerdi her ḳademde ṣad hezârân 'arṣa-ı pehnâ

Bu ḥâletle duḫûl itdi ḥarîm-i ḳâbe ḳavseyne
Olup ser-menzili ol ḳadd-i tirüñ ḳurb-ı ev ednâ

Cenâb-ı Aḥmed-i mürsel şımâḫ-ı gûş-ı cân ile
Kelâm-ı 'izzet-i bî-kemm ü keyfi eyledi ışġâ

O bezm-i pür-ṣafâda çoḳ sû'âl ü çoḳ cevâb oldı
Tekellüm bî-ḥurûf ü bî-ṣadâ vü ṣavt idi ammâ

Mezâyâ-yı suḫen nâz ü niyâz-ı 'ışḳ idi cümle
Me'âl-i güft ü gû râz-ı maḥabbet idi ser-tâ-pâ

Bilinmez ḥâṣılı añlanmaz ol ṣoḥbet ne ṣoḥbetdür
O ṣoḥbetden ne mümkin 'aḳl ide bir behre istîfâ

Bulup maḳṣûd-ı mâ-fi'l-bâlini yâ-hû diyüp âḫir
Nüzûl itdi zemîne âyet-i raḥmet idi Ḥaḳḳâ

Getürdi ümmete ol żayf-ı mihmân-ḫâne-i 'izzet
Żiyâfet-gâh-ı raḥmetden fırâvân ni'met-i 'uzmâ

Birisi işte bismi'llâh ile ḫams-i mübârekdür
O şeb ol pençe-i mühr-i nübüvvet eyledi ihdâ

Ḫudâvendâ şefîü'l-müznibînâ raḥmet eyle
Siyeh-rû bir ḳuluñdur Ṣâbit-i âṣüfte vü şeydâ

Esîr-i çâh-ı cürm ü ġûṭa-ḫâr-ı baḥr-ı 'isyândur
Yed-i ṭûlâ-yı luṭfuñ ḳıl faḳîre 'urvetü'l-vüṣḳâ

Faḳîrüñdür ḳuluñdur ḥâline raḥm eyle sulṭânum
Ḫaṭâyâ-yı nihânın kâ'inâta eyleme ifşâ

'Uyûbın gûşe-i dâmân-ı iḥsânuñla setr eyle
Ḳıyâmet 'arṣasında derd-mendi eyleme rüsvâ

Şefâ'at eylemezsen ḥâl ma'lûm-ı sa'âdetdür
'Uṣât-ı ehl-i maḥşer ben ḳuluñla eyler istihzâ

Cenâb-ı Kibriyâdan cürmüm iḥsân eyle 'afv itdür
Sözüñ geçmez degül ey pâdişâh-ı ṣûret ü ma'nâ

Bu ḫôd maḫfî degül ḫâk-i der-i devlet-me'âbuñdan
Ki erbâb-ı suḫen ümmid-i himmetle olur gûyâ

Ḳaside virse bir sulṭâna şâ'ir luṭf ümid eyler
Sevindür bendeñi naḳd-i şefâ'atle Ḫudâvendâ

Nitekim ḫüsrev-i encüm-sipâh-ı kişver-i şâmuñ
İde çetr-i mu'anber şuḳḳa-i zerrînesin ber-pâ

Ḫudâdan ravża-ı pür-nûruña her rûz u şeb olsun
Ṣalât-ı bî-ḥad ü ġâyet selâm-ı bî-'ad ü iḥṣa

II

NA'T-I ŞERİF

Mefâilün Fe'ilâtün Mefâilün Feilün

Gel ey gönül olalum dil-güşûd-ı çeşm-i şühûd

Yeter bu kûrî-i zûll ü hevân-ı bûd ü ne-bûd

Olup mütâbi'-i nefs-i dağel yeter kılduñ
Reh-i nişîb ü firâz-ı hevâyı pâ-fersûd

Nedür bu güm-rehî-i vâdî-i ṭama'-kârî
Nedür bu dağdağa-i pîç ü tâb-ı nâ-âsûd

Şikeste âble-i pây-ı ṭalebden özge dahi
Neyi mülîd ola bu herze tâzî-i bî-sûd

Dü-rûze'ömr ile pâ der-rikâb-ı rıḥlet iken
Nedür bu dûr ü dırâz ihtimâm-ı fikr-i ku'ûd

Seni ḥaṭâ'ir-i ḳudse duḫûldan alıḳor
Bu dâm-gehde giriftârî-i dü-şâh-ı vücûd

Vuzû'-ṭırâz-ı şirişk-i nedâmet ol idelüm
Ruḫ-ı niyâzı zemîn-sây-ı ḫâk-dân-ı sücûd

Tamâm derd ile laḫt-ı dili müzâb iderek
Dem oldı kim ola rîzân-ı eşk-i ḫûn-âlûd

Ḥarîm-i ḳalbi bütân-ı hevâ yeter ḳıldı
Ḳumâme-i veseniyyûn ü sûmenât-ı hünûd

Ṭapîde murġ-ı dili ḳayd-ı mâsivâ dirler
Bir özge dâma düşürmiş hevâ-yı nefs-i 'anûd

Ne iḥtimâl-i rehâ ne ümîd-i âzâdî
Ne ḫôd meṭâlib-i vârestegî-i dâm-ı ḳuyûd

Dilümde safsaṭa-i bî-me'âl-i ṭûl-ı emel
Serümde mağlata-i fikret-i 'aḳâr ü nüḳûd

Şımâh-ı câna müsâvî gelür taḥayyürden
Ṣadâ-yı nevḥa-ı şîven nevâ-yı nağme-i 'ûd

Bu ibtilâ dura dursun ne ḳayd idi ammâ
Ḫayâl-i zülf-i bütân ḫâṭırumda oldı 'uḳûd

Fürûġ-ı âteş-i ruḫsârı yaḳdı bir şûḫuñ
Kühen ceriḥa-ı nâsûra tâze dâġ-ı kebûd

Bu fitne-gehde taḳâżâ-yı ḥırş-ı pîriden
Ṭabîat oldı bana muḳteżâ-yı nefs-i 'anûd

Nedür bu mertebe ey ḫâm-kârî-i ġaflet
Bu dil-ḫirâşî-i fikr ü ḫayâl-i fitne-füzûd

Gider bu ḫisset-i ṭab' ne ḥâṣıl itdi saña
Hevâ-perestî-i iḳbâl-i fânî-i maṭrûd

Firîb-ḫord-ı serâb-ı ümîd olup ume
Ġubâr-ı dergeh-i erbâb-ı câhı nâşiye-sûd

Emânî-i dili ol bâr-gehden eyle ṭalb
Ki 'arş-ı â'ẓam ider andan iktisâb-ı şu'ûd

Niyâz-nâme-i ḫâhişle 'arż-ı hâl eyle
O pâdişâha ki meddâḥıdur Ḫudâ-yı vedûd

Sipihr-erîke şehinşeh ḫidîv-i 'arş-evreng
Şeh-i surûş-sipeh ḫüsrev-i firîşte-cünûd

Kelim-i ṣoḥbet-i ḫâṣ-ı surâdıḳ-ı Ceberût
Nedîm-i perde-serâ-yı maḥabbet-i ma'bûd

Şeref-peẓîr-i muḳaddes-maḳâm-ı ḳurbiyyet
Serîr-gîr-i mu'allâ nişîmen-i maḥmûd

Şehinşeh-i 'aẓamet-câh-ı kibriyâ-dîhîm
Ḫudâyegân-ı celîlü'l-erâ'ik-i mes'ûd

Emîn-i mülk-i nübüvvet medâr-ı ḫatmiyyet
Emân-ı hevl-i ḳıyâmet żamân-ı re'fet ü cûd

Murâd-ü maḳṣad-ı 'âlem penâh-gâh-ı ümem
Ümîd-i rûz-nedem mültecâ-yı yevm-i ḫulûd

Ḫaṭîb-i minber-i Ṭâ-hâ muḫâṭab-ı Ya-sin
Edîb-i mekteb-i evḥâ muḳarreb-i mevdûd

Güzîde maḥrem-i ḫalvet-serâ-yı ev ednâ

Sütûde żayf-ı simâṭ-ı basiṭ-i şehd-i şühûd

Me'âl-i cevher ü a'râż-ı ḫıṭṭa-i nâsût
Mihînc'illet-i tekvîn-i hest ü fiṭret ü bûd

Nebiy-yi efḍal ü ekmel Muḥammed-i mürsel
Ḫuceste ẕât-ı mübeccel ḫulâṣa-i mevcûd

Şeref-peẕîr-i risâlet ki ẕâtıdur muṭlaḳ
Muḳayyedât-ı nuḳûş-ı bedî'adan maḳṣûd

Ṭufeyl-i fıṭratıdur rûz-ı âferinişde
Bu kâr-ḫâne-i kevn ü fesâd-ı ṭurfe-nümûd

O şehriyâr-i serîr-i beḳâ ki yoḳdur anuñ
Ḳalem-revinde şüġûr ü memâlikinde ḥudûd

Bu urdu-gâhâ gelüp ḳonmasa ḳurulmazdı
Şu nüh ḫazîne oṭaġ-ı Muḳarnes-i meşhûd

Anuñ 'ilâve-i tekrimidür ebu'l-beşerüñ
Kirâm-ı 'âlem-i bâlâya olduġı mescûd

Olur her âyine peyker-dih-i girîve-i ye's
Ḫilâf-ı emri olan rû-be-râh-ı nâ-fermûd

Ḳarîn-i luṭfı olan mücrime żarar virmez
Cihân cihân ḳaṭarât-ı ḫaṭâ-yı nâ-ma'dûd

Ṭabîb-i himmetinüñ zahm-kârî-i cürme
Żımâd-ı re'fetidür ṭurfe merhem-i bihbûd

Defâtir-i ḥasenâtı hezâr olursa daḫi
Ne fâ'ide eger ol ḥażret olmaya ḫôşnûd

Zihî kerem k'ola yek-ḳaṭre feyż-i luṭfından
Şuvâż-ı pür-tef-i dûzaḫ fürû-nişîn-i ḫumûd

Ṭarîd-i dergehi nâmûs-ı ekber olsa daḫi
Olur derîçe-i dehlîz-i ḳurbdan merdûd

Teşebbüş itse eger dâmen-ı şefâ'atine
Ḥarîm-i raḥmete medḫal bulurdı dîv-i kenûd

Bülend-pâye mu'aẓẓam-serîr-i levlâkâ
Eyâ güzîde-i maḫlûḳ ü zübde-i mevcûd

Müdâm- kâre-i sehv ü ḫaṭâya ẕâtuñdur
Kefîl-i luṭf ü żamîn-i kerem dem-i mev'ud

Miyân-ı şûriş-i âşûb-ḫîz-i maḥşerde
O dem ki ayrıla güm-geştegân-ı 'Ad ü Şemûd

O dem ki dest-i zebânî-i duzaḫa vireler
Ṭuġât-ı reht-i naṣârî buġât-ı ḳavm-i Yehûd

O dem ki dest-ḫôş-ı mâlik-i caḥîm olalar
Muḳallidân-ı mecûs-ı mu'annidân-ı cühûd

O dem ki ola fürû-refte-pây-ı âteş-lâḫ
Mütabi' ânı-ı siyah-kâre-i recîm-i ḫasûd

O gün ki cinn ü nâsuñ hücûm-ı vaḥşetden
Gözinden ola terâvîde eşk-i ḫûn-âlûd

O gün ki bâr-ı emânet be-dûş olan żu'afâ
Ṭurup maḳâm-ı taḫayyürde dil-şikest-i 'uhûd

O gün ki muttaṣıf-ı ḫîle-i ẓalûm ü cehûl
Olur bu dehşet ile ḫâlet-âşinâ-yı ruḳûd

Gelüp ḳuvâsına yek-pâre sekte-i ta'ṭîl
Ola cemâd-ı müşaḫḫaṣ gibi rehîn-i cümûd

Yetiş bu ümmet-i pür-cürme yâ Resûla'llah
Urulmadın daḫi a'naḳa âteşîn ḳuyûd

O varṭa-gâh-ı belâ berzaḫından eyle ḫalâṣ
Ulaşmadın daḫi ecsâda nâr-ı ẕât-ı veḳûd

Revâ-mı sencileyin pâdişâh-ı ẕî-şânuñ
Tevâbi'î ola mevsûm-ı bâġ-ı nazc-ı cülûd

Dü dest-i luṭf ile ḳurtar işâbet eylemedin
Rivâḳ-ı ḳalbed-i cisme nâr-ı ẕât-ı vuḳûd

Şefâ'at eyle o rûz-ı belâda bendeñe kim

Ḥalâyıḳı bcheın âgûş ide zebâne vü dûd

Meded o gün ki cehennemden ide ehl-i hevâ
Gehî nişîbe ḥubât ü gehî fırâza ṣu'ûd

Enâmil-i keremüñ ḥall ide ümîdüm odur
Olursa rişte-i kârumda ṣad girih ma'ḳûd

Biraz da aġlayaraḳ Ṣâbitâ niyâz idelüm
O bâb-ı luṭfa ki faḳr ehline degül mesdûd

Ḥakîm-i muḳtedirâ Kirdigâr-ı ġaffârâ
Eyâ sezâ-yı perestiş müheymîn ü ma'bûd

Be-ferdî-i aḥad-i lâ-ilâhe illâ-hû
Be-faẕl-ı ẕât-ı kerîm ü ṣıfat-ı ḥayy ü vedûd

Be-ḥaḳḳ-ı ism-i 'afüvv ü be-luṭf-ı nâm-ı ġafûr
Ki ins ü cinne odur mültecâ dem-i ma'hûd

Be-remz-i âyet-i Ḳâf ü be-ḥikmet-i Ḥâ-mîm
Be-sırr-ı müstetir-i Nûn ü râz-ı sûre-i Hûd

Be-feyż-i çille güzînân-ı ḫalvet-i melekût
Be-ḳût-ı dûd-ı ża'îf ü be-saḫre-i celmûd

Be-'ucbe vaḳ'a-i Kehf ü ġarîbe-i Cercîs
Be-dâġ-dârî-i maẓlûm ü ḳıṣṣa-ı uḫdûd

Be-inḳiyâd-ı ẕebîḥ ü be-ḫâk-i bismil-gâh
Be-ibtilâ-yı Ḫalîl ü be-âteş-i Nümrûd

Be-ḫasf-ı mevrid-i aṣḥâb-ı ress-i ḫâk be-ser
Be-vâḳı'ât-ı 'uḳâb-ı ḥicâre-i manżûd

Be-'izz-i mülk-i Süleymân ü ṣâfînât-ı ciyâd
Be-istima'-ı ṭuyûr ü be-naġme-i Dâvûd

Be-bî-vücudî-i şevḳ ü be-ḳıllet-i şâdî
Be-hemm-i nâ-mütenâhî be-ḥüzn-i nâ-maḥdûd

Be-yc's-i şâm-ı fırâḳ ü ümîd-ı ṣubḥ-ı viṣâl
Be şîve-kârî-i nâz ü niyâz-ı derd-efzûd

Be-ḥarf-i levḥ-i temennâ-yı sînc-i pür-sûz
Be-ḫaṭṭ-ı nâsiyc-i 'âṣıḳ-ı belâ-peymûd

Be-sûz-ı bârîk-pûş-ı ḳamîş-i 'ışḳ-ı cünûn
Ki âteş-i ġam ü mihnetdür añа târ ile pûd

Be-dâġ-dâġ-ı derûn ü be-şerḥâ şerḥâ-ı dil
Ki ehl-i derde odur lâle-zâr-ı ravża-güşûd

Be-ḥaḳḳ-ı nâm-ı seḫâ vü be-ḳahṭ-ı mihr ü vefâ
Ki oldı ṭâli'-i erbâb-ı dil gibi nâ-bûd

Be-ḳadr-i şân-ı risâlet-penâh-ı şâh-ı rüsül
Ki ẕâtıdur bu merâyâ-yı cümleden maḳṣûd

Be-nûr-ı ḳâ'id-i ġurrü'l-muḥaccilîn-i kirâm
Be-âb-yârî-i ḥavż-ı leb-â-leb-i mevrûd

Hidâyet it ḳuluñı semt-i râh-ı rıḍvâna
Feżâ-yı tih-i ḍalâletde olmadın nâbûd

O dem ki ola teşettüt-peẕîr-i izmiḥlâl
Be-ḫôd-nümâ-yı neşât-ı fenâ-pesend-i vücûd

Bu bî-nevâyı fürû-dâşt-senc-i tevḥîd it
Pesîn nefes k'ola nây-ı gelû-girift-i sürûd

Zebân-ı ḳâlüme vir miknet-i cevâb ü sû'âl
Sû'âle geldügi dem münkirân-ı tefte 'amûd

Semûm-ı ḳahr ile laġzîde-pây-ı sehv itme
O ḳorḳuluḳdaki cisr-i Ṣırâṭ ola memdûd

Faḳîr-i 'âcize sermâye-i necât olsun
Her süḫen ki ide na't-ı Muṣṭafâda dürûd

Ġarîb-i ḫaste-dile ol zamânda raḥm eyle
K'ola vücûdı 'uḳâb-ı fenâya pençe rübûd

Kemîne bende-i vaṣṣâfıdur n'ola olsa
Mezîd-i faẕl ile benâ-yı cinsine maḥsûd

Ümîd odur k'ola mir'ât-ı ḳalb-i pür-kederi

Cilâ-yı mişkale-i midḥat ile jeng-zedûd

Nitekî gezdüre eṭrâf-ı ravżada şeb ü rûz
Zamâne micmer-i mihr ü mehle 'anber ü 'ûd

'Ale'd-devâm ola ol buḳ'a-ı mübârekenüñ
Ġubârı nâfe-şemîm ü hevâsı ġâliye-sûd

Gele surâdıḳ-ı lâhût-ı kibriyâîden
Zamân-ı ḥaşre dek utrûfe-i selâm ü dürûd

III

RAMAŻĀNİYYE NA'T-I ŞERÎF

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳuruldı urdu-yı sulṭân-ı şavm 'ale't-ta'cîl
Göründi mehce-i a'lâmı şehrden bir mîl

Müşerref itdi ḳudûmiyle şehri nûrü'd-dîn
Kim eylemez ya mübârek rikâbını taḳbîl

Göründi bir ṭarâfı gice na'l-i sîminüñ
İdince âb-ı şeh-i rûze ayaġın ḳandîl

Meh-i nev-i Ramażân çekdi selḫ-i Şa'bâna
Rikâb-ı sîm ile bir bâd-pâ semend-i raḫîl

'Aceb mi ḳaldura tabanı ḫâce-i Şabân
Eritdi bedrecigin şehrde ne ḳâl ü ne ḳîl

Muvaḳḳıt-ı felegüñ aylı günli sâ'atıdur
Kenâr-ı şehri ẓuhûr itdi mâh olup tebdîl

Ḳumâşınuñ n'ola gösterse telli Ülkerin ol
Ḫarâc ider aluruz Müşterisiyüz her yıl

O sîm-sorġucınuñ ḳadr ü ḳıymetin bilene
Ḫarâc-ı Rûm deger ber-ṭarîḳa-i temsîl

Żiyâfet eylemege niyyet eyledi şehri
Bu gice ġurresi itmezse râ'yini taḫvîl

Miṣâl-i nâme-i Fârûḳ 'ayn-i raḥmet olup
Aḳıtdı Mışr-ı sipihr üzre kehkeşândan Nîl

Ḫayâl gördi bu şeb mâh-ı rûze ġurresini
Hilâli parmaġile gösterüp ider tehlîl

Şu'a'-ı ġurre degüldür zebânesi görinür
Derûn-ı câmi'-i eflâke yaḳdılar ḳandîl

Şeb-i Berâtda ḳonmış idi şem'adâna bütün
Yanup o şem-i fürûzende ḳaldı şe'y-i ḳalîl

Çıḳardı ṭabla-i hâleyle nışfın ifṭâra
Baḳiyye ḫalḳayı imsâke çekdi çarḫ-ı baḫîl

Döküldi nuḳl-ı fuṭûrı ẓarîf-i devrânuñ
Elinde ḳulpı ḳalup oldı ser-nigûn zenbîl

Bir üstüḫânçe-i pehlûsı ḳaldı cirminden
Ḫilâla döndi idelîden ġıdâsını taḳlîl

Fuṭûra itdi ne zaḥmetle ḫûşe-çîn-i felek
O ḳışr-i ḫuşk ile bir baḳla pâresîn taḥṣîl

'Aceb mi şırma ucın gösterürse şehrî-i dehr
Şarındı rind-ṣıfat şeb-külâhına mendîl

Hemân balıḳ diyi bir ḳabża ḳaldı ḫâricde
Sipihre şapına dek girdi n'ola bükse fitîl

Kenâr-ı bâma ḳomış ḫurde-pâre-i şabûn
Çalup nezâket ile bu siyâh-zâġ-ı reẕîl

Rükû'a vardı terâvîḥe eylеyüp niyyet
N'ola edebler ile ḳılsa rüknini tebdîl

Bu şevḳ ü şafvet-i âyine ile bedr olsa
Olurdı türbe-i şâh-ı risâlete ḳandîl

İmâm-ı cum'a-ı dîn şeyḫ-i kürsî-i te'vîl

Medâr-ı vaḥyi mübîn şâh-ı mesned-i tenzîl

Delîl-i ḫayr-i sübül maẓhar-ı muṭahhar-ı kül
Şerîf-i ḫayl-i rüsül seyyid-i 'arıḳ ü aṣîl

Naḳîb-i genc-i şefâ'at emîr-i ṣadr-ı ḳabûl
Ṭabîb-i renc-i şenâ'et ḥabîb-i Rabb-i celîl

Na'îm-i cennete bâdî reh-i hidâya delîl
Ṭarîḳ-i devlete hâdî viṣâl-i Ḥaḳḳa vesîl

'Uṣât-ı müflise naḳd-i şefâ'ate żâmın
'Aṭâ vü mevḥibe-i kenz-i bî-niyâza kefîl

Kerîm-menḳabe peyġamber-i ra'uf-ı raḥîm
'Azîm-mertebe meb'ûṯ-ı küll nebiy-yi nebîl

Resûl-ı ekrem ü efḍal Muḥammed-i mürsel
Me'âl-i cevher-i evvel netîce-i tafṣîl

O żât-ı pâk-i mükerrem ki şânına yoḳdur
Ne ibtidâda mümâṯil ne intihâda 'adîl

O vâye-baḫş-i ni'am-ḫânc-i kerâmet kim
Emîn-i maṭbaḫ-ı iḥsânıdur cenâb-ı Ḫalîl

Geçeydi ḥayyiz-i ḥüsn-i ḳabûle ḳurbânı
Fedâ idi yolına kebş-i cân-ı İsma'îl

Cebîn-i Nûḥda fânûs yaḳmasa nûrı
Selîne bulmaz idi sâḥil-i neccâta sebîl

Virürdi Yûsufını bu 'Aziz-i Mıṣr-ı dilüñ
Baḳaydı ḥüsnine alur göz ile İsrâ'îl

Ġam-ı zülâl-i lebi ḳurd olup derûnında
Maḥabbet eyledi Eyyûbi bî-mecâl ü 'alîl

Şehîd-i 'ışḳuñ olur nabż-ı cân-ı minşârı
'Accebdür Zekeriyyâ yolında olsa ḳatîl

Cenâb-ı Ḫıżr ki ibrîk-dâr-ı Ḥażretdür
İfâża aldı olup mâye-dâr-ı 'ömr-i ṭavîl

Reg-i maḥabbeti nâbıż olup da cân viriyor
Ki ola dürd-keş-i 'ışḳı ṣâḥibü'l-İncîl

N'ola o silke şeref-baḫş olursa żâhirdür
İmâmesiyle bulur subḥa rütbe-i tekmîl

Olup ṣaḥîfe-i vaḥyile âsümân-pervâz
Anuñ ḳanâdı ile ḥâṣılı uçar Cibrîl

Edîb-i medrese-i vaḥye ümmîdür dinmek
Meger ki keşf-i ilâhîle olına te'vîl

Vücûdı kîse-i naḳdîne-i maḥabbetdür
Ki kendü mühri ile ḥıfż ider Ḫudâ-yı celîl

Sarây-ı ḳadrine bir ḫışt olamaz ḫôrşîd
Külâh-ı câhına cevherlik idemez iklîl

Ṭoḳuz ḳat olsa rikâbında şâṭırı olamaz
O ṭâs başlı felek ḳan ayaḳlı çarḫ-ı kelîl

Hümâ-yı ḳudsi şikâr itdi kebg-i çeşmi olup
Siyâh sürme-i mâ-zâġ-ı vaṣfı ile kaḥîl

Ne buḳ'a vardı ne cüz' lîk ḫâce-i aḳdes
İderdi ḫôd-beḫôd âyât-ı vaṣfını tertîl

Sicill-i maḥkeme-i ḳudse cümleden aḳdem
Ḳılınmış idi berât-ı risâleti tescîl

Derûn-ı maḥfaẓa-i ünse ber-ṭarîḳ-i ehemm
Rü'ûsı ḳayd olınup oldı mûcib-i tafżîl

Feżâ-yı ḫulde nebş-vâr gibi nefîr be-kef
Ṭurur ḳapunda ser-i mehterânuñ İsrâfîl

Recâsı itmese sebḳat bu cürm ile çoḳdan
'Usât-ı ümmeti eylerdi ḫışm-ı Ḥaḳḳ tenkîl

Resûl-i muḥteremâ melce-i meded-baḫşâ
Eyâ peyember-i żî-şân-ı bî-ḳarîn ü 'adîl

Feżâ-yı ḫulde nebş-vâr gibi nefîr be-kef

Ṭurur ḳapuñda ser-i mehterânuñ İsrâfîl

Yedekciyân-ı ḥarîm-i behişt-i ṣaf-der-ṣaf
Licâm ü zeyn ile ṭurur birer Burâḳ-ı cemîl

Ṭarâ'if-i ḥulel-i 'adn ile cfâżıl-ı ḳuds
Teveccüh itdi der-i luṭfuñâ ḳabîl ḳabîl

Hezâr 'izzet-i ta'ẓîm ile emâṣil-i ins
Giyürdi farḳ-ı felek-sâye nûrdan iklîl

Zerîne ṭâs-be-ser şâṭırân-ı ḥażret ile
N'ola rikâb-ı hümâyûna düşse mikâ'îl

Alup e'ażım-ı ervâḥ-ı ḳudsi 'izzet ile
Ḫulûd-ı manṣıbı tebrîke geldi Azrâ'îl

Ṭarîḳ-i ḫuld-ı berîn üzre 'asker-i melekût
Selâma ṭurdı olup ṣaf-keşîde-i tebcîl

Bütün ekâbir-i dîvân-ḫâne-i Ceberût
Rikâbuña yapışup dâmenüñ ider taḳbîl

Çemensitân-ı cinânuñ şu yolcısı Rıḍvân
Sarây-ı ḫâṣṣına Kevṯer başından aldı sebîl

Tamâm zîb ile zînet-ṭıraż olup ġılmân
Döşendi ṣadr-ı çemen-ṣoffa-ı rebî'-i naḫîl

Ḳumâşını döşeyüp pây-ı 'arş-ı a'lâya
Bıraḳdı devḥa-ı Ṭûbâ behişte ẓıll-ı ẓalîl

Buyur żiyâfet-i dârü'n-na'îm-i 'uẓmâya
Viṣâle şîftedür ḥûr-ı 'ıyn ider ta'cîl

Buyur serir-i refî'-i maḳâm-ı Maḥmuda
Melâ'ik eyledi envâ'-ı zîb ile tesvîl

Buyur sa'âdet ile bâr-gâh-ı ma'bûda
Cemâl-i pâküñe müştâḳdur Ḫudâ-yı cemîl

Buyur delâlet-i 'ışḳ ile kûy-ı cânâna
Egerçi kim görinen köye istemezse delîl

Girüp alay ile nüzhet-serây-ı Rıḍvâna
Olınca mâ'ide-i luṭf-ı Kibriyâda nezîl

'Uṣât-ı ümmete naḳd-i şefâ'atüñ olıcaḳ
Rıżâ-yı Ḥażret-i Bârîye mâye-i tevsîl

Bıraḳma vaḳfada ḥâcı günâh-ı şûmı gibi
Faḳîri mavḳıf-i maḥşerde ḫâr ü zâr ü żelîl

Ḫamîr-pâre-i feyż-i şefâ'at iḥsân it
Vücûdı ḍarb-ı 'amûd ile olmadın pestîl

Şafaḳ-veş iki elüm ḳande ise de umarum
Beyâż-ı ṣubḥ-ı şefâ'atle idesin temmîl

Recîm-i ḫâ'ib ü ḫâsır yanında sulṭânum
Günâh-ı şermi yeter ıtme ṭard ile taḫcîl

Hezâr cürmün ile ḳıl o kâfire raġmen
Civâr-ı raḥmet-i ġufrâna mültecî vü daḫîl

Semend-i bî-meded-i rûḥa taġlar çekemez
Hevâ-yı nefs ile itdüm vebâller taḥmîl

Ḥavâle her yaña iblîs-i ḫân-ı îmâna
Ṭufeyl-i ḫâm ṭama' gibi oldı cildi ṣaḳîl

Zamân-ı kârda sû'-i ḳarîn belâsından
Vebâl kesbine ṣarf oldı mevsim-i taḥṣîl

Ne dest-mâye-i ṭâ'at ne iktisâb-ı rıżâ
Tamâm eyledüm eyyâm-ı 'ömrümi ta'ṭîl

Şikâr-gâh-ı hevâ vü hevesde nefs-i ḥarîṣ
Yeler gezer yine uñmaz netîce-pûye-i dil

Dil-i figâra biraz neş'e vü neşâṭ virür
Ḫamîr-i mâye-i tevḥîd ü ḥubb-ı âl-i nesîl

Teşebbüs eylemişüm dâmen-i şefâ'atüñe
Ya ḳaṭ'-ı dest ya ḫâşâ şikâf-i zeyl-i sedîl

Şarâb-ı vaṣf-ı cemîlüñ ki keyfim olmışdur

Virür ḥalâvet-i tesbîḥ ü lezzet-i tehlîl

Şimâr-ı ma'nî-i na't-ı şerîfe şarṭ itdüm
İdüp ḥadîḳa-i endîşemi bu gün tesbîl

Egerçi şâhid-i evṣâfuña degül lâyıḳ
O ḳadd-i dil-keş ile böyle bir ḳabâ-yı bezîl

Kifâyet eylese eylerdi ṭab'-ı zer-dûzum
Ḳumâş-pâre-i cân-ı 'azîz ile tezyîl

Me'âli ḳîldan alur Şâbit 'ârif-i âgâh
Daḳîḳ-i fikret ile itme ḳıṣṣayı taṭvîl

Niteki ṣayd içün usḳumrı-ı hilâli ḳażâ
Ḳura bu baḥr-ı siyâha nücûmdan tesbîl

'Abîr ü müşg-i ṣalât ü selâm ile şeb ü rûz
Türâb-ı ravżaña heft âsümân ola ġırbîl

O ḫâk-i pâke fuyûżât-ı ḳuds olup nâzil
Meġâk-i düşmene düşsün ḥicâre-i siccîl

Ḳaṭâr-ı üştür-i raḥmetle ṣaḥb ü âle dürûd
Ser-i 'adûya da sermâye-i sipeh-küş-i fîl

Ḥasûd-ı 'itret-i Âl-i 'Abâya ṣad nefrîn
Muḥibb-i ṣâf-derûna hezâr eer-i cezîl

IV

BERÂY-I ES-SEYYİD FEYŻU'LLAH EFENDİ EL-MÜFTİ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bir meḥüñ miḥriyle ol kim dâmenüñ gülgûn bulur
Ḫâk-i aḳdâmında kuḥl-ı dîde-i pür-ḫûn bulur

Zülf-i şeb câdû-keş-i dergâhıdur kim ṣubḥ-dem

Ṣandal-ı berrâḳdan egninde bir eksûn bulur

Ḫâk-i pây-i Şeyḫü'l-islâm-ı müfaḫḫam kim meşâmm
Şemmesinde bûy-ı müşg-i ezferî merhûn bulur

Ḳapusunda ḳara ḳolluḳçı iken zengî-i şâm
Her seher zîr-i serinde bir ḳızıl altûn bulur

Ḫâk bîzi olsa ġırbâl-ı felek dergâhınuñ
Ḥaḳḳ bu kim yıldız ḳadar her şeb dür-i meknûn bulur

Ḳanġı iksîr-i sa'âdetdür o kim bir zerresin
Ḫâbda görse gedâ gencîne-i Ḳârûn bulur

Bû-Ḥanîfe-câh Feyżu'llah Efendi kim zemîn
Dûn iken manzûrı olsa rif'at-ı gerdûn bulur

Ḳaṣr-ı iclâlin mesâḥat ḳılsa mi'mâr-ı ḫayâl
Ṭâḳ-ı zerrîn-şemse-i gerdûnı ġâyet dûn bulur

Resm-i dâl-ı mûze-i aḳdâm-ı iḳbâlin hilâl
Dâġ-sûz-ımehce-i a'lâm-ı Efrîdûn bulur

Zer-rikâbında eger bir mâh-ı nev taban ḳaḳup
İki gün meşy itse üç iḳbâl-i meşşa' ûn bulur

Ġonca ceyb-i cûdına dökse zer-i evrâḳını
Baḫt-ı şûmın 'andelîb-i bî-nevâ meymûn bulur

Dergehinde çîn-i ebrû ile çehre sürmesün
Çarḫ-ı ḥâcib kendüyi Mâçînde sürgün bulur

Ḫâme kim ġavṣ eyleye ḫumm-ı devât-ı fażlına
Ġarḳ olup nûr-ı siyâha şân-ı Eflâṭûn bulur

Şâhid-i gülşen-sarây-ı fikri kim cevlân ider
Ḥûr-ı ravżât-ı behişti ḥüsnine meftûn bulur

Şânc-i endîşe rabbatü'l-ḥıcâl-i fażlınuñ
Ṭurrasında 'aḳl-ı küll 'âllamesin Mecnûn bulur

Gîsû-yı ebkâr-ı efkârın taḫayyül eyleyen
Şemm-i sünbül-zâr-ı 'Adne kendüyi me'zûn bulur

Ḥoḳḳa-ı zerdür devâtı kim derûnında ḥakîm
Cevher-i cândan mürekkeb bir 'aceb ma'cûn bulur

Ḥüsnini kim vaṣf ide bir 'âşıḳ-ı sevdâ-zede
Liḳâsında kâkül-i dilber ḳadar mażmûn bulur

Ḥalḳa ḥalḳa her mümessek târ-ı 'anber-bârını
'İllet-i sevdâsına 'aynile cüfûn bulur

Feyż-yâb-ı kilk-i müşg-âmîzi olsa şûre-ḫîz
Bâġ-bân her ḫanżalında neſḥa-i lîmûn bulur

Ḳand-i evṣâf ile şîrîn-kâm olsa ṣâḥib-meẕâk
Belki ḫanżal lezzetin kebbâddan efzûn bulur

Midḥat-ı kilk ile pür-żevḳ olmayan muḫtel dimâġ
Çaşnî-i ney-şekerde telḫî-i afyûn bulur

Ṣebt-i âsâr-ı kemâlâtın iden erbâb-ı ḥâl
Ḫâmesin mustaġraḳ-ı envâr-ı gün-â-gûn bulur

Dil-rübâ-yı vezn-i ṭab'ın rast-mî'yâr-ı maḳâl
Bir ser-âmed şûḫ-ı bâlâ-ḳâmet-i mevzûn bulur

Kem'et-i şahrâ-yı ḫulḳından nesîm-i ṣubḥ-dem
Nâfe-âsâ müşg-bîz-i dâmen-i hâmûn bulur

Ḫum-süvâr-ı mihbere olduḳda câdû-yı ḳalem
Söz degüldür midḥatında sihr ile efsûn bulur

Şevḳ-i vaṣfiyle bir özge 'âleme varur ki dil
Çâr-ḥadd-i âb ü gilden ẕâtını bîrûn bulur

Âzer-i feyżi meded ḳılmazsa vaṣṣâf-ı ḫacil
Âb içinde sînesin pür-âteş-i kânûn bulur

Kâviş-i vîrâne-i dil ḳılsa kilk-i tîşe-kâr
Her bucaġında nice gencîne-i medfûn bulur

Cümlesin ḫâk-i reh-i memdûḥına ḳılsa nisâr
İrtesi cevherle her bir gûşesin meşḥûn bulur

Anı da ṣarf eylese îfâ-yı Ḥaḳḳ-ı maḥmidet

Mümkin olmaz ẕimmet-i endîşesin medyûn bulur

Melce'î herkes muṭayyeb oldı bendeñ gönlüñi
Gül gibi mesrûr iken bülbül gibi maḥzûn bulur

Ḫâk-i pâye geçmeye dil-ḫasteñi ehl-i nifâḳ
Gül-i deşt-i şeyṭânet bir hîle-ger me'lûn bulur

Noḳṭa-ı nûn-ı nifâḳın hemze-i ıḫlâṣımuñ
Yanına żamm eyleyüp şirretle cürmüm on bulur

Dâġ-ı ġam-ber-dâġ iken cân-ı şenâ-ḫânuñ yine
Ḫâṭır-ı maḥzûnını her vechile memnûn bulur

Süst ü şûy-ı noḳṭa-ı tezvîre ẕeyl-i 'işmetüm
Ḳâleb-i ḫôrşîd ḳalbüñ gibi bir ṣabûn bulur

Ṣûret-i her nîk ü bed mir'âtda ma'lûm olur
Zişt ile zîbâyî ol ṭab'-ı seceneel-gûn bulur

Dergehüñden bendeñi teb'îd için der-bân-ı ġam
Dûr-bâş urduḳça kendü luṭfuña maḳrûn bulur

Bundan â'la luṭf olur mı kim dil-i miḥnet-zedem
Ḫaşm-ı şûmı ḫaybet ü ḫüsrân ile maġbûn bulur

Her ne denlü naṣb-ı nefs itse ḳudûr-ı megrini
Faż'l-ı Ḥaḳḳla baḫt-ı ma'kûsı gibi vârûn bulur

Ṣâbitâ taṣdî'-i bî ma'nâyı ḳo kâr-ı diger
Bu felekdür ḫaşm-ı dûn itdüklerin bir gün bulur

Şevḳ ile giryân olup ıḫlâṣ ile ḳılsañ du'â
Rûd-ı eşk-i bî-ḳarâruñ cûşiş-i Ceyhûn bulur

Ḳâfiye az ḳaldı ammâ cüst ü cû eylerse dil
Ḳuvvet-i ḳudsiyye imdâdiyle az olsun bulur

Ta ki bir meh-pârenüñ şevḳiyle aḫter-rîz olup
'Aşıḳ-ı üftâde her şeb yıldızın düşkün bulur

Tâ ki endâm-ı cihân ḫôrşîd-i 'âlem-tâbdan
Feyż alup dûşında her gün ḫıl'at-ı gülgûn bulur

Tâ ki aḥkâm-ı cihân fetvâ-yı dîn ü mezhebi
Şer' ile pîrâye-bend-i ḥilye-i ḳânûn bulur

Ḫâme-i faẕlı ola müşkil-güşâ-yı ins ü cin
Tâ ki neṭḫ-i şûr ḥâl-i dehri diger-gûn bulur

'Aṭıfet kürkin giye şâhinşeh-i devrândan
Tâ ki her mevcûd-ı cûd Ḫâlik-i bî-çûn bulur

V

DER-MEDḤ-İ ŞEYḪÜ'L-İSLÂM FEYẒU'LLAH EFENDİ

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Eşk-i âşüfte ġubâr-ı rûḥ-ı dil-dâr olmaz
Şebnem-i ṣâf-ı sebük-rûḥ güle bâr olmaz

Ḫâb-ı nâza varıcaḳ ol gül-i ter gülşende
Jâle şu sepmeyicek üstine bîdâr olmaz

Âb ol misket-i gül-rû vü kiyâh'anber-bû
Âhû-yı ḥüsne ḫaṭuñ gibi çerâ-zâr olmaz

Naḫl-i nâzum nice teşbih ideyüm ḳâmetüñe
Servde cünbiş olur şîve-i reftâr olmaz

Görmesem tâze ṭarâş-ı ḫaṭunı sulṭânum
Bu çemen-zârda dirdüm gül-i bî-ḫâr olmaz

Sîne mir'ât-ṣıfat sâf ki çehreñ görinür
Nûr-ı îmân gibi bir vech ile inkâr olmaz

Laḫt laḫt olsa da her pârede sensin ẓâhir
Sañа âyîne gibi 'âşıḳ-ı dîdâr olmaz

Özge tedrîc ile ḳullandı şarâb-ı nâzı
Çeşm-i mestüñ gibi bir bezme ḳadeḥ-kâr olmaz

Bâde-i 'ışḳ dimişler buna bir ḳaṭresini
Nûş iden maḥkeme-i ḥaşrda huşyâr olmaz

Ḳıymet-i vaṣlını ḳırât-be-ḳırât bilür
Böyle bir ḫâce-i simsâr ile bâzâr olmaz

Sañа ṣarılmaġile ḳal diyü ġam-ḫânemde
'Aşıḳ ey ṣûḫ-ı cefâ-pîşe günch-kâr olmaz

Ṣafḥa-ı çehre-i 'âşıḳda gerek eşk-i niyâz
Her çürük kâġıda âhâr sezâ-vâr olmaz

Kâr iderse o gül-i nâz-fürûşa nâleñ
Sañа bülbül bu faṣılda bu ḳadar kâr olmaz

Ḥarf atar Ṣâbiti tekdîre ḥassedden a'dâ
Lücce ḫâṣâ ḫas ü ḫâşâk ile murdâr olmaz

Renciş-i ḫâṭıra 'arz eyle şifâ niyyetine
Derdini söylemeyen ḫasteye tîmâr olmaz

Şeyḫü'l-islâm-ı felek-mertebe dergâhına düş
Sehldür müşkilüñ ol bâbda düşvâr olmaz

Vehm-i âzârî-i ḥâcible ṣıḳılma aġla
Südde-i merḥamet-âyînde âzâr olmaz

Ne ḳadar eylese taṣdî'e taṣaddi bülbül
Nâlesinden gül-i ḫôş-sâmi'a bîzâr olmaz

Bâb-ı raḥmet gibi meftûḥ-ı yed-i re'fetdür
Ol der-i luṭf ü kerem kimseye dîvâr olmaz

Çarḫ der-bânlığına lâyıḳ olur mı diseler
Virilür fetvî-i şer'iyye ki deyyâr olmaz

Fülke-i ḫayme-i çarḫ-ı nühümin zerre ḳadar
Ḫar-geh-i sâḥa-i ḳadrinde bedîdâr olmaz

Ḥıfẓ içün çetr-i ḫabâba ḳalemin itse sütûn
Ṣadme-i ṭôb-ı felekden-de nigûn-sâr olmaz

Feyż-yâb olsa eger ṣıḥḥat-i tedbîrinden
Çeşm-i maḫmûr-ı bütân bir daḫi bîmâr olmaz

Meryem-i nâṭıḳa-zâ şâhid-i endîşe senüñ

Ḥacle-gâhında perestâra perestâr olmaz

'Urf-i nu'mânî ile ẕât-ı şeref-mendî gibi
Penbede şaḳlıyacaḳ bir dür-i şehvâr olmaz

Olsa 'allâme-i Râzî dahi dâniş-mendi
Faḫr olur ẕâtına bu 'izz ü şeref 'âr olmaz

Yem döker kâleye terḡîbe güherden deryâ
Cevherî-i ḳalemi hîç ḫarîdâr olmaz

Kendüye cümle olur yazmağı farż itmişdür
Yazmaz ol ehl-i dile kilk-i güher bâr olmaz

'Adl-i endâze-i aḳlâmına hep teslîmüz
Gerçi kim himmete endâze vü miḳdâr olmaz

Ebr-i Nîsân-menişâ ürd-i behişt-âṣâra
Dehre 'ahdüñ gibi bir mevsim-i gülzâr olmaz

Ben de bir ḡoncasını zîver-i destâr itsem
Bâg-ı iḥsânına noḳṣân bedîdâr olmaz

Pâye-i mûṣile iḥsânı ile ben ḳuluña
'Ulemâ ḫayline pehnâ-yı ṣaḥn dâr olmaz

İmtidâd-ı şeref ü şâna du'â-yı Ṣâbit
Hîç merdûd-ı Ḫudâvend-i ṣaḥn dâr olmaz

Minnet Allâha nümâyândur 'alâmât-ı ḳabûl
O 'emârâta şu kevkeb gibi âṣâr olmaz

'İzz ü rif'at der-i iclâline iḳbâl itsün
Öyle iḳbâl ki müstelzim-i idbâr olmaz

Ẕâtuñı Ḥażret-i Allâha emânet virdüm
Şöyle bir żerre anuñ gibi nigeh-dâr olmaz

VI

'İDİYYE BERÂY-I MEḤMED EFENDİ ḲADI 'ASKER

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Yer yer döşendi 'arṣa-i mihmân-sarây-ı 'îd
Çıḳdı simâṭ-ı ḫüsrev-i fermân-revâ-yı 'îd

İfṭâra niyyet itse n'ola ża'fı var biraz
Bozmış mizâc-ı ṣavmı bu gün iştihâ-yı 'îd

Encüm ṣabâḥ içün giceden ḥâżır eylemiş
Yârân-ı ehl-i keyfe varaḳlı ḡıdâ-yı 'îd

Çıḳmış kenâr-ı şehri temâşâya mâh-ı nev
Yek-sâle râhdan geliyor dil-rübâ-yı 'îd

Farḳında âfîtâbeli bir şeb külâhı var
Şemsüñ kûçeklerinden imiş meh-liḳâ-yı 'îd

Çoḳ mı büyütse dâ'iresin gün-be gün hilâl
Arturdı etmegin şeh-i zerrîn livâ-yı 'îd

Minnet Cenâb-ı Ḥaḳḳa ki imsâk-ı rûzenüñ
Bozdı ṭılsmını yed-i cûd ü seḫâ-yı 'îd

Tenhâda bulsa yirdi hemân mâh-ı rûzeyi
Pek eskidür mübârek ile mâcerâ-yı 'îd

Dâm-ı sipihre dâne döker her gice nücûm
Düşmez şebîke-i Ramażâna Hümâ-yı 'îd

Dün çıḳdı çille-i Ramażândan'aceb midür
Lâgar görinse mâh-ı naḫâfet-nümâ-yı 'îd

Görseñ liḳâ-yı vâ'iẓ-i şehrüñ ḳıyâfetin
Dönmiş cemâl-i rûzeye ol âşinâ-yı 'îd

Rindüñ ṣafâ-yı 'işreti öldürdi zâhidi
Her gûşeden gelür naġamât-ı şalâ-yı 'îd

Devrinde pâdişâh-ı ġamuñ iç ḫazîneden
Ḫûn-âb-ı dildür 'âşıḳa şerbet bahâ-yı 'îd

Kendü eliyle âteş urur ḫânümânına
'Aşıḳ iderse dilber ile merḥabâ-yı 'îd

Bildüm ki çâk-i sîne dikiş ṭutmadan ḳalur
Kesmemcedür o şâh-ı ḥüsünde ḳabâ-yı 'îd

Ol kec-külâh-ı fitneye taḳlîd idüp hilâl
Bayrâm pûrı sâdecik itmiş berây-ı 'îd

Kim dirdi la'l-i nâbını aġyâra emdürür
Bozdı benüm ʿaḳîdemi ol bî-vefâ-yı 'îd

Aġyâr koltuġında o şûḫuñ vebâ gibi
Dil-ḫastegân-ı 'ışḳa mübârek belâ-yı 'îd

ʿİd-i sürûra raġbet iden şavm-ı ġam tutar
Ṣâbit hemîşe rûze olur pîşivâ-yı 'îd

Herkes nevâl-i şofra-i ḫâhişle müstefîd
Ḫân-ı ʿatiyyeden baña mâfiş nevâ-yı 'îd

Raḥm itse bâri ḥâlüme ol ḳıble-i kirâm
Kim ḫâk-i âsitânesidür bûse-câ-yı 'îd

Ṣadru'ṣ-ṣudûr-r Rûm Meḥemmed Efendi kim
Ḫôrşîd-i ḳadridür sebeb-i rûşenâ-yı 'îd

O fâżıl-ı yegâne ki żâtındadur bu gün
Şân ü şükûh-ı ḳadr ile 'izz ü 'ulâ-yı 'îd

Żann itme mâh-ı nev görinür bâb-ı cûdına
Gelmiş elinde keşkûli var bir gedâ-yı 'îd

Ḫayyât-ı luṭfı bende-i dirîne çok degül
Bir nev-libâs-ı manṣıb iderse sezâ-yı 'îd

Herkes ḳadem-be-vâdî-i her kûçe-i ümîd
Ben serserî-revende-i şaḥn-ı fezâ-yı 'îd

Ḳaldur kef-i niyâzı du'â vaḳtidür gönül

Maḳbûl olur ḫulûş ile olsa du'â-yı 'îd

Şam ü seḥerde Ḥażret-i Mevlâdan iste kim
Her ṣubḥ ü şâmın ide ṣabâḥ ü mesâ-yı 'îd

VII

BERÂY-I SELÎM GİRÂY ḪAN-I ḲIRIM

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Eyâ şehinşeh-i ġâzi ġazâ mübârek-bâd
Ḫuceste feṭḥ ü maġâzî tebâreku'llahe ecâd

'Adûya 'arża ḳılup dest-bürd-i Kerrârı
Añıldı Ġazve-i Ḫayber ḳadar bu feṭḥ ü güşâd

Çekince düşmen-i bî-dîne ḍarb-ı Settârı
Ṣadâ-yı ra'd degül çıḳdı göklere feryâd

Aşıldı küngure-i âsümâna şemşîrüñ
Anuñ ḳılâġısıdur şanma berḳ-i şâ'iḳa-zâd

Nişân-ı ṭabla-i mihri deler geçer tîrüñ
Kemân-ḫâne-i zer-dûzdan bulursa güşâd

'Adû-yı devlete bir gûşmâl virdüñ kim
Degül hîlâl ḳulaḳ çekdi çarḫ-ı bî-bünyâd

'Urûḳ-ı düşmen-i bî-dîne şöyle girdüñ kim
Derûn-ı sîne-i a'dâya ḫançer-i pûlâd

Feżâ-yı ma'rekede itdigüñ muḥâlâtı
Ne pûr-ı Zâl-ı Zer eyler ne zâde-i Güşvâd

O Rüstemâne celâdetleri o ḥâlâtı
Gören muḥârebe-i Heft-ḫânı itmez yâd

'Adû ḫalâş idemez naḳd-i cânı destüñden
Ṭoḳuz dügümde dügerse bu çarḫ-ı sifle-nihâd

Ne iḥtimâl şavuşmaḳ ḫadeng-i şestüñden

Pes-i felekde siperlense düşmen-i bî-dâd

Ne semte 'atf-ı 'inân eylese bi-'avni'llâh
Ricâl-i ġayb ile ḳudsiyân ider imdâd

Ne yirde naṣb-ı ḫıyâm eyleseñ bi-faẓli'llâh
Ṭınâb-ı çetr-i felek-sâyeñi ṭutar evtâd

Felek ḥişârını teshîre ceyş-i himmetüñe
Şu'â'-ı mihri seḥer nerdübân ider i'dâd

Ḳul olduġın felegüñ âsitân-ı devletüñe
Dü-tâlığından ider 'aḳl-ı şâ'ib istişhâd

Ḥakîm-i ḥâziḳ-i tîġüñ 'urûḳ-ı düşmenden
Dimâ'-ı fâsid aḳıtdı çü nişter-i faṣṣâd

Mizâc-ı 'âlemi taṣḥîḥ ider bozulmış iken
Şifâ-yı maḥżdur ol şerbet-i ṣalâḥ ü sedâd

Mücevher âyinedür ḫançer-i şerer-bâruñ
Cemâl-i feth ü ẓafer gösterür çü naḳş-ı murâd

Ḫayâli göñline girdükde ḫaşm-ı ġaddâruñ
Ne rütbe pür-ġam ise eyler inşirâḥ-ı fu'âd

Yegâne ṭab'-ı süḫen-ver ki sözde câdûdur
Bu gûne siḥr ile eyler sitâyişin inşâd

Yerâ'a kim çemen-i naẓma bir ḳalem ṣudur
Bu âb ü tâb ile eyler mediḥeñi îrâd

Şeh-i mücâhid ü ġâzî hizebr-i ser-bâzî
Neheng-i baḥr-ı maġâzî peleng-i kûh-ı cihâd

Tehemten-i ṣaf-ı heycâ zirih-şikâf-ı vegâ
Cihân-penâh-ı ġazâ Ḳahramân-ı dâd ü sitâd

Kemîn-güşâ-yı Tehemten ser-efgen-i Behmen
Kemer-rübâ-yı Peşen pençe-tâb-ı Ferruḫ-zâd

Sikender-efser ü Cem-câh ü Key-nişîn dergâh
Ḳubâd-gâh ü Feridûn-sipâh ü Kisrâ-dâd

Dilîr-i Sâm-naẓar sâm-ı Erdeşîr-güher
Selîm-ḫân-ı Süleymân-ẓafer ḫidîv-cevâd

Ḫulâṣa-ı neseb-i ḫânedân-ı Çingîzî
Sülâle-i şeref-endûz-ı dûdmân-ı Ḳubâd

O pâdişâh-ı ġazâ menḳabet ki tîġından
Dem-i muḥârebe Rüstemler eyler istimdâd

Şafaḳ degül görinen bîm-i tîġ-i ḳahrında
Etekleri ṭutuşur çarḫuñ itse nâmını yâd

O şehriyâr-ı felek-menzilet ki ins ü melek
Du'â-yı devletin itdi żamîme-i evrâd

Felekde ṭoġmaya bir böyle aḫter-i mes'ûd
Ḳamer câriyye-i Nâhidi itse istîlâd

Rikâb-ı sîm ü muṭallâ gecîm-i zer-keş ile
Alay yedekleridür tevsenân-ı seb'-i şidâd

Zihî ḫidîv-i 'aliyyü'l-himem ki dikḳat idüp
Üç ayda iki ġazâ eyledi be-veḥḳ-i murâd

Sipihr gibi ḳurup megr ü ḥîle dôllâbın
Gelürken üstine çarḫ-ı felekle ehl-i fesâd

Sikenderâne metânetle sînesin gererek
'Adûya sedd olur ol kûh-pâre-i pûlâd

Esince bâd-ı 'inâyet mehebb-i nuṣretden
Tozıtdı ṭâbûrını Moskovuñ miṣâl-i remâd

Bucaḳ bucaḳ ḳaçurup ol la'îni ḳahr[en] leh
Yaḳup memâlikin itdi ḳonaḳ ḳonaḳ ber-bâd

'İnân- 'azmini 'atf itdi soñra Üskübe
Elinde hançer-i nuṣret belinde tîġ-i cihâd

Ḳıyâmeti ḳoparup başına melâ'înüñ
Cihâna gelmemişe döndi ehl-i baġy ü fesâd

Demed demed idüp a'dâyı dâs-ı şemşîri

'Aceb ki düşdi şitâ faṣlına zamân-ı ḥaṣâd

Yed-i mü'eyyed-i himmetle ehl-i islâmuñ
Giden memâlik ü büldânın itdi istirdâd

Miṣâl-i ḥanẓal-ı Bû-Cehl ḫâke urdı anı
Gelince rezmine ḳarpuz didikleri ırġâd

Büride kelleler oldı ḳabaḳ gibi ġalṭân
Bozulmuş 'arṣa-ı bûstâna döndi ṣaḥn-ı cihâd

Felek-cenâb ü sipihr-âsitân Ḫudâvendâ
Eyâ şehinşeh-i ẕî-şân-ı Ḫüsrevân-ecdâd

45 Bu iltifâtı ki gördüñ faḳîre erzânî
Bu iḥtirâm ile ḳılduñ kemîneñi dil-şâd

Ne gördi ki bir ḳulı bu luṭfı bir şehinşehden
Ne bir ḳulına bu iḥsânı itdi bir şehzâd

Felek müsâ'id olup ḫâk-i pâye 'arz itsem
Bana ne 'işveler eyler zamâne-i bî-dâd

Ne luṭf olur bu ki bir böyle mûr-ı nâçîzi
O pâdişâh-ı Süleymân sitâre-âyîne yâd

Mesîḥ-i luṭfı bu ġam mürdesin idüp ihyâ
Ḳırıldı renc-i ḥasedden helâk olup ḥussâd

50 Hezâr-bâr dirilüp yine helâk eyler
Firâḳ-ı ehl ü 'ıyâl ü muṣîbet-i evlâd

Yerile ḫirmen-i ârâmuñ itdi hâkister
Yaḳup elemleri cânumda âteş-i veḳḳâd

Bu dâġlarla ḳomaz ḫâṭırum ḫirâş eyler
Olup ceriḥe-i şamşam-ı 'azl-zaḫmıziyâd

Otuz ay oldı ki zaḫmetle şehr-i Edrinede
Mülâzemet çekerüm gün-be-gün idüp ta'dâd

Niyâz iderse n'ola ḫâk-i âsitânuñdan
Kefe ḳażâsını iḥsâna himmet ü imdâd-

55 Kefe hevâsı ile lâleler gibi açılur
Bu nâr-ı ḳahr ile pür-dâġ olan dil-i nâ-şâd

Civâr-ı sâye-i luṭfuñda manṣıb istemeden
Ġubâr-ı pâyüñe yüz sürmedür cemm-i murâd

Olursa böyle olur bu esîr-i bend-i belâ
Dü-şâḫa-i sitem-i rûzgârdan âzâd

Egerçi ḫâhiş-i dil ḳuvvet-i ḳarîbededür
Velî sitâre-i ġaddârum eyler istib'âd

Du'âlar eyleyelüm Ṣâbitâ müheyyâdur
Felekde çille-güzînân olan ṣaf-ı 'ubbâd

60 Niteki tîġ-i cihâd ile mülk-i islâmı
Ḥimâye eyleye bir pâdişâh-ı ṣâḥib-dâd

Yedi ḳıtâl idüp iltizâm-ı bâc ü ḫarâc
Niyâz-ı ṣulḥ ile ḳapuñda eyleye feryâd

Recâ-yı 'ahd ü emân ile yalvarup vireler
Nice ḫuṣûn ü memâlik nice ḳılâ' vü bilâd

Hezâr 'izz ü şereflerle taḫt-ı devletde
Cihânda ḫan olasın ber-ṭarîḳ-i istibdâd

VIII

BERÂY-I ES-SEYYİD FEYŻU'LLAH EFENDİ EL-MÜFTİ

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḳaldırup bir 'alem-i besmele-peyker sünbül
Oldı Dârâ-yı çemen ceyşine rehber sünbül

Rüstem-âsâ ṭaġıdup gürz ile cem'iyyetini
İtdi ser-'asker-i sermâyı müdevver sünbül

Ḫaṭṭ ile aldı çemen memleket-i gül-zârı
Çekdi menşûrına ṭuġrâ-yı mu'anber sünbül

Gördigüñ sûsen ü gül şanma ḳılıç ḳaftândur
Götürür vâlî-i nev-rûze muḳarrer sünbül

Sâye-endâz olıcaḳ gülşene şalḳım şalḳım
'İneb-i bâgçe-i cennete beñzer sünbül

Şanma taḥrîk-i şabâdan şalınur ḫarşinden
Nev-resân-ı çemenüñ üstine ditrer sünbül

Sünbüli böyle hevâ buldı Ḫişâra açılur
Ola ta Gökşuyuñ elṭâfına maẓhar sünbül

Aşdılar boynına gök sırlı 'amel pûtlerin
Ḳalpazanlıḳda ṭutulmış gibi zer-ger sünbül

Sâye-i gül düşüp endâmı gögermiş n'aceb
Şîşe çekdürse yapışdursa mükerrer sünbül

Dün temâşâda 'aceb şu'bedeler gösterdi
Ḥoḳḳa-bâz-ı felegüñ kendü birâder sünbül

Çınḳıraḳlar idüp âvîḫte ṭarf-ı külahe
Ki laṭîfeyle aça gülleri ḳaşmer sünbül

Bir şoġanla geçinürken yine eṭrâfına
Bunca miskîn-i siyeh-kâseyi besler sünbül

Ḳadeh-i 'ayşe ḳomış gibi olanca naḳdîn
Mâyî püskülli tchî-kîseyi silker sünbül

Çeteleyle geçinür ney-kede-i gülşende
Ne ḳadar maşraba nûş eyleye kerter sünbül

Lâle-i sürḫı da kendü gibi gök zurna ider
Her ḳadeḥ cur'asını üstine serper sünbül

Yılda bir yol sefer-i 'âlem-i bâlâ eyler
Şoñra ḳaç ḳıṭ'a şemâmeyle gelür her sünbül

Şekl ü sîmâda Ḫudâvend-i Celîlü'l-ḳadrüñ
Dergehüñde dikilen ṭuġına beñzer sünbül

Zînet-i gülşen-i dîn Ḥażret-i Şeyhü'l-islâm

Ki ider menḳabetin cöngine defter sünbül

Ol felek-pâye ki ikrâmı içün lâyıḳdur
Lâle zer-micmer ola dûd-ı mu'anber sünbül

Ol Hümâ-sâye ki bir hindû-yı cârû-keşidür
Adını bâgçe ḫüddâmı ḳomışlar sünbül

Ol ki carûbî-i meydânına şâyân olsa
Per-i 'Anḳâ ḳadar olurdı muvaḳḳar sünbül

Ol ki feyż alsa olur himmet-i vâlâsından
Ṭûbî-i ḫuld-ı berîn ḳaddine hem-ser sünbül

Ḳıṭ'a-ı kâġıża ẓıll-ı ḳalemi düşse olur
Sîm-gûn şafḥa-ı kâşîde muṣavver sünbül

'Anberîn gîsû-yı cânâneyi cârûb itmiş
Ḳapusında bula ta pâye-i mih-ter sünbül

Sünbülistân ideli bâġı nesîm-i luṭfı
Reşk ile oldı perîşân ü mükedder sünbül

Câme-i şabrını çâk itdi dikiş ṭutmaz ise
Açılursa gice bir semte tegeller sünbül

Degme bir şemmesi üzre ṭoḳuzar bend örmiş
'Iṭr-ı'aḫlâḳını bu mertebe şaḳlar sünbül

Nil-gûn rîşe mekes-rân-ı muṣanna' bulmış
Bezm-i ḫâṣında mekes-rânlıġı ister sünbül

Nâfe-i menḳabet-i ḫâmesi bâzârında
Kârını ḳara boyâ göġ çivîd eyler sünbül

Serverâ bâġçe-i luṭfuña bekçi olalı
Oldı ârâste-i elṭâf ü zîver sünbül

Bâġ-ı iḥsâna devâtından idüp bir dollâb
Asümânı ḳovalar eyledi yer yer sünbül

Selsebîl-i keremüñden şulanur ṣubḥ ü mesâ
Şu çemen-zârda ister gül ü ister sünbül

İktibâs eylese ḥôrşîd-i żamîrinden nûr
Bâġı meş 'al-şıfat eylerdi münevver sünbül

Dolaşup Seb'a-i Seyyâre-şıfat âfâḳı
Yedi deryâ ile gezdi yedi kişver sünbül

Bulmadı ravżа-ı luṭfuñ gibi âsâyiş-gâh
Gezdi ser-deste çomaġile ḳalender sünbül

Çemen-i vaṣfına nüh beyt ile bu tâze ġazel
Oldı gûyâ ki ṭoḳuz lûleli bir ter sünbül

Olmasa mâye-i âhumla muḥammer sünbül
Gök duman itmez idi bâġı ser-â-ser sünbül

Erġavân gibi olurdı yüzi aḥmer ḳânı
Olsa eşkümle eger nâmiye-perver sünbül

Aldıġile ḫaber-i zülfi çemenden ḳopdı
Müşg-i Rûmî ile at başı berâber sünbül

Żabṭ içün bâġçe-i ḥüsnüñi ibrâz itdi
Bir perîşan ḫaṭ ile ṣakk-i müzevver sünbül

Ṭurrаña ṭaḳmaġa şâyeste degül sulṭânum
Bâġda deste işidür açılan her sünbül

Baḳma göġ olduğuna pîç ü ḫâm-i destârı
Şân-ı zülfüñde yine Ḥaḳḳ sözi söyler sünbül

Ḳaç fitîl işledi bu ġamze-i ḫûn-rîzüñden
Bellidür ṭaşrada ḳor uçların ekser sünbül

Dir göŏren çeşme-i la'lüñde duḫân lûlesini
Hay gördüñ mi bitürmiş leb-i Kevşer sünbül

Şabitâ bir iki şeftâlû ḳoparsam ne olur
Bâġçemden ḳoparırken o gül-i ter sünbül

Def-i şıḳlet idelüm geldi buḫûr-ı ma'nâ
Eyledi meclis-i 'irfânı mu'aṭṭar sünbül

İsticâbet demidür bezm-i ṣafâya gelsün

Bir du'â eyliyelüm ṣıdḳ ile n'işler sünbül

Nitekim feyż-i İlâhîden alup neşv ü nemâ
Vire ṣaḥn-ı çemen-i 'âleme zîver sünbül

Her ṣabâḥ eyliye bir bâġda taḫṣîṣ-i mizâc
Hem dimâġın ide pür-neſḥa-i 'anber sünbül

Sell idüp ḫaşma ġazâ ḳaşdına ḫançer sûsen
Çeke Allâh içün a'dâsına şeşper sünbül

IX

BERÂY-I SEYYİD FEYŻU'LLAH EL-MÜFTİ

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Üşitdi cism-i laṭîf-i bahârı berd-i ḫarîf
Mizâc-ı nâzın idüp i'tidâldan ṭaḫrîf

Şitâda reh-zene soyġun viren bürehne gibi
Bahâruñ üstine ditrer ṭurur nihâl-i ża'îf

Göç itdi cânib-i meşṭâya şâh-ı sebz-i bahâr
Çadır çiçekleri ḳalḳup bozuldı cây-ı maṣîf

Şavuldı verd-i teri rence batdı ḫârları
Bu lâle-i zârda ne gül ḳalur ne ḫâr-ı ḫarîf

Olup nesîm-i rebî' mübtelâ-yı żîḳ-i neſes
Yatur mecâl-i teneffüsde yoḳ ża'îf ü naḫîf

Ḥırâm-ı ḳâmet-i bâlâsını şalındurmaz
Nihâl-i servi de şarşar bu rûzgâr-ı 'anîf

'Aceb midür yüreği ḳopsa bülbül-i zâruñ
Ki ṭıfl-ı goncayı gülden düşürdi bâd-ı ḫarîf

Ḳırâġı şanma dil altı olınca sûsen-i bâġ
Zamâne itdi nişâdur süfûfını te'lîf

Çemenden ayağını kesse n'ola serv-i revân
Ki bâğbân-ı şitâ ḳaṭ'ını ider tekṭîf

Döküldi mâ'ide-i ebr şöyle kim Ḫôrşîd
Zemîni sünger olup silse idemez taḫfîf

Şu ṭoldı cevfine ḥavżuñ ki Bîdpây-ı ḥakîm
Ayaḳlarından ider çeşme açmağı ta'rîf

Şoġutdı şayfı şitâ ile eyleyüp mâ-beyn
Girüp ara yire balġam bıraḳdı berf-i keşîf

Buḫâr-ı 'arż degül zîr-i ḫâkda Sevre
Ale'ṣ-ṣabâḥ samân atdırur şitâ-yı 'anîf

Yılan ayaġı olup mâr ü mûr-ı ṣaḥrâdan
Ṣoḳuldılar küre-i 'arżı eyleyüp tecvîf

Duyar felekde ne çenberden olduġın ḥallâc
Olınca berf ile 'âlem miṣâl-i ḳuṭn-ı nedîf

Şoġuḳ muâmele idüp bu serd mihr-i sipihr
İderse şiddet-i sermâ ile bizi taḫvîf

Felekde bir kerem-ıssıya ilticâ iderüz
Ki luṭfına ışınur böyle ṣad hezâr lehîf

Cenâb-ı ḳuṭb-ı şerî'at medâr-ı ġavṣiyyet
Re'is-i meẕheb ü millet imâm-ı dîn-i ḥanîf

Yegâne müctehid-i küll delîl-i ḫayr-i sübül
Vekîl-i faḫr-i rüsül muḳtedâ-yı şer'-i münîf

Suyûṭî-ḥâfıża nihrîr-i zer-keşî-taḥrîr
Zemahşerî-meleke ṣadr-ı Gerderî- taṣnîf

Ḫudâyegân-ı me'âlî-penâh Feyżu'llah
Şerîf-kevkebe 'allâme-i fehîm ü 'arîf

Melek-seciyye Ḫudâvend-i ṭâhirü'l-ezyâl
Ferîşte-menḳabe maḫdûm-ı pâk-dîn ü 'afîf

Kerrûbiyân ġuref-i 'arşı itdiler tezyîn

O günki mesned-i fetvâyı eyledi teşrîf

Tebâr-ı pâki peder-ber-peder 'arîḳ ü âṣîl
Ekârim-ı nesebi ced-be-ced ḥasîb ü şerîf

Görüp meziyyetin itdi ḳadr-şinâs-ı ezel
Efâżıl-ı ḳudemâ üzre ṭurre-i teslîf

Reh-i şerî'at ü fetvâsı fażlı gibi raṣin
Ṭarîḳ-i râsiḫ-i taḳvâsı dîni gibi raṣîf

Eger imâle-i kilk itse semt-i taḥrîre
İderdi hep ḳudemânuñ eserlerin taṣḥîf

Tenezzül eylese vâdî-i şi'r ü inşâya
Yerâ'-ı naẓmına vaṣṣâflar olurdı vaṣîf

İderdi istese bir mûyı fikr-i bârîki
Hezâr nîme vü her nîmesin yine tanṣîf

Sebîl-i lûle-i aḳlâmı olmasa cârî
Ḳalurdı luṭf ü kerem çeşme-sârı ḫuşk ü ḫafîf

Añılsa şemme-i aḫlâḳı bir beyâbanda
Virürdi kem'eti mânendi nâfe bûy-ı laṭîf

Zemîn-i şûrede ya vaṣf olunsa taḳrîri
Dönerdi ḳıṭ'a-i kebbâda ḫanẓal-ı ḥırrîf

Ḳamerle hâle degül şeb-be-şeb alup Nâhîd
Simâṭına götürür ṭabla-i zer üzre rağîf

Muhâcirî-şerefî Bû-Ḥanîfe-efḍâlâ
Eyâ semîda'-i müstaġfirî beyân-ı naẓîf

Cenâb-ı Muṣḥaf-ı iclâline yemîn iderüm
Eger iderse ḳażâ bir ḫuṣûṣ içün taḫlîf

Bu şem'-i meclis-i 'irfânı kim çerâġ itdüñ
Ṭutuşdı âteş-i reşk ile ḥâsıd-ı ġatrîf

Faḳîri mekrümet-i bî-nihâyeñ itdi ġanî
Maḳam-ı ye's ü tażaccurda itmeden tevḳîf

Ḳalaydı ṭâli-i şeb-gûne şubḥ-ı maḥşere dek
İderdi va'de-i ferdâ-yı kiẕbi de tesvîf

Eger aġırlamasa himmet-i girân-mâyeñ
Ḳılardı ḫaşm-ı şaḳîl-i sebük-ḫıred taḫfîf

'Alc'l-ḫuṣûṣ bu müfred-süvâr-ı râyiż-i çarḫ
Ki pâyimâlüm içün baḫtum eylemişdi redîf

Cemî'-i mâ-melekûm ḳıldı 'arża-i târâc
Ne bel.. ṣâmit ü nâṭıḳ ne ḫôd telîd ü ṭarîf

Yine 'atiyyeñ idüp cümlenüñ telâfisin
Yirine geldi telef-kerde-kâr ü bâr-ı selîf

O iltifâtları bir dem itmesem taḥdîş
Ḥuḳûḳ-ı ni'metüñi itmiş olurum tecdîf

Raḳîḳ-i ḥalḳa be-gûşi miṣâl-i ḥalḳa-i der
Hilâl-veş ḳoma hâricde şâm-ı ġamla clîf

Yirinde dâḫile bir himmet eyle sulṭânum
İdüp mu'âvaża-i i'tibâr ile talṭîf

Semend-i ṭab' şaçaḳlile raḳṣ-ḫâhândur
Ḳanı o raḫş-ı gedâ gibi dîr-pây-ı 'acîf

Yeter mücâzefe perdâzî-i sühen Sâbit
Olur mı bâd ile mikyâli eylemek taṭfîf

Ḳaṣîde der-ḫôr-ı ḥüsn-i ḳabûl olur dirseñ
Zihî taṣavvur-ı bî-ṭâ'il ü ḫayâl-i saḫîf

Gelür mi hîç mehekk-i ṣaḥîḥ-i naḳḳâda
Şu naḳd-i nâsere kim ide ṣayrefî tezyîf

Edâ-yı ḫıdmet-i mıdḥat muḥâldür çün kim
Kümeyt-i ḫâmeyi semt-i du'âya ḳıl taṣrîf

Niteki muḳteżî-i rûzgâr ile her sâl
Te'âḳub eyleye hengâm-ı şayfı faṣl-ı ḫarîf

Sinîn-i 'ömr-i 'azîz ü şerîfinüñ Mevlâ

Mi'atın ide ulûf ü ulûfunı taż'îf

Nücûm-ı çarḫdan efzûn ola çerâġları
Ki bilmeye 'adedin tûr-veş debîr-i ẓarîf

X

BERÂY-I ES-SEYYİD FEYŻU'LLAH EL-MÜFTİ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilatün Fâilün

Çekmedin iḳbâl-i baḫtum imtinân-ı aḫterî
Oldı bir luṭf-ı tenâhî-nâ- peẕîrüñ maẓharı

Geldi çıḳdı menzil-i maḳṣûda reh-pûy-ı ümîd
Hâḍî-i tevfîḳ olup ol güm-sürâġuñ rehberi

Var ise ṣâḥib-nefes bir mübtelânuñ âhıdur
'Aksine devr itdüren dolâb-ı çarḫ-ı çenberi

Dest-gîr-i kemend-i Rüstem-i iḳbâl ile
Bîjen-i dil oldı ḳayd-ı çâh-ı mihneden berî

Ser-firâz itsem 'aceb mi şeh-süvâr-ı baḫtumuñ
Sâye-i ferruḫ-pey-i bâl-i Hümâdur şehperi

Sâḳî-i bezm-i temennâ dest-i ümmîd-i dile
Şundı ḫôş geldüñ diyü bir sâġar-ı cân-perveri

Ḥabbeẕâ sâġar ki dürdi-nûş şahbânuñ bulur
Reşḥa-i feyżinde te'şîr-i şârâb-ı Kevŝerî

Kevŝeri dil-teşne-i yek-ḳaṭre câm-ı feyż ider
Bu şarâb-ı pür-şafânuñ bir dil-ârâ sâġarı

Böyle bezmüñ 'âlem-i âbın gören meşreb daḫi
N'eylesün câm-ı Cem ü âyîne-i İskenderi

Rub'-ı meskûn-ı temennânuñ serîr-i ḥaşmetin
Żabṭ ü teshîr eylesün bî-minnet-i engüşteri

Ben ki bu keyfiyyetüñ bir ġırre mest abdâlıyum

N'eyleyüm tâc-ı Ferîdûn ü külâh-ı Ḳayṣeri

Ṭoprâġı altun ider bir kimiyâ buldum bu gün
Ḥâke ṣaymazsam n'ola şimden gerü sîm ü zeri

Żerresin virmem eger iksîr-i gerdûna dahi
Ṣad cihân ḳurş-ı zer-i mihr ile olsa müşteri

Bende bir ibrîż-i ḫâliṣ var 'aceb mi olmasam
Fenn-i iksîründe meftûn-ı maḥabbet-güsteri

Cevher-i iksîr- a'ẓamdan müferriḥdür bana
Ḥaẓret-i 'allâme-i dîn-perverüñ ḫâk-i deri

Ol ki erbâb-ı kemâl icmâ'ı üzre ṭabi' îdür
Ḫayl-i i'câz-âferînân-ı cihânuñ mefḫari

Ol ki ṣaḥn-ı lâ-mekân-ı maẓmı eyler pür-ġubâr
İtse vâdî-i taḫayyülde eger cevlân-gerî

Ol ki vird-i ṣubḥ ü şâm eyler ḳeiâm-ı pâkini
Çille-peymâyân-ı ḳurb-ı Kibriyânuñ ekşeri

Asümân-ı ḳadr ü câhuñ âfitâb-ı rûşeni
Bürc-i 'izz ü rif'atüñ tâbende mâh-ı enveri

Maḥfil-i câh ü celâlüñ 'âlem-ârâ fâżılı
Nesned-i fazl u kemâlüñ ṣadr-ı ma'ânî-perveri

Kûh-ı Ḳâf-ı ḥikmetüñ Sîmurġ-ı vâlâ menzili
Rub'-ı meskûn-ı 'ulûmuñ fâżıl ü dâniş-veri

Ṣadr-ı 'âlî-rütbe Feyżu'llah Efendi kim odur
Kâbir^en 'an kâbir iklîm-i mekârim serveri

Menzilet-ber menzilet ebnâ-yı 'aṣruñ a'ẓamı
Ced-ber-ced ḫeyl-i maḫâdîm-i kirâmuñ ekberi

Żât-ı ḳudsî fıṭret ü ferḫundesidür ḫâliyâ
Mesned-ârâyende-i seccâde-i peyġamberî

Ḳuvvet-i ḳudsiyye-i feyż ile ṭab'-ı pâkidür
Bî-tekellüf 'âlem-i endîşenüñ vaḥy-âveri

Ḫâme-i naẓmında feyż-i rûḥ-ı ḳudsî muḫtefî
Nefḥa-i ḫulḳında mużmer reng ü bûy-ı âżerî

Vaṣf-ı aḫlâḳın taṣavvur itse ʻılk-i müşg-bîz
'Alem-i bâlâya neşr eyler şemîm-i 'anberî

Ṭab'ı kim gencîne-i lâ-reyb-i sırru'l-ġaybdur
Ḫâme-i naẓmıdur anuñ iki başlı ejderi

Dest-i gevher-bârını naẓm itse bir şâ'ir eger
Ḥaşre-dek ceyb-i ḫayâlinden dükenmez cevheri

Bî-müzâhim bûy-ı ġaret-kerdesin alurdı gül
Meclis-i şer'îne iḥżâr itse bâd-ı şarşarı

Belki iẓhâr-ı taẓallum eylese taḫlîṣ ider
Ḫâr-ı ẓâlim pençesinden dâmen-i verd-i teri

Ol ḳadar olmış bu ecrâm-ı firâż-ı bî-sütûn
Ḳuvvet-i ḳudsiyye-i tedbîrinüñ fermân-beri

Devr iderken âsümânı gerdişinden döndürür
Görse ger mir'ât-ı devvârında şekl-i münkeri

Müsta'idd-perver Ḫudâvendâ ma'âlî-perverâ
Ey fuḥûl-ı kümmelîn-i 'âlemüñ ser-defteri

'Arż-ı ḥâlüm var ġubâr-ı âsitân-ı dergehe
Ḫâk-fersâ-yı niyâż olduḳda rûy-ı çâkeri

Sürme-i ṭûṭî-i nuṭḳ oldı çep-endâzî-i çarḫ
Ḳande ben ḳande edâ-yı Ḥaḳḳ-ı vaṣf-ı çâkeri

Ṣadmesinden dem-nefes bağlandı râh-ı sînede
Şöyle şiddetle doḳundı rûz-gâruñ şeşperi

Yoḫsa bu elfâẓ ile vaṣfûñ mı eylerdi senüñ
Böyle bir meydân-ı naẓmuñ şeh-süvâr-ı ṣaf-derî

Ol ki âġâz itse na't ü vaṣfına memdûḥınuñ
Süllem-i çarḫ-ı mu'allâdur bir ednâ minberi

Ol ki feyż-i ḫâmesinden cân bulur raḳṣân olan

Levḥ-i dîvâr-ı ṣanem-gehde Mesîḥüñ peykeri

Ol ki gâhî meclis-i rûḥâni-i endîşede
Bir ġazel taḳsîm ider kim mest olur dîv ü peri

Bî-tekellüf geçdi cümle 'âşıḳ-ı bî-dilleri
Geldi ṣadr-ı sîne-i câna oturdı ḫançeri

Zülf kim meydân-ı âşûbüñ kemend-endâzıdur
Dil ṭutup bend itdi ḳalb-i 'âşıḳ-ı ġam-perveri

'İşî-i vaḳtı olsa da zünnâr-bend-i 'ışḳ ider
Ol büt-i 'âşıḳ-firîbüñ gîsûvân-ı kâferi

Yaḳsa bi'l-külliye gül eczâ-yı cismin bülbülüñ
Pây-ı gülbünden cüdâ olmaz yine ḫâkisteri

Mezheb-i 'âşıḳda maḥż-ı küfr olur itmezse dil
Ṭâḳ-ı miḥrâb-ı perestiş ebruvân-ı dilberi

Ḳani ben ḫûn-ı ciger sen câm-ı mey nûş itdigüñ
Hîç yâd itmez misin ey bî-vefâ ol demleri

Şimdiden ṣoñra zebân-bend-i maḳâl ol Ṣâbitâ
Tâ-be-key bu lâf-ı bî-ma'nâ guzâf-ı serserî

Niyyet-i pâkîze vü ṣıdḳ-ı ṣafâ-yı ḳalb ile
Bir du'â ḳıl kim ola iḫlâṣ-ı tâmuñ maẓharı

Tâ ki bâd-ı şurṭa-ı tevfîḳ ile biñ yılda bir
Devr ide gâhî murâd üzre bu çarḫ-ı çenberî

Ẕât-ı mümtâziyle revnaḳ-yâb-ı ḥüsn olsun müdâm
Çâr- bâlîn-i mu'allâ-pâye-i vâlâ-terî

Dergeh-i eyvânınuñ dîvânı ṭursun ḥaşre dek
Gösterüp hengâme-i ferr ü şükûh-ı maḥşeri

Ḫıżr-ı himmet reh-nümûnı baḫt ü devlet rehberi
Çarḫ maḥkûmı felek münḳâdı Mevlâ yâveri

XI

KASİDE BERAY-I HASAN PAŞA EL-VEZİR

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Yine kitâbe-i bâb-ı bahâra kilk-i ḳadîr
Çemende âyet-i Allâh nûr ider taḥrîr

Yine muṣavvire-i feyż-i baṭn-ı ġabrâda
Cenîn-i ġoncayı gül gibi eyledi taṣvîr

Bitürdi nâmiye gülşende bir nebât-ı ḥasen
Ki itdi nefḥası ceyb-i zamâneyi ta'ṭîr

Aḳıtdı künglerinden 'urûḳ-ı eşcârüñ
İdüp ṣu yolların üstâd-ı lem-yezel ta'mîr

Der-i bahârda gül-miḫ-i zîb olan gül-i ter
Şitâ ḳapusına mîḫ oldı eyledi tesmîr

Şu feyżi gör ki eḳâlîm-i seb'a-i âlem
Olur leṭâfet ile heşt-bâġ-ı ḫulde naẓîr

Şaçup ṣu yirine ḫarcandı sîm-i mudḫerîn
Yetişdürince bir iki şükûfe ebr-i maṭîr

Miṣâl-i jâle döküp ḫâke nûr-ı bâṣırasın
Fırâḳı itmiş iken bir eli 'aṣâlı Ḍarîr

Sürünce pîrehen-i Yûsuf-ı güli yüzine
Açıldı dîde-i Ya'ḳûb-ı nergis oldı ḳarîr

'Afîfe-i çemene seng-i ḳazf atup şebnem
İdince çeşme-i şâd-âb-ı ḫâṭırın tekdîr

Çemende pâkî-i dâmânına şehâdet içün
Ṭuyûr-ı nağme-serâdan getürdi cem'-i keşîr

Ḥarîm-i gülşenüñ iç mehteri nesîm-i seḥer
Döşetdi ṣoffaya bir ferş-i sebz-reng ḥarîr

Buḫûr-ı Meryemi de lâle miçmerinde yaḳup

Bütün nişîmen-i gülzârı eyledi tebḫîr

Selâma ṭurdı ḫıyâbânuñ iki cânibine
Miṣâl-i şâṭır idüp serv dâmenin teşmîr

Nedür bu zînete bâ'iṣ meger ki binse gerek
Bahâr seyrine ṣâḥib-ḳırân-ı 'âlem-gîr

'İmâd-ı ḳubbe-i dîvân-ḫâne-i devlet
Sütûn-ı ḳaṣr-ı 'adâlet vezîr-i mihr-żamîr

Medâr-ı ḳuṭb-ı vezâret bahâr-ı emniyyet
Emîn-i mühr-i ṣadâret cihân-güşâ-yı dilîr

Temîme-i 'adüd-i şân ü ḥilye-i 'unvân
Cemâl-i kürsî-i dîvân ü zîb-i ṣadr-ı serîr

Vezîr-i a'ẓam-ı 'Ankâ-şiyem Ḥasan Paşa
Ki itdi luṭf ile dünyâyı kendüye teshîr

Müzehheb olsa şu ṭaşt-ı mükevkeb-i gerdûn
Olurdı maṭbaḫ-ı câh ü celâline kef-gîr

Mücevher olsa hilâl-i sipihr-i âyine-gûn
Silâḥdârına eylerdi ḳabża-i şemşîr

Ḥubûb-ı encüm ile çarḫ mâlikânesidür
Ki baḫtı keyl-i meh-i bedr ile ider ta'şîr

Ḳabâ imiş diyü giymezdi bir perestârı
Doḳutsa ṣırma telin âfitâb itse ḥarîr

Gül-i menaḳıbını bulsa ber-güẓâr eyler
Ḫazînedâr-ı bihişte şabâ bilâ-te'ḫîr

Kemân-keş-i ḳader-endâz-ı baḫtı itdi yine
Kemân-ı Rüstemi ḳavs ü şihâb-ı şâḳıbı tîr

Degül hilâl-i felek şesti pekçe çekmek ile
Ḳırıldı fırladı gerdûna nîme-i zih-gîr

Faṭîr-i ṭıynetini luṭf-ı mebde'-i feyyâż
Ḫamîre-i gül-i cennetle eylemiş taḫmîr

'Araḳ-feşân olıcaḳ ol leṭâfeti viremez
Bihiştüñ itseler incu şükûfesin taḳṭîr

Hevâ-yı şemme-i ḫulḳı ṭoḳunsa bir kerre
Döner şemâme-i sârâya ḫâk-i kende ġadîr

Olurdı sünbül-i cennet piyâzına hem-ser
Dikilse bâġçe-i luṭfına piyâz ile sîr

Ḥalâvet-i süḫeni żikr olunsa bâdiyede
Olur 'uṣâre-i ḫanẓal şeker ḳonulmış şîr

Gelince ḫâṭıra tiryâḳ-ı luṭf ü merḥameti
Ledîġ-i mâr-ı ġama zehr eylemez te'şîr

O gün ki mührî alup geçdi ṣadr-ı vâlâya
Melâ'ik eyledi rûḥ-ı peyemberi tebşîr

Zamân-ı ma'deletinde civâr-ı ḥıfẓa alup
Ġazâl-i mâdeyi hemşîre itdi nerre-i şîr

Geleydi 'aṣrına Kisrâ devât-ı ma'deleti
Ṭaḳardı töhmet-i ẓulm ile boynına zencîr

Yâ żabṭ ü rabṭ-ı eşşirrâdaki taḳayüdden
O deñlü oldı ṣadâ-yı mehîbi 'âlem-gîr

Ki gelse sem'ine mestâne na'rası eyler
Çemende çûpek-i gülbünle bülbüli ta'zîr

Leb-i muḫaddere-i gülde bulsa bûy-ı şarâb
İderdi merkeb-i bâd-ı nesîm ile teşhîr

Ḳoyup şenâ'atı mey-ḫâre uydı aḫyâre
Miṣâl-i ḳıṣṣa-ı Aṣḥâb-ı Kehf ile Ḳıṭmîr

Çıḳardı dâ'iye-i fısḳı rind ḳalbinden
İdüp o ḳapuyı mismâr-ı dâġ ile tesmîr

Elinde ḫâmesi bir şem'a-i buḫûra döner
Eger şemîm-i devâtın sitâyiş itse debîr

Bedîd olunca semen-zâr-ı kâġıż üstinde

Virür benefşe-i ṣaḥḥı dimâġa bûy-ı 'abîr

Furûġ-ı râ'yini iş'âl idüp żamîrinde
Gice'yle eylese a'mâl-i fikret ü tedbîr

Miyâna perde ider şerm-i nûr-ı 'aḳlından
Beyâż-ı çâr-şeb-i ṣubḥı âfitâb-ı münîr

Nesîm-menḳabe destûr-ı âżer âṣârâ
Eyâ şüküfte bahâr-ı ḥadîḳa-i taḳdîr

İdelden âb-ı ḥudûṣ üzre gerdişe âġâz
Şu vâj-gûnece dôlâb-ı âsümân-ı eṣîr

Şu ṣûrete ḳomadı gülsitân-ı salṭanatı
Bu rûzgâra gelüp gitdi bunca mîr ü vezîr

Güzel ayırtladuñ ḫâr-zâr-ı âzârı
İdüp ḥadîḳa-i nâmûs-ı devleti taḥîr

Bıraḳdı dâmen-i aṣḥâb-ı 'ırżı destinden
Edeble ḳuyruġını ḳışdı her seg-i şirrîr

Şu istiḳâmet ile doġrı söyle sulṭânum
Ne veçh ile ideyüm sana Âṣafı tanżîr

O taḫt-gâh-ı Süleymânı virdi bir dîve
Sen itdüñ ehremenân-ı zamânıyı tedmîr

Zihî seciyye ki bu çâr-bâġ-ı 'âlemde
Şemîm-i ḫulḳuña dil-dâdedür ṣagîr ü kebîr

Ḫôşâ 'atiyye-i efrâd-ı cins-i Âdemde
Nesîm-i luṭfuña âmâdedür ġanî vü faḳîr

Şu ferr ü kevkebe kim heb du'â eserleridür
Ki ṣubḥ u şâmda ḳuṭb-ı zamân ider tekrîr

Ṣaḥâbe-menḳabe fetvâ-penâḥ-ı 'âlem kim
Nigâh-ı himmetinüñ gûşesindedür iksîr

Ḳatâde-mertebe 'allâme-i mu'aẓẓam kim
Yerâ'asile ider çarḫ-ı fitneyi taḥżîr

Şerîf-kevkebe Seyyîd 'Alî Efendi ki dehr
İder devâtına altun oluḳ ḳadar tevḳîr

O rû-şinâs-ı mufaḫḫam ki mürşid-i ilhâm
Şenâsın itse bu elḳâb ile ider ta'bîr

İmâm-ı mâṣṭa-bend-i 'arâyis-i te'vîl
Hümâm-ı şâne-zen-i çîn-i ṭurre-i tefsîr

Ṣaf-ı ni'âldeki bûriyâda idi yeri
Geleydi meclis-i tefsîrine İmâm Ḥaşîr

Alurdı gönlüni dest-i firîb ü dilberden
Vireydi 'âşıḳa fetvî-i da'vî-i taġrîr

İfâża-i berekâtı vuḥûşa dek câri
Ki bir ḥamel-peçe-i mürde-mâder istese şîr

Leb-i ḫayâle alup maşş idince pistânın
Ġadîr olur leben-i mâda âhû-yı taṣvîr

Nevâl-ı bülbül-i kilki ḫalâvetin viremez
Ġıdâ-yı ṭâ'ir-i ḳuds olsa erzen-i encîr

Bıraḳsa żerre-i ḫôrşîd-i râ'yi bir pertev
Dönerdi ma'den-i kâfûra kân-ı tûre-i ḳîr

Dürer disem o maḳâl-i fevâ'id-âṣârâ
Bu müdde'âya ider ḍav-ı fikreti tenvîr

'Aceb mi lezzet-i taḳrîrine doyulmaz ise
Derûn-ı teşneyi hîç ḳandurur mı tâze 'aşîr

Eger 'aṣâsını ḍarb itse seng-i maḥbereye
Kelîm-i ḫâmesi Âb-ı Ḥayât ider tefcîr

Maḳâmı żâtına żâtı maḳâm-ı 'ilme sezâ
'Ulüvvi şânına şânı 'ulüvv-i faźla cedîr

Henûz lâyıḳına düşdi mesned-i fetvâ
Henûz ṣâḥibini buldı ol maḳâm-ı ḫaṭîr

Fürûġ-ı bî-meded-i fecr-i kâżib oldı nihân

Belürdi ṣıdḳ u ṣafâ-yı ṭulû'-ı ṣubḥ aḫîr

Helâk idük hele derd-i zaḫîr-i kâẕibden
Ḥakîm-i dâfi'a sürmeyle eyledi tedbîr

İşitdi nâle-i şeb-gîr-i derd-mendânı
'İbâda merḥamet-en Îzîd-i semi' ü başîr

Getürdi ṣadr-ı mu'aẓẓamla Şeyḫü'l-islâmı
Umûr-ı 'âmmede itdi müsteşâr ü müşîr

Birisi lûle-i ḫâmeyle ṣu sepüp mülke
Birisi itmede cârûb-ı tûğ ile taṭhîr

Anuñ diyânet dünyâyı eyledi ışlâḥ
Bunuñ mehâbeti bed-ḫâh-ı devleti tedmîr

Kemend-i mihr ü maḥabbetle ittifâḳ üzre
Şu ḫalḳı eylediler luṭf ü iltifâta esîr

Biri benüm ki yine rıḳḳı iḫtiyâr iderüm
Zamâne eylese emr-i 'ıtâḳda taḫyîr

Ḳalem gibi ikisinüñde 'abd-i muḫlişiyüm
Ne ârzu-yı kitâbet ne raġbet-i taḫrîr

Zekât-ı devlete bir müstaḥiḳḳ ararlar ise
Şu tâb-ḫâne-i renc ü 'anâda işte faḳîr

Niyâzlar iderüz luṭf idüp ḳayırsunlar
Faḳîre iş ḳayırur yoḫsa baḫt-ı pür-tezvîr

Ozanlıḳ eyleme Şâbit ḥuzûr-ı Âṣafda
'Aẕâb-ı vâ'iẓ-i mikşârı eyleyüp tezkîr

Du'â zamânı da oldı ṣımâḫuma geliyor
Ṣaf-ı melâ'ikeden ṣîṭ ü ṣayḥa-i tekbîr

Bolay ki ḥıfẓ ide Allâh ol du'âdan kim
Ola dilenci münâcâtı gibi bî-te'ṣîr

Niteki her sene 'âdetçe mevsim-i âzer
İde merâsim-i dey-mâh-ı bâridi taġyîr

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Gül-i vücûdların gülşen-i sa'âdetde
Müdâm tâze ṭutup ḥıfẓ ide ḥafîẓ ü naṣîr

Ġubâr-ı süddelerin bûse-gâh idüp 'âlem
Miṣâl-i bâb-ı selâm ide ḥaşre dek tevḳîr

'Atiyye-ḫâhları behre-mend ü şâd ü faḫûr
Ḥâsûd-ı câhları derd-mend ü ḫâr ü ḫaḳîr

XII
ŞEYḪÜ'L-İSLÂM-ZÂDE MERḤŪM FEYẒU'LLAH EFENDİ MEKKEDEN GELDÜKDE TEŞEKKÜR

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ka'beden müjde-res-i şevḳ şitâbân geliyor
Neş'e-i dârû-yı tebşîr ile rakşân geliyor

Ḳıbleden degdi yine feyz-i nesîm-i ḳudsî
Nefesinden eser-i nefḥa-i raḥmân geliyor

Ḥabbeẕâ neş'e-i ḳudsiyye ki ta'bîr idemem
Eserinden gönüle ḥâlet-i vicdân geliyor

Gidiyor ḳâfile-sâlâr-ı keder ḫâṭır dan
Gerd-i şeh-bender-i şevḳ oldı nümâyân geliyor

Ḫaylîden gitmiş idi râḥile-i râḥat-ı cân
Ḥâliyâ nâḳa-i maḥmil gibi nâzân geliyor

Süpürülsün ḥarem-i sîne ġubâr-ı ġamdan
Keyf dirler dile bir ṭufralı mihmân geliyor

Dârû-yı himmet ü tiryâḳ-ı 'inâyet dirler
Zaḫm-ı ef'î-i ġamuñ derdine dermân geliyor

Çıḳsun erbâb-ı ma'ârif reh-i istiḳbâle
'İzz ü iḳbâl ile ser-defter-i 'irfân geliyor

Ḳâḍı-ı Mekke ciger-gûşe-i Şeyḫü'l-islâm
O melek-şime o maḫdûm-ı süḫendân geliyor

Gerçi maḫdûm-ı feżâ'il-şiyem-i şânîdür
Rûḥ-ı şânî de disem vaṣfına cesbân geliyor

Pîr-i Ken'ân ḳadar şevḳ virür vâlidine
Bûy-ı gül-pîrehen-i zâde-i żî-şân geliyor

Gird-bâd añlama pâyine düşüp Baṭḥâdan
Rûma teşyî iderek rîk-i beyâbân geliyor

Kıymeti cevhere beñzer kafes-i zer-gerde
Nâzenîn taht-ı revân içre hırâmân geliyor

Ferr ü iclâl yemîninde yesârında şükûh
Ferruḫ ü mübtehic ü ḫurrem ü ḫandân geliyor

İḳtibâs eyliyelüm pertev-i efżâlından
Neşr-i envâr iderek mihr-i dıraḫşân geliyor

O Ḫudâvend-i kerem-menḳabeden dûr olalı
Ḳaṣr-ı eyvân-ı Sıtanbul bize zındân geliyor

Mübtelâ-yı yereḳân olmış idük bi'llâhî
Bu neşât ile biraz beñzimüze ḳân geliyor

Çeşm-i bed dûr ḫôşâ kevkebe-i rif'at kim
Dest-bûsına varan vâlih ü ḥayrân geliyor

Gören ol ḳuvve-i cem'iyyet ü istiḥzârı
'Aḳl-ı nâẓım gibi ḥayrân ü perîşân geliyor

Tutiyâ eylemeyen gerd-i reh-i iḳbâlin
Ḫâk-i idbâr-be-ser saḫt-peşîmân geliyor

Çehre-sây-ı der-i iḳbâli olan bendeleri
Mültefet 'avdet idüp cümle şenâ-ḫân geliyor

Ben de pâ-bûsına varduḳda nişâr eylemege
Ḫâṭıra bir ġazel-i nâdire-'unvân geliyor

Tâb-ı germ-âbe ile mirvaḥa-cünbân geliyor
Üfleyüp âteş-i ḥüsni 'alüvv-efşân geliyor

Sâḳiyâ rencî ḫumâruñda var ammâ ṣava gör

Meclise bir iki sâlûs-ı girân-cân geliyor

Gâlibâ bâzî-i 'ışḳuñda şaḳâlı bitecek
Yoḳlasam ṭâli'-i ruḫsâruñı liḫyân geliyor

Yâd-ı ḫaṭṭuñla tefe'ül idicek Muṣḥafdan
Âyet-i beyyine-i revḥ ile reyḥân geliyor

Ḳûze-i ḳadri şikest oldı gibi la'lüñde
Çeşmeden ṭıfl-ı sirişküm yine giryân geliyor

Ḳandehâr-ı lebi'uşşâḳa ma'îşet olmış
Zabṭına şâh-ı ḥüsnden dile fermân geliyor

Ṣâbitâ emr-i teġazzülde tamâm oldı velî
Daḫi endîşeye çoḳ ma'nî-i pinhân geliyor

Lîk hengâm-ı du'â geldi cünûd-ı ervâḥ
Meve-i deryâ gibi âmîne ḫurûşân geliyor

Nitekim Ka'beye eşrâf-ı me'âlî her sâl
Şâd ü mesrûr gidüp ḫurrem ü ḫandân geliyor

Ḫâne-i muḥteremi ola maṭâf-ı 'ulemâ
Bu temennâ dilüme cümleden âsân geliyor

XIII

BERÂY-I PAŞMAḲÇI-ZÂDE ES-SEYYİD 'ALİ EFENDİ

Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Dil âteş-i maḥabbet ile feyż-i âb olur
Deryâ gibi ki cemrede pür-âb ü tâb olur

Nîl-i hevâya düşdi bu gün noḳṭa cemreden
Şimden gerü serâb-ı maḥabbet şarâb olur

Yaḫ-beste mey ki pâre-i yâḳût-i sürḫ idi
Te'şîr-i cemreden yine lâ'l-i müẕâb olur

Davâ-yı imtizâcına berf ile cemrenüñ

Ateşle penbe ḳıṣṣası faṣlü'l-ḫiṭâb olur

Bir ḥamlesine tâb-ver olmaz erir gider
Dîv-i sefîd-i berfe de cemre şihâb olur

Ḳalmaz şu feyz-i cemre ile nev-bahâra dek
Her naḫl-i köhne tâze ve her şeyḫ şâb olur

Düşdükçe cemre micmere-i ġonca-ı güle
Nükhet şemîm-i 'anber ü şebnem gül-âb olur

Cemreyle ḫâb-gâhına âteş bıraḳdı gül
Bülbül döne döne ocağında kebâb olur

'Alemde luṭf-ı cemreyi murġ-ı çemen bilür
Ateş düşer derûnına pür-ıżṭırâb olur

'Alem ışındı cemreye zîrâ merâḥimi
Elṭâf-ı ġavs-i 'ahd gibi bî-ḥesâb olur

Müftî-i ḫâfiḳayn ki râzî de faḫr idüp
Ol âsitâna lâf-zen-i intisâb olur

Seyyid 'Alî Efendi ki çarḫ-ı faḳahete
Râ'y-i münîri hem meh ü hem âfitâb olur

Ḥelâl-ı müşkilât ki taḥḳîḳ-i baḥsde
Ceddi gibi medîne-i her'ilme bâb olur

Keşşâf-ı mużılât ki taḥḳîḳ-i dersde
Her lafẓı bir dür-i ṣadef-i intiḫâb olur

Tedrîse çıksa medrese-i ḳadr ü şânına
Nüh ṭâḳ-ı âsümân muḳarnes ḳıbâb olur

Ḫünkâra gitse seyr iden ol iḫtişâmı dir
Allâh ne ercümend ü ne 'âlî-cenâb olur

Ḫidmet-güẓâr-ı ġâşiye-keş gibi âsümân
Ol bâbda ki bende-i bî-irtiyâb olur

Ḫörşîd sünger ile ġubâr-ı rikâbını
Silmekde rûzgâr gibi pür-şitâb olur

Keşşâf bürḳa'ın açamaz bikr-i fikrinüñ
Ḥüsn-i beyâna nûr-ı ma'ânî niḳâb olur

Fevvâre-i ifâżası imdâd virmese
Baḥr-ı muḥîṭ-i 'ilm ü faẓîlet serâb olur

Fıskıyye-i yerâ'ası bir gün şuvarmasa
Bâġ ü bahâr-ı dîn ü diyânet ḫarâb olur

Dünyâya maḫż-ı râḥat iken ḥoḳḳa-i midâd
Çeşm-i ḥasûd-ı câhına 'ayn-i 'aẕâb olur

Taḳrîri lezzet ile dil-i pür-melâlde
Zaḳḳum-ı ġam 'uṣâresi heb şehd-i nâb olur

Dilden geçürse fikr-i şafâ-yı ḳarîḥasın
Ẓulmet esîr-i sicn-i ġama mâhitâb olur

Yâd itse luṭfı merhemini dil-ḫırâş-ı derd
Her nâḫunı ṭarîde-i târ-ı rebâb olur

Vârestedür ba'ûże-i ġamdan bilen bilür
Luṭfı cibinliginde ne nûşîne-ḫâb olur

Fetvâsın alsa destine bir mûr-ı nâ-tüvân
Ḳuvvetde pençe-tâb-ı pelengân-ı gâb olur

Âb-ı Ḥayâta vâṣıl olup Ḫıżra ḥarf atar
Dersinde ol ki maẓhar-ı luṭf-ı ḫiṭâb obur

Bâġ-ı behişte varsa da bulmaz güşâdelik
Bezminde ol ki maẓhar-ı ḳahr ü 'itâb olur

Vaṣf eyler olsa şemme-i ḫulḳ-ı kerîmini
Şâ'ir devâtı nâficeti'l-misk-i nâb olur

La'lîne nevk ile ḳalem-i sürḫ-i ġonca-pâş
Miḥrâb-ı faẓla şem'i buḫûr-ı ṣevâb olur

Dergâh-ı rif'ata dikilen ṭûġ-ı ḳadrine
Ḫörşîd ṭob ü şa'şa'a zerrîn ṭınâb olur

Taḳlîdi ġayrüñ ol reviş-i bî-mu' âdile

Temşîlde ḳażiyye-i kebk ü ġurâb olur

İşte ricâl ü işte cedel-gâh-ı ḳîl ü ḳâl
Çıḳsun alaya var ise bir hem-rikâb olur

Şadra seḥâb-menḳabetâ kân-ı re'fetüñ
Baḥr-ı mürüvvetüñ gibi nâ-ḳa'r-yâb olur

İksîr-i şemmesin ki eger tâbe-i nuḫâs
Manẓûrun olsa ṭâs-ı zer-i âfitâb olur

Bir ẕerre kimiyâ alan ol ḫâk-i pâydan
Mustaġnî-i ḥazâ'in-i Efrâsiyâb olur

'Ahd-i selefde çarḫa çıḳan dûd-ı âh-ı dil
Devrüñde kişt-zâr-ı ümîde seḥâb olur

Memlûk-ı dest-i ḳahr olan aḥrâr-ı rûzgâr
Luṭfuñ güninde ḫâce-i mâlik rikâb olur

Bu 'abd-i muḫlisüñde ki nâ-kâmdur henûz
Yek-ḳaṭre-i 'inâyet ile kâm-yâb olur

Me'lûf-ı luṭf ü 'âtifetüñdür baḳup ṭurur
Bir nân-pârecikle ne gün behre-yâb olur

Varduḳda 'arż-ı ḥâl ile bâb-ı 'inâyete
Nuṭḳ idemem sürâdıḳ-ı heybet ḥicâb olur

Sulṭânuma du'â için Eyyûbe varayum
Ol buḳ'a-i mübârekede müstecâb olur

Gülzâr-ı Üsküdârı da añduḳça murġ-ı dil
Tercîḥ-i cânibeynde pür inḳılâb olur

Anuñ şafâ-yı zübdesi şaḥn-ı ḫayâlde
Deryâ-yı ẕevḳ ü şoḥbete ṣâfi ḥabâb olur

Engûrını taḫayyül idince bunuñ daḫi
Her dâne ṭâs-ı ḳalbde dürr-i ḫôş-âb olur

Her ḳanġısı olursa cenâb-ı sa'âdetüñ
İḥsân ile ne mertebelerde müşâb olur

Ol bûm-zâr ü gûlsitân-ı ḫarâbda
'Azl-i imtidâdı ḳahrı ḳadar bî-ḥesâb olur

Tebrîk 'âdeti daḫi ma'lûm-ı devletüñ
Ancaḳ medâr-ı ḫarc-ı ẕehâb ü 'iyâb olur

'İffetde eyledüm ki zamân-ı ḥesâbda
A'mâl-i ḫayra raḥmet ü şerre 'aẕâb olur

Âb-ı ruḫ-ı ḳanâ'ati ni'met bilen niçün
Maḥcûb-ı dâġ-ı nâsiyye-i irtikâb olur

Şâbit yeter ki Âb-ı Ḥayât olsa da sözüñ
Ḥaddin tecâvüz eylese tûfân-ı âb olur

Bu şûrete yerâ'a-ı fetvâ-nüvis-i luṭf
Allâhü a'lem itse gerekdür cevâb olur

Tâ cemre ile her sene bu merkez-i zemîn
Mânende-i behişt-i berîn müstetâb olur

Düşsün ḳulûba cemre-i mihr ü maḥabbeti
Bu vaḳt-i pür-şafâda bu ḫâhiş şavâb olur

XIV

BERÂY-I ES-SEYYİDÜ'L-ŞEYḪ 'ABDÜ'L-ḲADİR EL-GEYLÂNÎ ḲADES ALLAHÜ SIRREHU

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Görem dirseñ eger dünyâda reşk-i bâġ-ı Rıḍvânı
Ziyâret ḳıl ḫarîm-i âsitân-ı pîr-i Geylânı

Budur ol âsitân-ı 'ışḳ kim nevbetle beklerler
Gelüp şâm ü seḥer çarḫuñ meh ü ḫôrşîd-i raḫşânı

Budur ol kân-ı ḳudsî-cevher-i iksîr-i himmet kim
Güneş gibi işin altun ider her bekleyen anı

Budur ol ḳıble-i ḥâcet ki ḳabż olsa der-i feyżi
Ṭavâf eyler recâ-yı basṭ ile cenâd-ı rûḥânî

Budur ol pâdîşâh-ı mülk-i bâḳî kim buçuḳ degmez
Serîr-i devletinde büsbütün bu 'âlem-i fânî

Bu resme naḳş ider ezhâr-ı medḥin levḥ-i ḥâṭırda
Şuvar bend-i ḥayâlüm eyledükçe ḥâme cünbânî

Lisânü'l-ġayb-ı ḥikmet maḥrem-i esrâr-ı ḳudsiyyet
Nigeh-bân-ı velâyet râz-dân-ı sırr-ı subḥânî

'Azîz-i muḥterem şeyḫ-i mükerrem mürşid-i ekrem
Medâr-ı ḳuṭb-ı 'âlem ġavṡ-i a'ẓam pîr-i nûrânî

Kilîd-i genc-i ḥaḳânî emîn-i râz-ı Rabbânî
Nedîm-i bezm-i ḫalvet-ḫâne-i esrâr-ı pinhânî

Şerîf-i nesl-i Aḥmed seyyid-i ẕî-şân ced-ber-ced
Gül-i Âl-i Muḥammed ġonca-ı gülzâr-ı 'Adnâni

Ol dem kim raḫş-ı himmet şaldılar meydân-ı ma'nâya
Velâyet'arşasınuñ yekke-rev çâpük-süvârânı

Varup ser-menzil-i ṣıdḳ ü ṣafâya cümleden evvel
Semend-i ṭab'-ı 'Abdü'l-Ḳâdir aldı şaḥn-ı meydânı

Mücevher tûtiyâ-yı çeşm idinmiş dîdeler rûşen
Ġubâr-ı maḳdeminden ḳudsiyân-ı 'arş-ı Raḥmânî

Melâzâ melce-i ġavṡâ penâhâ feyż dergâhâ
Eyâ ḫâk-i deri her derd-mendüñ maḫż-ı dermânı

Faḳîr-i ḫaste-ḥâlüñ derd-mendüñ pür-melâlüñdür
Şikeste Ṣâbit-i pür-cürme himmet ey ḳerem-kânı

Nigâh it naẓra-i iksîr te'ṡîr-i 'ınâyetle
Zer-i ḫâliṣ ḳılup ol ḫâk-i pây-ı ehl-i 'irfânı

Döküp âb-ı revân-ı feyżi ibrîk-i hidâyetden
N'ola pâk eylesen âlûde-i çirk-âb-ı 'ışyânı

Şefâ'at eyle taḳṡîrâtına dergâh-ı 'izzetde
Sözüñ geçmez degüldür ey nedîm-i ḳurb-ı Yezdânî

XV

DER-MEDḤ-İ ḤAŻRET-İ MEVLEVÎ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Olmak istersen eger feyż-âşinâ-yı mevlevî
Dâ'imâ olmaḳ gereksin ḫâk-i pây-i mevlevî

On sekiz biñ 'âlemi seyr itdürür âyinedür
Pür-ṣafâ mir'ât-ı ḳalb-i rûşenâ-yı mevlevî

El-ḥaẓer ṣad el-ḥaẓer gâfil şikest itme şaḳın
Ka'betu'llâhdur dil-i pür-incilâ-yı mevlevî

'Âşıḳâne şevḳ ile hû çekse hengâm-ı semâ'
'Arş-ı a'lâya urûc eyler ṣadâ-yı mevlevî

Eyler âhengi semâ' ṣad sevḳ ile Rûḥü'l-emîn
Gûşına girse ḳaçan âheng-i nây-ı mevlevî

'Âşıḳ-ı pâk-i'tiḳâd-ı ẕât-ı Mevlânâ iseñ
Naḳd-i cân-ı nâ-tüvânı ḳıl fedâ-yı mevlevî

Ṭâs-ı çarḫı günbed-i gerdûnı güm güm iñledür
Pür-ṭanin gülbâng-i şevḳ yâ Ḫudâ-yı mevlevî

Naẓra senc olsa tecellî-i cemâli seyr ider
'Işḳdur âyîne-i ḳudsî cilâ-yı mevlevî

Ṣad şükr kilk-i terennüm-rîz-i naẓmuñdur senüñ
Bülbül-i ḫôş-naġme-i gülşen-serây-ı mevlevî

Vâḳıf-ı esrâr-ı ġayb olmaḳ dilersen Ṣâbitâ
Mesnevî-ḫân ol da gör n'eymiş ṣafâ-yı mevlevî

Na't-ı Mevlânâ ile raṭbü'l-lisân ol dâ'imâ
Olmaḳ istersen eger feyż-âşinâ-yı mevlevî

XVI

BERÂY-I ḤALİL PAŞA

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Mübârek olsun eyâ Âṣaf-ı Süleymân fer
Bu ṭumṭurak-ı Cem ü iḥtişâm-ı İskender

Nedür bu velvele-i kûs-ı nevbet-i nuṣret
Nedür bu ġulġule-i kerre-nây-ı feṭḥ ü zafer

Nedür bu heybet-i Mirrîḫ ü saṭvet-i Behrâm
Nedür bu şevket-i Pervîz ü devlet-i Sencer

Pür itdi 'âlemi gülbâng-i şît-i iḳbâlüñ
Olunca böyle gerek işte baḫt-ı sa'd-aḫter

Cihânı zelzele-nâk itdi kûs-ı iclâlüñ
O dem ki 'izzet ü devletle ḳılduñ 'azm-i sefer

Zamânenüñ ḳulağı çınladı o ġulġuleden
Ṣadâsı gûş-ı hilâl-i sipihri eyledi ker

Aşıldı küngüre-i ṭâḳ-ı 'arşâ şemşîrüñ
Firâz-ı evc-i 'ulâda degül meh-i enver

Yaḳışdı ḳâmetüñe ḫil'at-ı cihân-gîrî
Tebârek Allâh eyâ ṣadr-ı Ḳahramân-manẓar

Başıldı debdebe-i kerr ü ferr-i Behrâmi
Yayıldı 'âleme âvâz-ı savletüñ yek-ser

Çekildi ḳâmet-i gülbâng-ı feṭḥ ü cem' oldı
Livâ-yı ma'deletüñ altına dilâverler

N'ola muḳaddimetü'l-ceyş-i nuṣret olsa müdâm
'Aceb uğurlıdur ol sancaḳ-ı muẓaffer fer

Ne sancaḳ âyet-i nuṣret-nişân ü ferruḫ-pey
Ne sancaḳ âyine-i rû-nümâ-yı feṭḥ ü ẓafer

Ḫuceste râyet-i zer-fülke-i hümâyûn kim

Anı öñüñce çeke böyle müntehâ server

O kim bu resm ile evṣâfını ider taḥrîr
Midâd-ı cân ile levḥ-i beyâna kilk-i hüner

Kemer-rübâ-yı Tehemten hizebr-i pîl-efgen
Güẕâr-bend-i Peşen pençe-tâb-ı ṣad ejder

Neheng-i lücce-i heycâ peleng-i kûh-ı vegâ
Tinîn-i mareke-peymâ-yı ejdehâ-peyker

Ḫidîv-i mekrümet-efrûz ü menḳabet-perver
Müşîr-i memleket-ârâ-yı ma'delet-güster

Vezîr-i mertebe- baḫşâ Ḫalîl Paşa kim
Odur zamânede Ḥaḳḳâ mücâhid-i ekber

O Ḳahramân-ı neberd-âzmâ-yı heycâ kim
Gürûh-ı düşmeni eyler veġâda zîr ü zeber

O ṣadr-ı ṣafder-i Ṣâḥib-ḳırân-ı 'âlem kim
Baş egdi tîġına Rüstem-miṣâl ser-keşler

O pîl-ḥamle ki at sürse cenge meydâna
Güşâde-ruḫ niçe ferzânelер piyâde düşer

Ne semte'aṭf-ı 'inân eylese muẓafferdür
Cenâb-ı hâdî-i tevfîḳdür aña rehber

Alınca ma'rekede tîġ-i cân-sitânın ele
'Adû-yı ḫâsiri görseñ ki ne alur ne ṣatar

'Aceb midür yiri baş üzre olsa hem-vâre
Per-i Hümâ-yı ẓaferdür o ṭâḳa-i miġfer

Felekde işte dilâver olunca böyle gerek
Ki hem ḳılıc ola 'âlemde hem hüner-perver

Fünûn-ı faẓl ü hünerde yegâne-i 'âlem
Rüsûm-ı cûd ü kerende ḫalîfe-i Ca'fer

Umûr-ı dîn ü düvelde müdebbir-i ṣâ'ib
Uṣûl-ı 'ilm ü ḥikemde edîb ü dâniş-ver

Edîb-i fehmine şâgird-i mekteb isti'dâd
Ḥakîm-i râ'yine tilmîẕ 'uḳûl-ı ḥâdî'aşer

Aña virilmiş ezelde yem-i feżâ'ilden
Bu çâr-gevher-i zîbende âb-ı nîgû-ter

Şafâ-yı ṭıynet-i Bû-Bekr ü ġayret-i Fârûḳ
Ḥayâ-yı Ḥażret-i 'Oṣmân ü saṭvet-i Ḥayder

Hüner-penâh ü ḫired-dest-gâh destûrâ
Eyâ cerîde-i rüşd ü sedâda ser-defter

Ḳapuñda iki bölük başıdur meh ü ḫôrşîd
Biri geceyle gelür nevbete birisi seḥer

Ġubârını n'ola kuḥlü'l-cilâ-yı çeşm itse
Gözin o ḳapuda açdı cemî'-i ehl-i naẓar

Benüm de baḫtum açılsa da görseñüz bir kez
Neler iderdi sitâyişde ṭab'-ı naẓm-âver

Ne çâre n'eyliyeyüm midḥatüñ edâ idemen
Cefâ-yı çarḫ-ı sitem-gerle olmışum mużṭar

Zebân-ı ṭûṭî-i endîşe lâl olup ḳaldı
Ṣafâ-yı âyîne-i ṭab'a çarḫ virdi keder

Ḥadeng-i ḳahr-ı sipihr-i sitem-ṭabî'atdan
Gönülde yârâlarum var ki ne olur ne biter

Ṣıḳıldı cân ü göñül teng ü tîredür gözüme
Bu 'arsa-gâh-ı nizâl ü ṭırâz-ı pehnâ-ver

Eşer ḳalur mı ya maḳd-i ṣafâ-yı ḫâṭırdan
Şu memleketdeki ceyş-i ġam ola ġâret-ger

Kerem-verâ ayaġum düz başarsa sey r eyle
Ne cilveler ḳoparur ḫink-i ṭab'-ı cevlân-ger

Şafâ-yı ḫâṭır-ı ṭab'um olursa'ahd olsun
Gehî ġazel diyeyüm safña geh ḳasîde-i ter

Sühende ḳuvvet-i bâzû-yı naẓmı göstereyüm

Felekde söz midür ol kim anı tekellüm ider

Süḫen benüm didigüm gibi olsa'âlemde
Laṭîf ü dil-keş ü şîrîn ü şûḫ ü nâzüg-ter

Vire feyâża-i ma'nâsı câna tâze ḥayât
Ola reşâşe-i aḳlâmı reşḥa-i Kevşer

Ṭulû' ide dile bî-imtinân-ı endîşe
Naẓmda ṭab'ına zûr itmege süḫen-perver

Felekde söz midür ol kim anı tekellüm ider
Hezâr zaḥmet ü fikretle şâ'ir-i ḳaşmer

Ne ḳaşmer encümen-ârâ-yı süḫre vü taḳlîd
Ne ḳaşmer ehrimen-i 'ucbe-hey'et-i münker

Dehân-ı laḳlaḳa-perdâzı ġâr-ı ḫalt-ı kelâm
Zebân-ı mağlata-endâzı jâj-ı gendâ-ger

O ṭurfe şekl ile kendi ḫurûm-ı dîvâne
Elinde ḫâme-i nâ-sâzı deste çûpe döner

Şenâya başla ḳo lâf-ı temeddühi Ṣâbit
Söz aḫir olsa suḫen-ver du'â ider ekşer

Niteki ṭanṭana vü ṭumṭuraḳ-ı ehl-i ġazâ
Vire 'adû-yı bed-endîşe dehşet-i maḥşer

Ne semte 'aṭf-ı 'inân eylese ḫidîv-i benâm
Muẓaffer eyleye Mevlâ be-nûr-ı peyġamber

Ezel mu'în ü ebed ḥâfıẓ ü felek münḳâd
Ḳader ẓahîr ü ḳażâ nâṣır ü Ḫudâ yâver

XVII

ESBİYYE BERAY-I MEHMED PAŞA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şancha'llâh zihî raḫş-ı hümâyûn maḳdem

Ahuvân-çeşm ü bütân-cilve vü müşgîn-perçem

Ṭarz-ı reftârınuñ âvâresi ṭâvus-ı cinân
Reviş-i şûḫunuñ âşüftesi âhû-yı ḥarem

Yiridür olsa şıṭablında şikâl-i pâyı
Şiken-i zülf-i muṭarrâ-yı bütân-ı Deylem

Biyurasb olmadı böyle sebük-pâya süvâr
Belki taşvîrini seyr itmedi Kâvus ile Cem

Olsa bu berḳ-i cehende eger altında anuñ
Şıçradurdı çeh-i ḫas-pûş-ı Şigâdı Rüstem

Ögdile ḳonsa eger ṭâ'ir-i endîşe ile
Daḫi evvel varur Allahü Ta'âlâ a'lem

Yedi deryâyı geçer ṭâ'ir-i endîşe gibi
Pây-ı reftârını ter eylemedin reşḫa-i nem

Seng-i ḫârâya eger şeklini resm eyleseler
Vara ser-menzil-i maḳṣûda ṣabâdan aḳdem

Bir ḳılın ḫâme idüp yazsalar anuñla eger
Ṭura raḳş eyleye dîvârdaki naḳş-ı ṣanem

Ḥaşre dek raḫş-ı felek gibi olurdı pûyân
Olsa bir mîḫi eger Ṣevr-i zemînde müdğâm

Ṭayy ider gösgötüri 'arsa-geh-i mekânı
Râyiż-i devleti taḥrîk-i 'inân itdügi dem

Raḫş-ı endîşe seni żabṭ idemez cünbişden
Vaṣf-ı reftârını bir şâ'ir eger itse raḳam

Ḫaşmı 'Anḳâya süvâr olsa yine ḳurtulamaz
İrişür ḫışm ile mânend-i ḳażâ-yı mübrem

N'ola devletle süvâr olsa aña lâyıḳdur
Böyle 'Anḳa-yı Hümâ-keykebe-i Ḳâf-ı kerem

Ol ki böyle yazar elḳâb-ı berât-ı vaşfın
Kâtibi münşî-i dîvân-ı hümâyûn-ḥikem

Menḳabet-senc-i ġazâ Rüstem-i meydân-ı veġâ
Ḳahramân-ı ṣaf-ı heycâ pîl-i Gerşasb-şiyem

Şeref-i zümre-i emcâd-ı mekârim-mu'tâd
Bermekî-menḳabe Ṭâyî-kerem ü Ma'n-himem

Ḳurṭatü's-sem'-i ṣanâdîd-i'ızâm-ı eyyâm
Derretü't-tâc-ı meḫâdîm-i kirâm-ı 'âlem

Ḥilye-i gerden-i iclâl Meḥemmed Paşa
Zîb-i ser-levḥa-i dîbâce-i iḳbâl-i ümem

O güzîde ḫalef-i silsile-i devlet kim
Aña cesbân görinür ṭanṭana-i ḫayl ü ḫaşem

O cihân-dâver-i iḳbâl ü hüner kim olmış
Manṣıbı devletine câh-ı ma'ârif munżam

O Aristo-yı fehimân ki nümâyândur aña
Dil-i dânâ-yı Felâṭûndaki râz-ı mübhemi

O Ḫudâvend-i mekârim ki kemîn baḫşişdür
Ġıbṭa-engîhte-i kân ü ḥased- kerdeîyem

Ol ki ḳassâm-ı ezel bâr-geh-i iḳbâlin
Eylemiş ni'met-i erbâb-ı kemâle maḳsem

Dârû-yı himmeti ḫunîn-ciger-i faḳra ḍamâd
Luṭfı rîş-i dil-i erbâb-ı niyâza merhem

Şâhid-i fikri güzel 'aḳlı da 'aḳl-ı evvel
Sözi destûr-ı 'amel râ'y-ı rezîn ü muḥkem

Feyż-i luṭfı ile aḳlâm-ı ma'ârif şâd-âb
İltifâtı ile iḳlîm-i ma'nâ ḫurrem

Dest-i luṭfı olalı ḫânçe-güşâ-yı himmet
Oldı erbâb-ı hüner muġtenem-i nâz ü ni'am

N'ola dil-beste-i emvâl-i cihân olmazsa
Meslek-i himmetidür vâdî-i ibn-i Edhem

Aña mirâṣ-ı pederdür bu iki dürr-i yetîm

Biri şemşîr-i cihân-gîri biri luṭf u kerem

Pederi 'ırḳını ḳat' itdi dıraḫt-ı küfrüñ
Eline cânib-i Ḥaḳḳdan şunılan tîg ü direm

Pür-ḫurûş itmiş idi memleket-i küffârı
Şîven-i şevḳ-i ġazâ nâliş-i ehl-i mâtem

Dahi ṣaġ olsa biraz eyler idi a'dâñuñ
Büsbütün memleketin kişver-i 'Oṣmâniye żam

Buldı şiblü'l-esed-i bîşe-i merdîdür kim
Ḫaṣmı rübeh-eigere şunsa miṣâl-i żayġam

Pençe-i ġayret ile yırtup atar a'dâyı
Bîşe-i ma'rekede kendüsidür şîr-i ecem

Sell-i şemşîr-i cihâd itse olur ḫayl-i 'adû
Yek-sere pey-siper-i vâdî-i ḫazlân-ı 'adem

Ḳuvvet-i bâzûsiyle ḫaşmına gürz urduġı dem
Ṣarṣılur şiddet-i ḍarbından anuñ nüh ṭârem

At sürüp ṣavlet ile tîġını pertâb itse
Ṣadmesinden mütezelzil ola çarḫ-ı a'zam

Çarḫ-ı çâçı güher-i ḳavs-i ḳuzaḥla hem-ser
Nâvek-i berḳ-eseri sehm-i ḳaderle tev'em

Ḳahramân-kevkebe Paşa-yı bülend-iḳbâlâ
Ey Ḫudâvend-i kebîrü'l-küberâ-yı efḫam

Vaṣfına şarf ideyüm mâ-melek-i fikretümi
İtdüm iḳbâl-i cihân-gîrüne sevgend ü ḳasem

Cümlesin maṣraf-ı evṣâfuña ḫarc eyliyeyüm
Ne ḳadar var ise îrâd-ı füyûżât-ı ḳıdem

Levḥa-i midḥat-ı zîbendeki İnşâ'allâh
'Arş-ı a'lâ-yı kemâle aşayum ölmez isem

Kendü memdûḥını vaṣf eylemesün ya n'itsün
Ehl-i irfâna budur emr-i chemm ü elzem

Bâ-ḫuṣûṣ ola ki bir sencileyin ẕât-ı şerîf
Nice medḥ itmesün Allahı seversen âdem

Ah illâ ki murâd üzre edâ mümkin mi
Ḳor mı ya ḥâlümüze keşmekeş-i baḫt-ı Dijem

Ben bilürdüm işümi itmese âzürde beni
Ḍarb-ı şemşîr-i elem ḍarbet-i kûpâl-ı sitem

Bir güher bulmadı evṣâfuñâ lâyıḳ gerçi
Baḥr-ı 'irfânı ser-â-ser aradı endîşem

'Acizem Ḥaḳḳ-ı edâ-yı süḫen-i vaṣfuñda
Ṭab'uma her ne ḳadar olsa ma'âni mülhem

Şanki bu beyt-i dil-ârâyı benüm aġzumdan
Söylemiş Nef'î-i şîrîn-suḫen-i mu'ciz-dem

Ne ḳadar da'vî-i naẓm eyler isem zu'mumca
Olurum ẕâtını ta'rîfe gelince mülzem

Zirve-i ḳaṣr-ı kemâle çıḳamaz n'eyliyeyüm
Ne ḳadar ṣedd-i niṭâḳ-ı hüner eylerse ḳalem

İtmesün ġayri suḫen-ver heves-i midḥatuñı
Çünki ben veṣḳ-i murâd üzre edâ eyliyemem

Bâ-ḫuṣûṣâ ki benüm ṭâ'ir-i fikrümdür olan
Ḫayl-i murgân-ı uli'l-ecnihâya pîş-ḳadem

Güft ü gû-yı suḫen-i ṭûṭî-i ṭab'umdur iden
Ḳuvvet-i nâṭıḳa-i ehl-i beyânı ebkem

Ben Ebu'l-feṭḥ-i cihân-gîr-i kemâlüm ḳalemüm
Dikdi küngüre-i ḳulle-i ma'nâya 'alem

Feyż-i ḳudsiyye ile şâhid-i fikr oldı yine
Ḥarem-i ḫâṣṣ-ı 'arûsân-ı ḫayâle maḥrem

Çeşme-i ṭab'umun ölümlüsi Ḫıżr ü İlyâs
Feyż-i güftârumuñ iḥyâsı Mesîḥ-i Meryem

Reşḥa-i kilk-i terüm ehl-i dile Âb-ı Ḥayât

Ḥâsid-i bed-güher ḳaṭresi zehr-âbe-i sem

Ber-ṭaraf laḳlaḳa-i serserî-i ehl-i ġaraz
Cümle erbâb-ı dil iḳrârı ile şimdi benem

Feyżî-i Hind ü Meẕâkî-i bihîn Ḫıṭṭa-i Rûm
Mütenebbî-i 'Arab 'Urfî-i Şirâz-ı 'Acem

İşte söz böyle gerek kim vire ma'nâsı anuñ
Dil-i insâna feraḥ-ber-feraḥ ü dem-ber-dem

Oḳuyınca açıla ġonca gibi şevḳinden
Ne ḳadar olsa derûn-ı dil-i'âşıḳ pür-ġam

Dil-i ṣâḥib-suḫene 'âlem-i bâlâdan ine
Nitekim sîne-i gül-ġoncaya reşḥ-i şebnem

Hîç söz olsun mı o kim nâẓım-ı nâ-hencârı
Rişte-i naẓma çekince çeke biñ derd ü elem

Söz diñür mi aña kim añlamaya söyledügin
O seflh-i müteşâ'ir o ḫar-ı lâ-yefhem

Sözleri şaçma biri birine uymaz nitekim
Naġme-i zîr-i nevâ-güsterî-i perde-i bâm

Reşeḥât-ı kalemi semm-i dehân-ı ejder
Nevk-i kilk-i raḳamı sûzen-i nîş-i erḳam

Suḫeni mübtezel ü naẓmı çep-endâz ü çepel
Naḳd-i güftârı daġel nuḳre-i endîşesi kem

Bu şekil bir ḫâr iken işte temâşâ bunda
Daḫl ider âdeme bir kendüyi bilmez sersem

Ṣâbitâ lâf ü güzâfı ḳo ki ne-cesbândur
Suḫen-i muḥterem-i midḥata âmiziş-i zem

Şimdiden soñra Ḳavâfî-i suḫen teng oldı
Lâ-cerem ed'iye-i devletidür emr-i ehem

Nitekim ablaḳ-ı raḫşında sitâm-ı felegüñ
Cilve-gâhı ola pehnâ-yı basîṭi 'alem

Zîr-i rân eyliye dâ'im feres-i maḳṣûdı
Ol Ḫudâvend-i emîrü'l-ümerâ-ı ekrem

Peyki te'yîd-i îlâhî vü tutuḳ-dârı ẓafer
Ṣâḥırı feṭḥ ü nigeh-bânı Ḫudâ-yı erḥam

XVII

BERÂY-I SEYDİ-ZÂDE

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḥamdü li'llâh gitdi devr-i nâ'-şavâb-ı rûzgâr
Döndi ber-veḳ-i temennâ âsiyâb-ı rûzgâr

Devre-i ma'kûsasından döndi dôlâb-ı felek
Bir ṭarafdur gerdiş-i pür-inḳılâb-ı rûzgâr

Şimdiden soñra ṭoḳunmaz çarḫ erbâb-ı dile
Anı göstermez mi ya bu ictinâb-ı rûzgâr

Gitdi ol demler ki ṣaymazdı kemâl erbâbını
'Add olunmaz şimdi evvelki ḥisâb-ı rûzgâr

İstiḳâmet buldı çarḫ-ı münḥanî-i kec-reviş
Ric'at itdi yine eyyâm-ı şebâb-ı rûzgâr

Buldı eyyâmın yine zevraḳçe-i erbâb-ı dil
Esdi gûyâ meltem-i feyż-iktisâb-ı rûzgâr

Gitdi ol eyyâm-ı ḳahr-encâm-ı ġam kim cânumı
Zehr-i miḥnetle acıtmışdı 'aẕâb-ı rûzgâr

Neydi ol evżâ'-ı nâ-hem-vâr-âṣâr-ı felek
Neydi ol farṭ-ı tehevvürle 'itâb-ı rûzgâr

Dem mi olurdı ki devrân mâh-ı nevden üstüme
Çekmege bir hançer-i ḫunîn-ḳırâb-ı rûzgâr

Bir nigâh-ı merḥametle ḥâlüme baḳmaḳ degül
Dîdesin açmazdı çeşm-i nîm-ḫâb-ı rûzgâr

Ḳani ol demler ki ṭarḥ-ı bezm iderdüm dem-be-dem
Eşk-i ḫunînüm şarâb ü dil kebâb-ı rûzgâr

Muttaṣıl ta'ẕîb iderdi ḫâṭır-ı maḥzûnumı
Geh 'aẕâb-ı baḫt-ı vârûn geh 'itâb-ı rûzgâr

Rûzgâr-ı nâ-be-samânumla ṣulḥ itdükçe ben
Baḫtum olurdı yine nâ'ib-menâb-ı rûzgâr

Ḳahr iderdi niyyet-i ṣıdḳ-ı 'ibâdetle bana
Olmagiçün i'tiḳâdınca müṣâb-ı rûzgâr

Şimdi oldum ḳuvvet-i sermâye-i şâdî ile
Muḥteşem bir ḫâce-i ṣâḥib-nisâb-ı rûzgâr

Rûzgâr oldı müsâ'id eyledüm şad şükr ile
Çehre-sâyî-i der-i devlet-me'âb-ı rûzgâr

Seyyidî-zâde 'Alî Paşa-yı mükrem kim odur
Zübde-i a'yân-ı devrân intiḫâb-ı rûzgâr

Ol ki bu ta'bîr-i dil-keşle ider ta'rîfini
Na't-ḫân-ı câmi'-i vâlâ-ḳıbâb-ı rûzgâr

Eve-i isti'dâd ü ḫayṣiyyet cihân-ı mekrümet
Âsümân-ı şevket ü şân âfitâb-ı rûzgâr

Maṣdar-ı luṭf ü himem müstecmi'-i cûd u kerem
Ma'rifet-pîrâ-yı 'âlem kâm-yâb-ı rûzgâr

Kem-terin cild-i sitâyiş-gâhına itmez vefâ
Ṣebt olunsa cümle evrâḳ-ı kitâb-ı rûzgâr

Eşheb-i çarḫ iolsa lâyıḳ râyiż-i iḳbâline
Raḫş-ı ġarrâ cilve-i zerrîn-ṛikâb-ı rûzgâr

N'ola isti'bâd iderse mekrümetle' âlemi
Ribḳa-ı iḥsânıdur ṭavḳ-ı rikâb-ı rûzgâr

Muḫtaṣar bir ḫaymesidür maṭbaḫ-ı iclâlinüñ
Bir mu'allâ bâr-gâh-ı bî-ṭınâb-ı rûzgâr

Gösterürdi çarḫa isti'lâ-yı cân ü rif'âti

Olsa ol dergâh-ı luṭfa intisâb-ı rûzgâr

İlticâ ḳılsa'aceb mi çarḫ-ı pîr ü mâh-ı nev
Luṭfıdur kehfü'l-emân-ı şeyḫ ü şâb-ı rûzgâr

Âfitâba her seḥer bir ḳurṣ-ı zer iḥsân ider
Doymaz ol deryûzè-kâr-ı bî-ḥicâb-ı rûzgâr

Ḫâb-gâhında perestâr olmağa lâyıḳ degül
Nev-'arûs-ı ḥacle-i müşgîn-niḳâb-ı rûzgâr

Ḥaḳḳ budur kim buḳ'a-i kevn ü mekâna bir gelür
Böyle bir fâżıl-cenâb-ı müsteṭâb-ı rûzgâr

Cevher-i ferd-i kelâmı gûş-vâr-ı iftiḫâr
Reşha-i kilk-i beyânı dürr-i nâb-ı rûzgâr

Ḫâk-i pâyi ṭûṭiyâ-yı çeşm-i a'yân-ı zamân
Nelḥa-i aḫlâḳı 'ıṭr-ı müşg-i nâb-ı rûzgâr

Müsta'idd-perver Ḫudâvendâ me'âlî melce'â
Ey mekârim-şîme-i gerdûn-cenâb-ı rûzgâr

Himmetüñle bende-i vaṣṣâfuñ olsa çoḳ mıdur
Rûzgâr-ı devletünde behre-yâb-ı rûzgâr

Ḳayd-ı dâm-ı ġuṣṣadan âzâd olursa vaḳtidür
Böyle muḫliṣ bende-i bî-irtiyâb-ı rûzgâr

Dest-i luṭf-ı cûd ile yâb yâb 'imâret eylesen
Lâne-i ḫâṭır yeter oldı ḫarâb-ı rûzgâr

Ḳar'-ı ebvâb-ı ricâl lâzım degül zîrâ olur
Bir nigâh-ı himmetüñle feṭḥ-i bâb-ı rûzgâr

İltifâtuñla kemâl-i terbiyet bulsa n'ola
Böyle ġarrâ şâ'ir-i faṣlü'l-ḫiṭâb-ı rûzgâr

Ber-ṭaraf lâf-ı temeddüḥ rûzgâra bir gelür
Böyle bir siḥr-âferîn mu'cîz-cevâb-ı rûzgâr

Luṭf-ı şi'r-i dil-nişîni mâye-i ḥüsn ü bahâ
Feyż-i naẓm-ı âteşîni âb ü tâb-ı rûzgâr

Ṭıfl-ı ṭab'ı böyle feyż alurmıdı ger olmasa
Ḫânümân-perverde-i ümmü'l-kitâb-ı rûzgâr

Ṣâbita vaḳt oldı kim peyk-i sebük-seyr-i ḫayâl
Eyleyüp teşmîr-i cevlân-i şitâb-ı rûzgâr

Ṣaḥn-ı ḥâcet-gâh-ı âmâla yetişsün sa'y idüp
Geldi hengâm-ı du'â-yı müstecâb-ı rûzgâr

Ta ola gerdîde-i dest-i ḳażâ-yı lem-yezel
Bu ṭoḳuz dôlâb-ı çarḫ-ı âsiyâb-ı rûzgâr

Râyiż-i iḳbâl-i rûz-efzûnı olsun muttaṣıl
Hem-'inân-ı baḫt-ı sa'd ü hem-rikâb-ı rûzgâr

XIX

DER-VAṢF-I SEYDÎ-ZÂDE AḤMED PAŞA

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cenâb-ı Âṣaf-ı 'âdil yine 'azm-i ġazâ ḳıldı
Gürûh-ı kâfir-i bed-kâr ile ḳaṣd-ı veġâ ḳıldı

Ne Âṣaf ḳahramân-ı 'arṣa-ı merdî ki şemşîrüñ
Ḳażâ nâ'ib-menâb-ı Żü'l-feḳâr-ı Murtażâ ḳıldı

Ne Âṣaf ġâzî-i kişver-güşâ kim bürc-i iḳbâle
Yine naṣb-ı livâ-yı nuṣret-i feṯḥ'l-tivâ ḳıldı

Ne Âṣaf server-i ṣâḥib-naẓar kim Ḫüsrev-i Ḫâver
Ġubâr-ı sümm-i raḫş-ı çeşm-i câna tûtiyâ ḳıldı

Ne Âṣafdur bu kim pervâne-i 'aḳl-ı Felâṭûnı
Furûġ-ı şeb-çerâġ-ı râ'yine pertev-gedâ ḳıldı

Ne Âṣafdur bu kim 'azm-ı cihâd itdükde şevketle
Rikâb-ı devletinde Ḫıżr-ı feṯḥi reh-nümâ ḳıldı

Zamân-ı 'adl ü dâdında şeb-âyîn eyleyüp 'âlem
Zemîni ġayret-endâz-ı çerâġân-ı semâ ḳıldı

Görüñ âṣâr-ı 'adlin kim semûm-ı şu'le-efrûzı
Bu gün yek-feyż ü yek ḫâṣiyet-i bâd-ı ṣabâ ḳıldı

Henûz nüh pertevân-ı şâm-ı ḥasret gördi dünyâyı
Furûġ-ı mihr-i iḥsânı cihânı pür-ṣafâ ḳıldı

Kef-i gevher-niṣârın rub'-ı meskûn-ı temennâya
Birin ebr-i seḫâ itdi birin baḥr-ı 'aṭâ ḳıldı

Bir elde tîġ-i bürrânı bir elde kilk-i iḥsânı
'Acebdür pençesin sermâye-i ḫavf ü recâ ḳıldı

Dem-i heycâda tîġ-i dest-i ḫûn-âgeşte-i feṯḥin
Hemân hem-reng-i tîġ-i ḳâsım-ı la'lîn-ḳabâ ḳıldı

Me'âlâ melce'â devlet-penâhâ 'âṭıfet-kârâ
Cihân keḥfü'l-emân-ı âsitânun mültecâ ḳıldı

Hezârâı müjde kim ḫarzü'l-emân-ı fażl-ı Yezdânî
Seni me' mûn-ı zaḫm-ı çeşm-i âsîb ü ḫaṭâ ḳıldı

Sen ol ḫôrşîd-i 'âlem-tâb-ı evc-i fehm ü dânişsin
Ki Ḥaḳḳ râ'y-i münîrüñ maşrıḳ-ı 'aḳl ü zekâ ḳıldı

Sen ol şem'-i hüdâsın kim fürûġ-ı 'aḳl ü idrâküñ
Feżâ-yı 'âlem-i hejdeh hezârı rûşenâ ḳıldı

Be-Ḥaḳḳ-ı şânî'-i kevn ü mekân kim ben dil-ifgârı
Türâb-ı südde-i 'ulyâñâ 'abd-i bî-rıyâ ḳıldı

Be'ân dânâ ḥakîm-i lem-yezel kim vaṣl-ı cânânı
Dil-i nâsûr-ı 'uṣṣâḳa ḍamâd pür-şifâ ḳıldı

Gönülde medhüni taṣmîm iderdüm her zaman ammâ
Felek ṭûṭî-i tab'-ı nükte-sencüm ter-vefâ ḳıldı

Sebük-pây-ı ḫayâl oldukça râh-ı fikr-i vaṣfuñda
Ḳad-i endîşemi der-zîr-i bâr-ı ṣad cefâ ḳıldı

Bi-ḥamdi'llâh ki şimdi ehl-i dil baḫt-ı siyeh-kâruñ
Kef-i pür-zûr-ı ḳahrından girîbânın reha ḳıldı

Ehâli-küş sipihr-i kîne-perver 'ahd-i lutfuñda

Helâk itdi yine ḥayyât-ı siḥr-i ḫaşm-ı Fir'avnı
Kelîm-i dil 'aşâ-yı kilk-i naẓmın ejdehâ ḳıldı

Ḥayât-ı tâze virdi ḳâleb-i pejmürde-i naẓma
Mesîḥâ-yı ḫayâlüm 'arż-ı i'câz-ı edâ ḳıldı

Ḫudâvendâ biraz ber-muḳteżâ-yı ṭab'-ı zûr-âver
Suḫende lâf-ı ġarrâyî-i ma'nâ iḳtiżâ ḳıldı

Ḳuṣûrın fehm idüp kilk-i suḫen vaṣf-ı şerîfüñde
Cebînin ber-zemîn-i i'tiẕâr-ı iddi'â ḳıldı

Yegâne ḳahramân-ı 'arsa-gâh-ı naẓm iken ṭab'um
Verâ-yı ḥamle-gâh-ı ıẕṭırârı muḫtefâl ḳıldı

Senüñ ḳaşr-ı celâlüñ ser-bülend-i ḳadr iden böyle
Benüm ser-rişte-i fikr ü ḫayâlüm nâ-resâ ḳıldı

Yine feyż-i şarâb-ı midḥâtüñle cûş idüp ṭab'um
Bu şi'ir-i ḫôş-edâyı nuḳl-i bezm-i pür-ṣafâ ḳıldı

Gice pervâne câm-ı bezm-i 'ışḳı rûşenâ ḳıldı
Ḫayâl-i şem'-i pür-tâb-ı ruḫuñla yandı yaḳıldı

Çemen-pîrâ-yı behcet sebze-i ḫaṭ-ı dil-âvîzi
Muṭarrâ gülşen-i ruḫsâruña mihr-i kiyâ ḳıldı

Ne ẓâlımdur bu kim âzâde-dil yüz biñ müselmânı
Giriftâr-ı şikenc-i zülf-i kâfir-mâcerâ ḳıldı

Ḥased ol 'âşıḳ-ı ser-bâz-ı şaḥn-ı 'ışḳa kim cânın
Nigâh-ı mest-i ḫançer-dâr-ı cânâna fedâ ḳıldı

Nice âh itmeyüm baḫt-ı siyâh-ı nâ-müselmândan
Beni bir şûḫ-ı kâfir-mâcerâya mübtelâ ḳıldı

Biraz tîġ-i zebân-ı naẓmı Şâbit der-niyâm eyle
Yeter peykâr-ı zülf ü ġamze-i cevr-âşinâ ḳıldı

Zamânıdur kef-i Kerrûbiyân âmine el açsun
Yine pîr-i ḫired âhengi-i âġâz-ı du'â ḳıldı

Ola mâdâm erbâb-ı cihâd-ı müslimîne farż

Biraz ma'ḳûla uydı terk-i vaż'-ı nâ-sezâ ḳıldı

Muḳaddem ḳılduġı cevr-i cefâya tevbeler itdi
Bu günden şoñra 'azm-i vâdî-i mihr ü vefâ ḳıldı

N'ola memnûn olursam gerdişinden çarḫ-ı devvâruñ
Senüñ gibi vezîre şâ'ir-i vaṣf-intimâ ḳıldı

Ne şâ'ir müşkilât-âmûz-ı esrâr-ı ḥaḳâyiḳ kim
Lisânü'l-ġayb-ı ṭab'ın tercemân-ı müdde'â ḳıldı

O şâ'irdür bu kim hem vâridâtü'l-ġayb-ı ilhâma
Ḥarîm-i ṭab'-ı ḫâṣ-ı rûşenin mihmân-serâ ḳıldı

O şâ'irdür bu kim feṭḥ-i ṭılısm-ı kenz-i esrâra
Benân-ı fikretin miftâḥ-ı gencîne-güşâ ḳıldı

Ma'ânî-senc-i ḥikmetdür kelâm-ı pür-bedî'i kim
Uṣûl üzre beyân-ı manṭıḳ-ı naẓmuñ edâ ḳıldı

Sirişt-i ḳâleb-i endîşesi heb ṭiyn-i ḥikmetdür
Anı Mâ'-ı İlâhî-i ma'ânî kimiyâ ḳıldı

Mezâyâsın zebân-dân-ı ḥaḳâyiḳ fehm ider ancaḳ
Mu'ammâ-yı ḫayâlin imtiḥânü'l-ezkiyâ ḳıldı

Aḳıtdı çeşme-i Âb-ı Ḥayât-ı naẓmı dünyâya
Cihânuñ şûre-zâruñ sebze-ḫîz-i dil-güşâ ḳıldı

Ne bikr-i naẓmı kim perverde itdi dâye-i fikri
Aña mehd-i dilinde şîre-i cândan ġıdâ ḳıldı

Ben ol ṣâḥib-serîr-i dânişem kim ḳuvvet-i ṭab'um
Bu gün mülk-i kemâle ḫüsrev-i fermân-revâ ḳıldı

Ben ol fermân-dih-i dîhîm-gâh-ı faż'l ü 'irfânem
Ki taḫt-ı çâr-bâlîn-i ḫayâli müttekâ ḳıldı

N'ola ṭab'um güzel gösterse rûy-ı şâhid-i naẓmı
Anı rûşen-ger-i idrâk Mir'ât'üş-ṣafa ḳıldı

Yed-i beyżâ-yı naẓmın gösterince Mûsî-i ṭab'um
Aña keffü'l-ḥażîb-i çarḫ-ı dâniş merḥabâ ḳıldı

Gazâ kim Ḥaḳḳ anı ecnâd-ı fetḥe pîşivâ ḳıldı

Cihân-sâlâr ola hem-vâre iḳbâl ü sa'âdetle
Bu ṣafder kim 'adûyı ser-be ṣaḥrâ-yı fenâ ḳıldı

Ḳurulsun ḥaşre dek dîvânı zîr-i çetr-i gerdûnda
Bu ḫâhişle ḳalem-dest âḫir-i bezm-i ṣenâ ḳıldı

XX

DER-SİTÂYİŞ-İ SEYDÎ-ZÂDE MEḤMED PAŞA

Mefulü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ey raḫş-ı ḫâme cilve-geh it ṣaḥn-ı midḥatı
Göster uṣûl-ı cünbişi vâdî-i ḥikmeti

Cevlân-nümâyı mel'abe-gâh-ı taḫayyül ol
Başduñ feżâ-yı fikrete pây-ı dirâyeti

Bir cilve ḳıl ki görmemiş olsun bu vâdînüñ
Mişvârı belli yekke-süvârân-ı fiṭneti

Bir ṭarz ḳıl ḫırâm ki şermende eylesün
Raḳṣ-âverân-ı vâdî-i fenn-i fesâḥeti

Bir cins uṣûl ile ḥareket it ki şîvesi
Âşüfte-i ḫırâm ide ṭâvûs-ı cenneti

İ'câz-ı naẓmı göstere görsün bu vâdînüñ
'İsâ nefes geçen bir iki ḫar-ṭabî'atı

Sensin Kelîm-i Ṭûr-ı suḫen 'arża ḳıl yine
Fir'avn-ı ḫasmuña yed-i beyżâ-yı ṣan'atı

Sensin ḫaṭîb-i minber-i i'câz-pâye kim
Dâvûdî girye ide bilâ şevḳ miḥneti

Sen ders-i 'âmm-ı mekteb-i endîşesin bu gün
Kim 'aḳl-ı küllde senden oḳur 'ilm-i ḥikmeti

Fenn-i suḫen-verîde elüñ ta bu mertebe

'Arż eylemez misin yed-i ṭûlâ-yı ḳudreti

Ya'ni ki dest-bürd-i hüner gösterüp yine
Vaṣf eyle ol ḫidîv-i Tehemten ṣalâbeti

Paşa-yı ṣaff-şikâf-ı Nerimân meṣâf kim
'Unvân-ı Seydî-zâde ile buldı şöhreti

Ol şeh-süvâr-ı 'arṣa-geh-i dâr ü gîr kim
Dünyâyı ṭutdı kevkebe-i şân ü şevketi

Ol Ḳahramân-ı ma'reke kim lerze-nâk ider
Ḫâk-i mezâr-ı Rüstemi nâm-ı celâdeti

Ol ki bu resme şebt ider elḳâb-ı vaṣfını
Çarḫuñ debîr-i kâr-güẕâr-ı kitâbeti

Miżmâr-ı kâr-zâr-ı cihâduñ Tehemteni
Dehrüñ yegâne ṣaf-der-i Gerşasb ṣavleti

Meydân-ı dâr gîr-i ġazânuñ dilâveri
'Aṣruñ güzîde server-i Behrâm ṣaṭveti

Gürz-i girânın alduğı dem destine virür
Cân-ı 'adûya dehşet-i rûz-ı ḳıyâmeti

Rûyînten olsa cism-i 'adûyı müẕâb ider
Âhen-güdâz o tîġ-i 'alev-rîz-i zeyn-i heybeti

İsterse nesr-i ṭâ'ir-i çarḫuñ perin döker
Neşşâbe-i ḳażâ reviş-i berḳ sür'ati

'Azm-i ġazâ idince müraṣṣaf alay ile
Görsün felek de nic'olur esbâb-ı ḫaşmeti

Bu iḥtişâm ü şevketi bu ḥüsn-i behceti
Bu ṭumṭuraḳ-ı devleti bu zîb ü zîneti

Keştî-i a'ẓam-ı felege bâd-bân olur
Zer-kâr şûḳḳa-ı 'alem-i çarḫ rif'atı

Mihr-i münîri mürde çerâġ-ı mezâr ider
Feyż-i şu'â'-ı mehce-i râyât-ı nuṣreti

Peykâr-pîşe ma'rifet endîşe serverâ
Ey 'âlemüñ ḫidîv-i Nerimân-mehâbeti

İşte şu resme şöhre-i âfâḳ olur gider
Ḥaḳḳuñ olınca kim ki ḳarîn-i 'inâyeti

Peyk-i hidâyet-i ezelî hem-rikâb olur
Ne semte 'aṭf iderseñ 'inân-ı 'azîmeti

Sensin o şâh-bâz-ı Hümâ şeh-per-i cihâd
Kim ṣalsa ḫaṣma pençe-i tîġ-i celâdeti

Zâġ ü zaġan gibi ṭaġılurlar bölük bölük
Derpiş idüp ṭarîḳ-i firâr ü hezîmeti

Sensin ki ẓıll-i devḥa-i luṭfuñda şimdilik
Erbâb-ı dil de gördi biraz ḫâb-ı râḥeti

Sen olmasañ bu ḳaḥṭ-ı keremde zamânede
Çoḳdan ṭutardı ehl-i hüner râh-ı nekbeti

Lâzım olanda anlaruñ iḥyâsıdur yine
İtseñ ne mertebe götirür luṭf-ı himmeti

Kilk-i medîḥa-senc-i hüner-perverânladur
Bunca vücûd-ı muḥteremüñ şân ü şöhreti

Kim yâd iderdi şimdi eger anlar olmasa
Kevne gelüp giden nice ṣâḥib-sa'âdeti

Kim naẓm iderdi Ḥażret-i Firdevsî olmasa
Şeh-nâme gibi ḳıṣṣa-ı pür-pend ü 'ibreti

Güm-nâm olurdı defter-i ensâbda 'âlemüñ
Şâhân-ı Cem şükûh-ı Ferîdûn semâḥati

Ya Penc-gence kim urabilürdi pençesin
Üstâd-ı Gence şunmasa dest-i velâyeti

Ẕâtuñ gibi dilîr-i cevân-merde böyledür
Pîr-i ṭarîḳ-i rüşd ü sedâduñ naṣîḥatı

Yek pertev-i nigâh ile rûşen-çerâġ idüp

Aydınlıġa çıḳar bu şeb-efrûz mihneti

Çok ülfet itdi leyle-i deycur ye's ile
Görsün birazda feyż-i ṣabâḥ-ı meserreti

Bir maḳṣaduñ ḥuṣûli içün itdüm iḫtiyâr
Ṣad gûne zaḥmet-i sefer ü renc-i ġurbeti

Gerd-i mezellet üzre ḳoma ḫâkdan götür
Böyle yegâne şâ'ir-i ḳudsî ḳiyâseti

Naẓm-ı suḫende 'arż ideyüm iḳtidârumı
'İzz-i ḥużûra câ'iz olursa işâ'eti

Ḥâlâ benüm o şâ'ir-i sâḥir ki naẓmumuñ
Ḥassânı vâlih eyledi ḥüsn-i 'ibâreti

Şâ'ir degül Mesîḥ-i ḫayâlüm ki her sözüm
Feyż itdi ḳâleb-i suḫene rûḥ-ı behceti

Meşşâta-i cemâl-ṭırâz-ı ma'ânîyem
Virdüm bütân-ı naẓma bu zîbende ṣûreti

Eş'ârumı biribirine ber-güẓâr ider
'Aṣruñ cemî'-i nâdire-sencân-ı ḥikmeti

Ben mîzbân-ı ḫân-ı basîṭ-i ḥaḳâyıḳum
Çekdüm bütün cihâna sımâṭ-ı ziyâfeti

Ben şâh-bender-i hünerem kim ṭonatmışum
Silkü'l-le'âl-i naẓm ile dükkân-ı fikreti

Şimden gerü ya siḥr ü ya i'câza başlarum
Virdüm nizâm-ı naẓma kemâl-i leṭâfeti

İnṣâf ile baḳılsa bu ġarrâ ḳasîdeye
Erbâb-ı na'rifetde kimüñ var liyâḳatı

Meydâna gelsün elleşelüm lâf ber-ṭaraf
Bâzû-yı fikretinde kimüñ varsa ḳuvveti

Yek ṭa'n-i nîze-i ḳalemüm ser-nigûn ider
Çekmemde ḫaṣmá tîġ-i zebân-ı siyâseti

Ṣâbit bu iddi'âyı ḳo var âḫir it yeter
Başla du'âya buldı ḳasîdeñ nihâyeti

Ta kim semend-i ṭab'-ı melâ'ik ḫırâm-ı naẓm
Cevlân-geh ide vâdî-i pehnâ-yı midḥatı

Allâh zaḫm-ı çeşm-i 'adû-yı zamâneden
Ḥıfẓ eyleye o ẕât-ı pesen-dîde ḥaṣleti

İḳbâl-i baḫt ü devlet ile rûz-ı ḥaşre-dek
Der-zîr-i rân-ı ḫâhiş ide raḫş-ı devleti

XXI

ḲAṢİDE BERÂY-I İBRÂHÎM PAŞA

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Seḥer kim maşrıḳ-ı iḳbâl-i baḫtuñ mihr-i pür-nûrı
Ṣabâḥü'l-ḫayr-i 'îd-i ekber itdi şâm-ı deycûrı

Cem-i devrân yine tertîb idüp bir bezm-i ġam-fersâ
Yürütdi çîn-seḥerden sâġar-ı ser-şâr-ı billûrı

Ne meclisdür bu meclis kim ferît-i iştiyâḳından
Getürdi mihr-i ṣubḥ-ı pür-żiyâ bir şem'-i kâfûrî

Bu bezm-i 'işretüñ teh cur'asından feyż alan meşreb
Ḥarâm eyler meẕâḳ-ı cânına telḫ-âb-ı engûrı

Bu câm-ı dil-güşânuñ neşvesinde başḳa 'âlem var
Bu mey yek-feyż-ü yek-ḫaṣiyet eyler mest-i maḫmûrı

Meded-baḫş-ı nevâ-yı bî-nevâyân olsa te'ṣîri
Ḥarîf-i şerze-şîr-i ner ider bir nâ-tüvân mûrı

Ta'âla'llâh zihi şevḳ-i sürûr-efżâ-yı 'âlem kim
Cihân oldı bugün rûz-ı neşâtuñ şâd ü meʿsrûrı

Ḫôşâ te'ṣîr-i ṣahbâ-yı ṭarab kim ṭa'ne-sâz itdi
Ḥarîm-i bâġ-ı 'adnüñ ḳâṣırâtü'ṭ-ṭarf olan ḥûrı

Yine âyin-bend-i 'âlem-i ġayb itdi feyżinden
Ḥazân-fersûde bâġ-ı dehri hem-reng-i gül-i sûrî

Bedîdâr oldı ya'ni perde-i tevfîḳ-i Bârîden
Cenâb-ı Kibriyânuñ fażl-ı bî-pâyân-ı mevfûrı

Mücerred intiẓâmın virmek içün devlet ü dînüñ
Vezîr-i a'ẓam itdi pâdişâha böyle destûrı

Ne destûr Âṣaf-ı ṣâḥib-velâyet kim żamîrinde
Nümâyân levḥ-i maḥfûẓuñ nüḳûş-ı râz-ı mestûrı

Müşîr-i muḥterem kim lâyıḳ olmaz kişver-i Çînüñ
Edâ-yı ḫıdmet-i çînîsine maṭbaḫda faġfûrı

Şehinşâh-ı cihân-bânuñ vezîr-i cületü'l-mülki
Serîr-i ṣadr-ı dîvânuñ cihân-sâlâr-ı meşhûrı

Mü'eyyed ṣadr-ı tevfîḳ-âyet-i nuṣret ki olmışdur
Sarây-ı devlet ü iḳbâlinüñ te'yîd mûzdûrı

Vezîr-i a'ẓam İbrâhîm Paşa-yı mu'aẓẓam kim
Söyündürdi meẓâlim âteşin zehr-âb-ı sâṭûrı

O ṣadr-ı bende-perver kim bulurdı câh-ı Pervîzî
Eger kim bir gedâ-yı bî-ser ü pâ olsa manẓûrı

Olurdı belki müstagnî-i iḳbâl-i Süleymânî
Gireydi dest-i mûr-i 'âcize bir ḳıt'a menşûrı

Hemân kim ṣadra geçdi ḥüsn-i tedbîr ile def' itdi
Cihânuñ rû-nümûd olmışken âṣâr-ı şer ü şûrı

Mebâdî-i ẓafer kim böyle eṭraf-ı memâlikden
Bi-ḥamdi'llâh dürûda başladı peyġâm-ı mesrûrı

Bu heb te'ṣîr-i yümn-i ṣadr-ı ġâzîdür ki a'dânuñ
Alındı büsbütün orduyile râ'yât-ı meksûrı

Nüḫustîn âyet-i te'yîd-i ḳudsîdür ki ḳahr itdi
Diyâr-ı Bosna serḥaddindeki küffâr-ı maġrûrı

Ne himmetdür bu kim oturduġı yirden ṣuhûletle

Bu deñlü iş görüp ref' eyledi bu emr-i maḥẓûrı

Kemâl-i ihtimâm eyler umûr-ı dîn ü devletde
Ola tevfîḳ-i Rabbânîye maẓhar sa'y-i meşkûrı

Cıvârında olan serḥadd-i islâma 'umûm üzre
Aġır 'askerle gönderdi birer ser-dâr-ı manṣûrı

Ne 'asker her biri Rüstem ḳadar meydân-ı heycâda
İder iẓhâr-ı tîġ ü nîze-bâzı vü şilâhşörî

Ne 'asker böyle bir cem'iyyet-i kübrâya 'âlemde
Ne Ẕü'l-ḳarneyni dehrüñ ḳâdir olmışdur ne Tîmûrı

Ḫuṣûṣa ḥayret-efzâyende-i 'aḳl-ı ḫôd-ârâdur
Donanma-yı hümâyûn-ı cedîde ṣarf-ı maḳdûrı

Bu eyyâma gelince çıḳmamışdur miṣlî deryâya
Firengistân degül serḥadd-i ẓulmât oldı maḥṣûrı

Hele bir ḫidmet itdi ḫânedân-ı Âl-i 'Oṣmâna
Ki ḫôşnûd oldı ervâḥ-ı şehinşâhân-ı maġfûrı

Ümîd odur ki faẓl-ı Ḥaḳḳ ile tîġ-i cihân-gîri
Kemîne-bende-i dergâh ide Çâsâr-ı memkûrı

Dü-şâḫ-ı ribḳa-i teslime vaż'-ı gerden itmezse
Getürsün kelle-i bî-devleti bir 'abd-i me'mûrı

O şimden ṣoñra hîç sağ mı ḳalur dârü'l-bevârında
Hirâs-ı nâm-ı ḳahrı öldürür mel'ûn-ı mesfûrı

Cihân-endîşe ṣadrâ müsteşâr-ı âsümân-ḳadrâ
Eyâ şâhinşeh-i dîn-perverüñ bâzû-yı pür-zûrı

Zamân-ı devletüñde kimseyi incitmiyor kimse
Meger erbâb-ı ṭab'ı ṭâli'-i ġaddâr-ı maġrûrı

Nigâh-ı merḥametle bir naẓar ḳıl ber-murâd eyle
Ġarîb illerde ḳalmış bu vaṭandan dûr ü mehcûrı

Cebîre-bend-i luṭf ol merhem-i bihbûd-ı himmetle
Nemek-pâşîde-i baḫt-ı Dijemdür zaḫm-ı nâsûrı

Yed-i ṭûlâ-yı iḥsânuñla ref' it gerd-i miḥnetden
Ayaḳlandur biraz bu ḫâk-i faḳr-üftâde rencûrı

Nice demdür ki ḫâk-i âsitânuña mülâzımdur
Çeküp me'ẕûn-ı 'azl ü infiṣâli baḫt-ı maġdûrı

Ḳażâ ḳıl ḥâcetin manṣıbla maḳẓiyyü'l-merâm eyle
Virüp bir ḳıt'a fermân-ı celîlü'ş-şân-ı masṭûrı

Yeter Ṣâbit suḫen ḫatm oldı hengâm-ı du'âdur bu
Dem-i ḫatm-i suḫende ḫôd bilürsin de'b-i cumhûrı

Nitekim nîrû-yı tevfîḳ ile bir ṣadr-ı dânâ-dil
Gezend-i fitneden ḥıfẓ eyleye bir mülk-i ma'mûrı

Bula ẕât-ı mübârek ḫulḳ-ı ile gün-be-gün revnaḳ
Feżâ-yı 'âlem-i ma'nî vü ṣaḥn-ı kişver-i sûrî

Cihânı feṭḥ idüp żamm eyleye taḫt-ı şehinşâha
Diyâr-ı Çîn ü iḳlîm-i Ḫıṭâ vü mülk-i Lâhûrı

XXII

BERÂY-I AḤMED PAŞA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḥabbeẕâ kevkebe-sâzî-i ġazâ-pîrâyî
İtdi engüşt-i dehân gösgötüri dünyâyı

Bârcka'llâh ẓihî ṭanṭana-i ḫayl ü ḫaşem
Levḥeşa'llâhü ḫôşâ şevket-i bî-hemtâyî

Bu ne iḳbâl-i cihân-gîrî-i rûz-efzûndur
Şâneha'llâhü ẓihî mertebe-i vâlâyî

Bu ne iclâl-i ḥaşem-der-ḫaşem-i 'uẓmâdur
Ḳılдı ḥaclet-zede iḳbâl-geh-i Dârâyı

Bu ne keyfiyyet olur kim eşer-i iclâli
İtdi sermest-i temâşâ Mele'-i a'lâyı

Bu ne şân ü 'aẓamet-kevkebe-i vâlâdur
Ki müsellemdür aña ṭarz-ı şükûh-ârâyî

Ḳudsiyân çıḳdı temâşâ-geh-i bâm-ı çarḫa
Döndi seyrân depesine felek-i mînâyî

İzdiḥâm-ı ḥaşer-ender-ḥaşer-i neẓẓâre
Ḳatdı birbirine ḫayl-i melek ü ḥavrâyı

Bu temâşâ niyedür yoḫsa Ḫudâvend-i kerîm
'İzz ü iḳbâl ile gösterse gerek âlâyı

Ol ki elṭâf-ı firâvânı vü ḥüsn-i şiyemi
Bende ḳıldı gerek a'lâ vü gerek ednâyı

Ol ki yümn-i kef-i efżâlı ile ṭayy oldı
Köhne taḳvîm-i ġalaṭ-ḥükm-i cevâd-ı Ṭâyî

'Alem-efrâz-ı kerem menḳabet-âmûz-ı himem
Mesned-efrûz-ı nişîmen-kede-i i'tâyî

Merd-i meydân-ı ġazâ ṣaf-şiken-i bî-pervâ
Bebr-i kuhsâr-ı veġâ şîr-i dem-i heycâyî

Ruḫ-ṭırâzende-i ḥûbân-ı cihân-ı ma'nâ
Ḫaṭ-güzârende-i iḳlîm-i hüner-fermâyî

Rüstem-endâz-ı ṣaf-ı ma'reke Aḥmed Paşa
Şeh-süvâr-ı sipeh-engîz-i ġazâ-peymâyî

O güzîde ḫalef-i silsile-i devlet kim
Aña cesbân görinür kevkebe-i Paşayî

O kerem-şîme ki vâdî-i hüner-verzîde
Aña maḫṣûṣdur el-Ḥaḳḳ reviş-i yektâyî

Ṣad cihân şevḳ ile dâmen be-miyân itdi felek
Rüft ü rûb itmege ol dergeh-i bî-hemtâyî

Büsbütün ḫalḳ-ı cihân seyr idüp inṣâf itdi
O nümâyişle o yek-pâre mehîb âlâyı

Pederin ins ü melek raḥmet ile yâd itdi

Böyle añdursa oġul añdıracaḳ babayı

Kendüsin böyle ṣalâbetle at üstinde gören
Yâd ider pîçiş-i 'Anḳâ ile ejderhâyı

Nîze-der-zîr-i baġel tûġ-i mühenned der-kef
İde şol dem ki kef-i ḫaṣma 'inân irḫâyî

Reh-güẕârı ser-i ṣaḥrâ-yı hezîmet eyler
Biribirine ḳatup ḫar-gele-i a'dâyı

'Aẓamet-meḳabe Paşa-yı celîlü'l-ḳadrâ
O Ḫudâvend-i mekârim-şiyem-i vâlâyı

Çoḳ zamândur heves-i medḥüñ iderdüm ammâ
Mâni' olurdı yine vesvese-i a'dâyî

Rûzgâr ile keş-â-keşde idüm el-ḥâṣıl
Geh felekle gehî baḫtumla idüp ġavġayı

Böyle bir 'özr-i ḳavî bâ'iṣ idi iḥmâle
Ben ḳuluñ yoḫsa ne mümkin ki ola hercâyî

Furṣat el virse zemîn-bûsî-i iḳbâle eger
Eylesem südde-i 'ulyâyâ cebîn-fersâyî

Himmetüñle ayaġum düz başa bilseydüm eger
Gösterürdüm felege cilve-i bî-perv âyı

Baḫt-ı vârûna da bir mertebe nâz eyler idüm
Seyr ideydi reviş-i vâdî-i istiġnâyı

Şimdiden ṣoñra ümîdüm budur in-şâ'allâh
Baḫt-ı bedden baña itdürmegesin şekvâyı

Beni bu ceyş-i cedel-ḫîz ü sitemden ḳurtar
Kişver-i ṭab'a yeter eyledi istîlâyı

Ṭiyb-i ḫâṭırla bu günden alayum sulṭânum
Ḳalem-i nâṭıḳa-perdâz-ı suḫen-pîrâyı

Ḳâfdan Ḳâfa dek erbâb-ı dile göstereyüm
Ṭumṭuraḳ-ı suḫen ü şîve-i naẓm-ârâyı

Vaṣfuña başlayalı ehl-i ma'ânî görsün
Ṭufra-ı ma'rifet ü ṭanṭana-ı ma'nâyı

Zîver-i küngüre-i ṭâḳ-ı ma'ânî ideyüm
Feyż-i medḥüñle gerek şi'ri gerek inşâyı

Ṣâbitâ el-ḥażer iṭnâb-ı melâl-efzâdan
Demîdür ṭayy ola vâdî-i suḫen-peymâyı

Dest-ber-dâşte-i ḫâhiş-i iḫlâṣ ol kim
Cebhe-fersûd idelüm bârgeh-i Mevlâyı

Ṣaḳlasun dâhiye-i dehr-i denî-perverden
O Ḫudâvend-i kerem-şîme-i müsteşnâyı

'İzzet ü devlet ile 'âfiyet ü ṣıḥḥat ile
Ḥaşre dek ṣadr-ı serîr-i şeref olsun câyı

XXIII

BERÂY-I MUṢṬAFÂ PAŞA

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Yine murġ-ı terennüm-sâz-ı ḳudsî naġme-pîrâdur
Me'âl-i güft ü gûy-ı lehcesi innâ fetaḥnâdur

Yine ṣaḥn-ı ḫıyâbân-ı ġazâ gül-ḫîz-i naṣr oldı
Hezâr-ı bûsitân-efrûz-ı himmet nâ-şigîbâdur

Yine çıḳdı ḫiyâm-ı meymenet ṣaḥrâ-yı tevḥîḳe
Yine tûġ-ı ser-âmed ḳadd-i nuṣret sûr-fersâdur

Çalındı nevbet-i 'azm âsitângâh-ı mu'âllâda
Felek ṭabl-ı beşâret çalmaġa ḥâżır mehiyyâdur

Ṣadâ-yı kûs-ı şevket 'âlem-i bâlâya dek gitdi
Müşennef-sâz-ı gûş-ı ḳudsiyân âvâz-ı büşrâdur

'Uṭârid başlasun ṣebt-i beşâret-nâme-i feṭḥe
Ḳażâ tebliġ içün âmâde bir peyk-i sebük-pâdur

Süpürdi yolların deşt-i cihâduñ reşḥa-pâş oldı
Nesîm-i feṭḥ farrâş ü seḥâb-ı feyż saḳḳâdur

Selâma ṭurdı fevc-i 'âlem-i bâlâ ṣaf-ender-ṣaf
Sa'âdetle gelen ṣadr-ı güzîn-i Âṣaf-âsâdur

Müşîr-i kâr-fermâ müsteşâr-ı ma'delet-pîrâ
Serîr-ârâ-yı dîvân-ḫâne-i ṣadr-ı mu'allâdur

Livâ-efrâz-ı nuṣret-muḥterem destûr-ı Cem-şevket
Nizâm-âmûz-ı devlet intizâm-efrûz-ı dünyâdur

Kemer-gîr-i Tehemten çire-dest-i Ḳahramân-efgen
Güzer-bend-i Peşen ṣâḥib-ḳırân-ı 'âlem-ârâdur

Vezîr-i a'ẓâm ü destûr-ı ekrem Muṣṭafâ Paşa
Ki dünyâya vücûdı maḥż-ı luṭf-ı Ḫaḳḳ Ta'âlâdur

O destûr-ı maġâzî-pîşe kim 'azm-i cihâd itse
Yanınca Cebre'îl innâ fetaḥnâ-ḫân-ı ġarrâdur

Felek münḳâd-ı fermânı zemîn memnûn-ı iḥsânı
Ḫudâvend-i veliy-yi ni'met-i a'lâ vü ednâdur

Cemâl-i pür-fürûġı mâhitâb-ı pertev-efşândur
Ruḫ-i pertev-feşânı âfitâb-ı nûr- peymâdur

Zamân-ı devletinde sûgvârân-ı ġam-ı 'âlem
Ya bir ḥüsn-i ṭarab-zâdur ya bir serv-i dil-ârâdur

Ne 'âlem dest- bürd-i fitneden ḫâṭır-perîşândur
Ne kişver pâyimâl-i ceyş-i ẓulm-i fitne-fermâdur

Bu demde kimsenüñ çeşminde nem yoḳ câmdan gayri
Anuñ da giryesi heb eşk-i şâdî-feraḥ-zâdur

N'ola dil-teşne düşmen ṣoluyup cân virse üstinde
Kef-i destinde ḫançer bir içim âb-ı muṣaffâdur

İner farḳ-ı ser-i a'dâ-yı dîne ṣâ'iḳa-âsâ
Fürûzân tûġ-i âteş-bârı kim berḳ-i şerer-zâdur

Cihân-endîşe ṣadrâ ser-bülend-i âsümân ḳadrâ

Beşâretlerle nuṣret reh-nümûndur feṯḥ hem-pâdur

Sa'âdetle sipeh-sâlâr-ı Mirriḫ-iştihâr olduñ
Zamân-ı sell-i ṣamṣam-ı ser-endâz-ı mücellâdur

Çıḳar şemşîri görsün mu'cizâtı Nemçe Çâsârı
Yed-i beyżâ-yı tûġ 'arż idecek Fir'avn-i 'uẕmâdur

Ṣalâ ḳıl seby ü târâca ḳırıntı isteyen girsün
O dârü'l-mülk-i ṭuġyân ḫayliden muḥtâc-ı yaġmâdur

Beçi pâmâl idüp Romiyetü'l-kübrâsını feṯḥ it
Ḳızıl Elmâsın al kim emr-i elzem anı almadur

Verâ-yı Ḳâfa gitse türk ü tâzîden kesel gelmez
Bi-ḥamdi'llâh sipâh-ı nuṣret-âṣâruñ tüvânâdur

Cihânı büsbütün feṯḥ eyle kimse ḳarşuña ṭurmaz
Gerek ḫayl-i ḳızıl-bâş ü gerek ḳısm-ı nasârâdur

Şu iḳbâl-i cihân-gîrî ki vardur sende sulṭânum
Ne ḫâhişle olur ne kesb ile elṭâf-ı Mevlâdur

Bu dîn ü devlete bir mertebe ḫıdmetler itdüñ kim
Birûn-ı ḫıyṭa-i kilk-i menâḳıb-senc-i inhâdur

Ḫuṣûṣa vaḳ'a-i Çehrinde iẓhâr itdüğüñ merdî
Cihân ṭurdukça zîb-i levḥa-ı nüh-ṭâḳ-ı ḫaḍrâdur

Egerçi ṣadme-i tîġuñ görüp ṣulḥ itdiler ammâ
Daḫi Mosḳo diyârı lerze-nâk-ı şûr ü ġavġâdur

Kühen-taḳvîme döndi ḳıṣṣa-ı Şeh-nâme devrüñde
Senüñ âyât-ı feṯḥüñ nâsiḫ-i destân-ı Dârâdur

Sezâdur ṣebt olınsa cild-i zer-kârî-i ḫôrşîde
Ġazâ-nâmeñ ki naẓm-ı Vuṣlatî-i nükte-pîrâdur

N'ola müşkil-pesendân-ı cihân ḫatm-i ḳabûl ursa
O hüccet Ḥaḳḳ bu kim şâyeste-i tevḳî' ü imżâdur

Ḫudâvendâ sen ol ḳudsî güher destûr-ı ġâzisin
Ki ẕât-ı bâ-kemâlüñ her hünerde ferd ü yektâdur

N'ola tażmîn idersem bu maḥalde ḳavl-i üstâdı
Senüñ evṣâfuña cesbânı var bir beyt-i zîbâdur

Şecâ'ât sende himmet sende 'ilm ü ma'rifet sende
Ṣıfat-ı ẕât-ı pâküñ heb biribirinden a'lâdur

Senüñ 'ahdüñde pâ-mâl itmez oldı ehl-i 'irfânı
Felek kim düşmen-i dîrine-i erbâb-ı ma'nâdur

Benüm daḫi girîbânum ḫalâṣ it dest-i cevrinden
Yed-i himmetle kim hem-vâre verziş-gâh-ı i'tâdur

'İlâc-ı kimiyâ-yı luṭfı te'ḫîr itme sulṭânum
Ḳuluñ mecrûh-ı seng-i cevr-i çarḫ-ı kîne-peymâdur

Revâ mı ḫâk-mâl-i tevsen-i baḫt-ı ḫarûn olsun
Kemîneñ gibi bir şâ'ir ki bî-mânend ü hem-tâdur

Kemâl-i şi'r ü inşâ bendeñe emr-i bedîhidür
Gerek naẓm ü gerek neṣr içre ṣâḥib-dest-i ṭûlâdur

Ruḫ-ı sehv ü ḫaṭâya ḫacle-bend-i 'afv ü güfrân ol
Bu bikr-i fikr bint-i leyle-i müşgîn-i ma'nâdur

Yeter Ṣâbit uzatma şâm-ı hicrân gibi güftârı
Livâü'l-ḥamd-i dîn-i Aḥmedî manṣûb-ı ber-pâdur

Ḳurulsun ḫaşre dek urdu-yı şevket-bûy-ı iclâli
Bu ḫâhişle du'âmuz rû-be-sû-yı 'arş-ı a'lâdur

XXIV

BOSNA ḲÂḌISI İKEN ḪALİL PAŞADAN SÂ'AT RECÂSINA

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḥaḳdan ne ḫoş ireb ne güzel ḫâcet isterüz
Paşaya 'ömr-i bî-ḥad ü bî-ġâyet isterüz

Herkes birer niyâz ile meşġûldür velî

Biz ol vücûd-ı muḥtereme ṣıḥḥat isterüz

Fikr ü ḫayâl-i vaṣfı olalıdan enîsimüz
Ġayr ile ne mükâleme ne ṣoḥbet isterüz

Bi'l-iḳtiżâ türâb-ı der-i çarḫ-ı rif'ate
Bir 'arz-ı ḥâcet eylemege ruḫṣat isterüz

Ḳalduḳ derûn-ı maḥkeme-i teng ü tîrede
Leyl ü nehârı seçmege bir âlet isterüz

İmsâk-i derdimüz de var ammâ fuṭûr içün
Vaḳt-i ġurûbı bilmege bir sâ'at isterüz

Tiryâḳ-ı luṭfı ḫâssiyetin ḥûb bilmesek
'Aḳreble ḳoynumuzda niçün ülfet isterüz

Mevlâ ḫaṭâsız eyleye maṭlûbumuz budur
Evtâddan ḥuṣûlı içün himmet isterüz

XXV

SÂ'ATÜÑ TEŞEKKÜRİNE

Feilâtün Feilâtün Feilün

Rûze-dâr-ı ġama sulṭânumdan
Ḥiṣṣe-i ḫân-ı 'inâyet geldi

Vaḳt-i iftârda şimden ṣoñra
Şekkimüz ḳalmadı sâ'at geldi

Żât-ı Paşaya du'â eyliyelüm
Ṣâbitâ vaḳt-i icâbet geldi

XXVI

ṢADR-I A'ẒAM ALTUN VİRDÜKDE

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Bahâne eyleyüp ma'mûrî-i ebyât ü eş'ârı
Dil-i vîrânum itdüñ luṭf ile âbâd sulṭânum

Yüz istiḥsân ile yüz sikke-i zer eyledüñ iḥsân
İki yüzden sevindi Ṣâbit-i nâ-şâd sulṭânum

KEẒÂLİK

Beni in'am-ı ṣâḥib-ṣadr-ı a'lâya sezâ gördüñ
Yüz altun ile mesrûr eyleyüp aḳrân beyninde

Yüzüm güldi gül-i ṣad-berg-i ḫandân gibi şevḳümden
Muḥaṣṣal yüzli düşdüm zümre-i 'irfân beyninde

XXVII

DİYÂRBEKİRDEN 'AZLİNDE PAŞA YÜZ ALTUN ḪARCLIḲ VİRDÜKDE

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cenâb-ı ḥażretüñden surre-i zer geldi sulṭânum
Vücûd-ı nâ-tüvâna ḳuvvet ü fer geldi sulṭânum

Ṣararmışken 'iẓârum zer gibi fikr-i ma'ûnetden
Tene cân beñze ḳan ḳalbe feraḥlar geldi sulṭânum

Cebîninde tesirü'n-nâẓirin zer ḫall ile mektûb
Yüzi par par yanar ṣad mâh-peyker geldi sulṭânum

Eli altun 'aṣâlı câmesi zer-beft-i efrencî
Refaḳat itmege bir pâk 'asker geldi sulṭânum

İşüñ altuna döndi eyle Ṣâbit şimdiden ṣoñra
Du'â-yı devlete iḫlâṣ ile yer geldi sulṭânum

Cenâb-ı Kibriyâ iḳbâl ü iclâlüñ füzûn itsün
Diñildükçe bu monla gitdi âḫer geldi sulṭânum

XXVIII

VEZİR-İ A'ẒAM SEMMÛR KÜRK VİRDÜKDE DİMİŞDÜR

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Leṭâfetde ne bezmüñ gibi bezm-'ünvânını gördüm
Semaḥatda ne ẕât-ı pâküñüñ aḳrânını gördüm

Siyeh semmûr bir boy kürki giydüm bezm-i luṭfuñda
Boyumca Âṣaf-ı dehrüñ bu gün iḥsânını gördüm

XXIX

BOSNA ḲÂḌISI İKEN ḪALÎL PAŞA PİRİNÇ VİRDÜKDE

Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḫân-ı cûd-ı Ḫalîl Paşadan
Ṭoldı maṭbaḫ erizle ḫınca-ḫınç

Ḳılleti virmiş idi câna ta'ab
Ḳurtulup ol kederden olduḳ dinç

Berekât-ı Ḫalîl-i raḥmândur
Ki yetişdürdi Nîl-i luṭfı pirinç

XXX

BERÂY-I ṢADÂRET-İ ḲALAYLI AḤMED PAŞA VEZÎR-İ A'ẒAM

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḥamdi li'llâh ki neşâṭ-ı dil-i 'âlem geldi
Ṣadr-ı meḥrûḥa şifâ yâreye merhem geldi

Ḥamdi li'llâh yine peyġâm-res-i ḳudsîden
Müjde-i cân ü dil-i 'âleme âdem geldi

Ḥamdi li'llâh ki cihân münşeriḥü'ṣ-ṣadr oldı
Ṣadra bir rûḥ virür rûḥ-ı mücessem geldi

Mesned-i ḳubbe-nişînân-ı sütûn-ı devrân
Meded-i ḫalḳ-ı cihân ṣadr-ı mu'aẓẓam geldi

Mesnedüñ lâyıḳı kürsî-i ṣadâret rûḥı
Postuñ ṣâḥibi destûr-ı mükerrem geldi

Devletüñ mu'temedi salṭanatuñ mü'temeni
Vüzerânuñ şerefi Âṣaf-ı ekrem geldi

Revnaḳ-ı ṣadr-ı güzîn 'âmir-i ma'mûre-i dîn
Lâyıḳ-câh-ı nigîn ṣâḥib-i ḫâtem geldi

Âb-ı rûy-ı vüzerâ ḥażret-i Aḥmed Paşa
Geldi ammâ ḳatı mümtâz ü müsellem geldi

Ḳâṣıd-ı bâd-ı ṣabâ gitmiş idi dâ'vet içün
Kendüsi bâd-ı ṣabâdan da muḳaddem geldi

Bu ḳadar sür'at-i seyr ile temâşâ bunda
Ḫaber-i müjde-res-i maḳdemi aḳdem geldi

Bir geliş geldi ḫilâfet-kede-i 'uẓmâya
Bir mehâbetle ki ne Sâm ü ne Rüstem geldi

İtdi İstanbulı teşrîfm bahâr-ı cennet
Ḫaber alduḳ o ṭaraftan bize Âdem geldi

Heb żamâ'irde muṣammem idi bu teşrîfi
Minnet Allâha ki ber-veflḳ-i muṣammem geldi

Ḥabbeẕâ ṣaf'vet-i âyîne-i şâhinşâhî
Ki bu ṣûret aña bir ma'nî-i mülhem geldi

Añladı meın-i ḫired-nâme-i isti'dâduñ
Ġayıbdan ḳalbine mazmûnı mütercem geldi

Kimsenüñ rûḥı ḫaber-dâr degül iken ṣadra

Cümlenüñ rûḥı olan ṣadr-ı mufaḫḫam geldi

Maẓhar-ı 'âṭıfeti oldı vücûh-ı bülegâ
Her varan luṭf ile iḥsân ile mükrem geldi

Câm-ı cüllâb-ı kerem şâhid-i ḥüsn-i himemüñ
Nûş-ḫand-ı nemeki Nîl ile Zemzem geldi

Kürsî-i câhını gerdûne mümâs itmek içün
Ṣanma bennâ-yı mühendislere süllem geldi

Ẕâtını ṣadr-ı vezerâtda görüp dir ki felek
Evc-i büre-i şerefe neyyir-i a'ẓam geldi

Ḳoynına aldı o ḫatemle müsemmâ güzeli
Nâzenîn-i tutuḳ-ı devlete maḥrem geldi

Vardı ḫünkâra mülûkâne nevâziş gördi
Yine envâ'-ı kerâmât ile mükrem geldi

Evvelâ altına ışṭabl-ı hümâyûnından
Zîn-i zerrîn ile bir raḫş-ı mu'allem geldi

Rüstemâne binüp ol esb-i ṣabâ reftâra
İki ḳat ḫil'at-ı ġarrâ ile ḫurrem geldi

Âṣafâ süddе-i 'ulyâ-yı sipihr-âsâña
Ben de aḥvâlümi i'lâm idecek dem geldi

Virdiler Bosnada manṣıb diyü bir cây-ı 'aẕâb
Göricek ḫâṭıra vâdî-i cehennem geldi

Deyn-i vâfirle gidüp ḫâ'ib ü ḫâsir geldüm
Ne hedâya vü ne dînâr ü ne dirhem geldi

Berf ü bârânı düşüp bâd-ı hevâdan ancaḳ
Sîm-i maḥṣûle bedel nuḳre-i şebnem geldi

Bir gelür var mı diyü noḳṭa-nigâr olduḳda
Şekl-i engîs gibi fâl-ı emel kem geldi

Ḫâliyâ üç senedür teng-dil ü ma'zûlüm
Dörde bâliġ oluyor işte Muḥarrem geldi

Ġayre bî-minnet-i miftâḥ açılan bâb-ı ümîd
Bendeñe daḫme-i düşvâr-ı muṭalsam geldi

Ol ḳadar telḫ-meẕâḳem ki şekerden de bu gün
Dehen-i ẕâ'iḳama çaşnî-i semm geldi

Ol ḳadar muẓṭaribem ḳanġı ḳapuya varsam
Ḫande-i hezl ile dirler ḳoma sersem geldi

Ol ḳadar muntaẓıram ḳapu çalınsa ṣanuram
Mûṣil-i emr-i hümâyûn-ı mu'aẓẓam geldi

Köhne ṭûmâr-ı ġam-ı sâlife baḳma Ṣâbit
Tâze taḳvîm-i meserret de sezersem geldi

Âṣafuñ luṭfına mevḳûf idi bâb-ı maṭlab
İşte miftâḥ-ı der-i devlete maḳsem geldi

Şimdiden soñra hemân devlet ü iḳbâli içün
Ḥażret-i Ḥaḳḳa niyâz eyleyecek dem geldi

Ṣadr-ı devletde Ḫudâ dâ'im ü bâḳî itsün
Bu tażarru' dilüme cümleden elzem geldi

XXXI

ḲAṢÎDE BERÂY-I SEYDÎ-ZÂDE AḤMED PAŞA

Feiltün Feiltün Feiltün Feilün

Ḫüsrev-i mülk-i hüner ṭab'-ı cihân-gîrimdür
Tercemân-ı suḫeni ḫâme-i taḥrîrümdür

Köhne üstâd-ı debistân-ı ḫayâlüm ki benüm
'Aḳl-ı küll ṭıfl-ı nev-âmûz-ı sebâḳ-gîrümdür

Bü'l-'aceb ṭiynet-i ḳudsî- güher-i 'irfânum
Ṣûret-i cevher-i cân mâye-i taḥmîrümdür

Ḳalem alsam kef-i endîşeye Cibrîl-i ḫayâl
Müjde-i vaḥy ile rû-kerde-i tebşîrümdür

Âyet-i Muṣḥaf-ı 'ışḳı dile taḥḳîḳ itsem
Ḳudsiyân ṣaf-zede-i meclis-i tefsîrümdür

Kürsî-i süllem-i ilhâma 'urûc itdükçe
Güft ü gûy-ı dil ü cân zübde-i taḳrîrümdür

Ben ki ser-nâme-nüvisende-i levḥ-i suḫenüm
Ma'nî-i cevher-i küll ṣûret- taḥrîrümdür

Müsteşâr-ı ḫiredüm meclis-i endîşemde
Ṣad cihân 'âḳil dil-beste-i tedbîrümdür

Çille-peymâ-yı riyâżet-kede-i i'câzum
Mürşid-i ṣavma'a-ı fażl ü edeb pîrümdür

Külfet-i kesb ile olmaz bu mezâyâ-yı suḫen
Naḳş-endâḫte-i ḳur'a-i taḳdîrümdür

Nâzenînân-ı serâ-perde-nişîn-i fıtret
Ḫâṭır-âvîḫte-i şîve-i ta'bîrümdür

Naẓm-ı mülk-i dil ü tedbîr-i cihân-i ma'nî
Ezelî nâm-zed-i ḫâme-i teshîrümdür

Feṭḥ iden memleket-i ma'rifeti Ḳâf-be-Ḳâf
Ḳabża-i dest-i ḫayâlümdeki şemşîrümdür

Rub'-ı meskûn-ı ma'ânî zi-kerân tâ-be-kerân
Dâḫil-i maḥfaża-i ḳabża-ı teshîrümdür

Ṭurfe ṣayyâd-ı şikâr-efgen-i bî-pervâyum
Ahuvân-ı çemen-i vâhime naḫcîrümdür

Murġ-ı ḳudsî naġamâtum ki ḫorôs-ı 'arşa
Ḫâb-ı râḥet ḳomayan nâle-i şeb-gîrümdür

Naġme-perdâz-ı ḫayâlem ki nevâ-sâz-ı ḫired
Perde-âmûḫte-i bâng-i bem ü zîrümdür

Nâz-perverde-i şehd ü şeker-i ma'nâyem
Dâye-i feyż-i ezel vâye-dih-i şîrümdür

Âsümân ṭab'-ı bülendümle mübâhât eyler

Dir ki Ṣâbit benüm 'allâme-i niḥrîrümdür

Menba'ü'l-'ayn-i ḥayât-ı dilüm ammâ n'ideyüm
Ḫâr ü ḫâşâḳ-ı ġumûm 'illet-i tekdîrümdür

'Andelîb-i suḫenüm bir gül- bâġ-ı şerefüñ
Bûy-ı luṭfı sebeb-i naġme-i tekrîrümdür

Beni ber-hemzede-i dağdağa-i ḥayret iden
Bir günehdür ki benüm mûcib-i teşvîrümdür

O Ḫudâvend-i veliyü'n-ni'am-ı mümtâzuñ
Vaṣf-ı pâkinde olan şûḫî-i te'ḫîrümdür

Ber-taraf şübhe ki sedd-i reh-i ümmîdüm olan
Ḫâk-bûsî-i sa'âdetdeki takṣîrümdür

Gerçi ṣad-gûne cerâyim mutaṣavver ammâ
Hele bu 'illete ġâ'iyye-i tedbîrümdür

Her zamân zümre-i aṣḥâb-ı ḫired beyninde
Bu sefihâne reviş bâdî-i taḥḳîrümdür

Midḥatında olan ihmâlüm 'iyâẕen bi'llâh
Meẕheb-i dilde benüm bâ'iṣ-i tekfîrümdür

Çûb-ı idrâk ile ṭıfl-ı dile te'dîb ister
Gerçi endîşe de şâyeste-i ta'zîrümdür

Soñra iḫlâṣ-ı tamâm ile inâbet lâzım
Bu günch Ḥaḳḳ bu ki müstevcib-i teşhîrümdür

Yine evṣâfına âġâz idelüm anuñ kim
Bâ'iṣ-i şöhret-i eş'âr-ı cihân-gîrümdür

Ol ki seyyâre-i bahtumda ṣu'ûbet görsem
Mültecâ-yı keremi ḫayyiz-i tebşîrümdür

O kemân-dâr-ı müsellem ki gehî faḫr ile dir
Cirm-i nüh nev-siper-i çarḫı geçen tîrümdür

Ol ki taḥsîn idüp iḳbâline dirmiş baḫtı
Hele bu mertebe mustaġnî-i tc'şîrümdür

Ol ki yoḳ mâni'-i tedbîr disün câ'iz ise
İstesem ḥükm-i ḳażâ ḳâbîl-i taġyîrümdür

Şâhid-i devletinüñ vaṣf-ı şikenc-i zülfi
Muttaṣıl gerden-i endîşede zencîrümdür

Ya'ni maḫdûm-ı cihân Ḥażret-i Seydî-zâde
Ḫâk-i dergâh-ı bülendi benüm iksîrümdür

Fikr-i ruḫsâr-ı dil-ârâsı gönülden çıḳmaz
Varaḳ-ı câna yazılmış ḫaṭ-ı taṣvîrümdür

Cebhe-i ṭal'atınuñ nûr-ı ṣabâḥü'l-ḫayri
Ṣubḥ-i iḳbâl-i ümîdümde tebâşîrümdür

Aḫter-i baḫtına ḫôrşîd-i ḍuḥâdur dir isem
Müde'â Ḥaḳḳ bu ki mustaġnî-i tenvîrümdür

Yeter ikṣârı ḳo Ṣâbit ne dimiş pîr-i ḫired
Söz ki ḥadden geçe rem-kerde-i tenfîrümdür

Şimdi iḫlâṣ ile hengâm-ı du'âdur aña kim
Nâm-ı zîbendesi ser-levḥa-i taḥrîrümdür

Ta ki faḫriyyeye destûr ala ber-mûceb-i dil
Mürşid-i feyż-i ezelden ki benüm pîrümdür

Gün-be-gün devletüñ efzûn ide feyyâż-ı ezel
Bu du'â vird-i zebân-ı dem-i şeb-gîrümdür

XXXII

'İDİYYE

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

'İd geldi 'âlem-ârâ kim cihânı şâd ider
Rûze-dârân-ı ġamı endûhden âzâd ider

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Geldi ol devr-i feraḥ-rîz-i neşâṭ-engîz kim
Rind-i ṣavm-endiş-i ġamdan miḥneti ib'âd ider

Geldi ol âteş-zen-i ḫirmen-geh-i sâlûsiyân
Kâr ü kesb-i kişt-zâr-ı zerḳi ḫarḳ-âbâd ider

Geldi ol vaḳt-i şigîbâ-sûz-ı cân-ı mey-keşân
İçmese gönlünde ṣad nâr-ı cahîm îḳâd ider

Geldi ol mevsim ki reşk-i rind-i dürd-âşâm ile
Mey-kede pîrâmenin menzil-geh-i zühhâd ider

Şöyle revnaḳ buldı teşrif-i ḳudumiyle cihân
Dinse reşk-i bâġ-ı Rıḍvândur kim istib'ad ider

Hem Süleymândur hem İskender ol 'ârif kim o dem
Bir perile 'âlem-i âb itmegi mu'tâd ider

Ol Süleymân mı degül kim da'vet-i cânân idüp
Ḫânesin 'işret-geh-i ḥûbân-ı perrî-zâd ider

Yâ Sikender mi degül o kimse kim âyinesin
Sîne-i simîn-berân-ı dilberi Nevşâd ider

Ḥabbeẕâ hengâm-ı ġam-fersâ ḫôşâ vaḳt-i ṣafâ
Yoḳlasañ dünyâyı yoḳdur nâm-ı ḥüznî yâd ider

Bu faṣılda girye eyler yoḳ meger ol kimse kim
Mest iken meclisde gûş-ı nağme-i 'avvâd ider

Bu zamândur kimseyi kimse perîşân eylemez
Zülf-i 'anber-bâr-ı dildârı iderse bâd ider

Bezm-i ḫâṣṣ-ı ma'nîde bu şevḳ ile raḳḳâṣ olup
Ḫâme-i dil-keş-nevâ bir şi'r-i ter inşâd ider

Ġamzeñ öldürdi beni müjgânına isnâd ider
Müdde'âyı ṭurre-i ṭarrâr ile işhâd ider

Çeşm-i ḫûn-rîzüñ dil-i mecrûḥa bir kâr eyledi
Anı ne tîġ-i ḳażâ ne deşne-i cellâd ider

Cennet-i ruḫsârda ol dâne-i Âdem-fîrîb

Ḫirmen-i ṣabr ü ḳarâr-ı 'âşıḳı berbâd ider

Mülk-i ḥüsne şâh olaldan ol şeh-i cevr-âşinâ
Pây-ı taḫt-ı dil ḫarâb oldı 'aceb bîdâd ider

Ṣâbitâ bu gevher-i nâ-süfte-i naẓmum felek
Ziver-i gûş-ı hilâl-i çarḫ-ı bî-bünyâd ider

Ben o naḳḳâş-ı ṣuver-pîrâ-yı deyr-i ma'nîyüm
İtdügüm naḳşı ne Mânî vü ne ḫōd Bihzâd ider

Ben o ṣarrâf-ı ma'ânîyüm ki tüccâr-ı ḫired
Bî-bahâ kâlâ-yı 'irfâna beni naḳḳâd ider

Ben o Sührâb-ı Tehemten-zûr-ı ṣaḫn-ı dânişem
Ḳılduġum kârı ne Rüstem itdi ne Geşvâd ider

Bu temeddüḥ çoḳ mıdur şâgird-i ẕihn-i pâküme
Ḫidmet-i üstâd-ı rûḥü'l-ḳuds isti'dâd ider

Ol edîb-i dâniş-i âmûz-ı debistân-ı hüner
Ḫâcce-i ṣad fenn-i 'aḳla nükteler îrâd ider

Ol suḫen-senc ü Mesîḥâ-nuṭḳ-ı mu'ciz-dem k'anuñ
Her sözin Kerrûbiyân-ı nüh felek evrâd ider

Rüstem-i destân-ı ma'nî Ḳahramân-ı ma'rifet
Ser-keşân-ı dânişi fermânına münḳâd ider

Ḥażret-i üstâd-ı 'Urfî-rütbe kim endîşesi
'Aḳl-ı evvel gibi ṣad ṣun'-i bedî' îcâd ider

Mürşîd-i feyż-âşinâdur ḫânḳâh-ı ma'nîde
Kim mürid-i fikri 'aḳl-ı küll gibi irşâd ider

Eylese endîşesi kişver-güşâyî-i ḫayâl
Ṭab'ına cünd-i fuyûżât-ı ḳader imdâd ider

Reşḥa-ı nîsân-ı ebr-i feyż mânend-i ṣadef
Sînesin âbisten-i ṣad dürr-i ḥikmet-zâd ider

Ṣad Mesîḥâ-yı ḫayâl eyler tevellüd her ḳaçan
Meryem-i ma'nâya râ'y-i ṣâ'ibin dâmâd ider

Meclis-i 'irfâna varsa 'izzet ü iclâl ile
Pîş-gâh-ârâyî-i ṣoḥbet-geh-i efrâd ider

Nevk-i kilk-i ḫôş-demi Mâ'ü'l-Ḥayât-ı Ḫıżrdur
Feyżi rûḥu'llâh-ı ma'nî andan istimdâd ider

Ḫâmemi ya bir dü-dem şemşîr-i âteş-tâbıdur
Sîne-i a'dâya kâr-ı ḫançer-i pûlâd ider

Ẕü'l-fiḳâr-ı Ḥaydâr-ı Kerrâr-ı ḫaşm-efgen gibi
Dil-şikâlî-i 'adu cân-çâkî-i ḥussâd ider

Geh cedel-gâh-ı ma'ârifde sinân eyler anı
Gâh naḫlistân-ı naẓma bir sehî şimşâd ider

Ṣâbitâ güstâḫî-i taṣdî'i ḳo şimden gerü
Ḫâme hengâm-ı du'â geldi diyü feryâd ider

'Add ü iḥṣâ-yı kemâlâtı muḥâl-ender-muḥâl
Ḳaṭre-i deryâ-yı bî-pâyânı kim ta'dâd ider

Ḳadrini efzûn bayrâmın hümâyûn eylesün
Ol ki dünyâyı ḳudûm-ı 'îd ile dil-şâd ider

Devlet ile 'işret itsün tâ ki mâh-ı 'îdi çarḫ
Gâh câm-ı Ḫüsrev ü geh tûşe-i Ferhâd ider

XXXIII

'İDİYYE BERÂY-I MEḤMED PAŞA ṢADR-I A'ẒAM

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṭaġıtdı şurre-i ecr-i şıyâmı Âṣaf-ı 'îd
Cerîde-i felege çekdi ġurre-i râ'y-ı resîd

Sitâre şanma gice kîseler mühürlendi
Reşen mevâcibini virdi ḫalḳa 'îd-i sa'îd

Degül 'aḳîde zer-i sürḫ geldi câme-bahâ
'Iyâl-ı rûzenüñ itdi libâsını tecdîd

Semen meşâbesi bir pîrehenle ḳalmış idi
Giyindi gül gibi erbâb-ı tekye-i tecrîd

Çıḳardı 'âmme yanḳun libâsın üstinden
Ḥarîḳ-i rûze 'aḳîbinde giydi câme-i 'îd

Tehî zücâce-i ṣıbyâna sükkerî şerbet
Bize 'aḳîde-i ezvâḳ ü meşreb-i tevḥîd

Yanıḳ yüreklere ṣu sepdi şerbet-i mînâ
Ciger ḥarâretini ṣavmuñ eyledi tebrîd

Necât-ı nâme-i ṣavvamı münşî-i raḥmet
Mürekkeb-i şeb-i 'îd ile eyledi tesvîd

Sefîd câme-i 'îdiyye giydi pîr ü cevân
Cihân ṭarîḳa-i Bayrâmîyâna oldı mürîd

Libâsı ḥulle-i 'Adn olsa şî'î-i nevrûz
Şiyâb-ı sünnî-i 'ide muḥâldür taḳlîd

Ḥarâm idi düne dek ekl ü şürb yârâna
Bu gün ṣıyâmı ḥarâm eyledi Ḫudâ-yı mecîd

Bu gün de çille-i rûzeyle ḳalsa ṣavma'ada
Olurdı zâhid-i murtâż ġayri deyre ḳadîd

Hilâl-i 'îd degüldür bulundı miftâḥı
Açıldı ṭâli'-i rindâna daḫme-i Cemşîd

Boşandı ḥalvetî çevrilmez oldı dâ'iresi
Hilâl-i 'id-i fıṭır aṣdı ḥâneḳâha kilîd

'Ale'ṣ-ṣabâḥ ṣalâlar virildi hîç degül
Ṣâbûḥ-ı 'îdde maẓlûm-ı tevbe oldı şehîd

Derûn-ı ḥalḳa-ı meyde ḫorôs deper şimdi
Ḳanı o taḫta depen mest-i ceẕbe-i taḳlîd

Şarâb-ḫâreye câh-ı emânet-i ḥamrî
Sezâdur eyleseler mâlikâne-i te'bîd

Ṣabâḥ olınca ilâhîye soḳdılar rindi

Mü'eẕẕinân-i şeb-i 'îd virdiler temcîd

Sitânbuluñ yine her semti reşk-i cennetdür
Behişt-i câmeli ġılmân-ı ḥûr oldı bedîd

Neşâṭ-ı 'îd ile nevrûzda idüp beste
Terennüm itdi bu ber-ceste maṭla'î Nâhîd

Virince mâşıṭa ruḥsâr-ı yâre zînet-i 'îd
Şikenc-i ṭurreye ṣarmışdı şânc-i teşdîd

Ṣaḳın idüp yine seyr-i ṣalıncaġı dôlâb
O serv-i nâzı ṣalındurmasun raḳîb-i pelîd

Fütedegâna mübârek cünûn-ı tâze ẓuhûr
O şûh giydi yeñi çıḳma bir ḳumâş-ı cedîd

Gül-âb-ı 'îd ile yur dest-i nermini ẓâlim
Muḳaddemâtın idüp merḥabâsınuñ temhîd

Ḳomaz 'aẕâb-ı şeb-i 'îd ile cefâ-keşini
Ġam-i şikence-i ferdâ ile ider tehdîd

Beyâżlar yaḳışur yâre 'îdde nitekim
Vezîr-i a'ẓama dibâ-yı zer-nigâr-ı sefîd

Sepîde-i seḥer-i 'îd-i ekber-i islâm
Beyâż-ı ṣubḥ-ı sa'âdet-demîde-i tevḥîd

Keşîde sâye-i râḥet-resân-ı naḫl-i murâd
Resîde meyve-i bî-imtinân-ı bâġ-ı ümîd

Nihâl-i bâr-ver-i çâr-bâġ-ı isti'dâd
Furûġ-ı bâṣıra-ı rûzgâr-ı dâniş ü dîd

Vücûh-ḫân-ı ḳıra'ât-ı Ḥażret-i Ḳur'ân
Girih-güşâ-yı rivâyât-ı ṭurra-ı tecvîd

Semmiy-i faḫr-i dü-'âlem seḥâb-ı cûd ü kerem
Vezîr-i â'ẓam-ı şâhinşeh-i ferîd ü vaḥîd

O ṣadr-ı meclis-i 'irfân ki 'ilme dâ'irdür
Ṭevâb'ında bile ḳîl ü ḳâl ü güft ü şenîd

O nûr-ı cevher-i insân ki her ne nuṭk itse
Kelâmı rûḥ bulur ber-ṭarîḳa-ı te'yîd

Güher-feşân-ı derârî-i şoḥbet olduḳça
Olur mecâlisi ḫirmensitân-ı mürvârîd

Tebessümünde neşâṭ-ı müferriḥ-i ebedî
Tekellümünde ḥayât-ı müsellem-i câvîd

Benân-ı fikretidür müşkilât-ı salṭanatuñ
'Ukûdı ḥalline ilhâm-ı maḥżdan Oḳlîk

Açar yol ile miṣâl-i kilîd-i endîşe
Ḳomaz şikenc-i umûr-ı mühimmede ta'ḳîd

Riyâż-ı devlete tedbîr-i ebr-i faṣl-ı bahâr
Sipihr-i salṭanata çeşm-i ḥıfẓı necm-i sa'îd

'Amûd-ı ṣubḥ-ı seḥer nûrdan sütûn dikdi
Müceddîd-i felek itdükçe câhını tecdîd

Sepîde-i seḥerî şanma kîmyâ-ger-i baḫt
Sipihre zeybaḳ-ı iḳlâlin eyledi taṣ'îd

Kec-i ṣabâḥ ü ḫorâsânî-i şafaḳdandur
Esâs-ı ḳaṣr-ı celâlinde ṭiynet-i teşyid

Nihâl-i devḥa-i Ṭûbâ-yı gülşen-i cennet
Kenâr-ı ḥavż-ı kemâlinde ser-nigûn bir bîd

Ḥayât ravża-ı cûdında bir mu'aṭṭal çâh
İrem sarây-ı şükûhında köhne ḳaṣr-ı meşîd

Derûn-ı revzenine bedr bir müdevver câm
Miyân-ı saḳfına bir gül kitâbe-i ḫôrşîd

Felekde âteş-i perrende-i şihâb degül
Elinden atdı gice menzil-i sipihre cirîd

Eger metâneti lenger bıraḳsa deryâya
İder şevâhiḳ-ı emvâcını cibâl-i ḥadîd

Ta'ahhüd eylese ḥıfẓı giyâh-ı şaḥrâya
Hevâ olurdı memerr-i semûma sedd-i sedîd

Sirişte nûr-ı mücessem cenâb-ı destûr-ı ekrem
Eya naẓîri 'adîmü'l-vücûd ẕât-ı ferîd

Ḳul eyledüñ beni envâ'-ı iltifâtuñ ile
Ḳılâde-i zer-i iḥsânuñ oldı rıbḳa-ı cîd

Şikenc-i ṭurra-i zencîr-i luṭfa bend oldum
Ḫulûṣ ḥalḳasıdur gerdenümde ḥabl-i verîd

Neşâṭ-baḫş ü laṭîf ü mümessek ü memhûr
Ḳızıl 'aḳîdeye beñzer gelen 'aṭiyye-i 'îd

Nümûde ṣûret-i luṭfında mevce-i yem-i nûr
Nüvişte ṣafḥa-i ḫüsninde peyker-i ḫôrşîd

O çevresindeki zer-ḥalḳa bend-i zencîri
İder kim olsa maḥabbet ḳılâdesin taḳlîd

Açıldı işlemege başladı zamânuñda
Ḳapandı ḳaldı idi ḍarb-ḫâne-i ümmîd

Rüsûm-ı 'iddeki merḥabâ vaẓîfesinüñ
Degüldi ref'î geçen rûzgâra emr-i ba"d

'Atiyyeñ olmasa hem-seng-i keffe-i iḥsân
Dişine ṭaş mı virür ṣâ'irüñ sipihr-i 'anîd

Yetişmeseydi faḳîre nevâl-i iḥsânuñ
Ne ṭaşlar yedirürdi bu rûzgâr-ı ṣedîd

'İlâcı güc beredür ṣadme-i ġazel ammâ
Senüñ muşamma'-ı luṭfuñ olur olursa müfîd

Ḳumâş-ı menḳabetüñ bozma istifin Ṣâbit
Zamânıdur çekelüm teng-i güft ü gûyâ şerîd

Du'âlar eyliyelüm şarṭına ri'âyet ile
İdüp tażarru'ı iḫlâṣ-ı ḳalb ile te' kîd

Zamân-ı devletinüñ meddi medd-i lâzımdur

Budur aṣṣaḥı nükûl-ı e'imme-i tecvîd

Niteki devr ide her yıl fuṣûl-ı erba'ada
Te'âḳub eyleye şehr-i ṣıyâmı ġurre-i 'îd

Leb-i ḫuşû' ile dâmân-ı pâkin itsün bûs
Gelen mübârekî-i 'îde bendegân-ı reşîd

Rivâḳ-ı 'âlî-i dîvân-ḫâne-i câhın
Ḫudâ sütûn-ı devâm ile eyleye taḫlîd

XXXIV

BERÂY-I RE'İS AḤMED EFENDİ

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Seḥer ki gülşene bâd-ı ṣabâ vezân geldi
Füsürde ḳâleb-i ezhâra tâze cân geldi

Getürdi şâh-ı bahâruñ peyâm-ı teşrîfin
Nesîm nâm berîd-i ḫaber-resân geldi

Ḳuruldı pâdişeh-i nev-bahâr içün yir yir
Çadır çiçekleri renginde sâye-bân geldi

Dikildi ṣaḥn-ı çemen-zâra tûġ-ı şâhîler
Otâġ-ı hüsrev-i nevrûz-ı kâm-rân geldi

Cenâb-ı ḫüsrev-i nevrûz-ı nev-bahârîden
Ahâlî-i çemene sebz-perniyân geldi

Metâ'ı cümle bahâr ü yüki gül-i nesrîn
Yine ribâṭ-ı çemen-zâra kârvân geldi

Sebû-yı lâle ile ṣubḥ-dem berây-ı ḫımâr
Şeh-i bahâra mey-i nâb-ı erġavân geldi

Üñi yetişdi seḥerden çemen-nişînânuñ
Ḫaber getürdi bize şimdi bâġ-bân geldi

Açılmasaḳ mı 'aceb biz de ṭarf-ı ṣaḥrâya

Ki seyr-i gülşen ü gül-geşt-i bûstân geldi

Çemende mest oluruz eylerüz hem istiḳbâl
Sa'âdet ile Cenâb-ı Ḫudâyegân geldi

Ümîd-i ġam zedegân mültecâ-yı nâ-kâmân
Devâ-yı ḫaste-dilân Kehf-i 'âcizân geldi

Muḥîṭ-i faẓl ü ḥikem kûh-ı Ḳâf-ı cûd ü himem
'Alem-firâz-ı kerem Ḫâtem-i zamân geldi

Serîr-gîr-i ma'âlî ṣadr-nişîn-i hüner
Niẓâm-ı memleket-i ma'nî vü beyân geldi

Re'îs Aḥmed Efendi ki rükn-i devletdür
Gelince devlet ü 'izzetle hem-'inân geldi

O Ḳahramân-ı ma'nî ki ṣaḥn-ı dânişine
Ne Güstehem varabildi ne Ḳahterân geldi

O pehlevân-ı suḫen gelse 'arsa-i naẓma
Gören ṣanur ser-i meydâna Ḳahramân geldi

O nükte-senc-i hüner-menḳabet ki her yirde
Edâ-yı dil-keşî maṭbû'-ı kâmilân geldi

İrişdi menziline ol meh-i sipihr-i kemâl
Gören didi şerefe mihr-i âsümân geldi

Felekde Zöhre niçün naġme-sâz-ı şevḳ olmaz
Felek-cenâb Ḫudâvend-i 'izz ü şân geldi

Hezâr müjde tehî kîsegân-ı âmâla
Nüḳûd-ı mekrümet ü himmete żamân geldi

Beşâret ehl-i dile müjde nükte-sencânâ
Revâc-ı emte'a-ı naẓm-ı dil-sitân geldi

Ḍarîr-i baḫt-ı nigûn-sâra dideler rûşen
Ki çeşm-i pür-remede kuḥl-ı Işfahân geldi

Uñuldı yâre-i nâsûr-ı deşne-i miḥnet
Żımâd-ı zaḫm-ı dil-i ḫaste-ḫâṭırân geldi

Efâżıluñ nc isc müşkili sû'âl itsün
Lisân-ı ġayb-ı ma'ânîye tercemân geldi

Müdeḳḳiḳân-ı ma'ânîde 'uḳdesin açа çün
Kitâb-ı dâniş ü mecmû'a-i beyân geldi

Gidince yemm gibi dürr şaçdı gitdi ammâ kim
Miṣâl-i ebr-i bahârân güher-feşân geldi

Seḥâb-mekrümetâ melce'â Ḫudâvendâ
Vücûduñ 'âlemc bir luṭf-ı müsta'ân geldi

Şu fażl ü mekrümet ü cûd kesb ile olmaz
Meger ki 'âlem-i bâlâdan armaġân geldi

Sen ol nihâl-i berû-mend-i cûdsın ki giden
Ümîd mivesin aldı vü kâmrân geldi

Ḳapuñda ḳıble-i ḥâcât bî-kesândur kim
Varan meḳûl ü ḥazîn vardı şâdümân geldi

Ne bir senüñ gibi memdûḥ-ı 'âlem itdi ẓuhûr
Ne bir benüm gibi medḥinde pehlevân geldi

Benem o Gîv-i Peşen-zûr-ı ma'rifet ki baña
Ne hem-cidâl ü ne tîġ ü ne hem-sinân geldi

Benem o pîl-ten-i Heft-ḫân-ı ma'nâ kim
Baş egdi naẓmuma yârân yegân yegân geldi

Benem o şâ'ir-i mu'ciz-ṭıraż kim ḥâlâ
Ne hem-cevâb bulındı ne hem-zebân geldi

Baña bu lehce-i ma'nî-ṭıraż-ı nâdire-senc
'Aṭâ-yı maḫż-ı Ḫudâvend-i ins cân geldi

Cefâ-yı çarḫ ile lâl oldı lîk ṭûṭî-i tab'
Lisân-ı nâṭıḳaya ḥâl-i bî-zebân geldi

Meṭâ'-ı ma'rifetüñ gitdi görmedüm nef'in
Ümîd-i sûd ider iken nice ziyân geldi

Ḫam itdi gürz-i girân-ı sitemle ḳâmetümi

Felek didükleri şol ḫaşm-ı bî-imân geldi

Ġarîb ḳaldum 'aceb tih-i ġamda gerd ü vaḥîd
Ne bir refîk ü ne bir yâr-i mihrbân geldi

N'idem ki şâhid-i maḳṣûd rûy-gerdândur
Gelür didükçe yüzin döndi şöyle yan geldi

Baña bu çarḫ-ı siyeh-kâseden ṭolıya bedel
Şarâb-ı ye's ile pür-raṭl-ı ser-girân geldi

Ḳudûmuñı işidüp şâd-merg-i şevḳ oldum
Gedâ gibi ki aña ḫil'at-ı şehân geldi

Bu tîre-baḫtı çerağ it çıḳar şu ẓulmetden
K'ana nc şem'-i ümîd ü nc şem'adân geldi

Be-kâm eyle bu dermândeñi 'adû dimesün
Murâdın almadı me' yûs ü nâ-tüvân geldi

Yeter yeter nice bir girye Ṣâbitâ şâd ol
Ümîd-baḫş-ı dil ü ẓân-ı bî-kesân geldi

Serâb-zâr-ı emel sebze-ḫîz-i kâm oldı
Muḥîṭ-i cûd-ı kerem ṭaşdı bî-kerân geldi

Biraz bisâṭ-ı suḫen ḫal olsun evlâdur
Egerçi ḫâṭıra çoḳ ma'nî-i nihân geldi

Ḫulûṣ-ı niyyet ü ṣıdḳ u ṣafâ-yı ḫâṭır ile
Du'âya dest açalum ḫayl-i ḳudsiyân geldi

Niteki söylene gülşen-serây-ı 'âlemde
Yine bahâr ile nev-rûz tev'emân geldi

Du'âmuz ol ki diye dergehüñde ḫuddâmuñ
Bu gün efendi feraḫ gitdi şâdümân geldi

XXXV
DER-SİTÂYİŞ-İ ŞEYḪÜ'L-İSLÂM FEYẒU'LLAH EFENDİ

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳaṭâr-ı ḳâfile-i nev-bahârı bâd-ı nesîm
Ṭağıtmış idi idüp heb ṭavîleyi teslîm

Yaḳup yıḳardı nihâlân-ı bâġı cünd-i şitâ
Çemende dest-i teber-dârlarda idi ḥarîm

Ḫalîl-i bülbüli Nemrûd-ı mevsim-i sermâ
Cahîme atmaġa yaḳmışdı nâr-ı İbrâhîm

Cenâh-ı mirvaḥa-ı şayfı minfaḫ itmiş idi
Şitâda manḳal-ı engişte rûzgâr-ı ẕemîm

Yed-i 'acûz-ı zemistânda deste-i sünbül
Ḥarîm-i gülşene cârûb idi miṣâl-i heşîm

Bütân-ı serv-i ḳadi teng-nâ-yı żucretde
Ḳabâ-yı teng gibi berd ṣıḳmış idi 'aẓîm

Müsâferetle açılmışdı bâġdan ezhâr
Şu buḳ'ada bir iki serv ḳalmış idi muḳîm

Şeh-i bahâr hele 'ahdi müstedâm olsun
Yine ahâlî-i gülzârâ itdi luṭf-ı 'amîm

Ra'iyyet-i çemenüñ ḳaldırup 'avârıżını
Yirine geldi şeneldi ḫânedân-ı ḳadîm

Şükûfeden nefes avladı ḥâṣıl itdi yine
'Arûs-ı bâġı siterven ṣanurdı rîḫ-i 'aḳîm

'Urûḳ-ı ḫuşḳ-ı kürûme-nemâ idüp sereyân
Görindi sırr-ı ḥayât-ı kühen-'iẓâm-ı remîm

Ḥarîm-i gülşenüñ itdi ifâża-i ma'hûd
Bütün nişîmeninüñ maḳ'adın çemen-gûn nîm

Şu çâr-bâġ-ı 'anâsırda gülşene olamaz

Bahâr faṣlına mânend bir muḥibb-i ṣamîm

Büyütdi nâmiye her ẕerre-i çemenzârı
'Aceb mi noḳṭasına teng olursa ḥalḳa-i cîm

N'ola bıraḳmasa ṭûmârı ġonca-i zanbaḳ
Neşâṭ gösterür aḥkâm-ı tâze-i taḳvîm

Olup hezâr ile şîrâze-bend-i 'ahd ü emân
Çıḳardı verd yemîn itmege kelâm-ı ḳadîm

Çemende lâleyi seyr eyleyin bu hey'et ile
Taḥavvül itdi ṣanur ejdere 'aṣâ-yı Kelîm

İdince şîşe-i ġoncayla jâle reşş-i gülâb
Gül-i sefîd ṭutar altına ṭabaḳçe-i sîm

Ḳaranfül itdi girîbân-ı gülşeni tezyîn
Ḳaṣîdemüñ nitekim dâmenin benefşe-i mîm

Taḳaddüm itse n'ola ṭurre-i şükûfelere
İdüp benefşe ḫam-ı ṭurresin 'abîr-şemîm

Henûz gül-şeker-i tâze çıḳmadan ister
K'ola ḫamîre-i maḫdûm-ı vâcibü't-ta'ẓîm

Sirâc-ı meẕheb-i a'ẓam çerâġ-ı 'ilm ü ḥilm
İmâm-ı şer'-i mu'aẓẓam hümâm-ı dîn-i ḳavîm

'Arîḳ ü 'ırḳ-ı mutahhar şerîf-i nev'-i beşer
Naẓîr-i nûr-ı muṣavver şebih-i rûḥ-ı 'aẓîm

Şerîr-gîr-i feżâ'il mü'eddeb ü fâżıl
Penâh-gâh-ı efâżıl medâr-ı 'ilm-i kerîm

Muḳaddem-i 'ulemâ müsteşâr-ı devlet ü dîn
Mu'allim-i şeh-i ṣâḥib-erîke vü dîhîm

Cenâb-ı müftî-i 'allâme-câh Feyżû'llah
Şerîf-i sa'd-şiyem seyyîd-i ḥalîm ü selîm

İmâm-ı 'ahd ki vâ-beste-i yerâ'asıdur
Güşâyiş-i girih-i mu'ẓılât-ı heft iḳlîm

Görüp 'ulüvv-i kemâlin sümüv-i efżâlin
Ebû-Ḥanîfe gibi rûzgâr ider ta'ẓîm

Güher-şinâs-ı ḳażâ gelselerdi 'ahdinde
İderdi müctehidîn-i ekârime taḳdîm

Devâtı ḫuld-ı ma'ânîye ḥavż-ı Kevŝerdür
Yerâ'ı cennet-i tibyâne cedvel-i Tesnîm

Güzel ṣuyına ḳodı kilk-i feyż-baḫşâsı
İdüp ḥadîḳa-i fażluñ ṣu yolların termîm

Tamâm-ı ḫâmesi endâze-i 'adâletdür
Ḳumâş-ı manṣıbı erbâbına ider taḳsîm

Midâd-ı ḥoḳḳa-ı surḫı neden mürekkebdür
Dehân-ı dilber-i nâzende gibi 'ayn-i 'adîm

Nesâyic-i ḳalemi pek güzel ḥârîr işler
Miŝâli var ise ḫâricde kirm-i ibrişîm

Şu'â'-ı mihri ider rîşe aṭlas-ı gerdûn
Ki ola eşheb-i iḳbâline ṣaçaḳlı gecîm

'Aceb mi mûze-i maḫŝûṣına ola muḫtaş
Şu dâne-dâr ü cilâ-dâde âsümânî edîm

'Aceb mi süddesine bâz-beste olsa şeref
Bulur mı fâṣıla-ı imtiyâz beyt ü ḥâṭîm

'Aceb mi ṭıynet-i pâkinde olmasa ḥiddet
Riyâż-ı ḫuldda mümkin midür hevâ-yı vahîm

'Medâris-i 'aẓamet-pâye-i ŝemân-âsâ
Ṣafâ-yı meḫḥaṣı aḥbâba heşt-bâġ-ı na'îm

Miŝâl-i meclis-i vaḫşet-medâr-ı seb'-i şidâd
Belâ-yı nefreti eżdâda heft-nâr-ı caḥîm

Ḳalem-tırâş ile şaḳḳ eyledükçe ḫâmesini
'Aceb mi zehre-i ehl-i fesâd olursa dü-nîm

'Ale'l-ḫuṣûṣ ucın ḳat' idince ẓâlimler

Serinden eyleye ḳaṭ'-ı ümîd olup pür-bîm

Mecâlsiz atılur berre tîr-i mâr-âsâ
İderse mâhiye fetvâsı lücceyi taḥrîm

Olaydı dîde-i bîdâr-ı baḫtı ile maşûn
Ẓafer bulur mıdı dürc-i ḥabâba düzd-i nesîm

Rebî'-seciyye cenâbâ bahâr menḳabetâ
Eyâ vücûdı 'ibâda 'aṭâ-yı Rabb-i raḥîm

Şu çâr-bâġa seḥâb-ı 'inâyetüñ iki ḳat
Ḥayât-ı tâze virüp itdi heşt-bâġ-ı na'îm

Şu bezl-i himmet ü feyż-i nefes eserleridür
Ki buldı ṣulḥ ü ṣalâḥ emri ḥayyiz-i tetmîm

Vezîr-i a'ẓam ile baş başa meşveretüñ
Belürdi ḫüsni miŝâl-i dü-cevher-i ibrîm

Ḫired ḳalurdı faḳaṭ meclis-i mükâlemede
Seḫâb-ı feyż-veş aḥvâli itse ger terḳîm

Zihî laṭîfe-i ṣuġrâ ḳażiyye-i kübrâ
Güzel netîce virüp oldı dehre luṭf-ı 'amîm

Ḫôşâ müferriḥ-i ḳudsî ki itdi a'dâyı
Naẓîr-i ef'î-i tiryâḳ-ḫorde süst ü saḳîm

Efendi ḥikmeti Loḳmândan dimişlerdür
Bu rā'yi añlıyamaz 'aḳl-ı Bîdpây-ı ḥakîm

Miŝâl-i mâr-ı ziyân-kâr-ı heft ser birden
Yedi ḳırâl bir olup pâdişâh-ı dîne ḫaṣîm

İdince hûş-ber-i feylesofı istişmâm
Uyuşdı ḳaldı yirinde o heft mâr-ı ġarîm

Bu żımn-ı luṭf ü mürüvvetde ḫalḳa vâcibür
Du'â-yı ḫayr-ı esâṭîn-i lâzımü't-tekrîm

Keder vîrür diyü keyfe güzeşte-aḥvâli
Bu demde yâd ideni rindler ider tecrîm

Ehemm-i meşġaleden 'add idüp ḫarîf-i çemen
Bu def'e ġâ'ileyi 'ayş ü 'işreti taşmîm

N'ola ḳovar ise nemmâmı yâr meclisden
Maḳâm-ı faṣl-ı nevâ oldı naġme-gâh-ı nemîm

Kemâl-i dâ'iye-vâr beste-ḫân-ı ḫâmemden
'Aceb mi eylese pür-şevḳ bir ġazel taḳsîm

'Aṣâbi'in yine teşbîk idüp o nûr-ı cesîm
Ṣaḥîfe-i sebaḳ-ı ḥüsne itdi raḥle-i sîm

Tatâr-ı ġamzesinüñ ezberinde ḫâniyye
Kitâb-ı ġasbdan almış sebaḳ sebaḳ ta'lîm

Nigeh yıḳındısın eyler tebessümi ta'mîr
Ḫôşâ laṭîfe-i taḫrîb ü şîve-i termîm

Paranḳon itmede 'uşşâḳı ehl-i ḫibre olur
Ḳumâş-ı vuṣlatı itdükçe ḥûblar taḳvîm

'Azîm 'arbede ḳaldurdı rindler ammâ
Sebûyı kelle-i zâhidde itdiler taḫtîm

Şu faṣl-ı gülde serî'en şarâba tevbe idüp
Felekde olmasa 'ayyaş-ı lây-ḫâre esîm

Kimine cur'añ ile sâḳiyâ 'ifâka'llâh
'Adû-yı ġuṣṣayı şerbetledüñ idüp tesmîm

'Umûmadur bu żiyâfet bu def'a merfû'dur
Esîr-i dûzaḫ-i hicrândan 'aẕâb-ı elim

Şu rûzgârda Ṣâbit var eski pâye ile
Cenâb-ı ġamma muṣâḥib-i hemme nedîm

O leff ü neşr-i müşevveş gibi perîşânuñ
Medâr-ı emr-i ma'âşı olınmadı tanẓîm

Sekiz yıl oldı bu ḳavm içre pây-mâl olıyor
Miṣâl-i gûdek-i nâdân yedinde levḥ-i raḳîm

Naẓarlarında telefdür bıżâ-'a-i hüneri

Niteki nâẓır-ı ḫâ'in elinde mâl-ı yetîm

Ṣafâ-yı ḫâṭırı yoḳ bir içim şu alsa ele
Sirişki ile olur kâsesinde ḫûn ile rîm

Derûn-ı ḥücre-i târîkde tek ü tenhâ
Enîsi vesvese yâr-i semîmi vaḥşet ü bîm

Ölürse kimse bulunmaz meger ki ḳuzġun olup
İmâm-vâr ḳona neşr-i rûzgâr-ı le'îm

A yâdigâr kimin şun'i var ki bir kerre
Veliy-yi ni'mete aḥvâli itmedüñ tefhîm

Yed-i 'inâyet ü luṭf ile ḳaldururdı seni
Ḥakîm-i 'adlini itseñ bu emrde taḥkîm

Ḳumâş-ı kâr-geh-i câhdan ne itse ider
Ḥarîr-i ḳalem-i zer-keşi degül mi ḳasîm

O râyı luṭf bilürsen du'â umûrını gör
Be-vefḳ-i de'b-i ḳadîm-i suḫen-verân-ı fehîm

Nitekim ḥüsn-i naẓarla müdebbirân-ı bahâr
Meşâliḥ-i çemeni ide reşk-i dürr-i naẓîm

Cenâb-ı şadr-ı mu'aẓẓamla Şeyḫü'l-islâmı
Mü'ebbed eyleye merkezlerinde ḥay-yi ḳadîm

Müdâm râḥet-i ḫalḳ-ı Ḫudâyı isterler
İrâḫe eyleye şefḳatler ile Rabb-i raḥîm

Güler cemâllerin şebnem-i füyûż-ı ezel
Gül-i sefîd gibi ide ḫande-i rîz ü besîm

Miṣâl-i şîr ü şeker ḥüsn-i imtizâcları
Ola meẕâḳ-dih-i cân-ı dûstân-ı şamîm

Muḥiblerine mü'ebbed ṣevâb-ı bâġ-ı Na'îm
'Adûlarına muḫalled 'aẕâb-ı dâġ-ı cahîm

XXXVI

DER-SİTÂYİŞ-İ ṢADR-I A'ẒAM EZ-LİSÂN-I ŞİKÂRÎ-İ ḲĀḌI

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḥaḳḳ mübârek ide ey Âṣaf-ı ṣâḥib-devlet
Şöyle olsa olıcaḳ kevkeb-i 'izz ü rif'ât

Lâyıḳın buldı bu gün mesned-i ṣadr-ı 'âlî
Virdi dîvân-ı hümâyûna vücûduñ zînet

Bârcka'llâh vezâret olıcaḳ şöyle gerek
Ṭumṭuraḳ-ı 'aẓamet şân ü şükûh ü ḥaşmet

Bârcka'llâh zihî kevkebe-i 'izz ü 'ulâ
Levḥeşa'llâh ḫoşâ rütbe-i şân ü şevket

Minnet Allâha ki feyż-i ḳadem-i luṭfuñdan
Gülşen-i cûd u kerem buldı kemâl-i behcet

'Alemüñ istedügin virdi Ḫudâ-yı müte'âl
Fuḳarâ eyledi sâyeñde ḥużûr ü râḥet

Açılup gül gibi luṭfuñla ḳulûb-ı şu'arâ
Gördi iḥsânuñı erbâb-ı ma'ârif ḳat ḳat

Maẓhar-ı 'âtufetüñ oldı vücûh-ı büleġâ
Ḳalmadı kimse perîşân-ı belâ-yı miḥnet

İntisâb eyleyen ol südde-i çarḫ-âsâya
Behre-yâb oldı idüp câh ile kesb-i miknet

Nev'-i insâna degül maṭbaḫ-ı in'âmuñdan
Cins-i in'âma daḫi degdi nevâl-i ni'met

Bu ḳasem bu ḳuluñ ḳaldı faḳaṭ ṣabâḥsız
Mübtelâ-yı maraż-ı cû' vü esîr-i furṣat

Ditreyüp boş geziyor sûḳ-ı fenâda 'uryân
Ne nemed-pâre-i ikrâm ü ne cell-i himmet

Ṣayda çıḳdukça selefden geçen aṣḥâb-ı ṣudûr

Götürürlerdi iderlerdi faḳîri da'vet

Deprenüp ben daḫi meydân-ı vefâda çâlâk
Her neye ṣalsalar eylerdüm edâ-yı ḫidmet

Bir ḳuduz avcı idüm âhû-yı çîn-i ḫüsne
Uş diyince yetişür şöyle iderdüm sür'at

Çok şikâr alur idüm şimdi oturdum ammâ
Ḳalmadı pây tek ü tâz-ı hevesde ḥareket

Bir zamân ḫaylice maḳlûb-kes idüm ammâ
Şimdi bî-kes ḳalup oldum ġam ile germ-ülfet

Heb rıżâsın arayup izler idüm ṣâḥibimüñ
Ḫâṭırın avlayayum diyü iderdüm dikḳat

Şöyle keşretler olurdı ki it ısın bilmez
Ben bilüp nân ü nemek ḥaḳḳın iderdüm ġayret

Tâze eşvât-ı 'acîbeyle nibâḥ eyler idüm
Mûsiḳi fenni oḳutdukça ricâl-i devlet

Ba'ż aṣḥâb-ı ġaraż hezl ile ṭaş atdukça
Ben de dâmenlerin almaḳda iderdüm sür'at

Eskiden ḍarb-ı meşeldür o uyuzdur dirler
Yelmeden ḳalmadı bir ḳılca bedende tâḳet

Düzebilsem toyumı eski ḳarârum bulsam
Çekmesem böyle ḫarâretli bedenle zaḥmet

O kerem-kârlaruñ dûr olalı bâbından
İt ḳadar bulmadı bî-çâre şikârı ragbet

Ey şikârî yine av vaḳti gelür ṭaş yatur
Eski ḫıdmet ne ise cân-ı 'azîze minnet

Sen du'â eyle hemân tâ ki cihân ṭurdukça
Ṭura ġırretle maḳâmında bu ṣâḥib-devlet

Yine eski 'ameli saña iderler taḳlîd
Boynuña tâze ḳılâdeyle virürler zînet

XXXVII

BERÂY-I PAŞMAḲÇI-ZÂDE ES-SEYYİD 'ALİ EFENDİ

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Necm-i baḫtum olup idbâr-ı nüḫûsetden ṣâf
İtdi iḳbâl ile bürc-i şeref üzre işrâf

Neş'e-dâr oldı gönül feyż-i mey-i ḳudsîden
Hîç ne minnet-i sâḳî ne temennâ-yı sülâf

Ṭurre-i şâhid-i iḳbâli açup bâd-ı ümîd
Bûy-ı vuṣlat getirür ḫâṭıra çün nefḫa-i nâf

Böyle ḳalursa fuyûżât-ı İlahîyye döner
Tâze gül-desteye her tûde giyâh-ı eṭrâf

Belki külḫanda güşâyiş bulup ezhâr-ı çemen
Sîm ü zerrîni olur reşk-i dükân-ı ṣarrâf

Ḳıbleden esdi nesîm-i çemen-i ṣıdḳ ü ṣafâ
Eylesün ḥâcetiyân Ka'be-i maḳṣûdı ṭavâf

Maḫż-ı faż'l ile serâ-perde-i tevfîḳinden
Yine bir feyż-i celî ḳıldı ḫafiyyü'l-elṭâf

Gül gibi ḫande-güşâ ṭal'at ile şehr-i dile
Birbirin başdı gelüp müjdeciyân-ı eknâf

Tâze peyġam-ı Şeref-nâme-i pâkîze bu kim
Ṣadr-ı rûm oldı sa'âdetle naḳîbül'-eşrâf

Naḫl-i ser-sebz-i çemen-şoffa-i Âl-i Hâşim
Şeref-efrâḫte serv-i çemen-i 'abd-i menâf

Ced-be-ced 'ırḳ-ı hüner-mend-i kerîmü'ṭ-ṭarafeyn
Sıbṭ-ı zî-şâna çıḳınca çelebüyyü'l-evṣâf

Eşer-i nev-be-nevî reşk-i İmâm-ı Nevevî
Hem-'inân-ı be-ġavî 'adl-i 'adîl-i keşşâf

'Ayn-i niḫrîr-i nefes seyyid-i 'allâme-şeref

Ḥikem-âmûz-ı nutef 'uḳde-güşâ-yı Ḥaṣṣâf

Ġonca-ı bâġ-ı necâbet gül-i naḫl-i 'ismet
Gevher-i kân-ı nezâhet dür-i 'ummân-ı 'aṭâf

Rûz-ı bâzâr-ı hüner revnaḳ-ı kâlâ-yı eşer
Ṣadr-ı bârîk-naẓar mütehid-i mûy-ı şikâf

Bû-'Alî-mertebe hem-nâm-ı vaṣî-i Muḫtâr
Murtażâ-menḳabe maḫdûm-ı kibâr-ı eşrâf

Âsümânî-i felek şemse-i ḫôrşîdi ile
Muṣḥaf-ı faż'lına bir cild-i zer-endûde ġılâf

Belki âṣârını ṣebt itmege şâyeste idi
Jâleden olmasa evrâḳ-ı gül-i ter neşşâf

Yine şerḥ eyleyemez metn-i kitâb-ı faż'lın
Ne ḳadar ḥâşîyelendürse kenârın Vaṣṣâf

Ḳande taḫrîr-i terî ḳande Ḥarîrî eşeri
Bu riyâ-pâreye beñzer mi nesîc-i zer-bâf

Terbiyet ḳılsa eger neşv ü nemâ-yı keremi
Bâr-ı cennet bitirür şâḫ-ı dıraḫt-ı ṣaf-ṣâf

Nefḫa-i ḫulḳı 'ıṭr-sâ-yı Ḥicâz olsa eger
Müşg-i Rûmî bitirür şûre-zemîn-i aḫḳâf

Degişince göbegi düşdi metâ'-ı miski
Ḫâk-i pâyine ġazâl-i Ḫuten-i ġâliye-nâf

Söylenüp menḳabe-i 'iffeti iḳlîm iḳlîm
Ṭoldı âvâze-i 'adl ile cihân Ḳâf-be-Ḳâf

Vâv-ı maġṣûbesin alurdı 'amrdan Dâvûd
Pîş-gâhında terâfu' içün itse îḳâf

Bû-Hanîfe gibi zühd ü vera'ı ġâlibdür
Zuḫruf-ı fânî-i dünyâdan ider istinkâf

Nehy-i münker ideli âlet-i lehv oldı diyü
Ṭolaşur dâ'ire-i mâh ile çarḫ-ı deffâf

Gelse 'ahdinde eger meclis-i efżâlında
Keşf-gerdân-ı 'ubûdiyyet olurdı İskâf

Âsümân-menziletâ dâd-penâhâ şadrâ
Ey ḥarîm-i keremî ehl-i temennâya meṭâf

Şevḳ ile ḫıdmete lebbeyk diyü sa'y iderüm
Fuḳarâ Ka'besidür ol der-i cûd ü inṣâf

Maṭlabum ḫaṣma sezâ görme revâ mı olsun
İsperi bâz şikârı münesin bir ḫaṭṭâf

Himmetüm şaydına şarḳındılıḳ itmek düşmez
Öyle zerrâḳ-ḳıyâfet çeñe-bâz ü leffâf

Bu Mesîḥâ-demi ol ḫarla berâber görme
Ki ola maḳsem-i erzâḳı dükân-ı 'allâf

Virme manṣıb o sitem-kâra ki ma'zûl olıcaḳ
İde ardınca günâhınca şükâtın irdâf

A'ẓamî ma'rifeti bâzi-i nerd ü şaṭranc
Eñ güzîde hüneri laḳlaḳa-i lâf ü güẓâf

Baña luṭf it ki ahâli-i vilâyet de ide
Meclis-i faẓluña reyḥân-ı taḥiyyat iṭḥâf

O ṭıraretsize taḳlîd-i ḳażâ câ'iz mi
Ki vużûsına ḫalel virmege idrâr ü ru'âf

Adını bilmez iken ḫalḳa fażîlet de şatar
Gezdirüp Ekmeli ḳoynında miṣâl-i şaḥḥâf

Gider ol cild-i şaḳîli diye Ḳâḍı-ḫâna
Bir kitâbuñ iderek ḥürmetini istiḫfâf

Eski dâ'î-i şenâ-kâruñ iken sulṭânum
Yeñidür diyü ider ehl-i ġaraż istiṭrâf

Ḥâsıduñ dâġ-ı celâsiyle melâlüm artar
Nitekim ṣıfr ile a'dâd-ı mi'at ü âlâf

Dil-i mihnet-zede ḫavf ile recâ beyninde

Ḳaldı bir berzaḫ-ı ḥayretde çü ehl-i a'râf

Vardıġum yirde celâ-pîşe uzanmaz ammâ
Fuḳarâ ḳısmı uyur râḥet ile zîr-i liḥâf

Kârı iḥsânuña vâ-beste şenâ-ḫânuñdur
N'ola eylerse kemâl-i keremüñ isti'ṭâf

Evliyâ-yı ni'amuñ luṭfına me'lûf olmış
İdüp en'âm-ı firâvânların vech-i kifâf

Her ḳaşîdemde boyumca görüp iḥsânlaruñ
Câme-i manṣıb idüp virdi kirâm-ı eslâf

Meclisüñ raṭl-ı girânı gibi ağırladılar
Ne ḳadar itdi ise ehl-i ġaraż istiḫfâf

Rûz ü şeb kedd-i yemînümle idüp kesb-i hüner
İtmedüm yoḳ yire sermâye-i 'ömrüm isrâf

Câm-ı ṭab'um gibi bir şişe gülâb-ı ma'nâ
Manṣıb-ı Yanyaya degmez mi olunsa insâf

Siyemmâ dâġ-ı derûn gibi żamîr-i mużmer
Ola ser-cümle-i 'irfânuma ma'ṭûf ü müżâf

Eyledi pençe-i ḳahr ü sitemi gerdûnuñ
Yek-sere mâ-melekûm 'arża-i nehb ü itlâf

Ehl-i beytüm olınup ḳâṭibet[en] istirḳaḳ
İtdiler sînelerin tîr-i ḳażâya ihdâf

Ekseri naḳd-i şehâdetle ucuz ḳurtuldı
Bir ḳızum ḳaldı giriftâr-ı belâ-yı eclâf

Ṭaleb-i nuḳre-i fidyeyle 'aṣâ ḍarbından
Ṭâli'i gibi sevâd olmış o sîmîn ektâf

Anı taḫlîṣ içün şıḳleti tekrîr itdüm
Nev-be-nev ḫâhiş-i elṭâfuñ idüp istînâf

Besdür ey Ṣâbit-i dil-şîfte bess-i şekvâ
Oldı ḥâcet de murâd üzre ḳarîn-i is'âf

Ḥâşâ li'llâh ki kerâmetli veliyyü'n-ni'amuñ
Ola 'ahd eyledügi va'd-i kerîminde ḫilâf

Böyle eyyâm-ı müsâ'idde du'â baḥrına gir
Eyleyüp destüñi keştî-i niyâza micdâf

Ta ki aḥkâm-ı ḳażâ mesned-i peyġamberde
İde bir dâver-i ḫayrü'l-ḫalefi istiḫlâf

Rûz u şeb ola sipihr-i şeref ü 'izzetde
Mihr-i iḳbâli münevver meh-i baḫtı şeffâf

Câh ü rif'at mütezâyid bi-ṭarîḳü't-te'bîd
'İzz ü devlet müterâdif be-ḥisâb-ı eż'âf

XXXVIII

TUĠRA'İYYE BERÂY-I BAḤRİ PAŞA

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cihân-bân-ı sipihr-'unvân-ı devrâna yeter ḫalâ
Nişân-ı şân ü şevket hey'et-i maṭbû'a-ı ṭuġrâ

Alup zîr-i cenâha beyże-i ṭâvus-ı iclâlî
Güşâd itmiş yine şeh-perr-i 'izz ü câhı ol 'Anḳâ

Başup ol beyże-i ümmîdi murġ-ı üştür-i devlet
N'ola örterse 'anbergûn deve tabanı bir kemḫâ

N'ola çıḳsa firâz-ı nerdübân-ı ḳaṣr-ı iḳbâle
Elifler ṭuġlarıdur zülfeler gîsû-yı müsteşnâ

Derûn-ı beyże-i zîbendesinde şekl-i şemşîrî
Çekilmiş beyże-i 'unvândan bir tîġdür gûyâ

Yine şan'atla ḥükm-endâz-ı şevket oḳ geçürmişdür
Degüldür beyżesinde şekl-i şemşîr-i cihân-ârâ

Muṣanna' üç direkli çekdiridür baḥr-ı ebyâżda
Ḳayalıḳ ḫançere müşgîn-resen ol zülfe-i bûyâ

Elifler añа üçler zülfeler müşgîn-ridâlardur
Ziyâret eyledük üçler maḳamuñ biz de müstevfâ

Yazılsa ḫall ile beñzer muraṣṣa' ḳaṣr-ı Şîrîñe
Olup ḫaṭṭ-ı sefîd-i ḫançere mîzâb-ı şîr-âsâ

Gören barmaḳlı bir gülzârda ṭûṭi ḫayâl eyler
Berât üzre midâd-ı sebz ile naḳş itseler farżâ

'Aceb mi pençe-i mercâna da teşbih iderlerse
Çekildükçe müferriḥ ḫâme-i la'l ile aḥyânâ

Eḥibbâya müzeyyen peyker-i ṭâvus-ı ḳudsîdür
Eşirrâya munaḳḳaş ḫalḳa ḫalḳa mâr-ı şûr-efzâ

Re'âyâyı uyutdı çâr-ṭâḳ-ı istirâḥatda
Düm-i ṭâvus-ı cennetden idüp bâd-zen peydâ

Dü-pây-ı ḫançere maẓlûma pergâr-ı benân-ı dâd
Dü-çeşm-i ẓâlime çifte ṭabânca görinür ġammâ

Dişin heb kelpeteyn-i ḫançer ile çekdi bed-kâruñ
O miḳrâż-ı celâdetden 'aceb mecrûḥdur a'dâ

Miyânından dü-pâre itdi bedr-i beyżenüñ resmin
Benân-ı Aḥmed-âsâ şekl-i şemşîr-i ẓafer-baḫşâ

'Aceb mi Ẕü'l-fiḳâr-ı ḫancere sell itse şemşîrin
'Adûya beyżesi gürz-i girânın çekdi bî-pervâ

Muṭarrâ zülfelerde ḥüsnine dil-beste olmışdur
Eli bögrinde ḫayretden miṣâl-i 'âşıḳ-ı şeydâ

N'ola ḥıfẓ itse bâb-ı Kehf-i şer'-i faḫr-ı ebrârı
Hümâ-yı bürc-i ḳânûndan çıḳan ol beyże-i beyżâ

'Acâ'ib bir mu'ammâdur ki ma'nâ-yı laṭîfinden
Muḥammed Muṣṭafâ ismi çıḳup bir nûr olur peydâ

Nice 'âlem muṭî' olmaz o yarlıġ-ı muẓaffer-fâl
Ki ola ḫıdmetdinde dâ'imâ bunuñ gibi lâlâ

Ṣadefdür beyże-i dil-keş n'ola çıḳsa derûnından

Şehinşâh-ı cihânın ismi gibi lû'lû-ı Lâlâ

Mekârim-pîşe Paşa-yı mükerrem fâżıl-ı 'âlem
Vücûd-ı muḥterem âb-ı ruḫ-ı ma'mûre-i dünyâ

Yem-i lû'lû-yı dâniş ma'den-i yâḳûte-i bîniş
Kerûbî-âferiniş pür-hüner ẕât-ı melek-sîmâ

Gül-i gülzâr-ı 'iffet serv-i naḫlistân-ı ḥayşiyyet
Fünûn-endûz-ı ḥikmet müşkil-âmûz-ı süḫen-pîrâ

Nedîm-i bezm-i ḫaḳânî emîn-i râz-ı sulṭânî
Dür-i baḥr-ı ma'ânî Baḥrî Paşa-yı hüner-peymâ

Degül nîsân felek tesnîm-i ḫuldı eylese rîzân
Tekevvün eylemez bu yemde böyle gevher-i zîbâ

Hüner-mendü ma'ârif-senc ü rûşen-rây ü şâḥib-dil
'Afîf ü munṣif ü perhîz-kâr ü 'âḳil ü dânâ

Efâżıl-perver ü dânâ-nevâz ü ma'rifet-pîrâ
Muḥaṣṣal her ṭaraf ma'mûr bir Paşa-yı bî-hemtâ

Nişânı olmasa kâlâ-yı 'irfân râyic olmazdı
Odur tamġa-zen-i zerrîn nesîc-i deffe-i ma'nâ

N'ola alsa nişânlum diyü bikr-i fikr-i ma'nâyı
Helâl olsun aña ol nâzenîn maḫtûbe-i ra'nâ

Efâżıl-melce'â mümkin mi ẕâtuñ eylemek tavṣîf
Ġaraż ancaḳ ḫulûṣum eylemekdür ḥażrete inhâ

Bu iḳdâmum dahi emr-i şerîfe imtişâlendür
N'ola ṭab'-ı Kelîlüm itse taḳṣîr ile isti'fâ

Maḥal pek teng ü şevḳüm bî-direng olmaġla sulṭânum
Hemân endîşe-i yek-rûzedür bu nażm-ı nâ-bercâ

Olup biñ 'izzet ü iḳbâl ile ṭuġrâ-keş-i iclâl
Seni ḫunkâra ḫunkârı saña bağışlasun Mevlâ

Ḥavâle eyle vaḳt-i âḫere itmâm-ı tavşîfî
Gözüñ aç Şâbitâ hengâm hengâm-ı du'âdur hâ

Ola mâdâm tevḳî'î refî'ü'ş-şân-ı ḫâḳânî
Perend-i dest-gâh-ı ḥaşmet ü iclâlde tamġâ

XXXIX

BERÂY-I MEḤMED PAŞA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şâbitâ destüñe al kilk-i güher-efşânı
Başla vaṣf itmege ol Âṣaf-ı Cem-'unvânı

Nice Âṣaf ḫired-âmûz-ı şad Eflâṭûnî
Nice Âṣaf ḥikem-endûz-ı dem-i Loḳmânî

Nice Âṣaf gül-ruḫsâr-ı gülistân-ı hüner
Nice Âṣaf dür-i yektâ-yı yem-i 'irfânî

Nice Âṣaf meh-i raḫşende-i büre-i şevket
Nice meh mihr-i cihân-tâb-ı sipihr-i şânı

Nice Âṣaf çemen-i ma'rifetüñ naḫl-i teri
Gülşen-i mekrümetüñ tâze gül-i ḫandânı

Nice Âṣaf ki ola ẕâtı sipihr-i keremüñ
Neyyir-i şa'şa'a-perdâzı meh-i tâbânı

Büre-i 'izz ü şerefüñ mihr-i cihân-efrûzı
Düre-i cûd u keremüñ yekke dür-i ġalṭânı

Şaḥn-ı dâd ü sitedüñ bebr-i pelenk-endâzı
Bîşe-i bürd ü zedüñ şîr-i ner-i ġarrânı

Ser-i meydân-ı vegânuñ yel-i Rüstem-zûrı
'Arṣa-i ma'rekenüñ Sâm-ı Nerimân-şânı

Ḳulzüm-i cûd ü seḫâ baḥr-ı muḥîṭ-i i'ṭâ
Lücce-i bî-bün-i in'âm yem-i iḥsânı

Sâlik-i râh-ı Ḫudâ câmi'-i zühd ü taḳvâ
Reh-rev-i câdde-i muḥterem-i Nu'mânî

Âṣaf-ı pâk-siyer ṣafder-i ḫôrşîd-siper
Gerden-efrâz-ı hüner-menḳabet-i a'yânı

Maẓhar-ı luṭf-ı ṣamed ṣaf-şiken-i ced-ber-ced
Kendüsi Rüstemi dehrüñ pederi Destânı

Ḳahramân-kevkebe destûr-ı Tehemten-dil kim
'Âlemüñ şimdi odur güstehem-i devrânı

Şîr-i ġurrende-i peykâr Meḥemmed Paşa
Ki Nerîmân olamaz dergehinüñ der-bânı

Ol Ḫudâvend-i ġazâ-pîşe ki ḫâk-i derini
Bulsa kuḥlu'l-baṣar eylerdi Ṣıfahân Ḫânı

Ol 'adû-bend-i Esed-pençe-i ejder-peykâr
Ursa şemşîrin iki pâre ider sendânı

O ser-efrâz-ı veġâ ḳaṣd-ı neberd itse eger
Ḫûn-ı kâfirle ider lâlesitân meydânı

O keman-dâr-ı hüner-ver ki kepâde yirine
Ḳavs-i pûlâd-ı Tehemtenle ider idmânı

Ḳuvvet-i bâzû-yı şîrânesine 'aşḳ olsun
Kûh-ı El-Bürzi geçer tîr-i ḳaẓâ peykânı

Ḳulle-i Ḳâfı şikâf itmesine şübhe mi var
Urıcaḳ ḫışm ile tîġ-i dü-dem-i bürrânı

Raḫş-ı Gülgûn-ı sebük-tâzına meydân virse
Nice ferseng alıḳordı felek-i gerdânı

Nice raḫş ablaḳ-ı perrân-ı ḳaẓâ sür'at kim
Ögredür ḫink-i sipihre reviş-i cevlânı

Nice raḫş eşheb-i ḫôş-pûye-i dil-keş-reftâr
Cilve-i nâzükî şermende ider ḫûbânı

Nice raḫş edhem-i ḫôrşîd-rikâb ü meh-na'l
Aña teng olsa eger ḳavs-i ḳuzaḥ erzânî

Nice raḫş aşḳar-ı pûyende ki ḳanlar ḳaşadur

Ebreş-i Rüstem-i Destâna sebük-seyrânı

Süricek ma'reke-i rezme anı Neyrem-vâr
Sâm da olsa 'adûnuñ ṭaġılur sâmânı

Savlecân-bâzîye âġâz idicek meydânda
Ṭôb-ı zer-kûb-ı sipihre irişür çevgânı

Çıḳsa devletle donanma-yı hümâyûna eger
Ser-i küffâra virür daġdaġa-i ṭûfânı

O çıḳaldan beri deryâya ḫuzûr eyledi ḫalḳ
Teng ü târ itdi firegüñ başına 'ummânı

Kâfir-i kürbe-ciger sindi başın göstéremez
Ḳande ḳaldı ki zamânında ide ṭuġyânı

'Aḳl ü fehm ü hüneri 'âṭifet-i Rabbânî
Yümn ü feṭḥ ü ẓaferi mevḥibe-i Yezdânî

Ne yaña itse sa'âdetle tevecküh biledür
Naẓar-ı himmet-i merdân-ı reh-i subḥânî

Âṣafâ Cem-şerefâ lücce-kefâ des' râ
Ey sitem-keşlere 'avn ü meded-i Rabbânî

Ẕâtuñ ol naḫl-i berû-mend-i temennâdur kim
Ola pür-mîve-i şîrîn-i emel aġṣânı

Meşrebüñ câm-ı cilâ-rîz-i celî ṣa'ṣa'adur
Ḳodı ḫacletde ḥezâr âyine-i raḫşânı

Midḥatuñ bir çemenistân-ı cihân-pîrâdur
Ḳalemüm ol çemenüñ bülbül-i ḫôş-elḥânı

Seni vaṣf eyleyemem lîk murâdum üzre
Gerçi şimdi benüm iḳlîm-i suḫen sulṭânı

Ḫâk-i dergâha icâzet var ise 'arż ideyüm
Ḳuvvet-i ṭab'-ı şenâ-ḫân-ı nevâ-elḥânı

Ḥâliyâ fenn-i belâġatda ben ol ressâmum
Eylesem resm-i ma'ânîde ḳalem-cünbânı

Ḫâme-i siḥr-eser-i naẓmuma şâbâş eyler
Naḳş-ı nev-beste-i erjeng ü nigâr-ı Mânî

Çekdi kilk-i dü-dem-i nâdire-kâr-ı naẓmum
Eser-i ḫâme-i Behzâda ḫaṭ-ı buṭlânı

Naẓm-ı nev-güfte-i cân-baḫşuma teslîm eyler
Şu'arâ-yı 'Arab ü Rûm ü 'Acem yârânı

Reşeḥât-ı ḳalem-i feyż-eserüm baḫş eyler
Çemen-i ma'rifete ḫâṣiyyet-i nîsânı

Ḳadem-i Ḫıżr gibi sünbül ü reyḥân bitirür
Ṣafḥa-i ṣi'r-ı tere yazsa ḫaṭ-ı reyḥânî

Ṭab'um ol ṭıfl-ı Mesîḥâ-dem-i ma'nâdur kim
Dâye-i feyż-i ezel virmiş aña pistânı

Eş-ṣala ma'reke-i ma'niye da'vet iderüm
Ḳuvvet-i bâzûsına ġırre olan iḫvânı

Baña ḳarşu ṭuramaz bir yire gelse dehrüñ
Şarḳdan ġarba degin cümle suḫen-sencânı

Yeter ey Ṣâbit-i güstâḫ bu bî-hûde güzâf
Ṣâ'irüñ gerçi ki lâf urmaḳ imiş erkânı

Yine vaṣfında zebûnsun ṭutalum sende imiş
Ṭab'-ı Selmân ü dem-i Muḥteşem-i Kâşânî

Şimdi iḫlâṣ ile hengâm-ı du'âdur zîrâ
Buldu ṭûmâr-ı muṭallâ-yı suḫen pâyânı

Dilerüm ḫavf ü ḫaṭarlardan emîn eyleye Ḥaḳ
Böyle bir pâk-nijâd Âṣaf-ı fermân-rânı

Eyleyüp mesned-i ṣıḥḥatda sa'âdetle ḳarâr
Ḥaşre-dek âb gibi cârî ola fermânı

XL

BERÂY-I MUṢṬAFÂ PAŞA

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ḳalem kim bülbül-i dil-keş-nevâ-yı bâġ-ı ma'nâdur
Terennüm-rîz-i vaṣf-ı Âṣaf-ı 'ahd-i rezîn râdur

Ne Âṣaf ṣafder-i zûr-âzmâ-yı 'arṣa-i heycâ
Ne Âṣaf server-i kişver-güşâ-yı mülk-i kübrâdur

Ne Âṣaf şeh-süvâr-ı tîġ-bâz-ı 'arṣa-i merdî
Ne Âṣaf ḳahramân-ı Heft-ḫân-ı rezm ü heycâdur

Ne Âṣaf ḫânümân-sûz-ı diyâr-ı düşmen-i dîn kim
Ḫadeng-i âteşîni berḳ-i kişt-i 'ömr-i a'dâdur

Ḫidîv-i dâd-pîrâ Âṣaf-ı ṣâḥib-dil-i dânâ
Sezâ-yı câh-ı vâlâ derḫôr-ı ṣadr-ı mu'allâdur

Livâ-efrûz-ı nuṣret-muḥteşem destûr-ı Cem-ḥaşmet
Niẓâm-ı mülk ü millet intiẓâm-ı dîn ü dünyâdur

Müşîr-i Bû-'Alî-tedbîr ü destûr-ı memâlik-gîr
Vezîr-i Ḳahramân-ṣemşîr ü ṣadr-ı câh-ı vâlâdur

Kemer-gîr-i Tehemten pençe-tâb-ı Rüstem-i Bijen
Hem-âverd-i Peşen ṣâḥib-ḳırân-ı 'âlem-ârâdur

Vezîr-i a'ẓam ü destûr-ı ekrem Muṣṭafâ Paşa
Ki İskender-dil ü Cem-meşreb ü Cemşîd-sîmâdur

O ṣadr-ı bermek-kef kim simât-ı pehn-i in'âmı
Çekilmiş 'âleme bir ḫân-ı pür-na'mâ-yı yaġmâdur

O destûr-ı maġâzî-pîşe kim 'azm-i ġazâ itse
Yanınca feth ile nuṣret iki peyk-i sebük-pâdur

Dür-i zîbende-âb-ı baḥr ü gevher-rây-ı nıṣfetdür
Gül-i gülbün-ṭırâz-ı gülsitân-ı cûd ü i'ṭâdur

Yüzinde lem'a-i envâr-ı baḫtı ẓâhir ü peydâ

Cebîninde ṣabaḥü'l-ḫayr-i iḳbâli hüveydâdur

Cemâl-i pür-fürûġı mâhitâb-ı pertev-efşândur
Ruḫ-ı pertev-feşânı âfitâb-ı nûr-ı peymâdur

Dili nûr-ı hidâyetle fürûzân şem'-i enverdür
Derûnı pertev-i îmân ile fânûs-ı mînâdur

Ṣafâ-yı ṭab'ına mir'ât-ı İskender disem câ'iz
Küdûretden mu'arrâ gerd-i külfetden müberrâdur

Sezâdur ḫâk-rûbı şeh-per-i sîmurġ-ı Ḳâf olsa
O bâbuñ kim ġubârı ṭûṭiyâ-yı çeşm-i bînâdur

Nice âsûde-ḥâl-i tâb-ı ẓulm-ı fitne-zâd olmaz
Dıraḫt-ı sâye-dâr-ı 'adli maẓlûmâna me'vâdur

Zâmânında emîndür çîre-destî-i taḳayyüdden
Ġazâlân şîr-i ġurrendeyle yârân ü ṣıhbâdur

Ne 'âlem dest-bürd-i seyl-ḫîz-i fitneden ḳorḳar
Ne kişver pây-mâl-i ceyş-i ẓulm-ı fitne-fermâdur

Henûz şimdi bedîdâr oldı ḳavl-i Ṣabrî-i merḥûm
Girîbân-ı felek mehcûr-ı dest-i âh ü şekvâdur

Bu beyt-i dil-keşî gûyâ anuñ vaṣfında naẓm itmiş
O kim her bir kelâmı vâridât-ı ġayb-ı Mevlâdur

Ṣaf-ı rezminde Rüstem bir tehî tirkeş sipâhidür
Der-i cûdında Ḫâtem bir gedâ-yı bî-ser ü pâdur

Dûçâr-ı ḫaşm-ı rubeh-dil olunca ṣaḥn-ı heycâda
Gürisne zayġam-ı ġurrende-âsâ nâ-şigîbâdur

Muḳâbil mi olur miżmâr-ı dâr ü gîr-i merdîde
'Adû bir gürbedür bu żayġam-ı bî-bâk ü pervâdur

N'ola dil-teşne a'dâ şu diyüp cân virse üstünde
Degüldür tîġ-i 'uryân bir içim âb-ı muṣaffâdur

Ṭoḳınsa ḳulle-i El-Bürze kuḥl-ı Işfahân eyler
Muraṣṣa' şeş-per-i zer-kûbı gürz-i kûh-fersâdur

Kemânından güşâyiş bulsa tûr-i berk-peykânı
Güzâr eyler dimez bu aṭlas ü bu seng-i ḫârâur

Ḫudâvendâ-serâ ṣâḥib-ḳırân-ı ṣafderâ ṣadrâ
Cenâbuñ Rüsteme ḳâ'im-maḳâm-ı pây-ber-câdur

Sen-ol ferzâne eşheb-rân-ı merdîsin ki Gülgûnuñ
Geçer nüh tevsen-i çarḫı hemân mevḳûf-ı îmâdur

Sen ol yektâ süvâr-ı 'arṣagâh-ı rezm ü heycâsın
Ki ḫink-i yekke-tâzuñ ebreş-i Rüstemle hem-pâdur

Sen ol ṣâḥib-naẓar ḳudsî-güher destûr-perversin
Ki ẕât-ı bâ-kemâlüñ her hünerde ferd ü yektâdur

N'ola destüñde olsa Ḫâtem-i mülk-i Süleymânî
Nigîn ser-pençe-i Âṣafda olmaḳ ḫûb ü ra'nâdur

Senüñ devrüñde pâ-mâl itmez oldı ehl-i 'irfânı
Felek kim düşmen-i dirîne-i erbâb-ı ma'nâdur

Benüm daḫi girîbânum ḫalâṣ it dest-i ḳahrından
Yed-i himmetle kim hem-vâre-kârı bezl ü i'ṭâdur

'İlâc-ı mûmiyâ-yı luṭfı te'ḫir ıme sulṭânum
Gönül mecrûḥ-ı seng-i cevr-i dest-i çarḫ-ı ḫodrâdur

N'ola mecrûḥ ise dârü'ş-şifâ-yı luṭf-ı Âṣafda
Müferriḥ dârû-yı ṣıḥḥat-dih-i himmet müheyyâdur

Çerâġ it bu siyeh-rûz-ı ġamı bir ḳutlı gün görsün
Şeb-i miḥnetde ṣubḥ-ı luṭfa nâẓır şem'-i ġarrâdur

Daḫi bir sâġar-ı ser-şâr-ı luṭfın görmedüm çarḫuñ
Elinden gördügüm miḥnet ise bi-'add ü iḥṣâdur

Revâ mı devletüñde pây-mâl-i çarḫ-i dûn olsun
Benüm gibi suḫen-pîrâ ki bî-mânend ü hem-tâdur

Eger ruḫṣat olursa ḫâk-pâye ḫâme 'arż itsün
Senâ-güster ne rütbe ṣâ'ir-i i'câz-pîrâdur

Benüm ol vâṣıl-ı iksîr-i 'uẓmâ-yı suḫen-dânî

Ki ednâ cevher-i naẓmum bahâ-yı kân ü deryâdur

Benüm ol bâġ-bân-ı gülşen-i üşkülte-i ma'nâ
Ki her gül-ġonca-ı naẓm-ı terüm bir verd-i ra'nâdur

Benüm ol ḫâce-i gevher-şinâs-ı çâr-sûy-ı dil
Ki dürr-i silk-i naẓmum ġayret-i 'ıḳd-ı Süreyyâdur

Elümde ḫâme bir endâzedür kâlâ-yı 'irfâna
Ḫayâlüm kâr-gâh-ı ma'nîde nessâc-ı dîbâdur

Ġarîb âyine-i 'âlem-nümâdur ṭab'-ı derrâküm
Cemâl-i şâhid-i ġayb-ı ma'ânî anda peydâdur

Kelâm-ı âb-dârum bezm-i ḫâṣṣü'l-ḫâṣṣ-ı ma'nâda
Gülâb-ı rûy-ı yârân-ı ṣafâ-yı nükte-gûyâdur

Ḫum-ı ser-cûş-ı endîşemde ṣaḥba-yı ḫayalüm gör
Dile keyf-i dü-bâlâ câna terkîb-i teselllâdur

Ne ṣaḥbâ hem-dem-i Mâ'ü'l-Ḥayât-ı Ḫızr-ı ḫoş-maḳdem
Ne ṣahbâ hem-ḫavvâṣ-ı nuṭḳ-ı cân-baḫş-ı Mesîḥâdur

Beli şahbâdur ammâ ḫâside semm-i helâhildür
Velî erbâb-ı ṭab'a şerbet-i sükkerden aḥlâdur

Revân-dârû-yı naẓmum ġayret-i tiryâḳ-i ekberdür
Gül-efsûn-ı ḫayâlüm neş'e-sûz-ı câm-ı şahbâdur

'Aceb mi ben de kendü bâde-i naẓmumla mest olsam
Bu bir meydür ki hem sâmân-rübâ hem ḫayret-efzâdur

Berâber mi olur güftâr-ı ḥussâd ile eş'ârum
O âb-ı şûre bu Tesnîm-i bâġ-ı 'Adn-i ma'nâdur

Olur mı hem-nevâ ṭûṭî-i ṭab'-ı nükte-sencümle
O zâġ-ı rû-siyâh-ı yâve-gû kim herze-pâlâdur

N'ola dil da'vî-i faẓl itse dârü'l-ḥükm-i 'irfanda
Bu rengîn şi'r-i ter da'vâsına bürhân-ı zîbâdur

Yolında sâye-veş ḫâk olduğum bir serv-i bâlâdur
Otursa şem' ü gitse cûy ü ṭursa naḫl-i Ṭûbâdur

Çerâġın pertev-i şem'-i 'izârından uyandurmış
Bu nâr-ı 'ışḳ kim ârâm-sûz-ı cân-ı şeydâdur

N'ola ger 'aynine almazsa çeşmî dîde-i mihrî
Ki hem sermest ü hem maḫmûr ü hem pür-ḫâb ü şehlâdur

Rehâ bulmaḳ ne mümkin sa've-i dil çîn-i zülfünden
O dâm-ı ḫam-be-ḫamda murġ-ı ḳudsî rişte-ber-pâdur

Degül bî-ḫâr dâġ-ı lâle-i şerḫayla zeyn olmış
Bu bâġ-ı dil ki âb-ı tîġ-i ġamzeñ aña saḳḳâdur

Beşâretler dil-i şeydâ-yı hicrân-dîde-i 'ışḳa
O şûḫ-ı dil-firîbüñ va'de-gâh-ı vaṣlı ferdâdur

Yeter Şâbit uzatma zülf-i dilber gibi güftâruñ
Zamân-ı ṭay-yı ṭûmâr-ı muṭallâ-ḫaṭṭ-ı ma'nâdur

Ḫulûṣ-ı niyyet ü ṣıdḳ ü ṣafâ-yı ḳalb ile şimdi
Du'âya başla kim Kerrûbiyân ḫâżır müheyyâdur

Egerçi naẓm-ı evṣâf-ı şerîfi ḫoşdur ammâ kim
Du'â-yı izdiyâd-ı 'ömr ü devlet emr-i evlâdur

Nitekim 'andelîb-i naġme-kâr-ı kilk-i mu'ciz-dem
Naġam-sene ü terennüm-rîz-i bâġ-ı şi'r ü inşâdur

Ola pîrâye-i ṣadr-ı sa'âdet ḫaşre-dek zâtı
Bu ḫâhişle du'âmuz reh-be-sûy-ı 'arş-ı a'lâdur

Cihân ṭurdukça ol dergâh-ı devlet pây-dâr olsun
Ki zîrâ ḳıbletü'l-ḫâcât-ı erbâb-ı temennâdur

XLI

MEDḤ-İ ḤÜSEYİN PAŞA BERÂY-I ṢULḤ-I NEMÇE (1110)

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şükr-i Bârî ki be-fetvâ-yı imâm-ı islâm
Şerbet-i ṣulḥ ḥelâl oldı mey-i ceng ḥarâm

Mihr ṣanmañ ref-i gerdûnda ḳodı fülkesini

Ḳaldırup çetr-i hümâyûnı seferden 'akkâm

Aşdılar çenber-i ḳandîline ḫumbâraları
Câmi'i ṣulḥ ü muṣâfâta virüp zînet-i tâm

Buḳ'a-ı 'ahde tüfeng nâmlısını lûle idüp
Eyledi ḳayyimi iṭfâ-ı ḳanâdîl-i ḫıṣâm

Ṭôblardan döşenüp mihr ü vefâ râhına küng
Geldi tâ ḳaṣr-ı dile âb-ı ṣafâ-baḫş-ı merâm

Ḫân çeküp âş-pez-i maṭbâḫ-ı tevfîḳ yine
Kûs ḳazġanlarını eyledi ḳazġan-ı ṭa'âm

Nîzenüñ sîḫ-i kebâba dönecek ḥâleti var
Miġfer-i rezm olup encümen-i bezmde câm

Ṭabaḳ-ı şehd-i muṣaffâ mı degül şûret-i zîl
Ẓarf-ı ḥelvâ mı degül hey'et-i ṭabl-ı ârâm

Leb-i âlûdesini şerbet-i ḳırmızla yudı
Nâvek-i ceng-nigeh menḳabet-i ḫûn-âşâm

Şaḥne-i 'işmet idüp sefk-i dimâdan taḥẕîr
Kimseden ḳân alamaz şimdi fużûlî ḥaccâm

Âlet-i ḥarb eger itmemek içün min ba'd
Baġladı gerden-i ecsâma ḥamâ'il şamṣâm

Câmekân şoffa-i 'işretde sezâdur olsa
Şukḳa-i ra'yet-i zer-bâfte raḫt-ı ḥammâm

Ḳavs-i ebrû vü ḫadeng-i nigeh olsun der-kâr
Yayını yaṣdı kemân oḳını atdı sehhâm

Zîver-i ḥacle-geh-i vuṣlat içün ṣâliḥdür
Ḥabl-i eşvâb-ı cihâz olmaġa aṭnâb-ı ḫiyâm

İtdüñüz mûy-ı miyândan diyü ḳaṭ'-ı peyvend
Ġamzeler tîġlara şimdi keserler endâm

Âteş-i aştî ile nâme-nüvis-i 'ahde
Ḥoḳḳa-i miḥberedür ḫumbâra-i âteş-fâm

Bir yire geldi iki żıdd-ı muḫâlif terkîb
Ḥüsn-i tevfîḳ ile âmîziş idüp nûr u ẓalâm

Ḳaddini lâm iderek râh-ı dürûd üstinde
Ṭurdı ecnâd-ı taḥiyyât ü selâma düşnâm

Ṭalġalıḳ ḳalmadı lîmân emândur şimdi
Rûzgâr-ı sitemüñ dadını alsun eyyâm

Legen-i sâġara gül-rîz-i rü'âf oldı sebû
Misket-i ṣulḥ ü ṣalâḥ itdi meger istişmâm

Ben de bu neş'e-i feyż ile olurken gûyâ
Bir ġazel geldi lisâna be-ṭarîḳ-i ilhâm

Kâfir-i ġamzeñ ile itmiş iken ḥarbe ḳıyâm
Ṣulḥa çekdi dili zülf-i siyeh-i 'anber-fâm

'İddür ṣulḥ olalum tîġ-i nigâhuñla didüm
Didi ey dil-şude ṣağ olana her gün bayrâm

Ṣulḥ idüp 'âşıḳ ü ma'şûḳı öpüşdürmişler
Bûselikdür çalınan meclis-i ülfetde maḳâm

Gel fireng-i ḫaṭ-ı pür-şûr ile ṣulḥ ol dir idüm
Nevk-i ġamzeñ gibi geçse dil-i mecrûḥa recâm

Aḳl ü 'şḳı getirüp bir yire ışlâḥ idemez
Ḫam-ı mergûle-i zülf itmesün endîşe-i ḫâm

Şâne-i mâşıṭa-ı şîve girüp mâ-beyne
Fitne-i zülf ü ḫaṭuñ ḫayr ile buldı encâm

Żabṭ idüp fitne-i Ye'cüc-i şıḳâḳı virdi
Âştî seddine İskender-i 'ahd istiḥkâm

Meḥar-ı ṣadr-ı güzînân-ı serâ-perde-i câh
Server-i ḳubbe-nişînân ü ser-efrâz-ı 'izâm

Ḥâl-i vech-i 'aẓamet nûr-ı cemâl-i devlet
Ṣayḳal-ı salṭanat âyîne-i ḥüsn-i islâm

Zîb-i dûşîze-i şân mâşıṭa-ı ḥüsn-i zamân

Maṣlaḥat-sâz-ı cihân şâne-zen-i zülf-i mehâm

Âṣaf-ı mühr-be-kef dürre-i iclâl-ṣadef
Ḳurretü'l-'ayn-i şeref ġurre-i baḫt-ı eyyâm

Veḳ-i dîhîm-i ṣadâret Hüseyin Paşa kim
Çarḫ bilmez nicedür şânına lâyıḳ ikrâm

Ṭâ'irân-ı melekût ile değül ṭâḳ-ı sipihr
Cennet eyvân-ı celâlinde meger büre-i ḥamâm

Rişte-i pür-ḫam-ı gîsûyı da peyvend itse
Nâ-resâdur kemer-i câhına ḫâm-ı evhâm

Çâşnî-gir-i ḳader-ḫânına cesbân görse
Piş-gîr-i şafaḳı serer idi her âḫşâm

Kâtib-i maṣrafı sîm-i mehi ḥal itse ider
Encüm-i çarḫ 'Utârid gibi ṣıfr-ı erḳâm

Cebhe-i raḫşına ḫôrşîd şu'â'ından çarḫ
'Arz ider şemse-i zerrîn ile ṣom ṣırmalı licâm

Sînesi ravża-i envâr ü dil-i derrâkî
Kevşer-i feyż ile pür maşraba-i müşg-ḫitâm

Dûş-ı ta'ẓîme alup vâlid-i pîr-i gerdûn
Ḥacr-ı tekrîme ḳoyınca anı ümm-i eyyâm

Nice dem gâh dolup gâh olındı tefrîġ
Lûle-i ḳırba-ı aṣlâb ü ẓurûf-ı erḥâm

Silk-i manẓûme-i eyyâmına bu destûruñ
Nice teşbih olunur 'ahd-i perişân-nizâm

Bulsalar na'lçe-i mûzesini Bermekiyân
İdeler şöhret içün mehçe-i farḳ-ı a'lâm

Ra'de teşbîh idüp velvele-i nevbetini
İtmesün eve-i felekde ṭob atanlık Behrâm

Âteşi dîv-güdâzı ġażabı ḥâlinde
Çıḳmasun ḳarşusına yoḫsa çalar Rüstemi Sâm

Mevkeb-i pür-ḥaşeminde n'ola olsa cerrâr
Pây-ı çûbîn ile Behrâm idüp âheste ḫırâm

Ḥıfẓı bir mertebe kim oldı meğâk-ı zeh ü zâd
Reme-i kûr ü ġazâlâna künâm-ı żırġâm

Besleyüp beççe-i ceyrânı süd oğlı idinür
Mâde-i şîr olup dây-i re'fet-fercâm

Kürke tażmîn olunur şer' ile ḳânûn üzre
'Ahd-i ḥıfẓında giderse ser-i mûy-ı aġnâm

Tâyı'[en] ribḳa-ı teslîme boyun egmeyeni
Ḥüccet-i ḳâṭı'a-ı tîġ ile eyler ilzâm

Ṣadr-ı 'İsî-nefesâ Âṣaf-ı Ḫıżr-âṣârâ
Ey ṭabîb-i maraż-ı 'âm ü mizâc-ı eyyâm

İnḥirâf üzre idi nâz-ı mizâc-ı devlet
Olup âzürde-i ḥummâ-yı ġumûm ü âlâm

Gerçi âmâde idi şerbet-i ṣıḥḥat ammâ
Derd bunda yoġ idi nabż-şinâs-ı esḳâm

Ḫabṭ-ı 'aṣvâ-yı felekden mütezelzil idi mülk
Şîve-i üştür idüp saḫtû-i baḫt-ı ḫôd-kâm

Ṭâḳ-ı iclâl ki meyl itmiş idi dîvârı
Ḥażretüñ Ḫıżr irişüp itdi esâsın iḥkâm

Pîr-i ümmîd taḥiyyâta ḳu'ûd itmiş iken
Sehv ile belki sücûd itmiş iken ḳıldı ḳıyâm

Çâk-ber-çâk olup pîrehen-i ṣabr ü şigîb
Dest-i ḥayretde iken ceyb ü girîbân-ı enâm

Bâġ-ı elṭâf-ı İlâhîden olundı teslîm
Dest-i tedbîrüñe gül-deste-i miftâḥ-ı mehâm

Añlayup mertebe-i 'âliyeñi ẓıllu'llah
Eyledi ḫâtem-i zî-şân ile ikrâm-ı temâm

Eser-i mihr-i girân-mâye degül sîneñde

Ḳaldı Ḥaḳḳ-ı naẓar-ı ḫûr-ı bihiştî-endâm

Ne mülûkîdür o gül-penbe ḳumâş-ı 'izzet
Ki aña mühr-i vekâlet ola tamġâ-yı benâm

Faṣṣ-ı mey-gûnı ki yâḳût-ı müdevverdendür
Getirür âdeme gül-nâr-ı cihândan peyġâm

Ḥâṣılı nâḫun-ı iḳdâmuñ ile ḥal oldı
Rişte-i pür-girih-i maṣlaḥat-ı ḫâṣṣ ü avâm

Ḳavs-i tedbîrüñ ile râmî-i himmet nâ-gâh
Remy-i maḳṣûdı idüp vâṣıl-ı ehdâf-ı merâm

Bâd-ı tevfîḳ muṣâdif getirüp taḳdîre
Ṭaş dikdi virüp aḥvâl-i perîşâna niẓâm

Böyle bir ḫıdmeti maḫdûmuña kim itmişdür
İşte ḫüddâm-ı enâm işte meḫâdîm-i kirâm

Ḥârikü'l-'âde bu u'cûbe-i ḥayret-zâyı
Getirür miydi 'aceb fikr ü ḫayâle evhâm

Ḥâk-i 'udvân bitirür mihr-i giyâh-ı ṣulḥı
Dûd-ı âṣûb olup ceyv-i semâvâta ġamâm

Şöyle maḫdûm-ı ferişte-şiyeme lâyıḳdur
Olsa ecsâm-ı laṭîfeyle melâ'ik ḫüddâm

Ḳani her cânibi ma'mûr senüñ gibi vücûd
Ehl-i 'ilm ehl-i faẓl ehl-i hüner mîr-i kelâm

Mâlikânen mi degül memleket-i istiḳlâl
İnṭiḳâl itmedi mi irş ile bu şân ü bu nâm

İtdi aḥrâr-ı kirâmı keremüñ istirḳaḳ
Muntaẓır pîr ü cevânı idesin istiḫdâm

Âyet-i secde işitmiş gibi âṣûb ḳopar
'Azîm-i cum'a iken virseñ eger ḫalḳa selâm

Ṭavf-ı dergâhuña 'azm eylese ber-dûş eyler
Çarḫ kirbâs-ı sefîd-i seḥerinden iḥrâm

Naḫl-bend-i çemen-i ḫuld Cenâb-ı Rıḍvân
Ol ḳadar itdi gül-i menḳabetüñ istişmâm

Yaḳdı ḳırṭâs-ı kebûd-ı felegi nâr-ı şafaḳ
Ḥiss idüp ya'ni dimâġında emârât-ı zükâm

Ṣâbitâ faṣl-ı temâm ü varaḳ-ı digerdür
Ṭab'-ı memdûḥ gibi nâzüg ü terdür hengâm

Kürsî-i nâṭıḳada naḳl-i menâḳıb iderek
Vâ'ıẓ-ı şehr gibi cerre çeker sevḳ-i kelâm

Cerri sevmem ḳıyamam da ḳala nâ-müsta'mel
Sevdigüm kâfiyedür lafẓ-ı şerîf-i en'âm

Getürür ol şadede şâhid-i luṭfuñ ammâ
Ġamzelerle iderek 'arż-ı merâma ibrâm

Biz du'â niyyetine el açaruz ḫâlisce
Ne tekellüf ne taṣannu' ne ġaraż ne iyhâm

Kiẕb ile tâcir-i endîşe 'iyâẕ[en] bi'llâh
Kârına ḥîle ḳatup mâlını eyler mi ḥarâm

Mütemeşşil olup ervâḥ-ı nihân-ḫâne-i ḳuds
Şaḥn-ı pehnâ-yı du'â oldı pezîrâ-yı ziḥâm

Ḥilye-i ṣıdḳ ile iḫlâṣ ile pür-zîver idüp
Virelüm şâhid-i endîşemüze ḥüsn-i ḫitâm

Nitekim şâne-i te'yîd ile meşşâṭa-i câh
Vire gîsû-yı perîşân-şüde-i mülke niẓâm

Nitekim üştür-i zerrîne-derâ-yı gerdûn
Ḥüsn-i tedbîr-i mehâr ile ola ehline râm

Nitekim seb'a-i seyyâre-i dîvân-ı sipihr
Olalar ḳubbe-i nişîn-i felek-i heft-eerâm

Şarḳ ü ġarb ehli ḳaṭâr ile mehâr ile ide
Südde-i ḳadrüñe yüz sürmek içün şedd-i ḫırâm

Bu ṭoḳuz ḳubbeli dîvân-ı felek ṭurdukça

Naḳş-ı ṣaḥḥuñ ola tamġâ-yı perend-i aḥkâm

İde dûşîze-i pâkîze tebâr-ı devlet
'Anberîn-çâr-şeb-i ma'deletüñde ârâm

XLII

TÂRİḪ-İ CÂMİ'-İ ÇORLILI 'ALİ PAŞA DER-TERSÂNE VÜ ḤAMMAM

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Zihî nûr-ı mücessem câmi'-i bî-miṣl ü bî-hemtâ
Ḫoşâ rûḥ-ı muṣavver buḳ'a-i pür-feyż-i rûḥ-efzâ

Bulunmaḳ mümteni'dür miṣli berr ü baḥr-ı 'âlemde
Meger ḳa'rında 'aksin göstere âyine-i deryâ

İçinde câmi'-i var bir mücellâ ṭob olur ḳalbi
Derûna alsa ḥüsni resmini bir merdüm-i dânâ

Temâşâya gelen ḥûr-ı behiştüñ çeşmi ḳalmışdur
Degül revzenlerinde ḳıṭ'a-i bâdâmî-i mînâ

Gülistân metnidür her şafḥa-i kâşî-i dîvârı
Birer ser-levḥadur üstinde mînâ revzen-i zîbâ

Mu'allâ minberi bir ḳıṭ'a mıṣtardur ki ressâmı
İder ser-levḥa-ı miḥrâbına nûr âyetin imlâ

İki maḥûbıdur miḥrâbınuñ ol şem'-i kâfûrî
İder altun na'leyn üzre 'arż-ı ḳâmet-i bâlâ

Der-i pâki ḥarîm-i ḫulde bir revzen güşâd itmiş
Rıżâ-cûy-ı Cenâb-ı Kibriyâya bâbdur ḥaḳḳâ

Müşebbek maḥfil-i şâhinşehî ḫünkâr geldükçe
Şikâr eyler Ḥümâ-yı âşiyân-ı devleti tenhâ

O la'l ḳubbe kim farḳında bir tâc-ı kerâmetdür
İder her gûşesiyle irtifâ'-ı ḳadrine îmâ

Sezâdur her biri mengûş-ı gûş-ı ḥûr-ı 'iyn olsa
Derûnında hezâr âvîze var mümtâz ü müstesnâ

Ḫusûs[en] ol dür-i yektâ gibi fânûs-ı billûrî
Ki bî-ruġen ider eṭrâfı rûşen şeb-çerâġ-âsâ

Zamâne ḫalḳı ḳâdirler ise bir ḳulb ṭaḳsunlar
Mu'allaḳ bunca ṭob âyîne-vâr çün beyże-i beyżâ

Fürûġ-ı şeb-çerâġ-ı ziyneti pür-nûr idüp her şeb
Ḳanâdîl ü şümû'un ġam degüldür itseler iṭfâ

Zebân-ı âteşîn-i ḥâl ile her şem'e-i ḳandîl
Reh-i Ḥaḳḳa yanup yaḳılmanuñ sırrın ider ifşâ

Levâzım heb cemâ'at gibi ḥâżırdur derûnında
Faḳaṭ bir bî-namâzı ṭaşradur mânende-i memşâ

Bütün tersâneye neşr itdi nûr-ı ḥükm-i islâmı
Menârı sîmden bir şem'adan-ı pâkdür gûyâ

Külâh-ı pâkini tekbîrletmiş tâze sâlikdür
Nesîc-i ṣubḥ-ı ṣâdıḳdan giyer bir cübbe-i beyżâ

Ya meydân-ı ḥarîminde o şâdırvân-ı bî-mânend
Ki resm-i selsebîl-i cûy-ı mînûyı ider icrâ

Ḳurup dâm-ı firîbi üstine ser-pûş-ı şebâkî
Gönüller ṣayd ider ol ḥüsn ile bî-bâk ü bî-pervâ

Temâşâ-gâha ḳonmış bir sebû-yı ḳulle-âsâdur
Aḳup her lûlesi Ḳırḳ Çeşme seyrin gösterür ammâ

Ya bir inbiḳi çoḳ ḳar'-ı muşanna'-kâr-ı zîbâdur
Ki taḳṭîr ile bir ġayri ḳand-i mükerrer âb ider peydâ

Birer âlüftedür her lûle kim farṭ-ı żarâfetden
Muḳaddem bir şu serper şoñra eyler teşneyi irvâ

Bu selsâla mużâhât itmesün yoḫsa ḥabâbından
Başar teşhîr içün Âb-ı Ḥayâtun alnına tamġâ

Ya ḫôd berrâḳ ü reng-âmîz mermerlerle ol ḥammâm

Ki her bir ṭâḳı bir ḳavs-i ḳuzaḥdur âsümân-peymâ

Żiyâ-yı ḳubbesinden münkesifdür ṭâli'-i ḫôrşîd
Cilâ-yı mermerinden münkesirdür ḫâṭır-ı mînâ

'Acep mi bağrına başdukça nâzân olsa ḫüddâmı
Bunuñ her ökçe ṭaşı mu'teberdür pâlcheng-âsâ

Muṣaffâ câmlar üstinde zeyn olmış ḥabâbıdur
Ḳurşun ḳubbe-i mâyî müdevver ḥavżdur gûyâ

Muṣanna' ḳurnalar leb-rîzdür mânend-i Câm-ı Cem
Muraṣṣa' ṭâslar pür-feyżdür çün sâḡar ü ṣahbâ

Girüp bir ḫaste-dil ṣavdukça târîḫin ider taṣdîḳ
Şifâ-dihdür hevâ vü âb-ı Ḥammâm-ı 'Alî Paşa (1116)

Cenâb-ı ṣadr-ı 'âlî-ḳadr-i a'ẓam Âṣaf-ı ekrem
Vezîr-i muḥterem destûr-ı ṣâḥib-mühr-i mülk-ârâ

Niẓâm-ı memleket zîb-i ṣadâret revnaḳ-ı devlet
Medâr-ı salṭanat rûḥ-ı vezâret râḥet-i dünyâ

Mühim-sâz-ı muvaffaḳ merḥametde cümleden eşfaḳ
Muṣavver luṭf-ı Ḥaḳḳ ihsân-ı maḥż-ı Ḥażret-i Mevlâ

Vücûh-ı birre mâ'il ẕât-ı 'ulvî fikret-i 'âḳil
Vücûd-ı bî-mu'adil 'âmir-i ma'mûre-i 'uḳbâ

O ṣâḥib-himmet-i 'uẓmâ ki kûha temşiyet virse
Yürürdi yelken açmış keşti-âsâ kûh-ı pâ-ber-câ

Velî 'akṣin murâd itseydi fülk-i bâd-bân ber-dûş
Ṭururdı rûy-ı deryâda miṣâl-i ṣaḫre-i ṣammâ

Olurdı birża'ife taḳviyet-baḫş olsa iḳbâli
Baḳam da ala aḫşîc ḫûna ġâlib unṣur-ı ṣafrâ

Metânet virse beyt-i 'ankebûta ḳuvvet-i baḫtı
İderdi revzen-i ḳaṣr üzre telden bir ḳafes peydâ

Ta'alluḳ itse çeşm-i iḫtiyâṭı ḥıfẓ-ı deryâya
Olurdı her ḥabâbı sengden bir ḥâven-i yektâ

Nigâh itseydi ammâ ḥâven-i sengîne ḥiddetle
İderdi ṭarfetü'l-'ayn içre nâ-peydâ ḥabâb-âsâ

Ṭoḳınsa pençe-i mercâna çeşm-i ḫışmı ḫavfından
Uçardı rengi levn-i kehrübâyî eyleyüp peydâ

Eger ṣabûndan maṣnû' ḥabâbı ḥıfẓa ḳaṣd itse
Berây-ı şöhret eyler idi bir âvîze-i ra'nâ

Bozulmaz bir müşebbek ṭob-ı mir'âta döner ancaḳ
Tüfeng ü tîr ile sûrâḫ sûrâḫ itseler ḫattâ

Ḳıbâb-ı çârsûyı kârgîr olurdı emvâcı
Veḳârı lengerinden aḫż-ı temkîn eylese deryâ

Derûnında fürûġ-ı cevher-i îmânı virmişdür
Süveydâ-yı żamîre âb ü tâb-I lü'lü'-i lâlâ

'İbâdet-pîşe ṣadrâ merḥamet-endîşe destûrâ
Eyâ kân-ı ṣalâḥ ü ma'den-i gencîne-i taḳvâ

Bahâr-ı dîn ü devletsin medâr-ı emn ü râḥetsin
Veliy-yi nân ü ni'metsin du'âcuñdur bütün dünyâ

Umûr-ı mu'aẓamañ endîşe-i vech-i meberretdür
Seni ḫayrât içün ḫalḳ eylemişdür Ḥażret-i Mevlâ

'İbâdet sende ṭa'at sende ḫavf-ı âḫiret sende
Kerâmet sendedür ben lâf-ı şeyḫî eylemem ışġâ

Güzel żabṭ eyledün îrâd-ı beytü'l-mâlı sulṭânum
İderken bunca bî-inṣâflar her gûşeden yaġma

Güzel mîzâba girdi çeşme-sâr-ı gülşen-i devlet
Laṭîf üslûba ḳondı resm ü râh-ı salṭanat Ḥaḳḳâ

Şu aḫlâḳ-ı ḥamîdeyle 'acep cezb-i ḳulûb itdüñ
Du'â-yı devletüñ şuğlindedür dünyâ vü mâ-fihâ

Ḫuṣûṣâ bu şenâ-kâruñ ki mev'ûd-ı 'inâyetdür
Baḳar incâz-ı va'd-i luṭfa ümmîd üzredür hâlâ

Zamânı geldi nuṭḳuñ rûḥ-yâb ü rûḥ-baḫş olsun

Mesîḥâ gibi ḳılsa tîġ-i miḥnet küştesin iḥyâ

İdüp mecrûḥ-ı çengâl-i taġallub bend dil-ifgârı
Şikârum ḳapmasun bir mûş-ḫâr-ı evc-i istîlâ

Murâd añlandı Ṣâbit nâle-perdâz-ı münâcât ol
Niyâz ü sûziş-i menfûr-ı cerrâr olmasun ammâ

Nitekim ehl-i ḫayrât eyleyüp dünyâyı âbâdan
Mesâcidle ola ma'mûre her bir buḳ'a-ı ġabrâ

Ḳılındukça ṣalât-ı ḫams ol cây-ı mübârekde
Pür olsun ġulġul-ı medḥiyle zîr-i ḳubbe-i Ḫaḍrâ

Zamân-ı devletüñde müsterîḥ olsun bütün 'âlem
Ṣafâ-yı ḳalb ile itsün du'âsın cümleten dünyâ

Pey-ender-pey nevâzişler görüp sulṭân-ı 'âlemden
Giye gün başına semmûre ḳablı ḫil'at-ı dîbâ

XLIII

TÂRİḪ-İ İNHİZÂM-I MOSḲO BERÂY-I AḤMED ḪAN

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Deste-i miftâḥ feth ü nuṣreti güller gibi
Ḳabża-ı ḫünkâra teslîm itdiler ḫançer gibi

Tâc-pîrâ-yı Hümâ sorġuc ki çeşm-i rûzgâr
Görmedi perr-i hümâyûnındaki zîver gibi

Ḫüsrev-i sîmurġ-ḥaşmet kim sezâ-yı iftiḫâr
Telli biñ serhengi var 'Anḳâ-yı zerrîn-per gibi

Tâzelikde hem kemân-keş hem tüfeng-endâzdur
Ḥażret-i Sulṭân Murâd-ı Ḳahramân-manẓar gibi

Dîn ü devlet ġayretin çekmekde bî-enbâzdur
Ḥażret-i Sulṭân Selîm-i salṭanat-perver gibi

Pâdişâh-ı müttaḳî sulṭân-ı ṭâ'at-pîşedür
Ḳuṭb-ı 'âlem Bâyezîd-i ma'delet-güster gibi

Naẓm-ı aḥvâl-i re'âyâsile pür-endîşedür
Ġarḳa-i raḥmet Süleymân Ḫan-ı Dârâ-der gibi

Her kemâl ü her hünerde şöhre-i âfâḳdur
Şest-i Behrâmîde Rüstem tîġda Ḥayder gibi

İḫtirâ'da ṣun'-ı maḫż-ı ṣâni'-i Ḫallâḳdur
Şâh-ı i'câz-âferin Cemşîd-i ferruḫ-fer gibi

İhtimâm-ı salṭanat żımnında güftâr eylese
Ṣaplanur her nüktesi a'dâya bir ḫançer gibi

Sür'at-ı esb-i ṣabâ-reftârın iş'âr eylese
Ditreşürler ṣadme-i ṣarṣar yemiş 'ar'ar gibi

Ḫançer-i tîz-i muraṣṣa' ḳabżasın yâd itmesün
Cân evi ṣancar firengüñ Çâr-ı bed-gevher gibi

Gürzinüñ başın ağırdur çoḳ da feryâd itmesün
Kâfirüñ beynin deler nevk-i sinânda ser gibi

Geçse gönlinden firengüñ ol tüfeng-i zer-nigâr
Efkî-i vehmi derûnında büyür ejder gibi

Ḳahramân-âsâ giyüp bir cevşen-i zerrîn-nigâr
'Azm-i meydân itse sîmurġ-ı mülemma'-per gibi

Ġayri râḥet mi ḳalur a'dâ-yı dîn ü devlete
Bir mücâhid var iken sulṭân-ı baḥr ü ber gibi

Ġayri ḫaşyet mi ḳalur esbâb-ı câh ü rif'ate
Pâsbân bîdâr iken baḫt-ı cihân-dâver gibi

Ḫan-ı Aḥmed kim bu nüh keştî-i heft anbâr-ı çarḫ
Ṣandal olmaz zevraḳ-ı iclâline çenber gibi

Ḫuṭbede Sulṭân-ı Ġâzî itdüler elḳâbını
'Arşa çıḳdı ḳudsiyân nüh-pâye bir minber gibi

Sebke geldüm raḫş-ı zerrîn-na'linüñ esbâbının
Pûte-i zerdür devât ü ṣan'atum zer-ger gibi

Bir teveccühle ṭağıtdı Mosḳovuñ cem'iyyetin

Tîġ ü ḫançer çekmeden ḳuṭb-ı ẓafer-yâver gibi

Ḫalḳdan ḳaldurdı Ye'cüc-i firengüñ zaḥmetin
Tîg-i cevher-dârdan sedd çekdi İskender gibi

Nâvek-i tîr-i du'âsı âsümân-ı a'ẓamuñ
Semtine gitse uyar iḫlâṣı bâl ü per gibi

Eşk-i çeşmi ḫırḳa-ı pâk-i Resûl-i Ekremüñ
Zeyn iderdi dâmenin manẓûme-i gevher gibi

Meltem-i enfâs-ı feyż-âmîz-i baḥr-ı raḥmeti
Meve-rîz ü ḳaṭre-engîz itdi deryâlar gibi

Rû-siyehlükle yıḳıldı ol müdemmaġ nekbeti
Ol tekebbürle gelen kâfir beni aṣfar gibi

Şâh-ı deryâ-dil ki istetdi rikâba 'askeri
Aḳdı baḥr ü berrden emvâc-ı yem-i aḫżar gibi

Ṣadr-ı a'ẓam aldı gitdi sancaḳ-ı peyġamberî
Düşdiler ḳuddâmına cünd-i ẓafer-yâver gibi

Rübeh-i 'ayyâr-ı Çâr-ı Mosḳovı bî-iḫtiyâr
Ġab-ı ḫażlâna gürîzân itdi şîr-i ner gibi

Ṣard-ı 'izzetde gererken sînesin bâlîn-vâr
Ḳaldı zîr-i pây-i zilletde çürük minder gibi

Bâd-bân-ı zevraḳ-ı iḳbâli oldı vâjgûn
Ṭâbûrından ser-nigûn a'lâm-ı büt-peyker gibi

Meve-i tîġ-i lücce-i nuṣretle oldı rûy-nümûn
Ṭaldı deryâ-yı muḥîṭ-i ḫayrete lenger gibi

Ṣadr-ı 'âlî cünd-i islâmı getürdi ġayrete
Çoḳ dilâverlikler itdi Rüstem-i ṣafder gibi

Tîġ dirler bir sütüreyle ṣıġandı ḫidmete
Kâfiri ḫasbî tırâş itdi vaḳf-berber gibi

Bir ṭarafdan zehr yağdurdı tüfeng ef'î-miṣâl
Bir ṭarafdan ṭob ṣaçdı âteşîn ejder gibi

Vaż'-ı nâ-hemvârın îrâd ile virdi infi'âl
Tîġlar başına ḳaḳdı 'aybını şeşper gibi

Bir yüz aḳlıḳ itdi serdâr-ı cenâb-ı pâdişâh
Mosmor oldı rûy-ı Çâr evrâḳ-ı nîlüfer gibi

Ḳana ḳana içdi ḫûn-ı düşmeni ḫâk-i siyâh
Teşnelik ḥükm ile ḳırmız şerbet-i sükker gibi

Çarḫa sürdi ṭoplayup küffârı ṭob-ı tünd-ḫû
Gülle sildi çirk ü şirk-i ẓulmeti sünger gibi

Falya virdi ṭob ü deprendi tüfeng-i kîne-cû
Kelleden çıḳdı 'adû ġalṭân olan miġfer gibi

Maḥbes-i ṭâbûr-ı maḳhûrında nâ-çâr oldı Çâr
Bir ḳapan-üftâde ḫâ'in rübeh-i muż̧ṭar gibi

Eyledi bir perde-i nâ-sâzdan âheng-i zâr
Enkerü'l-eṣvât ile bâng-i girîv-i ḫar gibi

El-amân feryâdı ile bir şefî'-i mücbirüñ
Żeyline itdi teşebbüṣ şer'-i peyġamber gibi

Cânı ḳurtuldı bu tedbîr ile Çâr-ı müdbirüñ
Bir emîn yir buldı Kehf-i 'ahd-i ser-'asker gibi

Nâme-i 'ahd isteyüp Allâh içün a'dâ-yı dîn
Devr-i ebvâb itdi gezdi 'arż-ı hâl-i eer gibi

Cübbe-i 'İsâya cevşen giymeden ḳıldı yemîn
Ber-ser itdi Çâr câr-ı Meryemi mi'eer gibi

Ṣulḥ içün baş egdürince ser-keşân-ı 'askere
Ḫâk-i miḥnetde yuvarlandı bürîde-ser gibi

Ṣurre-i ṣulḥı ḳavi bağlatdı Ḫân-ı ṣafdere
Yağdı bir tirkeş-bahâ bârân-ı sîm ü zer gibi

Cân virüp ṣulḥa tehâlük itse de ma'żûrdur
Bir çıban var şancısı tâ'ûndan bed-ter gibi

Berḳ-i evṣâf-ı cihân-efrûzı pek meşhûrdur

Âteş-i sûzân mısın Tâtâr-ı ġâret-ger gibi

Devlete virdi Azaḳ ḥışnı ile bir ḳaç ḥiṣâr
Heb tetümmât ile etrâfındaki kişver gibi

Ṭob ü cebḫâneyle müstaḥkem metîn ü üstüvâr
Her biri ârâste-i sûk-ı Sipâhîler gibi

Żabṭ olunmışdur donanması da bu eyyâmda
Südde-i 'ulyâya gelsün genc-i bâd-âver gibi

Ḳâf iken ḥışn-ı cedîdi hey'et ü endâmda
Çâr aldı bâr-ı hedmin boynına dülger gibi

Laġm ile eflâke perrân itdiler bârûsını
Bir ḳıyâmet ḳopdı ammâ dehşet-i maḥşer gibi

Pâdişâh-ı Âl-i 'Oṣmân ḳuvvet-i bâzûsını
Kâfire gösterdi zûr-ı bâzû-yı Ḥayder gibi

Çâr düşdi ḫavfına 'ırż-ı zen-i bed-kârınuñ
Taḫtına gitdi edeblerle ke-enne er gibi

Baḫt-ı şumı ḥâżır itsün külḫan-ı idbârınuñ
Küllüginde bir firâş-ı nerm ḫâkister gibi

Tilki şatsun salṭanat sevdâlarından çeksün el
Laġva çıḳdı ṭafrası da'vâ-yı kerr ü fer gibi

Ḥaḳḳıdur biñ baş iklîl-i mücevherden bedel
Çınḳıraḳ-âvîḫte bir şeb-külaḥ ḳaşmer gibi

Maṣlaḥat bitdi anaḫtarlarla geldi devlete
Bâd-sür'at bir mübeşşir ḳâṣid-i ṣarṣar gibi

Dil-güşâ târîḫdür âṣâr-ı feṭḥ ü nuṣrata
Geldi üç miftâḥ Sulṭân Aḥmede güller gibi (1123)

Pâdişâhum kârı bitdi Moskovuñ mürd olsa da
Heybetüñden ḫufresinde lâşesi ditrer gibi

İtdügi ḫırsızlıguñ görsün cezâsın vaḳtidür
Bir uyuz âyineci efrenc-i bed-manẓar gibi

Bir tüfengüñden gider mel'ûn cehennem ḳa'rine
Tîg çekmek ḥâcet olmaz düşmen-i âḫer gibi

Ḳabża-i tüfenkdeki ḫâṣṣiyet-i yâḳût-ı surḫ
Kâfiri çalmaksızın sûzân ider aḫker gibi

Nev-be-nev her feṭḥ-i ġarrâña berây-ı tehniyet
Ḫande-rû mażmûnlarum var tâze verd-i ter gibi

Bir ġazel buldum ki bîm-i dîde-i aġyârdan
Cânda ṣaḳlardum ḫadeng-i ġamze-i dilber gibi

Çeşmi ḳaldı her göreni dil-dâdenüñ aḫter gibi
Oldı zeyl-i sâdesi bir mühri çoḳ maḫżar gibi

Dest-i 'işmetle ṭırâz-ı 'iffetin çekmekdedür
Şarşar-ı reftâr-ı nâzı dâmenin serper gibi

Ṭurresin gösterdi bir ser-pûş-ı müşgînden nigâr
Ceyb-i cân oldı mu'aṭṭar micmer-i 'anber gibi

Çintiyân ḫarcı içinden çıḳmaġa cânâneye
Çözme dirler bir ḳumâş ister gül-i aḥmer gibi

Ḳalb-i 'âşıḳ aḫker-i sûzân gibi ḳorlanmadan
Lâyıḳ olmaz ḳoynına cânânenüñ micmer gibi

Aḳ gül üzre müreccaḥdur şemîmi sünbülüñ
Pek beyâż âfet de olmaz ḥüsn ü ân esmer gibi

Resm-i ṣatr-ı heykel-i nûr istedüm pehlûsına
Oldı her bir üstüḫân-ı sîne bir mıṣṭar gibi

Tek oturmazsın ḳıcıḳlarsın semend-i nâzuñı
Çek 'inân-ı şîveñi üftâdeñi çeker gibi

Mûriṣ-i iflâsdur iksîr-i 'irfân Ṣâbitâ
Ḫarc-ı 'âlem var mı bir sermâye-i ebter gibi

Mermer-i iflâsa göçdüm seng-lâḫ-ı 'azlde
Etmegüm ḫâliṣ daḳîḳ-i ḫâṣṣdur mermer gibi

Taḫta-i maḥṣûlden ṣoñra belâdur âdemüñ

Başına yek taḫtadan ma'zûlluḳ şeşper gibi

Râḥet olmaz sûzeni maḳ'adda da ma'zûl-i câh
Ġonca-ı naḳşı batar endâmına cẽser gibi

Şâh-ı chl-i dil żamîr añlar zebân-ı ḥâl ise
Ebleg-i vech üzre nâṭıḳ dilli bir defter gibi

Tâ-be-key iş'âl-i dâġ-ı dil du'â hengâmıdur
Geldi âmîne ricâlü'llâh bir 'asker gibi

Tâ selâṭîn-i cihâna farż ola emr-i cihâd
Âlet-i tîġ ü tüfeng ü cünd-i cengâver gibi

Ḫüsrev-i ġâzî yedi iḳlîmi teshîr eyleye
Emrine münḳâd ola ḥükkâm heft-aḫter gibi

Ḳalḳsun islâmdan düşsün diyâr-ı düşmene
Âfet ü ḳaḥṭ ü ġalâ bârân-ı şûr ü şer gibi

Pâdişâh-ı gül-cemâlüñ rûy-pâkine gülâb
Tu yüzine kürkcinün meczûm-ı mustaḳẕer gibi

XLIV

ĠAZEL-İ MÜZEYYEL

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Düşmese çâh-ı zenaḫdana o müşgîn-ḫâller
Eylemezdi cüst ü cû zülfüñ şalup çengâller

Sürmeler çekmiş o şûhuñ çeşmine keḥḥaller
Dâġlardan dîdeler görsün ġarîb abdâller

Her ḳademde ḫalḳalar naḳş eyleyüp ḫûn-ı ciger
Ṭaḳdı pây-ı 'âşıḳ-ı miskîne zer-ḫalḫâller

Noḳta noḳta tügmesin ṭarḥ eyleyüp pehlûsınuñ
Gülşen-i Envârdan açdum mübârek fâller

Ṭaḳınur Mirrîḫ-vâr ol ḳahramân-ı kîne-cû
Ġamze-i mestâneden her yanına pinyâller

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

Bîñ zebân-ı tâze-i ḥikmet bilür hem-çün hezâr
Ġonca-veş dem-beste-i ḥayret olan bu lâllar

Ṣâbitâ her ṭurresi şimdi o şûḫ-ı 'âlemüñ
Buldı tuġrâ-yı şehinşâhî ḳadar iḳbâller

Rüstem-i devrân Sulṭân Muṣṭafâ Ḫan kim eger
Raḫşına rîşin ḳuṭâs itse revâdur Zâller

Âsümânda aḫterân ẓann itme kim erbâb-ı cev
Eşheb-i iḳbâlinüñ her şeb Yemen ġırbâller

'Âleme çeşm-i rikâbı dîde-i bînâ yeter
Mîl çeksün mihr ü mâhuñ çeşmine keḥḥâller

Meşk-i cevlân eyleyüp her gün semend-i devleti
Na'l-i zerrîni yazar levḥ-i zemîne dâller

Dest-i nuṣret Muṣḥaf-ı iclâlin itdükçe güşâd
Sûre-i innâ fetaḥnâdan açılsun fâller

XLV

RAMAŻÂNİYYE BERÂY-I BALṬACI MEḤMED PAŞA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Yevm-i şekk şoḥbetin şıra sıḳarken yârân
Ṣıḳ boğaz itdi başup şaḫne-i şehr-i ramażân

Ḳaldurup keffe-i mîzânını nûn-ı şeyṭân
İktisâb emrine bidâ' itdi mübârek ramażân

Çilleye vesvesesiz girdi ḳapandı zâhid
Ḥabs olur ta ramażân âḫir olınca şeyṭân

Dehen ü destini mey-ḫâre yudı ṣahbâdan
Kûze-i bâdeyi ibrîḳ vużû' itdi hemân

Döndi baḫtı gibi levnî yine 'ayyâşlaruñ
Şimdi tevḥîde giren şeyḫlerüñdür devrân

Âteş-i ḫardal-ı teşyî'i virüp rind-i meyüñ
İçdügi bâdeyi burnından iderler rîzân

Yılduzı düşdi siyeh-kâre-i mînâ-nûşuñ
Şanma ḳandîl uçurur ḳayyum-ı seyyâre-feşân

Alınur mı ramażân şöfîlerinden Muṣḥaf
Raḥlenüñ nevbetini beklemeyince insân

İtdi mâhiyye berât-ı ḫasenâtı tezhîb
Ṣığanup girdi zer-efşânluġa ḳandîlciyân

Ḳubbe ḳandîlleridür dâ'ire-i ḫal-kârî
Żav-ı kâşâne-i ṭâ'ata zer-endûde tavân

Oldı her câmi'-i zîbende birer ḫirmen-i nûr
Silme mikyâl-i ḳanâdîli zücâc-ı raḫşân

Ḳalb-i mü'min gibi mescid müteselsî ma' mûr
Dil-i fâsıḳ gibi meyḫâne ḫarâb ü vîrân

Tonanup âl 'aḳîdeyle şeker ṭablaları
İtdi her gûşe-i İstanbulı sûḳ-ı Mercân

Cân virür râḥet-i ḫulḳuma esîr-i ḥelvâ
Gelse efsürdegî-i şavm ile ḫulḳumına cân

Biri rindüñ mütevażżâda ḳamış ḥelvâsın
Şâh-ı misvâka bedel eyledi idḫâl-i dehân

Elde işkenbe fener arḳada zenbîl-i saḥur
Gice faṣlında şikem-ḫârelerüñdür seyrân

Vaḳt-i imsâkdaki micmere-i 'anberden
Ḫoşdur âlûfteye ifṭârda bir lûle dühân

Ḳadeḥ-i raṭl-ı girân mertebesi neş'e virür
Ḳahve-âşâma aġır ḳahve ile bir fincân

Her maḳâm üstine ifṭârda tercîḥ olunur
Naġme-i nerm ile âheng-i dü-gâh-ı dendân

Bu da bu şehr-i 'aẓîmüñ berekâtındandur

Fuḳarâsında da ârâste-ḫân-ı elvân

Maṭbâḫ-ı rûzeyi miftâḥ-ı 'aḳîdeyle açar
Feṭḥ-i rûzîye bakan aġzı mühürli yârân

Bu ḳadar şevket-i islâmı görüp şem'-i künişt
İtmede mescide îmân getirüp ref'-i benân

Her menâr oldı birer şâṭır-ı zerrîne-kemer
Ṣadr-ı 'âlînüñ ola tâ ki terâvîḥe revân

Ḳıble-i ḳubbe-nişînân Meḥemmed Paşa
Leyletü'l-ḳadr-i kerem 'îd-i ṣabâḥ-ı iḥsân

'Ahdinüñ gündizidür mevsim-i 'îd-i ekber
Güninüñ her gicesidür şeb-i Ḳadr-i Ramażân

Âb-ı in'âmı ḥayât-ı 'ulemâ-yı a'lâm
Bâb-ı ikrâmı medâr-ı vüzerâ-yı zî-şân

Şive-i şâhid-i iḥsânına dünyâ meftûn
Rütbe-i dâniş ü 'irfânına 'âlem ḥayrân

Luṭf-ı iḳbâli ile ḥüsn-i teveccühleridür
Ḳıbleden kendüye miḥrâbı iden rû-gerdân

Şeref-i cûdda Ḫâtem gibi ma'rûf-ı enâm
Hüner-i tîrde Rüstem gibi meşhûr-ı cihân

Vardı bir menzile kin Tuz Ḳoparan merḥûmuñ
Şöhret-i nâmını başdurdı ġubâr-ı nisyân

Çeşm-i ḥışm ile nigâh itse eger mercâna
Kehrübâ gibi olur ḫaste-i renc-i yerekân

Kehrübâya nigeh-i 'âṭifet itse ammâ
Benzinüñ ḳânı gelüp kesbede reng-i mercân

Genc-i Ḫüsrev kef-i cûdında bir avuç mankır
Tâc-ı Cem-dîde-i ḳadrinde külâh-ı fincân

Ḫân-ı luṭfından alur kâse-i ḥasret ta'yîn
Ḥavż-ı cûdında olur kûze-i ḫâcet mel'ân

Şâ'ire ḥüsn-i teveccühleri in'âma delîl
Luṭf-ı maẓmûna tebessümleri iḥsâna nişân

Ḫoş ḳumâş-ı suḫeni zîver-i bâzâr idelüm
Hîç söz ṣatmaġa girmez ele bir böyle zamân

Pâdişeh fâżıl ü ehl-i dil ü maẓmûn-şinâs
Vüzerâ kâmil ü ṣâḥib-hüner ü nâdiredân

Ne zamân görse gerek ḫayr-ı meta'-ı suḫeni
Bu revâyiede iden kiẕb ile da'vâ-yı ziyân

Böyle bâzârda da eylemeyen istiftâḥ
Ne zemân açsa gerek sûḳ-ı ma'ânîde dükân

Dîde-i baḫtı açıldı yine erbâb-ı dilüñ
Eyledi kevkeb-i dürrî gibi çeşm-i leme'ân

Ey ḥârîdâr-ı hüner ṣadr-ı ahâli-perver
Sensin eyyâm-ı telâfî-i zemân-ı ḫüsrân

Ḳaṣd-ı eer ile seni ṣa'im iken medḥ itdüm
Şevḳlendürdi derûnuñdaki nûr ü îmân

Sende âṣâr-ı verâ'sende nişân-ı taḳvâ
Sende envâ'-ı edeb sende ṣunûf-ı erkân

Her ser-i mûyuña dîbâ-yı vezâret lâyıḳ
Her bir engüştüñe bir mühr-i vezâret şâyân

Postuñ ṣâḥibini çekdi ḳadîmî ṣadra
Ḳutbu'l-aḳṭâb-ı velâyet mi degül Aḥmed Ḫan

Ṣadr-ı dîvâna şu ârâyişi kim virmişdür
İşte eslâf-ı kirâm işte kibâr-ı devrân

Ṭutalum ikisi bir ḫil'atüñ eczâsı imiş
Çıḳamaz ṣadr-ı girîbâna ṭıraz-ı dâmân

Ṭutalum ikisi bir kârda şirketde imiş
Bir midür kesmede sikkîn ile tîġ-i bürrân

Cevher-i şayḳalı var ikisünüñ de ammâ

Ṣafḥa-ı âhene âyîne virür mi meydân

Sen ḫarîdâr-ı tefârîḳ-i kemâl oldıguña
Bu yeter 'ârif-i âgâha delîl ü bürhân

Yü'ledüp tâze ḳumâş-ı Ḥaleb-i ma'nâyı
Geldi İstanbula şeh-bender-i taḫt-ı 'irfân

Mûcid-i vâdî-i nev muḫteri'-i ṭarz-ı cedîd
Mû-şikâf ḳalemi nâdire üstâd-ı cihân

Farżdur rûze gibi mükrem ü mer'î ṭutmaḳ
Geldi bir ḳadri büyük żâtı mübârek mihmân

Şi'r-i yârândan el kesmek içün sârikler
Düzdi teftîşe buyur ustaya ḳaṭ'-i fermân

Şu'arâdan müteşâ'irleri temyîz eyler
Ayrılur ġayri ısırġan dikeninden reyḥân

Ḳaldırım taşları altında birer şâ'ir var
Dâmen-âlûde-i çirk-âb ü dehân-ı hezeyân

Ṭartılur bulsa Odun İskelesi ḥammâlı
Bir sebük-maġza aġır şâ'ir-i sencîde-beyân

Rezm-gâh-ı hezeyâna gelicek her birinüñ
Gürzi var dest-i taṣallufda beşer yüz baṭmân

Vezn olındukda devâvîn-i şaḳîl-i suḫeni
Rûz-ı maḥşerde neler çekse gerekdür mîzân

Bu da ammâ suḫen erbâbına iḥsânuñdur
Bî-nevâlar düşeler pâyüñe üftân hîzân

Bu dânâlara bir luṭf-ı firâvânuñdur
Ma'rifet semtine ölçümlene şaḫṣ-ı nâdân

Vâ'iẓ-i mükṣir-i kürsi gibi bir söz ḳaldı
Diyelüm şoñra du'â eyleyelüm bî-pâyân

Esb-i ḫırṣı çekerüz âḫûr-ı istiġnâya
Semt-i cerre boşanup eylesek irḫâ-yı 'inân

Köstegi ḳırsada ma'ẕûrdur ol ma'nâya
Köhne-pâ-bend-i tevekkülde ṭurur mı ḥayvân

Ḳocalıktan silinüp arpalığı nâ-çâruñ
Ḳaldı ıṣṭabl-ı riyâżetde ne arpa ne sâmân

Ṣâbitâ şimdi mübârek ramażân günleridür
Aç da'vâcı gibi eyleme feryâd ü fiġân

Rûze-i faḳr-'aḳîbinde gelür 'îd-i ġınâ
Fıṭra-ı vâcibe-i himmete yoḳ mı imkân

Nitekim her sene ziynetle gelüp mâh-ı ṣıyâm
İde her gûşe-i dünyâyı çerâġân-ı cinân

Ṣadr-ı 'âlî-i kerem-kârıñ ola hem-vâre
Güni 'îd ü gicesi Leyle-i Ḳadr-i ramażân

Kendü her fıṭr ü her aḍḥâda selâmetde olup
Düşmeni var ise ḳoç başına olsun ḳurbân

XLVI

ĠAZEL-İ MÜZEYYEL

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

A gönül cur'a mıyuz ḳa'rı penâh eyleyelüm
Yüze çıḳ şunda ḥabâbâne şinâh eyleyelüm

Raṣad-ı feyż düşürdüñ şu meġâk-ı ġamdan
Delv-i memlû gibi 'azm-i leb-i çâh eyleyelüm

'Alem-i nûra çeker kâhrübâ-yı ḫôrşîd
Cism-i ẓulmâniyi biz mihr ile kâh eyleyelüm

Köhne taḳvîm-i nücûm-ı felege baḳmayalum
Ḥükm-i zâ'irçe-i taḳdîre nigâh eyleyüm

Sineye bâr-ı ḫayâlin çekelüm dildâruñ
Ḳurṣ-ı âyînemüzi hâle-i mâh eyleyelüm

Dâm-ı 'ucbe düşürür cûşîş-i a'mâl-i ṣevâb
Ḳalbe riḳḳat gelecek bâri günâh eyleyelüm

Dögelüm ṣaḥneyi hem başduralum feryâdın
Ṣavt-ı a'lâ ile bir faṣl-ı dügâh eyleyelüm

Dâġ-ı teslîm-i seri gül gibi izhâr eyleyelüm
Kel gibi 'aybımızı zîr-i külâh eyleyelüm

Nice bir ḳaralayup ṣafḥa-i eş'ârımuzuñ
Yüzini meşḳ-i dürûġ ile siyâh eyleyelüm

Ṣıdḳ-ı leheeyle şenâ-ḫânı olup maḫdûmuñ
Ṣâbitâ bir ġazel-i sâmi'a-ḫâh eyleyelüm

Şeyḫü'l-islâm ciger-gûşesinüñ bir naẓarın
İsterüz vâsıṭa-ı manṣıb ü câh eyleyelüm

Gezerek tehniye-i 'âlemi bî-tâb olduḳ
Tâ-be-key cânımuzı böyle tebâh eyleyelüm

Ehl-i manṣıb ḳoyalar micmere ṭırnaḳ 'ûdın
Biz niçün ṭırmalanup reş ile âh eyleyelüm

Muḫlişân bir yire geldük bunı tedbîr itdük
Sizi îdâ'-ı yed-i ḥafıẓu'llâh eyleyelüm

Yolımuz geldi hemân pâkça manṣıblardan
Birine kendimüz âmâde-i râh eyleyelüm

XLVII

İN ḤÔŞ ĠAZEL-İ MÜZEYYEL BERÂY-I MEDĪḤE-İ MÜFTİ FEYŻU'LLAH EFENDİ

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Gül-naḫl-i nâ-tüvâna süvâr oldı 'andelîb
Cism-i laṭîf-i ġoncaya bâr oldı 'andelîb

Ḳuş gibi geldi gitdi çerâ-gâh-ı gülşene
Eşheb-süvâr-ı bâd-ı bahâr oldı 'andelîb

Ḥikmet nedür ki nâmiye-i nev-bahâr ile
Güller semirdüginee nizâr oldı 'andelîb

Naḳd-i revânını güle teslîm idüp bu gün
Ḳuşluḳ zemânı cân-sipâr oldı 'andelîb

Gülbündeki remâd degül ḫâk-rîz içün
Ressâm-ı gül-nigâra ġubâr oldı 'andelîb

Gül ṭaşt-i la'l-gûnını ṭutmaḳla ḫûnına
Memnûn-ı zaḫm-ı nişter-i ḫâr oldı 'andelîb

Evtâr-ı sâza kendüyi âviḫte idüp
Manşûr gibi zinde-be-dâr oldı 'andelîb

Ne gül gül-i cemâl-i Ḫüdâvend-i Âl kim
Vaṣfında nâṭıḳam gibi zâr oldı 'andelîb

Ol żât-ı muḥterem ki gül-i bâġ-ı fażlınuñ
Medḥinde bî-şigîb ü ḳarâr oldı 'andelîb

Müftî-i ḫâfiḳeyn ki bezm-i kemâline
Gül-ġoncasile micmere-dâr oldı 'andelîb

Gülşende ḥüsn-i şâhid-i ḫulḳın beyân idüp
Ebkâr-ı bâġa mâşıṭa-kâr oldı 'andelîb

Vaṣf-ı fuyûż-ı ḫâmesi ile Mesîḥ-vâr
Ezhâra cümle rûḥ-nişâr oldı 'andelîb

Berg-i gül şenâsını vird-i zebân idüp
Ṣavt ile zîb-i bâġ ü bahâr oldı 'andelîb

Ḫaḳ gülsitân-ı devletini bî-ḫazân ide
Aġâzesile ġâliye-bâr oldı 'andelîb

Gül-çîn-i murġ-zâr-ı du'âsı olınca dil
Amîn dimekde ḫayli medâr oldı 'andelîb

XLVIII

ĠAZEL-İ MÜZEYYEL

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Çekdügin söylerdi birbir Leylî-i ṣaḥrâ-reve
Depseyidi Ḳays-ı nâ-kâmuñ eger aġzın deve

Naḳş-ı gül bir âteşi ḫârâ ḫayâl eyler gören
Sînede peyvestedür dâġ-ı kühen dâġ-ı neve

Dîdeler rûşen gönül baḫt-ı vebâl üftâdemüz
Düşdi bir Ḫôrşîd-ṭal'at mâh-ı Zöhre perteve

Ġamze-i mesti metâ'-ı ṣabrı târâc eyleyüp
Ḫâne-i dil döndi tatar 'askeri urmış eve

Vay ol âvâre-i 'ışḳa ki sulṭânum gibi
Bî-ḥaḳîḳat bî-vefâ hercâyî bir dilber seve

Ṣâbitâ bu ḫâme-i âteş-nişâr-ı âb-dâr
Dâġlar yaḳsa n'ola cân-ı Emîr-i Dehleve

Bir şehinşâhuñ ġulâmıdur ki endnâ çâkeri
Saṭl-ı ıṣṭablın degişmez efser-i Keyḫüsreve

Ḳuṭb-ı 'âlem ya'ni Sulṭân Muṣṭafâ Ḫan kim anuñ
Luṭfı heb şâmildür âb ü âteş ü ḫâk ü ceve

Ḫaḳ Ta'âlâ düşmen-i dîn üzre manşûr eyleye
Feṭḥ ola tîġ ile Uyvar yolları heb o leve

XLIX

ĠAZEL-İ MÜZEYYEL

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḫuşk ü ter nuḳl-i nûcûmı ṭoldurup bir gög beze
Ṣofra-i bezm-i ḳurutdı pîr-i çarḫ-ı bî-meze

Nîş-i pür-zehr-i zebânınuñ mükâfâtun görür
Zâhidi ışmarlamışdur rind zaḫm-ı ḫar-geze

Şaḫn-ı gülşende şeker-ḫâb itse ol gül-pîrehen
Bâd-ı ḫōş-dem verd-i ra'nâyı iderdi yelpeze

Ebruvân ü ġamzesi çekmiş kemân-ı ittiḥâdı
Tîre tîre ḳavs ḳavse şest şeste gez geze

Câmdan dirdüm görinme dîde-i nâ-maḥreme
Maḥrem olsam duḫter-i âyîne-ruḫsâr-ı reze

La'lüñi ḥelvâya teşbih itmesün her bî-meẕâḳ
Çâşnî-i gül-şeker beñzer mi ṭa'm-ı bekmeze

Ḥamdü li-llâh şâhid-i iḳbâl-i devlet el virüp
Bey'at itdüm Ṣâbitâ ḳuṭb-ı ḫilâfet merkeze

Mehdî-i devrân Sulṭân Muṣṭafâ kim mişlini
'Ayn-i 'Anḳâ görmeye 'âlemde ger biñ yıl geze

'İddür gül devr-i eyyâmı çıḳup kirbâsdan
Yâsemen-veş ḥulleler giydi mesâkîn-i beze

Zer-ger-i ḫaşmet der-i iclâlina sebk eylesün
Mihrden gül-mîḫ zerrîn ü meh-i nevden reze

Şu'le-i fânûs ile keştîleri bir mîlden
Ḫiyre-çeşm-i ḳahr idüp şoḳdı firengi körfeze

Âyet-i seyf-i Şifâhânîsinüñ tefsîrini
Şevketî neşr eylesün Fârâb ü Râz ü Merveze

L

ĠAZEL-İ MÜZEYYEL

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Çemende iki yapraḳ çıḳsa bir yektâca sâḳ üzre
Seni ḳollar ṭurur ey ġonca 'âlem bu siyâḳ üzre

Ḥakîmâne ḳoyup destârı vâ'iẓ mih-i ṭâḳ üzre

Felâṭûniyye giydi meşreb-i bezm-i meẕâḳ üzre

Kef-i ümmîde girmezsin gülüñden şemme virmezsin
Nedür farḳuñ gül-i taşvîrden bâlâ-yı ṭâḳ üzre

Şuyı şan'atla altından yürütdi sebze-i bâġuñ
Gülüm aldanma resm-i cûy-ı cârîdür nifâḳ üzre

Eger rûḥ-ı sebûyı nez'a âheng itmese mey-keş
Gelûsından fuvâḳ-ı ye's gelmezdi fuvâḳ üzre

Uşanmış ḫiḏmet-i mâlik-rikâb-ı faṣl-ı germâdan
Çemende yâsemen cevlân ider bâlâ-yı sâḳ üzre

Mücâzuz sâlik-i 'aḳl-ı ma'âdı biz de irşâda
Gider bu silsile Mecnûna dek bir ittisâḳ üzre

Güzel işrâfı vardur gelseñüz bir 'âlem eylerdük
Efendüm şeh-nişîn-i sîne nâẕırdur zuḳâḳ üzre

N'ola Ṣâbit olursa naẓm vaṣf-ı ṣadr-ı a'ẓamla
Müreccaḥ ḳand-ı nây-ı ḫâmemüz şehd-i revâḳ üzre

O ṣadr-ı dâd-güster kim Niẓâmü'lmülke ġâlibdür
Sülûki naẓm-ı emr-i salṭanatda ittifâḳ üzre

O ṣadr-ı bende-perver kim derinde İbn-i 'Ubbâduñ
Mufażżaldur yanında ḥücceti raḳḳ ü 'itâḳ üzre

Cemâli neşr ider ma'nî-i pâk-i sûre-i nûrı
Çıḳınca ṣadr-ı dîvân-ḫâne-i zerrîn viṣâḳ üzre

Ḫudâvend eşref-i vaḳtin düşürdüm şems-i iḫlâṣuñ
'Ubûdiyyetde veſḳ-i bendegî ḳoydum vifâḳ üzre

Eger ḫâk-i derinden ġayre 'arż-ı sûziş eylersem
Firâḳı câna yaḳsun dâġ-ber-dâġ iştiyâḳ üzre

Virürsem sînede dâġ-ı ḫulûṣuñ nâfe-i müşge
Felekde aḫter-i ümmîd ḳalsun iḫtirâḳ üzre

Ben İstanbulda gönlüm sûzişüñle âsitânuñda
Vaḳf-ı ḳandîldür ol süllem-i Cevzâ inṭâḳ üzre

Ṭutuşdı yandı cânum şişe-veş ṭûmâr-ı mektûbuñ
Gülâb-ı tesliyyet ṣabb eylesün nâr-i firâḳ üzre

LI

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâliün

Niçün pür-ḫâkdür bu 'ankebûtî perde-i revzen
Kederde cevher-i şevḳi arar destinde pervîzen

O servüñ ölçülürse ḳaddine kirbâs-ı pîrâhen
Yed-i ḥayyâtda sûzen olur endâze-i âhen

Ḥikâyât-ı rümûz-âmûz-ı seng ü tîşeden sâlik
Enâniyyet cibâli ḳal'ini fehm itmedüñ mi sen

Ṭarafdâr-ı hevâdur gül nümûdâr-ı fenâdur kül
Bu ma'nâya sezâ tercîḥ olınsa gülşene külhen

Şebistânuñda iṭfâ eyle şem'i şevḳ-i rûyuñdan
Yaḳar bâlindeki her naḳş-ı lâle meş'al-i rûşen

Râḳîbin de cezâ'-yı sû'-i a'mâli virilmekden
Şu şemşîr-i nigeh der-kâr iken ümmîdi kesmem ben

Ögünsün gerdiş-i ṭâḥûne-i câm ile ṣahbâ-nûş
Çemende şu çekilmiş âsiyâba dönmedin gülşen

Bulur mıydı ḳalem bu deñlü âteş-pâre maẓmûnı
Çerâġı yaḳmasa envâr-ı ṭab'-ı ṣadr-ı a'ẓamdan

Niyâzum var ġubâr-ı dergeh-i faẓluñda sulṭânum
Mümeyyizsin meded pervîzen-i temyîze ḳo erken

Daḳîḳ-i fikrümi ḥâsıd sebûsından cudâ eyle
Geçürse ârzu-yı nîk ü bed-i temyîzi ḫâṭırdan

Geçür mâ-şûy-ı mûyîn müjenden lîk luṭf eyle
Ser-â-ser ḳıl vücûduñ çeşm-i diḳḳat hem-çü pervîzen

Suḫen fehmânı bî-hûş itdi Ṣâbit 'ıṭr-ı fitneyle
Meger şem'-i buḫûr-ı siḥr imiş bu kilk-i câdû-fen

1

TAḪMÎS-İ ĠAZEL-İ KÂTİB-İ SIRR-I SULṬÂNÎ NEDÎM ÇELEBİ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

I

Ey ḳıyâmet-cilve tûġ-i ebruvânuñdur ṣırâṭ
Göz geçürdü eyleyüp çoḳ cevher-i pend iltiḳâṭ
N'ola cân silk-i naẓar-bâzâna itse inḫirâṭ
Rûy-ı mehtâbuñ ne dem görsem gelür ḳalbe neşâṭ
Ta ezelden imiş ey meh-rû senüñle irtibâṭ

II

Tâ-be-key çeşmüñde bu ḫûnilik ey mest-i siyâh
Ṭurrelerden gerden-i ḥüsne yeter şalduñ günâh
Nergis-i maḫmûr-ı hezl-âmîzüñ olsun 'özr-ḫâh
Ġamze-i fetânuñ ile eyleme hergiz nigâh
Gâh ü geh 'uşşâḳ ile eyle mizâc-ı inbisâṭ

III

Yazılur ser-defter-i 'uşşâḳa bu kilk-i belîġ
Başını ḳat' itmege şemşîrler yaġdursa mîġ
Heb fedâdur ġamzeñe zûpîn ü ḫançer ḫışt ü tîġ
Ey süvâr-ı esb-i nâzum senden olmaz cân dirîġ
Ḳande ḳaldı raḫş-ı râḥet-baḫş ile raḫt ü bisâṭ

IV

Dil ẓiyâfet itmek ister 'ışḳ-ı ṣâḥib-câhını
Ṣulasun saḳḳâ-yı Nîl-i eşk-i ġam şeh-râhını
Mâ-ḥażerden eyleyüp âmâde ḫâṭır-ḫâhını
Da'vet itdüm ḫâneme ol şehr-i ḥüsnüñ mâhını
Murġ-ı cânı sîḫe şancup 'özr ile çekdüm ṣımâṭ

V

Câm-ı mey dildârsız ḫûn-ı cigerdür çeşmüme
Nergis ol ḫûn-ḫârsız 'ayn-ı żarardur çeşmüme

Ġoncalar dildârsız oḳdan beterdür çeşmüme
Yârsiz gül-zâr seyri nîşterdür çeşmüme
Yâr ile olınca Oḳ Meydânıdur semm-i ḥıyâṭ

VI

Ḳalb-ı âzârı ider pür-ġam gelince ḫâṭıra
Cânı dîdârı ḳılur ḫurrem gelince ḫâṭıra
Bezm-i âba ağlarum her dem gelince ḫâṭıra
Ol periyle itdügüm 'âlem gelince ḫâṭıra
Eşk-i çeşm-i ḫûn-feşânum cûş ider mânend-i Şâṭ

VII

Her çelîpâ ṣûrete âġûşuñ açup ṣunma el
Her nigâr-ı deyre görme Ka'be-i ḳalbi maḥel
Biñ peri-peyker görürsüñ günde Ṣâbit gibi gel
İḫtiyâr eyle birin ġâyet ile olsun güzel
Her melek-manẓar ile ḳılma Nedîmâ iḫtilâṭ

2

TAḪMÎS-İ ĠAZEL-İ MEẒAḲÎ EFENDİ

I

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ruḫlaruñ gülşen mi verd-i ter midür bilmem nedür
Meh midür mir'ât-ı İskender midür bilmem nedür
Sözlerüñ şîrîn hele sükker midür bilmem nedür
Leblerüñ cân mı ya cân-perver midür bilmem nedür
Çeşme-i Ḥayvân mı ya Kevṣer midür bilmem nedür

II

Muḳteżâ-yı ḥüsnidür bî-dilleri zâr itdügi
Farṭ-ı nâzındandur ehl-i derdi âzâr itdügi
Ġamze-i şemşîrdür 'uşşâḳa der-kâr itdügi
Merdüm-i çeşmüm reh-i dildâra îṣâr itdügi
Dâne-i encüm mi incûlar mıdur bilmem nedür

III

Ẓulmet-âbâd-ı cihânı şu'le-güster eyleyen
Teng-nâ-yı tûre-i ġabrâyı enver eyleyen
Lâcüverdî günbedi kâfûr-peyker eyleyen
'Âlemi her ṣubḥ-dem böyle münevver eyleyen
Mihr-i enver mi ruḫ-ı dilber midür bilmem nedür

IV

Şerḥalar serv-i revân dâġ-ı kühenler verd-i ter
Ḳalb-i pür-dâġ-ı sitem gül-zâr-ı ġamdur ser-be-ser
Dûd-ı âhum ṭarf-ı destârında sünbüldür meger
Câ-be-câ sînemde cânâ tâze tâze dâġlar
Lâleler midür 'aceb güller midür bilmem nedür

V

Ṣâbitâ meclisde râmiş-ger mi var ḳulḳul gibi
Hem-nişîn olmaz ḥaḳîḳatde sebû-yı mül gibi
'Âşıḳ ol 'âşıḳ da sev bir tâze dilber gül gibi
Ey Meẓâḳî ehl-i derdi iñleden bülbül gibi
Sâḳî-i gül-ruḫ mıdur sâġar mıdur bilmem nedür

3

TAḪMÎS-İ ĠAZEL-İ MEẒÂḲİ EFENDİ

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

I

Nice demdür ki gözden gitdi ol nûr-ı baṣar gelmez
Ġubâr-ı maḳdeminden ṭûṭiyâ-yı çeşm-i ter gelmez
'Aceb n'oldı peyâm-ı dilber-i Yûsuf-naẓar gelmez
Gidüp peyk-i nesîm eglendi murġ-ı nâme-ber gelmez
'Aceb yâd illere düşdüñ ki aṣlâ bir ḫaber gelmez

II

Sitem vâdisi var ol şeh-levend-i kîne-peymâde
Süvâr-ı eşheb-i nâz oldı gitdi semt-i bî-dâda
Varup pâyine düşdi bir bölük 'uşşâḳ-ı üftâde

Peyâm-ı vaṣl içün oldı berîd-i dilde âmâde
Velî ḳorḳum odur kim ol daḥi cânâ gider gelmez

III

Şeb-i târîk-i ġamda ḫûn-feşân-ı eşk-bârum
Belâ-yı nâ-gürîz-i cevr-i dildâr ile zârum ben
Ṣabâḥü'l-ḫayr-i vaṣla muntaẓır bir bî-kârum ben
Gice ta ṣubḥ olınca hecr ile encüm-şumârum ben
Ḫayâl-i ḫâb-ı râḥet dîdeme şeb-tâ-seḥer gelmez

IV

Diyâr-ı 'ışḳa düşdüm dil pür-âteş dîdeler pür-nem
Fiġân hem-râh ü şîven hem-'inân ü âh ise hem-dem
Gönül mecrûḥ-ı şemşîr-i maḥabbet zaḫma yoḳ merhem
Gehî seng-i sitem eksük degül geh dûr-bâş-ı ġam
Ġarîbüñ başına ġurbet diyârında neler gelmez

V

O kâfir geşt-i bâġ eyler raḳîb-i dîv-sîretle
Geçer 'ömr-i 'azîz ü nâzenînüm derd ü miḥnetle
Şeb-i miḥnetde ḳaldum gerçi Ṣâbit gibi firḳatle
Hele şükrüm Meẕâḳî heb budur ümmîd-i vuṣlatla
Geçer eyyâm-ı firḳat göz yumup açmaḳ ḳadar gelmez

TEVÂRÎḪ

I

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I MEẔÂḲÎ

Mefâîlün Mefâilün Feûlün

Meẕâḳî kim nice dem olmış idi
Bu ṣoḥbet-ḫâne-i 'irfânda sâḳi

Görüp 'ayne'l-yaḳîn bildi ser-encâm
Ki ḳalmaz kimse bu meclisde bâḳî

Ṭolusın içdi ḳaldurdı ayaġın
Ola ta bezm-i bâḳîye mülâḳî

Aña bir dost-kânî şundı devrân
Ayılmaz tâ be-hengâm-ı telâḳî

O gitdi 'işret-âbâd-ı cinâna
Bizi öldürdi ammâ iştiyâḳi

Didi Ṣâbit ḳażâ sâḳisi târîḫ
اجل جام ملین ایچدی مذاقی (1087)

II

BERÂY-I ḲAṢR-I BEŞİḲṬAŞ

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ebu'l-feṭḥ-i cihân Sulṭân Meḥemmed Ḫan-ı Ġâzî kim
Odur şimdi şehinşâh-ı Ferîdûn-ceyş ü Cem-etbâ'

Beşikṭaşda murâdı üzre ol Mehdî-i devrânuñ
Olundı bu bedî'ü' ṭ-ṭarḥ eyvân-ı bülend-ibdâ'

N'ola bunda yetişdürse dimâġın ḫâzin-i cennet
Şemîm-i gülsitânından idüp her ṣubḥ istimtâ'

Bu gülzârun nesîmin eylemişdi feyż-i ḳuddûsi
Dem-i cân-perver-i 'İsi-i rûḥu'llâhda idâ'

Didi mi'mâr-ı kudsî Sâbitâ târîh-i itmâmın
بو ایوان لطیفی خان محمد ایلدی ابداع (1091)

III

TÂRÎḪ BERÂY-I CÜLÛS-I SULṬÂN SÜLEYMÂN-I ṢÂNİYÜ'L-MAĠFÛR

Feûlün Feûlün Feûlün Feûlün

Seḥer geldi bir Hüdhüd-i ḫûb-manẓar
Fürû-hişte-ta'vîẕ ümmîd-i der-ber

Getürdi beşâretle mülk-i Sebâdan
Müferriḥ ḥavâdiş mübârek ḫaberler

Mezâyâsı bu kim be-tevfîḳ-i Bârî
Cülûs itdi taḫta şehinşâh-ı dâver

Hüner-pîşe Sulṭân Süleymân-ı Ṣânî
Dilîr-i mü'eyyed şücâ'-ı muẓaffer

Vücûd-ı şerîfine olmışdı müştâḳ
Gerek tâc-ı Dârâ gerek taḫt-ı Ḳayṣer

Sa'âdetle taḫta cülûs eyledükde
O nûr-ı mücessem o rûh-ı muṣavver

Didi Ṣâbitâ mülhimü'l-ġayb târîḫ
جلوس ایتدی سلطان سلیمان دیگر (1099)

IV

BERÂY-I CÜLÛS-I MUṢṬAFÂ ḪAN

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Salṭanat-pîrâye Sulṭân Muṣṭafâ Ḫan-ı dilîr
İtdi zer evreng-i rümmânî-nigâr üzre cülûs

Nûr-ı mihr-i ṣubḥ ü müşg-i şâmdan ḥâżırladı
'Arş bir tâc-ı muraṣṣa' ferş taḫt-ı âbnûs

Ra'd şanmañ çarḫdan ṭabl-ı beşâret çaldılar
Lerze virdi çârṭâḳ-ı 'âleme âvâz-ı kûs

Sebze-zâr-ı âsümân üzre gül-i ḫâver degül
Şevḳden atdı külâhın göklere tâc-ı ḫorûs

Şâhid-i iḳbâl ü baḫt el virdi a'yâna yine
Bey'at idüp ḳıldılar Mehdî-i 'ahde dest-bûs

İtdi çün şevḳ-i cülûs ile muṭayyeb 'âlemi
Bu şehinşâh-ı Süleymân-taḫt ü Dâvûdî-lebûs

Dehri tebşir eyle Ṣâbit sen de bu târîḫ ile
شده لر افاقه سلطان مصطفی تیلدی جلوس (1108)

V

BERÂY-I CÜLÛS-I AḤMED ḪAN

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cülûs itdi serîr-i devlete Ḫan Aḥmed-i 'âdil
İdüp âsûde ẓıll-ı re'fetinde pîr ü burnâyı

Vücûd-ı 'âlem-ârâ-yı hümâyûniyle faḫr itsün
Mücevher taḫt-ı Cemşîdî muraṣṣa' tâc-ı Dârâyî

Virüp eflâk ü ḫâke ḫuṭbesile sikkesi zînet
Sevindürdi neşâṭ-ı bey'atı a'lâ vü ednâyı

'Atâyâ-yı cülûsa dâmen açdı çarḫdan Mirrîḫ
Ḫayâl itme felekde hâle-i mâh-ı şeb-ârâyı

Felek deryâ gibi sermâye-i ârâmı çalḳatdı
Oturdınca ḫilâfet taḫtına ol dürr-i yektâyî

Bulup alınca üstine gelen maḳṣûd-ı bi'ẕ-ẕâtı
Beş on gün çalḳadı dest-i ḳażâ ġırbâl-ı ġabrâyı

N'ola ümmîd-i 'adli bâ'iş-i cûş u ḫurûş olsa
İderler teşne diller menhelü'l-'aẕb üzre ġavġâyı

Muḥammed ümmeti yek-pâre bey'at ḳıldı gördükde

Ser-i seccâde-i Aḥmedde ol ḳuṭb-ı mu'allâyı

Yazılsun 'arşa Ṣâbit âyetü'l-kürsî gibi târîḫ
جلوس خان احمد بك مطيب قلدى دنيايى (1115)

VI

TÂRÎḪ ṢADR-I ANAṬOLI-ŞUDEN-İ LA'LÎ-ZÂDE EFENDİ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

La'lî-zâde zeyn idüp dîvânı zîb-i faźl ile
Oldı ṣadr-ı zer-keşi ḥayşiyyet Anaṭolıya

Ḫâme-i la'lî nigârı ḥilye-i efżâl ile
Virdi bir ġâyet de ḥüsn ü behcet Anaṭolıya

Şûre-zârın feyż-i istîḥâli gül-ḫîz eyleyüp
Düşdi bir bârân-ı ebr-i raḥmet Anaṭolıya

Ma'delet-perrîn açup 'Anḳâ-yı kilk-i himmeti
İtdi basṭ-ı sâye-i emniyyet Anaṭolıya

5 Ṣafḥa-i dîvânuma târîḫi gibi Ṣâbitâ
ويردى لعلى زاده الحق زينت اناطولى يه (1115)

VII

TÂRÎḪ-İ ṢADR-I RÛM-ŞUDEN-İ YAḤYÂ EFENDİ DER-DEF'A-I ŞÂLİŞE

Mefâîlün Mefâilün Mefâîlün Mefâîlün

Yine Yaḥyâ Efendi şâlişâ kürsî-i dîvânı
Müşerref eyledi bâlâ-nişîn-i ṣadr-ı Rûm oldı

Pey-â-pey destine üç kâse cüllâb-ı şafâ şundı
Felek kim şâhid-i iḳbâline Ḥaḳḳü'l-ḳudûm oldı

Faźîlet 'arşaşında üç adımda aldı meydânı
Ḫudâvend-i ḳuźatü'l-faźl ü mizmâr-ı 'ulûm oldı

Mu'allâ üç fenerdür keşû-i iclâline bu kim
Fürûġı pîrehen-efrûz-ı fânûs-ı nücûm oldı

5 Ser-i efżâlına ḳonmış müşelleş veḥdür ya ḫôd
Ki zîb-i żât-ı gerdûn-rif'at-i ṣadrü'l-ḳurûm oldı

Şülüşle yazdı Ṣâbit levḥ-i maḥfûża târîḫ
اوچنجى درينه يحيى افندى صدر روم اولدى (1116)

VIII

TÂRÎḪ-İ FETḤ-İ ṬÂBÛR-I NEMÇE DER-VAḲT-İ SULṬÂN MUṢṬAFÂ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḥabbeżâ seyf-i yedu'llâhî ki Sulṭân Muṣṭafâ
Ḍarbet-i ḳahr ile bozdı Nemçenüñ ṭâbûrını

Ḥabbeżâ germ-âteş-i peykâr-ı şâm-ı târ kim
Rûz-ı rûşenden münîr itdi şeb-i deycûrını

Sancaḳ-ı Sulṭân-ı kevneyni alup âġûşına
Ṣaldı ḳol ḳol cenge şehbâzân-ı nâ-maḥṣûrını

Perr ü bâl-i aḫżerin açmış melek şanur gören
Bâd taḥrîk eyledükçe şukḳa-ı pür-nûrını

5 Ḥabbeżâ sâḳi ki zehr-âşâm-ı câm-ı ḳahr olan
Kâfirüñ yek-reng ḳıldı mest ile maḫmûrını

Râh-ı Ḥaḳda tîġı ḫûn-ı düşmeni idüp sebîl
Kûh ü deştüñ cümle sîr-âb itdi mâr ü mûrını

Ḥażret-i Allâh şâhinşâh-ı islâmüñ yine
Ġâlib itdi kâfir üzre 'asker-i manṣûrını

Âteş-i ḳahrı İlâhî ḥizb-i şeyṭânuñ temâm
Yaḳdı yetmiş biñden artuḳ kâfir-i maḳhûrını

Bal yemezden atılan şaçma degül ürkitdiler
Dûd ile gendû-yı derd ü miḥnetüñ zenbûrını

Nev-nihâl-i nîzeye o dik gelen bân-ı pelîd
Egdi şemşîr-i ğuzâta gerden-i meksûrını

Böyle bir âşûbı îrâd itmemiş Şeh-nâmenüñ
Şebt idenler Dâsitânı Rüstem-i pür-zûrını

Zırh-ı a'dâ dîdesinden ḫûn-ı nâb olur
Ağlasun bu mâcerânuñ mürde vü rencûrını

Ol pelîde tîğ-i per-ebrû ile îmâ ḳılup
'Arż ider duzaḫdeki bi'sel-maṣîr-i şûrını

Bu şehîde tîr engüşt-i şehâdet ḳaldurup
Gösterür cennetdeki ni'mel-maṣîr-i şûrını

Misketüñ bir misk ile maḫtûm câmın nûş iden
Aldı serden-geçdilikle destine memhûrını

Nâr ü nûruñ ḫışmına uğrardı her bî-devletüñ
Başına urduḳça ğâziler yâluñ sâṭûrını

Bir müseddes veſḳ gibi Rûm ili serverleri
Kellesine ḳondururdı şeş-per-i tîmûrını

Raḥm idüp dikdi ten-i düşmende cerrâḥ-ı kazâ
Sûzen-i tîr ile tîğuñ zaḫm-ı pür-nâsûrını

Âferin ḫamm-ı kemende ḫidmete bel bağlayup
Yola çekdi kâfirüñ çoḳ güm-reh-i mağrûrını

Minnete geçse 'aceb mi ḫançerüñ de ḫidmeti
'Iṭḳına girmekde pek ṣarf eyledi maḳdûrını

Ḥaḳ Ta'âlâ ḫüsrev-i ṣâḥib-ḳırân-ı 'âlemüñ
Müstezâd itsüñ ṣevâb-ı kûşiş-i meşkûrını

Der-'akeb te'yîd-i Rabbâniyle sulṭân eylesün
Taḫt-ı Çâ-sâra bir ednâ-bende-i me'mûrını

Cengde burnı külüng-âsâ ḳırıldı kâfirüñ
Sil-i şemşîr bozdı çehre-i menfûrını

Yazdı Şâbit levḥ-i maḥfûẓa ḳalem târîḫini
بوزدی سلطان مصطفی بودشمنك طابورنی (1108)

IX

TÂRÎḪ-İ ÇEŞME-İ VEZÎR-İ A'ẒAM ÇORLILI 'ALİ PAŞA DER-ḲURB-I ḲARAMÂN

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şehinşâh-ı cihân Sulṭân Aḥmed Ḫan-ı ẕî-şânuñ
Vezîr-i a'ẓamı ṣadr-ı ser-efrâzı 'Alî Paşa

Getürdi gül gibi bu çeşmeyi şehr-i Sitanbula
Gülâb-âsâ idüp âb-ı ruḫ-ı maḫṭûbe-i dünyâ

Yetişdi teşnegâna Ḫıżr olup saḳḳâ-yı iḥsânı
Vezâret ḥükminüñ Âb-ı Ḥayâtın eyledi icrâ

Sebîl itdi ṭarîḳ-i Ḥaḳḳda gerçi bezl idüp sîmîn
Gümüş Şuyı gibi bir şu getürdi taşradan ammâ

Bu mecrâdan şulansun zevraḳ-ı bî-âb-ı maḥrûrân
Ṣalâdur çeşme-i Tesnîme bi'smi'llâh-ı mecraḥâ

Degüldür çeşme ṣâf-ı âyîne bir pür-peyz mürşiddür
Mürid-i teşnegâna ism-i ḥayy telḳîn ider gûyâ

Muṣaffâ lû'le-i sîmîni engüşt-i şehâdetdür
Meẕâḳ-ı ehl-i îmâna ḥalâvet virdi şehd-âsâ

Semiy-yi sâḳî-i Kevşer yedinden almasa feyżi
'Uṭâş-ı ümmeti bir kefcesi eyler miydi irvâ

Oḳurlar Şâbitâ ezberleyüp şu gibi târîḫin
اقتدی اب ناب لولهٔ جودن علی پاشا (1119)

X

TÂRÎḪ BERÂY-I BİNÂ-I CÂMİ'-İ ŞERÎF VEZÎR-İ A'ẒAM ÇORLILI 'ALİ PAŞA DER-TERSÂNE-İ 'ÂMİRE

Feilâtün Mefâilün Feilün

Zînet-i tâc ü taḫt-ı Ḫaḳânî
Ḫan Aḥmed şeh-i cihân-ârâ

Ḫayre virmekle ferr ü 'ünvânı
Ḥasenâta döşendiler vükelâ

Siyemmâ ṣadr-ı ṣâḥibü'l-ḫâtem
Âṣaf-ı muḥterem 'Alî Paşa

Ḫalḳa-i ḫâtem-i vezâretden
İtdi Âb-ı Ḫayâtlar icrâ

Lû'le-i çeşme-i ṣadâretden
Eyledi teşne dilleri irvâ

Şimdi tersânede li-vechi'llâh
Ḳıldı bu câmi'-i şerîfi binâ

Ḫilye-i zer-nigâr niyyetine
Çekdi cedvel furûġ-ı ṣıdḳ ü ṣafâ

Ḫall-i ser-levḥa-ı 'azîmetine
Virdi zer-mühre-i ḫulûṣı cilâ

Resm-i maṭbû'ı oldı şehr-efrûz
Aşma ḳandîl-i nûrdur gûyâ

Âfitâb aṣdı ṭâḳ-ı enverine
Bir mücellâ kitâbe-i zîbâ

Mâh ise çenber-i mu'anberine
Ṭob-ı âyîne eyledi ihdâ

Çâk çâk itdi ṣadr-ı miḥrâbın
Mihr-i ḥüsni ḳamîṣ-i ṣubḥ-âsâ

Ḳıldı ceyş-i 'amel ṣu'ûdı içün
Minberi çarḫa nerdübân peydâ

Lafz[en] ü ma'n[en] oldı târîḫi
İki mıṣra'da Ṣâbitü'l-feḥvâ

Oldı bu biñ yüz on tokuzda binâ
يرِ جلادِ جامعِ علی پاشا (1119)

XI

TÂRÎḪ-İ VİLÂDET-İ ŞEHZÂDE SULṬÂN MAḤMÛD BİN SULṬÂN MUṢṬAFÂ

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Buldı yine bir ġonca-ı nâzende güşâyiş
Gül-zâr-ı ḥarîminde şehinşâh-ı cihânuñ

Lâlâ-yı felek mihr gibi başına alsun
Verd-i teridür nüh çemen-i kevn ü mekânuñ

İsmi gibi Ḥaḳḳ 'âḳibetüñ eyleye maḥmûd
Şehzâde-i Sulṭân o cevân-baḫt-ı zemânuñ

Feyyâż-ı ezel ḥıfẓ ide âsîb-i hevâdan
Arâyişidür bâġçe-i şevket ü şânuñ

Ṣâbit ne 'aceb zîver-i tâc-ı felek olsa
Târîḫ-i ser-efrâzı ki كلغنوه dur anuñ (1108)

XII

TÂRÎḪ BERÂY-I ẒUHÛR-I DENDÂN-I ŞEHZÂDE

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Berrâḳ ü şâh-dâne aġız miski istemiş
Bitmiş derârî-i deheni şâh-zâdenüñ

İncû şükûfesi açılup cevf-i ġoncada
Gösterdi ṣun'-ı Ḥaḳḳ yolını ḫarḳ-ı 'âdenüñ

Beñzerdi dürc-i la'line aġzında olmasa
Bûy-ı dehânı ġonca-ı şebnem fütâdenüñ

Ḫulḳum gibi râḥet-i dendân gerek ġıdâ
Mefhûmı çıḳdı ġonca dehân-ı güşâdenüñ

Fâḫir keser şeker loḳumuñ pek güzîdesin
Dişlendi sîm erresi zâd ü zevâdenüñ

Kessün diş ile tügme-i pistân-ı dâyeyi
Ḥâcet yoḳ a ġıdâsına ol şîr-i sâdenüñ

Ḳayd-ı ḳımâṭ-ı mehdi bıraḳsun yigit gibi
Çıḳsun da binsün üstine esb-i visâdenüñ

Bâzîçe-gâh-ı destine gehvâreden bedel
Ṣunsun miyân-ı ḳabżasına el kepâdenüñ

Ṣâbit dehân-ı câna şeker leblebi gerek
Târîḫ yaz ki بتدی دیشی شاهزادنك (1123)

XIII

TÂRÎḪ-İ RE'İSÜ'L-KÜTTÂB-ŞUDEN-İ RÂMİ EFENDİ

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Sepîde dem ki gelüp ḳâṣid-i ṣabâ tenfîs
Getürdi şehr-i temennâya bir peyâm-ı nefîs

Ḫulâṣa-i ḫaberi bu ki Râmî Efendi bu gün
Giyüp ṣabâḥ ile teşrîf-i câhı oldı re'îs

Seḥerden eyledi zerrât-ı mihri zerrîn tel
Ki rîg-pâş ola naḳş-ı resîdine Bercîs

Meh-i dü-hefteyi bir rîg-dân-ı sîm itmiş
Ki ber-güẕâr ide 'izz-i ḥużûra çarḫ-ı ḫasîs

Mücelledât-ı umûr-ı mühimme-i felege
Şu'â'-ı şems ile yazsun bu emri vaḳ'a-nüvis

Görünce şîve-i reftâr-ı raḫş-ı iḳbâlin

Belürdi reşk ile pây-ı ḫasûdda niḳrîs

Zeneb-keşîde nişânı mıdur ber'ât üzre
Ya sa'd-i ekbere ḳuyruḳlı yıldız oldı enîs

Vücûdı cûd ü kerem 'ilm ü faẕl ile pür-zîb
Miṣâl-i mıṣra'-ı zîbâ ki ideler taḫmîs

Maḳâl-i pâkine beñzer mi ġayruñ eş'ârı
Muḥâldür k'uya ilhâma nemme-i İblîs

İdince mu'temed-i kâr-ḫâne-i taḳdîr
Revâḳ-ı Sidre-niṭâḳ-ı celâline te'sîs

Ma'ârif ehilen tebşîr içün didüm târîḫ
مبارك اولله بوكون دای افندی اولدی ریئس (1106)

XIV

TÂRÎḪ-İ VİLÂDET-İ ŞEHZÂDE SULṬÂN SELÎM

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ṣubḥ-dem gün gibi ṭoġdı maşrıḳ-ı iclâlden
Kevkeb-i şehzâde-i 'âlî neseb Sulṭân Selîm

Gül gibi açıldı rûy-ı şâhid-i iḳbâl ü baḫt
Ġonca-veş oldı leb-i dûşîze-i devlet besîm

Meymenetle eyleyüp zîb-i ḳımâṭ-ı 'izz ü câh
Ḫâb-gâhına itdiler gehvâre -i nâz ü na'îm

Ḳat-be-kaṭ gül-penbe-i 'zâz ile şalsa n'ola
Mehd-i nâzın dest-i nerm-i dâye-i bâd-ı nesîm

Mehdine 'ıḳdü'l-cümân-ı dürr-i yektâdan bedel
'Arż içün bir heykel-i nûr aṣdı veffâḳ-ı ḳadîm

Böyle bir nûr-ı ilâhî maẓharı şehzâdeye
İsm-i a'ẓamdan gerek ta'vîẕ-i bâzû-yı kerîm

Siyemmâ 'azm-i şeker-ḫâb eyledükçe nâz ile
Bir mücerreb ruḳye lâzumdur k'ola nefî 'âzîm

Ṣâbitâ üç kez üfür hem ruḳye hem târîḫdür
قوندی بسم الله مهد دولته سلطان سلیم (1222-3= 1119)

XV

TÂRÎḪ-İ ÇEŞME-İ İMÂM-I SULṬÂNİ

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Şeriḥ-menḳabe ḳâḍi-i şehr-i İstanbul
Cenâb-ı Ḥâcı Efendi İmâm-ı Sulṭânî

Getürdi ḳapusına çeşme-sâr-ı ma'deleti
Ṣulatdı maḥkeme-i bâb-ı 'adl ü iḥsânı

Ḥarîm-i Ka'bede mânend-i âhuvân-ı ḥarem
Seḫâsı zemzemi sîr-âb ḳıldı cîrânı

4 'Uṭâşe müjde-feyż itdi Ṣâbitâ târîḫ
اقتدی بابده چشمه امام سلطانی (1119)

XIV

TÂRÎḪ-İ DAMAD-ŞUDEN-İ MÜFETTİŞ MAḤMÛD EFENDİ BE-ŞEYḪÜ'L-İSLÂM

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Seyyid-i menḳabe-pîrâ-yı tebâr-ı eşrâf
Ṣânî-i seyyid-i 'allâme-i sa'd-isti'dâd

Ṣadaḳât-ı ḥaremeyn üzre müfettiş olalı
Maraż-ı âbileden oldı ber vaḳf-ı bilâd

'Âḳibet ism-i şerîfi gibi Maḥmûd oldı
Kârınuñ evveli âḫiri ber-vefḳ-i murâd

Ḥabbeẕâ aḥsen-i tevfîḳ k'ide luṭfından
Ṭal'at-ı Zöhre-i zehrâ ile mâh istis'âd

5 İctimâ' eyledi Nâhîd ile gûyâ Bercîs
Levḥeṣa'llâh zihî sûr-ı mübârek bünyâd

Neşr idüp naẓm-ı Şüreyyâyı o bezm-i ḫâṣa
Ṣaçılıḳ itdi gice Müşterî-i ṣâf nihâd

Ḥacle-gâh oldı nümû-dâr-ı maḳâm-ı Maḥmûd
Bâreka'llâh ḫōşâ sûr-ı mübârek bünyâd

Buldı Ṣâbit yine bir bikr-i dil-ârâ târîḫ
اولدی اجلد الله ملایه مفتشی داماد (1115)

XVII

BERÂY-I ṢADÂRET-İ YÛSUF PAŞA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şeref-endûz-ı şecâ'at 'âlem-efrâz-ı ġazâ
Âteş-efrûz-ı veġâ Ḥażret-i Yûsuf Paşa

Âb-ı şemşîri ile ma'reke-i ṭâbûrda
Düşmenüñ eyledi nîrân-ı 'utüvvin ıṭfâ

Demine hû diyicek nây-ı tüfenginden ise
Ḳatı çoḳ söndi ḳanâdîl-i ḥayât-ı a'dâ

Rûḥ-ı himmetle yürütdi metrisin dîvârın
Ḥażret-i pîrüñ idüp resm-i ṭarîḳin iḥyâ

5 Añladı şâh-ı cihân cevher-i isti'dâdın
İtdi aġa iken üç ṭûg ile ḳadrin i'lâ

İbtidâ ḫil'at-ı zîbâ-yı vezâret virdi
Ṣoñradan ḫâtem ile eyledi ṣadrü'l-vüzerâ

Ḳaḥṭ-ı Yûsuf mı ki yabâna gide mühr-i 'Azîz
Var iken ẕât-ı şerefmendi gibi ṣadrâ sezâ

Ḳoynına Edrineden aldı 'arûs-ı kâmı
Ḫâtem isminde bir âşûb-ı cihândur gûyâ

Ba'dehu 'asker-i manṣûrı alup Edrineden
Şehr-i İstanbula 'azm itdi miṣâl-i deryâ

Gelicek 'izzet ile çıḳdılar istiḳbâle
Bu kadar 'urf ü iżâfetle kibâr-ı 'ulemâ

Kürsi-i salṭanatuñ zîneti eşrâf-ı diyâr
Surre-i memleketüñ rükni vücûh-ı vüzerâ

Şâbitâ yazdı bu tevḳîri görenler târîḫ
كلدى الرام بولوب مهر ايله يوسف پاشا (1123)

XVIII

TÂRÎḪ BERÂY-I ŞAḪN-ŞUDEN-İ CENÂB-I MAḪDÛM-I ŞEYḪÜ'L-İSLÂM EFENDİ

Ṣaḥna gelicek zâde-i Şeyḫü'l-islâm
Fer virdi o ṭâḳ-ı kühen-i pür-vehne

Ṣâbit gibi teşrîfine târîḫ didük
مخدوم كريم غزا ايله كلدى صحنه (1117)

XIX

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I MÜNECCİM-BAŞI

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ṭûmârını ṭayy itdi Müneccim-başınuñ çarḫ
Taḳdîr ü maḳâdîr-i ḳażâ ḥükmüni virdi

Ḳazdurdı bu gün seng-i mezâra yeñi târîḫ
اسكى رصد لحده منجم باشى كيردى (1122)

XX

TÂRÎḪ-İ ṬÔB-I ḲAL'E-İ KÜB

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şehinşâh-ı cihân Sulṭân Aḥmed Ḫan ki lâyıḳdur
Per-i sîmurġ-ı 'Anḳa ola dergâhında bir cârûb

O şâhinşeh ki ḥâk-i pâyına yüz sürmese bir gün
Ḥisâb-ı 'ömrine Ḫôrşîd itmez ol güni maḥsûb

O şâhinşeh ki şavb-ı âsümândan aña olmışdur
Tetümmâtı ile esbâb-ı mülk ü salṭanat mevhûb

Livâ-yı i'tilâsı zirve-i iclâlde merfû'
Ḥıyâm-ı iḥtişâmı 'arṣa-ı iḳbâlde manṣûb

Ṭınâb-ı ḫayme-i zer-dûzına şân ü şeref merbûṭ
Rikâb-ı devlet-i fîrûzına 'izz ü 'alâ mensûb

Nevâl-i ni'metinden bâr-gâh-ı ḫâtemi mesdûd
Kemâl-i heybetinden resm ü râh-i Rüstemi maḥcûb

Bu aḥkâm-ı İlâhî zeyc-i iḳbâlinde peydâdur
Ḫudâvend-i hümâyûn-baḫtı ġâlib düşmeni maġlûb

Ḫaṭ-ı zâ'irçe-i iclâl-i baḫtından hüveydâdur
Şehinşeh ṭâlib ü nevşâhid-i feṭḥ ü ẓafer maṭlûb

Şeb ü rûz eyleyüp meşk-i cihâda sa'y-ı nâ-maḥṣûr
Mücerred ẓâtına olmaġla esbâb-ı ġazâ merġûb

Mühim-sâz-ı mükerrem Aṣaf-ı ekrem 'Alî Paşa
Ki olmuşdur fürûġ-ı râ'yine tevfîḳ-i Ḥaḳ maṣḥûb

Yine i'dâd-ı esbâb-ı cihâda ihtimâmından
Döküldi ḳâleb-i siḥr-i ḥelâle bu muṣanna' ṭôb

Kemâl-i ḥüsn-i sebki ḥayret-efzâ-yı ellübâdur
Felâṭûnlar temâşâ itse ṭôbdan 'aḳl olur meslûb

Ḳumâş-ı zerd-fâmı bir iki çıḳmış ser-â-serdür
'Aceb mi telli dîbâ ṭôbı gibi olsa şehr-âşûb

Miyânında görenler ḫançeri timşâlini dirler
Ṭaḳınmış ḫançerin ḫârâ-yı gül-rengîn giyüp bir ḫûb

Bu ṭôba levḥ-i sîmîn-i seḥerden ḳundaḳ itsünler
Tekerlek Mâh ile Ḫôrşîdden olsun budur mendûb

Eger aġız ou maṭlûb ise efvâh-ı 'âlemde

Münâsib olmaḍ illâ sebze-i ḫaṭṭ-ı leb-i maḥbûb

Yuvarlaḳ gülle-i mihr-i felek cesbânidi ammâ
Felekde gül gibi ḳızmışlıḳ ile olmasa ma'yûb

Miṣâlin ḳâleb-i imkâna ifrâġ itmemişlerdür
Bedî'ü'ṭ-ṭarz ü maḳbûlü'ṭ-ṭebâyi' nâdirü'l-üslûb

Gören Ṣâbit gibi bu ḳâlebe sebk itdi târîḫin
دورلسه كويا بر يلك ديادر بو زيبا طوب (1118)

XXI

TÂRÎḪ-İ İNHİZÂM-I MOSḲO DER-ZAMÂN-I AḤMED ḪAN

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Âfitâb-ı devlet ü iḳbâli Sulṭân Aḥmedüñ
Maṭla'-ı iclâlden gösterdi ferr-i ḫüsrevî

Fülke-i râyâtı evc-i rif'atüñ Ḫôrşîdidür
Mehce-i a'lâmı çarḫ-ı nuṣretüñ mâh-ı nevi

'Askerin techîz idüp ḳoşdı du'â-yı ḫayrını
Virdi hem âlât-ı sûrî hem silâḥ-ı ma'nevî

Ḳopdı bir gerd-i 'inâyet cânib-i tevfîḳden
Sancaḳ-ı islâma oldı bâd-ı nuṣret mültevî

Bir hücûmında Ḳırâl-ı Mosḳovî ṣadr-ı güzîn
Ḳahr idüp dünyâda taḫṣîl itdi ecr-i uḫrevî

Geldi bir telḫîṣ-i cân-âvîzi bâb-ı devlete
Müjde-i te'yîdi müş'ir emr-i feṭḥi muḫtevî

Çâr-ı Mosḳo postını virdi bilürken kendüyi
Bîşe-zâr-ı iḫtiyâluñ rûbeh-i çâpük-revi

Ser-nigûn oldı şu'â'ından miṣâl-i mâkiyân
Ḫiyre itdi dîdesin tûġ-i ġuzâtuñ pertevi

Bir murabba' veṣḳ-i nekbet ḳondururdı kâfirüñ

Farḳına çarḫ-ı felek ḍarb ile her ḫaṣm-ı ḳavî

Rüstemâne bir neberd oldı bu kim evṣâfına
Ne zebân-ı Ġaznevî ḳâdir ne kilk-i Dehlevî

İsteyüp dîn-i Muḥammed 'aşḳına aḫir amân
Çıḳdı çarḫ-ı çârüme feryâd ü zâr-ı 'İsevî

Ḳal'alar virdi emân aldı ḳurı bir cân ile
Mürd olınca dûzaḫ-ı ḫırmânda olsun münzevî

Mezra'-ı 'işyâna ekmişdi gelüp toḫm-ı fesâd
Biçdi maḥṣûl-ı nedâmet herçi kârî bidrevî

Gitdi dönmez yollara dest-i şe'âmet der-baġal
Naḫl-i mâtem pîşvâsı seng-i la'net peyrevi

Müjde geldi naẓm-ı târîḫe muṭâbıḳ Ṣâbitâ
بوزدى سلطان احمدك جيشى قرال سقوى (1123)

XXII

TÂRÎḪ-İ ṢADR-I A'ẒAM-ŞUDEN-İ RÂMİ MEḤMED PAŞA

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḳuvvet-i nâmiye-i bâġ-ı bahâr-ı devlet
Tâzegi-baḫş-ı çemen-ṣoffa-ı dîn ü dünyâ

Fâ'iż-ı ḳıdḥ-ı mu'allâ-yı fünûn-ı 'irfân
Râmî-i sehm-i sa'âdet Meḥemmed Paşa

Mühr-i ẕî-şân-ı vezâretle olındı ikrâm
O ser-âmed şeref-efrâḫte ṣadr-ı dânâ

Ehl-i islâm bütün münşeriḫü'ṣ-ṣadr oldı
Veṛicek ṣadra şeref devlet-i îmân-âsâ

Ṣadra teşrîfi meh-i rûze-i pür-ḳadre düşüp
'İd-ber-'îd-i şerîf itdi cihân ser-tâ-pâ

Çekdi bir aġzı mühürli güzeli sînesine

Varıcaḳ ḫâtem ile kîse-i mühr-i yek-tâ

Aḳ ü berrâḳ 'aḳîdeyle ider sencîde
Sînesinde eşer-i mühri gören ehl-i ṣafâ

Feṯḥ idüp dîde-i ḳalbin gözedür dünyâyı
Ḫâtem-i mülk yeter 'âleme çeşm-i bînâ

Çeşm-i bed-dûr 'aceb ḥüsn ü leṭâfet virdi
O girân-mâye ḥarîre o mülûkî tamġâ

Küfvini buldı 'arûs-ı tutuḳ-ı çâh ü celâl
Oldı ḫayrü'l-ḫalefi mehd-i 'adâlet-peydâ

Reşḥ-i behcet şulayup bâġ-ı ḥayâtum Ṣâbit
İdicek cedvel-i Tesnîm-i neşâṭı icrâ

Naḫl-bend-i çemen-i feyż didi târîḫin
گل کبی مهر ایله صدر اولدی محمد پاشا (1114)

XXIII

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I ZÂRÎ EFENDİ

Mefûlü Fâîlâtü Mefâîlü Fâilün

Zârî Efendi eyledi 'uḳbâya irtiḥâl
Müstaġraḳ-ı na'îm-i cinân-ı celîl oḷa

Ġılmân-enîs ü ḥûr-celîs ü melek-nedîm
Raḥmet refîḳ ü nûr-ı hidâyet delîl ola

Her laḥẓa ḫâk-i merḳadine ḳaṭre-bâr olup
Mâ'ü's-sicâl-i feyż-i İlahî sebîl ola

Ṣâbit du'â idüp diḍi târîḫ-i riḥletin
زاری افندی مرقدی نور جمیل اولله (1118)

XXIV

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I ES'AD ÇELEBİ-İ EDİRNEVÎ

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḳıydı Es'ad gibi bir maḫdûm-ı 'âlî himmete
Dâd çarḫ-ı sifleden feryâd dehr-i dûndan

Gülbün-i ḥüsnüñ ḳırup bir ġoncasın bâd-ı fenâ
'Âşıḳın baġrın ḳopardı sîne-i pür-ḫûndan

Kevkeb-i sâḳıṭ degül Nâhîd bu âlâm ile
Kendüsin atdı fırâz-ı ḳulle-i gerdûndan

Öyle genci ḫâke ḳor ṭoprak sipihrüñ başına
Yirlere geçsün esâs günbed-i vârûndan

Ḳoltuġına girdi ol âşûb-ı devrânuñ vebâ
Ḳaldurup nezzâre-gâh-ı 'âşıḳ-ı maḥżûndan

Âsümân üzre şafaḳ şanmañ felek ḳan ağladı
Ayrılup dünyâ deger bir gevheri meknûndan

Lafẓ[en] ü ma'n[en] didüm târîḫ-i fetvin Ṣâbitâ
کندی بیك یوزیرده اسعاد اه کیم طاعوندن (1101)

XXV

TÂRÎḪ BERÂY-I ŞADARET-İ ŞEYḪÜ'L-İSLÂM MEḤMED EFENDİ DEF'A-İ ṢÂNİYE

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Li'llahü'l-ḫamd yine Ḥażret-i Şeyḫü'l-islâm
Oldı tekrâr şeref baḫş-ı maḳâm-ı fetvâ

Ḥâl-i islâm ü cemâl-i 'ulemâ-ı a'lâm
Zînet-i mülk ü milel behcet-i dîn ü dünyâ

Bâġ-ı 'ilmüñ şuyı yabâna aḳarken şad şükr
Yine eski yolını buldı ḳadîmi mecrâ

Ḳatı müştâḳ idi teşrîfine ol ṣadr-ı refî'
Ḳatı muḥtâc idi ẕâtına o câh-ı vâlâ

Dest-i ḥikmetle ṭutup yoḳladı nabż-ı ḳalemi
Mu'tedildür ḥarekâtında füḥûl-ı 'ulemâ

Olalı çeşm-i devâtı yine ḥasbî nâẓır
Buldı bir pâre rütûbet leb-i kilk-i fużelâ

Çıḳarınca çürügi dâ'ire-i devletden
Ṣıḳdı sîb-i küre-i arżı birez dest-i ḳażâ

'Âḳibet emr-i emânât aña tefvîż olunup
Ehline degdi 'umûm üzre münâsib Ḥaḳḳâ

Ṣâbitâ her kim işitdise didi târîḫin
صمدالله ینه پك اهلنه دوشدی فتوی (1115)

XXVI

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I MAḤMÛD GİRÂY ḪAN

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Maḥmûd Girây ibn-i Selîm Ḫan-ı felek-câh
Nâzende o pîrâye-i iklîl-i necâbet

Bu teng-serâdan şıḳılup cân-ı 'azîzi
Pehnâ çemen-i ḫulde göçüp eyledi rıḥlet

Erbâb-ı dilüñ baḫtı gibi şem'-i ḥayâtın
Ḥayfâ ki söyündürdi esüp bâd-ı muṣîbet

Bu mâtem-i cân-kâh-ı ciger-sûz ile Ṣâbit
Gerdûn gibi ḳan aġlayup erbâb-ı maḥabbet

Medd-i elif-i âh ile târîḫ disünler
محمود کرای ابلدی عقبایه عزیمت (1099)

XXVII

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I ŞEYḪ VELİYÜ'D-DİN EFENDİ

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Mülk-i nâsûtî ḳoyup Şeyḫ Veliy-yi 'ârif
İtdi nüzhet-kede-i 'âlem-i lâhûta düḫûl

Raḥmet-i Rabb-i ġafûrı bulup ol merd-i Ḫudâ
İdicek menzil-i meş'ûd-ı kerâmetde nüzûl

Eyledî rûḥ-ı şerîfine 'azîz istiḳbâl
Virdi 'izzetle selâmı heme erbâb-ı ḳabûl

Maḳdem-i pâkine müştâḳ idi ehl-i cennet
Cân atup kendü de ol encümene buldı vuṣûl

Vâṣıl olduḳda o aṣḥâba didüm târîḫin
کندی فردسه ولی قالمی بو اصحاب ملول (1108)

XXVIII

TÂRÎḪ BERÂY-I CÂMİ'-İ ṢADR-I EKREM 'ALİ PAŞA DER-TERSÂNE-İ 'ÂMİRE

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şehinşeh-i mu'aẓẓam ḳuṭb-ı 'âlem Ḫan Aḥmed kim
Pür oldı ġulġul-ı evṣâfı ile câmi'-i dünyâ

Ricâl-i devleti erbâb-ı ḫayr ü ehl-i taḳvâdur
Ḫuṣûṣâ Ṣadr-ı a'ẓam Âṣaf-ı ekrem 'Alî Paşa

Vücûh-ı birre sa'yinden idüp tersâneyi ma'mûr
Rıżâ-yı Ḥaḳḳ içün bir ḫûb câmi' yapdı bî-hem-tâ

Ḫôşâ pâkîze ṭarḥ-ı bî-bedel kim seyr içün ḥüsnin
Açup her revzen itmiş câmlardan dîdeler peydâ

'Urûc itsün diyü envâr-ı ṭâ'at 'arş-ı a'lâya
Mu'allâ minber olmış nerdübân-ı 'âlem-i bâlâ

Gören erbâb-ı tevḥîdüñ dil-i sûzânı ḳalmışdur
Ḳıyâs itmeñ derûnında ḳanadîl-i nücûm-âsâ

Olur peyveste-i 'arş-ı berîn feryâd-ı derd-âlûd
İçinde hû didükçe 'âşıḳân-ı Ḥażret-i Mevlâ

Ḳapusın beklesün ecr isteyen târîḫ-veş Ṣâbit
یایلدی اهل عشقه جامع پاك علی پاشا (1119)

XXIX

TÂRÎḪ-İ TEKYE-İ ŞEYḪ İBRAHÎM EFENDİ

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

حبذا خانقه نوکه زکردون بلند
قبهٔ عالیه اش بیش سرافراز آمد

بیت معموره که برداشته بود از عالم
شکر بادی که دیگر دکر باره باعزاز آمد

دیدی برجای خودش ثابت وگفتا تاریخ
بیت معمور معلا زفلك باز آمد (1101)

XXX

BERÂY-I MAḪDÛM-I ṢÂḤİB-İ DÎVÂN ṢÂBİT EFENDİ

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Gül-berg-i ḫazân-ı dîde gibi gülbünden
Düşdüñ mi yire ey gül-i ra'nâ oġlum

Gülzârumı âteş iden İbrahîmüm
Ḫoş nâṭıḳa-i bülbül-i gûyâ oġlum

Bu dâr-ı ġama âteş içün gelmiş idüñ
Tîz gitdüñ alup gönlümi yek-tâ oġlum

Arâm-ı dilüm pâre-i cân ü cigerüm
Dil-bend ü dil-âşûb ü dil-ârâ oġlum

Sen bindügin âgûşa ġamuñ yüklendi
Bilsen ne çeker cân-ı peder a oġlum

İşkence idüp ṭab'uma cellâd-ı firâḳ
تاریخ دیدی وای زیبا اوغلم (1115)

XXXI

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I ḲARA ḪALÎL

Fâilâtün Mefâilün Fâilün

Gice esvîd olundı târîḫi
اولدی قاره خلیل سوادکون (1117)

XXXII

TÂRÎḪ BERÂY-I ṢADR-I RÛM-ṢUDEN-İ NAḲÎB EFENDİÜ'L-EŞRÂF DEF'A-İ ṢANİYE

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Naḳîb Efendi ki maḫṣûṣ-ı ẕâtıdur ḥâlâ
Diyâr-ı Rûmda iṭlâḳ-ı ḫażret-i maḫdûm

İkinci def'ada ilbâs olundı devlet ile
Nihâl-i ḳâmetine ḫil'at-ı ṣadâret-i Rûm

Ḫuceste-şeş-der-i iḳbâlde mübârek-bâd
Dü-bâra naḳş-ı murabba'-nişîn-i ṣadr-ı 'ulûm

Miṣâl-i ḳand-i mükerrer tekerrürin işidüp
Nebât ẕevḳini buldı bu telḫ-kân-ı ġumûm

Nisâb-ı ḳahve gibi naṣbı virdi tâze ḥayât
Ṭabî'at olmış iken semm-i ḳahr ile mesmûm

Ḥicâzda bitürür tûde tûde 'anber-bû
Bu misk-i Rûmî-i gül-bîzden hevâ-yı semûm

Mużâ'af itse şemîm-i 'adâletin ne 'aceb
Mükerrer olsa mâ'-ı verd-i ter meşmûm

Sipihr dîde-i güşâ olmış idi encümden
Ne vaḳt ider yine ol mesned-i ḳadîme ḳudûm

Müsellem oldı diger bâre fażl-ı Bârîden
Umûr-ı mu'aẓẓaması destine be-vefḳ-i 'umûm

Anuñ vücûd-ı şerîfi o ṣadra lâzımdur
Ne iḥtimâl ki lâzımdan ayrıla melzûm

Didüm bu şevḳ-i dü-bâlâya Ṣâbitâ târîḫ
ایکنجی کره ده اولدی نقیب صدر الروم (1112)

XXXIII

TÂRÎḪ-İ ṢADARET-İ ŞEYḪÜ'L-İSLÂM ṢÂDIḲ EFENDİ DEF'A-İ ṢANİYE

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Yine hem-reng-i ṣubḥ-ı 'îd iftâ kürkini giydi
Bu gün teşrîf idüp Ṣâdıḳ Efendi ṣadr-ı fetvâyı

Mübârek fâl açup ehl-i naẓar reng-i sefîdinden
Dile tebyîż-i rûy-ı baḫt ile virdi tesellâyı

Beyâża ḳablı semmûr itdi her engüşt-i mûy ile
Şeb-i ḳadr-i keremle ṣubḥ-ı 'îd-i luṭfa îmâyı

Biçilmiş eskiden ḳafṭânıdur fetvâyî-i iftâ
Alup giydi yine ol ḫil'at-ı dûş-ı temennâyı

Yine ṣu aḳduġı semte aḳar dirlerse gerçekdür
Aḳıtduġı bâġ-ı istiftâya cûy-ı kilk-i iftâyı

Budur nessâc-ı tamġâ-dâr-ı fetvâyî-i ehliyyet
Bu fetvâya ḫarîr-i zer-keşi urmışdur imżâyı

İmâm-ı a'ẓamıdur 'aṣrınuñ bu ẕât-ı fâżıl kim
Getürdi bir yire cem' eyleyüp fetvâ vü taḳvâyı

Dem-i taḳrîrde memzûc ider mînû-yı fażlında
Şarâb-ı zencebîl-i lafẓ ile kâfûr-ı ma'nâyı

Görenler bir ḳalem ṣu farż ider 'arż-ı ḥaḳîḳatda
Beyâż-ı ṣafḥa-ı taḥrîri üzre kilk-i imlâyı

Bu dergeh Ka'be-i erbâb-ı ḥâcetdür diyüp luṭfı
Murâduñ istemekde âdeme eyler taḳâżayı

Niyâza başladum mîzâb-ı zer altındayum ṣandum
Görüp ṣadr-ı refî'inde o zer-kârî muḳavvâyı

İkinci def'ada teşrîfine târîḫdür Ṣâbit
ینه صادق افندی صبح اسا کیدی فتوایی (1118)

XXXIV

TÂRÎḪ-İ TÜFENG-İ SULṬÂN AḤMED HAN

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Fâilün

Nedür bu ḳuvvet-i ṭab'iyye Ḫan Aḥmedde
Ki iḫtirâ'nun oldı 'uḳûl-ı ḥayrânı

Ne ihtimâm ile sebk itdi ḳâleb-i ṣun'a
Bu bî-naẓîr tüfengi ki yoḳdur aḳrânı

Derûn-ı düşmene ḳundaḳ bıraḳdı endâmı
Alur mehâbet-i üslûbı kâfiristânı

Bu zer-nişânla bu pullarda gösterür ki budur
Cihâd-ı Ḫıttâsınuñ 'ayn-ı Şâh-mârânı

Bu ṣun'a sihr gerek şimdi Ṣâbitâ târîḫ
زهی لطیف و مصنع توفنك سلطانی (1123)

XXXV

TÂRÎḪ-İ TÜFENG-İ SULṬÂN AḤMED ḪAN

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḫan Aḥmed ki degül bâzû-yı pür-zûrında
Ṣayd-ı sîmurġ-ı kemâlât ü hüner perr-i mekes

Murġ-ı feṯḥ ü ẓaferi itdi tüfeng ile şikâr
Meşk-i âlât-ı cihâd emrine ḳılduḳda heves

Zaḫm-ı şâhâne-i fınduḳla idüp pür-sûrâḫ
İtdi ser-keşlik iden sîne-i a'dâyı ḳafes

Zehre-i Mosḳovı patlatdı ṣadâsı ammâ
Çalınur ġayri firengüñ de ṣımâḫına bu ses

Penç beytiyle edâ eyleyerek târîḫin
Bu tüfengüñ demine hû didi erbâb-ı nefes

Sene-i âtiyede Ṣâbit olur târîḫi
هدف اولدی بو توفنگه جنرال ناکس (1124-1=1123)

XXXVI

TÂRÎḪ DER-ḤAḲḲ-I LİḤYE

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Tebâreka'llah eyâ ṣun'-ı kilk-i Rabbânî
Yaḳışdı ṣafḥa-ı ruḫsâra ḫaṭṭ-ı reyḥânî

Duḫân âyetini yazdı ṣafḥa-ı nûra
Midâd-ı müşg ile ressâm-ı ṣun'-ı Yezdânî

Siyâh ẓarf içine girdi Muṣḥaf-ı 'Oṣmân
İḫâṭa itdi ya ḫôd hâle mâh-ı tâbânı

Mücevher âyine-i ḫôş-nümâya ḳondı ġubâr
Sehâb ḳabladı ya âfitâb-ı raḫşânı

Ne ḫûb uydı ne dil-keş yaḳışdı seyr eyleñ
Gül-i şüküfte-i âl üzre sünbülistânı

Bu nev-demîde ḫaṭ-ı dil-keşe didüm târîḫ
یا زلدی لوح جمالله خطوط ریحانی (1118)

XXXVII

ḲIT'A BERÂY-I Û

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cemâlüñ eyledi müşgîn ḫaṭ-ı 'anber-feşân pinhân
Yine ẓarf-ı siyeh kemḫâya girdi Muṣḥaf-ı 'Oṣmân

Mübârek-bâd ü meymûn-bâd ü ferruḫ-bâd ü ferḫunde
Ey uydı ey yaḳışdı ḫaddüñe ḫaṭṭ-ı 'abîr-efşân

XXXVIII

TÂRÎḪ BERÂY-I ÇEŞME-İ ḪIRḲA-I ŞERÎF

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Müşîr-i muḥterem destûr-ı ekrem ṣâḥibü'l-ḫayrât
Vezîr-i a'ẓam-ı Ḫan Aḥmed-i 'âdil 'Alî Paşa

Kelâm-I Ḥaḳḳa ḳâ'il iktisâb-ı ḫayra mâ'ildür
'Adâletde 'adîlin görmemişdür dîde-i dünyâ

Maḳâm-ı kisve-i Sulṭân-ı kevneynî idüp tevsî'
Ḫulûṣ üzre 'ubûdiyyetde taḳṣîr itmedi aṣlâ

Yed-i luṭf ile bu beyt-i mükerrem oldı âbâdan
Ḫarâb-âbâd iken mânend-i ḳalb-i 'âşıḳ-ı şeydâ

Cihânı eyledi sîr-âb 'ayn-ı luṭf ü iḥsânı
İdüp emr-i şerîfi gibi icrâ âb-ı rûḥ-efzâ

Muvaffaḳ olmamışken bir aḥad birden iki ḫayre
Bi-ḥamdi'llâh naṣîb oldı aña bu devlet-i 'uẓmâ

Ola bu ḫayr-i cârî tâ be-maḥşer dâ'im ü bâḳî
İde dillerde cârî ẕikr-i ḫayrin Ḥażret-i Mevlâ

Didüm 'atşâna işâb eyleyüp târîḫini Şâbit
برای کسوه اجرا ایلدی عینی علی پاشا (1118)

XXXIX

TÂRÎḪ-İ ÇEŞME VÜ TEVSİ'-İ CÂYGÂH-I ḪIRḲA-I ŞERİF

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şehinşâh-ı cihân Sulṭân Aḥmed Ḫan-ı 'âdil kim
Muvaffaḳdur umûr-ı devlet ü iḳbâlde Ḥaḳḳâ

Maḳâm-ı ḫidmet-i devletde ehlin eyler istiḫdâm
Be-vefḳ-i emr-i kâr-âmûz a't'il-ḳavse bârîhâ

Ricâl-i salṭanat merkezlerinüñ ḥükmüni virdi
Ḫusûsâ ṣadr-ı ṣâḥib-devlet-i 'uẓmâ 'Alî Paşa

Mübârek ḫırḳa-ı pâk-i Resûlüñ olduġı menzil
Faḳîr-i bî-nevâlar desti gibi teng idi ammâ

Ahâlisi o semtüñ ḳıllet-i mâ'-ı muṣaffâdan
Bütün olmışlar idi mübtelâ-yı renc-i istisḳâ

Baḳarlardı ne gün iḥsân ider bir ṣâḥib-i ḫayrât
Muḥaṣṣal ṣuda idi cümlenüñ çeşmi ḥabâb-âsâ

Cenâb-ı Ṣadr-ı a'ẓam vâḳıf olduḳda sa'âdetle
Getürdi eyledi bir çeşme-i Âb-ı Ḥayât icrâ

İdüp hem cây gâh-ı ḫırḳa-ı peygamberi tevsî'
O maḥfil meşreb-i dânâ gibi vüs'atdedür ḥâlâ

Ḳodı ṣuyına ol nâzük maḳâm-ı pâk ü mümtâzı
Ṣevâbın eyleyüp rûḥ-ı şerîf-i Ḥażrete ihdâ

Ḥabîbu'llâhadur Ḥaḳḳâ bu ikrâm ile bu ta'ẓîm
Şefâ'atle mükâfât ide ol sulṭân-ı bî-hemtâ

Bu ta'ẓîmin görüp peygambere Ṣâbit didi târîḫ
رسول الله زیبا ایلدی اکرام علی پاشا (1118)

XL

TÂRÎḪ-İ TEVSÎ'KERDEN-İ MAḤFİL DER-CÂMİ'-İ AYṢOFYA

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḫüsrev-i rûy-ı zemîn Ḥażret-i Sulṭân Aḥmed
Ki cihân emrine ez-Ḳâf-be-Ḳâf oldı muṭî'

Pâdişeh maḥfili teng idi Ayaṣofyanuñ
Himmet idüp dil-i mü'min ḳadar itdi tevsî'

Tâze revnaḳ virüp ol ma'bed-i dirînc bu gün
Beyt-i ma'mûr gibi eyledi ḳadrin terfî'

Żamm idüp maḥfil-i dirîneye bir ḳubbe-i nev
Eyledi günbed-i gerdûn gibi mümtâz ü bedî'

O ḳadîm aṣla bunı fer' düşürdi gûyâ
Müctehid eyled bir mebḥaṣ-ı tengi tefrî'

Beyt-i ma'mûra yine bir bedel oldı gûyâ
Kendüsi itmiş iken 'âlem-i ḫâke tevdî'

Nûr-ı tevḥîd ile ḳandîl gibi rûşendür
'Ahd-i şâhinşeh-i 'âlemde o bünyân-ı refî'

Şebt olunduḳça meşûbât-ı mülûkânelcri
Bu eşer defter-i a'mâline olsun tevḳî'

Gele beş vaḳte cemâ'at oḳıya târîḫin
پادشاه ایلدی بو محفل پاکی توسیع (1113 + 5 = 1118)

XLI

TÂRÎḪ

Fâilâtün Fâilâtün Fâlâtün Fâilün

Bareka'llâh ey 'adâlet-pîşe destûr-ı benâm
İ'tilâ-yı şân ü şevket iştihâr-ı nâm ü kâm

Şimdi buldı kâr-gâh-ı salṭanat iḳbâl ile
Ẕâtına şâyeste bir fermân-dih-i Âṣaf-maḳâm

Çıḳdı encüm gibi İstanbullı istiḳbâlüñe
Ḫayr-i maḳdem ey meh-i iḳbâl-i ḫôrşîd-iḥtişâm

Ravżа-ı Dârü's-selâm itdüñ Sitanbul şehrini
Gül gibi ḫâṭır-güşâ ṭal'atla virdükçe selâm

Çâk çâk olup kemâl-i şevḳden miḥrâblar
Her minâre ẕâtuña ikrâm içün ḳıldı ḳıyâm

Aṭlas-ı gerdûn gibi sümm-i semend-i ḳadrüñne
At Meydânı döşendi ber-ṭarîḳ-i ittibâm

Çalḳanurken mevce-i ḥayretle deryâlar gibi
Lenger-i 'adlüñle buldı keştî-i şehr intiẓâm

'İffetüñ 'ahdinde nâ-mestûre 'avretdür diyü
Atdılar Ḳız Ḳullesin deryâya ehl-i i'tisâm

Câhilüñ baḫtına döndi baġlanup mey-ḫâncler
Mü'minüñ ḳalbi gibi açıldı mescidler temâm

Tevbe sulṭânum diyü mey-ḫâre 'iyş ü 'işrete
Bîm-i ḥadd-i şürbden oldı mürid-i şeyḫ câm

Ẕât-ı pür-cûduñ olınca 'izzet ü iclâl ile
Ṣadr-ı İstanbulda fermân-rân-ı Bercîs-iḥtirâm

Şevḳden mesrûr olup Ṣâbit didi târîḫini
اولدك استانبولده جودكله بوكون قائم مقام (1104)

XLII

TÂRÎḪ-İ ḲAṢR

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bâreka'llâh zihi câh-ı behişt-âsâ kim
Ṣâḥibi Âṣaf-ı ẕî-şân-ı çihân-ârâdur

Levḥeşa'llâh ḫôşâ ḳaṣr-ı neşât-efzâ kim
Mûcid-i ṭarz-ı dil-ârâsı Rcceb Paşadur

Şaṭa nâẓır ṭaraf-ı manẓara-ı işrâfı
Şânki mir'âta baḳar bir ṣanem-i ra'nâdur

Dûrdan geldi temâşâsına cûy-ı Şaṭṭuñ
Dîde-i şevḳ ḥabâbı gibi lâ-yuḥṣâdur

Gösterür âyîne-i âbda resm-i ḫuldı
Ṭarḥ-ı pâkîze-i maṭbû' şeh-i bî-hem-tâdur

İmtizâç itdi havâsile nesîm-i cennet
Her zemân mu'tedil ü dil-keş ü cân-baḫşâdur

Bir nefesde nice dil-mürdeyi iḥyâ eyler
Bâd-ı gül-bîzi şaḳîḳ-i nefes-i 'İsâdur

Ḥüsnine 'aynek ile mihr ü mehe baḳsa n'ola
Çarḫ ma'ẕûr ola bir merdüm-i nâ-bînâdur

Gülşen-i dehrde ṣânisini gördüm dirse
İ'timâd itme ki nergisde ḥavel peydâdur

Didi Ṣâbit gibi tebrîke gelenler târîḫ
بارك الله بوكوزل قصر جنان اسادر (1120)

XLIII

TÂRÎḪ-İ VEFÂT-I FERZEND-İ DİGEREŞ

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlün Fâ'

Eyvâh ki nûr-ı dîdem İsma'îlüm
Çeşmüm gibi 'ummân-ı belâya ṭaldı

Keştî-i vücûdını ḳażâ mellâhı
Bir ṣâhili yoḳ baḥr-ı fenâya ṣaldı

Göz yaşı gibi Ṭuncaya gitdi kendi
Çeşmümde hemân şaḫş-ı ḫayâli ḳaldı

4 Yaz ḫûn-ı cigerle Ṣâbitâ târîḫin
اسمعیلکی تونجه قربان آلدی (1103)

XLIV
TÂRÎḪ-İ ḪİTÂN

Fâilâtün Mefâilün Fâilün

Sünnet-i dil-pesend-i İbrâhîm
Virdi şer'-i Muḥammede revnaḳ

Mihr ü meh ṣanma Sidre-ḫân-ı felek
'Arz ider ike zer-nigâr ṭabaḳ

Oldı cândan fedâ-yı İsma'îl
Ḥamel-i âsümân-ı kîne nesaḳ

Vâye-gîr olmaġa sipihr-i felek
Meclise geldi ḳoltuġında çanaḳ

5 Ḥabbeẓâ bezm-i ḫâṣ-ı ṣoḥbet kim
Mâh-ı nev çekdi ḥalḳasına ḳulaḳ

Câmı Ḫôrşîd çengisi Nâhîd
Nuḳli Pervîn şarâb-ı nâbı şafaḳ

Bülbüli mest ḳıldı 'arbedesi
Goncanuñ başına ufandı ḳabaḳ

Oldı gül ġonca-veş sirişte be-ḫûn
Zaḫm-ı ḫâr-ı sütüreden zanbaḳ

Ṭurfe 'ayyâr imiş süttüre-i tîz
Kül ṣaçup ḳapdı bergin itdi ḳapaḳ

10 Ser-nüvişt-i cebîn-i 'âlemdür
Sünnet-i Muṣṭafâ imiş el ḥaḳḳ

Zaḥmetinden üşenmesin maḫdûm
Vehmi def' itsün acımaz muṭlaḳ

Eski ḍarb-ı meṣel yeñi târîḫ
أجيمز شرع كديكى برمق (1098)

ĠAZELİYYÂT

ELİF

1

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâ'ilün

Ḥamd ü sipâs ü minnet o sulṭâna ibtidâ
Tevfîḳ virdi bendeye dîvâna ibtidâ

Dîbâce-i suḫende münâsibdür eylesem
İsm-i Celâl-i ẕâtile 'unvâna ibtidâ

Allahü Rabbüñâ aḥadün lâ-şerîke leh
'Ünvân budur ṣaḥîfe-i 'irfâna ibtidâ

Ol pâdişeh ki bir ḳulına istese virür
Bu şeş cihâtı altılı bir dâne ibtidâ

Şâbit bu penç beyti ḳılup zâd-ı âḫiret
Ḫams-i mübârek ile ider ḫâna ibtidâ

2

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Cânum ol nâz ber-èfrâşte dildâra fedâ
Ya'ni maḥbûb-ı Ḫudâ Aḥmed-i Muḫtâra fedâ

Nefḥa-i ḫulḳınuñ 'Aṭṭâr bilür ḳıymetini
Şemmesindi idüp ṭablayı bâzâra fedâ

Ḳandehâr ile degüldür yalñız bir nev-şâd
Mülket-i Mıṣr olup la'l-i şeker-bâra fedâ

Târ-ı müşgînesi Manşûrı şalındurmaz idi
Şaḥne-i 'işḳı şalındurdı idüp dârâ fedâ

Çün Nesîmî edeb-i şer'e muḫâlif esdi
Lâ-cerem postunı aldurdı idüp nâra fedâ

Câm-ı la'lüñden umar feyż-i şefâ'at Şâbit

Ḳoya bir kâse-i Kevşer o güneh-kâra fedâ

3

Mefâilün Feilâtün Mefâ'ilün Feilün

Ṣunarsa bu dil-i pür-ḫûn mey ile câm saña
Göñüllenür gibi alma budur recâm saña

Ṣaḳalum ağına baḳ diyü ağlar ammâ kim
İder o rîş-i sefîd ile şeyḫ dâm saña

Raẕî-i şedy-i sebû-yı şarâba duḫter-i rez
Niçün did südümi eylerüm ḥarâm saña

Şu teng-nâda bu güm-nâmi ile nâ-kâmî
Göñül yeter bu 'aṣrlarda nâm ü kâm saña

Tekellüf eyleme Şâbit saña virilmişdür
Bu ḥüsn-i sebk ile şîrînî-i kelâm saña

4

Mefâilün Feilâtün Mefâ'ilün Feilün

Efendi şîve ile nâzı itme az baña
Vüfûr-ı nâz saña yaḳışur niyâz baña

Bu deñlü sûziş-i 'işḳ ü niyâzdan şoñra
Revâ mıdur idesin bir nigâha nâz baña

Na'îm-i vaṣluma sîr eylerüm seni dirsin
Senüñ dürûğuña sîrem yeter piyâz baña

Lisân-ı ḥâl ile yanmış tekellümi nâyuñ
Netîce ṣaḳlıyamam itme keşf-i râz baña

Ṭarîḳ-i nâdire-sencîde Şâbitâ besdür
Bu tâze vâdî-i pâkîze imtiyâz baña

5

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Mâye-i kibrît-i aḥmer cur'a-i meydür bana
Her ḥabâb-ı sâġarı bir efser-i Keydür bana

Şem'-i sûzân-ı ḥaḳîḳatle hidâyet eyleyüp
Bu maḳâmı gösteren meyḫânede neydür bana

Yoḳladum nabż-ı ṭabîbi bilmiyor dermânumı
Dest-i luṭf-ı yâ'dirler çâre bir şeydür bana

Serdî-i mihrüñ görüp cânum ışındı hecrüñe
Külḫan-ı miḥnetde kim kâşâne-i deydür bana

Ölçdüm dökdüm ḫarâbât-ı cihânda Ṣâbitâ
Dost-kânî-i maḥabbet cümleden eydür bana

6

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bîgânelerle oldı çû cânâne âşinâ
Olsaḳ 'aceb mi biz daḫi bîgâne-âşinâ

'Âşıḳla dilrübâ n'ola germ-ülfet olmasa
Bir şem'a var mı ki ola pervâne âşinâ

Bîhûde-gerd-i deşt-i cünûn eyledi beni
Bir şûḫ-ı ḫacle-ülfet-i kâşâne-âşinâ

İtdi hele o muġ-beçe-i büt pesend-i nâz
Zühhâd-ı ḫôd-perestû ṣanem-ḫâne âşinâ

Ṣâbit tekellüf-i ser ü sâmân ne ḳayddur
'Âḳil odur ki olmaya sâmâne âşinâ

7

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bister olursa berg-i gül ü yâsemen saña

Renciş-resân-ı ḫâr olur ey sîm-ten saña

Bir nev-resîde ṭıfl-ı sebâḳ-ḫân-ı nâz iken
Kimdür füsûn ü fitneleri ögreden saña

Gelse zemân-ı devlet-i ḥüsn-i bedî'üñe
'Âşıḳ olurdı Yûsuf-ı gül-pîrehen saña

Ter düşme şebnem üstine gâhî düşerse de
Ey gül taḥammül eyle keremdür düşen saña

Ṣâbit ne çâre ḳısmet-i rûz-ı ezel budur
Gülşen baña vü gûşe-i beytü'l-ḫazen saña

8

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şu Mir'âtü'l-'avâlüm nusḫası kim sînedür cânâ
Görülmişdür naẓar ḥüsn-i ḫaṭ-ı rengînedür cânâ

Yine dest-i kerem-peyveste seng-i iltifât alduñ
Meger ḳaṣduñ sebû-yı ḫâṭır-ı ġam-gînedür cânâ

Lebüñden nuḳl-ı şîrîn-i sitem ta'yînimüz vardur
Yine zenbîl-i dille 'azmimüz ta'yînedür cânâ

'Adû bî-hûş olup ser yirine pâ ḳorṣa bâbuñda
O kâfir mürdesidür ayaġı tersinedür cânâ

Biraz bâzîce itsün dirhem ü dînâr-ı dâġumla
Bu gün ṭıfl-ı dile ruḫṣat virüñ aẓînedür cânâ

Nedür ḳoynumdaki cevher bilürseñ al didi Ṣâbit
Didüm gün gibi rûşen bir laṭîf âyînedür cânâ

9

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḫâk-i derüñden itmedi kelbüñ bizi cüdâ
Anuñla eskiden ḳapu yoldaşıyuz şehâ

Ḳay'eylesün legençe-i câma sebû-yı mey
Meclisde olsa ni'met-i sâḳîden imtilâ

Miḳrâż-ı ġamzesile iki pâre eyleyüp
Bir derzi şûḫı biçdi ḳumâş-ı dile bahâ

Câna piyâz-ı ḫuşḳ ile sîr oldı yoḳ gibi
'Âşıḳda ḫân-ı vaṣluña evvelki iştihâ

El şalduġunda mirvaḥa gibi hevâ'imiş
Yoḳ dest-i da'vetüñde begüm şemme-i vefâ

Ṣâbit o şâh-ı ḥüsne günâh-ı maḥabbeti
Erbâb-ı ibtilâ diyemezler budur belâ

10

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Şu deryâda esenlük isteyen fülk-i hevâ-peymâ
Gelen her rûzgâra sîne gersün bâdbân-âsâ

Aṣamdur 'âşıḳ ammâ yâra dâġ-ı serdin açmışdur
Ṣaġır câmı gibi ṣad dîde-i bâdâmî-i mînâ

Yubûset 'âleminde sen de bir dôlâba dest ur kim
Nemâ-yı aḫż ü i'tâdan ruṭûbet idesin peydâ

Şarâbîdür ḳumâşı şırçalıdur reng-i gül-fâmı
Muṭallâ Ülkerin mey-ḫâra rengîn gösterür mînâ

Bu gice Leyle-i iḥyâdur ey âşûb-ı devrânum
Ne var bir kerre dönseñ sen de aḥbâbı idüp iḥyâ

A zâhid 'âlem-i nûr ü ṭehâretden ṣunulmışdur
Bana mînâ-yı rûḥ-efzâ saña ibrîḳ-i istincâ

Bizüm pûlâdımuzdan Ṣâbitâ âyîne mümkindür
Ṣadef ṣâḥıb-nefes üstâd taḥṣîlindedür ammâ

11

Mefâîlün Feilâtün Mefâ'ilün Feilün

Ġamuñla âh iderüz gird-bôd olur peydâ
Bülend çetr-i sipihre 'imâd olur peydâ

Firâḳ-ı ḥüsnüñ ile âh-ı pür-şirârumdan
Çemensitân-ı ḫaṭuñda cerâd olur peydâ

Şu'ûd-ı dîk-i sipihr eyleyen duḫân-ı dilüñ
Alınsa dûdesi vâfir midâd olur peydâ

Murâduñ 'âşıḳ ise saña ben ḳıyâfetli
Hezâr dil-şude-i nâ-murâd olur peydâ

Raṣad-şinâs-ı ṭabî'at dimişdi Ṣâbit nâm
Şu rûzgârda bir ûstâd olur peydâ

12

Mefâîlün Feilâtün Mefâ'ilün Feilün

O şûh mest yaturken getürdi ḫâb baña
Ḥarâmi eylemez itdüklerin şarâb baña

Huzûrına komıyor tâziyâne-i âhum
O âteş ile gice atılur şihâb baña

Bir iki misk ile mektûb nuṣḫalar düşmiş
Şifâ ḫaṭuñda imiş açdılar kitâb baña

Gül-âb-ı eşküm ile ışladup ter itdükçe
Ezildi nerm olup ol zülf-i müşg-nâb baña

Görürse Ṣâbiti yârân heb selâm itsün
Bu şi"ir-i tâzeye ḥâżırlasun cevâb baña

13

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ne yapsun ḳum gibi ekdâr-ı dehre bir dil-i dânâ

Bulanmaz mı hücûm-ı seyl-i mevc-engîzden deryâ

İşin dôlâb-veş şuyına ḳoymaḳ isteyen âdem
Tehî döndürmesün bir bî-nevânuñ kâsesin ḳaṭ'â

Bu ḫâǧuñ resmidür maḥṣûl-ı 'âdî virmeyen bî-berg
Kühen bir câmeden çıḳmaz miṣâl-i serv-i bâg-âsâ

Yaḳasın pâk-dâmen ḳurtarur âşûb-ı 'uḳbâda
Kötek yir câme-i nâ-pâk-veş âlûde-i dünyâ

Faḳîre zâd yoḳ ârâste-ḫân-ı ekâbirden
Hemân çînîsi çoḳ bir meclis-i taṣvîrdür gûyâ

Tenüñ tesmîn idüp mânend-i şem'-i rûǧenî olma
Yaḳarlar âgeh ol ey sâlik-i işkenbe-perver hâ

Ne esrâr-ı nihân var Şâbitâ ma'cûn-ı naẓmuñda
Leb-i dilber midür güldürdi heb yârânı ser-tâ-pâ

14

Felâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

O semen-pîrehene uymış o fetvâyî ḳabâ
Şâh-ı ḫûbân-ı cihândur ve 'aleyhi'l-fetvâ

Tende igne başacaḳ yir ḳomadı zaḫm urdı
Sûzen-i ǧamze bulup 'âşıḳ-ı zârı tenhâ

Gösterüp zaḫmını yâra bu gice ḳal diyerek
Aǧlamış sızlamış âşüfte şarılmış ammâ

Ṭuymasun la'lüñ ile mest idügin öykelenüp
Meyi ḳabdan ḳaba ḳor sâkî-i bezm-i şahbâ

Şâbitâ ḫâme-i naẓmuñla biraz dilleşdüm
Anâ maḥṣûş gibi tâze zebân-ı ma'nâ

BÂ'

15

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Dü-çeşm-i câna ḥüsn-i rûyuñı taṣvîr ider mahtâb
Ne dirse müdde'âsın gün gibi tenvîr ider mehtâb

Çemen deryâsı süd îmânıdur gûyâ leṭâfetde
Feżâ-yı ḫâki ǧarḳ-ı cûy-bâr-ı şîr ider mehtâb

Küşûde dîde-i 'ibretle baḳsa sâlik-i Ḥaḳḳa
Ṣafâ-yı 'arż-ı beyżâ ḳışşasın teẕkîr ider mehtâb

Râ'iyyet ḳondurup ecsâm-ı nûrânî-i ḳudsîden
Ḫarâbe-arż-ı şâmı gûyiyâ taḫrîr ider mehtâb

Ḫurûc itse n'ola sulṭân-ı Bedre'ddîn-i şâmî-veş
Diyâr-ı zeng-bârı Şâbitâ teshîr ider mehtâb

16

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Ḳızarsa nergis-i bîmârı gösterüp ḫûn-âb
O ḫastedür ki ḳonur başınuñ ucında şarâb

O şûḫa veſḳ-i vefâ ḳonmaǧa şeref gözedür
Alup münecceim-i Ḥôrşîd levḥ-i usṭurlâb

Devât aldı dehânına ḫâme engüştin
Olup o cehl-i mürekkeb ḫaṭuñla ḫayret-yâb

Bu nâliş ile ne ḫûn-ı ciger ḳalur ne yürek
Ḫarâbe maṣṭabada ne şarâb olur ne kebâb

Ḫasûdı ḳâḍı-ı dîvân-ı naẓmuma çekdüm
Anuñ da bir sözi var ise Şâbit işte kitâb

17

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Açılmaz idi ḫâṭır-ı nâ-şâd-ı 'andelîb
'İde müsâdif olmasa feryâd-ı 'andelîb

Gül-ġonca-ı sefîd degül ḳışr-ı beyżedür
Çıḳmış henüz beççe-i nev-zâd-ı 'andelîb

Şebnem degül 'arûs-ı güli ḳuş südile heb
Besler ḥarîm-i bâġda dâmâd-ı 'andelîb

Nergis çemende perde-i çeşmin ki gösterür
Ḳırlanġıç oğlıdur ṣanur evlâd-ı 'andelîb

Açdı nesîm-i âh ile pejmürde gülleri
Ḫaylî ṭoḳındı güllere imdâd-ı 'andelîb

Ḫûnîn kefende gördi şehîdân-ı ġoncayı
Bilmem nice döyer dil-i pûlâd-ı 'andelîb

Nev-rûzda çıḳarsa n'ola tâze besteler
Şâbit 'Acemde ḫâcedür üstâd-ı 'andelîb

18

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Cûy-ı gülşenden 'arûs-ı bâġ olup zînet-me'âb
Giydi mevc-engîz bir süd mâ'isi zencîr-i âb

Sebz-gûn kirpâs ile meşşâṭa-i gülşen n'ola
Bağlasa ekbâr-ı ġonca destine yaḳdı ḫizâb

Bâġa zanbaḳ sîm-i ḫâlisden sebîkeyle gelür
Kimyâ-gerdür ki ne zîbaḳ ṣıġar ne irtiyâb

Naḫl-i Ṭûbâyı ṣalındurmaz dem-i reftârda
Serv-i nâzum görmedüm ḳaddüñ gibi 'âlî-i cenâb

Ürkidür sîmurġ-ı mihri gice ḥabb-ı necm ile
Tıfl-ı mâha Şâbitâ aġız tüfengidür şihâb

19

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Debiristâne almaḳ sa'y ider ol tıflı rûz u şeb
Oḳutsun kendüyi dîvâne olmış ḫâce-i mekteb

Hele nûş itsün emrûdî ḳadehden âb-ı rummânî
Ḳızıl Elmâya dek ḥükm eyler ol tuffâḥe-i ġabġab

Çözerken tügmesin bu gice yârüñ sâ'ate baḳdum
Ṣabâḥ olmış ağarmış ortalıḳ munḥal olup kevkeb

Bu 'işret-gehde sâḳî herkese meşrebce luṭf eyle
Cenâb-ı rinde ṭavşan ḳanı mey ṣun zâhide ṣa'leb

N'ola la'l-i müẕâb-ı rûḥı efrâġ eylese Şâbit
Leb-i sâḳî müheyyâ itdi bir yâḳûtdan ḳâleb

20

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bülbülüñ gönlün alaldan ġonca bî-dildür gârîb
Gelmedi dâr ü diyâr-ı yâre bir yıldur ġarîb

Ṣabrına 'aşḳ olsun ol âvârenüñ kim yârinüñ
Yılda bir kez gül-cemâlin görse ḳâ'ildür ġarîb

Bâb-ı ġamda nuḳre-i eşki idüp vech-i ma'âş
Merdüm-i çeşmüm gibi ġurbetde sâ'ildür ġarîb

Naḳd-i cânın virmege bir dilsitân ister gönül
Bî-ser ü sâmân iken maḥbûba mâ'ildür ġarîb

Dâd-ı Ḥaḳ olmayıcaḳ çarḫ-ı felekden Şâbitâ
Böyle yâd illerde kâm almaḳ da müşkildür ġarîb

21

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

'Araḳ câmında gerdân itseler aḥbâb leb-ber-leb

Bu şeb tâbende ṭâs-ı şîr ider mehtâb leb-ber-leb

İki gülnâr-leb dilber öpüşdi ṣandum olduḳda
Sebû-yı bâde vü peymâne-i vişn-âb leb-ber-leb

Kenâr-ı ḥavżda mehtâba ḳarşu sîne çâk olmış
İdüp 'aks ile ḥavżı ma'den-i sîm-âb leb-ber-leb

Şu sızmaz zaḫm-ı cân ü ḫançer-i cânân miyânında
Oturmış sîneye ol tîġ-ı âteş-tâb leb-ber-leb

Dehâna geldi cânum Şâbitâ bi'llâhi reşkimden
Olınca ol iki gül-ġonca-ı şâd-âb-leb-ber-leb

5 Dehâna geldi cânum Şâbitâ bi'llâhi reşkimden
Olınca ol iki gül-ġonca-ı şâd-âb leb-ber-leb

22

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Raḳîb-i dûna ḫaṭ-ı la'lin öpdürüp maḥbûb
Başıldı alçaġa mânend-i ḫâtem-i mektûb

Bu yolda şâhî-i ġam hil'at-ı şehâdet içün
Fitîl-i 'ışḳuña bir ṭôb ḳumâşdur merġûb

O ẓâlim el ḳosa naḳd-i derûn-ı 'uşşâḳa
Olurdı penbe-i keffi şifâ-yı dâġ-ı ḳulûb

Görince gönlümi zülfinde kendüm unutdum
Virürmiş âdeme nisyân neẓâre-i maşlûb

5 Nem-i sirişki ile Şâbitüñ olur nâbit
'Aceb mi dâne-i ḫâlinden alsa 'uşr-i ḥubûb

23

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Nigâh-ı 'ayn-ı 'inâyetledür ḳıyâm-ı ḥabâb
Naẓarda nüh felek efrâşte ḫıyâm-ı ḥabâb

Ne ta'ne taşlarını yir ḫarâm-zâdelerüñ
Ḳalur mı ḳubbe-i mînâ-nümûn bâm-ı ḥabâb

Miṣâl-i nâẓır-ı mâl-ı yetîm hâlik olur
Ṣaġîr-i câma ḳalan kîse-i ḫarâm-ı ḥabâb

Bu bezmgâh-ı maḥabbetde feyż-yâb olmaz
O dil ki kâse tchîdür miṣâl-i câm-ı ḥabâb

5 Ḥabâb gibi mey-âşâmı çatladur Şâbit
O âb ü tâb ile sâḳîye iltiyâm-ı ḥabâb

24

Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Tâ key ḫarîf-i âteş-i dâġ olsun 'andelîb
Ey döydi şiddete yüzi aġ olsun 'andelîb

O ġonca nâle-i dil-i ḫastemle eglenür
Gelmezse ṣaḥn-ı gülşene ṣaġ olsun 'andelîb

[illegible] ü ṣadâ-yı zâġ ile pür oldı murġ-zâr
[illegible]rig-nişîn-i künc-i ferâġ olsun 'andelîb

Ḳuş-ḫâneden vaẓîfe-i bî-imtinân alur
Bostâncı etmegiyle çerâġ olsun 'andelîb

Ber-dûş idüp 'aṣâsını gül-naḫl-i nev-resüñ
Bu nâ'ralarla ḥâris-i bâġ olsun 'andelîb

5 Ber-dûş idüp 'aṣâsını gül-naḫl-i nev-resüñ
Bu na'ralarla ḥâris-i bâġ olsun 'andelîb

Geh girye gâhî ḫande-i ehl-i cünûn ider
Mecnûndur işidenden iraġ olsun 'andelîb

Şâbit düşer mi gül gibi bir lâne var iken
Muḥtâc-ı âşiyâne-i zâġ olsun 'andelîb

25

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Bahâr faṣlı idüp dâġ-ı ḫâṭırın taṭyîb
Degişdirür yaḳısın lâlenüñ nesîm-i ṭabîb

Ziyâde ḥayreti var kâfirüñ hemân büt olur
Niyâz içün o ṣanem-peykere el açsa raḳîb

Yuḳardan aşağı bir ṭarz idüp mu'âmeleyi
Ḥüseynî perdede 'uşşâḳ-ı zâra çıḳdı ḥaṭîb

O şûḫ ẕâkiri misvâk ile ḳılup tehdîd
'Azîz çûpeḳ-i sünnetle eyledi te'dîb

Nedür bu sende olan ṭab'-ı âteşîn Ṣâbit
Siḥir maḳûlesi sözler bulur 'acîb ü ġarîb

26

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Hîç olmıyor ḫuṣûle ḳarîn maṭlab-ı ġarîb
Yâ Rabb ne naḥs kevkeb olur kevkebi ġarîb

Çarḫ-ı siyâh-kâse yine telḫ-kâm ider
Şîrîn meẕâḳ-ı şehd ise de meşreb-i ġarîb

Elmâs-ı sûde olsa n'ola câm-ı 'işreti
Zehr-âbe-i piyâle-i leb-ber-leb-i ġarîb

Ḫirmensitân-ı mihr ü mehi şu'le-ḫîz ider
Ah-ı şirâr-güster-i ṣubḥ u şeb-i ġarîb

Ṣâbit 'aceb mi menzil-i maḳṣûda varmasa
İşkeste-pây-ı sür'at olur eşheb-i ġarîb

27

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Derûn-ı nâfe kim endîşe-i la'lüñle demdür heb
Vücûdı celb-i bûy-ı zülf ḫırsından şikendür heb

Ġazâlân-ı ḥarem-veş meẕheb-i ehl-i maḥabbetde
Mürâ'ât-ı segân-ı kûy-ı dilber mültezemdür heb

Öper başına ḳor dil-ḫasteler dest-i irâdetle
Ḥâcer-âsâ senüñ her seng-i cevrüñ muḫteremdür heb

Bu günden ṣoñra şefâlûlarındur mevsim-i taḥṣîl
Ki naḳd-i va'd-i ferdâ ile 'aḳd olmış selemdür heb

Kötek yir tûradur cem'iyyet-i ḥelvâda 'âşıḳlar
O bezmüñ çâşnî-i ni'metinden muġtenemdür heb

Cebîn-i 'iffeti mersûm-ı dâġ-ı şerm iden Ṣâbit
Gider sermâyesi ġavġa-yı dînâr ü diremdür heb

28

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Kîse-i âla ḳoyup nâme-i şevḳi mey-i nâb
Mührinüñ üstine billûr ḳapaḳ başdı ḥabâb

Tevbe itdüñ meye menfûruñ olup câm-ı şarâb
Oldı bâdeyle miyân-ı leb-i la'lüñ şeker-âb

Cebel-i nûra ḳurup kâkül-i müşgîn ḥayme
Vâdî-i nâra çeküp bağladı gîsû-yı ṭınâb

İtmeden başını misvâk gibi biñ pâre
Giremezsin leb-i yâre saña Ṣâfîce cevâb

O meh-i şeb-revimüñ şırmalı bir ḳamçısını
Nûş idüp çarḫa çıḳardı ögerek ṣanma şihâb

Aḫẕ ü i'ṭâ iledür revnaḳı bu bâġçenüñ
Aldığuñ vir yine al ṣoñra miṣâl-i dôlâb

Şimdi aġyârı ne iḥsân ile maḥcûb eyle
Bî-ḥayâdan ne ḫaṭuñ geldügi dem eyle ḥicâb

Ṣâbitâ ṣubḥa seni dâm-ı riyâya düşürür
Silk-i naẓmuñla hemân mey-kedeye eyle şitâb

TÂ

29

Mefûlü Fâilât Mefâîlü Fâilün

Ebrûsı çekmiş ol şeh-i ḥüsnüñ kemân-ı baḫt
Bir zaḫm-ı tîri 'âşıḳa besdür nişân-ı baḫt

Ol şehsüvâr-ı fitne öñüñce çeker şükûh
Zerrîne-raḫt raḫş-ı mücevher 'inân-ı baḫt

Ehl-i dile şükûfe-i nahl-i ġazâ virür
Bâġ-ı emelde her açılan erġavân-ı baḫt

Aduñ añar bulınmaya şâm-ı firâḳda
Ey tâli'-i siyeh bu mı nâm ü nişân-ı baḫt

Dânâya dâġ yaġdırur evvel bahâr-ı câh
Nâ-dânâ zer-feşânlıḳ eyler ḫazân-ı baḫt

İḳbâl-i baḫtı istemezüz imtinân ile
Bir devlet olsa bizlere bî-imtinân-ı baḫt

Ṣâbit zebân-ı ehl-i dile âşinâ degül
Bir başḳa ıṣṭılâḥ gibi bu lisân-ı baḫt

30

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Her şâm virür dâġ-ı cünûn bûy-ı maḥabbet
Açıldı yine sînede şebbûy-ı maḥabbet

Cevherleri öldükde çıḳar vâḳıf olursın
Ey ḫâce-i çarḫ 'âşıḳ-ı ten-şûy-ı maḥabbet

Şuyına ḳomışdı bu ḫarâbât-ı fenâda
Fıṣḳiyye-i Cemşîdi terâzû-yı maḥabbet

Ẓann itme noḫuddur dehen-i dâġ-ı tenümde
Aġzına ġıda aldı piristû-yı maḥabbet

5 Ṣâbit pek uzundur eli şâhinşeh-i 'ışḳuñ
Eflâke yeter ḳuvvet-i bâzû-yı maḥabbet

31

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Olmış ol pâdişeh-i ḥüsne muḳarreb sâ'at
N'ola ger 'aḳreb ile olsa mulaḳḳab sâ'at

Dem-i vuṣlatda münebbih olup îḳâẓ eyler
Ḫâb-ı ġafletde olan 'âşıḳı her şeb sâ'at

Pây-ı himmetle sefer ber-vaṭan eylerse n'ola
İtmiş esbâb-ı kerâmâtı müretteb sâ'at

Sâlik-i nâḳışa benzer ki tek ü pûda iken
Ḫar-ı ṭaḥûn gibi bir yirde ṭurur heb sâ'at

Dâr-ı islâmda sâ'at başına itmededür
Çañ çalup nice müselmânı mu'aẕẕeb sâ'at

Soḳılur ḳoynına kejdüm gibi yârüñ Ṣâbit
Görinürse ne 'aceb çeşmüme 'aḳreb sâ'at

32

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Peymâne ṣunup sâḳî-i ḫorşîd-i maḥabbet
Bir câm ile itdi dili Cemşîd-i maḥabbet

Târîkî-i ḫaṭuñda görürse leb-i la'lüñ
Ḫıżr-ı dil olur zinde-i câvîd-i maḥabbet

Ṣôfı yine îmânını tecdîde giderken
Bir tâze sevüp eyledi tecdîd-i maḥabbet

Her çend ki müstaḥkem idi daḫmé-i vuṣlat
Feṯḥ itdi bir engüşt ile Oḳlîd-i maḥabbet

Şâbit yine sulṭân-ı ḳażâ manṣıb-ı 'ışḳ
İtdi dile ber-ḳâ'ide te'bîd-i maḥabbet

33

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ẕeylinde degül ḫâtem-i mektûb-ı maḥabbet
Ardına düşer dîde-i Ya'ḳûb-ı maḥabbet

Aḥkâm-ı Heves-nâme-i 'uşşâḳa baḳılsa
Temyîz olınur ġâlib ü maġlûb-ı maḥabbet

Bu rahda 'ayyârlıḳ olmaz saña besdür
Manṣûr gibi ġayret-i maṣlûb-ı maḥabbet

Ḳalbinde maraż ḳurdı ẓuhûr eyledi şeyḫüñ
Eylerse n'ola da'vî-i Eyyûb-ı maḥabbet

Ḫorşîd degül gülle-i tâbende-i ġamdur
Bu ḳál'a-i gerdûnı döger ṭôb-ı maḥabbet

Başdurdı gibi şu'bede-i şîveyi Şâbit
Hengâme-i meydân-ı pür-âşûb-ı maḥabbet

34

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Dil itmez iken genc-i viṣâlüñle ḳanâ'at
Bîçâre ider faḳr-i ḫayâlüñle ḳanâ'at

Bir ceri yiyüp eyledüm ey bâġ-ı melâhet
Şeftâlû-yı bustân-ı cemâlüñle ḳanâ'at

Dervişlerüz ḫirmen-i dîdârdan itdük
Bu mezra'adan dâne-i ḫâlüñle ḳanâ'at

Zâhid bizi irşâda ḳabûl itseñ iderdüñ
Bu ṣavma'ada zâd-ı ḥelâlüñle ḳanâ'at

Bir bûse alursañ ṭama-ı vuṣlata düşme
Ḳıl aldıġuñ ol şehd-i vebâlüñle ḳanâ'at

Ey sâki meye tevbe diyüp eyledi Şâbit
Viṣn-âb-ı ḫayâl-i leb-i âlüñle ḳanâ'at

35

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Nâyı Nefesoğlı ideli pîr-i ḫarâbât
Muḥrik gelür âheng-i meżâmîr-i ḫarâbât

Her muġ-beçe-i mesti birer penbeden arslan
Rengîn görinür 'âşıḳa taṣvîr-i ḫarâbât

Tûġ ü 'alem-i zülf ü ḳad-i sâḳî-i meyle
Her rind-i Cem âyîn olur mîr-i ḫarâbât

Günden güne heb dâ'ire-i ḫaşmeti artar
Taḳdîre muvâffıḳ gibi tedbîr-i ḫarâbât

5 Ol buḳ'ada feryâd ide gör ṣıdḳ ile Şâbit
Ḥâşâ ki döne nâle-i şeb-gîr-i harâbât

36

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Dem-i viṣâlde dün ıżṭırâb idüp ġâyet
Şoyınca gömlegini bulmadum ṭumâ'niyyet

Recâ-yı vuṣlat ile câme-ḫâbda 'âşıḳ
O nâz-perver bâr olma eyleyüp şıḳlet

Raḳîbi dögmeyi dildâr kâr idinmişdür
Ḳolına ḳuvvet ü kâr-ı ḥelâline bereket

Cünûn-ı 'ışḳ ile bîmâr-ḫânede ağyâr
Hîç usl anurmıdı ammâ kötekdedür ḥikmet

O şûḫ Şâbiti künc-i firâḳa ḳışdırmış
Anuñla şimdi o nâ-kâma ḳaşdıdur minnet

37

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Kendimüz bildük bilelden sevmedük bir ḫûb dôst
Adımuz ammâ lisân-ı ḫalḳda maḥbûb-dost

Fârig olsaḳ cây-ı âsâyiş mi ḳorlar âdeme
Dilrübâlar fitne-cû dildârlar âşûb-dôst

Oldı pür-meve-i vefâ Âb-ı Ḥayât-ı iltifât
Mâî ḫârâ kîsede gönderdi bir mektûb dôst

Levn-i rûyın gül-nümâ kâġıẓla iş'âr eyledüm
Oldı ammâ nüktesinden reng alup maḥcûb dôst

İkisi birdür mu'azzeb eylemekde âdemi
Kevkeb-i mes'ûd-ı düşmen ṭâli'-i menḳûb-ı dôst

Ḫâst-kâr-ı kenz-i maḫfînüñ żâmîrin yoḳladum
Cümle mevcûdat ṭâlib yalıñuz maṭlûb dôst

'Ayıbını görmez benüm nev-zâde-i ṭab'um seven
Dôstuñ 'aynında olmaz Şâbitâ ma'yûb dôst

38

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Dil-i âhen ṣıfatı âteş-i 'ışḳa bedel it
Alagör lâzım olur eski demürle kibrît

'Atıse itdükçe seḥer tehniyyet-i ṣıḥḥat içün
Rind-i maḫmûra ider ḫalḳ ṣurâḫı teşmît

İştiyâḳuñla şeb-i tîrede ḳan ağlıyacak
Ḳızılırmağı ider cûşîş-i giryem tebkît

Ehl-i keyfe var iken bezm-i laṭîf-i sâḳî
Ne ḳadar zevḳ virür ḳahveci gibi pesnît

Naġme-i bülbüli başdurdı ṣarîr-i ḳalemüñ
Şâbitâ böyle gerek zemzeme-i naẓm ile şît

ŞÂ'

39

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Zülfüñle her şeb itmededür ehl-i râz baḥs
Ṣubḥ-ı ḳıyâmete ulaşur bu drâz baḥs

Servüñ çınârı şîve-i reftârda geçer
İsterseñ eyle ey 'alem-efrâz-ı nâz baḥs

Olmaz niyâz ile o büt-i nâz-pîşe râm
Bu bâblarda itmesün ehl-i niyâz baḥs

Sâḳî cevâb alınmadı mefhûm açılmadı
Bûs-ı lebüñde eylemedüñ gerçi az baḥs

İlzâm ider ḫasûdı bu leḥceyle eylese
Fenn-i suḫende Şâbit-i ma'nî-ṭırâz baḥs

40

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ma'ṣûm iken niyâza ḫarîdâr olur ḫabîs
Çoḳ yaşar ise şâhid-i bâzâr olur ḫabîs

Aġyâr zümresin ḳolına aldı şimdiden
'Uşşâḳ bir söz atsa ṭaraf-dâr olur ḫabîs

Sâḳi münâsebetle hikâyât bast idüp
Aglatdı ehl-i bezmi ne 'ayyâr olur habîs

Gördüm rakîbüñ oglını âgûş-ı dâyede
Babası gibi müfsid ü bed-kâr olur habîs

Muşt-ı mücâhedeyle ezilmezse kellesi
Çok başlı nefs-i rûh-gezâ mâr olur habîs

Sâbit müzahrefât-ı fenâ partalın bırak
'Ukbâda dûş-ı cân ü dile bâr olur habîs

41

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Başılsa duḫter-i rez çıḳmış adıdur bâ'iş
Ayaḳ tozile sürülse fesâdıdur bâ'iş

Bu nâzügî vü hevâdârî-i gülistâna
Nişîmen-i çemenüñ kendi bâdıdur bâ'iş

Şeb-i neşâṭda maḥrem bulunduġı şem'üñ
Anuñ mülâyemet ü inḳiyâdıdur bâ'iş

Pelîdler ṣırasında ṭutulduġı servüñ
O serkeşî-i ġurûr ü 'inâdıdur bâ'iş

Leṭâfet-i suḫen-i Şâbite ċhibbânuñ
Bu ḥüsn-i ẓann ü bḫûb i'tiḳâdıdur bâ'iş

42

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Güşâyiş-i dile zerrîn piyâledür bâ'iş
Ṣafâ-yı bülbüle ġoncayla lâledür bâ'iş

'Aceb mi dâ'ire açsa o verd-i ḫandânı
Leṭâfet-i meh-i tâbâna hâledür bâ'iş

Çemende bir yüzi yunmışca şûḫdur gül-i ter
O âb ü tâba bu ṣâbûn-ı jâledür bâ'iş

Zevâli ṭaşradan olmış fütâdenüñ ammâ
Raḳîb-i dîv gibi bir ḥavâledür bâ'iş

Görüp ḳumâş-ı cemâlüñ sevindi Şâbit-i zâr
Bu şevḳe öyle tefârîḳ-i kâledür bâ'iş

43

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ġarîb çoḳ bilür 'andelîb-i zâr ḥavâdiş

Çemende her güle naḳl eyledi hezâr ḥavâdiş

Diyâr-ı dûr ü belâdan gelürsin ey dil-i şeydâ
Getür beri görelüm sende de ne var ḥavâdiş

Bu çâr-bâġ-ı nevâ'ib şükûfe-zâr-ı felekde
Mişâl-i lâle dilüm itdi dâġ-dâr ḥavâdiş

Ġamuñla çille çeküp zâhid erba'în çıḳarursa
O ḳırḳ yalan getürür tâze yâdġâr ḥavâdiş

Yerâ'a söylesün iznüñle ehl-i meclise Şâbit
Menâḳib-i hünerüñden feraḥ-nişâr ḥavâdiş

44

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Tenhâda varur görmege cânâne müşelleş
Sermâye imiş 'âşıḳ-ı 'uryâna müşelleş

İtmiş şülüş-i mâlını mey-ḫâre vaşiyyet
Üç ay yeter meclis-i rindâna müşelleş

Üç bâbet idüp meclisi sâḳî bize mey şun
Zâhid geçene ḫardalı yârâna müşelleş

Keştî-i si fânûs ḳadar şevḳ virürdi
Ḳonsaydı şu zevraḳçe-i fincâna müşelleş

Şâbitle murabba' oturup bağda görsek
Aşḳar gözi bâdeyle mülûkâne müşelleş

CÎM

45

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

İtme nâvek-zede-i çeşme-i sitem-kâra 'ilâc
Ey ciger-pâre ḳabûl eylemez ol yâra 'ilâc

Bir senüñ gibi ṭabîb-i dil ü cân destinden

Hîç ölmek gibi yoḳ 'âşıḳ-ı nâ-çâra 'ilâc

Lebüñ ol dârûy-nûşîn-i müferriḥdür kim
Eyleye bir yiyimi biñ dil-i bîmâra 'ilâc

Ṣaġ ḳalduñ ṭutalum nergis-i bîmârından
Ey dil-i ḫaste nedür ġamze-i ḫûn-ḫâra 'ilâc

Ṭatlı merhemle gelür Ṣâbite la'l-i cânân
Yüri sen kendüne ey ḫaste-gönül ara ilâc

46

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Alup âġûş-ı merâma yâri râm itmek de güc
Yârsız 'azm-i temâşâ-yı merâm itmek de güc

Pâye-i ḫüsrân ile nâ-kâmlıḳ emr-i 'asîr
Mâye-i 'irfân ile taḥṣîl-i kâm itmek de güc

Şübhesiz nân pâre-i ḫuşke ḳanâ'at mümteni'
Arzû-yı nefs ile meyl-i ḥarâm itmek de güc

Gerçi kim evżâ'ına ṣabr eylemek düşvârdur
Kâm içün gerdûne ammâ iltiyâm itmek de güc

Ṣâbitâ dildâre çok yâr olduġıçün n'eylesün
Cümlenüñ itmâm-ı kârın iltizâm itmek de güc

47

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şeyḫi âşüfte idüp ney-zen-i âlüfte-mizâc
Döndi mıżrâb-ı ḳudûm ü neye misvâk ile tâc

Çıḳmaġa bir derece ḳaldı sipihr-i nâza
Nedür ol şûh-ı cefâ-pîşede bu istidrâc

Maraż-ı eklile oldı bere-i biryâne
Zâhidi def'e ḥakîmâne bulunmaz mı 'ilâc

Ḳatles-i sînede endîşe-i ḫâlüñle gönül
Ḥabs-i bülbül gibi bir ḫabbeye olmış muḥtâc

Şıḳdırup mu'ṣıra-ı miḥbereye kilk-i teri
Eyle Ṣâbit bize bir Âb-ı Ḥayât istiḫrâc

48

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bezm-i meyde iki câm içse o gül-ġonca-mizâc
Rengden renge girer gülleri mânend-i zücâc

O sehî ḳad geliyor bir gül iki nergis ile
Yılda birdür bu gülüş meclise sâḳî gözüñ ac

Her zemân ey dil-i dîvâne gönülden geçiyor
Seni bir kez ideyüm tîrine yârüñ âmâc

Ḫastenüñ derdine dermân bulunurdı ammâ
Maraż-ı nâz-ı ṭıbbâya bulunsaydı 'ilâc

Derdi sevdâ-yı mürekkebden imiş miḥberenüñ
Vâfir aġzın aradum Ṣâbit idüp istimzâc

49

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Feṭḥ olur bâb-ı viṣâl ey 'âşıḳ-ı dil pür-ḫarec
Bir zemân ṣabr üzre ol eş-ṣabr miftâḥü'l-ferec

Naḳd-i sîm-i eşk ile kûy-ı nigâra 'âzim ol
Farżdur bâliġ-nisâb-ı ḳudrete zîrâ ki ḫac

Ḳar'-ı bâb-ı Ḳâḍi'l-ḥâcâtdan çekme elüñ
Ḫâṭıruñda yoḳ mı meżmûn-ı feraḥ-baḫş-ı velec

Râst geldüm yolda ol ser-mest-i nâz ü naḫvete
Şeb-külâh-ı pür-fiten kec-rû ḳabâ-yı âl kec

5 Ṣâbitâ imzâ-keş-i şer'-i ḳabûl-ı dânişem

Bu ġazeldür da'vî-i 'irfânma aḳve'l-ḥücec

ḤÂ'

50

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Virdi ḫaṭ-ı la'lüñ dile bir tîb-i müferriḥ
Ma'cûn-ı cevâhir gibi terkîb-i müferriḥ

Bir ḳıṭ'ası var kim Ḳızıl Elmâda da bitmez
Sîb-i zeḳan-ı yâra uyar sîb-i müferriḥ

Bir reşḥa ile eyledi biñ mürdeyi iḥyâ
Ol mâye-i cân kâse-i pür-zîb-i müferriḥ

Ruḫsâruñı eşkümle ter itsem yaraşurdı
Ol Muṣḥaf-ı zîbâya bu tezhîb-i müferriḥ

Şâbit yine yârâna feraḥ virdi sözüñde
Bu ṭarz-ı ḫōş-âyende bu tertîb-i müferriḥ

51

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bezmüñ nedür melâḥeti dadı tuzı ḳadeḥ
Mey destisi ṭutar eli görür gözi ḳadeḥ

Bûstân-ı şevḳden getirüp şundı destüme
Bir nîme âb-dârca ḳan ḳarpuzı ḳadeḥ

Ser-mestî-i maḥabbet ile çeşm-i bülbüle
Gülşende her gülüñ görinür bir yüzi ḳadeḥ

Vardı bir at ḳulaġı diyüp raḫş-ı nâzını
Sâḳî sürerse üstine görsün tozı ḳadeḥ

Pîr-i muġân ocaġı ḫarâb oldı Şâbitâ
Ḫâkister üzre ḳaldı o kül öksüzi ḳadeḥ

52

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Virmesün şıḳlet idüp yâre ḳadeḥ-kâr ḳadeḥ
Gül gibi olmasun ol gülbüne birbâr ḳadeḥ

Şu'le-i mey ile idüp bezmde âteş-bâzî
Oldı pîrâhen-i sûzân ile devvâr ḳadeḥ

Ne tefârîḳ idügin gördiler ehl-i meclis
Gezdi elden ele tekrâr-be-tekrâr ḳadeḥ

Feyżden mey-kede-i dehr-i tehî ḳaldıġına
Size yetmez mi 'alâmet şu nigûn-sâr ḳadeḥ

Şâbitâ bezm-i ṣafâda nice teşbîh olunur
Leb-i pâkîze-i dildâra o murdâr ḳadeḥ

53

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Devr idüp meclisde pür-feyż itdi rindânı ḳadeḥ
Ehl-i terk olsa olurdı tâc-ı devrânı ḳadeḥ

Her seḥer nabż-âşinâyân-ı ḫumâr-i firḳate
Gösterür ḳârûre-i maḫmûr-ı hicrânı ḳadeḥ

Pîr-i ḫum-ḫâneyle mey-ḫâruñ düşüp ayaġına
Ḳoymasa her dem günâha bir müselmânı ḳadeḥ

Meclis-i aḥbâba boş varmaḳ degüldür meşrebi
Câm-ı Cemden görmedi âyîn ü erkânı ḳadeḥ

Sâḳiyâ ġayri ḳadeḥ teklîfin itme Şâbite
Aña kâfidür divât-ı surḫ-ı 'irfânı ḳadeḥ

54

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Besdür o nâz-perver-i ḥüsnüñ dem-i ṣabûḥ

Nûşîne-ḫâb-ı nâzı faḳîre ġıdâ-yı rûḥ

İtdüm belâ-yı cevr ile ey Yûsuf-ı zemân
Dil virmege senüñ gibiye tevbe-i naṣûḥ

Ġam tekyesinde bâb-ı tevekülde beklerüz
Şâyed der-i viṣâl açıla feth ola futûḥ

Düşdi ġarîḳ-i dîde o ṭûfân-ı ḫûna kim
Çıḳmaḳ muḥâldür yüzerek olsa 'ömr-i Nûḥ

Şâbit o şûḫ-ı nev-ḫaṭı şarmaḳdadur 'ilâc
İster bahâr yakısı dilde olan cürûḥ

55

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Hep yapardı yıḳılan ḫâṭır-ı yârânı ḳadeḥ
Ser-nigûn eylese ol âfet-i devrânı ḳadeḥ

Eşek atlar gibi bir şûḫ-ı cevân-ı çâlâk
Atlasun dâ'irede zâhid-i nâ-dânı ḳadeḥ

Muḥtesib ḍarb ile 'işret-kededen ḳaldıramaz
Ṭayasun pây-ı ḫum-ı bâdeye tabanı ḳadeḥ

Biricik dâ'ire-i bezme ayaḳ başmaz mı
Gösterür seyre baḳan âfete seyrânı ḳadeḥ

'Unf ile bezmi gice şaḥneye başdurmışken
Luṭfa başdurdı bu gün zümre-i rindânı ḳadeḥ

Yıḳıyor kürsî-i tezkîre çıḳup mey-kedeyi
Sâḳiyâ ḳapduragör vâ'ıẓa pinhânî ḳadeḥ

Sâbiyâ at kulağı sürilür miydi eger
Fâris-i bâdenüñ olmasa küheylânı ḳadeḥ

ḪÂ'

56

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Rûy-ı sâḳî kâġıẕ ü sâġar devât ü bâde surḫ
Duḫt-i rez şîrînlik yazsun idüp âmâde surḫ

Bülbülüñ ḳullanduġı bir destmâl-ı köhnedür
Yirde ol demden yatur gül-berg-i ḫâk-üftâde surḫ

Şekl-i remli 'âşıḳuñ Allâhü a'lem ḫumredür
Bâġda giymiş beyâżum gül gibi bir sâde surḫ

Şafḥa-ı ruḫsârına la'l ile cedvel çekmege
Ḥoḳḳa-ı çeşminde ezmiş 'âşıḳ-ı dildâde surḫ

Gamze-i hûn-rîzden bir katre düşse kânına
Görinür mercân gibi her dâne-i bî-câde surḫ

Ḳıbḳızıl dîvânesidür ol gülüñ deşt-i demen
Şanma Şâbit lâlelerdür câ-be-câ ṣaḥrâda surḫ

57

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Beñzemez mi ol ġubâr-ı ḫaṭla ol âyîne-ruḫ
Bir sevâdı ḫurde düşmiş ṭabla-ı sîmîne ruḫ

Ṣâf-dil bir gülşenî dervîşine döndi hemân
Lâbis olup mûy-ı ḫaṭṭından siyeh peşmîne ruḫ

Baḳmasun mir'ât alup dîdârına kendin görür
Mâye-i naḫvet olur ol âfet-i ḫod-bîne ruḫ

Ḥiyre-çem-i ḥayrete göstermiyorlar diiberi
Pertev-i âyîne-i 'ârıż şu'â'-ı sîne ruḫ

Pür-ġubâr itdi gözüm Şâbit o żerrât-ı furûġ
Âfitâb-âsâ göz açdurmaz dil-i miskîne ruḫ

58

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Naḥl-i vücûd saldugı dem hâk-i gamda bîh
Maḥbûs-ı rûḥı itmiş 'anâsırla çâr-mîḥ

Yek merdî-i maḥabbet ile pîr-i mey-furûş
Maḥmûra şundı ḳan ḳızıl nîme-i bittîḥ

Ḥummâ-yı rub'-ı ġuṣṣa vü ġam mübtelâsına
Sâḳî münâsib idi müsellez gibi ṭabîḥ

Cellâd-ı çarḥ 'âşıḳ-ı zârı çevürmege
'Unf ile itdi şa'şa'a-ı âfitâbı sîḥ

İtmiş zemâne ḫûn ile sîr-âb Şâbitâ
Naḫl-i vücûd şaldugı dem hâk-i ġamda bîḥ

59

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḳapamış ḥalvete bir âfet-i devrânı şeyḫ
Ḳomaz ol reşk-i melek yanına şeyṭânı şeyḫ

Seyr-i dîdâr-ı melâ'ik de cinâyet degül a
N'eylesün nûr-ı cemâle çekinür cânı şeyḫ

Ḥalḳa-i meslisidür cümle medâr-ı zevḳi
Ḫayli dôlâb bilür añladı 'irfânı şeyḫ

Bu ḳadar dâ'ireyi bir iki ḥarla çevirür
Heb kerâmetle çeker kendüye iḫvânı şeyḫ

Yine bir körpe ḳuzı tekyeye ḳurbân varacaḳ
Söyle Şâbit bilesün 'ışḳ ile dendânı şeyḫ

DÂL

60

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Raḳîb iderse n'ola 'âşıḳ-ı ġarîbe ḥased
Ġurâb-ı şûr-nagam eyler 'andelîbe ḥased

Ġubâr-ı gerdenini sildi dest-i şemşîrüñ
O iltifâtı görüp eyledüm raḳîbe ḥased

Uṣûl-ı mev'izede ba'żı nagme ḳondurarak
Ḥabîbe diñledigor nâleyi ḫaṭîbe ḥased

Müdâm sîne gerer ṭa'n-ı nîze-i ḫâre
Derûn-ı gülde olan mâye-i şigîbe ḥased

Ḳopardı ravża-ı endîşeden yine bir gül
Görürse Şâbit ider ṭab'-ı dil-firîbe ḥased

61

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Murâd şuyı gibi cûşiş itse cûy-ı ümîd
Dil-i şikeste gelürdi tehî sebû-yı ümîd

Dimâġ-ı ẓâ'iḳadan ḫûn-ı yc's ider seyelân
Bozuldı zâhid-i süniyyede vüżû-yı ümîd

Ḳalur remâd-ı niyâz üzre ehl-i beyt-i emel
Ḫarâb-ı âteş-i ḫırmânda olsa kûy-ı ümîd

Şemîm-i kâm virür ḳıble rûzgârı ile
Türâb-ı bârgehinden gelen şu bûy-ı ümîd

Temâm bildi ki me'yûsluḳdadur râḥet
İder mi Şâbit-i nâ-kâm ârzû-yı ümîd

62

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Çemende şanma ki hâr üzre ġonca oldı bedîd
Ser-i Ḥüseyn-i şehîdi sinâna dikdi Yezîd

Ḥarâret-i gül-i tâbendeden olup bî-tâb
Ḥıyâż-ı bâġuñ ayaġına ṣoḳdı pâyini bîd

Yine nifâḳ ile taḥrîk-i bâddan nâşî
Bu ḫın şalar gül-i ter bülbüle idüp tehdîd

Taḥammül âteş-i ḥicrânına ḫayâl-i muḥâl
Maḥall-i vaṣla taḳarrüb de iḫtimâl-i ba'îd

Eli degerse bu âlûdelükle ey Şâbit
O pâk-dâmeni murdârlar raḳîb-i pelîd

63

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Eylemiş aḫter-şinâs-ı dil zenâhdanuñ raṣad
İḫtirâḳ-ı necm-i ḥâlüñ gözleyüp çıḳmaz ebed

Kişver-i ḥüsni n'ola bu vech ile żabṭ eylese
Ṣûret-i ḫaṭṭ-ı hümâyûndur o şâha müstened

Âb-ı ruḫsârı çekildi ḳaralar oldı bedîd
Eyledi iẓhâr deryâ-yı melâḥet cezr ü med

Aldı dest-i ġayrete dâs-ı direv ebrû-yı nâz
İtmege her ḫûşe-i zülf-i muṭarrâyı demed

Bir gözi bağlı ġarîb oldum bi-'aynih Şâbitâ
Olalı ol nûr-ı dîdem ḫaste-i derd-i remed

64

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Çuḳayla oldı raḳîbe kenârlar mev'ûd

Şu yâdigâr mıdur ol ferâce-i ma'hûd

Hediyye dûd-ı mümessek getürdi yâre raḳîb
Ṭutaydı âh olup bârgâhdan merdûd

Ṭarîḳ-i 'ışḳda bezl-i vücûd ile ağyâr
Güẕâf-kâr-ı maḥabbet olursa virme vücûd

Namâz-ı şâm-ı ġamuñ ḳa'de-i âḫîresidür
Gönül ḳapuñda taḫiyyât-ı ye'se itdi ḳu'ûd

O naḫl-i nâzı ḳoma zîr-i bâr-ı minnetde
Gönül enâruña şeftâlû sîbüñe emrûd

Geleydi Şâbite destâr-pâre-i cûdı
İderdi başa ḳaḳup ḥâcı laf-ı şîme-i cûd

65

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bülbüli itmege yüz ḳahr ile gülşenden red
Gül-i ṣad-berg ḳonur veſḳ-i cefâ ṣad-der-ṣad

Cerb-i şîrîni yiyüp 'âşıḳ ider ḥamd ü şenâ
Ḥisse yoḳ mı o söğüşden bize bir pâre meded

Bâġbân olmış o ḳarnı ile cânâna raḳîb
Bâġına gübre taşır ṭurma ḳucağında seped

Arḳası üzre yatup râḥet iderdi 'âşıḳ
Olsa ağyâre cehennem deresinde merḳad

Vâlid-i pîr-i meye ḥürmeti yoḳdur Şâbit
Görmedüm ben de piyâle gibi bir ḳanlı veled

66

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Dâm ile şu vaḥşînüñ idüp şaydını ümmîd
Ḳurduḳ gice yâhû diyerek ḥalḳa-i tevḥîd

Ol muġ-beçe bir küfre mi ḳor vâ'ıẓı her şeb
Her rûz ider ol kürsîde îmânını tecdîd

Ẓann itme sefîdâcıdur iksîrî-i ḫüsnüñ
İtmiş ṭabaḳ-ı behçeti sîm-âbını taş'îd

Bir pâre ışınmışdı dil-i şayf şitâya
Balġam bıraḳup berf yine eyledi tebrîd

O tıflı yaturduḳ güc ile mehd-i rıżâya
Şâbitle idüp çâr-şeb-i lâbeyi temhîd

ẒÂL

67

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Begüm sîneñ gibi ġâyet sefîd ü şâfdur kâġıẓ
Daḫi bir aşaġı teşbîh idersem nâfdur kâġıẓ

'Aceb mi ol peri-rû âfetüñ çeşmin ḳamaşdursa
Elinde 'aks-i ruḫsârı ile şeffâfdur kâġıẓ

Zer-i surḫı virürken kâġıẓ içre dest-i dildâra
Nigâhuñden ṭuyar germiyyetüñ şarrâfdur kâġıẓ

Saña ber vech ile mektûb taḥrîrine imkân yoḳ
Seḥâb-ı ḳasvetümden nem ḳapar neşşâfdur kâġıẓ

Benüm her şi'rümi bir nüsḫa-ı ġarrâ idüp Şâbit
Suḫen erbâbına ṣan'at ṣatar ṣaḥḥafdur kâġıẓ

68

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Ne deñlü olsa eyâ rûşenâ-yı đîde leẓîẓ
Lebüñ kirâsı ḳadar olmaya 'aḳîde leẓîẓ

Şarâb-ı telḫ tecerrü' idince la'lüñden
Olur şeker gibi her ḳaṭre-i çekîde leẓîẓ

Nem-i ṣabûḥ ile bûs-ı lebüñde bir meze var
Olur ṣabaḥ ile gül-nâr-ı jâle-çide leẓîẓ

Mizâc-ı ḫasteye bir tatlı acıdur ne 'aceb
Gelürse nâveḳ-i müjgân-ı cân-ḫalîde leẓîẓ

O zehr-i ḫand ile aġyâr-ı şûmı şerbetle
'Iṭâb-ı telḫ-i lebüñ gelmesün pelîde leẓîẓ

Mu'ammeyât ü metâli' rübâ'iyyât ü gazel
Muḳaṭṭa'ât ü lüġaz müfred ü ḳaṣîde leẓîẓ

Bu şi'rden n'ola ẓevḳ alsa Şâbitâ cânum
Olur meẓâḳa 'ibârât-ı nâ-şenîde leẓîẓ

69

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Fesân-ı cevher-i evvelde eyleyüp teşhîẓ
Nigeh ḳażâsını 'uşşâḳda ider tenfîẓ

Raḳîbe oldı müyesser İlâhî zehr olsun
'Iṭâb-ı telḫ-i lebüñ gibi bir şarâb-ı leẓîẓ

Nazardan itse işâbet iderdi pîr-i muġân
Ḳadeḥ du'âsını bâzû-yı sâḳîye ta'vîẓ

Tenûr-ı germ-i riyâżetde oluben biryân
Vücûd-ı zâhid-i gûsâla oldı 'icl-i ḫanîẓ

Ḳalemle bâzî-i 'irfânda imtiḫân olduḳ
Bilindi Şâbit olup ûstâd ile tilmîẓ

RÂ

70

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

O nesrîn pîrehen kim sînesin mestâne çâk eyler
Ketân-ı ṣabr-ı tşḳı vaḳf-ı nâr-ı tâb-nâk eyler

72

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Nizâ'-ı reng-i ḳahve chl-i keyfüñ eski cengidür
Kimi dir levni miskîdür kimi dir kahve rengidür

Yine erbâbına ḳalmışdur isti'mâl-i miftâḥı
Kilîd-i daḫme-i der-beste-i ṭâli' firengîdür

Dükürse üstine bir chl-i istikrâh ḥazz eyler
Gönül abdâl-ı 'ışḳuñ baḷgamı bir pâlchengîdür

O şûḫ-ı ḳayyumuñ destinde şanmañ lûle-i ḳandîl
Benüm murġ-ı dilüm ürkitmege ağız tüfengidür

Degüldür ḥâl Şâbit gûşe-i ṭâḫûnede ḳalmış
Aşınmış âsiyâb-ı rûzgâruñ eski sengidür

73

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Mînâ-sarây-ı bâşırasından nihân ider
Virmez ḫayâlüñ iki gözüm dîde ḳan ider

Biñ naḳd-i câna bûs-ı lebüñ râyegân gelür
Bu mâyeli mu'âmeleden kim ziyân ider

Gönlüm ki fikr-i kâkül-i dilberle zâr olur
Bir ḳumrıdur ki serv başında fiġân ider

Pîrâye-bend-i ḥüsn olıcaḳ dest-i nâz ile
Bedr ü hilâli âyine vü sürmedañ ider

Cân-ı za'îf çıḳmaḳ içün Şâbit-i nizâr
Pehlûsı üstüḫânların perdû'bân ider

Ḫoşâ feyż-i şarâb-ı sâḳî-i ḫum-ḫâne-i ġam kim
Bizi müstaġnî-i keyf-i mey-i engûr-ı tâk eyler

Ser-â-ser âteş eyler ḫirmen-i mihr-i fürûzânı
Seḥer kim 'âşıḳı pür-sûz âh-ı sûz-nâk eyler

Hevâ-yı pây-bûsiyle o serv-i ṭurfe cevlânuñ
Güzergâhında biñ üftâde kendin ferş-i ḫâk eyler

N'ola âlûde-i çirk-âb-ı 'ısyân olsa da Şâbit
Muḥiṭ-i lücce-cûş-ı raḥmet-i Ḥaḳ anı pâk eyler

71

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Daḫi ḫumâr-ı şebâneyle der-firâş yatur
Yatakda avlıyalum ol ġazâlı ṭaş yatur

Sirişk-i ḫûn aḳıdup câme-ḫâb-ı firḳatde
Gözüm ṣabâḥa degin ḳan içinde yaş yatur

Girüp firâşuña çün Maġribî-i gîsû-dâr
Senüñle her gice ol zülf-i müşg-pâş yatur

O ser-tırâşı görüp ḳıl-barak gibi ağyâr
Ġam ile pister-i miḥnetde nâ-tırâş yatur

Metâ'-ı fitneye bak teng tenge yaşdanmış
Bu şehr-bend-i maḥabbetde çoḳ ḳumâş yatur

Gürisne-çeşm-i maḥabbet nevâl-i vuṣlatuña
Ne denlü ḥırş ile aş yerse bî-ma'âş yatur

Benümle şahş-ı ġam-ı 'ışḳ her seḥer ḳalḳar
Senüñle her gice ol zülf-i müşg-pâş yatur

Raḳîb-i seg daḫi der-ḳayd-ı ḫâb iken Şâbit
Yataḳda avlıyalum ol ġazâlı ṭaş yatur

74

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Meş'al-i câm ile 'işret baña bir zevḳ gelür
Câmdan ḫâne-i târîk-i dile şevḳ gelür

Gerden-i cânı ḫaṭ-ı câmuña teslîm iderüm
Pehlevân-ı dile Cemden ṣanurum ṭavḳ gelür

Üştürân-ı ġam ü endûhı hâdî-ḫân-ı ḳażâ
Ḥücre-i ḳalb-i ḥazîne iderek sevḳ gelür

Âşiyân-ı dile murġân-ı hevâdan her rûz
Bir iki çavḳ gider ise bir iki çavḳ gelür

Şâbitâ zâhid-i ḫuffâş-nihâda raġmen
Meş'al-i câm ile 'işret baña bir zevḳ gelür

75

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Hezâr-ı ḫasteye gülbün ṭoḳınsa senderedür
O tâze gül ne bilür serçeye çubuḳ beredür

Şehâdet-i Zekeriyyâ-yı bülbül-i zâra
Gülüñ bu bâġda her berg-i sebzi desteredür

Neler gelürserine bülbülüñ ki jâle gibi
Gülüñ tükürdügi heb müşt-i ġonca-ı teredür

'Aceb mi revzen-i mihre ḳaraltı aṣsa seḥâb
Ḥarîm-i ḥüsn-i nigâra ḥavâle manẓaradur

Sirişki çeşmüñ ile rûy-ı zerdüñe bakmaz
Nigâh-ı dilber-i nâzende sîmedür zeredür

Düketdi baḥr-ı midâdı ḫurûc idüp Şâbit
Temâm-ı ḳâmet-i Ye'cüc-i ḫâme bir seredür

76

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Cevr ile dögse de cânâne cefâya ṭayanur
Şeyḫ şeh-râh-ı maḥabbetde 'aṣâya ṭayanur

Ḳani bir ṭaş dögen bu dil-i mecrûḥ gibi
Seng-i âzârâ döyer çûb-ı ezâya ṭayanur

Ḫâce-zâdem ḳatı bâzârıma pek âfet imiş
Naḳd-i 'uşşâḳı ḳırar ḥüsn ü bahâya ṭayanur

Her ḳażâ naẓra ḳader ġamzeye âşüfte olur
Dil-i sevdâ-zedem bilmem ne belâya ṭayanur

'Âşıḳuñ ḫavfı mı yoḳ ol nigeh-i ḫunîden
Yine bir cânı mı var tîr-i ḳażâya ṭayanur

Ḫışt-ı vaḥşet-kede-i faḳre ṭayansun göreyüm
Mest-i iḳbâl ki bâlîn-i ġınâya ṭayanur

Ḫuṭebâ gibi çıḳup minber-i naẓma Şâbit
Tîg-âsâ ḳalem-i pâk-edâya ṭayanur

77

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Efendi faṣl-ı bahâr oldı lâle-zâra buyur
Nigâh-ı luṭf ile nergislere neẓâre buyur

Saña recâ-yı der-âgûşa 'arż-ı ḥâl itdük
Maḥall-i merḥametüz gel şu der-kenâra buyur

Ciğer kebâbı müheyyâ vü çaşnîsi ḥelâl
Begüm żıyâfeṭ-i 'uşşâḳ-ı dil-figâra buyur

Vebâ dimez mi girüp şeyḫ-i belde ḳoltuġına
Du'â buyurmaḳ içün şunda bir mezâra buyur

Efendi Şâbit-i pür-cürm kendi bendeñdür
Ne ḫidmetüñ var ise o günâh-kâra buyur

78

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Bu bâġ-ı 'işve ki heb berg ü bârı âteşdür
Hevâsı bârika vü rûzgârı âteşdür

Ḥaẕer ḥaẕer ayaġın başma vâdî-i 'ışḳa
Bu deşt gâh-ı ġamûñ reh-güẕârı âteşdür

'Aceb mi sîne-i sûzânı dâġ dâġ itsem
Bu bâġ-ı şu'le-nihâduñ bahârı âteşdür

O nâr-pâre nice yaḳmasun dil ü cânı
Cemâli şem' ü ruḫ-ı tâb-dârı âteşdür

N'ola yir itse maḥabet derûn-ı sînemde
Semenderüñ beli cây-ı ḳarârı âteşdür

Ciger-güdâhte-i nâr-ı iştiyâḳ oldı
O şem'i şu'le-ruḫuñ intiẕârı âteşdür

Ġurûr-ı vaṣlı ḳo Ṣâbit firâḳı da fikr it
Şarâb-ı ġuṣṣa-zedânuñ ḫumârı âteşdür

79

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Lisân-ı ḫalḳda heb zülf-i müşg-sâyesidür
Ḥadîṣ-i dûr ü dırâzı yılan hikâyesidür

Raḳîbe şetmini taṣrîḥ idüp o şûḫ-ı ẓarîf
Baña ṭoḳındırıyor nüktesi kinâyesidür

Yine efendisi rinde temerrüd itmişdür
Raḳîḳ-i şîşe boğazında lâle râyesidür

Bu ḳaḥṭ-ı feyżde bir câm 'ışḳ iderse saña
O pîr-i muḥteremüñ pek büyük ḥimâyesidür

'Aceb mi żabṭ ide Ṣâbit bu kilk-i 'Abbâsî
Çeh-i devâtumı kim Zemzemüñ siḳâyesidür

80

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Füsun kim çeşm-i mest-i yâre lâf-ı iḫtisâs eyler
Ġazâl-ı dil degül âhû-yı ḳudsî iḳtinâṣ eyler

Sebû-yı dildeki ḫûn-âbeyi yâd-ı ḫaṭuñla 'ışḳ
Şarâb-ı miskit-âsâ ber-güẕâr-ı bezm-i ḫâṣ eyler

Muḳâbil eylemiş mir'ât-ı muḥmât-ı güli gerdûn
Yüzin penbeyle örtüp nergisüñ çeşmin ḫışâṣ eyler

Metâ'-ı derd virmiş 'âşıḳuñ dermânın almışdur
Ser ü sâmânın alsa cümle ol deyne taḳâṣ eyler

Ruḫuñ ıṭlâḳına ḫaṭṭ-ı hümâyûn eyleyüp iḫrâc
Dil-i maḥbûsı zındân-ı maḥabbetden ḫalâṣ eyler

Degül bârân-ı ġam âteş de yaġsa ḳaydı yoḳ Ṣâbit
O dil kim bâm-ı 'ışḳuñ zîr-i mîzâbın menâṣ eyler

81

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Derûn-ı sîne ki dâġ-ı kebûdı âteşdür
O şu'le-zâr-ı belâdur ki dûdı âteşdür

Sürûd-ı muṭrib-i ġam sûz-nâk ü muḥriḳdür
Nevâ-yı nâle-î pür-sûzı 'ûdı âteşdür

O âteşîn ruḫ-ı pür-tâbuñ 'ışḳına giydüm
Bu câme-i ġamı kim târ ü pûdı âteşdür

Ġam-ı ruḫuñla göñül şimdi şu'le dir işidür
Semenderüñ beli guft-u şünûdı âteşdür

'Aceb mi Ṣâbit-i bî-dil bürehne cism olsa
Yaḳar libâsı ser-â-pâ vücûdı âteşdür

82

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ẓann itme merḳadindaki seng-i mezârıdur
Ṭaş oldı ḳaldı ol bütüñ 'uşşâḳ-ı zârıdur

Sîm-i sefîd-î ḫâliṣe beñzer çeh-i zeḳan
'Ayniyle şehr-i Edrinenüñ Aḳ Pınarıdur

Her tâze naḫl-i gülşeni pîr-i sefîd iden
Berdü'l'-acûz mevsiminüñ ḳoca ḳarıdur

Gûyâ ġazâl-i mihr sihâm-ı şu'â' ile
Ol atıcı dilâverüñ oḳlı şikârıdur

Ma'ẕûr ṭut bu tâze gül-i naẓmı Ṣâbitâ
Endîşemüz ḥadîḳasınuñ yâd-gârıdur

83

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Perî-naẓarları teshîrde tekellüf ider
Cenâb-ı şeyḫe sözüm yoḳ güzel taṣarruf ider

Gönülde zaḫmını muḫtâc-ı merhem itdi diyü
Ṭabîb-i nâzı daḫi ġamzeye te'essüf ider

Raḳîb-i kâfire her gün gider temelluḳ ider
Faḳîre gelmeli olsa ṭurur tevaḳḳuf ider

Ġarîb ġurre-nümâdur hilâl-i ebrûsı
Hîç istiḳāmeti yoḳ dâ'imâ taḫallüf ider

Suḫen-şinâs bilür ḳadr-i dânişi Ṣâbit
Sözünde şâ'ir-i sâḥir niçün taṣsalluf ider

84

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Âdeme bî-kâr oturmaḳlıḳ ne müşkil kâr olur

Sûzeni maḳ'ad batar endâma nevk-i ḫâr olur

Ol ilik gibi reg-i sâ'id ki var sâzında da
Rûde-i şiryân-ı nabżum sâzına evtâr olur

Örnegi alınmamışdur destmâl-i megrinüñ
Başmadur naḳşı 'arûs-ı 'âlemüñ düşvâr olur

Pîşesi heb cân virüp cân almadur erbâbınuñ
Ḫalḳ cân bâzârı dirler bizde bir bâzâr olur

Ârzû-mend olma teşrîf-i ḳudûm-ı dilbere
İntiẓârı ḫaml-i ḥicrândan girân bir bâr olur

Geç yârândan ki 'ırḳ-ı cebhesi bir oḳ diseñ
Bâd-ı ḥışm-engîz-i ḫiddetle şişer bûnbâr olur

Ökçe itdükçe lekedle dil-rübâ-yı tünd-ḫû
Çehre-i 'âşıḳ ayaḳ ṭaşı gibi evkâr olur

Derd-mendüñ ceyb-i reşkinden sirişk âmâdedür
Ol gül-i ter rûy-ı aġyâra ṣırıtsa zâr olur

Ḳaldurınca bî-dimâġ olduḳ raḳîbüñ lâşesin
Kâfirüñ hem zinde vü hem mürdesi murdâr olur

Ṣâbitâ bir bâdeden nûş eyle kim mestânesi
Ṣubḥ-ı maḥşer ḫalḳ-ı 'âlem mest iken huşyâr olur

85

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Pergâr-ı sun'un evveli ahir degül midür
Asâr-ı münkinât devâ'ir degül midür

Dôlâb-ı iltifât-medâr-ı Muhammedî
'Asi suyında ümmete dâ'ir degül midür

Alûde sâdeñi leke-şû-yı sirişke vir
Telh-âb-ı tevbe hasm-ı kebâ'ir degül midür

Münkirlere i'âde-i ma'dûm sûreti

Mir'ât-ı nev-bahârda zâhir degül midür

Ol serv-ḳâmetüñ bu ḳadar bâr-ı cevr ile
Taḥmil-i minneti bize aġır degül midür

Âlüfte-teşne ḫûşe-i engûr kâsede
Ṣavmı fedâ idüp ṣıḳacaḳ yir degül midür

Ṣûretdedür ta'addüd-i emvâc Ṣâbitâ
Ma'nâ-yı baḥr-ı vaḥdete baḳ bir degül midür

86

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ṭurrañ Boğaz Yaḳasına düşmiş ḳarasıdur
Sîneñ gümüş didükleri şehrüñ ḳażsıdur

Sulṭân-ı 'ışḳ açıḳda bulup ḳayd-ı sîneñi
'Uşşâḳa ḫâṣṣ baġlamış Aḳşehir Ovasıdur

Maḥṣûl-ı dâġı kesmi ile cism-i bürehnenüñ
Vâlî-i mülk-i miḥnete ḳaftân bahâsıdur

Bîzî-i berf ider dime pervîzen-i ḳażâ
Geldi daḳîḳi Yerkökinüñ iştirâsıdur

Ol nûr-ı dîde perde-i aḥdâḳ-ı nûrdan
Pîrâhen itse câmesinüñ cñ ḳabâsıdur

Ef'î-i ṭurradur dolaşan ġâfil olmasun
Kâkül ki 'andelîb-i maḥabbet yuvasıdur

Ṣâbit ḥaṣîra dönse de endâmı zâhidüñ
Ol mâsivâ fırîftenüñ bûriyâsıdur

87

Mefâûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Bir yâr içün aġyâra tevellâ ne belâdur
Bir ṣıḥḥat içün derde müdâvâ ne belâdur

Dendân-ı ṣabî gibi ne bitmez işimüz var
Bir loḳma içün ḫalḳa temennâ ne belâdur

Ṣıḥḥat gibi bîmâr-ı ġama geç geliyor âh
Öldürdi bizi nâz-ı ṭıbbâ ne belâdur

Bayrâma yetişdür diyü fetvâyî-i yârı
Zeyde tek ü pû 'Amre taḳâżâ ne belâdur

Her târ-ı nesîcinde reh-i fitne nümâyân
Kâfirde firengî dîmi dîbâ ne belâdur

Çün ebrû-yı emvâcı ider firḳate îmâ
Adı batacaḳ mevcli ḫârâ ne belâdur

Ṣâbit bize enfâsı ḥisâb üzre virürler
Bir müft ṣoluḳ yoḳ ya bu ġavġa ne belâdur

88

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bir âfet-i düvâzdeh sale olup dûçâr
On iki yılda bir düşeş atdı bu baḫt-ı zâr

Gerd-i melâl-i dil gibi ol ḫaṭṭ-ı müşg-bîz
Ḥüsnüñ tozıtdı ḫâṭırına gelmesün ġubâr

Künc-i ġamuñla ülfete telmîḥ idüp baña
Bir gûşe itdi ġamze-i mest-i kirişme-kâr

Şeh-bâz-ı çeşmi ḫâb-ı teġâfülde gösterüp
Ḳuş uyḫusile murġ-ı dili aldadur o yâr

'Aks-i sevâd-ı dîde-i ḥayret nigâhıdur
Mir'ât-ı rûy-ı yârdaki ḫâl-i müşg-bâr

Şeftâlûlar virürdi ki bûseñ gibi leẕîẕ
Olmasa serv -i nâzuña ey şûḫ mîve-bâr

Bir başma perniyân ile örterdi Ṣâbitâ
Çignetse esb-i nâza mezârum o şehsüvâr

89

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Feûlün

Ḥüsnüñ temellük-i dile ḫayl ü ḫaşem çeker
Zülfüñ siyâh sancaḳ ü ḳaddüñ 'alem çeker

Âşûb-ı bâz-ı ġamze ki çeşmüñ ḳolundadur
Ṭınmaz maḥabbet ehli de herkes elem çeker

Kâlâ-yı bûse almadı cân belki ḳurtulur
Her ne çekerse düzd-i dil-i mültehem çeker

Bir mü'min olsa âh ipin çekse kâfirüñ
'Âşıḳ raḳîbden nice bir derd ü ġam çeker

Güncişk-i rûḥ mużṭarib olmış fiġân ider
Mâr-ı şikâf-pîşe-i emmâre dem çeker

Söylen şu genç yoldaşa heb iḫtiyârlar
Döymez bu vaż'a yola çekerler sitem çeker

Ey mâh-pâre derd-i derûn tâ cigerdedür
Şâbit faḳîr ḫaylî zemândur verem çeker

90

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Şirket-i maḫlaş ile târ-ı ḫıṭâyî-i ḥaşîr
Hîç mümkin mi ola telli ḫıṭâyıya naẓîr

Boynuña alma günâhın bu ḳadar 'uşşâḳuñ
Setr idüp gerdeni mânende-i şâl-ı Ḳışmîr

Ḳılca ḳaldı kemer-i tevbemüzi gevşetdi
Mûy-ı dildârda o sıḳma miyân-bend-i ḥarîr

Sen a şeyṭân o perî-ṭal'ata vir iġvâyı
İstemez 'âşıḳ-ı âlûde de yoḳdur taḳṣîr

Gördüm eṭrâfın alup geçdi gürûh-ı rindân
Mestler muḥtesibi şandum iderler teşhîr

Surçenüñ mest diyü ayaġın almaḳ ister
Görmedüm ben bu ayaḳ nâ'ibi gibi şirîr

Şâbitâ ḥücre-i tenginde uzandı yatdı
Eyleyüp ḳabr 'aẕâbın bize vâ'ıẓ teẕkîr

91

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Her şubḥ ol zehirlik için rind varıyor
Pîr-i muġân yanında boġazın otarıyor

Reng aldı gibi 'ârıż ü ruḫsâr-ı yârdan
Verd-i sefîd ü surḫ ḳızarup bozarıyor

Sâḳî görince zülfüñi sevdâm depreşür
Ayaġına düşem gibi çeşmüm ḳararıyor

Ol bâġ-bân bizüz ki şu mîzân-ı dîdeden
Ḫûn-ı cigerle bâġ-ı çeşmüm ḳararıyor

Şafrâsı mı bulandı hevâ-yı ḫazândan
Günden güne ruḫ-ı çemenistân şararıyor

İşletdi şeyḫ-i bâde ḫarâbât 'imâretin
Heb şarṭ-ı vâḳıf üzre pişirüp ḳotarıyor

Şâbit göñülde ḳalmadı bir şey'e raġbetüm
Ża'f-ı heremle cümleden insân farıyor

92

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Dilberdeki sûz 'âşıḳ-ı dîvânede yoḳdur
Şem'üñ eser-i âteşi pervânede yoḳdur

Ümmîd-i yek-şemme-i luṭf olmasun 'âşıḳ
Bûyâ-yı vefâ kâkül-i cânânede yoḳdur

Ey sâḳî anuñ neş'esi göñlümce degüldür
Câm-ı lebüñüñ ḫâlıcı peymânede yoḳdur

Bir ḫayli zemândur o perî-çihre görinmez
Gûyâ o perî-çihre perî-ḫânede yoḳdur

Gül-geşte surâḡ-ı reh-i vâdî-i cünûndur
Dîvâne gönül gûşe-i vîrânede yoḳdur

Dâm-ı ser-i gîsû-yı girih-gire mi düşdi
Şeh-bâz-ı şikeste-per-i dil nâlede yoḳdur

Taḥsîn suḫen-i Şâbit-i i'câz-ṭırâza
Kim lehcesi bir şâ'ir-i ferzânede yoḳdur

93

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Olam tâ-key giriftâr-ı dü-şâḫ-ı ṭurra-ı ṭarrâr
Çevir başıña âzâd it beni şeng-i felâḫan-vâr

Degül dürdî-mînâ bezm-i 'işretde ḳıyâmından
Ayaḡına ḳara şu indi ey sâḳî-i ḫôş-reftâr

Miyân-ı küştegân-ı 'ışḳda eglenmedi ḳaṭ'â
Geçüp oturdı ṣadr-ı sîneye ol ḫançer-i zer-kâr

O bir altun oluḳdur pîr-i erbâb-ı ḫarâbâta
Yine aḳmazsa ṭamlar nâv-dân-ı ḫum-ı feyż-âṣâr

Benân-ı dest-i Şâbit gibi ḥall-i 'uḳde-i naẓma
İki dendânı ḳalınca çalışdı kilk-i gevher-bâr

94

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Ḫaṭuñ da gelse bize 'ışḳı iḫtiyâr düşer
Ḫaṭuñla nüsḫa-ı ḥüsne güzel kenâr düşer

İki ḳadem gidemezża'fını bahâne idüp
Ġubâr-ı maḳdemüñe 'âşıḳ-ı nizâr düşer

Düşünce nâfuña zerrîn kemer belż boşanur
Göreni ḳarâr idemez ey perî-'izâr düşer

Fütâdeler n'ola raḳṣ itse al eteklik ile
Etekleri ṭutuşur dîdeden şirâr düşer

Şaded ḳavâ'id-i dôlâbı bilmede yoḫsa
Şu kârgâh-ı maḥabbetde çoḳ şikâr düşer

Şu rûzgârda bu żevḳ her zemân düşmez
Nesîm-i gülşen eser sâḡara bahâr düşer

Ġarîbdür bu gönül ḥâli Şâbitâ çoḳ olur
Seḥâb-ı feyż yaḡarken dile ġubâr düşer

95

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Görüp ġalṭîde tâc-ı şeyḫi bir peymâne şanmışlar
Ridâsın pîşkîr-i şofra-ı mey-ḫâne şanmışlar

Mübârek subḥasıyla cübbe-i sûrâḫ sûrâḫın
Şikâr-ı ṭâ'irân-ı ḥüsne dâm ü dâne şanmışlar

Ġalaṭ-kârân-ı ebnâ-yı zemân muḡ-beçe şûḫı
'Azîze ma'nevî ferzend iken bîgâne şanmışlar

'Aceb güstâḫlardur heb bu kec-fehmân-ı şûret kim
Şarâb-ı ma'nevî medhûşını mestâne şanmışlar

Şarâb içmek güzel sevmek gibi şeyḫüñ ḫuşûşında
Ne şanmışlarsa Şâbit cümle güstâḫâne şanmışlar

96

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Bu ṭûl-ı va'ẓa döyer mi dimâḡ uzatmasalar
Ḥikâye cerre çıḳar bî-mesâḡ uzatmasalar

Zebân-ı ṭa'ne dirâz eyleyüp ḫarâbâta
Mürâ'iyân-ı vilâyet ayaḡ uzatmasalar

Ḥadîṣ-i ṭurrayı taḥvîl idüp de n'eyler
Biz itmişüzdür o ḳîldan ferâḡ uzatmasalar

Fürûğ-ı câm ile gördi reh-i neşâṭı gönül
Ḳalurdı ẓulmet-i ġamda çerâğ uzatmasalar

Çemende ġonca gibi ṭay-yı nat' idüp Ṣâbit
Ḳumâş-ı nâzı bütân faṣl-ı bâğ uzatmasalar

97

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ṣanma kim râḥat-i dil devlet ü iḳbâldedür
Bâr-ı miḥnet götüri gerden-i ḥammâldedür

Vâj-gûn baḫt ile dil-beste-i gîsû olma
Dönme ol düzd-i nigûn-sâra ki çengâldedür

'Âşıḳın ḳoynına girmezdi o şûḫ-ı raḳḳaṣ
N'işlesün ṣıḳleti var sâ'ati dellâldedür

Tevbeler mi ṭayanur muġ-beçe-i bed-meste
Bir eli câm ü biri ḳabża-i pinyâldedür

Ẕâkir-i ḫûb-nefes şeyḫi İlâhîye ṣoḳar
Ṭurma şeyṭân gibi endîşe-i ıdlâldedür

Bî-zebândur bilen elfâẓ-ı luġat-ı 'ışḳı
Bu lisân merdüm-i gûyâda degül lâldedür

Kim bulur Nâbi Efendi gibi heb tâze ḫayâl
Feyż-i Ṣâbit yine pîrân-ı kühen sâldedür

98

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ṭurra vü ġamzen lebüñ bezminde diller başdırur
Zülfüñ ol âşûbı dâmân ile örter başdırur

Açdı yügrük bayrağın gönderdi ceyş-i kâkülün
Hîç degül vâlî-i mülk-i fitne bir yir başdırur

Bir ḳuloğlı âfeti ḳundaḳ bıraḳdı cânuma
Ağlamam ol âteşi bu dîde-i ter başdırur

Merd odur bintü'l-'inebden ġayri bezm-i ḫâṣına
Hîç ne 'avret uğradur ne pây-ı duḫter başdırur

Berdden lerzân olan naḫl-i güli terletmege
Berf ile örter sipihr-i mihr-perver başdırur

Çiftesin ṭağıtmaḳ ister şîveden tek ṭurmayup
'Âḳibet 'uşşâḳı esb-i nâza dilber başdırur

Ṣâbitâ pek köhnedür bu âsiyâb-ı rûzgâr
Heb bizi bir gün döşer ḫâke berâber başdırur

99

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Nâr-ı ġamuñla ḳalb-i muḥaḳḳar kebâb olur
Eşküm şu sepse üstine ber-ter kebâb olur

Ḳuḳnûs-ı âşiyân-ı maḥabbet degül midür
Kendi demile 'âşıḳ-ı mıẓṭar kebâb olur

Tennûr-ı çarḫda tef-i ahumla miḥverüñ
Ṣevri hemân Ḥamelle berâber kebâb olur

Bu tâb-ḫâne maṣṭaba-ı 'ışḳdur gönül
Diller şerâb-ı nâb ü cigerler kebâb olur

Ṣâbit şeh-i bahâra ser-i 'andelîb-i zâr
Ḳuşbaşı bir laṭîf-i müdevver kebâb olur

100

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Dü çeşmüm ṭas-ber-kef şehr-i ġam saḳḳâlarındandur
N'ola ḫûn olsa âbı Kerbelâ ṣaḥrâlarındandur

Ağırmaz muḥtesibler ṭarafından başı ḫammâruñ
Anuñ derd-i seri bed-mestler ġavġâlarındandur

Semend-i şîve mülküñ olduğına ḥâl şâhiddür
Ṣıṭabl-ı ḫâṣṣ-ı sulṭân-ı ḥüsn tamġâlarındandur

Devâ-yı miske girmez derd-mend-i 'ışḳa em olmaz
Ḫaṭ-ı la'lüñ ki ḥüsn eczâsınuñ a'lâlarındandur

Saña ṭoġrı ḫaber dil bir gül-i ra'nâya mâ'ildür
Ki ġonca aġzı egri vâlih ü şeydâlarındandur

İki sen-bûse-i la'lüñle şafrâ-küşlük ümmîdi
Gürisne-çeşm-i dîdâra cünûn sevdâlarındandur

N'ola Ṣâbit de vâdî-i ġazelde peyrevi olsa
Cenâb-ı 'ârifüñ kim maḥmidet gûyâlarındandur

101

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Bir âh itsem ḥicâbından 'iẕâr-ı dil-rübâ terler
Nefesden gûyiyâ âyîne-i rûşen-cilâ terler

Gül-i ḥamrâ-yı şebnem-dâr-ı gülşen ter düşer cânâ
Ḳaçan ol âteşin ruḫsâre-i gülgûn-nümâ terler

Sürer muşkûda Pervîz ile Şîrîn câm-ı Gülgûnı
Firâz-ı bî-sütûnda kûhken ṣubḥ u mesâ terler

Firâḳ-ı bezm-i Cemle ġarḳa-i ḫûn-âbe-i dildür
Dime meclisde mînâ-yı şarâb-ı dil-güşâ terler

Zemîn-i tâzede bir ter ġazel ṭarḥ eyledüñ Ṣâbit
Naẓîre söyleyince ḫayli yârân-ı ṣafâ terler

102

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Mecrâ-yı çeşme-i dile gâhî ḫalel gelür
Mizân-ı dîdeye çıḳarılsa güzel gelür

Limân-ı şevḳ bir deñiz altı maḥal imiş
Zevraḳçe-i neşâtuma meve-i kesel gelür

Ol kebke yem döküp 'amel-i şayda başlasam
Erbâb-ı zerḳden yanuma bir 'amel gelür

Aġyâr ile cidâli ḳo teşrîf-i yâr içün
Anı getürmenüñ yolı var bî-cedel gelür

Pîrâye-i 'arûs-ı ma'ânîye Ṣâbitâ
Ḫôrşîd-i feyż ṣa'ṣa'asından tel•gelür

103

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Fâilün

Şemîm-i zülf-i nigârı ki misk-i Rûmîdür
Ḳoḳutmayan dil-i miskîne baḫt-ı şûmıdur

O deste çûpe-i nüh ṭob ile çemen-zârun
Temâm sünbül-i jülîde ser-ḫurûmidür

Benüm ḫilâl-i simâ'da ḳulaġuma çalınan
O nev-şüküfte gülüñ müjde-i ḳudûmıdur

Suḳût-ı eşki gönül rif'at-i sitâre bilür
Delîl-i devleti üftâdenüñ nücûmıdur

Devât-ı surḫ yeter baña bâġ ey Ṣâbit
Midâdı şîre yerâ'-r teri kürûmıdur

104

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ol ḫaṭ ki kendüyi ruḫ-ı dilberde gösterür
Bir hâle şeklini meh-i enverde gösterür

Nev-ḫaṭṭ-ı 'anberîni olup ḫaclegâh-ı ḥüsn
Virmez ḫarîm-i ḥüsnine yol perde gösterür

Düşse ḫayâli gönlüme gûyâ cemâlini
Mir'ât-ı ḫoş-nümâ-yı Sikenderde gösterür

'Âşıḳ odur ki ülfetî-i nâr-ı 'ışḳ olup
Kendin hemîşe şekl-i semenderde gösterür

Seyr it suḫen-ṭırâzî-i ter kilk-i Ṣâbiti
İ'câz-ı naẓmı bu ġazel-i terde gösterür

105

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Sebûki bezm-i şarâbuñ nedîm-i şengulıdur
Aġırlıġ ile sebük-rûḥ bir deli ṭolıdur

Begüm o ḫançeri alçaḳ tutar dimez ki geçer
Maḳâm-ı ṣadr-ı dil ü câna oturur yolıdur

Yir ile almış iken â ü tâb-ı ḥüsnini teb
Yine ne mertebe şeftâlû-ı zeḳan ṣulıdur

Şu ḳayd-ı esrden âzâd şanduġuñ gönlüm
Şeh-i serîr-i cefâ bir ḳul oġlınuñ ḳulıdur

Semend-i nâz sürüp ḳanġısı alur Şâbit
Gönnül şu şâhsüvârân-ı ḥüsnüñ ögdülidür

106

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Eşk-i pür-ḫûn ne vaẓîfeñ senüñ ey mihr-i münîr
Cihetüm oldı benüm beste-i mîzân-ı ḥarîr

'Âşıḳ-ı ḫaste-dile 'ârıża eksük degül a
Ḫâne-i ḳalbi 'Avârızda mı olmış taḥrîr

Ḳapdıguñ muṣṭalaḥât ile bilinmez 'irfân
Ḳalb-zen ḥâle çalış ḳâl ile olmaz iksîr

Tâ'ib ol tâze iken ḳuvvet-i nefs ü şehvet
Mürde keyvân mı i'tiḳâd idersin a faḳîr

İḫtilâṭa ḳomayup nefs ile rûḥı idelüm
Mîm-i mustaḥkem ile bâb-ı cevârı tesmîr

Kelbi de ma'rifetu'llah yabanlarda ḳomaz
Ḳıṣṣa-ı Kehf beyân itdi naḳîr ü Ḳıtmîr

Mey-i ma'nâ ile pür ẓarf-ı suḫen Şâbit
N'eylerüz boş sözi mânend-i sebû-yı taṣvîr

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

107

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Böyle giderse baḫt-ı siyeh kârdan ḳalur
Bir ḥâli var mıdur ya şeb-i târdan ḳalur

Tâ ḳaṣr-ı vaṣla dek gider ol şûḫ-ı bî-vefâ
Ẓann eylemem ki bir ḳadem aġyârdan ḳalur

Ey naḫl-i nâz gitme ki serv-i revân-ı bâġ
Cilveñ görürse ḥâlet-i reftârdan ḳalur

Kessüñ lisân-ı ḳâlini biñ kerre 'âşıḳuñ
Şanma zebân-ı ḥâl ile güftârdan ḳalur

'Âşıḳ bu pây-ı âbile-fersûd-ı 'ışḳ ile
Râh-ı viṣâl-i yâr-i sitem-kârdan ḳalur

Şâbit cihânda ölmez o ṣâḥib-selîḳa kim
Ardınca ceste ceste bu âṯârdan ḳalur

108

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Gözden bu ḫâk-râhını maḳṣûd sürmedür
Çeşm-i mukaḫḫali naẓarından düşürmedür

Gîsûsı gibi elde siyeh dest-mâlinüñ
Heb târ ü pûdı rişte-i sevdâdan örmedür

Nerm itmedin o seng-dili âteşin demi
Ṣâḥib-nefes geçindügi ney-zen üfürmedür

Pervâz ider hevâ-yı vilâyetde müdde'î
'Uḳâb-ı yek-perende-i nefse uçurmadur

Şâbit gözüñde şaḳla ġubâr-ı güẕergehin
Bi'llâhi semti bâd-ı ṣabânuñ süpürmedür

109

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Zaḫm urup pâyine çıḳmadı ayaḳ seyrine yâr
'Âşıḳuñ ayaġına balta uruldı tekrâr

Ḳaṭ' idüp dest-i temennâyı der-i dilberden
Bu bahâneyle kesildi hele pây-i aġyâr

'Âşıḳuñ maḳṣad-ı aḳṣası ḳadem-renceñdür
'Özr-leng eyleme ey serv-i ḳıyâmet-reftâr

Başma gül-mîḫ-i der-i yâre dilîrâne ḳadem
Bir ṣaḳatlıḳ getirürsin ṣaḳın ey 'âşıḳ-ı zâr

Şâbitâ ḳaṭ'-ı ümmîd it heves-i vuṣlatdan
Kesdi ayaġını meclisden o şûḫ-ı mekkâr

110

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Râz-ı kedû-yı bâde derûnında ṣaḳlıdur
Mey-ḫâre ile pîr-i muġân bir ḳabaḳlıdur

Ser-menzil-i neşâṭa daḫi vâṣıl olmadın
Rinde yeter şürâḫi ki şâṭır ayaḳlıdur

Ḥâl-i siyâhuñı n'ola tellerse mâşıṭa
Câna ġıdâ-yı ehl-i maḥabbet varaḳlıdur

Ol 'ârıż-ı sefîd ü ruḫ-ı âlüñi görüp
Ṣandum ki hem-'inân ḳızıl ile aḳlıdur

5 Bu ḥoḳḳa-i devât-ı siyeh-kâse Şâbitâ
Sevdâ-yı zülf-i yâr ile ḳara çanaḳlıdur

111

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Müdâm ṣoḥbetinüñ ḫâst-kâr ü ṭâlibidür

Şürâḫı meykeşüñ aġzı ḳoḳar muṣâḥibidür

Gül-i sefîd der-i bûstânda 'urf giyüp
Bahâr ḥâkiminüñ şimdi bâb-ı nâ'ibidür

Saña beyân ideyüm ser-güzeşt-i 'uşşâḳı
Şımâḫ-ı cânuñı ṭut evliyâ menâḳibidür

Bu dâr-ı dehrde Manṣûr gibi dil-şudenüñ
Firâz-ı dâr-ı belâ erfâ'-ı merâtibidür

Yazarsa maṣraf ü îrâdını n'ola Şâbit
Yerâ'a mîr-i kelâmuñ ḫâzîne kâtibidür

112

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

O naḫl-i nev-demîde ki bâlâ-keşîdedür
Nûr-ı basîṭ-i bâṣıradan âferîdedür

Gûyâ ki bağıra şara ḳalḳar nesîm ile
Serv-i revânumun yine dâmânı çîdedür

Çeşmün degül ġazâl-i ḫâyalin şikâr içün
Râh-ı talebde dâmgeh-i dîde dîdedür

'Işḳ ile pâre pâre olur üstine hezâr
Bilmez ki ẕeyl-i 'ismeti verdüñ derîdedür

Ser-keşlik itmeyüp de boyun egse 'âşıḳa
O nev-nihâl-i ḥüsne ḫıṣâl-i ḫamîdedür

La'lüñdedür ḥalâvet-i îmânı 'âşıḳuñ
Ḥaḳḳâ ki 'abd-i mu'mîn-i ḫâliṣ 'aḳîdedür

Yârân pesend olursa sözüm n'ola Şâbitâ
İnṣâf ü Ḥaḳ budur ki be-ġâyet güzîdedür

113

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Ne sensüz 'âşıḳ-ı zâra ḳarâr ḳâbildür
Senüñ cefâna nc ḫod ışṭıbâr ḳâbildür

Efendi himmetüñ olursa manşıb-ı 'ışḳa
Yirinde pâye ile i'tibâr ḳâbildür

Derûn-ı kîse-i dilde nihân idüp dâġuñ
Riyâl-i derd ü ġamı iddiḫâr ḳâbildür

Züyûf-ı nuḳre-i eşküñle şanma ey ḫâce
Bu şehrbend-i maḥabbetde kâr ḳâbildür

Hezârı añsa ne var ġonca-ı çemen Şâbit
Şu berg-i sebz ile bir ber-güẕâr ḳâbildür

114

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

O mâlikler ki bir Yûsuf-' iẕârı nûr bulmışlar
Zenaḫdânında çâh-ı miḥneti maḥfûr bulmışlar

Mey-i Kevşerle pür bir kâse-i yâḳûtdur la'lüñ
Ḫitâm-ı misk ile maḫmûrlar memhûr bulmışlar

Dehân-ı gül-şeker terkîbüñe nisbetle sulṭânum
Leb-i Şîrîni erbâb-ı tabî'at şûr bulmışlar

Tefaḳḳud eyleyüp güller ḥezâr-ı zâr ü bîmârı
Ser-i ḫâkister-i miḥnetde pek rencûr bulmışlar

Görüp zülfin ruḫunda râst ol meh-pârenüñ 'uşşâḳ
Uṣûl-ı çenber-i nev-besteyi mâhûr bulmışlar

Bu vâdîde söz bulmaḳ da Şâbit pehlevânlıḳdur
Bulanlar bâzû-yı endîşesin pür-zûr bulmışlar

115

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ṭurra-ı nev-beste kim ḥüsnüñ muḳanna' gösterür
Bir firengî çînidür şekl-i müberḳa' gösterür

Nergisüñ maḫmûrî-i çeşmin görüp gülzârda
Lâle pür-bâdeyle bir câm-ı muraṣṣa' gösterür

Çâr-ṭâḳ-ı iltifât-ı yârdan düşmiş göñül
Çehre-i zerdüm o mecrûḥa muşamma' gösterür

Şem'-i meclis şevḳ-i ruḫsâruñla tâc-ı zer giyüp
Kendüyi sulṭân-ı iḳlîm-i Muşa'şa' gösterür

Bâġ-ı naẓma Şâbitâ reşḥ-i beyânum şu virüp
Hem muvaşşeḥ hem müreşşaḥ hem muşanna' gösterür

116

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ġamzeñ öldürdi beni müjgânuña isnâd ider
Müdde'â-yı ṭurra-ı ṭarrâr ile işhâd ider

Çeşm-i ḫûn-rîzüñ dil-i mecrûḥa bir kâr ider
Anı ne tîġ-i ḳażâ ne deşne-i cellâd ider

Cennet-i ruḫsârda ol dâne-i Âdem-firîb
Ḫirmeni ṣabr ü ḳarâr-ı 'âşıḳı ber-bâd-ider

Mülk-i ḫüsne şâh olaldan ol şeh-i cevr ü sitem
Pây-i taḫt-ı dil ḫarâb oldı 'aceb bîdâd ider

Şâbitâ bu gevher-i nâ-süfte-i naẓmuñ felek
Zîver-i gûş-ı hilâl-i çarḫ-ı bî-bünyâd ider

117

Mefâlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İtsem didüm cemâlüñe ey bî-vefâ naẓar
Ol şûḫ-ı mevlevî didi 'âşıḳ ṣafâ-naẓar

Didüm ḥabâb-ı câm gibi çatlasun gözüm
Çeşm-i ḫiyânet ile idersem saña naẓar

Sûsenle nergisinden efendi bu gülşenüñ
Ya dil değer o ġonca-i ra'nâya ya naẓar

Her üstüḫân-ı cism-i nizârında ḥaḳḳı var
Görmez mi mübtelâñı següñ ey ḥümâ-naẓar

Tekrâr idüp nigâhını n'eyler o tünd-hû
Bî-hûş ḳıldı Ṣâbiti ol ibtidâ-naẓar

118

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ġubâr-ı pâyine düşsem o mâh muḫber olur
Nişân-ı na'lçe-i kefşi dâl ḫançer olur

Gönül bu âteş ile meclisinde sulṭânum
Gül-âbdan olamazsa laṭîf miçmer olur

Gül-i 'izâruñı bir ḳat 'araḳ da derletse
Çiçek ṣuyı gibi hem tâze hem mükerrer olur

O naḫl-i nâz etegi belde bir nihâl olmış
'Aceb mi dâmen-i serv-i sehi müşemmer olur

Ḳumâş-ı naẓmuma bir toz mı ḳondurur Ṣâbit
İzâle eylemege âfitâb sünger olur

119

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Raḳîb râh-güẕâruñda ḫâk olur toz olur

Ġubâr-ı ġam getirür ṭab'a ḫalḳda söz olur

O nûr-ı bâṣıra kim 'azm ide temâşâya
Ten-i nizârda her dâġ-ı tâze bir göz olur

Bir iki beñ koya meşşâta ṭarf-ı bîniye
O mâh-rû güzelüñ ḥüsni bir iken yüz olur

Şu Ḫüsrevâne muḳavves kemân-ı ebrûya
Şiken şiken girih-i nâz 'anberîn toz olur

Taḥammül eyleyemez âh ü eşk-i ḫûn-bâra
O lebleri nemekîn dilrübâ erir tuz olur

Ġazelde şarṭ-ı suḫen iḫtişârdur Ṣâbit
Maḳâl-i ehl-i hünerdür bu az olur öz olur

120

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dendân-ı raḫne-dârı ki cevher miṣâlidür
Çıḳmış Gedik Muḥârebesinden Celâlîdür

Mennûn idük vücûdını ḳaldursa rûzgâr
Ṭurrañ bu kişverüñ sebeb-i iḫtilâlidür

Yatduḳca ḫâb-ı nâza o serv-i revân hemân
Ḳaddi serây-ı vaṣla döşenmiş nihâlîdür

Fikr eyledükçe la'l-i şeker-ḫand-i nâzuñı
Sînem nebât-ḫâne-i Mışruñ ḫayâlidür

Maḥrem degülse şeyḫe görünmek ḥarâmdur
Bintü'l-'ineb ki pîr-i muġânüñ ḥelâlidür

Bûy-ı vefâ ümîd olunur gül bu bâġda
Âl-i Muḥammedüñ gül-i bâġ-ı cemâlidür

Ṣâbit ne denlü dil-siyeh-i cürm iseñ n'ola
Ümmîdimüz Muḥammed ü Aṣḥâb ü Âlidür

121

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Vâ'iẓüñ bunca 'aḳârat ile irfânı mı var
Ki ḫarâbâta ḳoya ḫânı mı dükkânı mı var

Ṭâḳ-ı ebrûsına ḳandîl idecek cânânuñ
'Âşıḳuñ başı ṭumanlı dil-i sûzânı mı var

Şeyḫ bir keşf ile mi ṭuydı maḳâl-i mesti
Söz yetişdürmege mey-ḫânede şeyṭânı mı var

Pây-ı şûmın bu gice ḳalduruyor mektebden
Ḥâcenüñ ḳalduracaḳ bir meh-i tâbânı mı var

Şâbitüñ tâze şu beş beyt ile ehl-i dilden
Bir cevâb istemege pençeli fermânı mı var

122

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Âşıḳuñ dûzaḫa bir vaḳf olacaḳ cânı mı var
Ġallesi kül-ḫana işler dil-i sûzânı mı var

Üştür-i ġussayı ḳaldurmaḳ içün ḫâṭırdan
Çekelüm at ḳulaġı mı deve tabanı mı var

Beñzinüñ ḳanı gelür vechi ile bâde içer
'Âşıḳuñ beñzine bâdeyle gelür ḳanı mı var

Neyedür nâzişi Rıḍvân-ı behiştüñ cânâ
Dehenüñ gibi sımâtında nemek-dânı mı var

Şaḥneden pîr-i muġân muġbeçesin mi ṣaḳınur
Yoḫsa şeyṭân alacaḳ kâfirüñ îmânı mı var

Ḥażret-i Nâbî-i üstâda naẓîre dimege
Şâbit-âsâ Ḥal ebüñ merd-i suḫen-dânı mı var

123

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Taḥrîr-i mâcerâ da dil-i ḫâmeden geçer
Neşşâfdur mürekkeb ise nâmeden geçer

Ḫôy-kerde rûy-ı yâri görince ḥicâbdan
Şebnem degül gülüñ teridür câmeden geçer

Bir kez ḫadeng-i ġamzeñ ile ḳan yalaşmaġa
Her dem derûn-ı 'âşıḳ-ı ḫod-kâmeden geçer

Geçmez göñül o çenber-i pür-tâbdan 'azîz
Ḥalḳañ gibi şebîke-i hengâmeden geçer

Ancaḳ devât-ı Şâbite bir ser-fürû ider
Gûyâ ḳalem ṭevâbi'-i 'allâmeden geçer

Müftî-i ḫâfıḳayn ki faẓlın beyân idüp
Söz heb ḫayâl-i mihbere vü ḫâmeden geçer

124

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Nesîm-i kûyı bize kuḥl-ı Işfahân mı virür
Zemâne ḥâcısı yârâna armaġan mı virür

Misâl-i post çıkarmazsa kışı sırtından
Ġarîbe şehr-i maḥabetde ḫâncı hân mı virür

Dem-i sirişki ile ṭutmayınca mâyesini
Bizüm bu ḳanlı furûn bî-nevâya nân mı virür

Mü'ezzin-i çemene nuḳre virmese şebnem
Çıḳup minâre-i serv üstine ezân mı virür

Niçün terennümine ḫarf atar te'emmülsüz
Gelû-yı bülbüle ta'yîni bâġbân mı virür

Göge çıḳarmayıcaḳ dûd-ı sünbül-i âhı
O ġonca-fem bize bir lûle-i duḫân mı virür

Bunı müfessir-i nûr âyeti bilür Şâbit
Güle zemîn mi virür feyżi âsümân mı virür

125

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Mey-i 'işret var ammâ sâḳî-i meh-sînemüz yoḳdur
Anuñçün neşve-i keyfiyyet-i dirînemüz yoḳdur

Biz ol ṭıfl-ı sebaḳ-ḫân-ı debistân-ı cünûnuz kim
Ümîd-i ruḫṣat-ı âzâdî-i âẕînemüz yoḳdur

'Aceb mi âteş-i hicrâna 'uryân ten olup girsek
Bizüm pervâne-âsâ ḫırḳa-ı peşînemüz yoḳdur

Tehî-âgûş ü ḥırmân-der-baġal bî-kevkeb-i 'ışḳuz
Felekde hâle-veş bir dilber-i . ch-sînemüz yoḳdur

Şeker-güftâr-ı naẓmuz Şâbit ammâ söyledür var mı
Suḫen-gû tûtî-i ḫoş-lehceyüz âyînemüz yoḳdur

126

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Geçürse menzil-i dilden varur cigerde arar
Ḫadeng-efken-i ġamzeñ oḳın ilerde arar

Daḫi ne perdededür 'ışḳı bilmiyor muṭrib
Henüz dest-i taḥayyürle perde perde arar

Efendi mebḥaṣ-ı rûḥı lebüñ Şifâda bulur
Niçün ferâ'id-i dendân gibi Dürerde arar

Ḳulûb-ı ḳâsiyede cüst ü cûy-ı feyż iden
Ṣuyı ḥicârda mersûm kûzelerde arar

Cenâb-ı yâr der-âġûş iken niçün Şâbit
Şikeste-pây-ı irâdetle ġayri yirde arar

127

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Mişkât-ı maḥabbet ki fürûġ-ı ezelîdür
Efruḫte-i lâmi'a-i lem-yezelîdür

Farḳında ḳızıl bayraġıdır âteş-i âhı
Mecnûn bu ocaḳda sürinür eski delidür

Rencûr-ı ġam 'illet-i bîmârî-i bârîk
Ser-rişte-i ümmîdüm olan ince belidür

'Işḳuñ sipeh-i bâriḳâ-ḳafılânına nisbet
Behrâm-ı zirih-pûş-ı felek bir çelebîdür

Sâḳînüñ elinde o ḥabâb-âver ayaġı
Görür gözidür encümenüñ ṭutar elidür

Şâbit eşer-i ḫâşına pâsüḫ ṭaleb eyler
Fâ'iḳ ki cihân-ı hünerüñ bî-bedelidür

128

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Nâlânı rîş-hand-ı gül işmişdi dilfigâr
Bir başka sancı oldı dil-i 'andelîbe hâr

Gördükçe gonca körpelerin sîh-i hârda
Biryân olup kebâba döner'andelîb-i zâr

Devşürme ile gonca girüp hâs bagçeye
Şâh-ı bahâra gül gibi oldı devât-dâr

Dün gülşenî tarîkine girdi gamı ile
Dervîş gonca nâmına bir gül-ruhuñ hezâr

Gül-gonca-ı dü-gânemidür yohsa bülbülüñ
Ser-meşhedinde iki nişân dikdi rûzgâr

Ahâra çekdi gül-varak-ı âlı jâleler
Sâbit alınca destine kilk-i varak-nigâr

129

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ya farḳ-ı 'ışḳ ile terk-i diyâra muḥtâcuz
Ya kâr-ḫâne-i vuṣlatda kâra muḥtacuz

Bütâna bir dili biñ pâre eyleseñ yetmez
Ḥavâle çoḳ ğuramâdan firâra muḥtâcuz

Şikestelükde yirüz diyü ṣaḳlaruz ğamuñı
Bu ḥırṣ-ı pîrî ile iddiḫâra muḥtâcuz

Miyân-ı lücce-i miḥnetde çâresüz ḳalduḳ
Biraz müsâ'ade-i rûzgâra muḥtâcuz

Ümîd-i fâ'idemüz yoḳdur özgeden Ṣâbit
Kemâl-i ʿâṭifet-i Kirdi Kâra muḥtâcuz

130

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Meydâna geldi na'ş-ı raḳîb-i nemîme-sâz
Ḳıldum ḥużûr-ı ḳalb ile 'ömrümde bir namâz

Çok mâl-dârî çekdi alup mâsivâsını
Faḳr ü fenâya şeyḫdeki cezbe-i niyâz

Bir perde aṣdı ḫalvete vâ'iẓ de başladı
Dellâk ile mülâ'abeye çün ḫayâl-bâz

Mişvârı şîve virdi ki ṣaḥn-i kirişmede
Ḳaldı o şehsüvârumuñ altında esb-i nâz

Enfâs-ı 'âşıḳâne -i Ṣâbitden urdı dem
İy lâf üfürdi neyzen-i bezm-i terâne-sâz

131

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ne ğâze-i cemâl ü ne pîrâye isterüz

Biz bikr-i lafẓı şâhid-i ma'nâya isterüz

Ṭıfl-ı dile ḫelâl süd emmiş 'âfîfedür
Ḫâtun-ı pîr-i mey gibi bir dâye isterüz

Raṭl-ı girân-ı bâde gibi gölgesi ağır
Bir serv-i ser-bülend-i Hümâ-sâye isterüz

Biz bîkesi civâr-ı tevellâsına alur
Bir tâze naḫl-i behceti hem-sâye isterüz

Şeyḫüñ o zeyy ile reh-i deyre sulûk idüp
Dil-beste olduğın büt-i tersâya isterüz

Sögmek degül bu sûk-ı belâda dögerse de
Ol ḫâceden muḍarebe sermâye isterüz

Yârin varup edebler ile naḳd-i 'ahdini
Ṣalmazsa bir firîb ile ferdâya isterüz

Ṣâbit metâ'-ı naẓmuña yârân göñül virür
Ol ḳıymeti bunuñ gibi kâlâya isterüz

132

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ṣubḥadan mest-i mey-i ğaflete ḥâlet gelmez
Ḥabbeden müdmin-i maḫmûra şeṭâret gelmez

Çeşme-i tevbenüñ işkeste gibi künkleri
Dîdeden ḳaṭre-i telḫ-âb-ı nedâmet gelmez

Ġayba îmân getür ey mülḥid-i fâcir ki saña
Aḫiretden ḫaṭ-ı ta'lîk ile ḥüccet gelmez

Ağlamış çihreli sôfî-i 'abûsü'l-vechüñ
Rûyına cennete de girse beşâşet gelmez

Yıḳılur ğâ'ile-i zelzeleden ḳaṣr-ı viṣâl
Çâr esâs üzre yapılmazsa metânet gelmez

Âb ü tâbı çekilen gül-varaḳ-ı ruḫsâra

Haftada iki tıraş ile ṭerâvet gelmez

Yoḳladum ṭâli'-i aġyâr-ı sefer-peymâyı
Fâl gâyet de güzel geldi selâmet gelmez

Şöyle ṭutmış o büt-i teb-zedeyi esmâya
Şeyḫden haftada bir sıtmaya nevbet gelmez

Ṣâbitâ n'eylerüz ol lafẓı ki ma'nâsından
Nefḥa-ı ma'rifet ü bûy-ı ḥaḳîḳat gelmez

133

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Muḥîṭ-i ḥayṭ ceybüñ 'ilm-i eflâke medâr olmaz
Esâs-ı ẓıll-ı mû bünyân-ı dâniş üstüvâr olmaz

Cibâl-i râsiḫâtüñ ra'd ü berḳ üstinden ḥâżırdur
Selâmet isteyen meftûn-ı iḳbâl-i kibâr olmaz

Ḳayar ma'zûl-ı câhuñ pâyi laġzişgâh-ı naḥvetde
Buz üstinde 'imâret yaḫ diyince pâyidâr olmaz

O gül-pîrâhenüñ âġûş-ı sevdâsından el çekdük
Bizüm nesc-i ḳamîṣ-i ârzûmuzda kenâr olmaz

Ne tozlar ḳopdı ḥüsnüñ rûzgârından neler gördük
Ṭabî'at gerd-i ḫaṭṭuñdan şimdi pür-ġubâr olmaz

Yatar her vech ile ma'ḳûle ḳavl ü fi'l-i leyyinle
Mülâyimdür Sitanbul ḫalḳı maḥbûbı feşâr olmaz

Recâ-yı vaṣl ile mest olmayınca üstine düşmez
Sebük-rûḥ olsa 'âşıḳ vaḳitsiz dildâra bâr olmaz

Müferriḥ çîne-i naḳd ile minnet çîne-dânından
O kebk-i nâza yem dökmezse ṣayyâdı şikâr olmaz

Dâḳîḳ-i ḫâṣṣ-ı mermer nânına minnet mi var Ṣâbit
Dişüñ var ise ṣâ'irlük gibi etmekli kâr olmaz

134

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Seyr-i 'îde çıḳarup hem-dem-i aḥbâb iderüz
'îdi ol servi ṣalundurmaġa dôlâb iderûz

Ne aṣl-ı câm ile mestüz ṣaded-i ṣoḥbetde
Biz de keyfiyyeti ol âfete işrâb iderüz

Yumulınca gözi aġyâr uyumaz sûdındur
Ṭutalum yâri gül efsûn ile der-ḫâb iderüz

Bâr olur târ-ı naẓar yâre nigâh itmeyelüm
Ḫayfdur cism-i gül-endâmını bî-tâb iderüz

Esb-i çâpük-rev-i ṭab'a yetişilmez Ṣâbit
Eşheb-i kilki ṣıḳup bî-hûde it'âb iderüz

135

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Sipihr-i nâza da çıksañ ider dil-i ser-bâz
Girih girih resen-i âhı nerdübân-ı niyâz

Şu imtinân nedür üste ṭoprak atmaḳ ile
Şehîd-i 'ışḳ anuñ altında ḳalmaz ey büt-i nâz

Efendi 'âşıḳ-ı çâlâküñe yoḳuş gelmez
Şu kûhsâr-ı maḥabbetdeki nişîb ü firâz

'Aceb mi içdigümüz nesne ayru gitmez ise
Müdâm duḫter-i rezdür faḳîre maḥrem-i râz

'Arûs-ı fikreti dâmâd-ı ṭab'a vir Ṣâbit
İdüp ḳumâş-ı zer-ender-zer-i ḫayâli cihâz

136

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Miyân-ı neş'e-i câma ḫumâr-ı ġam girmez

Yemîn idersmem eger hîç başum ağırmaz

Niyâz-nâmeye mıṣṭar ne ḳayddur 'âşıḳ
O çâr-tâk-ı ümîde şu nerdübân irmez

Nigâhuñ 'âşıḳı ḳurbâna 'îdi va'd itmiş
Bu şâd-merg o nâ-kâmı 'îde irgürmez

Ḳumâş-ı nâzını heb ṣatdı ṣavdı 'uşşâḳa
O ḫâce-zâde niçün naḳd-i cânı devşürmez

Raḳîbi kesse n'ola bâġ-ı iltifâtından
Pelîdden bilür a mîve-i vefâ irmez

Getürmez iki ucın bir yire ḳalem Şâbit
Metâ'-ı ma'rifeti böyle ṣatmaḳ el virmez

137

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Maḥcûbdur ol ġonca-ı şâd-âb açılmaz
Tâ öpmeyicek ağzını şâb şâb açılmaz

Aġyâr ḳafasında iken vaṣla maḥal yoḳ
Ardında firengî olıcaḳ bâb açılmaz

Şerḥ-i dil içün her ḳapudan gice söz açduḳ
Varmazsa der-i yâre o bî-tâb açılmaz

Mâdâm ki bir câm ile ol ġonca ḳapanmaz
Ṣoḥbetde gül-i ḫâhiş-i aḥbâb açılmaz

Şâbit uyumışmış ṭutalum yâr nedür sûd
Ġafletde ḳalur dîde-i pür-ḫâb açılmaz

138

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Âb-ı pür-âteş-i dîdeyle dili dâġ iderüz
Nuḳre-i eşki de bir ḳâlebe ifrâġ iderüz

Bâġ ü râġı n'iderüz biz ki bu ḫûn-âbe ile
Ṣaḥn-ı ġam-ḫâneyi reşk-âver-i ṣad bâġ iderüz

Bir ṣolaḳ dilberini sevmege 'ahd eylemişüz
Biz ki aṣḥâb-ı yemînüz işimüz ṣaġ iderüz

Baḳmazuz biz yüzinüñ ḳarasına aġyâruñ
Biz nişâsta ile rûy-ı siyehin aġ iderüz

Şâbitâ ṭab'uñı ḳo kilk ile meftûn oluruz
Dili bülbül var iken şîfte-i zâġ iderüz

139

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Feilün

Ḥelvâ idi vesîle-i bezm-i şebânemüz
Nev-rûz girdi araya bozdı miyânemüz

Ḳalb-i şikestenüñ ḫafaḳân-ı cünûn ile
Sâ'atdür ıżṭırâbını setre bahânemüz

Çoḳ geldi kârbân-ı maḥabbet ṣığışmıyor
K'âlâ-yı nâz ü şîveye ṭâr oldı ḫânemüz

İçdük şarâb-ı miḥneti seng-i cefâ yedük
Kûy-ı nigârda var imiş âb ü dânemüz

Taḫrîk-i esb-i ṭab'a bu vâdîde Şâbitâ
Zencîre-i devât olıyor tâziyânemüz

140

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Niçün şîrîn lebüñ nev-ḫaṭṭ-ı müşg-âlûd göstermez
Beli ḥelvâ-yı bî-dûd-ı şekerdür dûd göstermez

Ne denlü naẓra-dûz-ı aḫter-i sa'd-iḳtirân olsaḳ
Ne ṭâli'dür felek bir kevkeb-i mes'ûd göstermez

Nemek-rîz-i sitemdür zaḫm-ı nâsûr-ı dil-i zâra
Ṭabîb-i çarḫ-ı dûn bir merhem-i bihbûd göstermez

Ḫarîdâr-ı metâ'-ı 'ışḳuñ olduḳça żarar gördük
Bu bâzâr-ı belâ ey ḫâce aṣla sûd göstermez

Çıḳar aḫir-verâ-yı perdeden nev-şâhid-i maḳṣûd
Cemâlüñ gösterür ey Ṣâbit ammâ zûd göstermez

141

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dil-beste ḳalmadı idecek rişte-bend-i nâz
Zülf-i nigâr yıldıza atar kemend-i nâz

Mihr ü Vefâ kitâbın unutdurdı 'âşıḳa
Açdı levend-nâmeyi ol şeh-levend-i nâz

Bu irtifâ'-ı nâza bir endâze yoḳ mıdur
Eflâke dek gider misin ey ser-bülend-i nâz

Ehl-i niyâz içinde aransa faḳîri kim
Bir müst-mend-i şîve vü bir derd-mend-i nâz

Ṣâbit kenâr-ı ṣabra çekildi geçince dek
İy çifteler ṭaġıtdı o ṣâḥib-semend-i nâz

142

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Binsün cirîd-i şîveye ol pâdişâh-ı nâz
Ṭursun selâma rümḥ-ı nigehle sipâh-ı nâz

Tebdîl geldi duḫter-i rez bezme bilmedük
Serde ḥabâb-ı câẕibeden ser-penâh-ı nâz

Dâmen-feşân-ı ġunç olaraḳ eylesem güẕâr
Heb pür-ġubâr-ı fitne olur şâh-râh-ı nâz

'Âşıḳ ḳalur mı ṣaġ görince o âfeti
Ceyb-i kirişme çâk ü şikeste-külâh-ı nâz

Ḳan itseler de 'afv olunur bezm-i 'işvede
Mestâne ġamzeler olıcak 'öẕr-ḫâh-ı nâz

Aḳl-ı gürîz pâyı ayaḳdan alur hemân
Bir câm-ı ḫud'a ile şarâb-ı nigâh-ı nâz

Heb nişter-i cefâ bitürür sebzeden bedel
Ṣâbit zemîn-i pâ-zede-i rezm-gâh-ı nâz

143

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Dü-şâḫ-ı ṭurranı gördükçe end-bend oluruz
Ġazâl-i dil gibi ser-ḥalḳa-i kemend oluruz

Bütâna ġamzesi ser-çeşmedür o ḫûn-rîzüñ
Silâḥ-ı ġam ḳuşanup biz daḫi levend oluruz

Sirişkümüzle güẕer-gâhını ter eyleyelüm
Niçün ḳurı yire ḫâk-i süm-i semend oluruz

O şûḫ terkiye aşmaz yolunda ser virsek
Ne ṭurfe başı muṣîbetli derd-mend oluruz

Şu ḫôş-ḳumâş-ı nesîc-i belâġate Ṣâbit
Bu şâh beyt ile tamġâ-zen-i perend oluruz

144

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

'Âşıḳ şerer-i âhdan aġyâr bozulmaz
Bir iki fişekden ṣaf-ı küffâr bozulmaz

Bir lu'b ile şarılmışa benzer ki o raḳṣa
Ṭâḳet getürür şeyḫde destâr bozulmaz

Ṣofî ṣouḳ almış gibi bârid nefesüñden
Bî-hûde mizâc-ı dil-i bîmâr bozulmaz

Hezl ile ḳaḳup tâcını dülbendini bozsan
Bir lâġa bozar zâhid-i bî-'âr bozulmaz

Naḳdîne-i cânum da fedâ bûse-i la'le
Bir cân içün ey ḫâce bu bâzâr bozulmaz

Altunuñı dünyâda bozup ḫayr idegör kim
'Uḳbâda o ey mâlik-i dînâr bozulmaz

Nûş etmeyicek sâġar-ı ṣahbâyı 'ale'r-rîk
Maḫmûrluḳ ey Ṣâbit-i evkâr bozulmaz

145

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ṭab'-ı pâkîze-i dânâ-dile ḳasvet düşmez
Öyle mir'ât-ı muṣaffâya kudûret düşmez

Biz gibi ber-ṭaraf-endâz-ı bed ü nîg olana
Çarḫ-ı dâna-küş-i dûn-pervere minnet düşmez

Dest-res bulsañ eger pây-i nigârı bûs it
Yoḫsa 'uşşâḳa ṭaleb-kârî-i vuṣlat düşmez

Zâhidâ rind-i ḫarâbât-ı ḳalender-kîşe
Mürşid-i mey-kededen ġayriye bey'at düşmez

Ka'be-i kûyını gör keşret-i 'uşşâḳından
Yılda bir kerre ṭavâf itmege nevbet düşmez

Ḥased ol mest-i müdâma ki kef-i destinden
Gül gibi sâġar-ı leb-ber-leb-i 'işret düşmez

Ṣâbitâ şimdi bir iy tâze ġazel ṭarḥ itdüñ
Dest-i yârân-ı ṣafâdan bize furṣat düşmez

146

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ayaġın çekdi bezme ġayri ol gül-ġonca-fem gelmez
Elümden gelse bir dâmânın öpsem gel disem gelmez

Bozulmışdur gibi fıskıyye-i feyżüñde mecrâsı
Niçün ḥavż-ı derûndan dîdeye âb-ı nedem gelmez

Göñülden vehmi ḳaldur sâḳîyâ raṭl-ı girân-âsâ
Ayaḳ başmaz bu bezme şaḥne-i bed-ḫôy-ı ġam gelmez

Ocaġuñ eskisiyüm ben de varduḳça ḫarâbâta
Niçün sâḳîler istiḳbâlüme bir ḳaç ḳadem gelmez

Pey-â-pey seng-i ġadr atmaḳdan özge câm-ı ümmîde
Elüñden bir hüner ey aḫter-i çarḫ-ı sitem gelmez

Yine Mâhir Efendi semtine peyrevlik itmişsin
Bu şi'r-i dil-peẕîrüñ Ṣâbitâ yârâna kem gelmez

147

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ḳullâb-ı emel küngüre-i kâma yetişmez
El-ḳıṣṣa bu küteh-resen ol bâma yetişmez

Her şâm mümessek gicelik pîrehen ister
Çarḫuñ nesine gön gibi bir câme yetişmez

İhmâlcidür biçmedi ḫayyât-ı nigâhuñ
Dîbâ-yı ḫayâtum saña bayrâma yetişmez

Zâhid öliyor ḥasret-i iftâr-ı lebüñle
Ḥelvâsını vir cânı içün şâma yetişmez

Dildâr-ı perî-çihreye Ṣâbit ne virürsün
Bir ḫaste-dilüñ var o da âlâma yetişmez

148

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḫalḳ şırında görüp câme-i nev 'îd iderüz
Biz de pîrâhen-i dâġ-ı ġamı tecdîd ederüz

Vechi var dikdügümüz seng-i sütûn-ı âhuñ
Ḫıṭṭa-ı salṭanat-ı ḥasreti taḥdîd iderüz

Yirde ḳalmaz gözimüz yaşı bizüm şebnem-vâr
Şevḳ-i dîdâruñ ile vâṣıl-ı ḫôrşîd iderüz

Ġama cânum diyerek ṣarılalum nâza çeker
Sîneden belki bu taḳrîb ile teb'îd iderüz

Bîd-i Mecnûn degül a ṭâli'-i vârûnumuza
Naḫl-i Ṭûbâyı da biz vâlih-i câvîd iderüz

Bâd-gîr açdı dile tîġ-i sitem luṭf itdi
Şimdi ol revzeneden sîneyi tebrîd iderüz

Ebr-i nîsân-ı rebî' virdi cemâdâta ḥayât
Naġmeyi bülbül-i taşvîrden ümîd iderüz

Dâd-ı ḥaḳdur saña taḥḳîḳ bu vâdî Şâbit
Biz daḥi şimdi senüñ semtüne taḳlîd iderüz

149

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Vâ'iẓâ biz ṣıfat-ı merd-i ḫudâyı bilürüz
Seni iḫlâṣ bilür gibi mürâyî bilürüz

Ḳoma engüşt-i ḫaṭa ḥarf-i derûn-sûzâna
Ey ġalat-cû kimedür naġme-i nâyi bilürüz

Şişüren dâmen-i pür-feyżi sebû-yı meydür
Şeyḫ keşf itmese de sırr-ı 'abâyı bilürüz

Ebrû-yı ḳâḍî-i ma'zûl degül rüşvetinüñ
Râsı gözinde uçar şimdi o râyı bilürüz

Gönül ibrâmı ḳo ṣıbyân-ı debistân-ı cefâ
Oḳımazlar varaḳ-ı Mihr ü Vefâyı bilürüz

Bizi ey ġonca ḳabâ pâstav ile aldatma
Saña kim itdi o gül-penbe ḳabâyı bilürüz

Şâbitâ naẓmımuzuñ maġzı degül ḫaşv ile
Dehen-i ṭa'ne-i deḫḫâli tıḳayı bilürüz

150

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Şemîm-i sünbülüñi ṣıdḳ ile niyâz iderüz
Soġan mıdur başımuz kim anı piyâz iderüz

Birâder eski meşel yaġırı olan ḳocınur
Bu zaḫm ile ḥareketden de iḫtirâz iderüz

Göñülde yâre havâlandı herçi bâd-â-bâd
Ṭabîb-i bâd-ı çemen-zâra keşf-i râz iderüz

Dili kirişmelere ġamza başlamış nigehüñ
Ṣaḳın dimiş seni te'dîb-i çûb-ı nâz iderüz

Bu bâbda hele Şâbit ḳuṣûrumuz çoḳdur
O nâz-perver-i ḥüsne niyâzı az iderüz

151

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Bu sîm-i eşk ü zer-i dâġ-ı âşikâr iderüz
Bu şehr-bend-i maḥabbetde biz de kâr iderüz

Ṭarîḳ-i 'ışḳda 'âḳil re'îs lâzımdur
Heb ittifâḳ ile Mecnûnı iḫtiyâr iderüz

Taḥammül eyliyemez çoḳ nigâha nâzükdür
O serve rişte-i enẓâr-ı çeşmi bâr iderüz

Bahâr geçdi de biz ḥücreden ḳımıldamaduḳ
Ne seyr-i bâġ ü ne gül-geşt-i lâle-zâr iderüz

Bize ṭaḳılmasun ol zülf-i pür-fiten Şâbit
Varur vilâyet-i dil gibi târ ü mâr iderüz

SÎN

152

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Meşâmm-ı câna virür tâze ḳahve bûy-ı nefîs
'Aceb mi ehl-i ṭıbâ' şi'rüm itseler taḫmîs

Vefâ-yı ḫaṭṭına ta'lîḳ idelden olmışdur
Ḫayâl-i ḫaṭṭ-ı celîsi şikeste-ḳalbe enîs

Piyâz-ı bedr ile milḥ-i nücûmı ḫâna ḳoyup
Ta'ayyüş itmede bir baş şoġanla çarḫ-ı ḫasîs

Hezâr da selisü'l-ḳavle mübtelâ ammâ
Edâsı vâ'iẓ-i gül gibi tâze ṭarḥ ü selîs

Çekip çevirmez idi böyle ḫayl-i 'uşşâḳı
O seng-dilde eger olmasaydı mıḳnâṭîs

Ḫoşâ metânet-i bünyân-ı ma'rifet Şâbit
Esâs-ı naẓmuñı gitdükçe eyledüñ te'sîs

153

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

O şûḫa la'l ile yâḳûtı eyledüm ilbâs
Egildi servi olup bâġa dal başdı kirâs

Bu kişt-zâr-ı maḥabbetde ebrû-yı nâzuñ
Kesüp biçer miydi 'uşşâḳ-ı zârı olmasa dâs

Gice cerâd-ı nücûm üşdi sebze-i çarḫa
'Aceb mi hâlesi ġırbâl çalsa mâhı ṭâs

Efendi vaḥşet-i hicrânuñ öldürdi beni
Ḫayâl-i vaṣluñ ile itmeseydüm istînâs

Ġubâr-ı eşheb-i nâzına ġarḳ idüp Şâbit
Giyürdi bu beze miskîn-i 'ışḳa bir kirpâs

154

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Zâhidâ eyleme cem'iyyet-i rindâna heves
Ṣıklet-i rîş-i dırâzuñ çekemezler uzkes

Hû dimezdi dem-i cân-baḫşına erbâb-ı semâ'
Pîr-i 'ışḳ eylemese döne döne nâya nefes

Gerden- nâḳa-ı Leylâya şarılsa Mecnûn
Ṣalınurdı yüregi 'ışḳ ile mânend-i ceres

Yine şemşîr-i nigâh altına al sulṭânum
Ḳoma bu bî-ser ü sâmânı ġarîbi bî-kes

Ṣâbitâ zerger-i 'ışḳum ne 'aceb eyler isem
Sînede cevher-i dâġ-ı cigerüm zîb-i ḳafes

155

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Duḫân-ı âh-ı siyâh-ı derûn nefes-be-nefes
Sipihri itmede jengâr-gûn nefes-be-nefes

Nesîm-i ṣubḥ teneffüs idince zâ'id olur
Ḥarâret-i dil-i âteş-nümûn nefes-be-nefes

'Aceb mi olsa hevâ-yı ruḫuñla bâlâ-rev
Ser-i zebâne-i şem'-i cünûn nefes-be-nefes

İṭâ'et eylemeden ḳaldı vâlî-i 'aḳla
Ḳabardı ejder-i nefs-i ḥarûn nefes-be-nefes

Şu ruḳye-ḫân-ı ḳalem ṭab'a ne oḳur üfürür
Mü'eṣṣir olmada Şâbit füsûn nefes-be-nefes

156

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Görüp güşâdelügin ṣanma ṣaġdur nergis

Firâḳ-ı çeşmüñ ile dil-be-dâġdur nergis

N'ola muḥâsebesin görse verd-i câbînüñ
Çemende nâẓır-ı evḳâf-ı bâġdur nergis

Ḥarîm-i câmi-i gülde bahâr sulṭân-ı uñ
Maḳâm-ı pâkine bir zer-çerâġdur nergis

Ḳażâda 'ayni olup çeşm ü gûş-ı 'uşşâḳuñ
Ḳudûm-ı dilbere heb göz ḳulaġdur nergis

Gül-i ḳadeḥde ḥabâbuñ nümâyişin baḳamaz
Sefer göründi gider bir ayaġdur nergis

'Aṣâ vü kâse-i deryûze-kâr-ı kûr be-kef
Gedâ-yı derbeder-i bâġ ü râġdur nergis

N'ola dehânına ṭutsa o ġonca-fem Şâbit
Temâm-ı câma münâsib ḳapaġdur nergis

ŞÎN

157

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Açup sâḳî raḳîbe sâ'id-i billûr göstermiş
O Fir'avna yed-i beyże gibi bir nûr göstermiş

Şu naḳd-i nâ-mülâyim ḳalbdür geçmez dimiş 'âşıḳ
Gönül dildâra bir ḳaç dâġ-ı pür-nâsûr göstermiş

Siyeh sincâb-ı şebde ḳâḳum-ı ṣubḥ-ı sefîd-âsâ
O mâhı açmış ol sırtındaki semmûr göstermiş

Gönül sen de o şûḫa penbe-i dâġ-ı cünûn göster
Saña raġmen gül-i destârı pek pür-şûr göstermiş

Muṣavvir ol büt-i çîni güzel taṣvîr idüp Şâbit
Elinde gönlümi bir kâse-i faġfûr göstermiş

158

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Gice 'âşıḳ râḳîbe şeşper-i tîmûr göstermiş
O âfet ḳandedür göster dimiş bir zûr göstermiş

Şeh-i mülk-i maḥabbet yoḳladuḳda ḫayl-i 'uşşâḳı
Dil-i pür-dâġımuz mevcûd olup memhûr göstermiş

Ruḫuñ ḫaṭṭ-ı hümâyûn diyü żabṭ-ı kişver-i ḥüsne
Çıḳarmış bir müzevver ḳıṭ'a-ı menşûr göstermiş

Bu mâtem-ḫânede pîr-i hevâ mey-ḫâne şadrında
Benân-ı neyle rinde bir maḳâm-ı sûr göstermiş

Ṭabîb-i ġamze-i yâre ḳażâ tedbîr içün Şâbit
Dil-i ḫasteñ gibi bir çâresiz rencûr göstermiş

159

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Şebnem ṭolı mânendi bu gün güllere düşmiş
Ol tâze vü ter ġoncaların heb sere düşmiş

Gül ocaġı bu sûz ile âteşlere yanmış
Kül öksüzi bülbülleri ḫâkistere düşmiş

Gül ṭamlası bir duḫter-i rez gibi dolaşup
Bir pîr-i ḫarâbât gibi kâfere düşmiş

Vâ'iẓ vera'-ı bârid ile buzda giderken
Ferrâce vü destâr ile bir maṣḫara düşmiş

5 Şâbit de ne maẓmûn düşürürdi daḫi ammâ
Bir ma'rifetüñ ḳadri bilinmez yire düşmiş

160

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳoma derûnuña mâl-ı yetîmi vaṣî-veş

Mişâl-i mankal-ı enkişt olma pür-âteş

Perî gibi n'ola pervâz-ı Ḳâf-ı ḥüsn itse
O âfete iki perdür belindeki tir-keş

Müdâm elinde tutar dûr-bîn-i mînâyı
İçinde 'âlem-i âbı mı gördi ṣahbâ-keş

Şikest-i ḫâṭır-ı murġ-ı Hümâyı yâd eyle
'iẓâm-ı ġayr ile yâ dest ṭutma ey meh-veş

Şu penç beyt-i perend-i belâġatüñ Ṣâbit
Müzâyidi var ise gelsün işte benden beş

161

Mefûlü Fâilâtün Mefâîlü Fâilün

Ey cân-ı ḫaste ḳalḳa düşe kûy-ı yâra düş
Ḳalkınmaḳ ister iseñ eger lâle-zâra düş

Düşsen de dest-i luṭf-ı 'inâyetle ḳaldurur
Bir ḳıyâmet-i fütâde bilür şîve-kâra düş

Vuṣlat diyüp de kefş ü 'aṣâ-yı ḥadîd ile
Râh-ı hezâr sâle-i firḳat-medâra düş

Ey rind-i dil-şikeste dürüst i'tiḳâd ile
Pîr-i muġânuñ ayaġına pâre pâre düş

Benden naṣîḥat ister iseñ ḳalḳ Ṣâbitâ
Kâlâ-yı ma'rifet bilinür bir diyâra düş

162

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḳadd ü ḳâmet virdi ol serve ḳıyâmet gösteriş
Dilrübâyı şöyle gösterse ḳıyâfet gösteriş

Âl-i Zehrâ oldıġın gül-ġoncanuñ taḥḳîḳ ider
Ṭarf-ı destârında ol aḫżar 'alâmet gösteriş

Sâ'atüñ gelüi dimekdür 'âşıḳ-ı dil-ḫasteye
Sînesin açup nezâketle o sâ'et gösteriş

'Arż-ı ḥüsn-i ḫôş-nümâ ma'şûḳa lâzım şîvedür
'Âşıḳ-ı perîşânda endâma ne ḥâḍet gösteriş

Siḥrden bir şu'be gösterdüñ suḫen erbâbına
Böyle olsa şi'rde Ṣâbit belâġat gösteriş

163

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İtdi bu gün 'acûz-ı ġamı rind-i bâde-nûş
Ġassâle-i ṣelâṣe içüp üç talâḳ boş

Der'-i meîni keyfde maḥfûẓ idüp yine
Mey-ḫâre ṣatdı bir cebe üstâd-ı mey-furûş

Cûyûn bulansa bâġda ṣafrâsı çoḳ mıdur
Pîr-i felekde balġam-ı beri eyledi ḫurûş

Ḥüsnüñ zemânı 'âşıḳa ḥayret-sezâ mıdur
Bâġuñ güli güşâde ola bülbüli ḫâmûş

Ṣâbit elinde olsa hezâruñ serây-ı gül
Üstinden ol ḥarîmüñ uçurmazdı hîç ḳuş

164

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Senüñle bilmez idüm ülfet eylemek güc imiş
Ġazâl-i vaḥşîsin ünsiyyet eylemek güc imiş

O gül-'iẓâr 'araḳ-rîz-i 'ıṭr-ı fitne iken
Nigâh-ı âb-ı ruḫ-ı 'iffet eylemek güc imiş

Ṣurâḫı pür dimişüz yâra boş bulunmaḳ ile
Meded tehî yire germiyyet eylemek güc imiş

Bilindi bâ'iş-i ḥırmânı ehl-i 'irfânuñ
Sipihre rif'at içün minnet eylemek güc imiş

Cevân-ı tab'uma Şâbit suḫen begendürememEfendi genc bege ḫıdmet eylemek güc imiş

165

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Dükenmiş nakd-i eşki 'âşık âh ü zârdan ḳalmışFaḳîr olmış ticâretgâh-ı ġamda kârdan ḳalmış

Dil-i maḫmûra ṣun 'işretgeh-i dûşîneden sâḳîSebûlarda beḳâya var ise mey-ḫârdan ḳalmış

Görince cilvesin ol naḫl-i nâzuñ farṭ-ı ḥayretdenAġaç olmış çemende servler reftârdan ḳalmış

Nesi vardur benân-ı kâh-reng-i 'âşık-ı zâruñBu dest-âvîz-i ġamla şekl-i mûsiḳârdan ḳalmış

Görüp zaḫmın dil-i Şâbit gibi merhem ḳabûl itmezTâbîbüm ḫaste-i dermândesin tîmârdan ḳalmış

166

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Suḫen-i ehl-i dili zâhide itdürmek güşMâ-ḥaṣal ṭaḳmaḳ olur gûş-ı ḫımâra mengûş

Bir kerâmet ṣatamaz pastav ise almazlarṢatmayup bâr-ı riyâ n'işlesün ol delḳ be-dûş

Nice inkâr olunur ḥalḳa-ı tevḥîd-i 'azîz'Âşık ol yirde olur dilber ile hem-âġûş

Sâḳî ḫum-ḫânede gül-pâre-i aḥbâb çekerNaẓar-ı pîr-i ḫarâbâta varur mı ḳurı boş

Bağda 'işrete kimden ṣıḳılursun Şâbit
Gül bir âşüfte-cevân bülbül ise ser-ḫôş

167

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

İderse bâd-ı neşâṭ ile Şaṭṭ-ı ṣahbâ cûşḤabâb-veş ḳapadur bâdbân-ı zevraḳ-ı hûş

Yine kerîme-i sâlâr-ı mey kenârındaNikâḥı tâzelemiş gibi rind-i ṣaḥbâ-nûş

Palâs-pâre giyer miydi zâhid-i ḫar-ṭab'Faḳîri çullamasa ol nigâr-ı dîbâ-pûş

Sevâd-ı vechini 'arż eyleyüp gice 'âşıḳO sîm-pâreye yandurdı iki ḳara ġurûş

Şarâb-ḫâreyi ikfâr ider diyü Şâbit
Ṣıḳıldı vâ'iẓe küfr oldı pîr-i bâde-furûş

168

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ẓülfi fitrakini ṣarḳıtdı o ṣûḫ-ı ayyâşGâfil olma a gönül terkidedür ġâfil baş

İçini bûy-ı gül-i vuṣlat ile ṭolduralumPek ḫaşindür saña ol nesteren a kende-firâş

Ṣanma ezhâr-ı çemen cennet-i kûy-ı yâriSüpürüp ḫâr ile ḫâşâkini dökmiş ferrâş

Ṣubḥ-dem gül-şeker-i lebleri yâd ile yisünNûş-ı dârûya döner ṭa'mı da berş-i berrâş

Gördi kim fırçası da ṣâḥibi ṣırtındandurḪâne-i pîr-i ḫarâbâta özendi naḳḳâş

Ol güni añ ki atup ḳavs-i ḳażâdan Şâbit
Menzil-i ḳabre ecel Tuz Ḳoparanı dike ṭaş

ṢÂD

169

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Geh bâde içür zâhide sâḳî geh 'araḳ baṣ
Mestem ṭuramam dirse 'aṣâsı ile ṭayaḳ baṣ

Başmaḳ ṣadedinde bu gice muḥtesib ammâ
Ey duḫter-i rez meclise başdurma ayaḳ baṣ

Bir tâze ḳabaḳ başdı ile meclis-i meyde
Ey muġ-beçe-i mest ḥarîfâne ḳabaḳ baṣ

Mey-ḫânede bir başına sulṭândur abdâl
Ey pîr-i muġân bir iki ṣâhâne çanaḳ aṣ

Ṣâbit gibi pîrâne düşüp vâdî-i naẓma
Pây-ı ṭalebi ḫâme 'aṣâsın ḳaḳaraḳ baṣ

170

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Fem-i raḳîb-i münâfıḳdan oldı la'l ḫalâṣ
Kenâr-ı câmına ḫaṭṭ yazdı sûre-i iḫlâṣ

Senüñ ṣevâbuña ḳandîl-i pür-fürûġ-ı dili
Künişt-i ḥüsne ḳodum ṭâḳ-ı ebruvânuña aṣ

Alınca ḳoynıña ol mâh-pâre sâ'atini
Boşandı zenberegi oldı ṣevḳden raḳḳâṣ

Ṣafâ-yı sîne-i sîmîn-i yâre taḳlîden
Biraz ḳalaylanup gösterişler itdi reṣâṣ

Saña ḳalem-rev-i endîşe ḫâṣdur Ṣâbit
Ḫôşâ edâ-yı peẕîr-rüfte ṭarz-ı ḫaṣṣü'l-ḫâṣ

171

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Beyâż-ı dîde-i ḥavrâyı itseler taḫṣîṣ
Ḳabâ olur diyü itmez o nâz-pîşe ḳaviṣ

Ḫayâl-i merdümek-i dîdesin süveydâda
Sevâd-ı şâmda mümkindür eylemek teşḫîṣ

Fesâd-ı ġamzeyi la'lüñ ki mühr ṣâḥibidür
Cenâb-ı pâdişeh-i ḥüsne eylesün telḫîṣ

Metâ'-ı 'âşıḳa şarḳındılıḳ iderse eger
Hemân ṣalındurulur düzd-i gîsuvân-ı ḥarîṣ

Yapışdı dîvçe-i ḫâme-i suḫen Ṣâbit
Devâtuñ itmek içün ḫûn-ı fâsidin tenḳîṣ

172

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Avîze ḳılup bürḳa'uñ ey reşk-i melek aṣ
Der-çenber idüp hâlesini mâha elek aṣ

Dîdâr yeter 'âşıḳa sen perde-i ebri
Ḫôrşîde ḳaraltı idüp ey çarḫ-ı felek aṣ

Ey şâḫne senüñdür götüri ṣalb ü siyâset
Aġyâra amân virme götür bir yire çek aṣ

Ol şûḫ ile da'vâmuzı ey ḳâżî-i dânâ
Tedrîc ile bir semt-i ṣalâḥa çekerek aṣ

Bu şî'ri zer-efşân-idüp ehl-i dile Ṣâbit
Ögdül diyü bir ḫil'at-ı zerrîne benek aṣ

173

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Her şâm du'â itmek içün dilbere maḫṣûṣ

'Uşşâḳı ile ḥaşr oluruz bir yire maḥşûş

Ḫidmet diyü müstevfî-i 'ışḳ eyledi maḳṭû'
Ber-ḳa'ide terk-i seri 'âşıḳlara maḥşûş

Bî-bâk gelüp tâ ḥerem-i sîneye girsün
Bir başḳa yirüm var yalñız ḫançere maḥşûş

Bir naẓrada murtâżı ḫar itmek ḫarı murtâż
Çeşmüñ gibi bir câdû-yı cfsûn-gere maḥşûş

Bu şîve-i endîşe büt-i ṭab'a mufavvaż
Şâbit eser-i ḫâṣ ise kilk-i tere maḥşûş

ḌÂD

174

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Rencûr-ı 'ışḳa ḳayd-ı müdâvâ da bir maraż
Cân-ı 'alîle nâz-ı ebbâ da bir maraż

Hem dilde hem cigerde çıḳarmış 'ilacı güc
Hicrân dirler 'âşıḳ-ı üftâde bir maraż

Bu dürd ile ḥabâb-ı meyi görmesün gözüm
Maḫmurluḳ bir âfet imiş bâde bir maraż

Ḥelvâsı ḳoḳdı ḫaste-i renc-i maḥabbetüñ
La'lüñ degül mi 'âşıḳa ma'nâda bir maraż

5 Zâhid seḥerden iñliyerek geldi meclise
Eksük midür yâ Şâbit-i nâ-şâda bir maraż

175

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Göricek sebze-i ḫaṭṭuñ didi pîr-i murtâż
Ey ḫimâr otlayacaḳ yir şu çerâgâh-ı riyâż

Bîdler üstine heb dik gelüp iġżâb itmiş

Ḳalmadı ġayri taḥammülleri pek ṭoldı ḥıyâż

Rûy-ı dildâra ṭırâşı viricek tâze cilâ
Didüm evvelde beyâż ey gülüm âḫirde beyâż

Mûm şoḳmış başına mashara-i bezm olmış
Burnına fiske urursa n'ola sem'üñ mıḳrâż

Bezm-i 'işretde ḥabâbuñ gözi çıḳsun Şâbit
Çeşm-i mestâne-i nergisden iderse iğmâż

176

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

N'olurdı la'lüñe bir reşḥa eylese tevfîż
Bilür ki cânum o şerbet ucından oldı marîż

Kenâr-ı ḥavż-ı ḫayâlünde ġavs idüp tenhâ
Ġamuñla ṣoḥbet-i ḫâṣ eyledüñ 'amîḳ ü 'arîż

Firâḳ-nâmeyi tesvîd eyleyüp bu gice
Ṣabâḥ olınca ne zaḫmetle eyledüm tebyîż

Bütân-ı nâza iderdüm libâs-ı nev peydâ
Ḳumâş-ı cân-ı 'âzîz olsa ḳâbil-i teb'îż

Elinde kâse-i mey gösterüp kinâye ile
Ḥarâret-i ciger-i Şâbite ider ta'rîż

177

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Yârüñ bilegin şıḳsam olur destîni ḳâbıż
'Irḳ-ı ḥased olur dil-i aġyârda nâbıż

Bir çeşm-i ter-i şîftesi var görinürde
Bu tevliyet-i ḫân-ı maḥabbetde de fâ'iż

Bu 'ârıża-ı 'ışḳ ü cünûnuñ arasında
Ey 'aḳl yüri sen de bize olma mu'ârıż

Mey-ḫâre değer mâ-melek-i pîr-i ḫarâbât
Bu meẕheb-i rindîde budur ḥükm-i ferâ'iż

Şâbit başamaz çâr-şeb-i pâk-i ricâle
Bintü'l-'ineb-i mey gibi muḥtâle-i ḥâ'iż

178

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḥalḳa-i tevḥîdde gerdân olup dôllâb-ı feyż
Ehl-i meclis döne döne oldılar ġarḳ-âb-ı feyż

N'ola dönse dîde-i ḥayret açup her cânibe
Şeş-cihetden na'ra-i hû işidür erbâb-ı feyż

N'ola yâhû eylese sâḥil-nişîn-i keşrete
Aldı gitdi keşţî-i ârâmını girdâb-ı feyż

Mâ-ḥaṣal cild-i fenâdan ẓarf lâzımdur aña
Ḳırbe-i hestîde ţurmaz ḳaţre-i tîz-âb-ı feyż

Müjde Şâbit sâḳî-i tevfîḳ ţoldurdı yine
Meclis-i tevḥîdde câm-ı dile cüllâb-ı feyż

179

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Eylerdi ṣafvet-i ten-i yâre ḫilâf ḥavż
Aġûşa aldı şimdi olup sîne-ṣâf ḥavż

Yetmez mi bâġ-ı ḥüsn ü melâḥat da 'âşıḳa
Leb-şâd-revân sîne semen-zâr nâf ḥavż

Rind-i şarâb-ḫâre münâsib degül midür
Fıskıyye bir şurâḫî-i mey câm-ı ṣâf ḥavż

Ol ḫançer-i laţîf ki bir ejder aġzıdur
Bu ţaşt-ı sînedür aña bî-iḫtilâf ḥavż

Şâbit devât-ı şi'rüme hem-meşreb olmıyor
Ṣafvetden urmasun bu gülistânda lâf ḥavż

ṬÂ'

180

Mefûlü Fâilâtün Mefâîlü Fâilün

Zeyn[4]itdi kâġıẕ-ı ruḫ-ı yâri siyâh ḫaṭ
Menşûrı 'ömr-i Ḫıżr olan pâdişâh-ı ḫaṭ

Cân-ı 'alîle yazdı birer âyet-i şifâ
Ḫâh ol ġubâr-ı şârib-i nûşîn ḫâh ḫaṭ

Ḫaṭṭ-ı siyâh-ı kelle-i 'âşıḳ ne şûm imiş
Geh zülf-i yâr başına derd oldı gâh ḫaṭ

Çekmezdi ġam keşîde-i ebrû-yı yârdan
Çekdürmeseydi 'âşıḳ-ı miskîne âh ḫaṭ

Yazdı kitâb-ı revnaḳ-ı ḥüsne ḫaṭ-ı şikest
Şâbit 'aceb mi olsa eger 'öẕr-ḫâh ḫaṭ

181

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İbrâz idince 'azlini müş'ir-miṣâl ḫaṭ
Virdi o şâh-ı ḥüsne 'azîm infi'âl ḫaṭ

Ḫaṭṭ ile aldı dest-i ḥüsünden melâḥatı
Cüzdân-ı 'ârıżında imiş oldı dâl ḫaṭ

Bac-ı sipâhden iki yüz akçe almaġa
Dîvân-ı ḥüsne çıḳdı virüp 'arż-ı ḥâl ḫaṭ

Ne dadı ḳaldı ne tuzı ḫân-ı melâḥatuñ
Nân ü nemek yidük bize itsün helâl ḫaṭ

Dildâr ḫaṭṭı başumuzuñ yazısı imiş
Şâbit götürmez a bu ḳadar ḳîl ü ḳâl ḫaṭ

182

Mefâlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Sâḳi getür bu pür-ġama bir mâye-i neşâṭ
Olsun 'arûs-ı 'işrete pîrâye-i neşâṭ

Faṣl-ı temûz-ı ġamda ṭumandur işüñ göñül
Serv-i ṣurâḫi ṣalmaz ise sâye-i neşâṭ

Hîç yoḳ mıdur sımâṭ-ı bâsiṭ-i sürûrdan
Bu ḫâṭır-ı ḥazînede bir vâye-i neşâṭ

Ṭıfl-ı dil-i yetîmi dü-dest-i ḳabûl ile
Alsa n'olur ḥızânesine dâye-i neşâṭ

Kûy-ı nigârı Ṣâbit-i nâ-şâda itdiler
Bir Ka'be i'tibârı ile pâye-i neşâṭ

ẒÂ'

183

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Çekmesün ġamze ta'ab bulmada bir yir maḥfûẓ
Ṭuruyor çekmece-i sînede ḫançer maḥfûẓ

Cânda pinhân iderüz mihrini ol tâze ruḫuñ
Öyle bir gence bunuñ gibi yir ister maḥfûẓ

Kimseye eşk ü ruḫ-ı zerdüñi iẓhâr itme
Sîm meknûz gerek iki gözüm zer maḥfûẓ

Bu çerâ-zârda ten-perver olan küşte olur
Ṣayd eger lâġar ise cânını eyler maḥfûẓ

Ṣâbitâ maḥfâẓa-i chl-i dile lâyıḳdur
Ṣaḳlanup olsa n'ola bu ġazel-i ter maḥfûẓ

184

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ġarîb 'âşıḳ degül bu köhne nüh eyvândan maḥẓûẓ
Nice olsun müsâfir böyle vîrân ḫândan maḥẓûẓ

Efendüm iẓnüñüzle çîde-i dest-i nigâh olsa
Beni bir gül iderdi bâġ-ı ḥüsn ü âñdan maḥẓûẓ

Ẓuhûr-ı ḫaṭṭına ben aġladuḳça ḫande eyler yâr
Olur her sebze-zâr âlüftesi bârândan maḥẓûẓ

Kilâb-ı kûy-ı dilber şeyḫ ile döndükçe dönmişler
O zerrâḳı idüp bu gerdiş-i devrândan maḥẓûẓ

Hezâr aḥsent Ṣâbit ṭab'uña heb itdi yârânı
Bu gevher-pâre ol gencine 'irfândan maḥẓûẓ

185

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Yaḳıldum gice yâre yandurup vâfir ḥazîn elfâẓ
Biraz nerm itdi ammâ ḳalb-i saḫün âteşîn elfâẓ

Mülâyim söz virüp nermî-i güftârı dehânından
Boġazlar 'âşıḳı penbeyle âh ol nâzenîn elfâẓ

Yir eyledi derûnında nigâruñ naḳş-ı seng-âsâ
Yazılsaydı eger mektûbına bu dil-nişîn elfâẓ

Be-hey vâ'iẓ niçün ikfâr idersin ehl-i islâmı
Müselmânsın nedür aġzuñda bu küfre yaḳın elfâẓ

'İbârât-ı ḫoş-âyendeyle gül-zâr-ı ma'ârifden
Yine Ṣâbit gül-i ma'nâ açar bu nev-zemîn elfâẓ

186

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ruḳye-ḫânlıḳla ider derde müdâvâ vâ'iẓ
Ḳız oḳur oġlan oḳur tekyede tenhâ vâ'iẓ

Ḳanlıdur dest-i muḥannâsına żâmin olmaz
Boynına pây-ı nigârı alur ammâ vâ'iẓ

Câm ile ḳan yalaşur 'aḳd-i uḫuvvet eyler
Yine kürsîde olur düşmen-i ṣahbâ vâ'iẓ

Yıḳıyor ḥiddet ile pîr-i ḫarâbât ocaġın
İtmiyor rıfḳ ile murdâra müdâra vâ'iẓ

Kendi ḥâlinde olan rind-i kem-âzâr-ı meyi
Şeyḫde öldiriyor ta'n ile illâ vâ'iẓ

Çirk-i dünyâyı alup dest-i hevesden Ṣâbit
Ḫalḳı ḳurtarmaġa ya seyḫ gerek ya vâ'iẓ

'AYN

187

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Her gice pervâneye ġayẓın idüp iẓhâr şem'
Ṣubḥa dek yel mûmlarıyla gezdirür her bâr şem'

Mevlevîler gibi dönsün üstine pervâneler
Oldı Mevlânâ-ṣıfat mustaġraḳ-ı envâr şem'

Her gice bir şem'-i ḥüsne cân eritmek mûmdur
Meclisinden ṣofrasın ḳaldırmıyor deyyâr-ı şem'

'Işḳ ile aldı fitîli dün gice pervâneler
'Arż idince âteşin ruḥsâr ile dîdâr şem'

Lâ diyüp miḳrâż-ı hicrân-ı şeb-i dûşîneye
Bu 'inâdı üzre başın kesdirür her bâr şem'

Meş'aleyle Ṣâbitâ başında âteşler yanar
Oldı maḫdûm-ı hüner-pîrâye ḫıdmet-kâr şem'

Ol re'îs-i ehl-i dil kim gün gibi pür-nûr olur
Yaḳsa râ'yinden gice bu günbed-i devvâr şem'

Ḥażret-i Râmî Efendi kim çerâġ-ı ḫâṣ olup
Luṭfı ṣırtından idinmiş ḫil'at-ı zer-kâr şem'

Ger şebistânında bir şâmî perestâr olmış
Eylemezdi âteşi mûmı ile reftâr şem'

Şevḳ ile tâb-âver-i vaṣf olmayup yandı dili
Ṭab'-ı âteş-pâresinden idicek güftâr şem'

Şem'-i iḳbâli fürûzân ola ta her ṣubḥ ü şâm
Mihr ile mehden yaḳar her ḳulle-i kûhsâr şem'

188

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

İder o sîm-bere cân-ı mübtelâm ṭama'
Düşürmiş olmayacaḳ bir ümîde ḫâm ṭama'

Güşâde itmiş iken cevbe la'l-i şîrînin
Ḥarîṣ-i bûse ider yârdan selâm ṭama'

Bu 'izz ü nâz ile müstaġnî-i dil-i zâra
Ṭama'dur itdüren ol ṣûḫa iltiyâm ṭama'

Şu fitnegâhda biz ol ḥarîṣ-i maḥrûmuz
Ki ola şîfteye reh-zen-i merâm ṭama'

Ḫumâr-ı ġuṣṣa ile eylesek de ma'ẕûruz
Cenâb-ı sâḳî-i meyden bir iki câm ṭama'

Bu dâmgâh-ı 'alâyıḳda azdur ġâyet
Şu murġ k'eylemeye anı pây-dâm ṭama'

Müdâm teşne-i ṣahbâ-yı ḫâhişüz Ṣâbit
Bizi ḥarârâte uġratdı bu cüzâm-ı ṭama'

189

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

N'ola olsa bu dil-i ser-geşteye maṭlab semâ'
Heb semâ'dur döndüren 'uşşâḳı Ḥaḳḳa heb semâ'

Mâhdan ṭablak şühübden nây-ı sûzân eylcyüp
Pîr-i devrân deff-i hâlcyle ider her şeb semâ'

Aḫter-i sâḳıṭ degüldür 'ışḳ-ı Mevlânâ ile
Vecd ḥâlinden düşer ḫâke idüp kevkeb semâ'

Bu semâ' vü bu ṣafâ gerçek erenler kârıdur
Var yıḳıl n'eyler saña ey kûdek-i mul'ib semâ'

Şâbitâ vaṣfın yazarken farṭ-ı istiġrâḳdan
Döndi kâġıẕda idüp bu kilk-i ney-meşreb semâ'

ĠAYN

190

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳolında âteş-i rûzeyle yaḳdı yir yir dâġ
Menâre ṣanma ḳanâdîlden çıḳardı çerâġ

Ḥabâb-ı âbile iltiḥâb ḳurdı bu gün
Feżâ-yı sînede şâhinşeh-i ṣıyâma otâġ

Riyâż-ı Gülşen-i Envâra döndi mescidler
Olup bahâr-ı çerâġanda müzeyyen bâġ

İdince destini mey-ḫâre câmdan kûtâh
Hemân zemâne mürâyîleri uzatdı ayaġ

Bu pîç ü tâb ile 'ayyâşı esnedür bir gün
Tehî ḳadeḥ gibi ḫamyâze-i futûr-ı dimâġ

Yanarsa âteş-i rûzeyle ṣubḥ-ı 'îde degin
Bilâ-müdâhene ḳandîl-i dilde ḳalmaz yaġ

'Alâḳa-i mey ü maḥbûbdan bu şehr içre
Göründi ġurraya dek Şâbitâ göñülde ferâġ

191

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İtdüm bu tâb-ḫâne-i şehri fedâi-yı bâg
Min-ba'd sâġar ü mey ü gülşen-sarây-ı bâġ

Bu çâr-bâg-ı kihne bahâr-ı 'anâsıruñ
Faṣl-ı bahâr faṣlı hevâsı hevâ-yı bâġ

Ḥabs olsa şehrde ṣu yolından firâr ider
Her cûy-bâr eylcyüp 'azm-i ṣafâ-yı bâġ

Bâġa devâ-yı misk getürmiş mesîrelik
'Uşşâḳa nev-ḫaṭ-ı leb-i dilber ġıdâ-yı bâġ

Şehrüñ 'ufûneti bizi öldürdi Şâbitâ
Tefrîḥ-i ẕât içün idelüm iltiçâ-yı bâġ

192

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

İdüp sitâre-i ṭôbından iktisâb-ı furûġ
Ṣaḳal başı ṭaġıdur gîsuvân-ı dilbere ṭûġ

Zemîni ḫûn-ı cigerle yu şoñra eyle sücûd
Olur mı sâlike seccâde cild-i nâ-medbûġ

Demine hû didiler ehl-i reng Manṣûruñ
Olınca rîş-i sefîdi demi ile maṣmûġ

Ḫelâlzâde imiş pâk südle perverde
Uzatdı sâḳî esîr-i ḫumâra kâse-i dôġ

Veliy-yi mücbiridür pîr-i mey kerimecigin
Virince rinde müfîd olmıyor ḫıyâr-ı bulûġ

'Aceb mi ḫâne-ḫarâb olsa Şâbitâ şâ'ir
Kimün ya beytini ma'mûr ider felekde dürûġ

193

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Yaḳdı her bir lâle-i ruḥ cânumda bî-endâze dâġ
Asümân-ı sînede yıldız ḳadardur tâze dâġ

'Özr-i leng eyler diyü meydân-ı nâz ü şîvede
Şehsüvâr-ı fitne-sâzum yaḳmış esb-i nâza dâġ

Cânumı yaḳmaḳdasın âḫir devâ keydür diyüp
Ey ṭabîbüm tâbekey bu 'âşıḳ-ı ser-bâza dâġ

Mâ-ḥażardan yâre bir cız bız kebâbıdur yine
Dâġlarken ḳalbümi virse n'ola âvâze dâġ

Bir muraṣṣa' ḫûb bâzû-bende dönmiş Şâbit
Zîb ü fer virüp ḳolında dilber-i ṭannâza dâġ

FÂ'

194

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Güller şavuldı geçdi zemân-ı bahâr ḫayf
Bülbül de düşdi ḫançer-i ḫâra hezâr ḫayf

Bir seyl şuyı gibi geçüp faṣl-ı cûybâr
Ḳaldı yirinde tûde-i ḫâşâk ü bâr ḫayf

Bülbüllerüñ ḫayâli gözinde uçar gülüñ
Oldı mekân-ı zâġ ü zaġam lâle-zâr ḫayf

Çârûb-ı 'arṣagâh-ı ḫazân oldıġın görüp
Vâfir yolındı sünbüle zülf-i nigâr ḫayf

Şâbit çemende her biri bir gül şalındurur
Ḫâruñ murâdı üzre eser rûzgâr ḫayf

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
İslâm Araştırmaları Merkezi

195

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Geldi ecel-miṣâli ḫaṭ-ı müşg-bâr ḫayf
Bu tâzelükde ḳaraların dökdi yâr ḫayf

Ġafletle cevr-i 'âşıḳa pek ḫayflandı âh
Bilmez nedür o tâze gül-i şîve-kâr ḫayf

Ḫâb-ı şafâda sâye-i perr-i mekes düşüp
Aġır baṣar o mâye-i nâzı hezâr ḫayf

Ḫûnî-i ġamze kendüyi suçsuz çıḳarmasun
Maẓlûm-ı 'ışḳa anda daḫi ḫayli var ḫayf

Şâbit elemlenür yine tîġ-i nigâh-ı yâr
Aġyâra virmedün diyü bir ber-güẓâr ḫayf

196

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

'Âşıḳ n'ola çemende yetişdürse tâze keyf
Dildâra bir vesîle olur keşf-i râza keyf

Germiyyet-i şarâb ile çoḳ nâliş eyledüm
Ḫayli medâr oldı o şûḫa niyâza keyf

Peymâne şundıġında çaḳır keyf ile baña
Virmişdi neşve-i ḳadeḥ ol şâh-bâza keyf

Keyfiyyet eylenür göricek bezm-i bâdede
Ḳoca günâhkâr ile bir şûḫ-ı tâze-keyf

Söz yatımı ile bu gice bunda yat dirüz
Ġâlib olursa Şâbit o nev-naḫl-i nâza keyf

197

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gubâr-ı gam da virür baña miskel-âsâ keyf

Ḫaṭuñ ḫayâline görsem çemende tenhâ keyf

Benefşe-zârda a'lâ buḫûrlar yaḳdı
Belürmedi şeh-i gül meclisinde aṣla keyf

Terennüm eylese saḳḳâ burun ḥârîf-i ġama
Niçün yetişdüremez bu ağızla mînâ keyf

Çıḳılmıyor gözine keyf görmeden yâruñ
Fe-keyfe kim göre ol ġırre mest-i ġavġâ keyf

Ṣabâḥ keyfine ehl-i ṭabî'ata Ṣâbit
'Araḳ ḳadar da mı virmez şu câm-ı ma'nâ keyf

ḲÂF

198

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Münâsebetle idüp ol perî maḥal-ḥânlıḳ
Alınca gönlümi itdi hezâr şeyṭânlıḳ

İḳâle eyledük ol ḫâce ile bâzârı
Bir iki dâġ-ı derûn yandırup peşîmânlıḳ

Ne bezme uġrasa bir bî-meẕâḳlıḳ eyler
Efendi vâ'iẓe Vehbî gibi o nâdânlıḳ

Münâsib idi bu mevsimde zevrâḳ-ı şahbâ
Çekilse semt-i Ḥışâra havâ da lîmanlıḳ

Fireng-i zülfe esîr olduñ ey dil-i şeydâ
Senüñ ne kâruñ idi baḥr-ı ġamda ḳorsanlıḳ

Dağıtma kendüñi Ṣâbitle lâle-zâra açıl
Be-hey gönül saña mı ḳaldı bu perîşânlıḳ

199

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sînede dîvân ḳuruldı cem' olup erkân-ı 'ışḳ
Nevbetin çaldurdı ṣâḥib-devlet-i dîvân-ı 'ışḳ

Varını mîriye 'ışḳ itdi re'âyâ-yı ḫavâṣ
Ṣaldı iḳlîm-i dile teklîfler sulṭân-ı 'ışḳ

Ayaġı altındadur ser-pâ cemî'-i kâ'inât
'Arşdan a'lâ ḳurulmışdur bülend-eyvân-ı 'ışḳ

Etmegin alur tenâvül eyleyen bîçâreler
Mâye-i semmle muḫammerdür ḫamîr-i nân-ı 'ışḳ

Tâ Ṣafîden 'âşıḳa meşrûṭa bir vîrânedür
Ṣâbitâ żabṭ eyledüm babam evidür ḫân-ı 'ışḳ

200

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dil itdi cân-ı mest ile ġavġa-yı kûy-ı 'ışḳ
Bu ḫastenüñ başında ḳırıldı kedû-yı 'ışḳ

Virsem mi virmesem mi seni bu fikirdeyüm
Ey dil derûndan geçiyor ârzû-yı 'ışḳ

Ḳılsaḳ gerek 'afîfe-i 'işmet nemâzını
Heb âb-ı rûyumuz döküp aldıḳ vużû-yı 'ışḳ

Bir yaġlı ḳaradur lekesi rûy-ı dilde kim
Çıḳmaz ne deñlü eyler iseñ şüst ü şûy-ı 'ışḳ

Ṣâbit hem 'ayb ü hem hünerin söylerüm saña
Baḳ gör yararsa böylecedür işte ḫûy-ı 'ışḳ

201

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ehl-i tecerrüd eyler idi cümle meyl-i 'ışḳ

Abisten-i ṣabâḥ-ı viṣâl olsa leyl-i 'ışḳ

Kendi elümle ḳordum anı ceyb-i cânuma
Ṣu'bân-ı firḳat olmasa ammâ ṭufeyl-i 'ışḳ

Peymâne-i 'inâyeti hem ḫurde hem tehî
Gûyâ ki ḳaḥṭlıḳ şinigi idi keyl-i 'ışḳ

Ṣâbit kühen ḥaṣîr-ı firâḳ üzre ḳaldı dil
Sildi süpürdi ḫâne-i ümmîdi sel-i 'ışḳ

202

Feilâtün Mefâilün Feilün

Dilber olınca mübtelâ müşfîḳ
Arḳasında ḥuẓûr ider 'âşıḳ

Didüm eyvân-ı vaṣluña çıḳayum
Ḫande-fermâ-yı nâz olup didi çıḳ

La'lüñi dişlerin dimiş aġyâr
Kâfirüñ dişlerin boğazına tıḳ

Câme-i nev giyüp o serv-i revân
Bana bir bûse virdi ḥelvâlıḳ

Ṣâbitâ baḫtınuñ güşâdeligi
O gülüñ çâk-ı sînesinden açıḳ

203

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḫumâr-ı ẓâlim ile sâḳî imtizâcum yoḳ
Senüñ vücûdına ṣıḥḥat benüm mizâcum yoḳ

Ḳabûl-ı merhem ider zaḫm ṣâḥibi degülüm
Hezâr ḥamd eṭibbâya iḥtiyâcum yoḳ

Varur niyâz-ı şehâdetle ġamze-i mestüñ
Bıçaġına düşerüm ġayri bir 'ilâcum yoḳ

Devâtum içre nihâl-i yerâ'adan ġayri
Şu ḫâr-ı zârda maġrûs bir aġacum yoḳ

Hezâr-bâr-ı emel gelse behre-yâb olmam
Bu bâr-ḫânede Ṣâbit o yükde bacum yoḳ

204

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ẓann itme gülde jâle-i terdür varaḳ varaḳ
Çatlatdı ġoncayı göbeginden çıḳar 'araḳ

Ḳabına sığmıyor mey-i nâbuñda cûşi var
Faṣl-ı bahâra ḳalmaz atar bir yaña ḳapaḳ

Bir tu dimekle la'l-i melâḥat-nişâr-ı yâr
Heb tuzlı balġam oldı raḳîbüñ yüzine baḳ

Heyḥât mülk-i dil ḳala ey mirzâ maṣûn
Ebrûlaruñ oraḳ ola ġamzeñ yamân ṣadaḳ

Ṣâbit hezâra gül yine meydân ider gibi
Her ḳıṭ'a gülbüni degenek dökdi bir ḳucaḳ

205

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

'Avâmuñ aġladur ṣır-ṣıḳlımın zerrâḳ minnet yoḳ
Ṣavulmaḳ bilmez ebleh ışladandan ḳâbiliyet yoḳ

Kenâruñ tâzesin aḥbâb ile heb der-miyân itdük
Birinde bir kinâr-ı raġbete cesbân ḳıyâfet yoḳ

Ya ġâyet mihr-bândur ya ziyâde bî-ḥaḳîḳatdür
Bizüm İstanbuluñ âfetlerinde orta bâbet yoḳ

Ser-i aġyârda çatlar ḳabaḳ ġavġa-yı dilberde
O luṭfa maẓhar olmaz 'âşıḳuñ başında devlet yoḳ

Mülâyim ṣûret-i luṭf-ı keremdür behre-i aġyâr
Bize bir çihre-i ḫışm ü ġażabdan ġayri ṣûret yoḳ

Çemende âsiyâb-ı şoḥbeti 'âşıḳ ḳapatmışdur
Çağıldaḳdan lisân-ı bülbüle feryâda nevbet yoḳ

O şûḫuñ vaḳti geçdi mihr-i ḥüsni eyledi taḥvil
Bu sâlin faṣl-ı nev-rûzında da bıldur ki ḥâlet yoḳ

Ḳumâş-ı nev-ẓuhûr-ı ma'rifetden şimdilik Ṣâbit
Bulınmazsa Ḥaleb tamġâsı İstanbulda raġbet yoḳ

KÂF

206

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

N'ola pîrâheni çâk olsa gül ü yâsemenüñ
Sûzen-i ḫâr ile âmâde hezârı dikenüñ

Kökeninde büyümiş gül gibi nâzüklük ile
Germ ü serdin ne bilür ġonca daḥi bu çemenüñ

Ṭolı bir yelken idüp şekl-i ḥabâb-ı câmı
Sâḳiyâ ḳullana gör zevraḳı eyyâm senüñ

Ḥasret-i meyle ölürseñ de ḥabâbından anuñ
İşte ey rind bürümcek gibi ḫâżır kefenüñ

Şîve-i şâ'irî ve ḥüsn-i edâda Ṣâbit
Ḥasen-i nâzüki başdurdı bu ṭarz-ı ḥasenüñ

207

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṣabâ şikencin açup târ-ı zülf-i cânânuñ
Ṭoḳınmasun teline 'âşıḳ-ı perîşânuñ

Hezâra nisbet içün cümle çeşm-i bülbüldür
Perend-i sûzenî-i âlı verd-i ra'nânuñ

Teġâfül eyleme ey ġonca üçlerüñ biridür
Du'âsını alagör 'andelîb-i şeydânuñ

Çemende bülbüli ẓann itme dil-ḫırâşîde
Bir ucı ġoncadadur ḫâr ḫâr-ı hicrânuñ

Ümîd-i bûy-ı vefâ yoḳ bu bâġda Ṣâbit
Güli zükâm-ı dimâġı degül mi insânuñ

208

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Keşretinden aḳ sâdeyle gelen cânânenüñ
Bir ṭabaḳ-âbâdîdür ṣaḥrâsı Kâġıd-ḫânenüñ

Lâle faṣlı mevc-zen bir ḳıṭ'a-ı ebri olur
Eşk-i ḫûn-âlûdesinden 'âşıḳ-ı dîvânenüñ

Keştî-i ṣahbâ degül üstinde zevraḳlar yürür
Cûy-ı Kâġıdḫâne-âsâ girye-i mestânenüñ

Saña ṣûret gösterüp san'atla dilber ṣayd ider
Bunda ḳırṭâsiyedür sermâyesi ferzânenüñ

Al kâġıẕ mühreler mecmu'a-ı germiyyete
Her ḥabâbı mühre-i billûrdur peymânenüñ

Da'vet içün berg-i gülden kâġıẕ uçurdı nesîm
İnkisârın ḥiss idüp bu bezmde bîgânenüñ

Ṣâbitâ kâġıẕcılar sûkına döndi 'arṣası
Keşretinden aḳ sâdeyle gelen cânânenüñ

209

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ölçdi dökdi gelen fâ'izini âblaruñ
Boşa çıḳdı emegi ṣoñrası dôlâblaruñ

Ab faşlında beyâbânda ġam-ı reşkinden
Teşne ḳıt ḳıt boğılur zevḳine ġarḳ-âblaruñ

Üstine keff-i ḥabâbı ḳapayup dönmezdi
Gûşı sûrâḫına şu ḳaçmasa girdâblaruñ

Söylemezler ḫaber-i ḳâfile-i cânânı
Deve mi depdi 'aceb aġzını neccâblaruñ

Nakḅ-zen olma ṣaḳın zîr-i cidâr-ı ġayre
Laġım altında ḳalur ekṣeri nakḳâblaruñ

Zeyyine girmeseler mûş gibi bed-kâruñ
Postını ḫalḳ çıḳarmaz idi sincâblaruñ

Sezmese merḳad-ı ḫâkîde şîrînlik mevtâ
Üstine böyle ḳırılmaz idi serd-âblaruñ

Dehen-i ḫançer-i ḫûn-rîzini tîz itmededür
Eñ büyük şefḳati ḳurbânlara ḳaṣṣâblaruñ

Semt-i üstâde eger peyrev olursañ Ṣâbit
Giyüp eṣvâb-ı kemâli ṭâḳın âdâblaruñ

210

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

'Aceb mi ṭamlasa saḳfı bu köhne eyvânuñ
Degişmez âcer-i dîrîni mihr-i raḫşânuñ

Niçün tereşşuḥ ider saṭḥ-ı zer-nigâr-ı felek
Her ayda tâzelenür ḫışt-ı mâh-ı tâbânuñ

Kef-i sipihrde âguşte destmâl-i seḥâb
Söküldi mâye-i zükkâmı pîr-i devrânuñ

Zemîne ṭamla inüp fâlic itdi endâmın
Döküldi mâddesi yine ebr-i bârânuñ

Ne iş keser yine ḫayyât-ı dehr 'aceb Ṣâbit
Siyeh ḳumâşını püskürdi arż-ı ġabrânuñ

211

Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṣıḳleti âşikârdur kemerüñ
Çözelüm saña bârdur kemerüñ

Ḳadeḥ-i şîr nâfuña teşne
Ser-furû-bürde mârdur kemerüñ

Buḳ'a-i vaṣla zînet aşmaḳ içün
Çenber-i zer-nigârdur kemerüñ

Bu şehrde Gümüş Ṣuyı dirler
Şöhre-i rûzgârdur kemerüñ

Ḥalḳa-i çeşmimüz de żamm idelüm
Belüñe belki ṭardur kemerüñ

Siḥr ile çıḳdı kûh-ı billûra
Câdû-yı ḫum-süvârdur kemerüñ

Ṣâbitâ baḳ miṣâl-i ḳavs-i ḳuzah
Bize ḳaç rengi vardur kemerüñ

212

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Dâġ yaḳmış sîne-i abdâla dâġı lâlenüñ
Şânki Gül Baba çerâġıdur çerâġı lâlenüñ

Şerḥalardan sînede bir taḫta lâlem var benüm
N'eylerüm âteşlere yansun ocaġı lâlenüñ

Dîde-i 'âşıḳ gibi bir lâle-ruḫsâruñ müdâm
Firḳatinden ḫûn ile pürdür çanaġı lâlenüñ

Ḥâkde pejmürde gül-berg-i ḫazân-fersâ degül
Yarasından düşdi ḫûn-âlûde bâġı lâlenüñ

Resm-i ḫamr-ı bâġdan idrâr-ḫâr-ı feyż iken
Defter-i gülden yirin çalmış ḳırâġı lâlenüñ

Bâd-ı deyden ser-bürehne ṣaḥn-ı gülşenden ḳaçup
Her hevâdârı geçen atmış ḳapaġı lâlenüñ

Câm-veş maġrûr-ı dest-i iltifât-ı yâr olup
Şevḳden yir mi baṣar Ṣâbit ayaġı lâlenüñ

213

Feilatün Feilâtün Feilâtün Feilün

Çarḫ tîmârını serbest idüp ol nâ-şâduñ
Çupe-i tîşe idi baş ḳalemi Ferhâduñ

'Âḳıbet derde şataşdurdı serin şan'at ile
Kendi başına belâdur hüneri Ferhâduñ

Ḫançer-i ġamze be-kef nat'-ı siyâset ber-dûş
Ḳatl-i 'âma boyun urmış nigehî cellâduñ

Gerçi ġâyet de laṭîf eyledi naḳşın ammâ
Saña benzetmedi tu ṣûratına Bihzâduñ

Nüh felek nâm-ı beliġüñle mübâhât eyler
İşte Ṣâbit ṭoḳuza çıḳdı senüñ de'aduñ

214

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Olsa ne 'aceb maḥrem-i esrârı hezâruñ
Gül-berg-i ter iç gömlgidür şâh-ı bahâruñ

Olmazlar idi ta bu ḳadar ḳanlı bıçaḳlı
Dil ṣoḳmasa mâ-beynine sûsen gül ü ḫâruñ

Setr itme göñül sîne-i çâkuñdan açıḳdur
Çatladı Ḳapu semti imiş kûy-ı nigâruñ

Ruḫsârı ile zülfi hevâsından ölürsen
'Âşıḳ gül ü sünbül bitürür ḫâk-i mezâruñ

Gül-ġoncadaki jâle degül tâbiş-i gülden
Ṣâbit yüregi yaġı erür bülbül-i zâruñ

215

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Pîrâhen-i tahammülümüz olmasun mı çâk

Bir sâ[illegible]müzde 'âlem ider baḫş-i iştirâk

Nerm ldıġuñ sirişk-i nedâmetle ḳalb-i saḫt
Rûşen delîldür bize âgeşteġî-i kâk

Târîkî-i derûna sebebdür netîcesi
Ṭoldurma ḳarnuña ne bulursañ miṣâl-i ḫâk

Aldanma düzd-ṣûret-i zerḳüñ firîbine
Ḳalbinde bâde dûşda seccâde hemçü tâk

Ṣâbit nihâl-i sünbüleden pây biçmişüz
Ḫabbü'l-ḫaṣîd-i dâniş ider ehlini helâk

216

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sûḳ-ı ṣabbâġana döndi semti kûy-ı 'âşıḳuñ
Günde yüzi boyanur kirbâs-ı rûyı 'âşıḳuñ

Mûmiyâ-yı ma'deni olurdı eczâ-yı zemîn
Nîm ḳaṭre düşse âbından vużû-yı 'âşıḳuñ

Derd-i ḫaṭ dermânına düşmiş süvâr-ı mûr olup
Çoġı Hindistâna gitdi çâre-cûyı 'âşıḳuñ

Mûy aġnam ben-i kelbüñ şumârından füzûn
Dôstum pâyânı yoḳ şimdi 'adû-yı 'âşıḳuñ

El-ḫaẕer ḫûn-ı dil-i dîvâneden 'aḳluñ alur
Hûş-berdür bâdesi cânâ sebû-yı 'âşıḳuñ

Ḫôy cân altındadur dirler lebüñ taḥtındaki
Ḥabbetü'l-sevdâdur ârâmı ḫôy-ı 'âşıḳuñ

Sende ol püskürme beñler var iken Ṣâbit gibi
Ṣaçmadur tertîbi yoḳdur güft u gû-yı 'âşıḳuñ

217

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ey naḫl-i nâz işte ṣıḳıl işte 'âr çek
'Âşıḳ hevâ-yı zülfi ḳomaz işte dâr çek

Ey zaḫm-dâr dil berelendüñse ġuṣṣadan
Bir şîşe-i neşâṭ-dih-i ḫôş-güvâr çek

Ṭuġra-yı âh çekmege müştâḳ idüñ gönül
Sulṭân-ı 'ışḳdan saña izn oldı var çek

Üftade-i maḥabbeti pâ-mâl ider misin
Cüz'i 'inân-ı şîveyi ey şehsüvâr çek

Va'd-i viṣâl-i yâr yine ḳaldı yarına
Ferdâ-yı ṣubḥ-ı maḥşere dek intiẓâr çek

Ṣâbit cenîbet-i ḳalemüñden rikâbuña
Ḫink-i cedîd-i 'anberî-i nev-nigâr çek

218

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Tâb-ı rûzeyle şikest itmegedür iḳdâmuñ
Bir ḳaşıḳ ḳanına zâhid suṣaduñ mı câmuñ

Ḥarem-i Ka'bede de ḫalḳı ṣoyarsın ḥâcı
Söyle nebbâşa nedür fâ'idesi iḥrâmuñ

'Andelîbüñ nem-i eşkin güle geçmiş şebnem
Bir güneşden eridi yıldızı yoḳ nemmâmuñ

Geçmese ısıcaġı tâb-ı ruḫ-ı dildâruñ
Böyle germiyyeti olmazdı bizüm ḥammâmuñ

Ṣâbitâ 'urf u izâfetle çıḳup pâyine düş
Kölesi pâyesi ile çelebi monlâmuñ

219

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ef'î-i sermâ bulursa lânesin bülbüllerüñ
Ṣaḥn-ı gülşende ḳomaz bir dânesin bülbüllerüñ

Bir ṣouḳ şebnem yiyüp dem-beste olmışlar ki ebı
Aġzına ḳurşun aḳıtmış ṣanasın bülbüllerüñ

Ḥabbe-i şebnemden itmiş vâye-baḫş-i inti'âş
Çîne-dân-ı gülde âb ü dânesin bülbülerüñ

Âteş-i gül ẓâhir olmaḳla ḥarîm-i bâġda
Ḫârlar ḳancayla yıḳdı ḫânesin bülbüllerüñ

Ḫâr ü ḥasdan bâd-ı ṣubḥ imdâd idüp ta'mîr ider
Rûzgâruñ yıḳduġı vîrânesin bülbüllerüñ

Âşinâ ol ḳuş dilin ögren de gel ey müdde'î
Añlamazsın nüktesin bîgânesin bülbüllerüñ

Siz ḳaçurmışsuz diyü emr itdi defter-dâr-ı gül
Zâġlar çeksün girîhte ḫânesin bülbüllerüñ

Żabṭ mı yoḳ ṣaḥne-i şehrüñ işitmez mi 'aceb
Gûşe gûşe na'ra-i mestânesin bülbüllerüñ

Ta'nı ḳo Ṣâbit mebâda sen de bir gül-çihreye
Dil virüp âteşlerine yanasın bülbüllerüñ

220

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Dildârı bu şeb ġâ'ile-i câma düşürdük
El-Leyletü ḥublâ demi aḫşâma düşürdük

Âlüfte kesim meşrebi gibi mütelevvin
Bâlâsına bir buḳelemûn câme düşürdük

Güldürdüñ o gül-pîrehen-i nâzı firâvân

'Uryânlıġı biz mevsim-i bayrâma düşürdük

Her sîm-tene başdı birer dâġ-ı ta'alluḳ
Tamġâ-zen-i çeşmi ṭama'-ı ḫâma düşürdük

Bir bûse kirâsile alup zevraḳa yârı
Dün faṣl-ı Ḥışârı güzel eyyâma düşürdük

Dôllâb ile bir reşḥacıḳ alduḳ deheninden
Delv-i dili ammâ çeh-i âṣâma düşürdük

Hîç ḥalḳa-i tevḥîd ile üns eylememişdi
O âhû-yı vaḥşîyi hele dâma düşürdük

Ṣâbit gice bî-ḫâb ḳoduḳ yâre güc itdük
Ṣubḥ olmış idi pister-i ârâma düşürdük

221

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Dîdem olsa 'aded-i çeşmi ḳadar ġırbâluñ
Birini tecrebesine viremem keḥḥâluñ

Ders-i 'irfânda bidâyetle nihâyet birdür
Giderek ḫâce olur hem-sebâḳı eṭfalüñ

Añladuñ mı niyedür ḫandesi meczûblaruñ
Saḫte giryesine müdde'iyyân-ı ḥâlüñ

Ḫôş gelür ehline âlâyiş-i çirk-i dünyâ
Câme âlüdeligi zînetidür baḳḳaluñ

Acıma münḥanî-i bâr-ı girân-ı ḥırṣı
Yardım itme şaşurursın tetigin ḥammâluñ

Ḫatmî-i tevbe gerek levş-i günâha yoḫsa
Yuyamaz Âb-ı Ḥayât olsa şuyı ġassâluñ

Mîz-bânuñ ki ḳıyasın göre mihmân-ı ẓarîf
Semtini vaż'-ı girândan ṭuyar istiḳbâlüñ

Ṣâbitâ ehli bilür birbirinüñ mi'yârın

Yine miḳdârını zer-vezne çeker miṣḳâluñ

222

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Tîr-i nigâh tirkeşini Oḳcı-zâdenüñ
Gözen geçür de añla derûnin fütâdenüñ

Çarḫuñ ġazâl-i mihri sihâm-ı şu'â' ile
Oḳlı şikârıdur o ḫadeng-i güşâdenüñ

Eyâ işâreti ne idi ebruvânına
O mâh-ı nev didükleri dünki kepâdenüñ

Ġamzeñle hetk-i perde-i islâm ider misin
Kâfir ṭarîḳası bu mıdur ḫarḳ-ı 'âdenüñ

Ṣâbit derûn-ı sînede ṣad pâredür yiri
Elmâs-gûn o nâvek-i zehr-âb-dâdenüñ

223

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Miṣâl-i cûy çemen-zâra aḳmasaḳ mı gerek
Şu baḫr-ı aḫżara lenger bıraḳmasaḳ mı gerek

Yem-i sefîdde bir tâze ḳoc levendi sevüp
Sefîne başına fânûs yaḳmasaḳ mı gerek

Muḳayyed olma temâşâ-yı muṭlaḳ eyliyelüm
Cemâl-i ma'nîye ṣûretde baḳmasaḳ mı gerek

Felekden inmedi zenbîl-i hâle ile o mâh
Hilâl-i yek-şebe-veş ḳulb ṭaḳmasaḳ mı gerek

Yeter ṭaş atduñ a münkir bizüm külâhumuza
Senüñ 'amâmeni meclisde ḳaḳmasaḳ mı gerek

Zinâd-ı himmet-i merdâne Ṣâbitâ ḥâżır
Şu şem'i yaḳmaġa bir kerre çaḳmasaḳ mı gerek

224

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Menâfi'in göremezsin bi̇ḍa'â-i hünerüñ
Ṣaḥîfe-i eşere dökme nûrını baṣaruñ

Eritdi mâlını âğûşına o sîm-berüñ
İki ucu güc ile geldi bir yire kemerüñ

Gücenme şem'a-ı cândan alınsa pûşiş-i ten
Ḳamîşi 'âriyetidür bu sûrda fenerüñ

Şu tâb-ḫâne misâfirlerüñ ağırladılar
Nemâzını bile taḫfîf ḳıldılar seferüñ

Ġarîbe şehrimüzüñ külḫanında yir yoḳdur
Gönül ışınmış iken ġurbete ṣoğutma yirüñ

Şu bâr-gîr seni zeyn-i câhdan düşürür
Efendi ṣoñra mecâlisde söylenür semerüñ

Marîż-i redde şifâ ḳavli bevli yeksândur
Suḫen-furûşı ḳârûrede ṭabîblerüñ

Henüz ḳanı aḳar vaṣf-ı eşkde Ṣâbit
Çekîde bir ġazel-i pâki yoḳ mı kilk-i terüñ

225

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Yoḳdur vech birinde fetâvâ-yı meẕhebüñ
Hindüñ nedür taṣadduru üstinde Zeynebüñ

Taḫlîş ümîdi gitdi giribân-ı meẕhebüñ
Virdüñ yaḳayı destine bir ṣûḫ-meşrebüñ

Münfekk olur mı merdüm-i âlüfteden keder
Ṣırtında ḳanburı gibidür şaḫṣ-ı aḥdebüñ

Ṭaş atma vech-i hezl ile rûy-ı necâsete
Adın ṭoḳındurup yüzine bir mulaḳḳabuñ

İlm ü 'amel degül mi me'âl-i mülâzemet
Vâdî bilen güzîdesin alınaz mı maṭlabuñ

Ḥelvâ-yı merg-i ḫâcesi cüllâb-ı 'îdden
Şîrîn gelür meẕâḳına ma'ṣûm-ı mekteḇüñ

Ḳoynında ḫalḳalanınasa ef'î-i zenberek
Tıb tıb ider miydi yüregi böyle 'aḳrebüñ

Bir şu virür ki ṭâs-ı nuḫâsı ṭılâ ider
Sâḳî-i feyżi mürşid-i câm-ı leb-â-lebüñ

Çok sükkerin lebi leke-dâr itdi Ṣâbitâ
La'linde sildügi eşerinden mürekkebüñ

226

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ben çâk çâk-i ḫançer-i bürrânuñam senüñ
Ya'ni helâk-ı ġamze-i fettânuñam senüñ

Mustaġnî-i şarâb-ı ṭarab-ḫîz-i vuṣlatum
Ẕevḳ-âşinâ-yı bâde-i hicrânunâm senüñ

Ey âfitâb-ı lem'a-ṭırâz-ı sipihr-i nâz
Mânend-i ṣubḥ çâk-ı girîbânuñam senüñ

Ey ġamze cânum al nice bir böyle ḫulf-ı va'd
İncâz-cûy-ı va'de-i iḥsânuñam senüñ

Ey dîde çoḳ yaşa beni pür-behre eyledüñ
Şermende-i 'aṭâ-yı firâvânuñam senüñ

Taḳrîr-i ḥâle ey leb-i dilber mecâl yoḳ
Esrâr-ı ḫaṭṭ-ı sebz ile ḫayrânuñam senüñ

Mânend-i Ṣâbit-i suḫen-ârâ-yı beẕle senc
Ben bir kemîne bende-i fermânuñam senüñ

Baş egmesem 'aceb mi sipihr-i berîne de
Ruḫsâr-sây-ı gûşe-i dâmânuñam senüñ

Ḥaḳḳ zîb-i devlet eyleye ta ḥaşre dek seni
Ben ṣubḥ u şâm 'abd-i şenâ-ḫânuñam senün

LÂM

227

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Südde-i yâri ḳomaḳ şîve-i aḥbâb degül
Mest-i 'ışḳuz der-i mey-ḫâne bize bâb degül

Süzdigünden bilinür nergis-i mestüñ yoḫsa
Ḳaṣdı mestânelügin 'âşıḳa işrâb degül

Ṭama'-ı ḫâma düşüp sirkelenürsin zâhid
Ya ḳoruḳ yoḳ gözike bunda mey-i nâb degül

Hele Cemşîdi imiş san'atınuñ pîr-i muġân
İşin altun idiyor ḫâṣılı ḳallâb degül

Yine Ṣâbit ṭayanup gâhî 'aṣâ-yı ḳaleme
Bâġ-ı 'irfâna varrumış ḳati bî-tâb degül

228

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bâde-i 'ışḳ sebû-yı dilüme virdi ḫalel
Kendi ẓarfına żarar eyledi ol keskin ḫal

Ḥüsn ile mûy-ı muṣâfâtı uzişmek görinür
Virdi nev-ḫaṭṭ-ı ruḫuñ 'âşıḳ-ı dîdâra kesel

Sâde-rûlar bu da bir başka meḥâsin diyerek
Yoldılar liḥyesini pîr-i ṭarîḳüñ tel tel

Bel ṣoġuḳluġına uġrarsa kim aġlar vâ'iẓ
Ne baḳar mûy-ı miyân-bendine yârüñ bel bel

Ṣâbitâ tüylerüm ürperdi tenümde yir yir
Gice seyrümde o meh-pâre ḳomış tâze şaḳal

229

Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün

Duḫter-i rez perde-i camda şaḳlı degül
Rind-i mey-aşam ile gizli ḳapaḳlı degül

Câẕibe-i ḥüsn ile cân ü dil sendedür
'Âşıḳ-ı dîvânenüñ yalñız 'aḳlı degül

Ẕâtı 'aceb pâkdür ġonca-ı nevrestenüñ
Lâle-i ebri-ṣıfat cildi behaḳlı degül

N'ola ḥabâb-ı meyüñ dîdesi maḫmûr ise
Nergis-i pür-jâlenüñ gibi çapaḳlı degül

Naḳl olınan Ṣâbitâ menḳabe-i 'ışḳdur
Maḥfil-i 'uşşâḳda maṣṭaba naḳli degül

230

Feûlün Feûlün Feûlün Feûlün

Yeñi başdan itme kesb-i vebâl
Bu yıl Ka'beden gelme ḥâcı miṣâl

Derûnında ḳurd olıcaḳ feyż-i şeyḫ
Gerekmez eger olsa âb-i zülâl

Şihâb ü şafaḳla yürür pîr-i çarḫ
Elinde 'aṣâ ṭarf-ı dûşında şâl

Hilâli göründi degül mâh-ı nev
Bulup kevr-i destâr-ı mihr inḥilâl

Yeter ṣaldı ferdâya Ṣâbit seni
Bu gün sen de bir 'arż-ı hâl eyle ṣal

231

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Çıḳup bir ḳuşça cân ile gider ḳor lânesin bülbül

'Adû-yı ḫâra virmez güllerüñ bir dânesin bülbül

Tekâlîf-i ḫıredden ḫâric az defter bulunmışdur
N'ola ḳayd itse mevḳûfât-ı 'ışḳa ḫânesin bülbül

Müzeyyendür gül-i sûrî ile gülşen-sarây-ı bâġ
Dügün var ġonca bikrin oğlı almış anasın bülbül

Ṭarar eşk ile her gün ışladup zülf-ı muṭarrâsın
'Arûs-ı gülşenüñ perrinden itmiş şânesin bülbül

N'ola mey-ḫâne-i gül-zârda keyfin yetişdürse
Gülüñ Ṣâbit gibi leb-rîz idüp peymânesin bülbül

232

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Dûş-ı rif'atse ġaraz nâsiye-sây-ı ḫâk ol
Ẕeyl-i seccâde gibi sen de naẕîf ol pâk ol

Rü'yet-i şems-i ḥaḳîḳatse murâduñ aġla
Âb-dest minşefesi gibi gözüm nem-nâk ol

Kimsenüñ ḳurcalama 'aybını mânend-i ḫilâl
Belki setr itmede hem-ḫâṣiyyet-i misvâk

Semm-i âzâra idüp şehd-i nevâzişle 'ıvaż
Hüner oldur saña zehr olına sen tiryâk ol

Dâmenüñ ḫâr-ı muġaylân-ı hevesden ḳurtar
Ârzu pîrehenin yırt girîbân-çâk ol

Adıñı 'aḳsine yazdurma miṣâl-i şeyṭân
Naḳş alup ḫurde-şinâs-ı 'amel-i ḥakkâk ol

Ne şeb-i 'îd gibi münḥemik-i isrâf ol
Ṣubḥ-ı rüze gibi ne muttaṣıf-ı imsâk ol

Ṣâbitâ arduña at bâr-ı ġam-ı dünyâyı
'Âmil-i 'âdet-i müstaḥsene-i fitrâk ol

233

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Esrâr-ı ḫalḳı ḥıfẓ bizüm kârımuz degül
Ḫalḳuñ derûnı da bizüm anbârımuz degül

Necm-efgen olduġı yetişür tek dur ey felek
Ṣevr ile çifte ḳoşmalı añarımuz degül

Püskürme beñli sînesini açmasun o gül
Fülfül-furûş-ı 'arṣa-ı bâzârumuz degül

Kim başdururdı dâ'ire-i ġayre dilberi
Ammâ ayaġı eldeki pergârumuz degül

Miḥrâb-ı dilde vesvese-i nefse uymazuz
Nefse uyan imâm da muḫtârımuz degül

Ḫumm-ı şarâb gibi mürâyî-i meclise
Evzarımuzda yükledirüz bârımuz degül

Miṣḳâl-i ẕerre eylemezüz nâziş-i 'amel
Bir veznemüz çeker anı ḳanṭârımuz degül

Ol gün ki mevc-i 'afv ura deryâ-yı maġfiret
Eşrârımuz ġarîḳ ola aḥyârımuz degül

El sunmazuz o şofraya Ṣâbit ki gül gibi
Maḥṣûl-ı mâlikâne-i güftârımuz degül

234

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dîbâc-ı sebzeden ḳurılup bârgâh-ı gül
Çıḳdı yine Ḫıżırlıġa urdû-yı şâh-ı gül

Bülbül hezâr şevḳ ile mehterlik eyleyüp
Çalındı nevbet-i şeh-i zerrîn-külâh-ı gül

Aḳlı ḳızıllı gibi ḫiyâbân-ı gülşeni
Zeyn eyledi çâdır çiçeginden sipâh-ı gül

Toḳmaḳcısı degül mi ya ġoncayla 'andelîb
Ḳızlanmasun 'arûs-ı nev-i ḥaclegâh-ı gül

Şâbit bu dehlü dâ'ire anuñla çevrilür
Derviş-i ġoncadur şeref-i ḥânḳâh-ı gül

Sünbül anuñla başa çıḳar mı bu ḥüsn ile
Ḥalḳa Re'îs Efendi olursa penâh-ı gül

Beş ol ḳadar açıldı daḥi zîb ü fer virüp
Bâġ-ı enâmili olalı cilvegâh-ı gül

Her faṣl-ı gülde gülşen-i ikbâlinüñ Ḥudâ
Baḫtın güşâd ide nitekim 'izz ü câh-ı gül

Envâr-baḫş-ı feyż-i İlâhî ile ola
Rûyı sefîd ü alnı açıḳ çün cibâh-ı gül

235

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bülbül olınca 'ışḳ ile ser der-hevâ-yı gül
Bir ḳuşca cânı var idi oldı fedâ-yı gül

Ḫârâ-yı sûzeni görinür çeşm-i bülbüle
Kemḫâ-yı surḫ-ı saḳız olursa ḳabâ-yı gül

Şâh-ı bahâr virdi idüp iç ḫazîneden
Ḫûn-ı derûn-ı bülbüle şerbet-bahâ-yı gül

Güller ḳulaḳ ḳabardur olınca hezâr-ı zâr
Nüzhet-sarây-ı bâġda midḥat-sarây-ı gül

Şâbit hezâr-ı şîftenüñ cânına batar
Her nevk-i ḫar ki ola ḫalîde be-pây-ı gül

236

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ne ḫıdmet olsa gider ber-sebîl-i isti'câl
Efendi tirkeş oḳıdur şu ġamze-i ḳattâl

Nesîm-i âhum idüp semt-i ülfete mâ'il
Biraz egilmiş o ser-keş nihâl-i bâġ-ı cemâl

Ḥabâbını üfürür câmı ḫoş görür ḳâżı
Ṣaġîr mâlını nâẓırdan eyler istiḥlâl

Raḳîbi zevcesi siḥr ile ḫar idince gören
Pesend idüp didi heb böyle olsa siḥr-i ḥelâl

Ḳatar ile çekilüp mâlḫûlıyâ-yı viṣâl
Derûn ḫazînesi ey Şâbit oldı mâl-â-mâl

237

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Vaṣf-ı hezâr ile uçurup 'andelibi gül
Döndürdi Ḳuşcı vâ'ıẓına ol ġarîbi gül

Gülşende açdı Muṣḥaf-ı ḥüsnin varaḳ varaḳ
Nezẓâreden ṣıḳılmadı hîç ġonca gibi gül

Ey ġonca gel açıl diyerek ṣaḥn-ı bâġda
Gül gibi açdı ġonca-ı bülbül-firîbi gül

Her cum'a cân ḳulaġı ile istimâ' ider
Gül câmi'inde ṣavt-ı hezâr-ı ḫaṭîbi gül

Şâbit didürdi baña bu şi'ri o ġonca-fem
Söyletdi 'andelîb-i dil-i nâ-şigîbi gül

238

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Sîne bî-miṣl ü bedel 'ârıż ü gerden de güzel
'Aybı ancaḳ ḳatı nâzükdür o nâzende güzel

Cümlenüñ ḥüsnine söz yoḳ begüm amâ sensin
Yüzüñ arduñ degül ânuñ hepisinden de güzel

Didüm anañ mı güzel şâh-ruḫum ẕâtuñ mı
Didi biñ nâz ile anam da güzel ben de güzel

Yine ḫidmet yanaşup dün eşege bindürmiş
Zâhid-i ḫar ne-keşed çekdi o ḫar-bende güzel

Sende varur yatarum bir gice Şâbit diyerek
Beni aldadıyor ol şûḫ-ı firîbende güzel

239

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Görüp miyân-ı şafaḳda taşavvur itme hilâl
Ṭoġurdı dün gice bir mâh-pâre bu zen-i Zâl

Sitâre şanma ṭutup ṭâli'-i şeh-i 'îdi
Felekde noḳṭa döker pîr-i çarḫ olup remmâl

Meh-i miḥâḳ degül aylı günli sâ'atdur
Kenâr-ı şehre ẓuhûr itdi ġurre itme ḫayâl

Şihâb çekdi siyeh cild-i çarḫa zer-cedvel
Ki açdı möhre-i mehle müzehhib-i iḳbâl

Şehinşeh-i dile ṭûmâr-ı ḥüccet-i 'ışḳı
Getürdi Şâbit olup ġurre-i meh-i şevvâl

240

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bir şûf ile talaslanarak geçdi yemm-miṣâl
Çoḳ derd-mendi luṭma-ı mevc itdi pây-mâl

'Uḳâb-ı mürdenüñ peri de bâd-zen olur
Ehl-i hevâya mevt ile terk-i hevâ muḫâl

Dâ'im temûz-ı cevr-i bütân şiddet üzredür
Gelmez bizüm diyârda bu faṣla i'tidâl

Ṭa'n itme dûd düşse 'ufûnât-ı reşkden
Mecrûḥ-ı ḫançerüñ mi degül sîne-i zülâl

Degme ṭoḳınma mevżi'-i mestûr-ı dilbere
Bir rû-siyehlik eyleme mânendi peştemâl

Ẓâlim ḫarâmî-i nigehüñ der-kemîn iken
Bûseñ 'azîzdür nitekim loḳma-i ḥelâl

Şâbit türâb-meşreb olur rif'at isteyen
Vâlâyî-i tevâżu'a seccâdedür miṣâl

241

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

'Âşıḳım 'âşıḳ saña ey âfet-i cân bilmiş ol
Tâbekey 'ışḳuñ idem sînemde pinhân bilmiş ol

Fikr-i zülfüñde göñül zünnâr-bend-i 'ışḳ ile
Ey büt-i kâfir-nijâd-ı nâ-müselmân bilmiş ol

Bilmedüñ gitdüñ ḫulûṣ-ı çâker-i dîrîneñi
Çoḳ arar bulmazsın ey âşûb-ı devrân bilmiş ol

Tâze hem-demler yeñi üftâdeler bulduñsa sen
Biz de peydâ eyledük bir tâze cânân bilmiş ol

Her kime mihr ü vefâ eylerseñ it şimden gerü
Fâriġ óldı Şâbit-i âşüfte-sâmân bilmiş ol

MÎM

242

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

N'işlesem ben de dil-i ḫasteye bilmem n'itsem
Zehr ise işledemez zaḫmuma merhem itsem

Beni ḫummâ-yı ġam ü miḥneti çoḳ incitdi
Ṭutsam ol şûḫı biraz örselesem incitsem

Tâ leb-i ḫavżda ṭurmış varup ol serv-i revân
Varsam ardından usûl ile ṭoḳınsam itsem

Uñma bitme dir iken şâ'iḳa-i âteş-i âh
Dâne-i eşk 'aceb dir mi ki uñsam bitsem

Bu ḫarâbâtda Ṣâbit olamam sulṭânum
Dil-i Vîrânumı yapsañ da yıḳılsam gitsem

243

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâ'îlün

Na'îm-i vuṣlatuñdan ḳaṭ'-ı ümmîd-i ma'âş itdüm
Ṣorarsan ṣûret-i ḥırmânı rîşüñden ṭıraş itdüm

Şebistânumda bir ümm-i veled yâr-i ḳadîmümdür
Piyâlem mâder-i rez duḫterîn zîb-i firâş itdüm

Nem-i eşkümle ṭaşt-ı dîdede bir câme-şûyum ben
Beyâż-ı cismimüñ dülbendini eṣvâba baş itdüm

Baña çoḳ seng-î ṭa'n atduñ niçün ki tâb-ı 'ışḳuñda
Cevân-ı vuṣlatuñla pîr-i ḥırsı ḫâce ṭaş itdüm

Nesîc-i tâze-i endîşeden nev-zâde-i ṭab'a
Özendüm Ṣâbitâ ḫunkâra lâyıḳ bir ḳumâş itdüm

244

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Gerçi bendeñ âz maḥbûb-ı müsellem görmedüm
Hîç sulṭânum gibi nûr-ı mücessem görmedüm

Gördi na'l-i bâz-gûneyle el altından işin
Ters yüzli mühre beñzer rind-i 'âlem görmedüm

Naḳd-i cândan yüz görümlük ḫarcı görsem çoḳ degül
Duḫter-i rez gibi bir dîdâr-ı ḫurrem görmedüm

Min-vecih ḥüsnî taġayyür buldı eşkümden benüm
Gül-cemâlüñ ṣoldurur 'âlemde şebnem görmedüm

Nîm-bâz itmiş ruḫın zîr-i niḳâb-ı ṭurradan
Rûyını hem gördüm ol mâh-pârenüñ hem görmedüm

Ol tecâhül-pîşe dilber sorsa dirdum Sâbitâ
Sen bilür misin beni gördüñ mi bilmem görmedüm

245

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Mey-furûşa yine bir tezkere taḥrîr idelüm
Vech-i taḥrîr ile bir 'âlem-i ṣeb-gîr idelüm

Yufkadur kâgız-ı dil eşk ile âhârlayup
Mühre-i dâg ile şeffâf ü kalem-gîr idelüm

Yâri agyâr-ı fusûn-sâza getirüp bezme
O perî-tal'atı şeytân ile teshîr idelüm

Mebhas-ı rûh-ı leb-i la'lüñ açup meclisde
Sûret-i mes'eleyi gül gibi tasvîr idelüm

Yokladum nabz-ı tabîbi maraz-ı hicrâna
Zer virüp şerbet-i dînâr ile tedbîr idelüm

Harem-i sînede saklandı garîm-i 'ışḳuñ
Mîh-i dâg-ı gam ile bâbını tesmîr idelüm

Sâbitâ 'Arif Efendiye idüp peyrevlik
Sâk-ı âheste-rev-i hâmeyi teşmîr idelüm

Sadr-ı 'âlî gibi bir zâta senâ-kâr olalum
Böyle bir emr-i ehemmi niye te'hîr idelüm

O Hudâvend kulın gerçi ferâmûş itmez
İhtimâm[en] hele biz gâhice tezkîr idelüm

Dil-i âgâhı bilür remz-i lisân-ı gaybı
Kıssayı nâṭıka-ı hâl ile takrîr idelüm

Râstdur fâl-ı mübârek dil-i mahzûnumuzı
Müjde-i himmet-i vâlâ ile tebşîr idelüm

246

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ben ol gül-pûş-ı istihyâya îhâm-ı visâl itmem
Semen-zâr-ı 'ızârın lâle-hîz-i infi'âl itmem

Dehân-ı ârzu da ḳalmadı dendân-ı iḳbâlüm
Felekden gûşe-i destâra ümmîd-i ḫilâl itmem

Alışdum sâde ser-pûş-ı cünûna şimdiden soñra
Ser-i jülideme Kişmirî-i sâmânî şâl itmem

Düşürmiş mest olup ḫâk-i niyâza âl çaḳşırın
Yine dir 'ırż-ı kâlâ-yı cefâyı pâymâl itmem

Ḫayâli ḳal'a-bend-i sînedür ıṭlâḳ içün bâri
Niçün ol şâh-ı ḫûbâna varup bir 'arż-ı ḥâl itmem

Naẓîremden ṭuyarlar imtiyâz-ı ṭab'umı Ṣâbit
Taṣalluf eyleyüp ben da'vî-i faẓl ü kemâl itmem

247

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gözüm görüp seni gönlüm begendi sulṭânum
Ḳumâş-ı ḥüsne özendüm efendi sulṭânum

Kemâl-i ḥırş ile mess-i nigâh-ı 'âşıḳdan
Metâ'-ı ḥüsn-i bahâ örselendi sulṭânum

Vefâ-miṣâli çıḳarma derûn-ı ḫâṭırdan
Cefâ-keşîde dil-i derd-mendi sulṭânum

Günâh-ı boynuña ḳaldurma bir daḫi göreyüm
Şu gerden üzre düşen müşg-bendi sulṭânum

Şikenc-i zülfüñe boġdurma Ṣâbit-i zârı
Usûl ile çekerek ṭut kemendi sulṭânum

248

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Gel câme-ḫâba gir diyü çoḳ minnet eyledüm
Yıḳdum netîce yalvararaḳ himmet eyledüm

Ḫandeyle didi mûm yapışdur buracıġa
Şem'üñ yanında gerdenine dikḳat eyledüm

Gel âḫiret ḳızum diyü çekdüm kinâruma
Ẕât-ı kerîme-i 'inebe ḥürmet eyledüm

Bir dest-bûsa ruḫṣat alınca o şûḫdan
Peymânçe-i niyâzda çoḳ ḫidmet eyledüm

Şâhinşeh-i maḥabbete ṭâbi' olup yine
Uydum imâma ṭâ'atını niyyet eyledüm

Gördüm zemâne ḫalḳı nifâḳ üzre Ṣâbitâ
Nâçâr cümleden çekilüp 'uzlet eyledüm

249

Mefûlü Mefîlü Mefâîlü Feûlün

Üftâdeñem ey serv-i revânum diye düşdüm
Düşmezdüm bu söz ġaflet ile söyleye düşdüm

Ḫum-ḫâne-i 'ışḳuñda ḳayup pây-ı sebâtum
Endîşe-i ṣahbâ-yı lebüñle meye düşdüm

Bir neyzene üftâde olup dâ'ire der-kef
Alüfte maḳâmında hevâ-yı meye düşdüm

Gögsünde bir îmânı bütün yâri düşürdüm
Bir gül gibi berrâḳ güzel sîneye düşdüm

Mir'âtda ḥüsnüñ görüp ol mâh dimez mi
'Aḳlum gidiyor ḳaldıruñ âyîneye düşdüm

Ṣâbit ḳalem ile hünerüñ kânını buldum
Bir cevheri çoḳ mâyeli gencîneye düşdüm

250

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Düşsün aġyâr o ġazâl ardına bir dem görelüm
Ṣaydı ne gün ḳovar kelb-i mu'allem görelüm

Ḫayr gelmez bize ol muğ-beçe-i vaḥşîden
Bir müselmâna yaḳın âhûyı hem-dem görelüm

Çihre göstermeyelüm perde-i nâ-maḥremden
Duḫter-i rez de olur mı bize maḥrem görelüm

Düğmesin açmağa ḳalsun hele Fettâḥ kerîm
Ḳuşağı ḳaydı ehemm anı muḳaddem görelüm

Ḫançer-i çeşm-i bütân vaṣfına düşmiş Ṣâbit
Yâre-i sîne-i bî-kîneye merhem görelüm

251

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Çekdüm yaḳasın gerden-i aġyâra yapışdum
Ġavġa büyüdi dâmen-i inkâra yapışdum

Sûzenle idüp kâviş-i gencîne-i ümmîd
Bir servet-i câvîde sebep kâra yapışdum

Muḫtâc-ı ḥacâmet olacaḳ mertebedeyüz
Germiyyet ile şîşe gibi yâra yapışdum

Ümmîd-i nigâh ile ki nergiscilik itdüm
Açıldı gözüm bir iki dînâra yapışdum

Mestâne ḫırâmın göricek serv miṣâli
Reftâra mecâl olmadı dîvâra yapışdum

Şirretle raḳîb üstüme vâfir yılan atdı
Cürm ü günehüm perçem-i dildâra yapışdum

Ṣâbit gibi evvel alup eşkümle vużûyı
Soñra öperek Muṣḥaf-ı ruḫsâra yapışdum

252

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cenâb-ı ḥażretüñden şurre-i zer geldi sulṭânum
Vücûd-ı nâ-tüvâna ḳuvvet ü fer geldi sulṭânum

Eli altun 'aṣâlı câmesi zer-beft efrencî
Refaḳat itmege bir pâk 'asker geldi sulṭânum

Ṣararmışken 'iẓârum zer gibi fikr-i ma'ûnetle
Tene cân beñze ḳan ḳalbe feraḥlar geldi sulṭânum

Cebîninde tüsirü'n nâẓirin zer-ḥal ile mektûb
Yüzi par par yanar bir mâh-peyker geldi sulṭânum

İşini luṭfuñla altun itdi Ṣâbit şimdiden soñra
Du'â-yı devlete iḫlâṣ ile yir geldi sulṭânum

Cenâb-ı kibriyâ iḳbâl ü iclâlüñ füzûn itsün
Diñüldükçe bu monlâ gitdi aḫer geldi sulṭânum

NUN

253

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Aḳ sâde ile yâri görüp 'âşıḳ-ı miskîn
Cân virdi vü astâra ṣarıldı beze miskîn

Bâlâña ḳabâ çıḳmadı vâlâ-yı şafaḳdan
Zer ḫayṭı şihâb ile ḳażâ eyledi taḫmîn

Endîşe-i ḫâlüñle gelen noḳta-ı nâruñ
Dilde idemem âteşini remille teskîn

Mir'âta nigâh eyleme maġrûrlanırsın
Her âyîne mir'âtdur eyler seni ḫôd-bîn

Tażmîn ṭarîḳile de eylerse taṣarruf
Ṣâbit iderüm nâṭıḳamı bülbüle tażmîn

254

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Saña her meclisiñde söylerüz sen mülzem olmazsın
Degül kürsiye vâ'iẓ 'arşa çıḳsañ âdem olmazsın

Bizüm bir başḳa vâdî semtimüz var duḫter-i rezle
Ṣafâ geldüñ sen ey zâhid bu bezme maḥrem olmazsın

Ne ma'cûn oldığuñ ma'lûmumuzdur ey żımâd-ı çarḫ
Bu ḥâṣṣiyetle sen zaḫm-ı derûna merhem olmazsın

Hevâlanduñ yeter ey sa've-i dil dîde-bâz ol kim
Düşersin çengine ol ispiri şûhuñ kem olmazsın

Lebüñden Ṣâbitüñ maṭlûbı bir ḥarf-i viṣâlüñdür
'Aceb nâzendesin hem ḳâ'il olursın hem olmazsın

255

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Eyleyüp gîsû-yı jülideyi ser-pûş-ı cünûn
Başını torbaya ḳoymışdı bu yolda Mecnûn

Ġarḳ idüp seyl-i fenâ gûşına dek nâfesini
Devede Ḳaysa ḳulaḳ gösterür ancaḳ gerdûn

Var ise ayaġına mîḫ degürmiş encüm
Pek aġır deprenür oldı feres-i çarḫ-ı ḥarûn

Ġoncanuñ jâle şu sepdi yüregine ammâ
Oldı her dânceciği bülbüle bir dâġ-ı derûn

Döndi bir câm-ı mey-i ḫurde ḥabâba Ṣâbit
Leb-i sâḳide o ḫôy-kerde dü-lâ'l-i mey-gûn

256

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Gösterince rûyın ol meh-pâre ṭarf-ı bâmdan
Ḳaldırup tabanı ilindürdi mâh aḫşâmdan

Âfitâba ṣor begüm üftâdelük mâhiyyetin
Ḥâl-i mecrûḥı ne bilsün düşmeyenler dâmdân

Seng-i ṭa'n atmaḳla ḳalbi saḫtî-i endâmına
Münkesirdür âyîne ol şûḫ-ı sîm-endâmdan

Ḫamlıḳ gitmiş şarâbı cümle ışlâḥ eylemiş
Gül gibi bûy-ı ṣalâḥ aldum dehân-ı câmdan

Almasa dildâde bir aġzı du'âlıdan nefes
Żevḳ-yâb olmazdı sânâ her gün ol düşnâmdan

Sîne-i dildârda çeşm-i ḥayâlüñ Ṣâbitâ
Oy virür pâlûdenüñüstindeki bâdâmdan

257

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Gülâc-ı gül-şeker terkîb-i la'lüñden nevâl olsun
Bu ḳatmer dâġ-ber-dâġ-ı cefâ ḳat ḳat helâl olsun

Ḫaber ṣalmış bize 'îd oldı ṣalınsaḳ gerek yarın
O da âmâde-i dôllâb-ı ferdâ-yı viṣâl olsun

Elinde mâlḫûlyâ gibi bir sermâye var şimdi
Revâ mı 'âşıḳ-ı müflis gibi dil pür-melâl olsun

Ṣoġutmaḳdur murâdı ḳahveden âlûfte yârânı
Kelâm-ı şeyḫ bâriddür gerek âb-ı zülâl olsun

Semâ' itdükce şevḳ-i şem'-i Mevlânâyile Ṣâbit
Dönüp cism-i nizârum şekl-i fânûs-ı ḫayâl olsun

Bu şeb câm-ı şarâb-ı pür-ḥabâb-ı meclisi görsün
Şafaḳ pervîni ile surḫ-ı rûy-ı infi'âl olsun

258

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Dimişsüz ḳaluruz ister piyâz-ı ter nevâl olsun
Begüm biz ol piyâza ḳalmazuz ḳat ḳat helâl olsun

Cemâl-i ḥûr-sûz-ı ṭal'at-ı ġılmân-güdâz-ı güle
Buyur bu dûzaḫ-âsâ külbemüz cennet-miṣâl olsun

Cevânuñ örnek al naḳş-ı ġarîb-i ḫaṭṭ-ı rûyından
Nigâruñ ṭurası ḳoynuñda müşgîn destmâl olsun

Bu şeb câm-ı şarâb-ı pür-ḥabâb-ı meclisi görsün
Şafaḳ Pervîni'ile surḫ-rûy-ı infi'âl olsun

İrişmez Şâbitâ şâḥib-zemîn semtine pervâzuñ
Gerekse şeh-per-i sîmurġ-ı 'Anḳâ perr ü bâl olsun

259

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gönül bu âteş ile ḳayd-ı âba düşme ṣaḳın
Zeḳan gibi çeh-i nâ-ḳa'r-yâba düşme ṣaḳın

Yine muḥayyem-i sevdâ da çetr-i kâkülde
Ṭolaşdı dâmen-i 'aḳluñ ṭınâba düşme ṣaḳın

Şu ḥüsn ile bir içim su iseñ de sulṭânum
Koyulma sâġara dâm-ı şarâba düşme ṣaḳın

Bizâ'a-ı ser ü sâmânı çaldurursın hâ
Hevâ-yı naġme-i çeng ü rebâba düşme ṣaḳın

Ḳuzum raṣad gözedür gürk-i Yûsufî çoḳdur
Ṣaḳın meġâk-ı fîrîb-i kilâba düşme ṣaḳın

Nazîre müşkil imiş Şâbitâ bu vâdîde
Ġurûr-ı ṭab' ile fikr-i cevâba düşme ṣaḳın

260

Mefûlü Fâilâtü Mefâîü Fâliün

Ḥaṭṭın ṭıraş idince ruḥ-ı tâb-nâkdan
Yaḳdı çerâġ 'arıżı Selmân-ı pâkden

Bâr-ı şanevbere yüregüm pâre pâredür
Her ḳıṭ'ası nişâne virür ḳalb-i çâkden

Şâhinşeh-i maḥabbet idüp himmet-i bülend
Ḳalurdı dest-i luṭf ile Manṣûrı ḫâkdan

Ṣarḳar ṭarîḳ-i mey-kedeye ḫûşe-i 'ineb
Aşılsa kellesi n'ola fitrâk-i tâkdan

Dürr-i yetîm iseñ de deler baġruñı felek
Geç silk-i ehl-i ma'rifete insilâkden

Zâhid gibi o sîb-i zenâḫdana Şâbitâ
Maḳṣad degül mi diş bilemek istiyâkdan

261

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Müridi söyledi şeyḫüñ riyâ-furûş idügin
Uzun ḳulaḳdan işitdüm dırâz-gûş idügin

Gice gice ḳoca peymâne ile söylerler
Cenâb-ı pîr ṭarîḳuñda bâde-nûş idügin

Şarâb-ı 'ışḳ ile pür ẓann iderdi câmını dil
Ḥabâb gibi daḫi şimdi bildi boş idügin

Açıldı sînemizüñ dâġı gül bilürsin sen
Bahâr mevsiminüñ ẕevḳi taḥta-pûş idügin

Ṭabî'at-ı şu'ârâyı ne añladuñ Şâbit
Bilür misin suḫenüñ mülhimi surûş idügin

262

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bintü'l-'ineb mübâlaġa-i âb ü tâbdan
Aṭlas ḳabarcıġı çıḳarur her ḥabâbdan

Ġamzeñ zebân-ı tâze-i tîġ ile söyleşür
Erbâb-ı dil kesildi su'âl ü cevâbdan

Semmûr ḳonṭoşında o billûr tügmesi
Beñzer şu necme kim çıḳa zîr-i seḥâbdan

Fikr-i teberle gûşa gelen ẕikr-i erredür
Bu kûhsâr-ı fâriġdeki şeyḫ ü şabbdan

Şâbit varınca heşt-behişte ḫalâṣ yoḳ
Bu çâr-bâġ-ı ġamda bize ıż ṭırâbdan

263

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Andelîbüñ gül-i terden bedel ey ġonca dehân
Gülbüninden kül üfürdi gözine bâd-ı ḫazân

Ṭarz-ı nâdîde-revîş ġayr-i müşâhed cünbiş
Geldi bir vâdi ile gülşene dâmen-be-miyân

Görüp ol tâze nihâl-i çemenüñ reftârüñ
Ġayretinden ḳurıyı ḳaldı hemân serv-i çemân

Üstüñe düşmeyecek işler idersin dir idüm
Seni tenhâda düşürsem eger ey serv-i revân

Çemen-i ma'niye Ṣâbit ḳalemüm cedvel-i feyż
Çeşme-i bâġçe-i nâẓma divâtum mîzân

264

Mefûlü Fâilâtün Mefâîlü Fâilün

Cânum ṣıḳıldı mehlike-i ḳabr-i ẓîḳden
Dün âsiyâbdan ögüd aldum daḳîḳden

Bir kerre dönse başuña biñ kerre bâr olur
Geç seng-i âsiyâ gibi ḫâ'in refîḳden

Kesme efendi sâ'at-ı rîk-i revân gibi
Ser-rîşte-i 'alâḳayı yâr-i şefîḳden

Çıḳsun o göz ki ḫûn ile yâḳûtlanmayup
Bir faṣṣ-ı ḫâtem olmaya yâre 'aḳîḳden

Müjgânuma teşebbüṣ idüp merdüm-i ġarîḳ
Dermân umar yine ṣıñarı bir ġarîḳden

Herkes birer ṭarîḳa girüp gitdi cennete
Ṣâbit 'aceb ne semte gider bu ṭarîḳden

Gönlün atıldı âteş-i sûzân-ı firḳate
Sehven metâ'-ı 'ışḳuñı alımış ḥarîḳden

265

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Reh-i îṣârı ögren sâ'atuñ rîk-i revânından
Fem-i hem-kâseye ḳor loḳmayı kendi dehânından

Degül sâ'at derûn-ı şîşemüzde bir peri vardur
Bürüncek iplik işler gerd-i deşt-i dil ketânından

Dereklenmiş gibi faġfûrî-i câm-ı dil-i ṣâfum
Eşer gösterdi 'aksi sâ'at-i rîküñ miyânından

Yine ḫulḳumına râci' olur ser-rîşte-i kârı
Bu sâ'at-hânede münâfik ne infâk itse yanından

E'âlî-i mu'allâ-pâye dirsem dûn-perverdür
Teraşşuḥ eyleyen ma'nâ budur sâ'at lisânından

Pür itmezse çanaġın kâse-i zerrîn-i sâ'at vâr
Ne çıḳsun bir vaẓî'üñ bir şerîfe iḳtirânından

Beher sâ'at şu derd-i rişteyi heb gösterürlerdi
Derûn-ı ḫâli ger setr olmasa 'uşşâḳ şânından

Şu mînâ-ḫânede sâ'at gibi vir alduġın Ṣâbit
Ḫalâṣ ol bu sipihr-i kâse-bâzuñ imünânından

266

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Eşküm ṣaḥîfe-i ruḫ-ı cânâna düşmesün
Ḫûn-ı şehîd Muṣḥaf-ı 'Oṡmâna düşmesün

Aġyâr seng-i ṭa'n atarak ardına düşer
Bir 'âşıḳuñ hemân gözi ḫûn-âba düşmesün

Kâfir senüñ de ḳur'a-ı fâl-ı maḥabbetüñ
Bir ṭâli'-i siyâh-ı müselmâna düşmesün

Dâm-ı belâ-yı ḥeere düşürdün fütâdeni
Düşmenlerüm senüñ gibi fetâna düşmesün

İḳlîm-i ḥüsn-i yârda dil bir ġarîbdür
Şâbit fütâde çâh-ı zenaḫdâna düşmesün

267

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Sevdâ-yı zülfi zâhid-i nâdâna düşmesün
Şeh-bâz-ı ḥüsndür kef-i dihḳâna düşmesün

Meşşâṭa-ı cemâl ikisi arasın bulup
Biri birine ṭurra ile şâne düşmesün

Ey 'âşıḳ-ı füṭâde şehîd-i nigâhınuñ
Ḳanı maḥalle-i dil-i vîrâna düşmesün

İḳbâl-i vaṣl-ı yâr buz üstindedür şaḳın
Gönlün o yolda vâdî-i hicrâna düşmesün

Biñ kerre ḳa'r-i ḫâke deper tevsen-i felek
Bir kerre sürçüp 'âşıḳ-ı ferzâne düşmesün

Şâbit şarâb-ı nâba giden rind gelmiyor
Bâr-ı girân-ı keyf ile mestâne düşmesün

268

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

'Işḳuñla da mu'âmeleden zecr ider misin
Me'ẕûn iken efendi ḳuluñ ḥacr ider misin

Ḳabre girince renc-i firâḳuñla ḫasteñi
Ṣâḥib-firâş-ı çâr-şeb-i hecr ider misin

Yâ Rabb ẓulmet-i şeb-i firḳatde ḳalmışuz
Encâm-ı şâm-ı tîremüzi fecr ider misin

Ey rind zâhid ile olan bu mücâhedeñ
Żımnında hîç mülâḥaẓa-ı ecr ider misin

Alduñ biżâ'a-ı ser ü sâmân-ı Şâbiti
'Işḳuñla da mu'âmeleden zecr ider misin

269

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Seng-i cevr-i ḥâdiṣâta ser gerek pûlâddan
Ya miṣâl-i ḳubbe bir miġfer gerek pûlâddan

Vaṣf-ı sîneñde beyâża çekmege eş'ârumı
Ṣafḥa-ı levḥ-i sîmden mıṣṭar gerek pûlâddan

Şöyle rûyîn-ten-ṭabî'at seng-ḫilḳat dilbere
Ṭaş dögen bir 'âşıḳ-ı muẓṭar gerek pûlâddan

Pençeleşmek isteyen yârâna Zâl-ı 'ışḳ ile
Pençeler tîmûr ü bâzûlar gerek pûlâddan

Asümân-ı vuṣlata pervâz iden 'Anḳâlara
'Ömr-i nesr-i çarḫa bâl ü per gerek pûlâddan

Böyle âteşle niyâza döymege cânânenüñ
Saḫtlikde ḳalbi efzûn-ter gerek pûlâddan

Yufḳadur kâġıẕ bu elfâẓa ṭayanmaz Şâbitâ
Ahenîn şîrâze bir defter gerek pûlâddan

270

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ḳan aġladı dil ol büt-i tersâsı yedinden
Sermâye-i îmânını çalmış sepedinden

İmânı degül cânını da alsa faḳîrüñ
Hîç cânı mı var ṣormaġa elde senedinden

Varursa meded-ḫâhlıġa kûyına aġyâr
Bir cins kötek yir ki geçilmez mededinden

Amâde ser-engüşt-i şehâdetle ḥesâbından
Ṣor câ'iz ise küşte-i çeşmi 'adedinden

Aġyâr da müneccim gibi vaḳta mutarraṣṣıd
Furṣat gözedür dilbere çâh-ı raṣadından

Bir micbere-i tevbe ider meclisi taṯhîr
Kürrâş-ı faṣl faẓlasınuñ bûy-ı bedinden

Bir çihre-i kec görmeyelüm kimsede Ṣâbit
Zaḥmet de çekerseñ n'ola çeşmüñ remendinden

271

Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

'Aceb mi olsa ḳavâḳ seyri zevḳine meftûn
Ḳavâḳ yeli eser o serv-i ḳadd başında bu gün

O naḫl-i nâz ḳavâḳ dikdi dil-rubûdesini
Degül mesîrede bîd-i müvelled-i Mecnûn

Civâr-ı şaḥnede muṭrib terâne-senc olma
İşitmesün seni şeyṭân ḳulağına ḳurşûn

Ṣaḳın fîrîfte-i insilâḫ-ı şeyḫ olma
Ki ef'î aḥbeş olur olsa postdan bîrûn

Ḫayâl-i şâmme-i rûyuñ derûndan çıḳmaz
Bu bir ġıdâ-yı müferriḥ o ḥoḳḳa-ı efyûn

Zemâne penbe-i 'izzetden şaḳlasun Ṣâbit
Gül-âb ẓarfı gibi ḫâmeñ ile ṣâf-derûn

272

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Sâlik bu memerüñ geçemez nîk ü bedinden
Tâ nîk ü bedin geçmege farḳı raṣadından

İllâyı idüp maḥkeme-i ḳalbde işbât
Nefy eyleyelüm lâyı şehâdet beledinden

Yutdurdı ṭama' oltasını Âdeme şeyṭân
Avîze idüp dânеyi târ-ı ḥasedinden

Zehr-i ḥasedi düşmenüñ ef'î gibi gımez
Ta çıḳmayıcaḳ rûḥı ḳamîṣ-i bedeninden

Çoḳ 'ibret alur dîde-i aṣḥâb-ı baṣîret
Hengâm-ı ḥaṣâduñ serilen her demedinden

Mecrûḥ yatar ġâyeti yoḳ şâhsüvâruñ
Bu esteri bed-ḫûy-ı cihânuñ lekedinden

Ṣâbit bize bu zâviye-i faḳr ü fenânuñ
Bir nemlicek geldi libâs-ı nemedinden

273

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Aḫaffdur bâde-i ter faẓla-i ḫuşk-i mürâyîden
Eşeddür zaḫm-ı ejderhâ-yı berrî mâr-ı âbîden

Bu gün kâlâ-furûş-ı keyfden 'iddiyye kesdürdük
Birer içlik mülûkî çekme târî-i şarâbîden

Yine fetvâyesi ol âteşî dîbâdan ehvendür
Mecûsînüñ füzûndur ġayẓı islâma kitâbîden

Bize Baba-yı 'Âlem bir cevân-ı sâde-levḥ olsa
Uşanduḳ gûne gûne reng-i ḫûbân-ı zübâbîden

Bahâr eyyâmı geldi müsta'iddân-ı cünûn n'işler
Varup feyż alsalar dârü'ş-şifâ şeyḫi külâbîden

Deri bir kîsesi var nâfenüñ meclisde ṭoldırmuş
O şûḫuñ lûlesinden dökdügi miski kebâbîden

Uçur Ṣâbit temennâ menzilin zer-dûz-ı 'irfâna
Bir örnek iste nev-peydâ ḳumâş-ı pâk-i Nâbîden

274

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Niçün pür-ḫâkür bu 'ankebûtî perde-i revzen
Kederde cevher-i şevḳi arar destinde pervîzen

O servüñ ölçülürse ḳaddine kirbâs-ı pîrâhen
Yed-i ḫayyâtda sûzen olur endâze-i âhen

Ḥikâyât-ı rümûz-âmûz-ı seng ü tîşeden sâlik
Enâniyyet cibâli ḳal'ini fehm itmedüñ mi sen

Ṭarâfdâr-ı hevâdur gül nümûdâr-ı fenâdur kül
Bu ma'nâya sezâ tercîḥ olınsa gülşene külhen

Şebistânuñda iṭfâ eyle şem'i şevḳ-i rûyuñdan
Yaḳar bâlinde ki her naḳş-ı lâle meş'al-i rûşen

Raḳîbin de cezâ-yı sû'-i a'mâli virilmekden
Şu şemşîr-i nigeh der-kâr iken ümmîdi kesmem ben

Ögünsün gerdiş-i ṭâḥûne-i câm ile ṣahbâ-nûş
Çemende ṣu çekilmiş âsiyâba dönmedin gülşen

Bulur mıydı ḳalem bu demlü âteş-pâre mażmûnı
Çerâġı yaḳmasa envâr-ı ṭab'-ı ṣadr-ı a'ẓamdan

Niyâzum var ġubâr-ı dergeh-i faẓluñda sulṭânum
Mümeyyizsin meded pervîzen-i temyîze ḳo erken

Daḳîḳ-i fikrümi ḥâsıd sebûsından cudâ eyle
Geçürse ârzû-yı nîk ü bed-i temyîzi ḫâṭırdan

Geçür mâ-şûy-ı mûyîn müjenden lîk luṭf eyle
Ser-â-ser ḳıl vücûduñ çeşm-i dikḳat hem-çü pervîzen

Suḫen fehmânı bî-hûş itdi Ṣâbit 'ıtr-ı fitneyle
Meger şem'-i buḫûr-ı siḥr imiş bu kilk-i câdû-fen

VÂV

275

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Lisân uzatdı gice sâḳî-i şarâba sebû
Bu teşnelikle 'aẕâb eyleme bizi bize ḳo

Ḳumâş-ı 'ârıżı bir dîbe-i dü-renge döner
İki piyâle şarâb içse ol büt-i gül-rû

Ṣolup ḥarâret-i tebden yiriyle bâġ-ı cemâl

O sîm-i sîb-i zekan oldı zerd şeftâlû

Siyâh hâl-i mu'anber degül 'ızârında
Göbek düşürmiş o gülzârda gezen âhû

İkisi sâki ile bir kabaklı olmışlar
'Aceb kaçan kabak oldı bu sebzelikde kedû

Ney-i yerâ'ama Sâbit Cenâb-ı Mevlânâ
İfâza-i nefes itmişdi ol eserdür bu

276

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dökse gelû-yı rinde mey-i ergavân sebû
Şeytân akındısıyla bogazdur hemân sebû

Fânûs-ı keştiyân-ı donanma-yı şevk olur
Yakdukça meş'âl-i mey-i âteş-feşân sebû

Bintü'l-'ineb de olsa derûnında cilve-ger
Kız Kullesi gibi görinür ol zemân sebû

Oldukça pür-'arak-ı jîve bardagıdur hemân
Cilveyle ehl-i bezmi ider şâd-mân sebû

Agzı kokar musâhibi mi bezm-i bâdede
Her gonca-fen cevâna olur hem-zebân sebû

Dîv-i hezâr-dest-i gamûñ boynuzın kırar
Rindüñ sunarsa destine gürz-i girân sebû

Bir kanı içine akacak lây-hâr iken
Sâki dizinden inmez imiş kaltabân sebû

Destümde gûyiyâ ki mu'anber-şemâmedür
Virdi meşâma nagme-i râhet-resân sebû

Kalmazdı bögriñüzde nedâmetle destiñüz

Bir ḳulp ṭaḳmasa size ey mey-keşân sebû

Şâbit hilâl şanma ki her şeb şikest ider
Ḫôrşîd çeşmesinde meh-i âsümân sebû

277

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

'Aceb mi ağlar isem ḫaṭṭuña eceldür bu
Aḳ akça ḳara gün içün dinür meseldür bu

Celâlî-i'ḫaṭı heb tûğdan geçer şâhum
Niẓâm-ı salṭanat-ı ḥüsnüñe ḫaleldür bu

Ṭabîb-i çarḫ devâ şûretinde şerbetler
Helâk-i 'âşıḳ-ı bîmâra çoḳ 'ameldür bu

O pâ-be-dâmen-i nâzuñ hevâ-yı vaşlından
Yed-i ümîdümi kesdüm büyük keseldür bu

Ġazelde ḳâfiye Şâbit metîn gerek zîrâ
Binâ-ıy ḫâne-i endîşeye temeldür bu

278

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḳatı şâhâne kemân idi kemân-ı ebrû
Egrice düşmese bir pâre nişân-ı ebrû

Gözine merḥamet itmezdi o ḫûnî nigehüñ
Tîğ ile ṭurmasa üstünde cevân-ı ebrû

Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ içün ṭıfl-ı dile sulṭânum
Güdecek gösteriyor şekl-i benân-ı ebrû

Sürme-dândur o siyeh-fâm ḳaṭîfeyle meger
Şu iki mikḥale-i müşg-feşân-ı ebrû

İki şad-pâye miṣâli süzilürler Şâbit
Dîde pınarına ef'î peçegân-ı ebrû

279

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

İzâle-i ḫaṭuña çâre bulsa ey gül-rû
Ḳırardı besmele ile şemâme-i ten-zû

Dönerdi merhem-i kâfûra zaḫm-ı sînemde
O kâfir olsa bu dil-ḫastesile hem-pehlû

Ḳomazdı şânesi tiryâḳi ḥoḳḳa-ı zeḳana
Ṭolaşmasa o ḥavâlîde ef'î-i gîsû

Dizüñde sür bu gice zevḳ-i 'âlem-i âbı
Olursa sâḳîye mînâ-yı bâde hem-zânû

Du'â-yı nûr şanur sîne-i şehîd üzre
Gören o âfeti dildâdesile hem-pehlû

Taḥammül eyleyemez zûrına ebü'l-eşba'
Nedür yerâ'ada Şâbit bu ḳuvvet-i bâzû

280

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

'Aceb mi ḥalḳada tek ṭurmayup ide pertâv
Henüz çifte ḳoşulmış degüldi zâhid-i gâv

Zemâne şeyḫleri şoñradan yoğurdlıyor
Riyâżetüñ doruğı tâcı gibi yağlı pilâv

Beyâż ḥâvlıları sermiş idi bâġa bahâr
Çürütdi mâh n'ola dökse bâd ḫurde-i ḥâv

Efendi yüregi pûlâd imiş o seng-dilüñ
Miṣâli bu ciger-sûḫte ile çaḳmaḳ ḳâv

Raḳîb ḳaṣdına ardında eylemiş pinhân
Ḳoca çomağı ne 'ayyârdur 'Amrdeki vâv

Ġaraz-şikâr ise ḫınzırı öldürüp gömelüm
Raḳîb gibi uğursuzla şâhum olmaz av

Ḫum-ı dile ne 'aceb feyż ṭamlasa Ṣâbit
Ḳalem degül mi ya saṭḥ-ı sarây-ı ma'niye nâv

281

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîl'in

'Aceb n'işlerdi ol şîveyle bilsem Leylî-i gül-rû
Ḳoparurken göreydi ravżasında Ḳaysı şeftâlû

Liḥâf-ı ḥaclegâha alsa da Mecnûn-ı nâ-kâmı
Füsûn-ı nâzdan baġlardı şâm-ı vaṣlda gîsû

Leb-i Kevṣerde bitmiş ẓann ider bir lûleli sünbül
Gören ol şûh-ı dûd-âşâmumuñ la'linde tenbâkû

Umûm üzre çemen ecnâdına ḳışt-ı reşen çıḳdı
Mümessek zerle kîse ḳaldurur her ġonca-ı ḫoş-bû

Zemîn-i münbit-i ṭab'ı taṣarruf eylesün Ṣâbit
Tekellüf ber-ṭaraf endîşe-zâduñdur ḥaḳ tâpû

HÂ'

282

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Derûnında müşâhed 'illet-i ḳârûre-i lâle
Degüldür dâġ çökmiş muḥteriḳ sevdâ-yı yek-sâle

Celîdür iḥtirâḳ-ı necm-i ḥâle vech-i istidlâl
Gülüñ nârı nuḳaṭ âteş düşürdi cân-ı remmâle

Derûna bir ḥarâret düşdi kim deryâ söyündürmez
'Aceb ṭatlı uyuzdur la'li şîrînüñde tebḫâle

Mu'anber şâneñi ḫal ile tezyîn itse meşşâtañ
Deger bir ḥabbesi altundan biñ dâne miṣḳâle

Ḫayâl-i la'lüñe nûş itdügüm ḫûn-ı ciger şimdi
Gözümden çıḳdı zûr-ı giryeden pergâle pergâle

Gelüp ḳalmaġla bir şeb bizde vâfir ḳîl ü ḳâl olmış
Bunı ehl-i maḥabbet ẓann ider miydi gele ḳâle

Metâ'-ı fitne şalvârı gibi ayaḳdadur şimdi
Ḳumâş-ı nâzı dilber kendi virdi dûş-ı dellâle

Tel ehlinden geçenler rişte-i ma'nâyı şarsunlar
Müzer-keş ḫâme-i Ṣâbit gibi bir pâk minvâle

283

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṣulandı sînede her dâġ oldı âb-zede
Meger gülâc-ı neverdîdür gülâb-zede

Faḳîr-ḫâneye ḳaldurdum ol büt-i nâzı
Bulup nişîmen-i mey-ḫânede şarâb-zede

Uyutmamış gibi ol âfeti bu şeb 'âşıḳ
Delîl-i ḥâl yeter çeşm-i mest-i ḫâb-zede

Giderdi rind rehâ-yâb olınca başḳından
Temâm-ı reng-i taġayyürle ıżṭırâb-zede

Ṭarîḳ-i dânişe teşmîr-i sâḳ idüp ḫâme
Düzeldi Ṣâbit ile dâmen-i şitâb-zede

284

Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün

Cevrüñe maḥṣûṣ olan 'ayn-i vefâdur bize
Müşterek olan vefâ maḥż-ı cefâdur bize

'Arż-ı maḥabbet ki var ġayre derûnî degül
Ol büt-i üftâdenüñ ḳaṣdı ezâdur bize

'Işḳı ṭuyurmakla biz saña ḫaṭâ itmişüz
Her ne ḳadar eylesen cevri sezâdur bize

Gûşe-i çeşmüñ bizi kûyuña irşâd ider
Ol ḥarekât-ı füsûn ḳıble-nümâdur bize

'Ahd-i şeh-i 'ışkda vâli-i mülk-i gamuz
Sînemüzüñ şerhası na'l bahâdur bize

Gâliye turrasın böyle tagıtma disem
Dir ki nesîm-i sabâ bâd-ı hevâddur bize

Tâze 'ibârât ile kayda düşüp n'eylerüz
Lâzım olan Sâbitâ hüsn-i edâdur bize

285

Mefûlü Fâilâtün Mefâîlü Fâilün

Bir vâsıl olmışı bulamaz ârzûsına
Münkirlerüñ vesîle budur güft ü gûsına

Sâhib-sülûk bilmese resm-i fütüvveti
Sükker virür mi kanına teşne 'adûsına

Bir lokma mümsiküñ deheninden düşerse kor
Kum sâ'ati gibi yine kendi gelûsına

Hâtır-şikenlik itme sakın inkisârdan
Taş atma kutb-ı dâ'ire-i mey sebûsına

Bir gün seni surâhi gibi ser-nigûn ider
Aldanma ser-firâz-ı meyüñ ser-fürûsına

Bir sâde-levh-rûy-ı dil ümîdine düşüp
İstanbuluñ gönül mi virür sâde-rûsına

Bir âsiyâbdur bu gelen nevbete bakar
Monlâ sudûr-ı emre müderris rü'ûsına

Renc-i kadem recâsı niyâziyle Sâbitâ
Takbîl-i pâdan el mi deger dest-bûsına

286

Mefûlü Mefâîlü Feûlün

Ne eşk-i seher ne âh-ı şeb-gâh
Yıldız kadar akça ister ol mâh

Mânend-i şihâb ip sürenler
Ol Zühre-cebîne oldı hem-râh

Gögsin geçürür görince 'âşık
Ol ḫançer-i kine-ḫâhdan âh

Bülbül ne zarîf imiş ġamından
Eyler güli kuş diliyle âgâh

Baş ḫabl-i ḫayâle Sâbitâ pây
Mizân-ı ḳalemle Allâh Allâh

287

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ṭoldur diyü mînâyı 'acûl olma ziyâde
Ey sâḳî boyacı küpi midür ḫum-ı bâde

Yayın çekemez ol şeh-i nev-devlet-i ḫüsnüñ
Ebrû da meh-i nev gibi bir dünki kepâde

Yırtup dikerüz cübbe-i ṣad çâk-i vücûdı
'Işḳuñ ile ne işler ider ḫârik-i 'âde

Mâluñ gibi âb-ı ruḫuñı bâda virür heb
Meyl itme şaḳın mey gibi bir ehl-i fesâda

Sâbit yoḳ ise ṣan'at-ı şi"riyye ḳayırmaz
Bir sâde güzel oldı bu nev-güfte-i sâde

288

Mefâîlün mFeilâtün Mefâîlün Feilün

Gelince ḫaṭ ruḫ-ı maḥbûb-ı dilsitânumuza
Ḳarıncalar yüridi cism-i nâ-tüvânumuza

Görince maḳṭa'-ı kilkinde zaḫm gizlügini
Ṭayandı cârîḥa-i reşk üstüḫânumuza

Dönerdi pençeli ütrünc ṭobına aísak
O şûh-ı teb-zedenüñ ġabġabın benânumuza

Birer 'aḳîde-i âzâr ile cefâ-cûlar
Ḳapaḳlı mühr-i sükût urdılar dehânumuza

Kedû-yı meyle gelürken ṭarîḳ-i mey-kededen
Ṭaḳıldı yan ḳabaġı gibi ṣaḥne yanumuza

Benân-ı keyfümüzüñ ḫâtemin ne parmaḳlar
Mürâyi daḫli ḳosun ḥalḳa-i duḫânumuza

Alup derûna ḫayâl-i ḫûy-ı ruḫın Ṣâbit
Laṭîf gül-ṣuyı ḳoyduḳ gül-âbdânumuza

289

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ṣâd eyledükçe yâdları nev-peyâm ile
Yâd eyle âşınâları da bir selâm ile

Ḫavf itmesem uçurmalarından 'adûlaruñ
Ne nâmeler iṭâre iderdüm ḥamâm ile

Ezyâl-nâmelerdeki naḳş-ı nigîn gibi
Alçaḳlara başılma o pâkîze nâm ile

Kesmezse iltifâtını ġamzeñ ḳulûbdan
Alsun gönül muḳaṭa'asın iltizâm ile

Dilde neşâṭ-ı meyle tevellüd iden ḫayâl
Ol ṭıfldur ki beslene şîr-i ḥarâm ile

Zencîr-i mışra'-ı suḫenüm żabṭ ider anı
Zîrâ semend-i ṭab' yedilmez żımâm ile

Ṣâbit bu gice zaḫmı gibi yâre sızlamış
Almış biraz ḫuşûnetini iltiyâm ile

290

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ṭurrañ esîr idüp dil-i zârı kemend ile
Dîvân-ı ḥüsne göndereceḳ ḳayd ü bend ile

Ol şehsüvâr şîftesin nâza basdırur
Yanın kıçın hirâm iderekden semend ile

Ey nahl-i tâze himmete endâze olmaz a
Lutf eyle ölçelüm seni serv-i bülend ile

Sâḳî-i şûh teşne-i sahbâ-yı la'lini
Şerbetler 'âkîbet o leb-i nûş-hand ile

Basdı bu gice şahne-i endîşe Sâbitâ
Bikr-i hayâli şâhid-i tab'-ı levend ile

291

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Olup ber-çîde dâmân-ı tekellüf gelse reftâra
Etek devşirdür ol şûhuñ hırâmı serv-i gülzâra

Murassa' raht-ı şîveyle süvâr-ı esb-i nâz olmış
Topuzla gönlüm aldı bir cevân-ı sîm gaddâra

Gice bûs-ı dehânın nakd-i câna el tutuşmuşduk
Peşîmân oldı uymaz evdeki güftâr bâzâra

Misâl-i şebnem-i Hôrşîd-dîde tâb-ı hüsninden
Kapılduñ bir hevâya ey sirişk-i çeşm-i hûn-bâre

Temennâ-yı gül-i sad-berge düşmiş bâgda gördüm
Dil-i sad-pâre-i pür-hûnı sundum dest-i dildâra

Kulaguñca ider her pâreñi şemşîr-i gayretle
Sakın ey mâh-ı nev beñzetme kendüñ ebrû-yı yâre

Şihâbından cirîd eylerse Mirrîh-i felek Sâbit
Getürmez tâḳet ol hışt-ı nigâh-ı çeşm-i hûn-hâre

292

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Aglayup dil-haste sızlar yâre Allâh 'aşkına
Merhem ister zahmına bîçâre Allâh 'aşkına

Ey nişâb-ı fıtneye mâlik zükât-ı şîveñi
Virme benden ġayri bir cerrâra Allâh 'aşkına

Ḫâṭırum ister dilersin ġayri âzâr eyleme
Bende ḫâhiş var iken âzâra Allâh 'aşkına

Cû'-ı kelbe mübtelâdur cân otarsın ḫayruña
Bir zehrlik vir bu gün aġyâra Allâh 'aşkına

'Âşık-ı zâra ṭayan cânâ giyerken mûzeñi
İtmâduñ yoḳ mı ḫıdmet-kâra Allâh 'aşkına

İtmesün peymâne-i nâmûs-ı rindânı şikest
Kâse ber-kef gezmesün mey-ḫâre Allâh 'aşkına

Sâlim-i sihr-âferîn-i nazma peyrevlik muḥâl
Virme zaḥmet Şâbitâ ben zâra Allâh 'aşkına

293

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

O çâr ebrûyile baḳ ṭal'at-ı dil-cû-yı cânâna
Murabba' veḳ'-i devletdür ki ḳonmış rûy-ı cânâna

Açup âġûşumı bir der-kinâr itmek recâsiyle
Şarıldum ol ḳadar söz geçmedi pehlû-yı cânâna

Kemâl-i ḥüsnine göz değmesün diyü kevâkibden
Meh-i nev bir ḫamâ'il arż ider bâzû-yı cânâna

Raḳibi tîġ-i cevher-dârına üftâdedür dirler
Düşürmezdüm bunı ben ḫançer-i ebrû-yı cânâna

Yine bir ḳayda düşdüm Şâbitâ baḫt-ı siyâhumla
Ṭolaşdı pây-ı 'aḳlum dâmen-i gîsû-yı cânâna

294

Müstefilün Feûlün Müstefilün Feûlün

Mînâ dükân-ı dilde ol ser-turâş-zâde
Ayîne içre döndi bir ḳıṭ'a-i 'imâde

Gönlümdeki ḫayâlin göstermemek olur mı
Evren pulı degül mi dâġ-ı derûn-ı sâde

Mir'ât içinde 'aksin heb rûḥa beñzedürler
Mülhid ḥulûla ẕâhib zındîḳ-i ittiḥâda

Elmâs pâresidür bir penbeye ḳomışlar
Altında ḳuṭnı maḳ'ad üstinde aḳ sâde

Naḳd-i niyâzı yârân şaydı beşer beşer heb
Şâbit bu penç beyti virdüm bu gün mezâda

295

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ne 'aceb olsa ḳabâdan mütecerrid ġonca
Bâġda oldı bu sâ'at mütevellid ġonca

Bülbülüñ silsileden olduġı ẓâhir oldı
Ṭaḳdı zencîr-i cünûna yine seyyid ġonca

Şaḥne-i nâmiyenüñ ṭomruġına girmez idi
Olmasa böyle mu'ânid mütemerrid ġonca

Şöhret cem'iyyet-i bâġuñ da perîşânlıḳdur
Oldı bu şûret-i ma'nâyı mü'eyyid ġonca

Sûzen-i ḫâr ile şîrâzeleyüp evrâḳın
Pâk mecmu'a ider bâġda mücellid ġonca

Bir ḳabâ şemle şarup ḳırdı geçürdi Şâbit
Güldüre güldüre ezhârı muḳallid ġonca

296

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bülbüle ṭafra şatup ol müteseyyid ġonca
Tükürür müşt-i 'inâda mütemerrid ġonca

Sebz destâr-ı siyâdetle miṣâl-i mehdî
Ṣaḥn-ı gülşende ḫurûca mutaraṣṣıd ġonca

Re'îs-i târîḫ-i ḫilâfet-kede-i 'işretdür
N'ola aḥkâm-ı Cemi olsa müceddid ġonca

Kîsesiyle zer-i surḫı güle teslîm itmiş
Başını ḫırḳaya çekmiş mütezehhid ġonca

Nûr-ı tevḥîd cemâlinde bedîd olmaz idi
Olmasa tekye-i gülşende muvaḥḥid ġonca

Bir yâluñ ḳatca-cevân idi çemende Ṣâbit
Câmeler eyledi peydâ muta'addid ġonca

Yeşilin aldı başından giderek bâd-ı ṣabâ
'Âḳibet surḫ-ı ser oldı mütcseyyid ġonca

297

Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṣûḫ-ı sa'b imtizâcdur ġonca
Çelebiyyü'l-mizâcdur ġonca

Ḳaṭerât-ı sefîd-i şebnemden
Pür-'araḳ bir zücâcdur ġonca

Lü'lü ṭall ile mükellel iken
Şeh-i nev-rûza tâcdur ġonca

Derd-i 'ışḳuñla başı yaşdıḳda
Ḫaste-i lâ-'ilâcdur ġonca

Dâne-i jâleye dehân açıyor
Ṣâbitâ belki açdur ġoncam

298

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Hezârı ḫâr görüp nevk-i ḫançer üstinde
Ḫużûra yatdı firâş-ı gül-i ter üstinde

Melâḥatuñ pirelendi yiri ẓuhûr ideli

Karınca ayagı hatt rûy-ı dilber üstinde

Fesâne-hânî-i bülbül kuş uyhusı diyerek
Uyutdı şâh-ı güli nâz pister üstinde

Hezâr bâl ü perin ferş idüp 'arûs-ı güle
Yaturdı kuş yüñi âgende minder üstinde

Zihâm-ı şîfteden bir kızıl kıyâmetdür
Efendi kan oliyor la'l-i ahmer üstinde

Didüm ki çömlegi bulmış kapagın Sâbit
Görince câmı hum-ı rûh-perver üstinde

299

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Virüp gülşende agız agıza gül-gonca leblerle
Musâhib oldı sultân-ı güle bülbül edeblere

Ko zebh itsün nigâhuñ eñsesinden kumrî-i cânı
Kebûter kanını nûş eylesün 'ıyş ü tarablarla

Hatâ yok zülf-i dilberde ser-i mû kendi cürmümdür
Belâ-yı 'işkı kendüm istedüm buldum taleblerle

'Alâyıkdan elin kesmekle 'uşşâk-ı siyeh-kâruñ
Gamuñ Şâpûr-ı Zü'l-ektâfa beñzetdüm 'Araplarla

Kıyâmetler kopar kûyında nâz ü şîveden Sâbit
Hırâmân olsa ol serv-i revân şûr ü şagablarla

300

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gehî mevaşşih olur bezme gâh hânende
Hezâr-fen geçinür 'andelîb gülşende

Çemende goncalaruñ agzı egrilüp kaldı
Şakâ-yı bülbüle şol deñlü itdiler hande

301

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ḳapuñda dest-gîr ol sâḳiyâ rindâna düşdükçe
Ayaḳlandur birer mînâ ile mestâne düşdükçe

Gelür bâng-i seḳâk Allâh ḫâk-i mürde-i gamdan
Elinden sâḳî-i gül-çihrenüñ peymâne düşdükçe

Eger sevdâ-yı ḫâl-i 'ârıżuñla eşk-bâr olsam
Zemîn ḥabbetü's-sevdâ biter her dâne düşdükçe

Aḳup seccâde üzre ḳatre ḳatre eşk-i ḫûninüm
Döner târı-güsiste subḥa-ı mercâna düşdükçe

Yüzüm ḫâke düşer bi'llâh eşk ü âh-ı serdümden
Cemed-beste ṭarîḳ-i seyrde cânâna düşdükçe

Ayaġında bulurduñ Ka'beyi kûyuñdan aġyârı
Lekedle öldüreydüñ pister-i hicrâna düşdükçe

'Aṣâ-yı kilk ile üftân ü ḫîzân Ṣâbitâ sen de
N'olurdı peyrev olsañ zümre-i yârâna düşdükçe

302

Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün

Ezhârı taḳsîm itdiler gül düşdi ḫâruñ pâyına
Ḫâr-ı cefâ degdi gül-i terden hezârıñ pâyına

Cûşân olup eşk-i hezâr naḫl-i güle şarmışdı ḫâr
İsterse batsun nâ-bekâr ol dil-figârıñ pâyına

Ḥüsni güli itmiş ḫacil dîdâr-ı mihri mużmaḥil
Meh-pârelerden düşdi dil bu şîve-kârıñ pâyına

Merġûle-i gîsûyile bend-i cefâ urdı dile
Zülfi recâ-yı 'afv ile düşmezdi yârüñ pâyına

Ey mey-güsâr-ı lâle-rû mey ḳalmıyor ışrâfı ḳo
Bezm-i ṣabûḥa bir sebû ṭursun ḫumâruñ pâyına

Ol servi serdî-i hevâ gezdürmez oldı câ-be-câ
Bir balta urdı bu şitâ şimdi çınâruñ pâyına

Geç Ṣâbit olma gâm-zen bâb-ı viṣâl-i yârdan
Gül-mîḫ-i miḥnetdür degen 'uṣṣâḳ-ı zâruñ pâyına

303

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Hücûm-ı berdden efsürdelik var cân ile serde
İçinden giymek ister kürki el-ḥâṣıl bu günlerde

Degişmem aḫker-i tâbendesiyle manḳal-ı bezmi
Fürûzân olsa biñ yâḳût-ı aḥmer efser-i zerde

Ṭabîb-i dehr 'aceb mi ḳar başsa dest-i ḥikmetle
Üşütmiş ayaġın şehre gelürken cûy bir yirde

Ḥarîm-i bâġda engüşt-i zanbaḳ düşdi sermâdan
Bu dehşetle yürek ḳalur mı ṭıfl-ı ġonca-ı terde

Hirâs-ı düzd-i deyden cümle erbâb-ı çemen doñmış
Kemâl-i haşyetünden sûsenüñ de desti hançerde

Ṣoġuḳ deprendiginden añladum vâdisini Ṣâbit
Bu gün âheng-i gülşen yoḳ o naḫl-i nâz-perverde

304

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

O zümreden ġurebâ var mı çâre geçmemege
Yemîn ider âġâ-zâdem yesâre geçmemege

Edîb-i ma'nî-i nâzı ḳarâr virmişdür
Beyân-ı şîvede bir isti'âre geçmemege

Ya ḳor mı câẕibe-i ḫâki pây-i Leylâyı
Meġaḳ-ı meşhed-i Mecnûn-ı zâra geçmemege

O çâr ḫâl-i murabba'-nişîn-i şeş-der-i ḥüsn
Ne mümkin 'âşıḳa naḳş-ı dü-bâre geçmemege

Ḫadeng-i ġamze-i çâlâküñe nedür mâni'
Gürûh-ı ehl-i dili yara yara geçmemege

O zâġ-ı ḳalbi raḳîb-i müzevvirüñ başlar
Firengî sikke gibi vara vara geçmemege

Kirişme zâr-ı maḥabbetde bir 'ilâc olsa
Şarâb-ı nâzdan ol mâh-pâre geçmemege

Ṭabîb-i 'ışḳda tedbîr var mıdur Şâbit
Bu ḫaste-i ġamı aġyâr yâre geçmemege

305

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Bir manṣıb-ı luṭfuñla gönül mültefet olsa
Ol ta'ziyegeh maṣṭaba-i tehniyet olsa

Fısḳiyye olup eşk-i nedâmet cigerümden
Ḥavż-ı dile dîdem ḳadeḥ-i ma'zeret olsa

İşlermidi ta 'ahd-i Ṣafîden bu imâret
Evlâdına meşrûṭa eger tevliyet olsa

Ḳufl-ı zer-i Ḫôrşîdi ḳırarlardı şu gerdûn
Naḳdine-i râḥet sezecek bir sepet olsa

Temhîd iderek çâr-şeb-i 'ışḳ ü niyâzı
Bir ṣulḥa yatursaḳ seni bir maṣlaḥat olsa

Bir naẓra ile ḫâṭır-ı işkestemi yapsa
Mûy-ı müje faġfûrî-i ḳalbe kenet olsa

İtmezdi müselmânları âzürde-i firḳat
Kâfirde eger zerre ḳadar kenet olsa

Sükkân-ı ḫarâbâtda uñmış bulunurdı
Ma'mûr olacaḳda eşer-i meymenet olsa

Şâbit yine bir neş'eli ma'cûn idi naẓmuñ
Terkîb-i bedî'inde biraz menfa'et olsa

306

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ṭartılsa n'ola âl ipege eşk-i çekîde
Mîzân-ı ḥarîr oldı iki keffe-i dîde

Lâle ocaġı beste imiş cizye-i bâġa
Heb mühürlidür aldığı evrâḳ-ı 'adîde

Bir câme saña 'ömre sürer pâk giyersen
Pûşidemi ma'ṇâ-yı suḫen serv-i sehîde

Vaṣf-ı ruḫ-ı pür-tâbuñı mir'âtda gördüm
Ġâyet de güzîde yazar ol şûḫı cerîde

Ḥırş ile çürütmezdi alup bûse-i la'lüñ
'Âşıḳda çürük olmasa bir pâre 'aḳîde

Pervâz hevâsında gibi murġ-ı melâḥat
Pek ḫaşyeti var betbeñiz uçmış o peride

Şâbit ḥasene yazdura gör deftere yoġsa
Dîvân-ı ḥaşrde ne ġazel var ne ḳasîde

307

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Düşsün o şûḫuñ 'arbede-i ibtilâsına
Ṭurduḳ dil-i fütâdemizüñ her belâsına

Billûr tügme şanma girîbân-ı yârda
Bir ḳaṭre eşküm idi dikildi yaḳasına

'Âşıḳ dönerse de çevirür kûy-ı yârdan
Cellâd-ı 'ışḳ ḍarb ile rûyın ḳafâsına

Bulduk ser-i raḳîbi mesâvî idüp yatur
İnṣâf oldı başlaruz artuḳ meḥâsine

Gûyâ ki âteş almaġa gelmişdi Şâbitâ
Aldı şerâre-i dili gitdi hevâsına

308

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Uymış göñül de dilberinüñ muḳteżâsına
Şimdi cefâsı żevḳini virmez vefâsına

Aldı gözüm yaşın o ḥarâmî nigeh benüm
Virsün ḳurı cerîmelere ḳan bahâsına

Bilmem ne seyirdür ki bir elden ḳırıldı ḫalḳ
Reftârı bir ḳırıḳ güzelüñ merḥabâsına

Turşile geldi meclise def'-i ḫumâr içün
Bağışladum 'aṭasını şeyḫüñ liḳâsına

Âl-i 'Abâ maḥabbetini eyleyüp şi'âr
Ṣâbit büründi faḳr ü felâket palâsına

309

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Żeyn oldı nuḳl-ı bûse bu şeb ḫân-ı vuslata
Şâmuñ şeker ḫazînesi baş urdı devlete

Naḳl-i kelâm efendi şerîfi vażî' ider
İmżâ-yı naḳle baḳ ki düşer żeyl-i ḥüccete

A'dâ-yı teşne-ḫuñı da ḍûd-ı 'alaḳ gibi
Sükkerle besle sâlik olup râh-ı re'fete

Ḫaşma başılsa da yine ḳalḳar ġayûr olan
Baḳ ḥâcı yatmaz itdügi merdâne ġayrete

Bu gice bizde ḳalmaġa virdi hele ḳarâr
Ol şûh-ı teb-zede güc ile yatdı nevbete

Mey-ḫâre ḥüsn-i muġ-beçe-i şûḫ-meşrebe
Dil virdügine nâdim imiş baḳ nedâmete

Ḳatl-i raḳîbe başsa vilâyetde şeyḫ ayaḳ
Çoḳdan ḳadem başardı maḳâm-ı kerâmete

Ṣâbit bu kârgehde yeter adı şâ'irüñ
Tamgâ-yı i'tibâr perend-i belâgate

310

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

O mercân subha zâlım kabza-ı hançer miyânında
Hemân Esmâ-i Hüsnâ virdidür kâfir lisânında

Bizüm de yanumuzda kalacak eyyâm-ı hüsninde
Bu derd-i süddedür kim hâsıl itdük âsitânında

Benüm paşmaklıgumdur sadr-ı câh-ı kefş-gerdânî
O şûh-ı mûze-dûzuñ sahn-ı pây-ı nerdübânında

Fitîl-âsâ derûn-ı şem'ada ol şûh-ı kazzâzuñ
İlik sanmañ beyâz muhiy-yi mer'îdür benânında

Her aldıkça birer îmân-ı nakdin bir dügüm baglar
O kâfir mâcerânuñ kaç girih var gîsuvâninda

Yine halli senüñ dendânına vâ-bestedür vâ'iz
Nigâruñ çözme dirler bir kumâş var çintiyânında

'Aceb mi suda olsa yelkeni âlüfte-i âbuñ
Muvaffak bir hevâ yok fülk-i 'işret bâd-bânında

Semend-i şîveye bir dizgin itse 'akd olur Sâbit
Sanâyi' şirketi sîm-âb-ı cânumla 'inânında

311

Feilatün Feilatün Feilatün Feilün

Kesret-i gamzesi fikriyle bizüm vîrâne
Oldı bir nîşteri çok tafralı berber-hâne

Her hilâline diş urmak sadedinde şâne
Eylemiş hey'et-i mecmû'asını dendâne

Nigehi usturasın itdi niçe kana şerîk
Ortagı kâfir ile kıydı müselmânâna

Perçemin de dil-i giryânuma ta'rîż eyler
Saṭl-ı nem-nâkini zencîre ṭaḳup cânâne

Her gören şîftenüñ dîdeleri ḳalmışdur
Çekilen aġ degül pîşgeh-i dükâne

Beñzedürsem n'ola gözden geçirüp müjgânın
Ucı çıḳmış ikişer ḳat ṣaf-ı nîşter-dânâ

'Aksini gösterür âyinede ol müflise kim
Nuḳresüz 'azm-i kinâr eyliye küstâḫâne

Ḳayışı ḫarcı dahi 'âşıḳı sırtındandur
Derisin yüzse bütün yoḳ diyemez fermâna

Dil-i sengîni ile geldi fesânı hem-seng
Göz terâzûsına aldum ikisin rindâne

Püşṭemâl ide diyü sînesin cildin 'âşıḳ
Gömgök itmiş dögerek yumruḳ ile dîvâne

Daḫi aġzında iken kerpedeni lâyıḳ mı
Vâ'iżüñ burnına mıḳrâṣ gire ḫaṣmâne

Şeyḫ Efendiye bu gün mirvaḥa-cünbân olaraḳ
Ṣoḳdı ḳuyruḳ ṣanup ol rîş-i dırâza şâne

Ḫûn-ı erbâb-ı dile şîşe gibi teşne imiş
Çekelüm şâhid ile Ṣâbit uyup erkâna

312

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Görüp devâtını mîzâb-ı zer gelür yâda
Niyâz-ı feyż iderüz heb kemâ cerâ'l-âde

Derûn-ı miḥberede lîḳa-i siyeh-fâmuñ
Ḫayâl-i kâkülüñi añdurur süveydâda

O ṣoḥbetüñ hele aḥbâba ḫoş gelür tûrası
Döge döge alınur bûse faṣl-i ḥelvâda

Zemâne sâde geçüp itdi dâġ-ı ḫûnînüm
Ten-i nizâruma gül-penbe ḳuṭnı âmâde

Ḫazîne-ḫâne-i ḫâṭırda keşretine göre
Biraz mc'âl de olsa şu mâlḫûlyâda

Per-i kebûter-i iḳbâle bend idüp Ṣâbit
Uçur naẓîreñi semt-i cenâb-ı üstâda

Ferîd-i 'aṣr ki yoḳdur felekde ṣânîsi
Degül medîne-i mînû hevâ-yı Şehbâda

O nuḳṭa âḫeri beñzetmezüz ne mümkindür
Ki ṭa'm-ı ḫanẓal uya çâşnî-i kebbâda

313

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Tebḫîr idüp o rûy-ı 'araḳ-nâki 'ûd ile
Şemşîr-i ḥüsnüñe virelüm zâġ dûd ile

Seccâde-i perestişe pâ ḳorsa ol ṣanem
Ḳandîl olur fitîli hemân bir sücûd ile

Ol kebk-i ḥüsni yemle de ism-i Cevâdı sür
Düşmezse dâma zemzeme-i yâ vedûd ile

Çıḳmaz ḫumâr-ı cum'a ile yevm-i sebtde
Vâ'ıẓ da müttehem gibi şürbü'l-Yehûd ile

Ṣâbit bu şîr-ḫâre-i maẓmûnı beslerüz
Pâkîze ṣedy-i ḫâme virüp fikr-i süd ile

314

Mefâîlün Feilâtün Mefâilün Feilün

Düşüp veremli gönül bir 'ilâcsız derde
Belâ-yı südde çeker âsitân-ı dilberde

Görüp nigâhumı indürdi sütre-i câmı
Çekildi dîde-i ümîd-i cânuma perde

Getürdi fitne şuyın yetmiş iki vâdîden
İdince yetmiş iki milleti füsûn-kerde

Begenmiyor yirümi tengnâ-yı ġamda
Begüm göñülli it olmaz ben oldıġum yirde

Naṣîḥat itmege gelmişdi ḳırdı köstegi şeyḫ
Ḳopunca bend-i birîşîm-i kîne ḫançerde

Devâ-yı miske döner Ṣâbitüñ bu maẓmûnı
Olursa nefḥa-ı fikr-i ḫaṭuñla perverde

315

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Olamaz müfsike mey-ḫâre-i ter dâmâna
Ḫalvetî zâviyesi gibi ṭehâret-ḫâne

Ḳeyf-i ṣahbâ-yı nevâzişle bizüm dîvâne
Ḳorḳarum dilbere bir vaż' ider mestâne

Bu gice naḳl-i ḥikâyât-i maḥabbetle seni
Uyudursaḳ ḳatı pek 'ibret olur efsâne

Gördi bir vech ile 'ıṭr-ı ḫaṭ-ı yâre giremez
Oldı göñlümde iki yüzli miṣâl-i şâne

Pîr-i mey-ḫâne külâhın yine tekbîrledüp
Ḳahve-i rû-siyehe tevbe virür fincâna

Sâliküñ ni'met-i rû'yâsını beñzetmişler
'Alef-i kâhkeşân-ı ḫar-ı bî-sâmâna

Gerd-i fitne ḳoparup göñlüni muġber eyler
Ṣâbit aldanma o gîsû-yı 'abîr-efşâna

316

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Nûş eyleyüp duḫân-ı mümessek zemânede
Erbâb-ı keyf cümle ḳoḳar ḳahve-ḫânede

Bu dâmgehde sâlik-i âgâh-ḫâṭıra
Yüzi şuyile subḥa yeter âb ü dânede

Ḳarûn miṣâl kenz-i fenâya zekât yoḳ
Gördüm faḳîr naḳl-i ṣarîḥin ḫizânede

'Uşşâḳ fecr-i kâẕibe dek baḳdı gelmeduñ
Neñ var bu ḫulf-ı va'de dürûġ ü bahânede

Ṣâbit ne baş belâsı bu olduñ ḫumârdan
La'net şarâba sâḳiye pîr-i muġâna da

317

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḫarf atdılar o ġonca lebüñ la'l-i tengine
Gül-nârı funduḳ eyleme aġız tüfengine

'Uşşâḳı zaḫm-ı funduḳ ile dâġ dâġ idüp
Dönderdi kûhsâr-ı maḥabbet pelengine

Ḫâkinden itse küştesinüñ bâri funduġın
Ḳondursa murġ-ı devleti bâlâ-yı sengine

Funduḳ mı şandı yoḫsa dehânındaki beñin
Güncişk-i cânı remye tüfeng aldı çengine

Bir püf diyince şem'-i ḥayâtın söyündürür
Simurġun uçdı râḥeti ḳorḳup çelengine

Ṭarf-ı lebinde sebze-i ḫaṭ şanma Ṣâbitâ
Ol müşg-sûde aġız otıdur tüfengine

318

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ne Muṣḥafdur gül-i taṣvîr-i ḥüsnüñ çeşm-i cânumda
Ne bismillâhdur ol şaçlı sünbül resmi yanumda

Çalışdum feṭḥ-i ḳufl-ı zevke dükkân-ı tena'umda
Ḳalınca kârdan miftâḥ-ı dendânum dehânumda

Ta'arruż nâḫunın ḳat' itdüm imdâdın görüp ġaybuñ
Kesildükçe ṭama' ṭırnaḳları çıḳdı benânumda

Güzeşte fitne-cû nev-resteye ta'lîm-i cevr eyler
Ki ben dildâdegâna böyle eylerdüm zemânumda

Ne ḥelvâlar yidürdi zevḳ-i taḳlîḍ ile ḫūbâna
O lüknet çâşnîsi ol büt-i şîrîn zebânumda

Bütânuñ sûzen-âsâ kendüye cezb itdi müjgânuñ
Melâḥat gibi mıḳnaṭîs vardur nev-cevânumda

Gelen hem cevr ider hem bâr-ı miḥnet yükledür Ṣâbit
Ne tâb ü tüvân ḳaldı vücûd-ı nâ-tüvânumda

319

Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Ḥammâmcı-zâde yek-dil olup megr ü âl ile
Ṣavmaḳda müşterisin iki peştemâl ile

Germ-âbe-i maḥabbetinüñ ıssı var imiş
Çarpıldı her gören heves-i ittiṣâl ile

Ḥammâmı âteş-i ġam-ı 'ışḳ ile yanmasa
Çıḳmazdı dûd-ı âhı sipihre bu ḥâl ile

Ḫôrşîd-i câmekân-ı ġamında şoyunmasa
Ḳalmazdı mâh-ı nev gibi bir köhne şâl ile

Ḥalvetde bir ḫazîne deger ol perî-ruḫuñ
'Uryân iken kirişmesi ġunc ü dilâl ile

Ḥammâm-ı 'ışḳına yañılup girme uġradur
Terletme rencine tef ü tâb-ı cemâl ile

Mermerde sikke ḳazdı yazup Ṣâbit o gülüñ
Naḳşın cidâr-ı sînede kilk-i ḫayâl ile

Germiyyet-i derûna şoġuḳluḳ virilmeden
Ḳızdursa müşterisini tâb-ı viṣâl ile

Aldurdı kendisin götüri müşterileri
Ol ḫôd-furûş-ı nâza bir olmaz ḫayâl ile

Dil-ḫaste-i ġamı göbegin ovuşdurup yatur
Ser-şoffa-ı emelde ümîd-i muḥâl ile

Aḫir yüzine kir getürür ḳorḳarum ol şûḫ
Ḥüsnüñ siyâh-kâregî-i ḫaṭ ü ḫâl ile

Külḫan-nişîn-i hicri cehennemlik olsa da
Me'lûf olur 'aẕâb-ı şedîdü'l-muḥâl ile

Ḳaldur hele ṭâsın ṭarâġın 'aḳluñ evvelâ
Ḥammâma şoñra var dil-i şûrîde-ḥâl ile

Ḥavżûñ kenârı ḫalvet iken biñ cihân deger
Şâd-ı revânı 'âlem o âb-ı zülâl ile

Na'leyn-i nâza bindi çeküp câm-ı 'işveyi
Öldürmesün mi Ṣâbiti tîġ-i celâl ile

320

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Dil-i bed rûzgâr-ı 'âşıḳı dâġ üsti bâġ eyle
Raḳîb-i kâfiri yel mûmlarile bir çerâġ eyle

Sebû-yı bezm ile beynin ṭaġıt aġyâr-ı bed-mestüñ
Yetişdür keyfimüz hem sen de taḥṣîl-i dimâġ eyle

Sebû-âsâ müli bir ay kefîl al devr-i mînâda
Dönekdür sâḳî-i bed-'ahd ile bâzârı ṣâġ eyle

Girift ü dâ'ireyle geldi ol gül ṣoḥbete 'âşıḳ
Ten-i pür-dâġı nây ü def gibi heb göz ḳulâġ eyle

Semâ'-ı naġmeyi münkir yaḳînen ḳaldurur dirler
İlâhî bed ṣadâ var işidenlerden ırâġ eyle

Mücerred merġ-zâr-ı Üsküdâruñ bülbüliñ diñle
Teferrücgâhını Ḳuzġuncuġuñ teslîm-i zâġ eyle

Nihâl-i jâle-dâr-ı bâġı Ṣâbit dâġ dâġ eyle
Ḳalemden nemçe-kân-ı feyż-i ḳudsî 'azm-i bâġ eyle

321

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Biñ teşne helâk olmasa her bezm-gehüñde
Bu lücce-i ḫûn aḳmaz idi reh-güzerüñde

Murġ-ı dil-i Cibrîl daḫi rişte be-pâdur
Ser-ḥalḳa-ı ḫam-der-ḫam-ı zülf-i siyehüñde

Müjgânuñ ile ġamzelerüñ ḳan bıçaḳ olmış
Ey şâh-ı ḥüsn fitne belürmiş sipehüñde

Ey çarḫ anı çoḳdan bilürüz zevḳ ü ṣafâ yoḳ
Ne sâġar-ı mihrüñde ne mir'ât-ı mehüñde

Ṣâbit saña ḳalmış reviş-i vâdî-i 'irfân
Yârân idemez cilve senüñ cilve-gehüñde

YÂ'

322

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

O sehî ḳaddi düşürdüm gice ġâyet maḫfî
Üstine düşdüm idüp ḫâhiş-i vuṣlat maḫfî

Güft ü gû-yı nigeḥe vâḳıf olınca aġyâr
Geçdi ġamzeyle arada nice ḥâlet maḫfî

Zaḫm-ı şemşîr ile tenhâda raḳîbi öldür
Eskiden ḍarb-ı meṣeldür ki 'ibâdet maḫfî

Yâri ḫalvet bulicaḳ derd-i dilüñ 'arż eyle
'Âşıḳa mes'ele ma'lûm ḳabahât maḫfî

Nuḳl idüp meclis-i 'irfâna bu şîrîn ġazeli
Eyle Ṣâbit yine yârâna żiyâfet maḫfî

323

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Hevâ-yı ebr-i bahâruñ nem-i muṭarrâsı
Giyürdi şâhid-i gülzâra bir ṣu dîbâsı

Ḳoyuldı 'âlem-i âba ḥadîḳa-i ḥüsnüñ
Ṣuyındadur yine her nev-nihâl-i zîbâsı

Ḳumâş-ı gül buçuḳ itmezdi çeşm-i bülbülden
Bütün bulunmasa dâmânı üzre tamġâsını

Ne ḫûb telledi ruḫsâre-i 'arûs-ı güli
Sirişk-i bülbül-i zâr oldı çihre-pîrâsı

Cerîde-i gül-i ṣad-berg ṣanma Câmî'nüñ
Çemen çemen oḳunur Yûsuf ü Züleyḫâsı

Hevâ rubûde-i zer surḫ-ı ser-pusercigidür
'Aceb mi lâleye gösterse sîm-i 'Abbâsî

Ḫurûşı sâlib-i hûş oldı Manṭıḳu'ṭ-ṭayruñ
Cünunı müntic imiş Ṣâbitâ ḳażâyâsı

324

Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Yâdımdadur o çeşme-i cânuñ mesîresi
Lâ'lüñ çıḳardı tâze benefşe ḫamîresi

Külḫanda 'ışḳ ile geçinürler ne ḥâl ise
'Uşşâḳa âh-ı serd yeter ḳış zaḫîresi

İnbîḳi ile beñzedi kibrît-i aḥmere
Pîrüñ şarâb-ḫânede mîzâb ü şîresi

Raḥmetli rind mâye-i cûd ü seḫâ idi
Aṣḥâb-ı keyfe ḳaldı düyûn-ı keşîresi

Sâḳî de mey de pîr-i muġâna ḥarâmdur
Hemşiredür kebîre ḳızıdur ṣaġîresi

Pîr-i muğân vefât ideli âh-ı serd ile
Berdü'l-'âcûza döndi o küllük fakîresi

Maḥbes ḳılındı ḥükm-i maḥabbetle Şâbitâ
Şaḫṣ-ı ḫayâl-i dilbere çeşmüm cezîresi

325

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Cevzâ gibi 'âlemde kimüñ var iki başı
Sen Mâhuñ ola müşterî-i teng ḳumâşı

Cûy-ı çemen-i bâğ degül rind-i bahâruñ
'İşretgehini başmaḳ içün gitdi sûbaşı

Bir seng atup 'âşıḳ-ı ser-bâza didi yâr
Ey dil-şude al ḳalbimüzüñ 'ışḳına taşı

Gûyâ ki tıraş eyledi âh eyledügümden
Yoldurdı gülistândan ol sîne-ḫırâşı

Kılküñ iki ayağı çuḳurda ola Şâbit
Çâh-ı zeḳan-ı fitneden itmez mi teḥâşı

326

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ayaḳ ayaḳ sürelüm câm-ı raḫş-ı berrâḳı
Ḥabâbı maḥv idüp aldı gözindeki sâḳî

Fezâsına ḳaterât-ı şarâb olup rîzân
Döşendi 'arş-ı ḫarâbâta ferş-i summâḳî

'Ale's-seḥer yine bâḳî diyüp bu şoḥbet-i ḫâṣ
O mâh dün gice ferdâya şaldı 'uşşâḳı

Leddğ-i ef'î-i hicrâna mey 'ilâc olmaz
Ne zaḫm-ḫôrde-i mâr ol ne iste tiryâḳı

Ne ḳavli fi'line ne fi'li ḳavline uyıyor
Efendi diñleme bu vâ'ızân-ı zerrâḳı

Şımâṭ-ı 'ışḳa müreşşaḥ gülâcdur Şâbit
Dürüldi sînede âgeşte dâğuñ evrâḳı

327

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Sebr içün zâhid-i âlüfte-meniş bâdesini
Perde eyler der-i mey-ḫâneye seccâdesini

Câme-ḫâbında ecel derleri dökdi 'âşıḳ
Soyup ol şûḫ çıḳarınca gice sâdesini

Zülfi çengâl şalup çâh-ı zenaḫdanda arar
'Âşıḳ-ı şîfte-ḫâlüñ dil-i üftâdesini

'Âşıḳa baḳmaduğı farṭ-ı maḥabbetdendür
Şaḳınur kendi gözinden daḫi dildâdesini

Kâkülüñ açma düşürme o güzel başuñ içün
Şâbitüñ ḳayd-ı ğama ḫâṭır-ı âzâdesini

328

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün

O nühüfte ğamzelerden bunı kim recâ iderdi
Bu nigâh-ı âşinâyî neden iḳtiżâ iderdi

Gönül ebruvân-ı yârüñ çekemezdi çünki yâyuñ
Niye i'tinâ ḳılurdı neyi iddi'â iderdi

Şu metâ'-ı nâz cânâ şatılıḳ olaydı farżâ
Bu maḥalde bî-muḫâbâ ḳatı çoḳ bahâ iderdi

Gice gördüm encümünde bün-i naḫl-i nârvende
Ki raḳîb ile çemende çelebüm şafâ iderdi

Dil-i Şâbiti nigâhı yine şerm-sâr ḳıldı
O nühüfte ğamzelerden bunı kim recâ iderdi

329

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Vezn idüp sîb-i behişt ü zeḳan-ı dil-cûyı
Göz terâzusına aldum yine şeftâlûyı

Âteş-i sîne-i 'âşıḳla mülâyim olmaz
Serddür tîġ-i nigâhınuñ efendi ṣuyı

O güle göz dikenüñ dîdesini iḫrâca
Sûzen-i ḫâr-ı cefâdur müjenüñ her mûyı

Avlayup ḫâṭır-ı 'uşşâḳı raḳîbe 'unfen
Heb iti söyledi dirler o gözi âhûyı

Şâbitâ ṣaḥn-ı ġazelde nic'olur göstereyüm
Reviş-i nâdire-perverî vü maẓmûn-gûyı

330

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Andelîbe yine iẓhâr idüp kînesini
Muşt-ı ġoncayla döger bâġda gül sînesini

Bülbülüñ raġmına şebnem de virüp tâze cilâ
Her seher ḫançer-i ḫâruñ açar âyînesini

Jâle ẓann itme hezâruñ getürüp bâd-ı ṣabâ
Çîne-dân-ı gül-i ra'nâya döker çînesini

Nâm-zed olmış 'arûs-ı gül-i bâġa bülbül
Beklesün hefte-i 'ışḳuñ şeb-i âẕînesini

Dil-ḫıraş eylemesün ḫâr hezârı Şâbit
Ya batırsın mı hemân 'âdet-i dîrînesini

331

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Cünûn- 'ışḳ ile Ḳays 'âḳilâne söylerdi

Hemân ki 'aḳlı gelürdi yabâna söylerdi

Taṣavvur eyleyüp âhû-yı çeşm-i Leylâyı
Geyik fesânelerinden fesâne söylerdi

Senüñle bâġda dün itdügi temâşâyı
Bugün raḳîb gezüp ḫâne ḫâne söylerdi

Ġamuñla maḥv-ı vücûd itdügin şeb-i firḳat
Lisân-ı şem' gice yane yane söylerdi

Şebâne ḥalḳa-i bezm-i ṣafâda gûş-be-gûş
O mâh-pâre saña Şâbitâ ne söylerdi

332

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Cenâb-ı rind bu ma'nâya i'tinâda gibi
Bu yolda olmaz ayaḳdaş câm-ı bâde gibi

Nihâl-i ḳâmetinüñ gölgesinde tekyelenür
O serv bâġ-ı dile sâyesi fütâde gibi

Ḳaranfül-i ruḫını ḳatmer itse surḫî-i mey
Görünmese naẓar-ı mübtelâya sâde gibi

Bilindi noḳṭa-i la'lüñden ol ṭabîb-i dilüñ
Bu ḫaste-i ġama şekk üzredür şifâda gibi

Metâ'-ı ma'rifete beş daḫi diyen alsun
Bu penç beyti de Şâbit virür mezâda gibi

333

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ġam-ı ruḫuñla göñül daġlandı lâle gibi
Derûnı ḫûn ile pürdür begüm piyâle gibi

Ḫaṭuñ ḫarâreti Ḫôrşîd-i ḥüsni başdurdı
Bahâr mevsimi yüz ṭutdı i'tidâle gibi

Ḳabâ ḳulaḳ mı çıḳardı ġamuñla gülşende
Ḥacâmet itmededür ḫâr verd-i âle gibi

Süzüldi ravża-i ḫüsnüñde nergis-i mestüñ
Şarâb-ı nâz senüñ âfetüñ de ala gibi

Uṣandı Ṣâbiti gezdürmeden dil-ârâlar
Şu ḫâce-zâdeñüñ üstinde ġayri ḳala gibi

334

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Şehd-i lebi aġyâre mey-i Kevşer içürdi
Ben raġbet idince nigehi ḫançer içürdi

Olmaz ṣanurum ṣubḥ-ı ḳıyâmetde de huşyâr
Sâḳî-i maḥabbet dile bir sâġar içürdi

Cûyâ-yı muḥâl olma ki İskendere devrân
Cüllâb-ı beḳânuñ yirine semmler içürdi

Eṭfâl-i çemende çiçek olmaḳda bedîdâr
Boḳrat-ı rebî' şerbet-i nîlûfer içürdi

Ṣâbit yine erbâb-ı dile bezm-i çemende
Aḥsent ki sâḳî-i ḳalem şükker içürdi

335

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bir biżâ'añ var ise mâye-i taḥṣîl gibi
Öpdürürsin eliñi ṣafḥa-ı tenzîl gibi

Câm-ı ḳalbüñ yoġ ise revġan-ı isti'dâdı
Seni târîkde ḳor ṣûret-i ḳandîl gibi

Rûḥ-ı insâna ġıdâ olmaġa bir nesne mi var
Nûş-dârû-yı neşâṭ-âver-i tehlîl gibi

Almaḳ ister seni ben ḫasteden îmân-âsâ
Şîşe-bâzî ile aġyâr 'Azâzîl gibi

Gergeden-ḫû başı misvâkîlerden feryâd
Żu 'afâyı ayaḳ altında ezer fîl gibi

'Âşıḳı arḳaya alınca o şûh-ı ṭannâz
Ḳulplar ṭaḳdı bulup kendüye zenbîl gibi

Gören ol şâhsüvâruñ gözine girmek içün
At Meydânını beklер dikilüp mîl gibi

Ġazel-i Nâbi Üstâda getürdün Ṣâbit
Żımmn-ı ma'nâda bu mażmûnları temṣîl gibi

Ḫoş-ḳumâş-ı suḫen-i tâze nesîc-i vaṣfın
Fikr-i zer-dûz-ı ḫayâluñ yine teẕyîl gibi

336

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Eṣer-i bûy-ı vefâdan dehenüñ pâk gibi
Aradum aġzuñı defa'ât ile misvâk gibi

Neş'e-i kâse-i luṭf'uñda 'ıtâbuñ memzûc
Cüz'-i ef'î ile âmîḫte tiryâk gibi

Keşti-i 'aḳl selâmet yaḳasın bulsun mı
Bir çürük yelkeni var dâmen-i ṣad çâk gibi

Geçdi bir çapḳun ile ḳamçısını göstererek
Ḳaldı ardında gözüm ḥalḳa-i fitrâk gibi

Ḫâr ü ḫasdur müje-i dîde-i giryân ṣanma
Rûzgâr atdı yem-i firḳate ḫâşâk gibi

Bir ḳaşıḳ ṣuda boġar gönlümi bulsa Ṣâbit
Şûh-ı keşkül be-kefüm düşmen-i idrâk gibi

337

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

A gönül çeşme-i ḥikmetsin ol inbîḳ gibi
Çeşmeden ḫâhiş-i feyż itme boş ibrîḳ gibi

O gülüñ meşrebi mânend-i gelû-yı şîşe
Az şeyden şıḳılur dâ'iresi żîḳ gibi

Ḫâtem-i dâġ ile kâlâ-yı ġamuñ mührlidür
Seped-i sînede ecnâs-ı telârîḳ gibi

Al tamġâ-yı ser-i dâmen-i pâküñ birdür
Çeşm-i pür-ḫûnum ile ḫâtem-i taṭbîḳ gibi

'Âşıḳı ağlasa taḳlîd iderdi evvel
Şimdi ağlar o da 'âşıḳlıġı taḥḳîḳ gibi

Dest-i tezvîr ile çoḳ dâmen-i 'işmet bunda
Yırtılur pîrehen-i Yûsuf-ı ṣıddîḳ gibi

Şunda bir şaḫṣ var aġyâr münâfıḳ dirler
Lafżı ṣıddîḳ gibi ma'nîsi zındîḳ gibi

Var mı Ḳânûn ü Şifâ ḳâ'idesince tedbîr
Rind-i maḫmûr-ı meye şürb-i 'ale'r-rîḳ gibi

Ṣâbitâ nâdire bulmaḳda muvaffaḳsın sen
Mâye-i feyż olamaz şâ'ire tevfîḳ gibi

338

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Umûrına ḳarışan âheriñ vekîl gibi
Netîcesinde ġarâmet çeker kefîl gibi

Cerâhat-ı dil-i erbâbı pâk uñuldurmaz
Egerçi kendümüz âlûdeyüz fitîl gibi

Berây-ı maṣlaḥat-ı ġayrdür bu nâlişler
Faḳat vücûdum içün iñlemem 'alîl gibi

Şu âsiyâbda aḫlâḳuñ eyleyüp tebdîl
Çuvâl-ı rîki daḳîḳ idegör Ḫalîl gibi

'Utâş-ı 'ışḳı ṣuvar şunda fî-sebîli'llâh
Bu kâra bağla gönül kefçe-i sebîl gibi

Bolayki ṣatmaya dünyâda aḫret 'amelin
Bir iki mankıra ḥâcı daḫi delîl gibi

Bitünce kîse-i ışḳâṭı vâ'iż indürdi
Derûn-ı sîneye ḫoṭumı ile fîl gibi

Bu gün neẓâre-i dilberde ḥavża düşdi gönül
Atıldı pâre-i yârâna selsebîl gibi

Bu denlü feyż gelür ḳalbe Ṣâbitâ ammâ
Bilinmiyor neredendür nübû'i Nîl gibi

339

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ḫançer gibi âşûb-ı nigeh şâġ ḳola düşdi
Gitdi ġurebâ ûġ-i kirişmeñ ṣola düşdi

Dendân-ı ḫayâlüm ki leb-i yâre ṭoḳındı
Peymâneye gül-şerbet-i ḳırmız ṭola düşdi

Rez-duḫteri kim nâm-zed-i muḥtesib oldı
Ezfâr-ı ḥabâb ile 'ıẕâruñ yola düşdi

Mey-ḫârelere şaḥne şarâb aḳçesi görsün
'Irżın ṣatun alsun yine söz mârpula düşdi

Olmaz dir iken mîve-i ümmîd de ḥâṣıl
Dâmân-ı temennâya döküldi ola düşdi

Kâlâ-yı girân-ḳıymet-i 'ışḳı ucuz alduḳ
Biñ na'l ḳadar dâġ-ı cünûn bir pula düşdi

Çün 'Arif Efendinüñ olup peyrevi Ṣâbit
Pîrâne 'aṣâ-yı ḳalem ile yola düşdi

Vaṣf-ı suḫeninde bir iki lafẓ arıyorken
Bir cevheri çoḳ ma'den-i ma'nâ bula düşdi

Aṣârımıdur ya reşeḥât-ı ḳaleminden
Bir raḥmet-i Bârîmidür İstanbula düşdi

Aldum gül-i cennet ile gül fikrini zihne
Şermindelüginden gül-i cennet şola düşdi

340

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Başarsa ḥâkime na'leyn-i nâz ile o peri
Ne çâr-pâre olur rûḥa raḳṣ içün eşeri

Fütâdenüñ göbegi düşdi ızṭırâbından
Düşünce nâfına reftâr-ı nâzdan kemeri

Vaṭandan eyleyüp âvâre lâ-mekân idesin
Garîbi şormayasın hem efendi var mı yeri

Ne ṭa'ne taşını yir ḫırḳa-ı melâmet-i pîr
Belî himâra güci yetmeyen döger semeri

Ḥasûd ref'-i benân-ı şehâdet itdi hele
Görüp enâmil-i Şâbitde ḫâme-i hüneri

341

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Miṣâl-i kûze-i mey rûze-i ṣıyâm gibi
Bu âteş ile terâvîḥe de ḳıyâm gibi

Kitâb ü sünnete uy ey ḫaṭîb-i ḫôş-naġme
Hevâ-yı nefsüñe uyma bizüm imâm gibi

Nizâ'ı var yine mey-ḫârelerle zühhâduñ
Beni ḥarâm ile ceng-i beni cüẕâm gibi

Kitâb-ı ṭıbb-ı müdârâda zaḫm-ı a'dâya
İlâc var mı ḥakîmâne iltiyâm gibi

İnân-ı şîveyi bir pâre çok diyü yolda
Şarıldı destine üftâdeler licâm gibi

Zemânede ġazeli kimse almıyor Şâbit
Güzellere virilen tuḥfe-i selâm gibi

342

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Kes nâḫun-ı 'alâḳayı dir benden ol peri
Kesmem ḳoparmayınca bir iki gül-i teri

Ḫâr-ı cefâ ḫalîde-i cân olmasun mı dir
Batsun mı söyle gönlüne resm-i sitem-gerî

Dil-ḫasteler gürûhı kefen ḥâżır eylesün
Aḳ sâde giydi şehr-i Sıtanbul güzelleri

Ḫarbe uciledür yine ṭarz-ı mu'âmele
İmâna gelse de nigeh-i çeşm-i kâferi

Taḳdîr bâġı güllerinüñ i'tibârda
Teslîm dâġınuñ gibi başımdadur yeri

Şâbit şıḳılmasun tek ü tâz-ı ḫayâlden
Gezdür kümeyt-i ḫâme-i maẕmûn-perverî

343

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ser-keşlige mübeddel olur ser-fürûları
Aldı ḳolına sâḳî-i gül-rû sebûları

Bilmem kimüñ başında ufanur yine ḳabaḳ
Heb ḳırdı dökdi şaḥne-i bed-ḫû kedûları

Dergâh-ı bî-niyâża taḳarrüb ba'îddür
Ol zümreden ki maḥż-ı ḥadesdür vużûları

Baḥr-ı sefîd gibi yine mevc-i ḫüsn urur
İstanbuluñ beyâża girüp sâde-rûları

Zer ṭeşt-i âfitâbda sâbûn-ı mâh ile
Gömleklerin gülâb ile yur câme-şûları

Sulṭân-ı ḫüsni ḳaldırıyor bezm-i 'ışḳdan
A'lâ buḫûrlar ile ḫaṭ-ı müşg-bûları

Nâbi Efendi lehcesine iktifâ ider
Sâbit Sıtanbuluñ dahi pâkîze-gûlârı

344

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâiün

Kec-rev 'abâ-yı nâzı ki der-gerden eyledi
Fülk-i şigîb-i şîfteye yelken eyledi

Nâzük harîr-i âbileden hulle-bâf-ı gam
'Uryân-ı 'ışka gül gibi pîrâhen eyledi

Her köhne dâğa perde çeküp 'ankebût-ı ye's
Girbâl-geşte sînemi pervîzen eyledi

Cânum hayâl-i hâl ü hatın dilde saklayup
Bir kaç şemâme 'anberi der-mahzen eyledi

Bir mâşıra şu getürdi kalem cûy-ı feyżden
Sâbit bu bâğı bir suyı çok gülşen eyledi

345

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Zir-i zeylinde nihân maşrâba-ı vişn-âbı
Vâ'ızuñ bâde-i gülgûna da vardur kabı

Ğâribâ şafha-ı ruhsârı 'arak-rîz olmış
Tahta-ı remlde eşkâl-i nukat heb âbî

Ebruvân-ı büt-i tersâya mı ikbâl eyler
Şarka mâ'il görinür kıble-nümâ mihrâbı

Seni seyr itmek içün keştî-i deryâda begüm
Çıkdılar ta serene bir iki kazık bâbı

Sâbitâ sâkiye-i hâmede ondan şulanur
Çemen-i ma'rifetüñ mihberedür dôllâbı

346

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Pâyüñle girme âteşe ey mürtekib yüri
Yüklenme bâr ü zeri mişâl-i eliñ kûri

Bir torba sengi sırtına almış nücûmdan
İnsâna taş atar şu sipihrüñ de kanburı

Gerden uzatma 'idde sıbyân semtine
Virme ele boğazı mişâl-i çalâ-bûrı

'Uşşâk koçları yine kurbâna geldiler
Şehrüñ sokaklarında gezerler süri süri

Fikr-i te'ehhüli ko ki evlâda çignedüp
Başdurma eyler âdemi şoñra karı kurı

Sünbül benefşedür yakışan bâğ-ı hüsnüñe
Kaftanuñ âsümânîsi ferrâcenüñ morı

Cânum şıkıldı nergise gülşende Sâbitâ
Dikmiş 'aşâyı cerre çıkup kahbenüñ köri

347

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bülbül çemende hüzne degişmiş sürûrını
Bir zâğ-ı şûr-nağme uçurmış huzûrını

Zerrîn kadeh elinde vü 'aynında kimse yok
Gülşende nergisüñ de göreydüñ gurûrını

Âdem görüp bu ravża-i her-heft-kerdeyi
İster mi heşt-bâğ-ı cinânuñ kusûrını

Her kâr ü nakşda güle bir nağme kondurur
Bak bülbülüñ şemâtet-i pür-şevk ü sûrını

Bülbüllere belâ-yı siyâh oldılar yine
Bak zâğ-ı nâ-bekârlaruñ şerr ü şûrını

Şâbit o bî-vefâya çoḳ eglenme gel dimiş
Egler anuñla şimd dil-i nâ-şâbûrını

348

Mefîlün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳoyulma kâse-i mey-ḫâneye şarâb gibi
Ḳoparma nâdim olup etlerüñ kebâb gibi

Der-i mu'ârażayı açma taşl-ı şoḥbetde
Ḳıcırdı itme 'ayıbdur şarîr-i bâb gibi

Ḫabîs-i bed-güher ıżṭırâbdur yaḳışan
Vücûd-ı mârdaki meve-i pîç ü tâb gibi

Niyâz-ı nerm ile vâfir mülâyemet döşedüm
O mest-i nâzı yaturduḳça câme-ḫâb gibi

Güşâd-ı ḳufl-ı temennâya var mı bir miftâḥ
Benân-ı dest-i taḳâżâ-yı bî-ḥicâb gibi

Elinde nâfe-şıfât bir göbek duḫân getürüp
Mu'aṭṭar itdi bu gün bezmi müşg-i nâb gibi

Neşâṭ-ı câma da Şâbit firîfte olma
Geçer feraḥda olan ḥükm-i inḳılâb gibi

349

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Semt-i miḥrâba tevecüh idelüm bâb gibi
Ḳıbleden dönmeyelüm cebhe-i miḥrâb gibi

Cezbe-i ḥâl çeker dâ'ire-i tevḥîde
Vird çevrintisine ḥalḳa-i girdâb gibi

Dâğ-ı teslîme medâr olmadı dest-i nermüñ
Muḥtażır ağzına penbeyle ḳonan âb gibi

Lebüñ efsürde-i dendân-ı ḫayâl itdükçe
Lekeler sâdemüzi ḳaṭre-i vişn-âb gibi

Şafḥa-ı bâb ki bî-ḫâyr olan mismâr ister
Ḫânede şöhret içün sâḥte dôllâb ister

Âlet-i leḥv ü ṭarab itme ṣaḳın misvâkı
Dünbelek çalmaġa bir tekyede mıżrâb gibi

Şâbitâ tevbemüz inşâfa getürdi yâri
Vaḳtsiz geldi velî merhem-i Sührâb gibi

350

Feilâtün Feilâtün Feiâtün Feilün

Dôsta nâme yazan ḫâmeye gör ikrâmı
Al kâğıż bıraḳur altına surḫ ehrâmı

Âb-ı Tesnîm-i behişt olsa ḥabâb-ı câmı
Bir perî-rû yoḳ ise biz yaḳaruz ḥammâmı

'Arż-ı mir'ât-ı cemâlüñle bir endâm kesüp
Ma'raż-ı ḥüsne getür âyîne-i endâmı

Ol ḳadar teşne sîm-i câm-ı leb-i cânânuñ
Bûseden ġayrisi def' idemez istiskâmı

Gerden-i yârda semmûra ṭoḳındukça ṣabâ
Şarṣar-ı 'ârıża depreşdiriyor sevdâmı

Ḳo ser-efrâzlıġa raġbeti kim dünyânuñ
Dûd ḳahrından ocaḳdur çekecek âlâmı

Zehr-i efʿî ile âlûde şeker şerbetidür
Şer'in âmîḫte-i rüşvet olan aḥkâmı

Târ-ı endîşesini rabṭ iden âdem Şâbit
'Ankebût olsa virür beytine istiḥkâmı

351

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sille-i muṭrıb yime mey-ḫânelerde def gibi
Var el öpdür gûşe-i miḥrâbda Muṣḥaf gibi

Cûşiş-i dîk-i dimâġuñla tefevvuḳdan ṣaḳın
Ḫiffeti rif'at ṣanursun atlursun kef gibi

Şâl gibi boynına ṣarılmaġa taḳrîb idi
Bir ta'alluḳ olsa ẕeyl-i dilbere zencef gibi

Çeşme resminde bir mekkâreye meftûn olup
Âlet olma ḫurde-nâḳş-ı megrine gergef gibi

Minnet-i 'ifrîti çekme bir kemâlüñ var ise
'Arş-ı Belḳîs-i ümîdi sen getür Âṣaf gibi

Sâlim eyle ḳalbüñi renc-i ḥasedden Şâbitâ
O ṣaḥîḥe ḥarf-i 'illet girmesün ecvef gibi

352

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Pîr oldı ġayrı tâzeye iḳbâli ḳalmadı
Alüftenüñ günâh idecek ḥâli ḳalmadı

Bâzâr-ı fitneye dökecek ol sitem-gerüñ
Ḳanum gibi ḥelâlce bir mâlı ḳalmadı

Şehrüñ sürildi gitdi yalandan ḫaber virür
Gerçekden iştihârda remmâlı ḳalmadı

Miḥ-i nifâḳuñ aldı münâfıḳ ḥalâvetin
Şehd-i ḫulûṣa ârzû-yı bâlı ḳalmadı

İblîs düşdi vesveseye bîm-i ḫud'adan
Çoḳlukda nâsa raġbet-i iẓlâlı ḳalmadı

Ḳaldı ḫayâl-ı câmda çeşmi ḥabâb-veş
Rindüñ sebû-yı meyde mey-i âlı ḳalmadı

Kibrîtî-i benefşe de şoldı ḫazândan
Dûşında i'tinâya sezâ şâlı ḳalmadı

Şâbit bu rûzgârda naḫl-i ma'ârifüñ
Birden dökûldi mîve-i âmâlı ḳalmadı

353

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Döküldi câma nihâl-i şükûfe evrâḳı
Yine bahâr gibi şerbet virür bize sâḳî

Semen sukâtası şanmân remâdını uçurur
Teninde pîrehenin yaḳdı cism-i berrâḳı

Niçün muşamma'-ı berginde şaḳlamaz lâle
Dibinde ḳaldı birez ḫoḳḳasında tiryâḳı

Eşi'a ḫârı da batmaz mı pây-ı Ḫôrşîde
Ġuruba dek ṭolaşur çâr-sûy-ı âfâḳı

Görür meẕâḳı olan çâr-bâġ-ı imkânuñ
Zebîb-i ṭabla-i şevḳinde ḥüsn-i Rezzâḳı

Şoġuḳ geçerse 'araḳdur ilâcı derliye gör
Ne imtinân-ı raḥîḳi ne nâz-ı 'uşşâḳı

Devât câmi'-i 'irfâna ḫavżdur Şâbit
Ḳalemleri müte'addid sütûn-ı summâḳî

354

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İnsânuñ olsa tevliyet emrinde medḫali
Çarḫuñ 'imâreti mi ḳalurdı ya me'keli

Rindâne bir nigehle siler kuḥlı dîdeden
Düzd-i siyâh-câme-i çeşm-i mükaḥḥali

Miftâḥ-ı ḳufl-efken-i Bektâşiyân gerek
Kûy-ı nigârda aça bâb-ı muḳaffeli

Mehr-i mu'acceli olıcaḳ şurre-i ḥayât
N'olmaḳ gerek şu ḳahbe 'âcûzuñ mü'ecceli

Bu bî-nemek mu'âmelenüñ kâ'inât ile
Bir loḳma nân degül mi me'âl ü muḫaṣṣâlı

Heb mücmel-i umûr yarın der-kenâr olur
Yoḳ mı büyük muḥâsebelerde mufaṣṣalı

Kedd-i yemîn ile ḳazanılmış vebâlden
Pürdür 'amel-nüvis-i yesâruñ müsecceli

Tevbeyle nûr-ı ṭâ'at olur ẓulmet-i günâh
Tebdîl ider cerîde-i faẓluñ mü'ekkeli

Ṣâbit ṣaḥîfe-i suḫen-i âb-dârumuñ
Mîẓâna çekdi çeşme-i Ḫôrşîd cedveli

355

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ber-vech-i iltizâm alup bî-vefâlığı
Ḳaldurdı mâlikânem iken âşinâlığı

Aḳ sâde ile kendüsi baḥr-ı sefîddür
Ḫançer miyân-ı baḥrda mercân balığı

Çoḳdur burun ucında melâmet dökündüsi
Bînî-nümâ-yı kibr ṣaḳınsun ḳayalığı

Ebnâsı ile 'aḳd-i uḫuvvet ider miydi
Şeyṭânuñ olmasa zen-i dünyâ analığı

Ey nev-ẓuhûr vâdî-i 'indî-i 'izz ü nâz
Biz görmedük şu ḳâ'idede dil-rübâlığı

Gösterdi her mu'âmelede dilsitânlığı
Görsün o da muḳâbelede mübtelâlığı

Sünbüldür iki cânibi dîvân-ı Ṣâbitüñ
Bir taḫta dikme berg-i semendür aralığı

I

TERCİ'-İ BEND BERÂY-I RÂMÎ MEḤMED PAŞA

I

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dehrüñ ḳadem başınca sarây-ı sipencine
Batdum boyumca pür-zer-i ümniye gencine

Âlâm ü hemm didükleri kâfir hücûm idüp
Oldum esîr-i vesvese-i dil firencine

Bu maṭla'um ḥikâyet ider ḥasb-i ḥâlümi
Ol ḍarb-ḫâne-i keremüñ sikke sencine

Dem-bestegî-i 'azl ile söz söylemez diyü
Diller döñer mi ṣâḥibetü'l-beyt ilencine

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

II

'Azlüñ görüp bu gûne ta'abla tekellüfin
Cân çekmesün mi 'âlem-i naşbuñ te'essüfin

Gördükçe bâ-ḫuṣûṣ ki ehl-i şemâtetüñ
Ol zîr-i leb nühüfte tebessüm taẓarrufın

Mâlik gibi ġıyâbe-i çâh-ı şigîbden
Âġûş-ı intiẓâra alup çâh-ı Yûsufın

Pâkîze çâr bâliş-i maḥfilde mâ-ḥaṣal
Fikr iderek 'arûs-ı ḥukûmet taṣarrufın

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uğratdı bu ümîd beni umama rencine

III

Endîşe eyleyüp şeref-i mevleviyyeti

Dâd ü sitâd-ı ṣadr-nişîn-i ḥukûmeti

Lâ-siyemmâ taḫayyül idüp re'îs-i şehrde
İrâd-ı bâb ü daḫl-i rüsûm-ı niyâbeti

Maḥṣûl-ı taḫta fikri ile bî-ḥesâbdur
Sînemde âteş-i emelüñ dâġ-ı ḥasreti

Dün gice ḫarc-ı ḥüccet aldum taṣavvura
Ṣatdum sicil ü ḥüccet ile ḫâb-ı râḥeti

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

IV

Bu gice resm-i ḳısmeti de eyledüm ḫayâl
Ḳurtardı daḫli ḫarcumı ber-vech-i i'tidâl

Nâ-gâh emr . nâfiẕü'l-aḥkâm-ı ḫâb ile
Tevfîż olında maḥkeme-i 'âlem-i miṣâl

Mâl-ı muḫallefâtı ki taḥrîre başladum
Nâẕır getürdi pâkeẕ maḥṣûl-ı destmâl

Taḳsîmi ḳâbil olmadı açınca çeşmümi
Geldi sihâm-ı cân ü dile ḳesr ü infi'âl

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

V

Nâ'ib olurdı nuḳre-i maḥṣûl-ı bâġını
Başdıḳca pîr-i bâde-furûşuñ ḳonaġını

Mânend-i çeng naġme-şinâs-ı me'âl idi
Her perdeye gelürdi burunca ḳulaġını

Heb ḳaḥbenüñ mümessek idi cümle yaldızı
Ta'ṭîr iderdi gül gibi cânuñ dimâġını

Tâḳet getürmeyüp bu taḳâẕâya ḫavṣalam

Cânum efendi açma ḳuṭınıñ ḳapaġını

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

VI

Bir ḳılca ḳaldı riştе-i cânum ża'îfdür
Bârîkî-i ḫayâlüme beñzer naḫîfdür

Ma'ẕûrdur tehâlüküm ammâ bu bâbda
Manṣıb müferriḥı ḳatı şey-i laṭîfdür

Gûşum miṣâl-i ḥalḳa-i der heb ḳapudadur
Çeşm ise mîm-i müjdeye nâẕır ḫarîfdür

Dâyin bu gün mehâbet ile çaldı ḳapuyı
Ẓann eyledüm ki mûṣıl-ı emr-i şerîfdür

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

VII

Manṣıb saḳız güli dil-i pür-naġme 'andelîb
Raġbet idüp de çam saḳız olmaḳ degül garîb

Pehnâ-yı 'âlemi serüme lîk teng ider
Endîşe-i müzâhuma vü keşret-i râḳîb

Dîvâr çökdi münhedim olmış ḫarâbeyüm
Ne ṣabr ü ne ḳarâr ü ne ârâm ü ne şigîb

Min-ba'd zaḫma merhem-i himmet gelince dek
Pehlû-yı ḫaste-i men ü ḫâk-i der-i ḥabîb

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

VIII

Reftâr ider ṣaçaḳlı ile iḫtişâm ile
Şimdi yayan gezer yalıñuz bir cüẕâm ile

Cerr-i kelâm ider diyü iḥsânumı gören
Geçdi muḳayyed olmadı redd-i selâm ile

Resm-i pezîre üzre gelen şaḥn-ı sülleme
İḳdâm ider iḫânete terk-i ḳıyâm ile

Ḥâlüm şu ḥadde vardı efendüm amân amân
Zaḥmetdeyüm te'emmül-i neyl-i merâm ile

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

IX

'İlm-i şerîfüñüz ki 'adîmü'l-miṣâldür
Ma'lûmdur ḫarâbe-i Bosna ne ḥâldür

Sedd-i ramaḳ ider mi ḫuṣûṣa zemânede
Nâsuñ teberru'âtı ki vech-i ḥelâldür

Bu ḫaste-hâl-i 'azle yine merḥamet buyur
Ṣâḥib-firâş-ı tefrîḳa bir bî-mecâldür

Ṣâbit gibi ṣarılmaz isem şûḫ-ı Amide
Ben mübtelâ bu 'illeti ṣavmaḳ muḥâldür

Düşdüm ḫayâl-i manṣıb ile ġam şikencine
Uġratdı bu ümîd beni umama rencine

2

TERCİ'-İ BEND BERÂY-I ES-SEYYİD FEYẒU'LLAH EL-MÜFTİ

I

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ey Ḫudâvend-i kerem-ḫilye himem-pîrâye
Neseſî-mertebe 'allâme-i Râzî-pâye

Sen şeref-baḫş olalı câygeh-i fetvâya
Bâliġ oldı 'ulemâ mertebe-i 'ulyâya

Cümleye 'ıyş-i raġîd oldı girâmî vâye
Bañа da olmaz idi żîḳ-i ma'îşet vâye

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

II

Sensin iḥyâ idecek yine beni sulṭânum
Bilürün şân-ı kerîme düşeni sulṭânum

Şâd idince yine bu pür-miḥeni sulṭânum
Beklerüm gûşe-i beytü'l-ḫazeni sulṭânum

Aramam bîh ü bün-i nârveni sulṭânum
İstemem ẓıll-ı nihâl-i çemeni sulṭânum

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

III

Sâye-endâz-ı ser-i muḥteşemân-ı dünyâ
Mün'am-ı Ḳâf-nişîn ya'ni Cenâb-ı 'Anḳâ

Eyleyüp ṭafra-ı dârât ile iẓhâr-ı seḫâ
İtse sorġuç diyü bi'ẕ-ẕât çelengi ihdâ

İctinâb eyler idüm ẓıll-ı per-i bûm-âsâ
İstemem düşdügini sâye-i şeh-per-i Hümâ

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

IV

Şeb ki envâ'-ı taṣavvurla olup ḫayret-yâb
Seḥer-i fikr ile ġam-ḫâncde ḳalsam bî-ḫâb

Cânuma vesvese-i dîv-i vehm virse 'aẕâb
Ḳalbe Cibrîl-i ḫayâlüñ getirüp bu bî-tâb

İsm-i A'ẓam gibi nâmuñla virür ḫaṣma cevâb

Eylcyüp ẕâtuña bu maṭla'-ı fâḫirle ḫiṭâb

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

V

Gice bî-tâb idi gördüm ḳalem-i nâdire-fen
Çeşmimüñ çifte devâtun ḳapadum erkenden

Kendümi meclis-i faẕluñda görüp ḫâbda ben
'Arż-ı ḥâcet be-leb ü ḫâhiş-i leb der-dâmen

'Aṭfe-i ẕeyl-i kerem dest-i niyâzumda iken
Didüm ey devḥa-ı bâġ-ı şeref-i ẓıll-efken

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

VI

'Arż-ı ḥâlüm ḳapuya varsa ġamın olmazdum
Bilürüm merḥametüñ ġayri ḫazîn olmazdum

Görmesem 'âṭıfetüñ ġamdan emîn olmazdum
Elde görsem ḳalemüñ vehme ḳarîn olmazdum

Mübtelâ-yı maraż-ı âh ü enîn olmazdum
Pister-i faḳre düşüp ḫâk-nişîn olmazdum

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

VII

Görsem ol luṭfı gönülden ġamı dûr eyler idüm
Revzen-i târ-ı dili ġurfe-i nûr eyler idüm

Faṣl-ı nev-rûzda bir 'îd-i sürûr eyler idüm
Nefḥa-ı sünbüli meclisde buḫûr eyler idüm

Tehniyet yirine Ṣâbit gibi sûr eyler idüm
Şırtum üstine yatup ġayri ḫużûr eyler idüm

Farḳıma düşse nihâl-i ḳalemüñden sâye
Ḳalḳısam Amide ya belde-i Muġnîsâya

ḲIṬ'ALAR

Mefâlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

1

Şeyḫ oġlı semâ'a girüp 'âlem dedelendi
Başlar bedevî ṭobına döndi zedelendi
Her gûşede bir na'ra-ı mestâne-i yâhû
'Adetce bu gün zâviyemüz meykedelendi

2

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Yine bir berber-i nev ḳopdı 'Alî Paşadan
Vaż' idüp emti'a-ı vaşlına kâlâ narḫın
İżtırârı fuḳarâ bir nice gün şabr itsün
Bulur anuñ da metâ'ı 'Alî Paşa narḫın

3

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Alî Paşa da o tâcir-beçe-i bî-inṣâf
Arturur müşterî-i vaşlına kâlâ narḫın
Üstine düşmeyelüm bir iki günden şoñra
Bulur anuñ da ḳumâşı 'Alî Paşa narḫın

4

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Alup mâ-beyne ma'zûlüñ biri bir pâk maḥlûlı
Ḳoparmış bir iki şeftâlûsın mâ-beyn maḥşûlı
Gönül itmiş ta'acüb saḫû-i ḳurş-ı dil-i yâre
Bilür mermer unındandur daḳîḳ-i ḫâṣṣ-ı menḫûlı

5

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

İnkisâr-ı dil içün rind ne endîşe çeker
Leked-i raḫş-ı ġamuñ zaḫmına çün şîşe çeker
Ağzınuñ ölçisün aldum Kölemen Şeyḫinden
O da her şeb ḳoca peymâne ile şîşe çeker

6

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

N'ola naḳḳâd disek Bâḳîye inṣâf budur
Ki bizüm nuḳre-i endîşemüz anuñ pulıdur
N'ola düşürse beḳâyâsını mażmûnlarınuñ
Ḫâme taḥṣîl-i kemâlâtda Bâḳî ḳulıdur

7

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Hevâ-yı muġ-beçe taġyir idüp 'amâmesini
Çevürdi şeyḫimüzüñ subḥa-veş imâmesini
Ṭıraz-ı dâmen-i delḳ-i riyâyı çîde idüp
'İbâdeti gibi faḳr itdi şimdi câmesini

8

Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Dün gice Es'ad ḫulûṣ-ı bâl ile
Ol şehe zenbûr-veş çoḳ ağlamış
Ḫayli teşneymiş meẕâḳı vaşlına
Bâlcı oğlın ṭatlu ṭatlu yaġlamış

9

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gönül urulmış o yaġlıḳçı şûḫına ammâ
Cebîre-bend-i derûn olmıyacaġın bilmiş
Bu gice ol yaḳası kirli yaġlı nopranı

Müdahâneyle varup vaṣlı yaġlıġın silmiş

10

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

'Aceb mi eylese esbâb-ı ḥaşmeti tertîb
Ümîd-i pâye-i dâḫille Ṣâbit-i nâ-şâd
Ferâce zencefî ṣad-pâre oldı ẓann itmeñ
Ṣaçaḳlıdur ki ider esb-i himmete i'dâd

11

Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḳoynına girmek içün ol ḳuzınuñ
Bir ḳoyun sâ'ati alsam bârî
Eylemez fevt raḳîb-i 'aḳreb
Bir daḳîḳa o ḳamer ruḫsârı

12

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

'İdde ġam-ḫânesin teşrîf iderse 'âşıḳuñ
Âb-ı rûyı ol perî-ruḫsâra mâ'-ı verd olur
Şemme-i mihr ü vefâyı yâri istişmâm içün
Micmer-i ḳalbinde âhı 'ûd-sûz-ı derd olur

13

Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḥâl-i mevlâya baḳup itdüñ mi
Ṭaşdan ṣûret-i ma'nâyı tırâş
Furṣat-ı ṭâ'atı fevt itdügine
Döginür her biri alup iki taş

14

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Vâ'ız da güzel sîm-keş-i ṣan'at-ı cerdür

Heb kendüye çekdi zer-i aṣḥâb-ı zekâtı
Dünyâ ile 'uḳbâya naẓardan idüp ısḳât
Ḥırṣından ölür göricek ışḳât-ı ṣalâtı

15

Mefâlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Günden güne ardına gidüp oldı diger-gûn
Bürc-i Seretândur n'idelüm ṭâli'-i vârûn
Evvel idi merdümlügi baḫt-ı bülegânuñ
Mesḥ oldı bu eyyâmda çün ṣûret-i meymûn

16

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Bâlîn gibi bir arḳa bul ardında siperlen
Çignetme ṣaḳın kendüñi mânend-i minder
Miftâḥ-ı ḳażâ ḳufl-ı temennâyı açınca
Çün perde-i der bâb-ı tevekkülde gögüs ger

17

Müstefilün Feûlün Müstefilün Feûlün

Ṭaş atdı çâr-ṭâḳ-ı ḥammârı yıḳdı vâ'iẓ
Daḫl itdi nerdübâna bir ḫayli çıḳdı vâ'iẓ
Meclisde el öperken ẓâlim ẓarâfet itdi
Dest-i laṭîf-i yâri bir pâre ṣıḳdı vâ'iẓ

18

Feilâtün Feilâtün Feilün

Ebu-ceddiyle tefâḫur itmek
Naḳd-i ġayri ṣayırmak gibidür
'İd-i aḍḥâda ziyâfet itmek
Ḫalḳa ḳurbân payı virmek gibidür

19

Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḫâk-i pâyine ḳodum yârânuñ
Ṣafḥa-ı şi'r-i ṣafâ-'unvânı
Şeh-i naẓmam ne aceb eyler isem
Ehl-i irfâna ayaḳ divânı

20

Feilâtün Feilâtün Feilün

Söz benüm naẓm-ı dil-nişînümdür
İmriü'l-ḳays şi'ri laḳlaḳadur
Yediger ṣanma âsümân üzre
Aṣdıġum Seb'a-i Mu'allaḳadur

21

Feilâtün Mefâilün Feilün

Pek de maḳbûl ṭutmañuz anı kim
Yigidüm ben diyüp öñine yata
Yigit ol şûḫdur ki bî-pervâ
Serpilüp 'âşıḳuñ öñine yata

22

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Öyle şûḫ-ı yâsemen-fersâ-yı nâzük-tiynete
Müze olmaz her edîm-i reng nâ-hemvârdan
Konyada bir cizme yapdurdum mülâyimdür diyü
Âsümânî saḫtiyân bir sûsen-i gülzârdan

23

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Murġ-ı dili der-çenber-i hicrân eyler
Âġâze-i şûriş-fiken-i beste-nigâr
Ṭutmaḳla serâ-perde-i ḫâṣṣında maḳâm

İç mehteridür şâh-ı gülüñ bülbül-i zâr

24

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Aḥvâl-i zifâfı gice bir nigeh gözetmiş
Dirmiş ki bu maẓmûn ile ḳızlar gelin iş var
Bir ṭabya maḳaṣdan dögiyorlar iki ṭobla
Ḳız ḳullesine şu ḳapusından yürüyüş var
3 Şâbit hele bir kerre göreydüñ anı sen de
O farḳın evinde ne sekiş ne ḳırılış var

25

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ṭonlı Deresinde ṣıḳılup ḫayli ol âfet
Soğuḳ Ḳuyuda eyledi teskîn-i ḥarâret
2 İtmiş gibi dâmânuñ o vâdîde mülevveṣ
Soğuḳ ṣulara urdı idüp pâk tehâret

26

Feilâtün Mefâilün Feilün

İki ḳandîl gibi mihr ü meh
Rûz u şeb bâd-ı âh oynadıyor
2 O mehe bunda akçe pul yirine
Ḳonevîler külâh oynadıyor

27

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Üç ḥoḳḳa devâtında didi yâr ne vardur
Didüm kim eyâ Ḫüsrev ü Şîrîn-i şeker-leb
2 Zülf-i siyehüñ la'l-i lebüñ çeşm-i kebûdun
Evṣâfını taḥrîr içün üç dürli mürekkeb

28

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ṣarrâc-ḫânenüñ ger ü ṭâyın raḳîb-i ḫar
Istabl-ı vuṣlata ḳoyıcaḳ ḫayli derledi
2 Ṭor kîseden o ser-keş-i nâ-râma yem döküp
N'itdise itdi düzdi vü ḳoşdı egerledi

29

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḳonya maḥṣûlını Ṣâbitden idüñ istifṣâr
Ki cevâbın size ber-mûcib-i defter virsün
2 Rûzgârı getirür seng ü ġubârın gözüm
Ṭaşına ṭopraġına Ḥaḳḳ bereketler virsün

30

Feilâtün Feilâtün Feilün

Ka'beye ṣalt ü sebük-bâr gitdüm
Fikr idüp yoldaki mehâlekümi
2 'Arab eylerse mâlumı yaġma
Ḥâcı Manṣûr ala menâsikümi

31

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Derd-i ser virme ṣaḳın 'âşıḳa reftâruñla
Şoḳma düsḳülli belâya anı destâruñla
2 Urılur cân ile herkes saña boş bögirinden
O yumurcaḳ alası ġamze-i mekkâruñla

32

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ṭarîḳin kesdürüp parmaḳla ḫaccuñ kilk-i 'irfânı
Menâzil şerḥi taḥrîr itdi ber-veſḳ-i suḥendânî
2 Ba'îd olmaz irişse Ka'be-i maḳṣûda menzille

Bu vâdilerde esb-i nükte-dânî aldı meydânı

33

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ya Rabb çerendegân-ı beyâbânı sen ḳayır
Yaḳdı kiyâhı tâb-ı temûzî çayır çayır
Ḫâke disem ki rûḥa ḳarışma cesed senüñ
İfrâz eyle ḥiṣṣe-i maḫṣûṣañı ayır

34

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Sâḳî de mey de pîr-i muġâna ḥarâmdur
Hemşîredür kebîredür ḳızıdur ṣaġîresi
Pîr-i muġân vefât ideli âh-ı serd ile
Berdü'l-'acûza döndi küllük faḳîresi

35

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Bu ḥüsn ile çün nâra girer ol büt-i tersâ
Dûzaḫda olan ehl-i hevâ bî-keder olsun
Mâlik olacaḳsun o güher-pâreye aḫir
Ey nâr-ı cehennem saña ṣad müjdeler olsun

36

Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḫân-ı cûd-ı Ḫalîl Paşadan
Ṭoldı maṭbaḫ erz ile ḫınca ḫınc
'İzzet-i virmiş idi câna ta'ab
Ḳurtulup ol kederden olduk dinç
Berekât-ı Ḫalîl-i Raḥmândur
Ki yetişdürdi Nîl-i luṭfı pirinç

37

Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bu Ḳonya ḫâkine göre Âb-ı Ḥayâtdur
Eyyûbiyân ki meşrebi ihdâ-yı kûzedür
Bir tek cevâbı var ṣaded-i i'tizârda
Bu Ḳonyadur hediyyesi bir çift mûzedür

38

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Maḫdûm-ı kerîmü'ş-şiyemüñ ḫıdmetine
Vardum seḥerî bir legen ibrîḳ ile ben
Nâhîd yetişdi ḳulluġa benden evvel
İbrîḳi Hilâl eyledi Ḫôrşîdi legen

39

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Bahâne eyleyüp ma'mûri-i ebyât ü eş'ârı
Dil-i vîrânum itdüñ luṭf ile âbâd sulṭânum
Yüz istiḥsân ile yüz sikke-i zer eyledüñ iḥsân
İki yüzden sevindi Ṣâbit-i nâ-şâd sulṭânum

40

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ne bezm-i pâkinüñ 'âlemde bir mânendini buldum
Ne ẕeyl-i ṭâhirü'l-ẕyâlinüñ aḳrânını gördüm
Siyeh semmûr bir boy kürki giydim bezm-i luṭfında
Boyumca Âṣaf-ı 'ahdüñ bu gün iḥsânını gördüm

41

Feilâtün Feilâtün Feilün

Rûze-dâr-ı gama sulṭânumdan
Hisse-i hân-ı 'inâyet geldi
Vakt-i iftârda şimden soñra

Şekkimüz ḳalmadı sâ'at geldi
3 Ẕât-ı Paşaya du'â eyleyelüm
Ṣâbitâ vaḳt-i icâbet geldi

42

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Cemâlüñ eyledi müşgîn ḫaṭ-ı 'anber-feşân pinhân
Yine ẓarf-ı siyeh kem-ḫâya girdi Muṣḥaf-ı 'Oşmân
2 Mübârek bâd ü meymûn bâd ü ferrûḫ bâd ü ferḫunde
Ey uydı ey yaḳışdı ḫadduñe ḫaṭṭ-ı 'abîr-efşân

43

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Mekârim-pîşe sulṭânum gibi destûr-ı ẕî-şânuñ
Du'â-yı devlet ü iḳbâli vâcibdür 'ibâd üzre
2 Ṣıṭâbl-ı ḫaṣṣuñuzdan geldi bir esb-i mübârek pây
Murâdumca henüz bindüm bu gün esb-i murâd üzre

44

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Beni in'âm-ı ṣâḥib-ṣadr-ı a'lâya sezâ gördüñ
Yüz altun ile mesrûr eyledüñ iḫvân beyninde
2 Yüzüm güldi gül-i ṣad-berg-i ḫandân gibi şevḳümden
Muḫaṣṣal yüzli düşdüm zümre-i yârân beyninde

45

Feilâtün Mefâilün Feilün

Dün şikârı mekârınuñ bıçağın
Şöyle ṭutmış ki ṭurmıyor gerisi
2 İşidüp avcılar ḫırıldısını
Didiler it dişi ṭoñuz derisi

RÜBÂ'İLER

1

Aldanma uyup her girîve-i rûbâha
Ṣâbit ṣığın ol kerîm olan Allâha
2 Gör vâḳı'a-ı Yusûf ü gürk-i çarḫı
İḫvân-ı zemân ipile inme çâha

2

Nergis ki çemende rind-i Cem-meşrebdür
Câmı 'araḳ-ı tallele leb-ber-lebdür
2 Ol ṣâḥar ü sîm-âbı gören dir Ṣâbit
Zerrîn ḳadeḥe gümüş ṣuyı ensebdür

3

Ḫûn-âbe derûnında olup pergâle
'Işḳuñla yanı ḳara çıḳardı lâle
2 Açılma diyü ḥezâr-ı zâra her gün
Beynin ṣuvarur ġonca-ı bâġuñ jâle

4

Rindânı başup zâhid-i kâbûs miṣâl
Heb nuḳli süpürdi diyerek çâşnî ḥelâl
2 Göster hünerüñ ḳaldura gör meclisden
Ey lâf-zen-i ṣan'at-ı cerr-i eşḳâl

5

Her ṭob-ı duḫân şâhid-i keyfüñ besdür
Bâlâsına bir laṭîf miskî dîbâ
2 Her bir varaḳı şemse-i eyvân-ı neşâṭ
Her bir göbegi nâfe-i âhû-yı ṣafâ

6

Tamġâ-yı ḳumâş-ı câmedür ẓann itme
Ḳaldı naẓarum gûşe-i dâmânuñda
2 Ṭoñdurdı yetîm-i eşki sermâ-yı ġamûn
Öksüzce gibi ṭarf-ı girîbânuñda

7

Şâbit bir efendiye ḳul oldum ki anuñ
Bir mu'taḳıdur dergehinüñ çarḫ-ı 'atîḳ
Rıżvân-ı behişti eline şu ḳoyamaz
Gelsün de ḳonsun işte legenle ibrîḳ

8

Dünyâyı ṭoḳuz dolaşsa âdem bulamaz
Baba-yı şefîḳ bir selîmü'l-bâli
Ferzend-i nüh âbâ-yı felek olmaḳla
Ebnâ-yı zemâne heb ṭoḳuz babalı

9

Dinletdi gice faṣlını bir ehl-i ṭarab
El-ḥaḳḳ yuḳarı perde idi şûr ü şa'ab
Nerm itdi o sengîn dili muḥrik nefesi
Çaldı düdügi neyzen uṣûl ile bu şeb

10

Gör zülf-i siyeh-kârına sengîn yârüñ
Boynına alup günâhın ol ṭarrâruñ
Üstinde yatur bâliş-i miskînidür
Fitne başı altında yine dildâruñ

11

Her rûy-ı raḳîbe ḫandesi ca'lîdür
Hezl ile şaḳalına güler maġbunuñ
Ol çihreye hem gülmemek olmaz baḳsan
Şeyṭân tüyi var yüzinde bir mel'ûnuñ

12

Dil virmiş idi Yûsufa ol âvâre
Hiç 'ışḳını ketme bulmaz idi çâre
Rişteyle ḫarîdârlıġın añladılar
Heb çıḳdı 'acûzuñ ipliği bâzâra

13

Ol gonca-ı nev-reste murâda irmiş
Bu gice zifâf-ı izdivâca girmiş
Nergislerin uyḫusuzluḳ itmiş bî-tâb
Dâd ü sited-i viṣâlde almış virmiş

14

'Işḳuñla derûn-ı cânı yaḳduḳ utduḳ
Tiryâḳ ṣanub da zehr-i ḳatîl yutduḳ
Bâzice idüp dest-ḫôş-ı hicrânı
Meydân-ı maḥabbetde ne atduḳ ṭutduḳ

15

Gül gördi ki yoḳ nağme-i bülbülde meze
Gonca çomaġın ḳapdı varup başın eze
Erbâb-ı çemen ṭutmadılar nâ-şâdı
Ḥâfıẓ gibi hem müḳsir imiş hem geveze

16

Döndükçe virür âdeme bir gûne ṣafâ
Her naḳş-ı bedî'i ruḫ-ı dildâr miṣâl
Taṣvîr-i şukûfeyle görindi gözüme
'Ayn ile Fenâr Bâġçesi fânûs-ı ḫayâl

17

DER-İHDÂ-YI FENÂR CENÂB-I ŞEYḪÜ'L-İSLÂM

Hey'etde muşamma' gibidür cism-i nizâr
Hicrânuñ ile bağladı sîmâ-yı fenâr
Añdurmak içün gâhî çerâġ-ı ḫâṣṣuñ
İtsem n'ola sulṭânuma ihdâ-yı fenâr

18

Gül gibi kinârında açup sînesini
Ayine-i nûr inmiş o kâfir ḥavża
Ḥayretde ḳalup nergis-i 'ayn-i 'âşıḳ
Bir sîne-i dildâra baḳar bir ḥavża

19

BERÂY-I YİR MELEGİ

Ol fitne-süvâra ġamze-i pinhânı
Şeyṭân atına bindiriyor insânı
Kim görse döner zâhid-i Bersîsâya
Ol yir melegi didükleri şeyṭânı

20

Ẕatında televvün var idi meftûnuñ
Leylîde de ṭurmaz dili Mecnûnuñ
Geh nâḳaya meyl itdi gehî ḫırresne
Evżâ'-ı şütür-gürbe idi maḥzûnuñ

21

Meydân-ı maḥabbetde ne tozlar ḳoparur
Binsün biricik semend-i nâza tenhâ
Ḫaḳḳumda Burâḳ-ı 'âtifet sürmek içün
İtdüm o şeh-i ḫüsne üzengi ihdâ

22

Virdüm götüri naḳd-i şalâḥ ü zühdi
Bir 'işrete mâ'il büt-i fetân aldum
Şirrîr-i keder dâ'ireme uġrayamaz
Ol âfet ile ḫużûra fermân aldum

23

Dergâh-ı 'ubûdiyyete muḫtaṣ buyuruñ
Ṣâbit ḳuluñuzdur yine ol luṭfa sezâ
Aġyârdan el yumaḳ içün sulṭânum
Ḫacletle ider bir legen ibrîḳ ihdâ

24

Baş urdı beyâbâna miṣâl-i Mecnûn
Sûzişle olup rûy-berâh-ı hâmûn
Düşmiş heves-i şaydına bir âhûnuñ
Min-ba'd raḳîb ol seg-i şahrâ-yı cünûn

EBYÂT

Luṭfına ısınsa ne 'aceb cân-ı eḥibbâ
Âteş ḳayıġı kendüsidür zevraḳ-ı ṣaḥbâ
Mefûlü Mefâîlû Mefâîlü Feûlün

Ḫâk-i kûyuñla gözüm rûşen idüp bâd-ı ṣabâ
Ka'beden sürme getürür baña ḫâcı gûyâ
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Düşdi tâcından gice mestâne misvâk-i riyâ
Ḳırdı şeyḫüñ boynuzın müşt-i şurâḥi gûyiyâ
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Zâhid-i şehr yeñi cübbeler itmiş peydâ
Eşeginden çulı yeg eski meşeldür ammâ
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Âsitânuñda 'âşıḳ-ı şeydâ
Maraż-ı süddc eyledi peydâ
Feilâtün Mefâilün Feilün

Se rûze şîre içüp zâhidân-ı ḫar-meşreb
Du'â-yı rind ile üç günligine uġradı heb
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Temâşâ eyledüm ḥammâmı herkes 'âlem üstinde
'Aceb bir girme çıḳma var ki âdem üstinde
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Düşürdi çâh-ı devât içre ḫâme bir maẕmûn
'Aceb mi arasa çengâl ile olup meftûn
Mefâîlün Feilâtün Mefâîlün Feilün

Ruḫlaruñ gördi ne renge ḳoduġın câm-ı şarâb
Ṭaracıḳdur ḳabı sâḳî n'ola çatlarsa ḥabâb
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Zülfüñ aġına düşüp murġ-ı dil-i pür-ıżṭırâb
Sevdigüm biñ bir belâya uġramış itdüm ḥesâb
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ṣaḳın hediyye-i 'ûd eylemeñ edeble ṭaleb
Zemâne ḥâcılarında ne 'ûd var ne edep
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Zeyn idüp ḥâl-i siyeh ṭarf-ı 'iẕâruñ yer yer
Noḳṭacı câmi'ine döndi cemâl-i dilber
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Âteş ü penbeyi cem' itmege bulmadı 'ilâc
O ḥarâret idi kim böyle pot atdı ḥallâc
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

O bî-velâ dem urup merḥamet hevâsından
Uçurdı murġ-ı dili âferin ḳayasından
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

15 Nüsḫañ maraż-ı ḳalbe 'ilâc eylemedi hiç
Ey şeyḫ-i kerâmât-furûş ez de şuyın iç
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ṭoldı dilberler ḫayâl ile dil-i bî-kînemüz
Fi'l-meşel oğlanlı ḥamâmına döndi sînemüz
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâiün

Kemâl-i leẕẕetinden ol leb-i la'l-i şeker-bâruñ
Ḳamış ḥelvâsına dönmiş çubuḳ aġzında ol yâruñ
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Oldı bir ḳuşcınuñ üftâde-i dâm-emeli
Kafes-i sînеye ey ḳuş ḳodı ṣayyâd-ı ġamı
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Hezâr görmege gitdi gül-i çemen-zârı
Ḳażâyı gör gözine girdi evvelâ ḫârı
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

20 Çubuḳ o yâr ile aġız aġıza ṣoḥbet ider
İmâmesin çevirürdüm elüme girse eger
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳabża-i teşḫîrine girse 'aceb mi rûzgâr
Ḳulanur ġonca Sülaymân-ı zemânuñ ḫâtemüñ
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Âşıḳ ucuz düşürdi işin yâr-i cânınuñ
Ḫarcı içinden olmaḳ ile çintiyânunuñ
Mefûlü Fâîlâtü Mefâîlü Fâilün

Yerâ'a matraḳasıyla bu nîze-bâz-ı ḫayâl
Çıḳarsa 'arṣa-ı ma'nâya Ṣâbitâ ġazel al
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Meftûnı olmasaydı zemîn ü zemânınuñ
Naḳşın çıḳarmaz idi gören çintiyânınuñ
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

25 Kesb-i hevâ içün çıḳar 'uşşâḳ-ı ḫaste-ḥâl
Gûyâ hemân buçuḳ depedür tûde-i viṣâl
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Miknese düşmez elinden dâ'im
Süpürür vaḳf-ı şerîfi ḳayyim
Feilâtün Feilâtün Feilün

Diyâr-ı 'ışḳa düşelden ġarîbdür gönlüm
Bir âşinâyı da görse ġarîbser gönlüm
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Müşebbek sînemüñ her zaḫmını 'add itdürüp tekrâr
Dil-i Mecnûna ḳalbur ṣaydırur ol ġamze-i mekkâr
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

30 Vaṣf iden ol âfet-i şekker-lebüñ güftârını
Heb mükerrer eyleyüp ballandurur eş'ârını
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtüan Fâilün

Fikr-i ġamuñla gönlüme bilmem neler gelür
Âmed-şud-ı ḫayâl ile 'aḳlum gider gelür
Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Her gün mezâr-ı Ḳaysda bilmem nedür işi
Buġdây mı ṣatdı nâḳa-ı Leylâ deve dişi
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḳays mecnûnluġumdan ister pay
Ṣatdı gûyâ deve dişi buġday
Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Yemîn itdürdi ġamzeñ baḳmayam bir ḫûba sulṭânum
Müjen çep-rastlar urdı ki didüm tevbe sulṭânum
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Rû-pûş olıcaḳ 'ârıżuña zülf-i perîşân
Zencîrli Ḳuyıya döner ol çâh-ı zenaḫdan
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ol derzi şûḫınuñ biraz eṣvâbın elledüm
Bir çırpı çekdi ġamze-i mesti tegelledüm
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bâġdan gitdi bülbül-i nâlân
Çemenüñ beñzi uçdı geldi ḫazân
Feilâtün Mefâilün Feilün

Ney-i şikeste-i pür-dâġa itdürüp şîven
Ḳocındugı yirine başdı barmagı neyzen
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Dil-i ḫaste çoḳdan ider cüst ü cû
Şolaḳ çeşmesi gibi bir şâġ şu
Feûlün Feûlün Feûlün Feûl

Naḳd-i cân ü dili müft aldı elümden cânân
Bir ḳadeḥ meyle boyadı gözümi pîr-i muġân
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ol zehr-i mâr ile şişirüp ḳarnını yine
Döndi sebû-yı mey mütevellî mezârına
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bir şevḳ var idi göce Şeyḫ-i Cemîlde
Vâfir terennüm itdi uṣûl-i şâḳîlde
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Nişân-ı pâyini görmiş derinde 'âşıḳ-ı zâr
Ne semte gitdi o hercâyî bunda bir iz var
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḳul oġlı didügin âfet ne şûḫ ü ser-keş olur
Biri ʊ̈fengini meydâna atsa âteş olur
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Açılmasun gül-i nâzük-bedende câme mi var
Çemende geçmeye serdî-i tünd-bâd-ı bahâr
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Eṭfâl-i goncanuñ dehninde dişi biter
Şebnem düşerse bülbüli yirler işi biter
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Dehninden hele bir büseye aldum iḳrâr
Bir şeker çignedi ol Ḫüsrev-i şîrîn-güftâr
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Leblerüñ kim reṣḥa-ı ṣaḥbâ ile âlûdedür
Bana ḳırmızdan murabbâ sükkerî pâlûdedür
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ṣaḥn-ı güftârda reftâr idemez lâġardür
Edhem-i ḫâmemüzüñ bir ayaġı aḳṣardur
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Erbâb-ı dânişe bu cefâ andan azdur
Çarḫ-ı felek müşa'bidi çok ḥoḳḳa-bâzdur
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ṣadâ-yı lezzet-i la'li o çeşme-i nûruñ
Sesin kesüp sözini balla boġdı zenbûruñ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ṣabâ şikencin açup târ-ı zülf-i cânânuñ
Ṭoḳınmasun teline 'âşıḳ-ı perîşânuñ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Güldür dimiş cemâlüñ-çün her nice gürûh
Gül beñzemez cemâlüñe vechen mine'l-vücûh
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

'Işḳ-ı fülâna virdügüme baş ü cânumı
Aġyâr bî-ḫużûr ise alsun fulânumı
Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Feilün

Hemîşe dilber ile fikr-i ittihâd eyler
Raḳîb-i rû-siyeh añ soñra bir fesâd eyler
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

İki gözüm Meric Tunca gibi bir yaña meyl itme
Ḳoluñı boynuma Arda Ṣava yanuñdan aġyârı
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

'Aḳlı gitmiş olup ol gül-ruḫumuñ ḫayrânı
İdelüm çihre-i aġyâra gülâb-efşânî
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Hezâr ḥarf atamaz ehl-i meclisüñ birine
Anuñ sukûtı geçer şimdi mûsiḳi yirine
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Duḫter-i rezfesḳayla görişür bâġiyedür
Ḳaḥbenüñ ḳanına dil-teşnelerüz ṭâġiyedür
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Meşâmm-ı câna gelür mi diyü şemîm-i vefâ
Çemende ġoncanuñ aġzın arar nesîm-i ṣabâ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Aşâbi'in yine teşbîk idüp o nûr-ı cesîm
Ṣaḥîfe-i sebaḳ-ı ḫüsne itdi raḥle-i sîm
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feûlün

Zerd olsa n'ola ḳaşlarıñ ey ruḫları gülgûn
Ser-sûreleri Muṣḥafuñ ekşer olur altun
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Görüp nâfında cânânuñ siyeh bir ḫâl-i 'anber-bû
Nedür didüm göbek miski didi ol gözleri âhû
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Aġyâr ile gül-geşt-i çemen itmede ol şâh
لا حول ولا قوت الا بالله
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Cânum da senüñ ben de senüñ ey gül-i ra'nâ
الحمد و ما يفلله كان لولى
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Peşe-i ḫâr ideli cevf-i dimâġında maḳar-
Ser-i Nemrûdı gül ġoncası toḳmaḳla döger
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Aġır bahâlara çıḳsa 'aceb mi cân otıdur
Duḫânı zâhid-i ḫar şanmasun yabân otıdur
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Şaḥn-ı çemende bülbül-i zârı alındurur
Bâd-ı nesîm bir gül-i ra'nâ salındurur
Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Riyâ metâ'ını paṣṭav idüp de ṣatmasalar
O ḳıṣṣa gelmiyor endâzeye uzatmasalar
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Giderdi ġarḳ olup âlât-ı ḥarbe ser-tâ-ser
Bir ey silâh ḳuşatmış raḳîbe 'âşıḳlar
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Dil-i mecrûhum ile hem-demdür
Ḫançerüñ şapına dek âdemdür
Feilâtün Feilâtün Feilün

Güftâra gelüp feyż-i mey-i nâb ile ḫumlar
Bir şenligi var mey-kedenüñ küb kübe söyler
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Numâyân herkesüñ ḳoynında bir sâ'at ḳıyâmetdür
Bu sâ'at çoḳluġı hengâme-i eşrâṭ-ı sâ'atdur
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ṭoḳınup pâyi döküldi sâġar
Devletin depdi yine zâhid-i ḫar
Feilâtün Feilâtün Feilün

Dil ḫandeng-i ġamzesinüñ menzil-i idmânıdur
Ol kemân-ebrûya ṣaḥn-ı sîne Oḳ Meydânıdur
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Virüp telâş mühimmât-ı üştür ü ester
Ṭurur ṭurur deve dir ḫayretinden ehl-i sefer
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Gördi ser-rişte-i kârında fütûr
Dâr-ı dünyâdan ip oldı Manṣûr
Feilâtün Feilâtün Feilün

'Adûlar ḳıṣṣa-ı 'ışḳum 'acâ'ib dâsitân itmiş
Ki Sâbit pîrlükde bir cevân sevmiş fülân itmiş
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Birin alduḳ dahi bir bûseye iḳdâm iderüz
Biz de bu 'aḳl ile yılda iki bayrâm iderüz
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bûs-ı dehâna eşk-i firâvân alur mısın
Didi dehânum olmayacaḳ cân alur mısın
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḳadeh elde dilde ḥikâyât-ı Key
Ayaḳlı tevârîḫdür pîr-i mey
Feûlün Feûlün Feûlün Feûl

Dimişsüz ḳaluruz ister piyâz-ı ter nevâl olsun
Begüm biz ol piyâza ḳalmazuz ḳat ḳat ḥelâl olsun
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

İki mısrâ'-ı bâbuñ âfitâb-ı ḥüsne maṭla'dur
Ser-i aḡyâra ḫâk-i âsitânanuñ ḫûb maḳta'dur
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Pîr-i mey maṣṭabada ṣavt-i melâhîye ṣıḳar
Tekyeye varsam eger şeyḫ İlâhîye ṣıḳar
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Müşelleş itmek içün rinde şîrasın ṣatmış
Bizüm imâm yine bir fesâd ḳaynatmış
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Bâb-ı serden şoḳılup vuṣlata olduñ lâyıḳ
Der-i dildârda dib ḳapu senüñdür 'âşıḳ
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Rüft ü rûb eyledürür yârî dime miknese yoḳ
Anda ey şîfte cârûp şaḳalumdan çoḳ
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Aceb midür vire her ḫamse başḳa bir revnaḳ
Berâber olmadı Şâbit bir elde beş parmaḳ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Bir müşt urup raḳîbe itdüm serin iki şaḳḳ
Yârân şanmasunlar anı żararlı çatlaḳ
Müstef'ilün Feûlün Müstefilün Feûlün

Câ-be-câ şebnem degül ruḫsârı üstinde gülüñ
Gürz-i ġoncayla ṣabâ beynin ṭaḡıtdı bülbülüñ
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ebrû ṣıfatında bu gice şekl-i hilâlüñ
Bir mışra'ıdur sânki şebistân-ı ḫayâlüñ
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Fâûlün

O semen-pîrehene vâsıṭa-i bâde ile
Bir ṭumansız şarılur pîrehen-i sâde ile
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḥâcı da ṣubḥa dek ṭurur ol âsitânede
Bî-çâre ḥâcı yatmaza döndi miyânede
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḳaysa ṣordum ḳadem-i nâḳaya yüz sürdüñ mi
Şîve-i üştür idüp dir deveyi gördüñ mi
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Görmege gelmiş idi ḥâl-i dil-i bîmârı
Aldı göz ḥabsine câsûs-ı ḫayâl-i yârî
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bu ra'nâlıḳla mektebde eger ey Yûsuf-ı ṣânî
Göreydi mihr-i rûyuñ ḳaldururdı mâh tabanı
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Yoldan henüz gelmiş gördüm o gül-'izârı
Tozlı kemâna dönmiş ebrû-yı pür-ġubârı
Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün

Çekilen ḳaṭâr-ı 'ışḳun dil-i bî-ḳarâra ḳondı
Şütür-i ġamuñlı göñlüm develi ḥışâra ḳondı
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bir yirde yatalum diyicek nâzı uzatdı
Yatnam diyü bir ḫayli 'inâd eyledi yatdı
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Ġarḳ olup eşk-i riyâya ṭaraf-ı erba'ası
Zâhidüñ döndi Eşek Aṭasına savma'ası
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Döndürür 'ıṭr sürüp zülf-i 'abîr-efşânı
Misket elmasına sîb-i zeḳan-ı cânânı
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ceẕb idüp zevraḳ-ı esmâ ile ol fettânı
Yâ Vedûd İskelesine çekelüm pinhânî
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Virdüm bu pîrlükde görüñ ḥaṣb-i ḥâlümi
Bir genc berberüñ eline aḳ ṣaḳâlumı
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Başarsa maṣṭabayı dâmenüm alur dimedi
Şarâb-ḫâre bu şeb şaḥneyi köpeksemedi
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

N'ola Ṣâbit ḳuluña eyler iseñ bir pâye
Eṣeri 'â'id olur Ḥażret-i Mevlânâya
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Mirvaḥa raḳṣ iderek dest-i dil-ârâya çıḳar
Bu hevânuñ ötesi yell li yelel lâya çıḳar
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şeftâlû-yı bâġ-ı ruḫunuñ yoḳ mı zekatı
Dil-ḫastelerüñ pâdişehüm aġzı ṣulandı
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Lâlenüñ bad-ı ṣabâ ḳapdı külâhın didi gül
Kelle ṣâġ olsun cihânda bir külâh eksük degül
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Oldı gitdikçe o mâder-be-ḫaṭâ 'âṣıḳ-küş
Sözi mi diñler iseñ anasın alda baba düş
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Zemâne bengisinüñ ḥırṣı pek mübâlaġadur
Taḥassüri o göze mâh-ı mâhi bâliġadur
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Cevr ider rinde zâhid-i ḫarlar
Ṭoḳuzı bir eşekle gelmişler
Feilâtün Mefâilün Feilün

Benüm meṭâli'-i ḍıḥḳ-âverüm alınsa ele
Dede gülerdi cemâl-ı meṭâli'ine hele
Mefâilün Feiltün Mefâilün Feilün

Nedür bu mertebe germiyyet ey güneş zinhâr
Ġurûbı añ ki yirüñ üsti varsa altı da var
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Acıtdı cânını ḫâr ile bülbül-ı zâruñ
Ḥuẓûr batdı götine gül-i çemen-zâruñ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Hemişe aġladıyor 'andelib-i tannâzı
Çemende ḳırba büzüklü ġoncanuñ nâzı
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Çekerken kuḥl-ı nâzı çeşmüñe meşşâṭa-ı ḳudret
Güneş âyine-dâr olmış meh-i nev sürmedân ṭutmış
Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Heb dâḫil olalum diyü aḥbâb ile bile
Dîvâne eyledi bizi sevdâ-yı silsile
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

'Uḳde-i ḥasretüñ çözilmezidür
Ṭumanuñ ḳışanuñ göti bezidür
Feilâtün Mefâilün Feilün

Başdan ayaġa libâsın o şehüñ tâzeledük
Çıḳıyor ḫarcı içinden anı endâzeledük
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

El çeküp la'linden olduḳ mâ'il-i ḫâl-i siyâh
Neş'e-i şahbâyı biz afyona tebdîl eyledük
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Vaṣf-ı miyânuñ itdümise olma dil-şikest
Söz ortanuñdur ey şeh-i ḫûbân saña degül
Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün

Aġzuña alma leb-i pâkin atup her gün ḥarf
İtme kirli Kütahîyyeyi faġfûriye ẓarf
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

'Arż eylememek aña ḥarâretde ne sözdür
Tebḫâle-i la'l-i lebi bir ṭatlı uyuzdur
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Kim ki esmâ çekerek nâ'il olur maḥbûba
Yâ Vedûd İskelesinden yanaşur Eyyûba
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Her şeyüñ vezni ile belli olur miḳdârı
Bir taşaḳlı kedidür pek severüm ḳanṭârı
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Nevk-i ḥâme baña destümde begüm Düldüldür
Ḫâl-i ruḫsârına ḳarşu giceci bülbüldür
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Göñül ne Gökşuya mâ'il ne Şarı Yâre gider
Sipâh-ı ġamdan emîn olmaġa Ḥışâra gider
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Evvelâ 'ışḳına bir câm-ı leb-â-leb çekdüm
Baltacı dilberine ben bir eyi şap çekdüm
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ber-güẓârı Ḳonyanuñ başı ayaġı sâl ü mâh
Resm-i dîrîn üzre ya bir çizmedür ya bir külâh
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Baña mi'mâr iseñ aġyâr yıḳılsun gitsün
Dil-i vîrânumı ta'mîr ise ḳaṣduñ yab yab
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şôfı pusere mâ'il olur duḫtere 'âşıḳ
Mâ-beyn oṭası gibi iki yüzli münâfıḳ
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Vâ'iẓ pîre mâ'il olur duḫtere 'âşıḳ
Mâ-beyn odası gibi iki yüzli münâfıḳ

Ol lüknet ile aġzına sögse fütâdenüñ
Şîrîn gelürdi cerbi daḫi Eşki-zâdenüñ
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Sefine-i ḥüsün eş'ârumuzla olmada pür
Ġazellerüm ne yalan söylerüm mübâlâġadur
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ḥarîm-i ḫâṣ-ı sînemde nedîm-i meh-veşüm dildür
Benüm ṣanduḳ-daşum sırdur pehlû-keşüm dildür
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ne çille çekdügini bu riyâ-yı ġamda faḳîr
Görince naḳşını göstermedi imâm ḥaşîr
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Bâd-ı nesîm kûy-ı nigâra vara gele
Uġrar bir 'âşıḳuñ nefesine yele yele
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Ḥabâb-ı ḫurde midür câm-ı bâde üzre birez
Çıḳardı şu çiçegi bâg-dâr-ı duḫter-i rez
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Naḳş-ı devlet ber-ḳarâr olmaz miṣâl-i destmâl
Câha maġrûr olma Müfti Vaḳ'asından örnek al
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Teni ġarḳ itdi seyl-âb-ı sirişk-i çeşm-i giryânum
Gören baḥrî fişekdür ẓann ider âh-ı şerer-nâküm
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Vâ'iẓ ridâ idinmez ise dilsitânınuñ
Cümle vebâli gerdenine çıntiyânınuñ
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâûlün

Ḳıçdan varup âteş gemisine çata bilsem
Lîmân-ı viṣâle şu hevâda yata bilsem
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Firâşa girse de râm olmaz ol cefâ-âyîn
Efendi râyiḥa virmez şükûfe-i bâlîn
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Zâhid bu bürûdetle eger âteşe girsen
Bir lûle dûḫân içmege âteş bulamazsın
Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Revâ mı zey-yi meşâyiḫde müfsid ü maġrûr
Bir iki aşılacaḳ ide da'vî-i Manṣûr
Mefâîlün Feilâtün Mefâilün Feilün

Ol loḳma-ı nefîse şundı raḳîb-i kâfir
İt degmiş aşa döndi ḫân-ı viṣâl-i dilber
Müsfetilün Feûlün Müstefilün Feûlnü

Ḫayâl-i merdüm-i çeşmüñ derûna virdi sürûr
Gözüm neşâṭ-fezâdur ġıdâ-yı ḥabbü'n-nûr
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Şanma îmânı bütün yâr ü vefâ-dârumdur
Nîm-tenle şalınan serv-i revân yârümdür
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bed-meniş taḳlîm-i dehr ile daḫi bed-ḫâl olur
Ḫâṣılı cellâdı ḳalb itseñ daḫi deccâl olur
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Sâḳi ayaḳ ile başamazsın ġubârını
Alma zücâc-ı ḫâṭırumuñ inkisârını
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Cihânı vâlih itdi Şâbitüñ ebkâr-ı maẓmûnı
'Acep mi pâdişâh- rub'-ı meskûn olsa meftûnı
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Buldılar zâviye-i şeyḫi başup oġlanı
Ma'nevî kâfir imiş çıḳdı büt-i pinhânı
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Her ṣubḥ eyler olmaḳ içün vâṣıl-ı ḫişâr
Ḥôrşîd ḳal'e-bendi Yedi Ḳulleden firâr
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

İdüp sitâre-i ṭobından iktisâb-ı furûġ
Ṣaḳal başı ṭaġıdur gîsû-yı mu'anbere tûġ
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Görüp o şûḫda ol ṣıḳma çintiyân-bendi
Yiriyle tevbemüzüñ gevşedi miyân-bendi
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Açılmazken ṭılısm-ı genc-i müşkil-bend-i şalvârı
Yetişdi tu diyince anı feṭḥ itdi ağız yârı
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Çözdi şalvâr-ı bendini dildâr
Köstegi ḳırdı raḫş-ı ṣabr ü ḳarâr
Feilâtün Mefâilün Feilün

Muġlime ḥâl-i dil ile ḳatı çoḳ pend itdi
Söyleye söyleye aġzında götüñ tüy bitdi
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Elde 'aṣâsı göt ḳapusında muḳîmdür
Ḳulluḳda ṭoġrısı zekerüm mustâḳimdür

Emr itdi la'lin emmege ol lebleri şeker
Emdüm dehân-ı ḳand-feşânın kim imer
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Feilün

Beni sefîne-i vaṣluñ ḳıçına gel bindür
Ne var saḳız güzeli yelkeni biraz indür
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Taḳılursın diyü ardına raḳîbüñ her bâr
'Âşıḳı it götine şoḳdı çıḳardı dildâr
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Dilberi sev yigirmi yaşına daḳ
Sür ṣafâsını çâk tıraşını daḳ
Feilâtün Mefâilün Feilün

Şeftâlûsun yemişin birisi Ekşi-zâdenüñ
Biri çekirdegin de çıḳarmış fütâdenüñ
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Edeblerle cihânda bir ḳad-i bâlâya dil virdüm
Belâ itdüm o şûḫı başuma Allâh belâ virsün
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ḫaṭṭ-ı 'iẕâr şanma ki gülgûn-ı câmeden
Sulṭân-ı ḥüsn öykelenüp çıḳdı mûları
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Bir âḫiretlik idi geçürdüm yaḳamdan
Bintü'l-'ineb kerîmesine ḥürmet eyledüm
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Söylemñ şu genç yoldaşa heb iḫtiyârlar
Döymez bu vaż'a yola çekerler sitem çeker
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

مدارشی ظلمت و سر چشمهٔ آب حیات اینست
اگر بیمار درد مهلك جهلی دوات اینست
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Görince duḫt-ı rezi bildük âl sâde ile
Göz âşinâluġumuz var ḥabâb-ı bâde ile
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

'Araḳ-çînin alup 'âşıḳ döküldi gîsuvân-ı mâr
Firengistândan giydi ġażabla şabḳayı aġyâr
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Bir güzel Arnavuduñ ġamzesi kâr itdi dile
Sînemi deldi geçüp câna ciger ḳaşdı ile
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Bir ġulâm-ı mûy-ı tâb ile iderken ḳîl ü ḳâl
Ṭuydı pâ-bend oldıġuñ şan'atla ḳırdı köstegi
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bâġda ḥammâmda âmiziş o cây iledür
Mevsim-i 'îd olsa aġyâra ẕiyâfet biledür
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Merdüm-i dîde ḫayâl-i ruḫ-ı yâr akçesidür
Gûyiyâ sâḥil-i deryâda Bebek Baḫçsidür
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Ḫaḳdan men isti'âne idüp ṣıdḳıla bütün
Ârâm-ı cân-ı râzum içün yek-nefes tütün
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Gel 'inâd itme o gül-ruḫ ile sözüm uş
Sözümi diñler iseñ anasın al da baba düş
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Nice seng-i felâḫan gibi feryâd itmeyüm ben kim
Atıldum berr ü yabâna kimüñ başına döndümse
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ol iki yüzli altun yâri meyl itdürmiş aġyâr
Ele girse yüzin bozup iderdüm anı yüz pâra
Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Ṭamlaya lûle gibi ḳaṭreleri
Döne tiryâki yüzine ẕekeri
Feilâtün Mefâilün Feilün

Geldüklerine 'âleme nâdim gibi bu ḫalḳ
Şöyle gider ki binmiş ölisi dirisine
Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün

Merd kim zenden itmeye imsâk
Şoñra yolın idemez istimsâk
Feilâtün Mefâilün Feilün

ELĠÂZ

1

Feilâtün Mefâilün Feilün

Ol ne ḳuşdur ki aġı ḳarası var
Boynı kertik başında yârası var

Bir ḳarış ḳaddi var mücevvefdür
Ḳahve meftûnıdur mükeyyefdür

Gerçi şekl-i ṣalâḥda görinür
Görse bir aḳ sâdeli sürinür

Pâk dâmen elinden âh eyler
Her beyâżuñ yüzin siyâh eyler

Oldı mânend-i murġ-ı dest-âmûz
Çelebîler elindedür şeb ü rûz

Ṣoḳılur başlasa tekâpûya
Bir müdevver şikâf-ı pür-mûya

Olıcaḳ ṣaḥn-ı maḳṣada vâṣıl
Gâh ḫâric olur gehî dâḫil

Enderûndan ki ḳatre-pâş çıḳar
Bâb-ı bîrûna başı yaş çıḳar

İş bitince o mâye-i ṭarabı
Destmâlı ile siler çelebi

Vaṣfını yazdı tâze bi[illegible]cedür
Ḳalemüñ kârı bi[illegible]lmecedür

2

eilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Nedür ol iki semâ'-zen ki felek-vâr döner
Birinüñ nâlesi yoḳ biri idüp zâr döner

Eyleyüp arada bir târ-ı ta'alluk peydâ
Karşu karşu iki torlak gibi her bâr döner

Semt-i abdâlı tutup biri fenâyî sarınur
Baglayup biri miyân-bendine zünnâr döner

Şişe takmış çevirür turma 'acûz-ı devrân
Nâr-ı mihnetde kebâb olmış o nâ-çâr döner

3

Feilâtün Feilâtün Feilün

Kimdür ol pîr-i hamîde-kâmet
Ki cevânlarla ider ünsiyyet

Rüsteme hâfız-ı evtâr olmış
Şâh-ı Behrâma kemân-dâr olmış

Pîrdür lîk cevânsız olmaz
Atacık kaşı kemânsız olmaz

Yaturup bir güzeli bâzûya
Tîr mânendi çeker pehlûya

O dü-tâ kaddle ne cân atmışdur
Katı çok tâze cevân atmışdur

Koçdıgun maksada eyler vâsıl
Bir ugurlu kocadur ve'-hâsıl

Atdugı tîr-sıfât menzil alur
Kendü hamyâze-i hasretle kalur

Birinün vaslına çün câzim olur
İp takar gerdenine 'âzim olur

Ne hakâretle basılmakdan alur
Ne siyâsetle asılmakdan alur

O riyazet-keş-i mihnet-kare
Bir sinirle geçinür hemvare

Hiç vücûdında ne cân var ne ilik
Ḳaldı bir ḳupḳuru cild ile kemik

Gûşe-i tekyede ḳalmaḳ ḳaṣdı
Tîrini atdı kemânın yasdı

4

Feilâtün Mefâilün Feilün

Nedür ol iki şûḫ-ı mihr-efrûz
Degiş oynarlar arada şeb ü rûz

Rişte-i vuṣlata virüp peyvend
Biri birine olmış ikisi bend

İkisinüñ de dünbesi berrâḳ
Kûh-ı billûr gibi ġâyet aḳ

Göremezsin birinde mûdan eser
Bir ṣoyulmış yumurtaya beñzer

Yüzi üzre refîḳini devirür
Aḳıdur ṣoñra kendüsi çevirür

Alt iken çevrilür de üst gelür
Aḫz ü i'ṭâ varur dürüst gelür

Ḫalḳda böyle bey'at itdi ẓuhûr
Geldi eşrâṭ-ı sâ'at itdi ẓuhûr

5

Mefâîlün Mefâîlün Feûlün

Nedür ol bir ḳarış ḳâmetli âfet
Ṣafâ-yı bezm ü âb-ı rûy-ı ṣoḥbet

Egilmez dik ṭurur bir mîle beñzer
Şeb-i vuṣlatdaki ihlîle beñzer

Beli nâzük dibi gâyet yoġundur
Kökile ney-şekerden bir boġundur

Belâ-yı fatḳı var ol nâ-güzîrüñ
Ki şişmiş cây-ı ma'hûdı faḳîrüñ

Hevâ-veş biri maḥv olmış arada
Faḳaṭ bir ḫâya ḳalmış mübtelâda

Meṣâne yollarından ṭaşı da var
Ṣulanmış burmalı bir başı da var

Velî ṣoḥbetde herkes raġbet eyler
El üstinde ṭutup heb 'izzet eyler

Şu dökmek istedükçe evvel âḫir
Ṭutar sîmîn legen keff-i ekâbir

Ḳadıncıklarla ġâyet başı ḫoşdur
Ṭavîlü'l-'unḳ bir a'cûbe ḳuşdur

Virüp zînet ruḫ-ı gül-veşlerine
Mâ-ḥaṣṣıl şu seper âteşlerine

Biri alsa ele raġbetle fi'l-ḥâl
Olur gül-penbe-i keffinde inzâl

Gelince birisine daḫi nevbet
Eline daḳ ider ber-veḳ-i şehvet

Ṭutup nevbetle her biri avuclar
Metâ'ın ışladursa kimi suçlar

Luġazdan nem ḳapup bir yâsemen-ten
Ṣaḳın ter düşmesün şu serpecekten

AYETLERDEN ALINAN KELİMELERİN AÇIKLAMASI

Ḳâbe kavseyni ev ednâ : K I/25,93 K II / 29

"Araları iki yay kadar, ya da daha yakın oldu." En-Necm, 9. âyet. Enle-'amrük : K I / 32

"Ey Muhammed senin hayatına and olsun", araplarda bir yemin. El-Hiçr , 72. âyet.

Ṭâ-hâ : KI /30 K II/28

Kur'an'ın 20. suresinin adı. Müfessirlere göre Hz. Peygamberin mübarek adlarından biri.

Ḥâ-mîm : K II/65

Kur'an'da yedi sûre huruf-ı mukattaât denilen harflerle başlamaktadır. Mü'min, Fussilet, Şuarâ, Zuhruf, Duhan, Câsiye, Ahkâk, İbn-i Abbas'a göre Tanrının ism-i azamı imiş.

İnna fetaḥnâ : K XXIII/I,l 13 K XLIV /12

"(Ey Muhammed) dogrusu biz sana apaçık bir zafer saglamışızdımr". El-Feth, 1. âyet.

lî-ma'allâhi : K I/ 26

Benim Allah ile... Tamamı " Benim Allah ile öyle bir vaktim olur ki ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebî öyle bir yakınlığı elde edebildi." olan ve hadis olduğu söylenilen söz. El-insan sûresi.

lâ-reybe : K X / 28

"şüphe yoktur." Bakara 2. âyet; El-En'am 12. âyet; Al-i imrâñ 9. ve 25 .âyetler; En-Nisâ 87. âyet; Yunus 37. âyet; El-İsrâ 99. âyet; El-Kehf 21. âyet; El-Hacc 7. âyet; Es-Secde 7. âyet; El-Mü'min 59. âyet; Şûrâ 7. âyet; Câsiye 26. 32. âyetler

Leyle-i İsrâ : K I/32 K III/45

Esrâ (Mi'rac) gecesi: El-İsrâ 1. âyet

"Mâ zâğa'l-başarü : K I/32 K III/45

"Muhammed'in gözü oradan ne kaydı ve ne de onu aştı". En-Necm 17. âyet

ḥicâre-i siccîl (hicâreten min siccî) : K III/88

" Onlar üzerine sert taşlar atan..." El-Fil 4. âyet; El-Hud 82. âyet; El-Hicr 74. âyet

'urvetü'l-vüṣḳâ : K I/102

"...kopmak bilmeyen saglam bir kulp..." El-Bakara 256. âyet.

ṭarfetü'l-'ayn : K XLII / 40

"Yanlarında el değmemiş bakışlarını da yalnız erkeklerine çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır. " Es-Saffat 48. âyet.

vedud : K II/21

"... merhamet eder ve çok sever". El-Hud 90. âyet; Büruc 14. âyet.

mâ evhâ : K I/28 K II/28

"Allah o anda kuluna vahyedeceğini etti". En-Necm 10. âyet.

Cenntü'l-me'vâ : K I/27.72
"orada Me'vâ cenneti vardır". En-Necm 15. âyet.
habl-i verîd : K XXXIII/50
"Biz ona şah damarından daha yakınız". El-Kaf 16. âyet.
cülûd : K II/56
" Onu inkar edenlere ateşten elbiseler kesilmiştir, başlarına da kaynar su dökülür de bununla karınlarındakiler ve deriler eritilir". El-Hacc 20. âyet.
Ta'ala'llâh : K XXI/7
"Allah koştukları eşlerden yücedir". En-Neml 63. âyet.
Mele'-i a'lâ : K XXII/5
"Onlar yüce âlemi asla dinleyemezler". Es-Saffât 8. âyet.
tesürrü'n-nâẓirîn : K XXVII/3
"... bakanların içini açan...". El-Bakara 69. âyet.
Rûḥü'l-ḳuds : K XXXII/22
"....Cebraîl...". En-Nahl 102. âyet
Seb'-i şidâd : K XXXV/40
"... yedi kurak yıl..." El-Yusuf 48. âyet.
şaḳḳü'l-arż : K I/9
"...yer yarılacak..." El-Meryem 90. âyet; El-Kaf 44. âyet; El-Abese 26. âyet.
Hûd : K II/28
Kur'an'ın 11. sûresi
Yâsin : Kur'an'ın 36. sûresi
ḥâşe li'llâhi : K XXXVII/57
"... Allah'ı tenzih ederiz". El-Yusuf 31. ve 51. âyetler
levlâke : K II/44
Hadis-i kudsi olduğu rivâyet edilen, "levlâka lemâ halaktü'l eflâk","Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım". cümlesinde
Tebâreka'llâhe: K VII/1
"Allah yücedir". El-A'raf 54. âyet.
lâ ilâhe illâ hu : K II/63
"Ondan (Allah'dan) başka tapılmağa layık bir Tanrı yoktur". El-Bakara 225.âyetin başı; Et-Tegabun 13. âyetin başı; Al-i İmrân 2. âyetin başı
bi-ḥamdi'llâh : K I/39 K XXX/1, 2, 3
Allah'a hamd olsun
ṭavvela'llahu 'ömrehu : Yüce Allah onun ömürünü uzun etsin. .
radıya'llâhu ta'âlâ 'anhüm : Allah onlardan razı olsun.
'aleyhi raḥmetü'l-Bârî : Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
celle celâlühü : Onun azameti yüce oldu.
uli ecnihâ : K XVII/54
" ... Melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler kılan...". Fatır 1. âyet.
evḥaynâ : K I / 33
" (Peygamberlere) vahyettiğimiz... ". En-Nisâ 163. âyet; El-A'raf 117. 160. âyetler

era'ik : K II/25
" ...tahtlar..." El-Kehf 31. âyet; El-İnsan 13. âyet; El-Mütaffifin 23. , 35. âyetler; El-Yasin 56. âyet
sâfinât-ı ciyâd : K II /70
"Ona bir akşam üstü çalımlı, cins koşu atları sunulmuştu".
Es-sad 31. âyet.
bi-sel-maşîr : Tarih VIII/13
"...ne kötü bir dönüştür (o cehennem)". El-Bakara 126. âyet; Et-Tevbe 73. âyet; El-Hac 72. âyet; El-Hadid 15. âyet; Et-Tegabun 10. âyet; Et-Tahrim 9. âyet; El-Mülk 6. âyet.
ni'me'n-naşîr : Tarih VIII/14
"O Allah ne güzel yardımcıdır". El-Enfal 40. âyet; El-Hacc 78. âyet.
veḳud : K II/55
"... İşte onlar ateşin yakıtlarıdır". Al-i İmran 10. âyet.
manżûd : (hicâret[en] min siccilîn manzûd) K II/69
"... üzerine de Rabbımın kaşından, işaretli olarak yığın yığın sert taş yağdırdık". El-Hud 82. âyet; El-Vak'ia 29. âyet.
mevrud : K II/78
"... gittikleri yer ne kötü yerdir". El-Hud 98. âyet.
uḥdûd : K II /67
"... hendek kazanların canı çıksın". El-Buruc 4. âyet.
ḳâṣirâtü'ṭarfı : K XXI/8
"yanlarında el değmemiş ve bakışlarını da yalnız kocalarına çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır". Es-Saffat 48. âyet.
es-sabr miftaḥü'l-ferec : G 49/1
"sabır sürurun anahtarıdır".
Levḥeşa'llah : K XXXVI/4 , KXVI/5 , K XXII/2,3
"Allah vahşet vermesin".
lâ ḥavle velâ ḳuvvete illâ bi'llâh : ebyat /64
"Allah'ın gücü ve kuvveti dışında bir güç, bir kuvvet yoktur".
fî-sebili'llahi : G 338/5
Allah yoluna, Allah rızası için
Allahü Rabbüna aḥadün lâ-şerîke leh: G 1/3
"Allah bizim Rabbımızdır, O tektir, O'nun bir ortağı yoktur".
lâ-yefhem : K XVII/66
"O anlamıyor".
mâ-minnâ : K I/86
"Bizden olan şey veya bizden değildir".
Şefî'ü'l-müznibina : K I/101
"Bizim günahlarımızın şefaatçısı".
İyâẕ[en] bi'llâh : K XXXI/27, XLI/82
"Allah'a sığınarak, Allah korusun".

ḳahr[en] leh : K VII/37
"Kahrolasın, seni kahrederek".
üdnü minni : K I / 92
" Bana yaklaş".
seḳâka'llâh : G 301/ 2
"Allah senin susuzluğunu gidersin".
el-abdü mâ yemliki bed ḳad kâne el-Mevlâ : ebyat /65
" Kul efendisininkine sahip olamaz, onun mâlik olduğuna, mâlik olamaz"
kâbir[en] an kâbir : K X/22
"Büyüktür büyük."

KASİDELER

I. Ül/1b -Ü2/2 Ü3/28b TH/1b TB/1b H/1b H1/1b H2/1b

Mi'râciyye: Divân-ı merḥum Ṣâbit Efendi Ül Mısra'-ı ber-ceste-i naẓm-ı kerîm Ü2 TB Mi'râciyye-i Ḥażret-i Resûl-ı Ekrem ve Nebiy-yi muḥterem ṣallâllâhu ta'âlâ'aleyhi ve sellem Hl Mi'râciyye der-vaṣf-ı sulṭân-ı enbiyâ ṣalla llahu'aleyhi ve sellem (la) mümtâz ü: mümtâz-ı H (2b) bî-nîhayet: bî-nihaye Ü2 H Hl H2 (4) Ül Ü3 TH TB H H1 H2 de yok (7a) eṭrâfın: eṭrâfı Ü3 (b) mâh:şem'Ü3 şem'-i-mâh-ı Ü3 - furûġ-ı:-furûġı Ül Ü2 TH TB H H1 H2 (8b) İder: N ola Hl (9) Ü3 TB Hl H2 de yok (a) şaḳḳü l-arżı: şaḳḳ-ı arż Ül

(10a) gerdûn ki: gerdûn Ül Ü2 (b) çiçekler : fişekle Ü3 fişekler Ü2 TH TB H H1 H2 (11) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (13) Ül Ü2 TB H Hl H2 de yok (15) Ül Ü3 TB H H1 H2 de yok TH kenarda (b) eylemiş : eyledi Ü2 (17a) cüst ü cûy-ı Ü2 Ü3 TH TB H1/(18b) çekdi bir : çekdi H (20) Ü3 TB Hl H2 de yok (b) ṣad şevḳ ile âşıḳlar : 'âşıḳlar ṣad şevḳ ile H (21) TB Hl H2 de yok (22b) müşg : misk H2 (23a) ref':luṭf Ül Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (b) maṣ'ad-ı :mak'ad-ı Ü3 maḳṣad-ı HlH2 (24b) anberîn : anber-i Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 (26) Ül Ü3 TB H Hl H2 de yok (b) vâlâ : Mevlâ TH (27a) ḥâzin-i : Ḥâzin-i TB H Hl (b) cennetü'l-Me vâ :cennet-i Mev'â Ül (31a) evreng-i : ser-tâc-ı Ül (32) Ül Ü3 Tb H Hl H2 de yok (34) Ül Ü3 TB Hl H2 de yok (b) istiṣnâ: müstesna H (35b) -pîrâ : -peymâ Hl (36a) maḥtûm-ı maḥtûm-ı Ül H (41) Ül Ü3 TB H Hl H2 de yok Ayasofya Ktb. 3961/2 den alındı (a) Cin oldı vesveseyle başına şeyṭânlar üşdi Ü2 TH (42a) -rûy-ı:ruyı H Hl (43) Ül TB Hl H2 de yok (44) Ül Ü3 Tb Hl H2 de yok (b) Ḥaḳḳâ:ḥaṭṭâ H (45) Ül Ü3 TB Hl H2 de yok (46) Ül Ü3 TB Hl H2 de yok (47) Ül Ü3 Tb Hl H2 de yok (49) ḳâmet-i:ḳâamet ü Ü2 Th H2 (b) ḳondurmaz idi üstine : ḳondurmaz üstine anun Tb (50b) ag idi:agdur H (51a) Cemâdât ü:Ccmâdât-ı Hl (52b) rütbe: denlü Ü2 Ü3 TB H HL H2 ıtrâ:ıgrâ HL (56a) itdi : idüp H2 (b) Rıḍvânî- : Rıḍvân H ihdâ : i'tâ H2 (58b) - peymâya : -pîrâya H (59a) ol : o H (b) -ḫüddâm ü : ḫüddâm-ı Ü3 (60a) -zeyn ü : -zeyn-i H (b) -raḫt ü raḫt-ı H -na'l ü : la'l ü Ü2 (61b) pür-ḫam-ı : perçem-i -Ül H Hl H2 (66b) ṣâḥibü'l-fetvâ : ṣâḥibü't-taḳvâ Ül H2 (68a) ṣalâtı : namâzı H (b) âsümâna rûḥ : âyet-i raḥmet ü Ü3 (69a) mâ-beynde : mâ-beyni Hl (70) TB H H1 H2 de yok (a) letafetdür:le-ṭafetdi Ü2 (72a) benzer ki : benzerdi H (b) ḳıldı : itdi TH (74a) ṭôbli : pullı Ül TH (75) Ü3 TB H Hl H2 de yok (77a) faḫr-i : şâh-ı H (b) ğubârı:ğubâr-ı TH (78b) i'lâ : 'ulyâ Hl (79a) çenginde : ḫüsninde Ül (b) çeşteci : besteci Ü3 (80a) deryûze-kâr-ı : der-kâr-ı yûze H (81a) şâhinşâhdan : şâhinşâh idi H (b) -pâlâ : âlâ Ül TH (83b) Ḳumâşı : Ḳumâş-ı Ü2 Hl (85b) 'ulyâ : vâlâ Ül TH (86a) ṭâ'ir-i :ṭahir-i Ü3 ḳudsî : aḳdes H (b) reh : râh Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (87a) -peymâ : -pîrâ H türk- : türk ü Ül (89a) geçdi : çıḳdı Hl (b) yek-ke : tekke Ü3 (90b) nâ-bûd ü : nâ-bûd-ı TH H (91a) ġarîb : ḳâddi aceb TB (92a) ün-dü:ündî Hl (93b) -menzili:men-zil H2 ḳadd-i:ḳaddi TB H1 (94b) bî-kemm ü keyfî : bî keyf ü kemmi TH keyfi : keyf Hl (95a) sû'âl ü : sû'âl-i Ü3 TH H Hl (b) bî-ḫurûf ü : bî-ḫurûf-ı TB Hl (96b) Ü3 de yok (97) Ü3 de yok (b) behre : zerre TH (98) TB de yok (a) diyüp : didi Ül Th âḫir : gitdi H (102a) -ḫ'âr-ı : -kâr-ı Ül ü2 Ü3 TH H Hl H2 (103) Ü3 TB H H1 H2 de yok (106b) ṣûret ü : 'âlem-i Ül ṣûret-i TB Hl H2 de yok (106b) ṣûret ü 'âlem-i Ül ṣûret-i TB Hl H2 (107a) me'âbundan : me'âbunda Ül Ü2 Ü3 TH H2 (109a) - sipâh-ı: sipâhı Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (b) zerrînesin : zer-fülkesin Ü2 Ü3 TB H Hl H2

(110a) olsun : gelsün Ül Ü3 TH TB (b) bî'ad ü : bî-'aḑ-i Ü3 TH

(II. Ül/4b Ü2/8 Ü3/31a TH/4a TB/3b H/4a Hl/3b H2/3b

Na't-ı şerîf : Der-na't-ı şerîf Ḥażret-i Resûl-ı Ekrem ve Nebiyy-yi muḥterem şalla'llahu 'aleyhi ve sellem Ü2 TB Der-na't-i şerîf mefḫar-ı mevcûdât Ü3 Der-na't-ı server-i kâ'inat 'aleyhi efḍalu'ṣ-ṣalât ve ekmelü't-taḥiyyât Hl Der-na't-ı mefḫar-ı 'âlem şalla'llahu ta'âlâ'a-leyhi sellem H2 (la) -güşûd : -güşûde Ü2 ü3 TB H HL H2 (b) kûrî-i : kûr-ı H hevân-ı : hevâ-yı H bûd ü : bûd ü : bûd -ı Ü3 (2b) firâz-ı : firâzı Ül (3b) tâb-ı : tâbî-i Hl (4b) Bî-sûd : bihbûd Ü2 H (5b) dûr ü : ṭûl ü Ü2 TB Hl H2 ṭûl-ı Ü3 H ihtimâm-ı : ihtimâm ü Ü2 ḳu'ûd : ḳaṣûd TH H2 (/a) ḫaṭâ'ir-i : ḫaṣâ'ir-i Hl duḫûldan : vuṣûldan Ül Ü3 TH TB H H1 H2 (8b) kim : ki rîzân-ı: rizîdi Ü3 TB H rîzende Ü2 Hl rîzend-i H2 (10a) dirler:diyerek Ül TH (11a) ümîd-i:ümmîd-i Ü3 TH Hl H2 (b) meṭâlib-i: -Hl (12a) safsaṭa-i:safṭa-i Hl (13a) câna: gûşa Ü2 (b) nevâ-yı:nümâyı TB HlH2 (14) Ü3 TB H Hl H2 de yok (a) dura:daḥi Ü2 dur TH(15) Ü3 TB H H1 H2 de yok (b) cerîḥa-i nâsûra%cerîde-i nâsûra Ü1 Ü2 TH (17a) ḫâm-:ḫâme-Ül Ü3-kârî-i:kâre-i ü3 TH (b) fikr e ḫayâl-i nâ-puhte fikr-i Ü3 TB H Hl H2 (20a) taleb:ümid Ül TH (22b) -cünud:sürud H (23b) -sera-yı:serayı Ü2 (25) Ü3 TH TB H Hl H2 de yok (27a) Murâd ü:Murâd-ı TB H2 (29) Ül Ü3 TB H Hl H2 de yok (30a) cevher ü:cevher-i Ül TH nâsût:melekût Ül TH (b) hest ü: hest-i Ü3 TB H fıṭret ü: fıṭret-i TB H HL H2 (31a) Nebiy-yi:Nebiyy ü H (b) mübeccel: müseccel Ü3 TB (32b) nuḳûş-ı:şu'ûn-ı Ü2 TB H2 şu'ûn ü H şunûd Ü3 (34b) şüğûr-i TB H2 (35a) ḳurulmazdı:ḳonulmazdı TB (b) Şu: Bu Ü2 TH otâğ-ı:Nebiyy-i otâğ-ı: Hl (36) Ül Ü3 TH TB H Hl H2 de yok (38b) ḳatarât-ı: feterat-ı Ül Ü2 TH hatâ-yı:hitâb-ı Ü2 nâ-ma'dûd:nâ-maḥdûd H (39) Ül Ü3 TH TB H Hl H2 de yok (a) himmetinün: himetün Ü2 (41a) kerem:şeref Ü2 TH (b) pür-tef-i:pür-âteş-i Ü2 TH (42b) ḳurbdan : firîdden Ü3 (43b) kenûd:'anûd TH (44a) -pâye:-pâye-i TB Hl (b) mevcûd:mevlûd TB H Hl H2(45a) -kâre-i:kârî-i H sevh ü:sevh-i H (46b) dem ki:gün ki Hl (47a) vireler:virile Ül Ü2 TH TB Hl H2 (48) H2 de yok (b) mecûs-ı:mecûs ü H Hl H2 (49b) gözinden ola terâvîde eşk-i ğam-âlûd H (50a) gün ki:dem ki Hl H2 (b) Ṭurup maḳâm-ı taḥyyürde dil-şikest-i 'uhud H ḫûn-:ğam- Ül Ü3-âlûd: pâlûd TH TB Hl H2 (51b) Mutabi'ân-ı siyeh-kâre-i recîm-i ḫasûd H -şikest-i:şikeste Ül TH (53a) sekte-i:sekte vü Ül Ü2TH H Hl H2 (b) cemâd-ı:cemâl-ı H Hl H2 rehîn-i:rehîn ü H Hl (54a) ümmet-i:ümmete H (b) a'naka:a'nak Hl âteşîn:âteşîne TH TB H Hl H2 (55a) berzaḫından:zaḥmetinden Ül TH ecsâda:escâd-ı Ü3 vekûd:endûd TB (56) Ü3 TB H HL H2 de yok (57a) luṭf:faẕl Ül TH (b) zât-ı vukûd:neft-endûd Ül Ü3 TH TB Hl H2 (58b) zebâne vü:zebâne-i Ü3 TH H (59a) cehennemden:cehennemde TB H Hl H2 (b) ḫubût ü:ḫubût-i H (60a) ide:ider Ül ÜU2 TH TB H H2 (b) ma'ḳûd:maḳṣûr H (63b) korîm ü:kerîm-i Ü3 TH TB H Hl H2 (64b) dem-i:bûm-ı Hl ma'hûd:mev'ûd Ül TH (65a) âyeti-i: âyete H (b) müstetir-i Nûn ü: münîr-i nûr ü Ü3 râz-ı:râ vü Ül Ü2 TH Hl (66a) çille:ḫulle H (67b) maẕlûm ü:maẕlûm-ı TB H Hl H2 uḫdûd:uḫdûd H2 (69) TB de yok (70b) şâfinât-ı:şâfıyât-ı TB ciyâd:cihâd H (71b) nâ-maḥdûd:nâ-ma'dûd Ü2 TH Hl H2 nâ-memdûd Ü3 (73) Ü3 TB H Hl de yok (74) Ü3 TB H Hl H2 de yok (75) Ü3 TB H Hl H2 de yok (a) be-şerḥaHbe-şerḥ Ü2 (76) Ü3 TB H H1 H2 de yok (a) Be-ḥaḳk-ı: Be-ḫuşk-ı Ül TH (b) nâ-bûd:meftûd Ü2 (77a) şan-ı:câh-ı Ü2 Hl H2 şah-ı Ü3 TB H (b) merâyâ-yı:mezâyâ-yı Ül Ü2 TH Hl H2 (80b) Be-:Bu Ü2 Ü3 (81) TB de yok (a) bî-

nevâ-yı:bi-nevâ-yı H -dâşt-:-dâş- Ü3 TH H Hl H2 (b) -girifît-i:girifte Ül TH (84a) Faḳîr-i:Faḳîr ü Ü2 Hl necât:neşâṭ TB (b) ide na't-ı:na't ide H (85) Ü3 TB H Hl H2 de yok (86) Ü3 TB H Hl H2 de yok (87) TB H Hl H2 de yok (88b) Zamâne:Miṣâl-i Hl Micmer-i:micmere-i Ül Ü2 Ü3 TH TB H2 'anber-ü: 'anber-i H (89b) Ğubârı:Ğubâr-ı TH (90b) selâm ü:selâm-ı TB Hl

III. Ül/7b Ü2/13 Ü3/33a TH/6b TB/6b TB65b H/6a Hl/5b H2/5a

Ramaẕânîyye na't-ı şerîf: Ramaẕâniyye der-na't-ı şerîf Ḫażret-i faḫr-i 'âlem şalla'llahu 'aleyhi selâm Ü2 Şavmiyye der-vasf-ı Nebiyye muḥtereme şalla'llahu 'aleyhi selâm Ü3 Der-na't-ı Resûl-i Ekrem salla'llahu 'aleyhi ve sellem TB Ramaẕâniyye der-na't-ı ḥabîb-i Ḫudâ Resûl-i Kibriya şalla'lallhu 'aleyhi ve sellem H Der-na't-ı server-i kâ'inat ü mefḫar-ı mevcûdât 'aleyhi efḍalü'ṣ-ṣalat ü ekmelü't-taḥiyyât H1 Ramaẕâniyye -sitâyiş-i Nebiy-yi muḥterem şalla'llahu aleyhi ve sellem (la) şavm:rûze Ü3 TB 'ale't-ta'cîl : ber ta'cîl Ü3 TB (b) a'lâmı:a'lâm H (3b) âb-ı:esb-i TH H Hl H2 (4a) selḫ-i şeyḫ-i TB (5b) şehirde:şehirden H2 ḳal ü nc:ḳâl ü Ü3 (7a) Ülkerin ol: Ülkerini TB H Hl H2 (8a) ḳadr ü : ḳadr-i H (10b) sipîhr:şehr H2 (11b) Hilâli:Hiâl Ül Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (13b) fürûzende:fürûzânde Ü3 şe'y-i:şe'yi Ül (14a) ifṭârâ: ifṭârda Hl (b) ḫalḳayı : ḫalḳa H baḫîl:paḫîl Ü3 H Hl (15b)oldı:ṭoldı Ü3 (17b) Ḫilâla:Hilâla Ül TH Hl (22a) şevḳ ü: şevḳ-i Ü3 Hl H2 ile bedr:bedr Ü3 (b) şâh-ı : mâh-ı Ü3 TB H2 (24b) ḫayl-i:ḫayr-i TB (25b) şenâ'et:şefâ'et Ü3 H (26a) bâdî:hâdî TB (b) hâdî:bâdî H2 (27b) bî-niyâza:Kibriyâya Ü3 TB (28a) ra'uf-ı:ra'uf ü TB Hl H2 (29b) tafṣîl:tafžîl Ü2 Ü3 TH H Hl (30a) zât-ı pâk: pâk-i zât-ı TB H Hl H2 (35a) lebi:gibi Ü3 (b) Eyyûbi:Eyyûb H (36a) olur:olup Ül Ü2 TH cân-ı:cânı Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (39a) ẓâhirdür:ẓâhirde Ül TH ṭâhirdür H (40a) pevrâz:perdâz Ül Ü3 TB (41a) dinmek:dimek Ü3 (44a) rikâbında:rikâbına Ül TH (46a) aḳdes:ḳuds Ül Ü2 Ü3 TH TB Hl H2 (47a) cümleden aḳdem:aḳdem olmağile Ül TH H H1 H2 (48a) ber-ṭarîḳ-i chemm:elzem olmağ ile H Hl H2 (b) Rü'ûsı: Rü'û-ı H taf'žîl:tafṣîl Ül Ü2 TB (53b) ṭurur:der-kef Ü2 Ü3 TB H Hl H2(55a) 'izzet-i:'izzet ü Ü2 Ü3 TH TB H2 (b) Giyürdi:Getürdi Ü2 Ü3 TB H Hl H2 iklîl:ḳandîl Hl (56a) -be-ser:-ser H (b) mikâ'il:İsrâfîl TB (61b) ṣadr-ı:ṣadra H2 (62a) a'lâya:-peymâya Ü1 Ü2 TH TB H H1 (62b) Ṭûbâ:dûde-i Ü3 (65a) ma'bûda:ma'hûda Ül Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 (66a) 'ışḳ ile:'ışḳuñla Hl (b) istemezse:istemez Ü3 Hl istemezde Ü2 H H2 istemez çü TB (67b) Kibriyâda:Kibriyâ Hl (69b) ḫâr ü:ḫâr-ı Ḥ zâr ü: zâr-ı H (70a) Ḫamîr:Ḫamîre Ü3 TH H H2 (71a) umarum: o dem TB dem ol Ü3 (b) tecmîl:taḥcîl Ü3 taḥmîl Hl temcil Ül TH (72a) Recîm -i:Recîm ü Ül Ü3 ḫâ'ib ü:ḫâ'ib-i H Hl (b) Günâh-ı Nigâh-ı Ü3 şermi:şerm Ül Hl (73b) rahmet-i:rahmet ü Ü2 TB Hl mültecî vü:mültecî-i Ü3 (74b) vebâller:vebâlleri TH (75a) ḫavâle:ḫavâledür TB her:bir Ül Ü2 Ü3 TH Hl (b) oldı:k ola Ü2 Ü3 TH TB H Hl ola H2 cildi:cild-i Ül Hl (76a) sû-i:sûd-ı Hl (79a) neş'e vü:neş'e-i TB H H2 (b) nesîl:nebîl H H H2 (80a) eylemişüm: eylemesem TB şefâ'tüñe: şefâ'atını H (81a) vaṣf-ı:ẕikr-i Ül TH ma'nî:ma'nî vü Ü3 ma'nîyi TB (83a) evṣâfuña:iḳbâlüñe Ü2 (b) bezîl:yezîl Ü3 nezîl TB H H2 (84b) -pâre-i:mâye-i TB tezyîl:tertîl Ü3 (85a) ḳîldan:ḳâlden Ü3 'ârif-i:'ârif ü Ül TH Hl (86a) hilâli:hilâl-i H (87a) 'Abîr ü : 'Abîr-i Ü2 TB H şeb ü:şeb-i H (88a) -pâke :-pâye Ül TH Hl (89a) raḥmetle:ḳudretle Ü3 TB (90a) 'itret-i:'işret-i Ül Ü2 Ü3 TB H H2 (b) -derûna:dile Ül Ü2 TH Hl H2 hezâr:ṣad hezâr Hl H2

IV. Ül/10a Ü2/21 Ü3/47b TH/10a TB/10b H/11a Hl/8a H2/35b

Berây-ı Es-seyyid Feyżullah'Efendi el-Müfti : Der-sitâyiş-i ḥażret-i Şeyḫü'l-islâm Es-seyyid Feyżu'llah Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi Ü3 Berây-ı müfti Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi TH Diger sitâyiş-i merḫûm Feyżu'llah Efendi Şeyḫü'l-islâm TB Dersitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Es Seyyid Feyżu'llan Efendi el-maḳtûl H Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi raḥmetü'llahu 'aleyhi Hl Der-vaṣf-ı Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi H2 (la) ol:dil Ü2 Ü3 TB H Hl (2a) Zülf-i:Rûz-ı H cârû : çârûb- Ü3 H Hl (3b) Şemmesinde:Şemmesinden H (4a) zengî-i:jengî TH jengî-i Ül (6a) zerresin:zerresi TB H (8a) Ḳaṣr-ı:Ḳadr-i TH (b) -şemse-i:şemme-i H (9a) aḳdâm-ı:aḳdâm ü Ül Hl (b) a'lâm-ı:a'lâmum Ül (11) Hl de yok (13a) ġavṣ:'arz Ül eyleye:eylese Ü2 Ü3 (14a) fikri:faẓlı H ider:ide Ü3 TH TB H Hl (b) Ḥûr-ı:Ḥavz-ı H2 ravẓât-ı:Rıḍvân H (15a) Şâne:Şân-ı Hl rabbâtü'l:erbâbü'l-H (b) 'aḳl ü H (19a) -bârını:-bârınuñ TB (21a)Ḳand-i:Ḳayd-ı H (23a) iden:idüp Ü3 (24a) maḳâl:ḥayâl H (b) -ḳâmet-i:ḳâmet ü Ül (25a) Kem'et-i:Geçse eger TB saḥrâ-yı:saḥrâyı Ü2 TH (26a) olduḳda:olduḳca Ül TH (27a) vaṣf:vaṣl H (28b) -âteş-i:âteşi H (29b) gencînc-i:gencîneler TB H H2 (30a) ḫâk-i reh-i:ḫâkister-i H reh-i:der-i TB ḳılsa:itse TB (b) cevherle:gevherle Ü2 (31a) îfâ-yı:ibḳâ-yı Hl (b) Mümkin: Lâkin Hl (32a) Melce'i:mültecâ H (33a) geçmege:çekmege Ü3 (34a) nifâḳın:nifâḳda Ü3 (b) żamm: vaż' Ü2 Ü3 TB H2 (35a) -ber-dâġ:ber-âġ Ü2 cân-I:cânı Ül Ü2 Ü3 Hl H2 (36a) Şüst ü:Şüşt-i TB Hl (38a) Dergehüñden:Dergehinde Ü3 TB (b) urduḳça:olduḳca Ül Ü3 TH Hl kendü:kendin Ül Ü2 Ü3 TB H2 kendüye Hl luṭfuña:luṭf ile Ü3 (39a) -zedem:-zede Ü3 (b) ḫaybet ü:ḫişşet ü Hl (40a) deñlü:rütbe ül TH nasb-ı nefs itse:nefs itse Ü3 (b) Faẓl-ı:feyż-i Ü1 H1 (41b) feledür:felekle Ü1 Ü2 H1 (42b) Rûd-ı:Zûd-ı Ü3 (43a) Ḳâfiye:Ḳâfiyem H H2 cüst ü:cüst- Ü2 TH H Hl H2 (46a) aḥkâm-ı:hüḳḳâm-I Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 cihân:zamân Ü3 TB (47b) nefh-i:ṣubḥ-ı Ül TH Hl dehri:dehr-i H 48b) mevcûd-ı:mevcûd ü TB

V. Ül/11b Ü2/38 Ü3/54a TH/11b TB/17a H/17b Hl/38a H2/37a

Der-medh-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi:İn ḳaṣîde der-medh-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'l lah Efendi Ül Der-vaṣf-ı Ṣâdık Meḥmed Efendi müft~isude Ü3 Diger sitâyiş-i müşârün ileyh Şeyḫü'l-islâm Es-Seyyid Feyża'llah Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i Ḥażret-i Şeyḫü'l-islâm TB 'Arz-ı ḥâl-kerden-i Şeyḫü'l-islâm-râ H Ḳaṣîde der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi raḥmetu'llâhi 'aleyh Hl Der-temeddüḥ-i Şeyḫü'l-islâm H2 (la) âşüfte:dil-şifte Ül Ü2 TH H ġubârI:endûh-ı:ruhunı Ül Ü2 H H2 dildâr:yâr Ül Ü2 TH H H2 (3a) -rû:rûy H rûda Ü3 (4a) ḳâmetüñe: ḳâmetüñi Ü3 TB (b) şîve-i:şîve vü Ül TH Hl (5a) Görmesem:Görmeyüm Hl ḫaṭuñı Ü2 Ü3 TB H Hl H2 (6b) vech ile:'âşıḳ-ı dîdâr TB (8b) bir:bu H2 (9b) ḥaşrda:ḥaşrda da H (10a) vaṣlının:vuṣlatı Ü2 Ü3 TB H H2 bilür:bilürüz Ül Ü3 TH (12a) eşk-i:rûy-ı Hl (14a) Harf:Taş Ü3 TB Ṣâbiti tekdîre ḥasedden a'dâ:ṭab'uñı tekdîr içün a'dâ Ṣabit Ü3 TB (17a) Vehm-i âzârî-i:Ḫaşyetdür hem Ü3 TB ḥâcible:ḥâcetle H (b) âyînde:âyende-i Ü3 âyînede H (18a) taṣdî'e:taṣdîḳe H (b) ḫôş-:ḫamûş Ül (19a) yed-i:bedr-i Hl (b) 01:O TH H H (20a) olur mı: olurdı Hl diseler:dinse Ü3 TB (23a) tedbirinden:tedbirinde Ül (24a) Meryem-i:Merhem-i Ü3 nâṭıḳa-zâ:nâṭıḳa-ı Ül TH Hl (b) perestâra: perestâr Hl (28b) Ol ehl-i dile: ehl-i dile ol TB H H2 (29a) 'Adl-ı:'Aḳl-ı H (b) endâze vü:endâze-i Ü3 (31b) Bâġ-

ı:Gülşen-i Ü3 TB iḥsânına:iḥsânda Ü2 H H2 câhda Ü3 TB (33a) İmtidâd-ı:İmtidâd it Ül şeref ü: şeref-i Ü3 şâna:ḳadre Ü3 TB du'â-yı:du'âyı TH (b) merdûd-ı:rû-kerde-i Ü3 TB merdûd ü Ü2 Ḫudâvend-i:Mevlâ-yı Ü3 TB cihân-dâr:keremkâr Ü3 TB (34) Ü3 te yok (a) Minnet Allâha nümâyândûr: Gün gibi ẓâhir ü bâhirdürH Hl (b) emâreta:'alâmâta H2 (35a) 'İzz ü rif'at:Baḫt ü devlet Ü3 TB iclâline:iḳbâlünc H iḳbâl:iclâl H (36a) virdüm:itdüm Ü2 (b) ẕerre:dürre Ül Ü2 Ü3 TH Hl H2

VI. Ül/13a Ü2/45 Ü3/57b TH/12b TB/13a H/13b Hl/34b H2/31a

'İdiyye Berây-ı Meḥmed Efendi Ḳâḍı-'asker: Der-sitâyiş-i ṣadr-ı Rûm Meḥmed Efendi Ü3 TB H 'İdiyye-i müzeyyel be-sitâyiş-i merḫûm Meḥmed Efendi Ü2 'İdiyye berây-ı Anḳarevî Meḥmed Efendi TH Ḳaṣîde der-sitâyiş-i Ṣadru'r-Rûm Meḥmed Emîn Efendi raḥmetu'llahi 'aleyh Hl Der-vaṣf-ı Ṣadr-ı Rûm Meḥmed Efendi H2 (1b) simâṭ-ı:sarây-ı H sarâya Hl (b) -revâ-yı:sarâ-yı TB (2a) itse n'ola:eylese de n'ola Hl biraz:-Hl (b) mizâc-ı ṣavmı:mizâcı ṣôfı TB (4a) Çıḳmış:Çıḳdı ü2 Ü3 TB H Hl H2 şehri:şehre Ül Ü2 TH H Hl (5a) şeb-külâhı:külâhı Ü3 (6) H2 de yok (b) livâ-yı:nevâ-yı H Hl (7b)cûd ü: cûd-ı Hl (9a) gice:nice Ü3 (10b) neḫâfet-ilchâfet Ü1 TH (11b) cemâl-i:hilâl-i H2 (12b) ṣalâ-yı:ṣadâ-yı Ü3 (13b) Ḫûn-âb-ı dildür:Ḫûn-ı dil oldı Ü3 TB (14b) merḥabâ-yı:mâcerâ-yı Hl (16b) itmiş:imiş Hl (20a) ḫ'âhişle:ḫ'âhişde TH H Hl H2 (b) ḳadr ile:ḳadridür TB (24a) (26) Ü2 Ü3 TB H Hl de yok

VII. Ül/14a Ü2/46 Ü3/35b TH/13a TB/11b H/ 12a Hl/9a H2/9b

Berây-ı Selîm Girây Ḫan-ı Kırım : Der-sitâyiş-i merḫûm Ḫan-ı 'âlîşân el-hâc Selîm Girây Ḫân Ü2 Der-sitayiş-i merḫûm Selîm Girây ḫan TB H Der-sitâyiş-i Ḫan-ı 'âlîşan Ḫażret-i Selim Girây Ḫân 'aleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrân Hl Der-vaṣf-ı Efrâsiyâb-ı zamân Selîm Girây Ḫân (1b)feṭḥ ü: feṭḥ-i Ü3 H (4b) ḳılâġısıdur:ḳılâġıdur Ü3 (5b) bulursa:bulur Ü2 (9a) celâdetledi:celâlelerleri TH Hl (10a)cânı:cân-ı H (b) dügümde:dügüm Ü3 bu:çü Ü2 Ü3 TB H Hl H2 (11a) şestüñden:şastuñdan Ü3 TB Hl H2 (12a) eylese:eyleseñ Ü2 Ü3 TH bi-'avni'llah:bi-ḥamdi'llah Ül Ü3 TB TH H Hl (13a) ḥıyâm:'inân Hl eyleseñ:eylese Ül TH Hl H2 (14b) Şu'â'-ı:Şu'â'-yı Ü3 mihri:mihr-i Ü3 H i'dâd:imdâd Hl (15a) âsitân-ı:âsümân-ı H (17b) sedâd:reşâd Ül H Hl H2 (19b) rütbe:deñlü Ü2 Ü3 TB H Hl H2 (20a) câdûdur:câzûdur Ü3(5b) sitâyişin:sitâyiş H sitâyişüñle TB inşâd:güşâd TB (22a) mücâhid ü: mücâhid-i H (25a) -efser ü:efser-i Ü3 H Hl H2 -câh ü:câh-ı TH H Hl (26a) -na-zar:-naẓîr Ü3 (32a) sîm ü :sîm-i TH H -keş ile:-keşler Ü3 (35b) olur:olup Ü2 Ü3 TH TB H HL H2 (36a) mehebb-i:mehîb-i H (39b) fesâd:'inâd Hl (40a) a'dâyı:a'dâ-yı H (b) 'Aceb ki:'aceb mi ki TB (41b) memâlik ü :memâlik-i H Hl (42a7 urdı anı:yüz urdı Hl (43b) bûstâna:bûstân Ü3 (44a) -cenâb ü: -cenâb-ı H Hl (45b) iḫtirâm ile:iḫtirâmı ki H kemîncñi:kemîneyi H2 (46) Ül Ü3 TH H hl H2 de yok (49) Ül TB H Hl H2 de yok (50b) 'ıyâl ü:'ıyâl-ı H Hl (52b) ceriḥe-i:cerîme-i H2 -zaḫmı:zaḫm-ı Ül Ü3 TH H Hl H2 (53b) çekerüm:çekerin TB H Hl H2 (54a) âsitânuñdan:âsitânuñda TB (55a) açılur:açılup Ü2 (b) pür-dâġ:pür-derd Hl (58b) eyler:ider Hl (62b) ḫuṣûn ü:ḫuṣûn-ı Ül kılâ vü:ḳılâ'-ı H (63b) olasın:ola H

VIII. Ül/16a Ü2/32 Ü3/52b TH/15a TB/21b TH/21a Hl/12b H2/21a

Berây-ı Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi el-müfti:Ḳaṣîde-i sünbül der-vaṣf-ı Şeyḫü'l-islâm es-Seyyid Feyżu'llah Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Ü3 TB Sünbüliyye naẓîre-i Bâḳî Efendi berây-ı Es-Seyyidü'ş-şehid Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efen-

di TH Der-sitayiş-i Şeyḫü'l-islâm Seyyid 'Alî Efendi H H2 Ḳaṣîde-i sünbül der-sitayiş-i müfti Feyżu'llah Efendi raḥmetu'llahi 'aleyh Hl (2b) ser-'asker-i: Rûyînten-i Ül Ü3 TH TB Hl müdemmer:müdebber Ü3 TB (3a) Ḥatt:Ḫulḳ Hl (7a) açılur:açılup Ü3 TB H (b) Gökşuyuñ:Gökşunuñ Ü3 (8a) sırlı: sulı TB pûtelerin:pûtelerini TH (9b) Şîşe: Şîşeler TB H Hl H2 çekdürse:çekse TB H Hl H2 (10a) gösterdi:göstermiş TB (b) -bâz-ı:bâzı H(11a) idüp:ider TB H H2 (15a) Lâle-i:Ḳâle-i Ü3ider:idüp Ü2 (16a) bâlâ:ervâḥ TB H Hl H2 (18) Ül de yok (20a) 01:0 Ü2 cârû-:cârûb-Hl (24a) 'Anberîn:Çenberin TB (26) Ü2 de yok (b) Açılursa:Açulıp TB Hl H2 gice:bir gice H2 (28a) muşanna':muṣaffâ H bulmış:olmış TB (b) ḫâṣında:faṣlında Ül Ü3 TB -rânlığı:-ranlığın Ül TB Hl ister:eyler Ül (30a) luṭfuña:luṭf ile H (b7 ârâste-i:ârâste vü H elṭâf ü : zînet ü TH H H2 (43a) işledi bu:işlediyor Ü2 Ü3 TH TB H H2 (44a) duḫân:tütün Ü2 Ü3 TB H H2 (45a) ne:nice Ül H HL (46a) buḫûr-ı:nücûm-ı H2 (47a) ṣafâya:du'âya Ül TH (49a) bir:her Hl taḫṣîṣ-i:taḫṣîl-i Ül Ü2 Ü3 TH (59b) Allâh içün a'dâsına:a'dâsına Allâhiçün H Allah içün

IX. Ül/18a Ü2/45b TH/16a TB/7b H/8a Hl/15b H2/24a

Berây-ı Seyyid Feyżu'llah el-müftî: Ḳaṣîde der-sitâyiş-i merḥûm Şeyḫü'l-islâm Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi Ü3 TB Ḥarîfiyye der-sitâyuş-i Şeyḫü'l-islâm H Şitâiyye der-ḥaḳḳ-ı Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi raḥmetu'llâhi 'aleyh Hl Der-sitâyiş-i Cenâb-ı Feyżu'llah Efendi H2 (la) cism-i:çeşm-i ül Ü2 Ü3 TH H ḥarîf:ḥarîf Ü3 H2 (2b) nihâl-i zamân-ı Ü3 za'îf:naḥîf Hl (3a) sebz-i:tîre Ü2 (5b) mecâl-i:mecâle TH ża'îf ü: ża'îf-i ü3 (6b) servi de:serviyi TB servde de Hl (7a) 'Aceb midür yüregi:Degül 'aceb yüregi Ü3 (b) ġoncayı:ġonca-ı TB (9a) ayaġını:ülfeti Hl (b) Ki:Bu Ü3 bâġbân-ı:Bâġbâna TH H2 (10a) mâ'ide-i:mâdde-i Ül Ü2 Ü3 TB H Hl (b) Zemîni:Zemîn H (11a) ṭoldı:ṭurdı Ü2 Ü3 TB H hl H2 (b) Ayaḳlarından: Ayaḳlarında Ü3 H H2 (13a) Ḥâkda:Hâkdan TB Hl (b) şamân:ṭumân Ü2 H2 şitâ-yı:meşţâ-yı Ü3 (14a) mâr ü:mâr-ı Ü3 H 5b) Şoḳuldılar:Şu ḳodılar Ül Ü2 (15a) çenberden:çenberde Ü2 TH TB Hl (b) ḳuṭn-ı:fıṭra H (16b) bizi:yiri Ül (19b) münîf:şerif H (20a) nihrîr-i:taḥrîr-i Ü3 taḳrîr-i H Hl (21a) Ḥudâyeġan-ı:Ḥudâyeġâna Ül Hl H2 (23) TB de yok (b) fetvâyı:fetvâya Hl (24a) 'arîḳ ü âṣîl:ehîl ü ṭarîḳ Hl aṣîl ü 'arîḳ H2 (25a) meziyettin:merâbetin hl ezel:felek Hl (22a) şerî'at ü :şerî'at-ı TB Hl raṣîn:aṣîl Hl (26a) şerî'at ü:şerî'at-ı TB Hl raṣîn:aṣîl Hl (28a) şi'r ü: semt-i ül Th (29b) nîme vü: nîmede Hl (30b)-sârı:-sây-ı TB ḫuşḳ ü: ḫuşḳ-i Ü3 TB (31b) kem'eti :kiyâhîde TB kem'eti mânend-i nâf:nâfe gibi her TB (32b) kebbâda:kitâb Ü3 ḥanżal-ı:ḥanżal çü Ü3 TH (34a) Muhâcirî-:Muhâcirin Hl (b) naẓîf:laṭîf Hl (37a) bî-nihâyeñ:bî-nihâyet Ül (b) ża'accurda:tefeccürde Ü3 (38) Hl de yok ferdâ-yı:ferdâyı Ül Ü2 Ü3 TH TB Hl kiẓbi de:kendü de Ü3 TH TB H Hl güzîde Ül tesvîf:teşvîf Ül Ü2 TH Hl (41a) 'arża-i:'arṣa-i Ü3 H Hl H2 (b) telîd ü ṭarîf:bilindi ẓarîf Ü3 telîd ü:pelîd ü Hl (43a) bir:her TB (b) tecdîf:taḥvîf Hl (44a) der: zer Ü3 (45b) mu'âvaża-ı:muṣâvaża-ı Ül Ü3 TH TB H Hl H2 (46) TB de yok (b) 'acîf :'anîf H (47a) mücâzefe :mücâlife Hl perdâzi-i:pür-perdâzi Ü3 (b) bâd:edâ Ü3 (49b) şayrefî:şarrafı Ü3 (51b) hengâm-ı:hengâmı H (52a) 'azîz ü:'azîz-i Hl şerîfinüñ:şerîfüñi H2

X. Ül/19b Ü2/34 Ü3- TH/17b TB/- H/-:Hl/-48a H2/-

Berây-ı Es-Seyyid Feyżu'llah el-müfti: Der-sitâyiş-i Ḥażret-i Şeyḫü'l-islâm Es-

Seyyid Feyżu'llah Efendi Ü2 Berây-ı Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi el-müfti TH Der-sitâyiş-i Feyżu'llah Efendi H (7a) şahbânufi:şahbâyı Ül HL şahbâdan Ü2 (8a) Keşveri:Keşver-i Ü2 (b) dil-ârâ:dil-âver Hl (11b) N'eyleyüm:N'eyleyin Ül Ferîdûn ü:Ferîdûnı Ül TH (13a) iksîr-i:iksîrî-i Ül iksîri Hl (14a) ibrîz-i:âb-rîz-i Hl (16a) ṭabi'îdür:ṭubḳıdur Ül Hl (17a) lâ-mekân-ı:lâ-mekânı Ü2 (19a) ḳadr ü:ḳadr-ı -Ül (21b) fâżıl ü:fâżıl-ı TH Hl (24a) fıṭret ü:fıṭret-i Ü2 (26a) muḫtefî:münzevî Hl (b) reng ü:reng-i TH Hl (28a) lâ-reyb-i:lâ-reyb ü Ü2 TH (b) Ḫâme-i naẓmıdur : Ḫâmesi naẓm-âver Hl (32a) firâz-ı bî-sütûn:mezâyâ-yı sütûn Ül mezâyâ-yı şu'ûn Hl (33b) devvârında:devrânında Ü2 Hl (34a) Ḫudâvendâ: Ḫudavend H2 (36a) nuṭḳ:nuṭḳum Ü2 nuṭḳı Hl-endâzî-i :-endâz-ı Ü2 Hl (b) dâverî:pâk-dâverî Hl (40a) bulur:bulup Ü2 TH Hl olan:olur Hl (41b) dîv:ins Hl (42b) Geldi:Geçdi Hl (44a) ider:olur Ül Hl (49a) pâkîze vü:pâkîze-i Hl ṣıdḳ-ı:ṣıdḳ ü Hl (b) mahẓarı:maṣdarı Ü2 Hl (52b) ferr ü:ferr-i Ül

XI. Ül/21b Ü2/50 Ü3/40a TH/19a TB/23 H/23b Hl/25b H2/19a

Ḳaṣîde Berây-Ḥasan Paşa el-vezîr:Der-vaṣf-ı vezîr-i a'zam Damad Ḥasan Paşa vü Şeyḫü'l-islâm Seyyid A'lî Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i vezir-i a'zam Ḥasan Paşa ma'a Şeyḫü'l-islâm Es-Seyyid 'Alî Efendi Ü3 TB H Ḳaṣîde berây-ı Ḥasan Paşa el-vezîr ma'a Şeyḫü'l-islâm Es-Seyyid A'lî Efendi TH Der-sitâyiş-i vezîr-i a'zam Damad Hasan Paşa ma'a Şeyhü'l-islam Seyyid 'Alî Efendi raḥmetu'llahi 'aleyh Hl Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm ü dâmâd-ı mükerrem ṣadr-ı a'ẓam Ḥasan Paşa H2 (1b) ider:idi Ü3 (3) H de yok (a) Bitürdi:Yetürdi H2 (4a) 'urûḳ 'arûs-ı Hl (b) Şitâ ḳapusına mîḫ oldı eyledi tesmîr Hl (5) Hl de yok (a) Der-i bahârda:Bahâr pâyına H2 (6a) gör ki:gördi Ül Tb Ü3 H Hl (b) ḫulde:ḫuld-ı Ü3 Tb (7a) sîm-i mudḫerîn:sîm ile zerini TB (9a) güli:gül Hl (b) Ya'ḳub-ı:Ya'ḳub çü TB (10b) şâd-âb-ı:sâr-âb-ı Hl (12b) ferş-i sebz-:ferş-i reng Hl (13b) tebḫîr:teshîr Ü3 (18a) ḫilye-i:ṭâli'a-ı Hl (b) ṣadr-ı:ṣadr ü TB (20a) ṭaşt-i:ṣaşt-ı Ül TH (21a) hilâl-i sipihr-i:sipihr-i hilâl-i H (22a) Ḫubûb-ı:Cevâb-ı Ü3 (b) ider:eyler Hl (25b) Rüstemi:Rüstem-i Ü3 (26a) şaştı:şesti Ü2 pekçe:pek Ü3 çekmek ile:çektükçe H (b) nîme-i:nîmçe-i TB (27a) ṭıynetini:ṭıyneti Ü3 (28a) ol:o TB viremez:göremez Ü3 (b) incu:ancaḳ TH H Hl H2 (29a) şemme-i:şîme-i Ül (b) ḫâk-i kende:kende ḫâk-i Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 (33a) vâlâya:a'lâya Ü2 Ü3 TB H H2 (34a) civâr-ı:civârı Hl (b) hemşîre:hemşîr H (35a) 'aṣrına:'ahdine Ül TH Hl (36b) ṣadâ-yı:ṣadây ki TB mehîbi:nehîbi Ül TB H Hl H2 (37a) Ki:Gehî Hl na'rası:naġmesi TB H (39a) meyḫâre:mey-ḫâr H (41a) buḫûra:billûra Hl (42b) dimâġa:meşâma TH H2 (43a) iş'âl:işġâl Hl (b) a'mâl-i:a'mâl ü Hl (44a) Miyâna:Miyân Ü3 'aḳlından:'iffetden TB ġafletten H (46a) ḫudûṣ:ḫulûṣ Ül Ü2 Ü3 TH TB Hl 5b) Şu:Bu TB vâj-:bâz-TB (47a) Şu:Bu Ü2 H2 ṣûrete:ṣuya Ül Ü2 TH H HL H2 ḳomadı:ḳoymadılar Ül Ü2 TH TB H Hl H2 (48a) ḫâr-:ḫâr ü Ü3 TB -zâr-i:zâr ü Ü3 '49b) Edeble:Edebde Ül TB H Hl H2 (50b) ideyüm:idelüm Ül TH TB H Hl H2 (52b) -dâdedür:-bestedür Ü2 ṣaġîr ü kebîr:kebîr ü ṣaġîr Ül (54a) kevkebe:kevkeb Hl kim heb:heb ol Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 (b) tekrîr:tekdîr H Hl H2 (55a) Ṣaḥâbe-:ṣaḥâb- Hl H2 kim:gîr Ü3 (b) himmetinüñ:himmeti Hl (56a) Ḳatâde-:Fütâde- H Hl (60b) meclis-i:meclise Ü3 (61a) fırîb ü:fırîb-i Hl H2 de yok (a) bülbüli: bülbüli H (65b) tîre-i:tîre Ü3 (66a) maḳâl-i:maḳâla Ü3 fevâ'id-:ferâ'id- Ü2 TH H H2 firâz Ü3 ḳarâr TB (b) müdde'âya : müdde'âyı Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H Hl H2 dav-ı:ṣanur Ü3 (68a) maḥbereye: maḥberene Ü3 (69b) 'Ullüvvi:'Ulüvv-i Ü3 TB H (71a) fecr

i:'acz-i Hl nihân: hemân H (72a) hele:idük Ül Ü2 TH derd-i:düzd-i Ü3 TB (b) sürmeyle: sürmekle Ü2 Ü3 TB H sürme ile Hl (78a) rıkkı: terakki Hl (83b) melâ'ikeden:melâ'ikede H (84b) dilenci münâcâtı:tażarrû'-ı cerrâr Ü3 TB H (85b) -mâh-ı: mâda Ü3 bâridi:-TB (86b) ḥafîẓ ü: ḥafîẓ-i TH naṣîr:baṣîr TH (87b) ide haşre dek:haşre dek ide TB (88a) -mend ü:-mend-i H Hl (b) ḫ'âr : ḫôr Ü3TB H Hl

XII. Ül/24a Ü2/40 Ü3/56 TH/21b TB/20a H/27b Hl/27b H2/40a

Şeyḫü'l-islâm-zâde Merḥûm Feyżu'llah Efendi Mekkeden Geldükde Teşekkür: Der-vaşf-ı merḥûm Feyżu'llah Efendi-zâde Muṣṭafa Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i maḥdûm-ı Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi Ḳâḍı-ı Mekke-i Mükerreme Ü3 Şeyḫü'l-islâm-zâde Seyyid Muṣṭafa Efendi Mekkeden geldükde teşekkür TH Der-sitâyiş-i Ḳâḍı-ı Mekke maḥdûm-ı Şeyḫü'l-islâm merḥûm Feyżu'llah Efendi Ḳâḍı-ı Mekke H Der-sitâyiş-i Feyżu'llah Efendi-zâde 'avdet-i Mekke-i Mükerreme şerrefu'llahu Hl Der-sitâyiş-i Seyyid İbrâhîm Efendi H2 (1b) Neş'e-i:Nevşe-i TB dârû-yı:dârânuñ Hl (4a) Gidiyor:Gide H (6b) Keyf:Şevḳ Ü2 H2 (12a) -bâd:-pâ Ü3 (13b) revân:-H (17b) TB de yok (a) idük:idi Ü3 TH (b) neşâṭ:nuḳaṭ H (19a) ḳuvve-i:ḳuvvet-i Tb Hl ḳuvvet ü Hl H2 cem'iyyet ü:cem'iyyet-i Ü1 Ü3 Tb H (20b) saḫt- : saḫt ü Ül Hl zâr ü Tb H (21a) bendeleri: bendelerin Tb (22a) niṣâr:niyâz Ü2 (24a) ṣava:ṣavura Ü2 Ü3 (25b) Yoḳlasam:Yoḳladun Ü2 yoḳlasa Hl (26) H2 de yok (a) Yâd-ı:Fikr-i Ül TH (27a) la'lünde:la'lüñden Hl (28a) ma'îşet:ma'iyyet Ü3 (b) Żabṭına:Luṭfına H (29b) endîşeye: endîşeme Ü2 endîşe Hl

XIII. Ül/25b Ü2/28 Ü3/51a TH/22b TB/22b H/22a Hl/22b H2/34b

Berây-ı Paşmaḳçı-zâde Es-Seyyid 'Ali Efendi : Der-sitâyiş-i Ḥażret-i Şeyḫü'l-islâm Es Seyyid 'Ali Efendi Ü2 Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Seyyid 'Alî Efendi Ü3 H H1 H2 Ḳaṣîde-i Cemre berây-ı müfti Paşmaḳçızâde Es-Seyyid 'Alî Efendi TH Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Başmaḳçızâde Es-Seyyid 'Alî Efendi TB (2a) Nîl-i:Nîli TB (3a) pâre-i:dâ'ire-i (5a) tâb-ver:tâb-âver Ü3 (b) berfe de cemre: cemre de berfe TH berfe ki TB (6a) şu:bu TB ile:bu H2 (7a) güle:gül Ü3 (10b) ġavṣ-i:ḳuṭb-ı Ü2 ḳuṭb-ı 'âlem H2 (13a) taḥḳîḳ-i:tedḳîḳ-i Ü2 H2 (14a) taḥḳîḳ-i:tedḳîḳ-i Ül TB Hl dersde: dersinde Ü3 ders ile Hl (15b) Nüh:Her Ül TH (17a) -güzâr-ı:-kâr-ı Ü3 -keş: âsümân:rûzigâr Hl (18) H2 de yok (a) sünger:sürme Ül (20a) imdâd virmese: bir gün ṣuvarmasa H2 (?1a) bir gün ṣuvarmasa:imdâd virmese H2 5b) Bâġ ü: Bâġ-ı Tb Hl (22a) râḥat:raḥmet Ül TB Hl H2 (23a) Takrîriri:Taḳrîr-i Ül TH (24b) sicn-i:Sücen-i Ü3 (25b) ṭarîde-i:ṭarabdih-i H2 (26a) ba'ûze-i:ba'ûz-ı TB (b) nûşîne-:dûşîne TH (29b) mahzar-ı:maṣdar-ı Ü3 TH TB maṣdar ü Hl (30a) şemme-i:şîme-i Ü3 Hl (b) nâb:bâb Ü3 (31a) ġonca-:nefḥa-Ü2 Ü3 TH TB H2 (33a) Taḳlîdi:Taḳlîd-i Ü3 (b) ḳażiyye-i:befte-i Hl (34b) alaya:alayda Ül TB Hl H2 (36a) şemmesin: şimesin Ül TB Hl (38a) dil:ile TB (b) ümîde:ümmid-i Ü3 Hl (40a) muḫliṣünde:kemetürüñde Ü2 Hl H2 (41a) luṭf ü:luṭf-ı TB (42a) 'inâyete:'inâyet Ü3 (44b) cânibeynde:cânibeyndeki TB (45) TB de yok (a) ṣafâ-yı:ṣıḥâf-ı Ül Hl H2 (47b) iḥsân ile:iḥsânda Hl (48) Ü2 de yok (a) -zâr ü:-zâr-ı Hl ḫarâbda:ḫarâbdan Ü3 TB H Hl H2 (b) 'Aźl-i:'Adl-i Ül bî-ḥesâb: bir ḥesâb TB H H2 (49a) Tebrîk 'âdeti daḫi:Nâsık teberru'âtı da Ü2 Ü3 TB H H2 (b) ẕehâb ü iyâb:iyâb ü ẕehâb Ül TB Hl (53a) ṣûrete:ṣûretde Ü3 Hl (55b) vaḳt-i:faṣl-ı Ü2 H2 pür-ṣafâda:ṣafâda Hl

XIV. Ül/27a Ü2/- Ü3/- TB/- H/- Hl/50b H2/45a

Berây-ı Es-Seyyidü'l-şeyḫ 'Abdü'l-Ḳâdir el-Geylânî : Der-medḥ-i Ḥażret-i Abdü'l- Ḳâdir Geylânî K.S. TH Der-sitâyiş-i Şeyḫ 'Abdü'l-Ḳâdir el-Geylânî K.S. H1 Der-tavṣîf-i mażhar-ı feyż-i sübḥâni Eş-Şeyḫ 'Abdü'l-Ḳadir el-Geylâni K.S H2 (2a) 'ışk: 'işve TH (b) şâm ü: şâm-ı Hl meh ü: meh-i Hl H2 (3a) -cevher-i: cevâhir-i H2 (b) her: bir Hl (4a) ḳabz:feyż Hl (b) recâ-yı: recâyı H2 cenâd-ı: iḫyâ vü Hl (15a) -mendüñ:-mend Hl H2 (17a) revân-ı feyżi: revânı feyż-i Hl H2

XV. Ül/27a kenār Ü2/- Ü3/- TH/9a TB/- H/- Hl/- H2/-

XVI. Ül/27b Ü2/89 Ü3/- TH/24a TB/- H/- Hl/60b H2/15a

Berây-ı Ḫalîl Paşa: Der-vaşf-ı ṣadr-ı'a'ẓām Ḫalîl Paşa Ü1 Ḳaşide berāy-ı Ḫalîl Paşa TH Der-sitâyiş-i vezîr-i muḥterem Ḫalîl Paşa H1 Der-sitâyiş-i Ḫalîl Paşa H2 (1a) Āṣâf-ı: -Hl (2b) nây-ı: nâyı TH (3b) Pervîz ü:Perviz-i Hl (4a) Pür: Ne H2 itdi: oldu Hl 'âlemi: 'âleme Hl şît-i:şît ü Hl (5b) ḳılduñ:ḳıldı H2 (6b) Ṣadâsı:Ṣadâ-yı Ü2 Hl H2 gûş-ı: ḳûsı Ü2 ḳûs-ı Hl H2 (7b) evc-i: 'arş-ı Hl (12) H2 de yok (a) -nişân ü: nişân-ı TH Hl -pey:beg Hl rû-:rûy- Hl (b) feth ü: feth-i Hl (15) Hl de yok (17a) -efrûz ü:-efrûz-ı Ül Hl (19a) neberd-: zamân- Ül TH (20a) şâfdçr-i:şâfder ki Hl (b) -miṣâl: miṣâli Ü2 (21a) cenge:ceng-i Hl (23a) ma'rekede:ma'reke-i Hl (24b) ṭâḳa-ı:ṭâġa-i TH (27b) 'ilm ü: 'aḳl ü Ü2 edîb ü:edîb-i Ül (29a) ezelde:ezelden Hl (30a) Bû-Bekr ü: Bû-Bekr H2 (b) Ḫayâ-yı:Ḫayâ-ı Hl (31a) -penâh ü: -penâh-ı Hl (34a) açılsa da:açılsa Hl görseñüz:görürsüñüz Hl bir kez:biricik TH Hl H2 (35a) n'eyliyeyüm:n'eyliyeyin Hl H2 (b) muẓṭar:muẓaffer Hl (36b) çarḫ virdi: virdi çarḫ Hl (37a) -tabî'atdan: -tabî'inden Hl (38a) can ü:cân-ı Hl (b) ṭıraz ü:ṭırâd-ı Ü2 TH (41b) diyeyüm:diyeyin Hl H2 (42b) faźl ü:faźl-ı Hl (43b) dil-keş ü şîrîn ü şûḫ ü:dil-kev-veş ü şûḫ-ı Hl (44a) Feyâża-i:ifâża-ı H2 (b) reşâşe-i:reşaşete Hl (45a) ide:ideli Hl şile:-Hl bî-imtinân-ı: bî-imtiyâz-ı Hl (b) zûr:peyrev Hl (46a) ider:ide Hl (b) zaḫmet ü fikretle:raḥmet ü fikrinde Hl (48b) gendâ-ger:gûy-ı keder H2 (49a) ḫurûm-ı:'acîb-i Hl (50a) temeddüḥi:temdduḥ Hl (52a) ḫidîv-i :ol ḫidîv-i Hl H2

XVII. Ül/29b Ü2/85 Ü3/- TH/25b TB/- Hl/62a H2/41a

Esbiyye Berây-ı Meḥmed Paşa: Der-vaşf-ı ṣadr-ı'a'ẓām Meḥmed Paşa Ü2 Der-sitâyiş-i vezîr-i'a'ẓām-ı sâbıḳ Teber-dâr Meḥmed Paşa Hl Raḫşiyye Der vaşf-ı Meḥmed Paşa H2 (1b) -çeşm ü: -çeşm-i Th - cilve vü: cilve-i Th (2b) âşüftesi: âşüfte Hl (3b) muṭarrâ-yı:muṭarrâsı Hl (4a) Bîver Ül Hl böyle sebük-pâya:yek-pâya Hl (5a) cehende: cihetde H2(b) şiġâdı:ciġâdı şiġâdı Hl (6a) Öġdile:Öġdil Hl ḳonsa:ḳopsa Ül TH Hl H2 eyleseler: eyleyeler Hl (11a) mekânı:imkânı Hl H2 (13b) ḫışm ile: ḫaşmına Ül TH raḫşına Hl (16b) pîl-i:yel-i Ül Ü2 TH Gerşasb- : Gerşâb- Ül Şa'b-Hl (17b) Tâyî-kerem ü Ma'n-:Tâ'ir-i- Ma'n-i fenn Ül TH tâ'ir-i Ma'ni Hl H2 (21a) -dâver-i: âver-i Hl iḳbâl ü:iḳbâl -i Hl (22a) fehimân: fehimâ Hl H2 (25b) Luṭfı: Luṭf-ı Ül Ü2 Hl H2 rîş-i :nîş-i Hl (26b) ra'y-ı:râ'yı Ü2 Hl rezîn ü:rezin-i Ül Hl rezîni TH (31 b) tûġ ü:tûġ-i H1 H2 (32b) şevḳ-i:şevḳ ü H2 (35a) atar:atıyor H1 (36b) -sere: -servi (37) a ve b mısraları yer değiştirmiş Ü2 (b) nüh târem: tâk-ı dem H1 (38a) tûgini: düşmene Ü2 H1 H2 (39a) güher-i: güheri TH (b) -eşeri:-eşer-i H1 (40a) Paşa-yı:Paşa H1 -iḳbâlâ: -iḳbâl H1 (b) -küberâ-yı : küberâyı Ü2 (14a) ideyüm: ideyin H2 fikretümi: fikrümi H1 (42a) Cümlesin: Cümleten H1 evṣâfuña: inṣâfuña H2 (45a) Bâ-ḫuṣuṣ: Bâ ḫuṣuṣâ ki: - H1 H2 (48a) gerçi: ammâ H2 (b) Baḥr-i irfânı ser-â-ser: Heft deryâ-yı kemâli Ü2 Gerçi gencine-i ṭab'ı

aradı H2 (51a) da'vi-i: da'vâ-yı Ü1 da'vâ-i H1 (b) olurun: olurın H2 ta'rife: ta'rîze H1 (52a) Zirve-i: rûze H1 n'eyliyeyüm: n'eyliyeyin Ü2 H1 (53a) suḫen-: hüner-H1 mıḳḥatunı: ḥıḍmetüni (56a) ḳalemüm: ki bu gün Ü1 Ü2 TH H1 (b) ta: Ü1 Ü2 (58a) Çeşme-i: Çeşm-i H1 ölümlüsi: âzâdesi Ü1 TH (59b)-gühere:-güher H1 -âbe-i: ise H1 (61b) Şirâz-i: Şîrâzî vü H1 (62a) vire: ide Ü1 TH H1 H2 (b) -Feraḥ ü: feraḥ-ı H1 (64a) ine:iner H2 (b) -ġoncaya: -ġonca H1 reṣḥ-i reṣḥ ü H1 (65a) söz olsun mı o kim : söz mi ola bu Ü1 H1 (67b) zîr-i: Ü2 zîr ü H1 H2 -güsterî-i:-gösterîne TH perde-i:per-i H2 bâm:ġam Ü1 (68a) ejder: ejderdür H1 (69a) naẓmı: naẓm-ı Ü1 H1 -endâz ü: endâzı Ü1 endâz-ı H1 endîşesi: endîşe-i H1 (70b) bir kendüyi: ol kendini TH kendüsini H1a (71a) laf ü: laf-ı H1 (72a) ḳavâfi-i ḳavânî-i Ü1 TH H1 suḫen: suḫenüñ H1 (73b) penhâ-yı: bi-hemtâyı H1 (75a) tutuḳ-dârı: ḳafâdârı H2 (b) Şâṭırı: Şâṭır H1 feṭḥ ü: feṭḥ-i H1

XVIII. Ü1/32a Ü2/104 Ü3/- TH/27A TB/- H/- H1/52a H2/39a Berây-ı Seydî-zâde: Der-vaṣf-ı vezîr-i müşârün-ileyh Ü2 Kasîdeberây-ı Seydî-zâde TH Der-sitâyiş-i Seydî-zâe Meḥemmed Paşa H1 Der-mediḥe Seyî-zâde vezîr-i bî-hemtâ A'ni Aḥmed Paşa H2 (2b) tarafdur: (8a) -âṣâr-ı: âzâr-ı H1 (10b)Dîdesin: Dîdemi H1 (13a) nâ-be-samânumla:nâ-be-mâtemle H1 (15b) ḫ'ace-i: ḫ'ace H1 (17a) kim:ki Ü2 (18a) ta'bîr-i: ta'bîrî-i H1 (19a) isti'dâd ü: isti'dâdî-i Ü2 ḥayṣiyyet: himmet Ü2 H2 (b) şevket ü şân:şan ü şevket Ü2 TH H2 (20b) -pîrâyı:-pîrâya H1 (23a) istib'âd Ü2 H1 H2 (24b) Bir: Bu Ü2 (25a) câh ü: câh-ı H1 (27a) iḥsân: in'am Ü2 H1 H2 (29a) kevn ü: kevn-i H1 (b) bir fâżıl: berḳ-i ẕıll- Ü1 TH bir ẕıll- H1 bir vâlâ- H2 (31a) zamân: zebân H2 (32a) me'âlî: ma'arif H1 (35a) luṭf-ı: luṭf ü Ü2 (b) yeter: yine H1 (37a) n'ola: n'olur Ü1 Th H2 olur H1 (39a) Luṭf-ı: Böyle H1 (41a) -seyr-i: -sâr-ı H1 (43b) çarḫ-ı: çarḫ ü Ü2

XIX. Ü1/33b Ü2/96 Ü3/- TH/28b TB/- H/- H1/55a H2/13b Der-vaṣf-ı Seydî-zâde Aḥmed Paşa: Berây-ı Seydî-zade Ü1 Vaṣf-ı ġarrâ-i Ḳoprili-zâde Aḥmed Paşa H1 Tehniye-i 'azîmet-i ġazâ der-mediḥe-i serdâr-ı bî-hemtâ Aḥmed Paşa H2 Ḳaside berây-ı Seydî-zâde TH (3a) ġâzî-i: 'âdil-i H1 (4b) raḫş-ı: raḫşın TH (6a) itdükde: itdükçe Ü2 (7a) şeb-âzîn: şeb-i âyîn TH eyleyüp: olup Ü2 TH (8a) Görün: Derk-i Ü1 TH H1 H2 semûm-ı: şumûm-ı H1 efrûzı:efrûzını Ü2 (9a) nüh: bed Ü1 TH H2 ḥasret: ḥayret Ü2 (b) Furûġ-ı: furûğı H1 (11b) sermâye-i: pürmâye-i TH (12a) -âġeşte-i: -âğeşten-i Ü1 feṭḥin: feṭḥi H1 (b) la'lîn-: la'in TH (15a) ol: -H1 feḥm ü: feḥm-i H1 (16a) 'aḳl ü: 'aḳl-ı H 'âlem-i: 'âlem H2 (17a) -ifgârı: -figârı Ü2 H1 H2 (19b) ter-:ser- Ü1 TH H1 H2 (20b) endîşemi: endîşeyi Ü1 H2 (22a) -perver: -verde Ü1 TH -dih H1 (23a) ḳılduġı: itdüği H1 cevr-i: cevr ü Ü2 H2 itdi: ḳıldı Ü1 TH (24a) devvâruñ: devrânuñ Ü2 H1 H2 (26a) hem:heb TH -ġayb-ı ġaybü'l- H1 H2 (b) ṭab'-ı ḥâṣ-ı: ḥâṣ-ı ṭab'-ı Ü2 TH H1 H2 (31a) Ḥayâṭ-ı: Ḥayâtı H1 (b) -hîz-i: zâr-ı Ü1 (32a) Ne: bu Ü2 H1 bikr-i: fikr-i H2 (34a) faẓl ü: faẓl-ı H1 (b) taḫt-ı: baḫt-ı H1 H2 müttekâ: ittikâ H1 (36) H1 de yok (37) Ü2 H1 de yok (38b) i'câẓ-ı:i'câzı H1 edâ: ezâ H1(41b) ḥamle-gâh-ı: ḥacle-gâh-ı Ü2 H1 muḥtefâ: iḫtifâ H2 (42b)-rişte-i: -güşte-i H1 (49a) tîğ-i: ṭab'-ı Ü1 H1 (50a) açsun: ursun: Ü1 H2 iḳbâl ü:iḳbâl-i H1 (b) kim: - H1 ser-: seg H1 (53a) dîvânı:dîvân-ı H1 gerdûnda: gerdûna Ü2 gerdûndan H1

XX. Ü1/35a Ü2/99 Ü3/- TH/30a TB/- H/- H1/56b H2/42b Der-sitâyiş-i Seydî-zâde Meḥmed Paşa: Berây-ı Seydî-zâde Ü1 TH Diger der-mediḥ-i Seydî-zâde Aḥmed

Paşa Ü2 Der-sitâyiş-i Seydî-zâde Aḥmed Paşa H2 (1a) geh: -ger H1 (b) cünbişi: cünbiş-i H1 (2a) ol: it H1 (3b) belli: belki Ü2 (6a) göstere: göster H2 vâdînüñ: 'arşanuñ Ü2 (7a) 'arża: 'arşa H2 (8b) H1 de yok (11a) hüner: zihin Ü1 (b) Vaṣf eyle: Vaṣfını H1 (13a) dâr ü gîr:gîr ü dâr Ü1 Th H1 H2 (16a) Dehrüñ: Dehr H1 (b) Gerşasb: Gerşâb TH H1 (17b) server-i: serveri Ü1 (18b) dehşet-i: vaḥşet-i H1 (19a) müẕâb: mîzâb H1 (b) rîz-i: ẕeyn-i Ü1 (21b) nic olur: nice olur Ü1 H1 H2 (22a) iḫtişâm ü:iḫtişâm-ı H1 ḥüsn-i:ḥüsn ü Ü2 H2 (b) zîb ü: zîb-i H1 (23b) zer-kâr: rûzgâr H1 H2(27b) 'atf: 'azm H1 ider-sen: iderse H1 (28a) şeh-per-i: ispir-i H1 (29a) ṭaġılurlar: ṭaġılınca H1 (b) firâr ü: firâr-ı H1 (30b) ḫ'âb-ı: ḫ'âb ü TH (31b) hüner: - H1 (32a) yine: hele H1 (b) luṭf-ı: luṭf ü TH H2 (33a) -perverânladur: perverândadır H1 Pervânla H2 (b) şân ü: nişân-ı H1 (35b) pend ü:pend-i H1 (38b) rüşd ü: rüşd-i H1 (39a) Yek pertev-i: peyker-i nev Ü2 (41b) zaḥmet-i: zaḥmet ü H1 (43a) ideyüm: ideyin H2 (44a) naẓmumuñ: naẓmuñ H1 (45b) rûḥ-ı: Rûm-ı H1 (46a) cemâl-ṭırâz-ı: ṭırâz-ı cemâl-i Ü2 (49a) -bender-i: benderüm H1 hünerem: henûz H1 (51b) var: varsa TH (53) H1 de yok (56a) 'adû-yı: 'adûyı H1 (57a) iḳbâl-i:iḳbâl ü H2 baḫt ü: baḫt-ı H1 (b) Der-zîr-i rân-ı:Devr-i revân H1

XXI. Ü1/37a Ü2/79 Ü3/- TH/32b TB/- H/- H1 58a H2/32b Ḳaside berây-ı İbrâhim Paşa: Der-sitâyiş-i ṣadr-ı'a'ẓam İbrâhim Paşa Ü2 Der-sitâyiş-i vezîr-i 'a'ẓam İbrahim Paşa H1 Der-mediḥe-i vezir-i'a'ẓâm İbrahim Paşa H2 (2b) Yürütdi: Belürdi H2 (3a) ferît-i: ferîd-i Ü1 H1 H2 mezîd-i TH (4a) teh:bir Ü2 H1 (6a) nevâ-yı: nevâyı H1 ḳavâyı H2 bî-nevâyân: be-tüvânân H1 (b) şerze-:herze-H1 ider: eyler H1 (7a) sürûr-efzâ-yı: ser-efrâzı H1 (b) rüz-ı: devr-i H1 şâd ü: şâd ü: şad-ı H1 (8a) -sâz:-şâz Ü1 (b) olan: olar H1 (11a) devlet ü: devlet-i H1 (12b) mesṭûr:süṭûrı H2 (13b) çînîsine: çeşnîsine Ü2 (15b) mûzdûri: merdûdı H1 (17b) gedâ-yı: gedayı H1 (19b) -Nümûd: nümûn H1 âṣâr-ı şer ü: inṣâd-ı ser-i H1 (21a) heb: himmet Ü2 (b) meksûrı: meşkûri H1 (23a) yirden: yirde Ü2 ref': def' Ü1 Ü2 Th H2 (24a dîn ü: dîn-i H1 (26b) tûğ ü nîze-bâzî vü:kâr-zâr ü âṣâr-ı TH H1 tûğ ü ûr ile 'arż-ı H2 (27a) kübrâya: kübrâ-yı H1 (b) Żü'l-ḳarneyni: Żü'l fiḳarneyn-i H1 (28a) -efzâyende-i: efzâ olmada Ü2-efzâ itmede kim H1 (30b)şehinşâhân-ı: şehinşâhâ-yı H1 (33a) dârü'l-bevârında: dârü'd-diyârında III (34a müsteşâr-ı: müsteşârâ H1 (35b) ṭab'ı: ṭab'uñ h1 (35b) dûr ü: dûrı H1 H2 (37b) baḫt-ı Dijemdür: saḫt-ı veremdür Ü2 laḫt-ı veremdür H1 (38a) gerd-i derd-i H1 (b) faḳr: -H1 (40b) -şân-ı: şâna Ü2 meşṭûri: manẓûri Ü2 menşûrı H1 (42a) teşvîḳ: nev-feyz Ü2 refîḳ H1 (b) bir: her Ü2 TH (43a) zât-ı: de'b H1ḥulḳı: ḥil'at Ü1 (b) Feżâ-yı: Ḳażâ-yı H1 kişver-i: kişveri H1

XXII Ü1 38b Ü2/102 Ü3/- TH/34b TB/- H/- H159b H2/13a Berây-ı Aḥmed Paşa: Der-vaṣf-ı Seydî-zade Aḥmed Paşa Ü2 Ḳaṣîde berây-ı Aḥmed Paşa TH Der-sitâyiş-i vezir-i'a'ẓâm Sâbıḳ Aḥmed Paşa H1 Tehniye-i ġazâ der-temeddüḥ-i Aḥmed Paşa H2 (1b) dehân: be-dehân H1 (2a) zihî: ḫoşâ H1 (4a) iclâl-i:iclâl ü TH (b) -zede: zede-i H1 (9b) âlâyı: ednâyı (10b) a'lâ: a'lâlı Ü2 H1 H2 (12a) -efrâz-ı: efzâ-ı H2 (13a) ġazâ: ġarrâ H1 (16b) cesbân: ḥasen H1 (17a)-verzîde: -verînde Ü1 -verzinde Ü2 dürride H1 (18a) itdi: oldı Ü2 (b) Rüft ü:Rüft-i Ü1 TH H1 (20a) ins ü melek: nuṭḳ-ı ḳalemüñ H1 intaḳ ü melek H2 (b) anduracak: alduracak H1 (21a) şalâbetle at üstinde: at üstinde şalâbetle Ü2 (22a) baġel: nuḳl H1 mühenned: mühendis H1 (b) kef-i: ṣaf-ı H2 (23b) ḳatub: ḳutûben H1 (27b) ola: olam H1 e(28b) Gösterürdüm felege cilve-i bî-peyvâyı

Ü1 H1 H2 de yok (31a) Şimdiden: Şimden H1 (32a) -ḫiz ü: ḫîz-i Ü1 Ü2 TH H2 (33a) Ṭ: b-i: Ṭaleb-i H1 (34a) göstereyüm: göstereyin Ü2 H2 (b) suḫen ü:suḫen-i H1 (35a) başlayalı: başlıyayum Ü2 ma'ani:ma'ârif Ü2 H1 (36a) ideyüm: ideyin H1 H2 (b) şi'ri: şi'r H1 inşâyı: eşyâyı H1

XXIII. Ü1/40a 2/77 Ü3/- TH/35b TB/- H/- H1/53b H2/18a Berây-ı Muṣṭafâ Paşa TH Der-vaṣf-i ṣadr-ı a'ẓām Muṣṭafâ Paşa Ü2 Ḳaṣîde Berâyı Muṣṭafâ Paşa TH Der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓām Sâbıḳ Muṣṭafâ Paşa H2 Der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓām ü serdâr-ı Ekrem Muṣṭafa paşa H2 (2a) gül-ḫîz-i naṣr: gül-ḫān-ı muṣîr H1 (3b) ḳadd-i: ḳaṣr-ı Ü1 (5b) Müşennef: Meşaḳḳat H1 ḳudsiyân: H1 (6a) ṣebt-i: dest-i H1 H2 (7a) deşt-i:dest-i H1 oldı: olur H2 (10a) efrâz-ı: efrûz-ı H2 (11a) -gîr:-kîn H1 (12a) a'ẓam ü: a'ẓm-ı Ü1 H1 (14a) münḳâd-ı: münḳâdı Ü1 Ü2 (15) H2 de yok (16) Ü2 H2 de yok (a) sûgvârân-ı: sûgvârâna H ġam-ı:ġama H1 (b) serv-i dil-ârâdur: server-i dilâdur TH Ü2 H2 de yok (a) dest-:deşt H1 (18) Ü2 H2 de yoktur (a) şoluyup: şu diyüp TH H1 (20) Ü2 H2 de yoktur (a)a'dâyı:a'dâya H1 dîne:dîde H1 (b) -bârı:bâr-ı H1 (23a) şemşîri:şemşîr H1 Çâşârı:Çârsârı H2 (24a) girsün: görsün H1 (25a) -kübı ısını:-kübrâyı H1 it:itdi H1 (26a) türk ü tâzîden: türk-tâzîden H2 (28a) -gîrî ki: -gîrünle H1 (29a) dîn ü: dîn-i Ü1 H2 (30a) merdî: merd H1 (31a) itdiler: oldılar H1 (34a) ursa: üzre H1 (35b) ferd ü: ferd-î H1 (37a) himmet: himmetinde H1 'ilm ü: 'ilm-i H1 (b) ṣıfat-ı: ṣafâ-yı H1 (41a) ḫarûn: füzûn H1 (b) -tâdur: -pâdur Ü2 (43b) leyle-i: leylî-i H1 (44b) -ḥamd-i: -feṯḥ-i Ü2 H1 H2 manṣûb-ı: manṣûb ü TH H1

XXIV. Yalnız Ü1/41b Ü2/206 TH/37a da var

XXV. Yalnız Ü1/42a TH/37b de var.

XXVI. Yalnız Ü1/42a TH/37b de var.

XXVII. Yalnız Ü1/42a TH/37b de var.

XXVIII. Yalnız Ü1/42b TH/38a da var

XXIX. Yalnız Ü1/42b TH/38a da var

XXX. Ü1/43a Ü2//75 TH/33b Berây-ı Ṣadâret-i Ḳalaylı Aḥmed Paşa Vezîr-i A'ẓam: Berây-ı ṣadâret-i Ḳalaylı Aḥmed Paşa TH Der-ṣitâyiş-i sdr-ı a'ẓam Ḳalaylı Aḥmed Paşa Ü2 (5a) lâyıḳı: lâyıḳ Ü1 kürsî-i: kürsî Ü1 (11b) meḥâbetle: mehâretle TH (12a) teşrîfi: teşrîf-i Ü1 (19a) Kürsî-i: Kürsî Ü1 (29a) -nigâr: figâr Ü1 (b) kem: tâm TH (30a) -dil ü: -dil-i Ü1 34 TH de yoktur.

XXXI. Ü1/44a Ü2/107 Ü359b TH/31b TB/- H/- H136b H2/25b Ḳaṣîde Berây-ı Seydî-zâde Aḥmed Paşa: Faḫriyye-i ṣâ'iriyye der-ẕımn-ı medḥ-i vezîr-imûmâ-ileyh Ü2 Der-sitâyiş-i maḥdûm-ı Ḥażret-i Şeyḫü'l islâm Seyyid 'Ali Efendi Ü3 Der-sitâyiş-i Seydî zâde Aḥmed Paşa H1 Der-midḥat-ı Seydî-zâde H2 (2a) debistân-ı ḫayâlüm ki: ḫayâlüm ki debistânumda Ü2 (3b) Ṣûret-i: Ṣûre-i Ü3 H1 (4a) endîşeye: endîşede H2 (5a) 'ışḳ-ı: 'ışḳ-ı H2 dile: dil-i H1 dili H2

(8b) 'âḳil: 'âḳili Ü3 (10a) suḫen: şeref Ü1 Ü3 TH H1 H2 (b) takdîrümdür: takrîrümdür Ü1 Ü2 H2 (11) Ü3 te yoktur (12b) Feṯḥ iden memleket-i ma'rifeti Ḳâf-be-Ḳâf H1 teshîrümdür: tasṭîrimdür Ü2 Ü3 H2 (15b) vâḥime: vaḥṣî-i H1 (16a) naġamâtum: naġamum H1 naġâtum H2 ḫoros-ı:hurûş-ı H2 (b) Ḥ'âb-ı: Ḥ'âb ü Ü2 Ü3 ḳomayan: şikeni Ü2 (18a) şehd ü: şehd-i Ü2 (19b) nihrîrümdür: tahrîrümdür H1 H2 (20a) Menb'ü'1-: Menma'-ı Ü2 (22b) Ü1 de yok (23a) 0:01 Ü2 Ü3 H1 H2 (b) şûhî-i:şevkümi

Ü2 şûmî-i Ü3 H2 te' ḫîrümdür: takṣîrümdür H1 (25b) 'illete: 'illet-i TH ġâ'ile H1 tedbîrümdür: temdîrümdür Ü3 (26a) ḫired:- H1 (27a) ihmâlüm: aḫvâlüm H1 (28a) dile te'dîb: dile te'yib Ü2 (b) ta'ẕîrümdür: takdîrümdür H2 (31a) baḫtumda:baḫtumla Ü1 Ü2 TH H2 (b) keremi:kerem-i Ü3 (32)Ü1 de yok (a) dir: dîn H1 (33) Ü1 de yok (34a) tedbîr: tedbîri Ü2 Ü3 (35a) vaṣf-ı: vaṣfı Ü1 (38b) ümîdümde: ümîdinde Ü1 Ü2 Ü3 TH (39a) baḫtına: baḫta H2 (40a) ḳo Ṣâbit:ey dil Ü2 Ü3 H1 H2 (b)-kerde-i: ḫurde-i Ü2 Ü3 H2 (42a) faḫriyyeye- Ü1 faḫriyye-i Ü3 H1 ala:ile Ü1 H1 -mûceb-i ṣâḥib- Ü2 Ü3 H1 (b) feyż-i: dest-i H1 (43b) zebân-ı: zebân ü Ü2

XXXII. Ü1/46a Ü2/112 Ü3/82a TH/38a TB/- H/- H1/20a H2/31b 'idiyye: 'idiyye der-vaṣf-ı müşârün-ileyh Ârifî Aḥmed Efendi Ü2 (1a) 'id geldi: Geldi 'id Ü2 H1 H2 (7a) İskender: İskenderdür TH ol: o H2 'arif:ġazi H2 o:bu TH H2 (9a) o:kim TH ol H2 kim:ol TH (b) dilberi:ḫallâc ü Ü2 H2 (10a) ġam- Ü2 (12a) Bu:Bir H2 zamândur:zamânda Ü2 (12b) bâd:yâd H2 (13b) -nevâ: nevây Ü1 H1 (14a) Ġamzen:Ġamze Ü1 (18a) bu:bir Ü1 H1 naẕmum:naẕmun Ü1 H1 (b) hilâl-i: - H1 (20) Ü1 de yok (21b) Rüstem:Nîrem Ü2 H1 H2 (22b) isti'dâd:istimdâd Ü1 H1 (24a) -senc ü:senc-i Ü2 H1 H2 nuṭḳ-ı: nuṭḳ-ü Ü2 (28a) endîşesi: endîşe-i TH H1 H2 -güşâyî-i:güşâyîyi Ü1 (b) ḳader: şun' Ü1 H1 ḳıdem Ü2 H2 (30a) Mesîḥa-yı:Mesiḥâyı A1 TH (32b) Feyżi:Feyż-i Ü1 TH (33a) Ḫâme mi: Ḫâmesi Ü2 (b) pûlâd:fûlâd Ü1 TH (34b) 'adu:'adù-yı Ü1 H1 cân-: -Ü1 H1 (35a) ma'ârifde:ma'ânîde Ü1 (36a) Ṣâbitâ: Ey gönül Ü2 H1 H2 (38a) efzûn:efzûn ü H1 (39a) tâ ki:gâh Ü1 'id :'id-i Ü1 Ü2 TH H1

XXXIII. Ü1/47a Ü2/64 Ü3/60b TH/39a TB/- H/- H1/18b H2/29b 'idiyye Berâyı Meḥmed Paşa Ṣadr-ı A'ẓam: 'idiye der-vaṣf-ı ṣadr-ı a'ẓm Meḥmed Paşa Ü2 'idiyye der-sitâyiş-i Ḳapudan Meḥmed Paşa Ü3 'idiyye berây-ı Muṣṭafâ Paşa TH Ḳaṣîde-i 'iddiyye der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓam Meḥmed Paşa H1 'idiyye der-sitâyiş-i Meḥmet Paşa H2 (1a) ṣurre-i:ġurre-i H1 (b) ġurre:ġurreyi Ü3 (2a) mühürlendi:mühürletdi Ü3 (3a) 'aḳide zer-i sürḫ: 'aḳîde-i sürḫ-i zer H1 (6a) ṣıbyâna: ṣıbyânadur Ü2 Ü3 H1 H2 sükkerî:sükker-i Ü2 Ü3 (b) 'aḳîde-i: 'aḳîdede H2 ezvâḳ ü: ezvâḳ-ı H2 (8a) ṣavvâmı:ṣavmı H1 (12a) rûzeyle:rûze Ü3 ṣavma'ada: ṣavma'adan H2 (13b) rindâna:rindân H2 (14) Ü1 de yok (a) Boşandı:Bozuldı H1 (15b) 'idde:'id-i Ü1 (16a) ḫorôs:ḫurûş TB H2 deper şimdi: depremedi Ü3 ider şimdi H2 (19b) Behişt-i:Behişti Ü1 ġılmân-ı:ġılmân ü TH H1 H2 ḥûr:ḥûrı Ü2 Ü3 TH H1 H2 (20a) nevrûzda:nevrûzdan H2 (21a) Virince: Düzince H1 zînet-i: -H1 (b) ṣarmışdı: ṣarılmışdı H2 (26a) Beyâż̇lar: Beyâż̇ H1 (28a) Keşîde:Keşâde-i Ü3 sepîde H2 (b) bî-imtinân-ı: bî-imtinâna H2 (31a) dü-: -H2 cûd ü: cûd-ı H2 (b) ferîd ü ferîd-i H2 (34b) olur: İder H2 (35a) neṣâṭ-ı: neṣâṭ ü H2 (36a) ṣaltanatun: saltanata H1 (38b) çeşm-i: cism-i Ü1 (39a)ṣubḥ-ı: ṣubḥı Ü2 seḥer:degül Ü3 mihri H1 'umûm-ı mihri subḥ-ı nûrda H2 (b) tecdîd: teḥdîd Ü2 (40b) sipihre: Sipihr H2 (41a) ṣabâḥ ü: ṣabâḥ-ı Ü1 ḫorâsânî-i: ḫorâsân Ü3 (b) Esâs-ı: Esâsı Ü1 celâlinde:celâline Ü3 teşyîd: teşdîd H1 H2 (44a) revzenine: revzene-i H1 (46b) emvâcını:emvâcı H2 ḥadîd: cedîd TH H1 (48a) sirişte: Sirişti H2 destûr-ı:ṣadr-ı Ü1 ekrem:kerem Ü1 (b) ẕât-ı:ẕâtı 3 (51a) -baḫş ü: -baḫş-i H2 laṭîf ü:laṭîf-i H1 mümessek:ü: mümessek-i H2 (54b) Degüldi ref'i geçen rüzîgâra emr-i ba'id Ü1 H1 (55b) Degüldi: Degüldür H2 (56b) taş mı:taş Ü3 şâ'irün:şa'ire Ü3 (58a) beredür: yeredür Ü3 ġazel: ġazâl Ü3 H2 (b) olursa:olur Ü3 559b) Zamânıdur: Zamâncye H1 (60b) taẕarru'ı:taẕarru'ı vü Ü2 (62a) devr

ide:devr ile TH H2 devr-i H1 her yıl:rebî'i H1

XXXIV. Ü1/49a Ü2/109 Ü3/83a TH/40b TB/- H/- H1/21a H2/25b Berây-ı Re'îs Aḥmed Efendi: Der-sitâyiş-i Re'isü'l-Ḳüttâb 'Ärifî Aḥmed Efendi Ü2 Ḳaṣîde der-sitâyiş-i Re'îsü'l-Küttâb Aḥmed Efendi H1 Der-medḥ-i Re'isü'l-Küttâb Cenâb-ı Aḥmed Efendi H2 (2b) nâm: nâme Ü1 H1 (3a) pâdişeh-i:pâdişâh-ı Ü1 (b) rengin-de:zeylinde H2 (4b) nevrûz-ı nevrûza H2 (8a) 'Aceb güzellügin söyledi gülsitânuñ H2 (b) Ḳadeḥ be-kef gül-i ra'nâ-yı gülsitân geldi Ü2 (9b) gülşen ü:gülşen-i H2 (11b) Devâ-yı: Penâh-ı Ü2 H1 H2 (12b) -firâz-ı: efrâz-ı H1 (18b) şerefe:şeref Ü1 (20a) müj-de:mürde H2 kîsegân-ı: kîse-dâr-ı H1 (b) Nüḳûd-ı: Nüḳûd ü H1 (23b) Zımâd-ı: Żamîr-i Ü1 Ü2 Ü3 H1 -ḫâtırân: 'âcizân H1 (24a) müşkili: müşkil H2 (25a) ma'âni-de:ma'ânînüñ Ü2 TH H1 H2 aç çün:açacaḳ Ü2 TH H2 (26b) bahârân:bahâr H2 (27b) Vücûdun: Vücûd-ı Ü1 bir:nev Ü1 TH (29b) Ümîd: Ümîdi H1 (31b) medḥinde:mıd-ḥatda Ü2 TH H1 H2 (32a) banâ: daḫi Ü2 H1 H2 (b) tüḡ ü:hem-tüḡ ü Ü1 Ü2 H2 her tüḡ ü H1 hem-sinân: her sinân H1 (33) Ü1 de yok (34a) -ṭırâz kim ḥâlâ: -ṭırâz-ı nâdire-senc H1 (b) 'Aṭâ-yı maḥż-ı Ḫudâvend-i enîs ü cân geldi H1 (39a) ḳaldum: ḳaldı Ü1 (40a) N'idem ki: Neyim ki Ü1 maḳṣûd: maḳṣûd da Ü2 TH (41a) -kâseden:-kâsede H2 (b) pür-:bir Ü1 TH H1 (43b) şem'-i:tüḡ-i Ü1 Ü2 TH H1 (47a) bisâṭ-ı:ṭırâz-ı Ü1 TH Hl hal:ṭayy Ü2 TH H1 (48a) niyyet ü:niyyet-i H2 (b) açalum:uralum Ü2 H2 (49a) söyle-ne:söylense Ü1

XXXV. Ü1/51a Ü2/24 Ü3/48b TH/42a TB/18a H1/32b H2/22a

Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Feyżu'lah Efendi:Berây-ı Seyyid Feyżu'l-lah Efen-di Ü1 TH Diger der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm el-mezbûr Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi Ül Diger Der-sitâyiş-i Şeyḫü'l-islâm Es-Seyyid Feyżu'llah Efendi H (la) -bahârı:-bahâr-ı TB (b) heb:cümle Ül TH (2b) teber-dârlarda:teber- dârlara Ü3 (3a) bülbüli:bülbül-i Ü2 bülbüle TB (b) atmaḡa:aḳmaḡa TB (6a) żucretde:żucretden Ü1 H1 (7a) bâḡdan: bâḡda H2 (12b) çemen:çîn- Ü3 (14b) cîm:mîm H2 (15a) ḡonca-i: ḡoncayı H (18a) reşş-i: - Ü1 reşḥ-i H -veş H1 (19b) Ḳaşîdemün:Ḳaşîde eyleye H (20b) 'abir-:'anber- Ü3 (21b) ta'ẓîm:-tekrîm Ü2 (22a) ḥilm:ḥikem Ü1 TB H H1 H2 (b) ḳavîm-ḳadîm H2 (23a) 'Arîḳ ü: 'Arîḳ-i TB H1 (b) Naẓîr-i: Naẓarda H (24a) mü'eddeb ü:mü'eddeb-i Ü1 3 TH TB H H2

(28a) kemâlin: kemâl ü Ü2 Ü3 TB H H2 (b) Ebû-: Ebî- Ü3 H H1 H2 ta'ẓîm: tef-ḫîm Ü1 TB H H1 H2 (29a) gelselerdi: gül-şekerdi Ü3 H2 (30a) ma'aniye: mekârime H2 (31a) -baḫşâsı:-baḫşâyı Ü3 TB (34a) Nesâyic-i: Tenende-i Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) Miṣâli: Miṣâl H (35a) rîşe:şîşe Ü3 (b) iḳbâline: iclâline Ü2 Ü3 TB H2 (36b) -dâr ü:dârı Ü1 H H1 (37b) beyt ü: beyt-i H1 (38b) ḫuldda:ḫulda da H2 (39a) Medâris-i:Medâr-ı Ü3 (b) mebḥası: miḥneti Ü1 H midḥatı H1 minḥeti TH TB (40b) eżdâda:eżdâd-ı Ü3 (42b) eyleye:eyledi TH TB H H1 H2 (43a) berre:yire Ü3 bi're TB (44b) dürc-i:düzd-i Ü3 (45a) -seciyye:ṣubḥa Ü3 cenâbâ:cihâna Ü3 (47a) himmet ü: himmet-i H (b) ḫay-yiz-i:ḫayr ile Ü1 TH H1 tetmîm:ta'mîm H (48) TB de yok (a) ḫüsni:ḫüsn-i H (49b) Seḥâb-ı feyż-veş: Şeâb-veş feyż-i H itse ger:itseler Ü1 Ü2 (50b) dehre:dehr Ü3 'amîm:'aẓîm Ü3 TB (51b) süst ü:süt-i Ü2 saḳîm:muḳîm H2 (52a) ḥikmeti: ḥikmet-i Ü3 (54a) -ber-i: bîze H (55a) mürüvvetde: mürüvvetle Ü3 (56)-aḥvâli:-hâlâtı Ü2 Ü3 TB H H2 (57b) ḡâ'ileyi: ḡâ'ilesi Ü2 ḡâ'ile-i TB H (58a) ḳovar ise: ḳov eylese Ü1 H H1 H2

(59) TB de yok (a)ḫâmemden:naẓmumda H1 (60b) ḥüsne: nâza Ü2 Ü3 TB H H1 H2 itdi: ḳordı Ü3 (61a) ġamzesinün ezberinde ḫâniyye:ġamzesi ḫâniyyeden cevâb virür Ü1 Ü2 H H1 H2 (63a) 'uşşâḳı: 'uşşâḳ-ı Ü3 H H1 (65b) olmasa: olmaya Ü3 (66a) cur'an:cur'a TB (b) 'Adû-yı: 'Adûyı Ü2 Ü3 (67a) def'a:demde H1 (68a) Ṣâbit var: Ṣ-âbitdür Ü2 (69a) leff ü: żülf ü H (70a) olıyor: olınur Ü1 (b) yedinde: elinde TB (72b) ḫûn ile:ḫûn-ı Ü3 TH H1 H2 rîm:remîm Ü3 TH le'îm H1 H2 (74a) olup:ola TB (b) nesr-i rûzigâr-ı:rûzigâr-ı nesr-i H (75a) ṣun'i: cürmi Ü3 TB (b) Veliy-i ni'mete: veliyyü'n-ni'mete Ü3 aḥvâli: bir kerre H (76a)inayet ü: 'inayet-i Ü1 H ḳaldururdı:ḳaldurdı Ü3 (77a) câhdan:câhından 3 (b) Ḫarîr-i Ṣarîr-i H H1 (79b) reşk-i dürr-i:reş-âver-i H1 (80a) mu'aẓẓamla:a'ẓamla TB (b) merkezlerinde:merkezindeler H ḥay-yi:Ḥaḳḳ-ı H (81a) Müdâm:Medâr Ü1 H (82b) sefîd:behişt Ü3 TB -rîz ü:rîz-i Ü2 Ü3 H besîm:vesim Ü1 TB H nesîm Ü3 (83b) cân-ı: cân ü H2 ṣamîm: ḳadîm H

XXXVI. Sadece Ü2/92 de var.

XXXVII. Ü1/53b Ü2/42 Ü3/55a TH/44b TB/9a H/9b H1/36b H2/37b

Berây-ı Paşmaḳçı-zâde Es-Seyyid 'Alî Efendi: Der-sitâyiş-i merḥum Es-Seyyid 'Ali Efendi Naḳîbü'l-eşrâf Ü2 Maḥdûm-ı Şeyḫü'l-islâm der-sitâyiş-i Ṣadr-ı Rûm-şu-den-i Naḳîb Feyżu'llah Efendi Ü3 Der-sitâyiş-i Ṣadr-ı Rûm Maḥdûm-ı Şeyḫül-islâm TB H Fetḥu'llah Efendinüñ Naḳîbü'l-eşrâf iken Ṣadr-ı Rûm olduġına ḳaṣîdedür H1 Der-vaṣf-ı Naḳîbü'l-eşrâf H2 (1a) Necm-i baḫtum olup: Necm olup tîre-i Ü1 TH (5a) bulup: bula TB bulur H (6) Ü3 TB H H2 de yok (b) Ḥâcıyân eyleye tâ Ḳa'be-i maḳṣûdı ṭavâf Ü2 ḥâcetiyân:ḥâcıyân H1 (7a) tevfîḳniden:tevfîḳden Ü3 (8a) ṭal'at ile şehr-i dile: oldı yine bâġ-ı dile H1 şehr-i:ehl-i Ü1 TH (b) müjdeciyân-ı : müjde-resân-ı H1 (9a) pâkîze: iḳbâl Ü2 H1 (10) Ü3 TB H H2 de yok (12a) Ḫâne-zâd-ı 'ulüvvi naḳd-i İmâm-ı Nevevî TH H1 İmâm-ı: ḳemâl-i Ü1 TB H H2 (13a) niḥrîr-i:taḥrîr-i H1 H2 (b) Ḫaṣṣâf: Vaṣṣâf TB (14b) 'aṭâf:'afâf Ü2 TB H H1 H2 (17a) ḫorşîdi: ḫôrşîd Ü3 (b) cild-i:sîm-i Ü1 TH zerdür Ü3 (18a) âṣârını ṣebt itmege: taḥrîr-i kemâlâtına H1 (19b) kenârın: bu kilk-i Ü1 Ü3 TH TB H H1 (20a) Ḫarîrî:Ḥarîr Ü3 (21b) bitirür:getirür Ü2 Ü3 TB H Ḥ1 H2 (22b) şûre-zemîn-i: rîgsitân-ı Ü1 TH TB H H2 (23b) -nâf:-bâf Ü2 (24a) Söylenüp menḳabe-i: Söylenüp menḳabet-i H (25a) magsûbesin:magsûbe H1

(28) Ü2 Ü3 TB H H2 de yok (30b) cûd u:cûd-ı Ü1 H 'adl ü H1 (31a) olsun: olmaḳ H1 (32) Ü3 TB H H2 de yok (32b) zerrâḳ-:zerrâḳa TH H1 (33a) görme:ṭutma Ü2 Ü3 TB H H2 (b) erzâḳı:erzâḳ-ı Ü3 (34a) ma'zûl:ḳadı H (b) ardınca:ardında Ü2 TB H H1 ardumda Ü3 (35) Ü3 TB H H2 de yok (a) A'ẓamî:A'ẓam-i Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (36) H1 de yok (a) vilâyet de ide: vilâyet ider Ü2 (37) Ü2 Ü3 TB H H2 de yok (37b) idrâr ü: idr-âr-ı Ü1 (38) Ü3 TB H H2 de yok (b) miṣâl-i miṣâli Ü1 (39) Ü3 TB H H2 de yok (a) cild-i: cildi Ü2 (b) kitâbuñ:kitâbı Ü2 H1 (41b) a'dâd-ı:a'dad ü Ü1 H H2 (42b) çü:çün Ü2 (43) Ü3 TB H H2 de yok (44a) Kârı:Kâr-ı Ü3 TB (45b) firâvânların:firâvânlarını TB (46a) boyumca: boyunca TB iḫsânlarun:in'amlarını TB (47b) ġaraż:ḥased H1 (48a) Rûz ü:Rûz-ı H H1 yemînümle:yemîn ile Ü3 TH H1 hüner:kemâl Ü1 TB H H1 H2 (b) isrâf:itlâf Ü1 TH TB H H2 (49b) olunṣa:idince Ü1 TB H H2 (50a) żamîr-żamîr ü Ü3 (51a) gerdûnûñ:a'ḍanuñ H1 (b) 'arża-i 'arṣa-i Ü3 H1 (52a) Ḳâṭıbeten: ḳâṭıbe-i Ü3 (54b) Tâli'i:Ṭurresi H1 sevâd:siyâh TB H (55a) taḥlîṣ:ḳurtarmaḡ H1 tekrîr:tekrâr Ü2 Ü3 TB H H1 H2 itdüm: iderüm Ü2 Ü3 H H1 H2 eylerüm TB (b) elṭâfun:elṭâfı Ü1 (56a) Beş-

dür:Yeter Ü2 H1 beşş-i:beşş ü Ü1 TH beşdür Ü3 (58a) müsâ'iddc:müsâ'idle Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) niyâza:du'âya H1 (52a) Rûz ü:Rûz-ı H H1 şeref ü şeref-i H (53a) Câh-ı:Câh ü Ü2 Ü3 TB H2 rif'at:manşıb Ü1 TH 'izzet H1 te'bît:te'yîd

XXXVIII. Ü1/55b Ü2/94 Ü3/- TH/46a TB/14a H/12b H1/35b H2/33b

Ṭuğrâ'iy: Berây-ı Bahrî Paşa:Der-medḥ-i ṭuğrâ-yı ğarrâ-yı sulṭânî müzeyyel-i be-sitâyiş-i muvaḳḳa'-ı Ḫaḳânî Bahrî Meḥmed Paşa Ü2 Dersitâyiş-i Bahrî Paşa tevkî'î Ü3 TB H Ḳaṣîde-i pâkîze-i dürr-i bî-hemtâ der-ḥaḳḳ-ı ṭuğrâ-keş-i Ḥażret-i Bahrî Paşa H1 Der-sitâyiş-i Ḥażret-i Bahri Paşa H2 (1a) sipihr:felek Ü3 TB (b) ṭuğrâ:ğarrâ H1 (4a) iḳbâle:iclâle Ü1 H1 H (8a) müşgîn-:miskîn- Ü3 (b) biz dc:siz de Ü3 (10a) ḥayâl:ḳıyâs Ü3 (12a) peyker-i:peykeri TB (b) -cfzâ:-âsâ Ü1 TB H H1 (13a) uyutdı çâr-ṭâḳ-ı: O çâr yutdı ṭâḳ-ı TH (14a) benân-ı:binâ-yı Ü2 Ü3 TB H H2 (b) ammâ:gûyâ H H2 (15b) celâdetden:celâletde Ü3 (17a) Ẕü'l-[illegible]kâr-ı: Ẕü'l-fiḳâra H1 H2 şemşirin:şemşîri H (19b) Hümâ-yı:Ḥamâm-ı Ü2 TH TB H2 Hümâm-ı Ü3 H1 temâm-ı H (b) çıḳan:çıḳar Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (21a) muḳ':metâ' Ü2 Ü3 H H1 H2 (23a) fâẕıl-ı:fâẕıl ü Ü1 H1 (24b) Kerûbî Kedû-yı Ü1 H1 (25a) 'iffet:'işmet TB (b)-pîrâ:-peydâ Ü3 (27a) eylese:eyledi Ü1 ise Ü3 (b) zîbâ:yektâ H (28a) -senc ü : -senc-i Ü1 Ü3 H şeyḫ-i Ü3 ṣâḥib-:ṣâfî- TB (b) munşıf ü: munşıf-ı Ü3 H -kâr ü:kâr-ı Ü2 H1 (29a) -perver ü:perver-i Ü1 TB H dânâ: ednâ H H2 -nevâz ü:-nevâz-ı Ü1 H (30a) 'irfân: 'irfâna TB (31b) maḥtûbe-i maḥbûbe Ü2 maḥṭû'a-ı H (33b) ṭaḳṣîr ile: taḳṣîrinden Ü2 Ü3 TH TB H H2 istı'fâ:istignâ Ü1 H H1 (37b) Perend-i:Pcrende H iclâlde:iclâlden H

XXXIX. Ü1/57a Ü2/68 Ü3/- TH/47a TB/- H/- H1/14a H2/26b

Berây-ı Meḥmed Paşa:Der-sitâyiş-i Vezîr-i a'ẓām Baltacı Meḥmed Paşa 'aleyhi raḥme Ü2 Ḳaṣîde der-sitâyiş-i şîr-i vegâ Ḥażret-i Meḥmed Paşa H1 Der-vaṣf-ı Meḥmed Paşa H2 (2a) -âmûzı:efrûz-ı Ü2 H2 (3a)muksâr-ı: ra'nâ-yı Ü2 Ü3 H2 (5b) mekrûmetün:ma'rifetün H2 (8a) Şaḥn-ı:ṣaḥn ü H2 (9b) Sâm-ı:Sâm ü Ü1 H1 (10b) in'âm:in'âm ü Ü1 H1 (11a) zühd ü: zühd-i H2 (12b) -efrâz-ı:efrûz-ü 1 H1 (13b) Rüstemi:Rüstem Ü1 (b) pederi:peder-i Ü1 (16) Ü1 dc yok (18a) -efrâz-ı:-firâz-ı H1 ḳaṣd-ı neberd itse eger:kim idecek ḳaṣd-ı neberd Ü2 H1 H2 (19a) 0:01 Ü2 H1 H2 (22b) gerdânı:devrânı Ü2 (24a) -pûye-i:şîve-i Ü2 (b) Destâna:Destân H1 H2 (28b) çevgânı:cevlânı Ü1 TH (31a) Kâfir-i:Kâfire H2 sindi:çekdi H1 (32a) fchm ü:fchm-i H1 (b) Yümn ü: Yümn-i Ü1 H1 ẓaferi:ẓafer-i Ü1 (33b) Naẓar-ı:Naẓar ü Ü2 H2 (34b) 'avn ü: 'avn-i H1 (39a) ideyüm: iderüm Ü1 H1 (41a) ṣâbâṣ:taḥsîn H2 (b) erjeng ü: erjeng-i H1 (43a) -baḫşuma: -baḫşına H2 (b) Rûm ü:Rûm-ı H2 yârânı:İrânı Ü1 (44a) -eşerüm:-eşer Ü1 H2 (45b) yazsa:yazdı Ü1 yaza H1 (48a) ṭuramaz:varamaz Ü1 (51b) muṭallâyı:muṭallâsı H2 (52a) ḥaṭarlardan:ḥaṭardan H1

XL. Ü1/58b Ü2/71 Ü3/80a TH/48b TB/- H/- H1/30b H2/16a

Berây-ı Muṣṭafâ Paşa: Der-sitâyiş-i ṣadr-ı a'ẓam Muṣṭafâ Paşa Ü2 Ḳaṣîde berây-ı Muṣṭafâ Paşa TH Der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓām merḥûm ü maġfûr Muṣṭafâ Paşa H1 (2a) zûr-:rûz- Ü1 (3b) remz ü:rezm-i Ü1 /6a) -efrûz-ı:-efrâz-ı Ü2 (6b) mülk ü:mülk-i Ü2 (8a) Rüstem-i:Rüstem ü Ü1 H1 H2 (b) Hem-âverd-i:Hemân derd-i H1 (10a) pehn-i: behmen-i H2 (12a) baḥr:siḥr Ü1 Ü2 TH - H1 -rây-ı:zâ-yı Ü2 TH (15a) şem'-i enverdür:tûğ-i enverden H1 (17a) -rûbı:rûyı H2 (19a) taḳayyüdden: ta'adîden Ü2 H1 H2 (21a) bedîdâr:bedîd Ü1 TH H1 (21a) ḳavl-i:bekavl-i Ü1 TH (b) âh ü:âh-ı Ü2 H1 H2

(22a) vaşfında:haḳḳında Ü1 TH naẓm:vaşf Ü1 TH (23a) türkeş:nergis TH (25b) bî-bâk ü:bî-bâk-i H2 (28a) tîr berḳ-peykânı:berḳ-i tîr-peykânı H1 (29a) -ḳırân-ḳırâna H1 (31a) rezm ü rezm-i Ü1 H1 H2 (32a) -perversin: bir dilsün H1 (33b) ra'nâdur:ğarrâdur Ü2 H1 H2 ḫodrâdur: cevzâdur H1 (37a) luṭf-ı cûd-ı Ü2 H1 H2 (39b) Elinden: Elinde H1 (41b) rütbe:denlü Ü2 H1 H2 (42b) kân ü:kân-ı H1 (45b) Ḫayâlüm:ḫayâl-i Ü1 Ü2 TH kâr-gâh-ı:kâr-gâhum Ü1 (46b) -nümâdur:nümâ-yı H1 (47b) -gûyâdur:-pîrâdur H1 (48a) -cûş-ı:pûş-ı H1 -ḫoş-ı H2 (49a) (51a) -dârû-yı:dârî-i H1 (53b) şûre:şûr-ı H şûr ü H2 (54a) olur mı: Olurdı H2 ṭab'-ı:kilk-i H2 (55a) dil da'vi-i faẕl:da'vâ-yı efẓâl Ü1 (57b) cân-ı:câna H2 (58b) hem: -H1 -ḫ'âb ü: ḫ'âb-ı Ü1 H1 H2 (60a) dâğ-ı dâğ ü Ü2 H2 (64b) ömr ü: 'ömr-i Ü1 H2 emr-i:emr ü H1 (65b) -senc ü:-senc-i Ü1 H1 H2 (66a) ẓâtı:carı (b) du'âmuz:recâmuz Ü1 a'lâdur: 'uẓmâdur

XLI. Ü1/61a Ü2/55 Ü3/37b TH/50b TB/15a H1/10b H2/10b

Medḥ-i Ḥüseyin Paşa berây-ı Ṣulḥ-ı Nemçe: TB de başlık yok. Ṣulḥiyye der-sitâyiş-i merḥûm vezîr-i a'ẓam 'Ammi-zâde Ḥüseyin Paşa Ü2 Der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓam Ḥüseyin Paşa Ü3 Ḳaṣîde berây-ı Ṣulḥ-ı Nemçe der-ẕımn-ı medḥ-i Ḥüseyin Paşa TH Der-sitâyiş-i vezîr-i a'ẓam ü ekrem Âṣaf Ḥüseyin Paşa-yı muḥterem H Ṣulḥiyye der-ḥaḳḳ-ı vezîr-i a'ẓam Ḥüseyin Paşa ma'a Şeyḫü'l-islâm Feyżu'llah Efendi H1 Ḳaṣîde-i ṣulḥiyye der-sitâyiş-i ṣadr-ı bî-hemtâ Ḥüseyin Paşa H2 (1b) mey-i: mey ü H1 (2a) Mihr:Mihri Ü3 gerdûnda:gerdûna Ü2 TB H H2 (b) seferder fclekden Ü3 (4a) nâmlısını:namlısın TB HL (5a) mihr ü: mihr-i TB H H1 H2 (13b) kemân:kemânlar H2 (14b) aṭnâb-ı:ṭınnâb-ı H1 (16a) aştî şevki Ü1 Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) Ḥoḳḳa-i :Ḫalḳa-i Ü1 TH (17b) nûr ü:nûr-ı Ü3 TB H1 H2 (18a) râh-ı dürûd:âh-ı dcrûn H (b) taḥiyyât ü:taḥiyyâta Ü2 Ü3 TB H2 (19b) Rûzigâr-ı: Rûzigâruñ TH (20a) Legen-i:Lîk H1 (21a) neş'e-i:neşve-i TB (23a) nigâhunla:nigâh ile Ü3 (b)-şude:şud H2 (26a) 'Aḳl ü:'Aḳl-ı Ü1 H1 'ışḳı:şevḳi Ü1 TH TB H H1 (27) H dc yok (b) zülf ü:zülf-i Ü1 (29b) -efrâz-ı: -firâz-ı TB H1 (30a) Ḫâl-i: Nûr-ı Ü3 TB nûr-ı:ḫâhe-i Ü3 TB (32b) Ḳurretü'l-'ayn-i: Ḳurre-i 'ayn-i Ü2 Ü3 TB H H2 (33b) nicedür:nice ider Ü3 TB H H2 (36b) serer:serper Ü1 TH TB H H1 H2 (39a) ravża-i: -TB envâr ü: envâr-ı Ü1 TB H H1 (b) müşg-:misk- Ü2 (45a) Āteşi: Āteş-i TB H H1 H2 -güdâzı:-güdâz-ı H1 H2 ḫâlinde:ḫalinden H2 (b) yoḫsa:olsa TB çalar:eger TB (46a) ḫaşeminde:ḫaşemi H1 olsa cerrâr:cerrâr olsa Ü2 H1 H2 (47a) bir:ol H1 mertebe:denlü H1 (48b) Mâde-i:Mâder-i Ü3 şîr:şîre H2 (50a) egmeyeni:egmeyeli Ü3 (51b) 'âm ü: 'âm-ı TB H H1 H2 (52a) nâz-ı:nabż-ı TH (b) ġumûm ü:ġumûm-ı Ü1 (54b) saḫti-i:baḫtî-i Ü2 TH TB H H1 H2 (55b) esâsın:esâs-ı Ü3 H (57b) ceyb ü: ceyb-i Ü3 (58a) İlâhîden:İlâhîde Ü1 H (b) mehâm:enâm TB(6b) naẓar-ı:naẓarum H1 behiştî-:behişt- Ü3 H (61a) mülûkîdür: mülûkî idi H H1 H2 (62a) ki:vü H (b) gül-nâr-ı:gül-zâr-ı Ü1 (63b) 'âm Ü3 (65a) muṣâdif:muṣâ'id H1 taḳdîre:taḳdîr H2 (67b) fikr fikr-i H (68) TB dc yok (a) bitürür:bitüre Ü3 Ü2 H H1 H2 (72a) kirâmı:cihânı Ü1 H (74a) Ṭavf-ı: Ṭarf-ı TB (b) sefîd-i:sefid H (75a) Cenâb-ı:Cinân-ı Ü1 (76a) kebûd-ı:kebûdı H (b) zükâm:ezkâm Ü2 H2 (77a) temâm ü:temâm-ı Ü1 H1 (78a) menaḳıb:merâtib Ü2 H H1 mübârek Ü3 (79b) lafẓ-ı:nam-ı H1 (81a) Biz: Bir Ü1 ḫâlişce:ḫâlişde Ü1 TH ḫâlişen H1 (82b) ḳatup:koşup H (83b) zihâm:erḫâm Ü3 (85a) ile: ü Ü3 (88a) mehâr ile :mehâretle TB (b) ḫırâm:iḳdâm (89a) dîvân-ı:eyvân TH (b) saḫḫun:şanman Ü3

XLII. Ü1/64a Ü2/82 ü3/42a TH/67b TB/26a H1/24a H2/-

Târiḫ-i Câmi'-i Çorlılı 'Alî Paşa der-Tersâne vü Ḥammâm: H de başlık yok Der-vaṣf-ı vezîri a'ẓam Çorlılı 'Alî Paşa vü medh-i Câmi'-i şerîf-i bî-hemtâ Ü2 Der-sitâyiş-i Câmi'-i 'Alî Paşa-yı vezîr-i a'ẓām-ı bî-hemtâ 3 Târîh-i Câmi ü Hammâm Çorlılı 'Alî Paşa der-Tersâne TH Ḳaṣîde der-ḥaḳḳ-ı Câm-i' ü Ḥammâm Çorlılı 'Alî Paşa der-Ters-âne-i 'Amire H1 (1a) bî-misl ü:bî-misl-i H H1 (6b) ider:ide H1 (10a) farḳında:fevḳin-de H (11b) hezâr:nice H âvize-vâr:âvîzesi H (14b) Ḳanâdil ü: Ḳanâdil-i Ü3 H1 (15a) ḥâl:câm câmeÜ1 H1 (16a) derûnında:derunına Ü1 (17a) neşr:ḥükm Ü3 ḥüḳm-i:neşr-i Ü3 (18a) Külâh-ı:Külâhın Ü3 pâkini:pâyüni H1 yâyunı Ü1 Ü3 (23) Ü2 de yok (24a) selsâla:selsâra H muẕâhât:muṣâfât Ü3 (b) alnına:altına Ü3 H1 (25a) ḫôd:ol Ü1 TH H1 (26a) münkesifdür:münkeşifdür Ü3 (27b) ṭaşı: ṭaşını Ü1 H (28b) gûyâ:ammâ Ü1 H pür-mâ Ü3 H1 (30a târîḫin ider:ider târîḫini Ü3 (33b) maḫẕ-ı:maḫẕı Ü3 (35b) pâ-ber-câ:nâ-ber-câ Ü1 (36a) bâdbân:bâd-bân-âsâ Ü3 (37b) aḫṣîc-i: -Ü3 (38b) telden: -H1 (39a) çeşm-i:çeşmi Ü3 deryâya:deryâda Ü3 (41b) rengi:reng-i H1 (42a) Eger:Ana H1 şabûndan-ṣabûn Ü3 ḥıfẓa:ḥıfẓ Ü2 (44b) tcmkîn:mümkin Ü3 (45a) îmânı:îmân Ü1 (47a) dîn ü:din-i Ü3 H emn ü:emn-i Ü3 (51a) mîzâba:mîzâna Ü3 TH H1 (b) resm ü:resm-i Ü1 TH (54a) -yâb : -yâb-ı H1 (56b) Niyâz ü:Niyâz-ı Ü3 TH H1 (57b) ma'mûre ma'mûr Ü2 H1 (58b) zîr-i:cirm-i Ü1 TH bezm-i H1 (59b) cümleten:cümle Ü2 TH (60b) dîbâ:zîbâ Ü1 Ü2 Ü3 TH H1

XLIII. Ü1/66a Ü2/128 Ü3/78a TH/65b TB/- H/- H1/28b H2/7b

Târiḫ-i inhizâm-ı Mosḳo berây-ı Aḥmed Ḫān: Tarîḫ-i feṯḥ-i ṯâbûr-ı Mosḳo vü teslîm Ḳal'a-i Azaḳ ü âmaden-i miftâḥ-râ Ü2 Târiḫ-i feṯḥ-i ṯâbûr-ı Mosḳo der-sitâyiş-i Ḫażret-i Sulṭân Aḥmed Ḫān-ı Ġâzi Ü3 Ḳaṣîde der-sitâyiş-i inhizâm-ı ṯâbûr-ı maḳḫûr-ı Mosḳo H1 Ḳaṣîde-i naẓîde der-sitâyiş-i Sulṭân Aḥmed Ḫān ebbedehu'llahu devlete hu (5b) Ḫażret-i: Ḫidmet-i Ü3 H1 (8a) hünerde:seferde Ü3 (10a) zımnında:emrinde TH (b) Ṣaplanur:Ṣayılur H1 (12a) ûz-i:ûr-i Ü3 H1 (17a) ḫaşyet mi: ḫaşmet mi Ü1 rif'ate:rif'atüm Ü3 (18a) anbâr-ı:enbâz-ı Ü3 (23b) Semtine:Düşmene H1 uyar:olur Ü2 iḫlâṣı:iḫlâṣ-ı Ü1 TH H1 iḫlâṣın Ü2 bâl ü: belâ vü H1 (25a) Meltem-iMeltemi Ü3 enf-âs-ı:enfâsı Ü3 -âmîz-i:âmîzi Ü2 Ü3 TH (b) -rîz ü:rîz-i Ü2 Ü3 H1 itdi:oldı Ü1 (26a) yı-ḳıldı:yıḳıla H1 H2 (27b) baḥr ü berrden:berr ü baḥrdan Ü1 Ü3 TH H1 (28b) ḳuddâmı-na: iḳdâmına H1 cünd-i:feṯḥ ü Ü2 Ü3 H1 H2 -yâver: rehber Ü2 H2 (30a) gererken:ge-zerken Ü3 (31a) Bâd-bân-ı:Bâd-pây-ı Ü2 H1 (b) Ṭâbûrından: Ṭâbûrında H1 (32a) ṭûğ-i: ḫîz-i Ü2 nuṣretle:nuṣret ki Ü2 H2 (b) lenger:leşker H1 H2 (37a) ile (38a) Ü2 Ü3 TH nüshalarında yer değiştirmiş (38a) ḫâk-i:seng-i H1 (39b) çirk-ü:çirk-i Ü1 Ü2 H1 H2 şirk-i:şirk ü Ü2 Ü3 TH H2 sünger:sükker H2 (40a) deprendi:yırtıldı (42a) Eyledi:Ey-ledüm Ü3 (b) Enkerü'l-eṣvât:Enker-i eṣvât Ü1 H1 H2 (50b) Äteş-i: Äteşi H2 ġâret-:ġâzi- Ü3 (53a) donanması da:donanması ile Ü3 TH H1 (54a) cedîdi:cedîd Ü3 (55a) perrân: nîrân H1 (56b) bâzû-yı:bâzı Ü3 (57a) 'ırż-ı: 'ırżdan Ü3 gitdi:geçdi Ü2 (b) edeb-lerde: o yokser-i Ü3 (62b) Sulṭân Aḥmedc:bâb ü devlete Ü2 (66) H1 de yok (70a) 'iṣ-metle 'iffetle Ü3 H1 (71a) ser-sebz- Ü3 müşgînden:müşgîden Ü1 Ü2 Ü3 H2 miskî-nden H1 (72a) cânâneye: cânânenün H1 (b) çözme dirler: Çözmediler Ü3 73 H1 de yok (a) aḫker-i aḫir-i Ü3 (75a) saṭr-ı saṭlı-ı Ü1 (76b) şîveni:şîveyi Ü2 H2 üftadeni:üft-âdeli Ü1 çeker:çenber Ü1 Ü3 (79a) maḥṣûlden:maḥṣûldan Ü1 maḥṣûldur Ü3 H1 (b)

yek:pek H1 (82a) iş'âl-i:iş'âr-ı Ü2 (83a) emr-i:resm-i Ü2 Ü3 H1 H2 (b) tüfeng ü:tü-feng-i Ü1 H2 (84b) ḥükkâm:ḥükkâmı H2 (85) Ü3 te yok (86a) Pâdişâh-ı:Pâdişâhum Ü3 H1 mevzûm-ı meczûm ü H2

XLIV. Ü1/68b ġazel-i müzeyyel Ü2/194 Ü3/102b TH/90b ġazel-i müzeyyel TB/42b H/45a H1/99a H2/104a

(1a) cüst ü:cüst- Ü1 Ü2 TH TB H1 H2 (2b) abdâller:aḥvâller TH (3b) misk-îne:müşgîne TB (10b) çeşmine: 'ayninc Ü2 H H2 (11b) yazar:yaza Ü2 Ü3 TB H H1 H2

XLV. Ü1/69ae Ü2/61 Ü3//44a TH/53a TB/- H/28a H1/16. H2/27b

Ramażânîyye berây-ı Baltacı Meḥmed Paşa: Ramażâniyye der-teḥniyet-i ṣedâ-ret-i vezîr-i a'ẓam Balṭacı Meḥmed Paşa Ü2 Ramażâniyye der-ḥaḳḳ-ı vezîr-i a'ẓam Balṭacı Meḥmed Paşa H1 Ramażâniyye der-vaṣf-ı ṣadr-ı a'ẓam Meḥmed Paşa H2 (1a) ṣoḥbetine:niyyetine TH (2) Sadece H2 de (4) H de yok (5) H H1 de yok (6) H1 de yok (7a) siyeh-kâre-i mînânûşûn: yine dâ'ire-i mînânûn H-kâre-i:kâse-i Ü2 (9b)-cfşânlu-ġa:-feşânluġa TH (10a) ḳandîlleridür: ḳandîlleri Ü1 Ü3 TH H1 ḳandîllerinün: H2 (b) -endûde: -endûd Ü3 tavân:nîrân H (11a) zîbende:ziynetle Ü3 (b) miḳyâl-i: miḳyâli Ü1 2 TH ḳandîli:ḳanadîl-i Ü1 H1 (15b) eyledi: idi H2 (18a) neş'e:keyf H1 H2 (20a) bu:bir H2 (21b) rûzîye:rûzî H2 baḳan:baḳa H2 yârân:dükkân Ü3 H rindân Ü1 TH H1 H2 (22a) Bu ḳadar: Mûmdur Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 H2 görüp:gören Ü1 (b) itmede: itmege Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 H2 mescide: mescid H1 (23a) zerrîne-:zerrîn- Ü1 Ü3 TH H1 (b) 'âlînün: a'ẓamla H terâviḥe: rikâbında Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 H2 (24b) Ki terâvîḥe çıḳa Äşaf-ı Şâh-ı devrân H2 (25a) gündüzidür: bir günidür Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 H2 (b) her: bir TH H1 H2 (26a) in'âmı: ikrâmı Ü1 Ü2 TH H1 H2 a'lâmı Ü3 (b) ikrâmı: in'âmı Ü1 Ü2 TH H1 H2 (27b) dâniş ü:dâniş-i H (28) H d eyok (a) Luṭf-ı: Luṭf ü H2 teveccühleridür: teveccüh eyler Ü3 (29a) cûd da: cûd ile Ü1 TH H1 (31a) nigâh itse eger:eger itse naẓar H (b) gibi olur ḫaste-i: olur idi fitne-i H ḫaste-i ḫasteye H1 (32b) gelüp: -H1 (34) H de yok (a) ta'yin: vâye Ü2 H2 (34b) olur: alur Ü3 (35b) Luṭf-ı: Ḥüsn-i H1 (37a) dil ü: dil-i Ü1 (b) -hüner ü: hüner-i Ü1 TH H (39a) bâzârda da: bâzârda daḥi H2 (b) sûḳ-ı:sûy-ı Ü3 (40b) çeşmi:çeşm-i H (41a) ṣadr-ı: faẓl-ı H1 ahâli-: a"li- Ü3 (b) telâfî-i: telâfî-i:telâḳḳî-i Ü1 Ü3 H (42b) derûnundaki: derûnumdaki Ü1 TH H1 murâdumdaki Ü3 nûr ü: nûr-ı H TH H1 H2 (44a) dîbâ-yı:dîbâyı H dünyâ-yı Ü3 H2 vezâret:ṣadâret Ü2 H1 H2 (46a) ârâyi-şi:âlâyişi Ü1 H1 (b) devrân: dîvân Ü1 Ü2 Ü3 H1 H2 (47a) bir:bu H2 (48) Ü3 te yok Tu-talum ikisi bir dâne şerîk olmışlar Ṣafḥa-ı âhene âyîne virür mi meydân H (49) H1 H2 de yok (51b) taḫt-ı: mülk-i Ü1 TH H1 H2 (54a) Şi'r-i: Beyt-i H yârândan: ma'nâdan H eli: el Ü1 (b) ustaya:ustanâ H (55) H de yok (a) Şu'arâdan:Şi'rden H2 eyler: eyle H2 (b) Ayrılur: Ayrılup Ü1 TH H1 (57b) -maġza:-maġz H H2 (58) H de yok (a) Rezm-: Ṭaf-ra- Ü1 TH H1 H2 (b) taṣallufda: taṣallutda Ü3 (59a) devâvîn-i: devât ile Ü3 H2 (63) Ü3 te yok (a) ḫırṣı: çarhı H (b) boşanup: boşanur Ü1 TH H1 H2 (64a) ma'nâya:ma'nâda Ü1 Ü2 TH H1 (65a) Ḳocalıkdan:ḳocalıkda Ü1 Ü3 TH nâ-çârun:nâ-kâmûn Ü1 TH (66b) feryâd:da'vâ-yı Ü3 fiġân:ziyân Ü3 (67a) faḳr-:fıṭr- Ü2 (68a) gelüp:geçüp Ü3 mâh-ı: şehr-i H2 (b) ġuşe-i: ġuşede Ü3 (70a) fıṭr-ı: fıṭra Ü2 Ü3 H1 H2

XLVI. Ü1/71b Gazel-i müzeyyel Ü2/240 Ü3/132a TH/119b Gazel-i müzeyyel TB/65a H/67b H1/121b H2/-

(1a) A: Ey Ü2 (2a) feyz: feyzi TH H1 gamdan:gamda TB (5a) bar-ı:barı Ü1 Ü2 TB H baz-ı H1 (6a) düşürür: düşürüp Ü1 çuşiş-i: çün bizi Ü3 H bizi çün TB (7b) bir:gel TB (8a) gül:gün Ü1 Ü2 TH H1 (9a) eş'arımuzun: eş'arımuzı Ü3

Ü1/72a Ü2157 Ü3/91a TH/82a TB/30a H/30a H/32b H1/84b H2/93a (11b) micbere-:mihbere- Ü3 TH TB H1 H2(13a) fuyuz-ı: fuyuzat-ı H1 (14) Ü TB H H1 H2 de yok (a) Berg-i: Her berg-i TH (15) Ü3 TB H H1 H2 de yok (16) TB H H1 H2 de yok

XLVIII. Ü1/72b Ġazel-i müzeyyel Ü2/256 Ü3/138b TH/126b Ġazel-i müzeyyel TB/70b H/73b H1/127b H2/133a (1b) na-kamun:nâlânun TB H2 (2a) Nakş-ı:Nakşı Ü2 TB H H2 ḫayâl:kıyas TB (6b) cân-ı cânânı TH (9) TB H H2 de yok (a) eyleye:eyleyüp H1 (b) tûğ ile:tiğunla H1 yılları heb: Nevgrad ü Ü1 TH H1 leve:neve Ü1 TH

XLIX. Ü1/73a Ġazel-i müzeyyel Ü2/256 Ü3/138b Bu mersiye sır-kâtibi Nedim Efendiye naziredür bâ-fermân-ı 'âlî TH/127a Ġazel-i müzeyyel TB/71a H/73b H1/1287a H2/134a (3b) iderdi:ider mi H1 (5a) nâmaḥreme:maḥreme Ü1 Ü2 3 TH (b) olsam:olsaḳ H2 (9a) devr-i:devri Ü1 Ü2Ü3 TH TB H Ü1 L. Ü1/73a Ġazel-i müzeyyel Ü2/262 Ü3/143b TH 127b Ġazel-i müzeyyel TB/75b H/78a H1/130a H2/133a (1a) sâḳ:ṭâḳ Ü3 (2b) meşreb-i:meẕheb-i Ü1 Ü2 Ü3 TB H bezm-i:ehl-i Ü2 H2 (4a) bâġun:bâġa Ü1 H1 (6b) ider: idüp TB bâlâ-yı sâḳ:sâḳ-ı ayaḳ TH bir sâde sâḳ TB (7a) Mücâzum:Mücâzı TH Mücâz H (b) bir:bu Ü3 ittisâḳ:siyâḳ Ü1 TH H1 (8b) Visâḳ-ı sîne nâẕırdur zuḳâḳ-ı iştiyâḳ üzre Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H1 (9a) N'ola:'Aceb mi H2 naẓm:vaṣf Ü2 Ü3 TB H H1 H2 vaṣf-ı:naẓm-ı Ü3 TH TB H H1 H2 (b) ḫâmemüz:ḫânemüz Ü3 (11a) derinde:derinden Tb (b) Mufaẓẓaldur: Mücerraḥdur H2 (12b) ile (13b) Ü1 de yer değiştirmiş (14a) ġayre: ġayri H (b) dâğ-ber-dâğ: dâğ dâğ Ü1 Ü3 TH TB H H1 H2 (15) H1 de yok (a) sînede:sîne-i Ü3 (17b) tesliyyet:şîşe H1 şabb:şabba H1 LI. Ü1/157a Ü2/252 Ü3/135 TH/125a TB/67b H/70a H1/125b H2/129b (2a) servüñ: şûḫuñ Ü2 H (b) Yed-i:Kef-i Ü2 H1 (3b) itmedüñ mi:itdüñ ise Ü3 sen:eyâ sen TB (5) H1 de yok (6a) Rakîbüñ de: Rakîbüñden H1 cezâ-yı: cezâsı Ü3 TB H virilmekten:virülmekdür Ü3 TB (7b) Çemende şu: şuyı seyli Ü2 Ü3 TB H (8a) ḳalem: hele H2 (9b) Mümeyyizsin: Muḫayyersin Ü2 Ü3 temyîze: temyîz H2 (12a) fehmânı: sencânı Ü2 Ü3 TB H H1

TAHMİSLER

1. Ü1/83b Ü2/121 Ü3/72b TB/97a H/29b H1/141a H2/85a

Taḥmîs-i ġazel-i kâtib-i sırr-ı sulṭânî Nedîm Çelebi: Taḥmîs-i ġazel-i Nedîm Ü2 H1 H2 Taḥmîs-i Ṣâbit Efendi be-ġazel-i Nedîm Efendi Ü3 Ġazel-i Nedîm Efendi taḥmîs-i Ṣâbit merḥûm TB H I (2) cevher-i: cevherine H iltikât: iltifât TB H (4) ḳalbe: cânâ Ü2 (5) imiş: itmiş Ü2 irtibât:ihtilât Ü1 TH II (3) maḥmûr-ı:maḥmûrını Ü1 maḥmûruna H1 -âmîzün:itdün Ü1 H1 (5) fetânuñ:ḳatâluñ Ü1 Ü2 TH TB H H1 H2 (6) Gâh ü geh:saña geh Ü3 H1 sende geh H mizâc-ı:mizâḥ-ı Ü1 Ü2 bisât-ı H III (1) Yazılur:Yazılsun Ü1 TB (2) mîğ:tûğ Ü1 IV (4) itdüm:itdi Ü1 ḫâneme:cânuma Ü1 şehr-i:mihr-i Ü1 mâhını:şâhını Ü1 H1 (5) özr: izz Ü3 V. H1/-(1) dildârsız: dîdârsız Ü2 Ü3 dîdâr-ı TB (3) Ġoncalar Ġonca bir H dildârsız:dîdârsız Ü1 Ü3 TH (5) semn-i ḥıyât:semmü'l ḥıyât H H1 VI. (2) Cânı:Cân H1 dîdârı:dildârı Ü3 VII (1) Her: Pür Ü1 Ü2 Ü3 bir H

âġûşûn:aġûş Ü1 Ü2 (3) gibi gel: gel gibi Ü3 (5) ḳılma:itme H 2. Ü1/84a Ü2/121 Ü3/-TH/64a TB/- H/- H1/141a H2/85a Taḥmîs-i ġazel-i Meẕâḳî Efendi: Taḥmîs-i ġazel-i Meẕâḳî Ü1 TH Diger taḥmîs-i Ġazel-i Meẕâḳi Ü2 H2

II. (2) derdi:derde H1 (3) Ġamze-i:Ġamze-veş Ü2 TH H1 IV. (2) Ḳalb Ḳalbe Ü1 Ü2 (3) destârında:destârumda TH V. (3) 'âşıḳ da: 'âşık Ü2

3. Ü1/84b Ü2/121 Ü3/73a TH/64a TB/- H/- H1/141a H2/84b

Taḥmîs-i ġazel-i Meẕâḳî Efendî: Taḥmîs-i ġazel-i Meẕâḳî Ü1 Ü2 TH H2 Ġazel-i Meẕâḳî taḥmîs-i Ṣâbit Efendi Ü3 II. (3) düşdi:düşdük Ü2 (5) ḳorḳum: ḫavfum Ü2 TH odur:bulur Ü2 III. (Ü3) vaṣla:yâre Ü1 IV. (3) maḥabbet:melâḥet Ü2 V. (2) 'azîz ü: 'azîz Ü2 H1 derd ü: derd-i H1 (3) firḳatle:ḥasretle Ü2

TAHMİSLER

I. Ü1/45b Ü2/148 Ü3/- TH/79a TB/- H/- H1/148a kenar H2/52b Târîḫi vefât-ı Meẕâḳî: Târîḫ-i Meẕâḳî Ü1 Vefât-ı Meẕâḳî H1 Târîḫ-i telḫ-kâmı Meẕâḳi Efendi ez-müviş-i zehr-âbe-i aḫil H2

II. Ü1/85b Ü2/124 Ü3/63a TH 69b TB/84a H/86b H1/141b H2/45b Berây-ı Ḳaṣr-ı Beşiktaş:Târîḫ-i ḳaṣr-ı sulṭânî der-Beşiktaş Ü2 Tevârîḫ ez-güftehâ-yı 'acîbü'l-lisân bedîü'l-beyân 'allâme Ṣâbit Efendi el merḥum H Tarih ne-bâşden serây-ı Beşiktaş der-leb-i derya li- Ḥazret-i Sulṭân Meḥemmed Ḫan H1 (1a) cihân: zemân Ü3 TB H (3b) gülsitânından: bu gülsitandan Ü1 TH

III. Ü1/85b Ü2/124 Ü3/63a TH/69b-TB/84b H/87a H1/142a H2/45b

Târîḫ-i berây-ı cülûs-ı Sulṭân Süleymân-ı Ṣâniyü'l-maġfûr: Berây-ı cülûs-ı Süleymân Ḫan TH Târîḫ-i cülûs-ı Ḥazret-i Sulṭân Süleymân Han H1 Târîḫ-i cülûs-ı Sulṭân Süleymân H2 (2a) Sebâdan:ṣafâdan Ü2 Ü3 TB H H2 (b) ḫaberler: ḫaber T11 (5b) taḫt-ı: ḳaṣr-ı TB

IV. Ü1/86a Ü2/125 Ü3/63a TH/69b TB/84b H/87a H1/142a H2/45b Berây-ı cülûs-ı Muṣṭafâ Ḫan: Târîḫ-i cülûs-ı Sulṭân Muṣṭafâ Ḫan Ü2 TB H1 H2 Târîḫ berây-ı cülûs-ı Sulṭân Muṣṭafâ bin Sulṭân Meḥemmed Ḫan H (1b) rümmâni-: zebânî- Ü3 (2a) müşg (2a) müşg-i 'ûd-ı Ü3 TB H (4) H2 de yok (4) H2 de yok (b) atdı: itdi Ü1 (5a) el virdi a'yâna: a'yâna: a'yana el virdi Ü3 H1 H2 (6b) Dâvûdî Vâdi-i Ü1 Ü2 H H1 H2 (7a) bu:bir H2

V. Ü1/86bÜ2/126 Ü3/66a TH/70a TB/87a H/142b H2/46a

Berây-ı cülûs-ı Aḥmed Ḫan: Târîḫ-i cülûs-ı Sulṭân Aḥmed Ḫan Ü2 Ü3Târîḫ berây-ı cülûs-ı -şuden-i Sulṭan Aḥmed Ḫan TB Târîḫ berây-ı cülûs-ı Sulṭan Aḥmed Ḫan bin Sulṭan Meḥammed Ḫan H Târîḫ cülûs-ı Ḥażret-i Sulṭân Aḥmed Ḫan H1 Tarih cülûs-ı Sulṭân Ahmed Ḫan-ı şâliş H2 (2a) faḫr: nâz H2 (4a) çarḫdan:çarḫda Ü3 (b) itme: itmekde Ü3 (8) H1 de yok

VI. Ü1/86b Ü2/141 Ü3/66b TH/70a TB/87b H/90b H1/143a H2/49b Târîḫ-i ṣadr-ı Anatoli-şuden-i la'lî-zâde Efendi: Târîḫ Ü1 TH Târîḫ berây-ı ṣadr-ı Anatolı-şuden-i La'lî zâde TB H Târîḫ-i La'li-zâde der ṣadr-ı Anatolı H1 (1a) dîvânı:dîvân H2 (3a) -zârın: zârı H2 (5a) dîvânuma:dîvânçe-i H1

VII. Ü1/87a Ü2/141 Ü3/67a TH/70b TB/88a H/90b H1/- H2/49b

Târîḫ-i ṣadr-ı Rûm-şuden-i Yaḥyâ Efendi der-def'a-i şâlişe: Târîḫ Ü1 TH (1b) eyledi: eyleyüp Ü3 TB H2 (4a) iclâline:iclâlindür Ü1 iclâlidür TH ikbâline TB (5a) ef-

żalina: efżāla Tb (b) ṣadrü'l-kurum:üzre ṣan rüsûm Ü1

VIII. Ü1/87a Ü2/125 Ü3/63b TH/70b TB/84b H/87b H1/143a H2/46b

Târîḫ-i feth-i tâbûr-ı Nemçe der-vakt-i Sulṭân Muṣṭafâ: Târîḫ Ü1 Târîḫ berây-ı feth-i tâbûr-ı Nemçe Ü2 Târîḫ-i tâbûr TH Târîḫ-i feṯh-i ṯâbûr TB Târîh-i inhizâm-ı tâbûr-ı makhur-ı Nemçe H1 (3b) cenge: merd-i Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H H1 (4) TH TB H H1 H2 de yok (5) Ü1 kenar Ü2 Ü3 te yok (a) sâki ki zehr-âşâm-ı câm-ı kahr olan: açmış reḥ-i Ḥakda melek ṣanur gören TB (6) TH TB H H1 H2 de yok (7) Ü1 kenarda Ü2 Ü3 te yok (a) Allâh: Ḥakkdan H1 (b) Kâfir üzre 'asker-i: Ḥakkdan deştüñ cümle sîr-âb H1 (8) Ü1 ve Ü2 nin kenarında (9a) atılan âsümân H1 (10) ve(11) Ü1 in kenarında (13a) kılup:eylcyüp Ü1 TH TB H1 idüp Ü2 H (b) bi'sel-maṣîr-i:bi'sel maṣîrüñ Ü1 (14b) mi'mel-maṣîr-i: ni'mel-maṣîrün Ü1 (15a) iden: idüp H (b) Aldı: Elden TB destine: alur TB üstine H1 (16a) ugrardı: uğradı Ü1 H1 (18a) Raḥm: Zaḥm H1 H2 düşmende:düşmenden H1 (b) fir ile fûgun: fûg ile fürün Ü1 TH H1 (19) Ü1 ve TH de kenarda (20) (21) (22) Ü1 ve TH nin kenarında (23b) Sîl-i:Sîli-i Ü3 TH sîle-i TH H2

IX. Ü1/87b Ü2/137 Ü3/68b TH/71b TB/89a H/92a H1/143b H2/50a

Târîḫ-i çeşme-i vezîr-i a'zam Çorlılı Alî Paşa der ḳurb-ı Ḳaramân: Târîḫ-i çeşme-i vezîr-i a'ẓam Alî Paşa Ü2 Ü3 TB H1 H2 Târîḫ-i çeşme Ü1 Târîḫ berây-ı binâ-ı çeşme-i ṣadr-ı a'zam Alî Paşa der-İstanbul H (1a) ẕî-şânuñ: ẕî-şân kim H (b) a'ẓamı: a'ẓam TB H- efrâzı: zavraḳân TB (6a) çeşme:çeşme-i H1 (b) teşnegâna:teşne-câna H2 (7a) sîmîni: sîmin H1 (8a) yedinden: elinden Ü1 TH (8b) ümmeti: afeti H1 (9b) 1119: 1124 Ü1 1123 TH 1126 H

X. Ü1/88a Ü2/137 Ü3/69a TH/71b TB/89b H/92a H1/144a H2 48b Târîḫ-i Câmi-i vezîr-i a'ẓam Alî Paşa Ü2 Tarîḫ-i cami' Ü1 TH Târîḫ-i Câmi'-i şerif vezir-i a'ẓam Ali Paşa H Tarîḫ-i cami'-i Çorlılı Ali Paşa H1 Tarîḫ-i diger beray-ı Câmi'-i vezir-i a'ẓam 'Ali Paşa der-tersâne H2 (4b) Ḥayâtlar: Ḥayât ile TB (6b) b : bir H şerîfi: şerif H (8b) ḫulûsı:ḫulûṣ Ü1 Ü2 TH H1 (9a) oldı: buldı H1 (10a) enverine: enverin H2 (11b) Ṭob-ı: Bir ṭob-ı H2 (12a) ṣadr-ı:çünki Ü3 miḥrâbın:miḥrâbı Ü2 (13a) şu'ûdı: şu'ûd Ü3 (14a) ma'nen: ma'nî H2

XI. Ü1/88b Ü2/126 Ü3/64a TH/72a TB/85a H/87b H1/144a H2/46b

Târîḫ-i vilâdet-i Şehzâde Sulṭân Mahmûd bin Sulṭân Muṣṭafâ: Târîḫ-i vilâdet-i Sulṭân Maḥmûd Ḫan Ü1 TH Târîḫ-i vilâdet-i şehzâde Sulṭân Maḥmûd Ü2 TB H Pürcilâ Câmi'-i 'Alî Paşa vilâdet-i Şehzâde Sulṭân Maḥmûd H1 (4a) hevâdan:ḥatâdan Ü2 dehrrden TH

XII. Ü1/89a Ü2/144 Ü3/- TH/72b TB/- H/- H1/147b kenar H2/-

Târîḫ berây-ı ẓuhûr--ı dendân-ı Şehzâde: Târîḫ ü1 Târîḫ-i dendân-ı Şehzâde Ü2 TH (6b) sâdenün: dâdenün Ü2 (8a) destine: deste-i Ü2 (b) el:ol Ü2

XIII. Ü1/89a Ü2/142 Ü3/64a TH/72b TB/85b H/88a H1/144b H2/47a Târîḫ-i Re'îsü'l-Küttâb-şuden-i Râmi Efendi: Berây-ı riyâset-i Râmî Efendi Ü1 TH Târîh-i re'îs-şuden-i Râmî Efendi Ü2 Târîḫ-i riyâset-i Râmî Efendi Ü3 TB H H1 (1b) temennâya:ġınâya H1 (2a) ḫaberi bu ki ḫaberi ki H1 (b) ṣabâḥ ile: sabâyla Ü3 câhı: câhını H1 (11a) târîḫ: Ṣâbit Ü3 Ü2 TB H H2

XIV. Ü1/89b Ü2/127 Ü3/69b TH/73a TB/90a H/92b H1/144b H2/46a

Târîḫ-i vilâdet-i Şehzâde Sulṭân Selîm: Târîḫ-i vilâdet Ü1 Târîḫ-i vilâdet-i

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi

Selîm Ḫan TH Târîḫ berây-ı vilâdet-i Şehzâde Sulṭân Selîm Ṭavallahü ömrehu H (2a) rûy-ı:rûyı H1 (3b) nâz ü:'izz ü H1 (4b) bâd-ı:ebr-i H1 (5a) Mehdine: Mehd ile Ü1 H1 (7a) ile: ider TB (8a) kez: kerre TB üfür: okur H1 (8b) Ü1-111, Ü3-1123-1125, TH-111, H-1119

XV. Ü1/90a Ü2/147 Ü3/67b TH/73a TB/88a H/91a H1/145a H2/50b

Târîḫ-i çeşme-i İmam-ı Sulṭânî:Târîḫ Ü1 Târîḫ-i çeşme TH Târîḫ berây-ı binâ-ı çeşme İmâm-ı Şehriyâri Ḳâżî-i İstanbul H Târîḫ-i çeşme-i Ḥâcı Efendi İmâm-ı Sulṭâni H1 Târîḫ-i çeşme-i İmâm-ı Şehriyârî H2 (2b) Ṣulatdı: Ṣulandı Ü1 Ü2 H1 H2 (3b) Seḥâsı: Seḥa-yı Ü1 H1

XVI. Ü1/90a Ü2/142 Ü3/84b TH/73b TB/85b H/88a H1/145a H2/50b

Târîḫ-i damad-şuden-i Müfettiş Maḥmûd Efendi: İn târîḫ berây-ı damad-şuden-i Müfettiş Maḥmud Efendi el-Müfti Ü1 H Ü3 TH TB Târîḫ-i damad-şuden-i müfettiş Maḥmud Efendi be-Feyżu'llah Efendi H1 Târîḫ-i damad-şuden-i müfettiş-i Ḥaremeyn Maḥmûd Efendi Şeyḫü'l-islâm H2 (2a) Ṣadaḳât-ı:Ḫıdemâtı H2 (3) H1 de yok (4) H1 H2 de yok (4b) istis'âd: istib'âd Ü1 (5) H1 H2 de yok (6) H1 H2 de yok (8b) 1115: 1113 Ü1, 1108 Ü3, 1113 TH, 1107 TB

XVII. Ü1/89a kenar Ü2/- Ü3/- TH/75a TB/- H/- H1/144b kenar H2/- (8b) kâmı: mihri H1

XVIII. Ü1/90b Ü2/142 Ü3/67a TH/73b TB/88a H/90b H1/145a H2/48a

Târîḫ berây-ı ṣaḥn-şuden-i Cenâb-ı maḫdûm-ı Şeyḫü'l-islâm Efendi: Ü1 de başlık yok Târîḫ-i âmaden-i maḫdûm-ı Şeyḫü'l-islâm be-rütbe-i şaḥn Ü Târîḫ-i maḫdûm-ı Şeyḫü'l islâm Ü3 TH TB Târîḫ-i ḥareket-i şaḥn Ḥazret-i maḫdûm-ı Feyżu'llah Efendi-zâde H1 Târiḫ der-ṣaḥn-âmeden-i maḫdum-ı Şeyḫü'l-islâm H2 (1b) kühen-i: kühene Ü3 H1 (2b) 1117: 1107 Ü1 TH

XIX. Ü1/90b Ü2/149 Ü3/67a TH/73b TB/88a H/90b H1/145a H2/52b

Târîḫ-i vefât-ı Müneccim-başı: Târîḫ-i Eyyûbi Aḥmed Efendi Ü1 (1b) Takdîr ü: Takvîm-i Ü1 H1 H2 (2a) ḳazdurdı: Yazdurdı H

XX. Ü1/91a Ü2/133 Ü3/68a TH/73b TB/88b H/91a H1/145b H2/50b

Târîḫ-i ṭôb-ı kal'e-i Küb Ü1 Ü3 TH Târîḫ berây-ı Ṭôb TB H (2b) itmez: eylemezdi H1

(6) Ü3 te yok (b) resm ü: resm-i H H1 (8a) iclâl i:iḳbâl i H1 baḫtundan:baḫtına Ü TB H H2 (10b) maḥsûb Ü1 Ü2 TH TB mascûb H1 (11b) bu musanna' ṭôb:eylcyü maḳlûb TB (12a) sebki:silki H2 ḫayre-:fikret-H1 (b) Felâṭûnlar: Felâṭûndan H1 (13a) ḫançeri: ḫançer-i Ü2 Ü3 H H1 H2 (b) ḫârâ-yı:ḫârâyı Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 (15a) den:şecerden Ü3 (17a)cesbânidi:cesbânıdur H2 (18a) Miṣâlin:Miṣâl-i H pâk:ṭôb H 1118:1123 Ü1 TH, 1116 H

XXI. Ü1/91b Ü2/133 Ü3/- TH/74b TB/- H/- H1/142a H2/-

Târîḫ-i inhizâm-ı Mosḳo der-zemân-ı Aḥmed Ḫan: Târîḫ-i Mosḳovî Ü1 Târîḫ-i diğer berây-ı feṯh-i ṯâbûr-ı Mosḳo Ü2 Târîḫ-i inhizam-ı ṯâbûr-ı maḥḳûr-ı Mosḳo H1 (2a) râyâtı: râyât Ü1 (3a) Askerin: 'Askeri Ü1: H2 ḳoşdı: ḳondı Ü1 H1 H2

XXII. Ü1/92a Ü2/135 Ü3/66b TH/74b TB/87b H/90a H1/146b H2/47a

Târîḫ-i sadr-ı a'zam-şuden-i Râmî Mehmed Paşa: Berây-ı vezâret-i Râmî Ü TH Târîḫ-i vezâret-i Râmî Mehmed Efendi Ü2 Târîḫ-i vezâret-i Baltacı Mehmed P

H1 Târîḫ-i ṣadâret-i Râmî Meḥmed Paşa H2 (1a) bâġ-ı: baḫt-ı Ü3 (3b) ser-âmed:ṣalâbet H1 (4b) devlet-i: Devlete H1 (5a) Ṣadra: Sadrı Ü1 (6b) yek-ta:zîbâ TB (7a) ider: idüp Ü1 (9a) ḥüsn ü:ḥüsn-i TH H2 (10a) câh ü:mh-ı H2 (11a) ṣulayup: ṣulanur H1 (12b) 1114:1111 H

XXIII Ü1/92b Ü2/139 Ü3/66a TH/76b TB/87a H/89b H1/142b H2/47b

Târîḫ-i vefât-ı zârî Efendi: Târîḫ Ü1 TH Târîḫ berây-ı vefât-şuden-i Zârî Efendi merḥûm TB Târîḫ berây-ı vefât-ı cennet-mekân ü firdevs-i âsitân Zârî Efendi H

XXIV Ü1/92b Ü2/148 Ü3/65a TH/751 TB/86a H/88b H1/146a H2 /52b

Târîḫ-i vefât-ı Es'ad Çelebî-i Edirnevî: Târîḫ: Ü1 Târîḫ-i vefât Ü2 Tariḫ-i berây-ı intiḳâl ṣuden-i merḥum Edirnevî Es'ad Çelebi TB Tariḫ berây-ı vefât-ı Es'ad Çelebi Edirnevi ez mühlike-i tâ'ûn H Târîḫ-i vefât-ı Es'ad Çelebî-i Edirnevî ez-maraz-ı tâ'ûn H2 (1b) dehr-i: çarḫ-ı H1 H2 (4) Ü3 TB H H1 H2 de yok (b) vârûndan: gerdûndan Ü2 (6) Ü2 Ü3 TH TB H H2 de yok

XXV. Ü1/92b kenar Ü2/139 Ü3/66a TH/76b TB/87a H/89b H1/142b H2/47b

Târîḫ-i berây-ı ṣadâret-i Şeyḫü'l-islâm Meḥmed Efendi def'a-i ṣâniye: Târîḫ-i fetvâ-yı Meḥmed Efendi def'a-i ṣâniye Ü1 TH Târîḫ-i Şeyḫü'l islâm-şuden-i Meḥmed Efendi H1H2 (5b) ḥarekâtında:ḥarekâtı vü H1

XXVI Ü1/93a Ü2/146 Ü3/65b TH/75b TB/86b H/89a H1/147a H2/52a

Târîḫ-i vefât-ı Maḥmûd Girây Ḫan: Tariḫ Ü3 Tariḫ-vefât TH Tariḫ berây-ı vefât ṣuden-i Maḥmud Girây merḥûm TB H (2a) Pehnâ: Pehnâ-yı TB göçüp: çeküp H2 (4b) aġlayup: aġladı H1

XXVII. Ü1/93a Ü2/149 Ü3/65b TH/76a TB/86b H/89a H1/147a H2/52a

Târîḫ-i vefât-ı Şeyḫ Veliyü'd-dîn Efendi :Târîḫ Ü1 Târîḫ berây-ı rıhlet-kerden-i merḥûm Şeyḫ Velî TB Târîḫ-i vefât-ı Şeyḫ Velî Ü3 Târîḫ-i vefât TH Târîḫ berây-ı vefât-ı ḳuṭb-ı dâ'ire-i vilayet Şeyḫ Veli Efendi H Târîḫ-i Veli Efendi-i celvetî dervefâteş H1 (2b) kerâmetde: kirâmâna TB kirâmâta H1 (5a) aṣḥâba: aḥbâba H (b) aḥbâb: aṣḥâb Ü2 TH TB 1108:1107 Ü1 TH

XXVIII. Ü193a kenar Ü2/138 Ü3/70a TH/70b TB/90a H/93a H1/- H2/48b Târîḫ-i berây-ı Câmi'-i Ṣadr-ı ekrem 'Alî Paşa der-Tersâne-i ' Ämire: Târîḫ-i Câmi'-i Alî Paşa Ü1 TH Târîḫ-i diger berây-ı Câmi'-i şerîf-i meşhûr Ü2 Târîḫ-i Câmi'-i Ṣadr-ı ekrem a'ẓam 'Alî Paşa der-tersâne TB Târîḫ-i Câmi'-i Ṣadr-ı a'ẓam Alî Paşa der-tersâne H2 (6b) itmen: itme Ü1 H2 (8a) beklesün: bekliyor TH

XXIX. Ü1/93b Ü2/149 Ü3/65b TH/76a TB/86b H/89b H1/147a H2/51b Târîḫ-i tekye-i Şeyḫ İbrahîm Efendi: Târîḫ-i tekye Ü1 TH Târîḫ-i tekye-i Şeyḫ İbrahîm dermedine-i Ruscuḳ Ü3 Târîḫ berây-ı tekye-i Haẓret-i Şeyḫ Velî TB Târîḫ berây-ı binâ-ı tekye-i Şeyḫ İbrahim Efendi der-İstanbulî H Târîḫ-i hânḳâh-ı Şeyḫ İbrahim Efendi H1 Târîḫ-i binâi tekye-i Şeyḫ İbrahim Efendi H2 (3b) 1101:1117 Ü1 TB, 1110 Ü3

XXX Ü1/93b Ü2/147 Ü3/69b TH/76a TB/90a H/92b H1/147b H2/52b Berây-ı maḥdûm-ı ṣâḥib-i dîvân Ṣâbit Efendi: Târîḫ-i vefât-ı ferzend-i nâẓım Ü2 oğlımuzun vefâtına târîḫdür Ü3 TB Târîḫ berây-ı vefât-ı puser-i ḫod-râ H Târîḫ-i vefât-ı ferzend-i hod H1 Târîḫ-i vefât berây-ı maḥdûm-ı ḫod H2 (2a) İbrahîmüm: İbrahîm Ü3 H (b) bülbül-i: 'andelîb-i Ü3 TH TB H H1 H2 (3b) gönlümi: 'aḳlumı Ü2 yek-ta:ra'nâ TB (6a)

tab'uma: cânuma Ü1 TH H

XXXI. Ü1/ 94a Ü2/- Ü3/- TH/76b TB/- H/- H1/147b H2/- Târîḫ-i vefât-ı Ḳara Ḫalîl: Târîḫ Ü1 TH Târîḫ-m Kara Ḫalîl (1b) vâh bu gün: sevdâ-gûn Ü1 1117: 1115 Ü1 TH

XXXII 1/94a Ü2/140 Ü3/65a TH/76b TB/86a H/88b H1/147b H2/50a Târîḫ Berây-ı Ṣadr-ı Rûm-şuden-i Naḳîb Efendiü'l-eşrâf def'a-i ṣâniye: Berây-ı Paşmaḳçı-zâde 'Alî Afendi Ü1 TH Târîḫ berây-ı Sadr-ı Rûm-şuden-i Naḳîb Efendi Ü2 Ü3 (4a) tekerrürin :tekrin H1 (5b) kahr: kavle Ü3 (8a) Sipihr:Sipihre TB H (9) Ü2 de yok (a) bâre: bâr-ı Ü1 H1

XXXIII. Ü1/94b Ü2/139b Ü3/68b TH/77a TB/89a H/91b H1/148a H2/47b Târîḫ-i ṣadâret-i Şeyḫü'l-islâm Ṣâdıḳ Efendi def'a-i ṣâniye: Târîḫ-i fetvâ Ü1 Târîḫ-i meşîḫet-i Ṣâdıḳ Efendi der-def'a-i ṣâniye Ü2 Târîḫ-i sadâret-i Şeyḫü'l-isâlam Ṣâdıḳ Efendi Ü3 TB Târîḫ-i fetvâ-yı Ṣâdıḳ Efendi TH Ṣâdıḳ Efendinüñ tekrâr müfti oldukları Târîḫi H1 Târîḫ-i Şeyḫü'l-islâm-şuden-i Ṣâdıḳ Efendi der-def'a-i ṣâniye H2 (1b) fetvayı: iftâyı Ü2 (4b) ḫil'at-ı: ḫil'atı TB kilk-i: kilki Ü2 felek Ü1 (6b) ḥarîr-i: ḥarîri Ü3 TB H (7b) fetvâ vü takvâyı: fetvâyı takvâyı Ü1 TH H1 (8a) Dem-i: Cem-i H1 ider:idüp H1 faẓlında:lutfında H1 (b) lafz: lutf H1 (10a) diyüp: diyü H1 (11b) zer-kârî: reng-âver-i H

XXXIV. Ü1/94b Ü2/135 Ü3/- TH/77b TB/- H/- H1/148a H2/51b Târîḫ-i tüfeng-i Sulṭân Aḥmed Ḫan: Târîḫ Ü1 Târîḫ berây-ı tüfeng Ü2 Târîḫ-i tüfeng TH Târîḫ-i diger berây-ı tüfeng-i Cenâb-ı Şehriyâr H2 (1a) ṭab'iyye: ṭab' H1 (2a) ṣun'a ṭab'a Ü1 H1 H2 (4a)-nişânla: -nişân H1 H2

XXXV. Ü1/95a Ü2/135 Ü3/- TH/77b TB/- H/- H1/148b H2/51b Târîḫ-i tüfeng-i Sulṭân Aḥmed Ḫan: Târîḫ-i diger berây-ı tüfeng Ü2 Târîḫ-i diger berây-ı tüfeng-i Cenâb Şehriyârî H2

XXXVI. Ü1/95a Ü2/145 Ü3/- TH/77b TB/- H/- H1/148b H2/51a Târîḫ derḥaḳḳ-ı liḥye: Târîḫ-i a'fâ-ı liḥye Ü2 H2 Târîḫ-i lihye-i cedîde TH (1a) Rabbânî: Yezdânî H1 (2a) ṣafḥa-ı: sûre-i Ü2 TH H1

XXXVII. Ü1/95b Ü2/145 Ü3/- TH/77b TB/- H/- H1/148b H2/51a Kıt'a berây-ı û: Târîḫ-i diger der-ḥaḳḳ-ı liḥye H1 Târîḫ-i diger H2 (2a) meymûn-bâd ü: ferruḫ-bâd ü Ü2 ferruḫ-bâd ü: meymûn bad ü Ü2

XXXVIII. Ü1/95b Ü2/145 Ü3/- TH/78a TB/- H/- H1/145b kenar H2/- Târîḫ berây-ı çeşme-i ḥırḳa-ı şerif: Târîḫ çeşme-i 'Alî Paşa Ü2 Târîḫ-i çeşme-i ṣadr-ı a'ẓam Çorlılı 'Alî Paşa der-bâb-ı maḳâm-ı Ḥırḳa-ı şerîf H1 (3b) aṣla: Ḥaḳḳa H1 (8a) işrâb: şarâb Ü1 Ü2 TH (8b) 1118:1117 Ü1 TH

XXXIX. Ü1/96a Ü2/138 Ü3/67b TH/78a TB/- H/- H1/146 a kenar H2/48a Târîḫ-i çeşme vü tevsî'-i cây-gâh-ı Ḥırḳa-i şerîf: Târîḫ berây-ı tevsî'-i cây gâh-ı ḥırḳa-ı şerif Ü2 Târîḫ-i tevsî'-i maḳâm-kerde-i Resul-ı ekrem H1 Târîḫ-i tevsî'- kerden-i maḳâm-ı ḥırka-ı şerif ü çeşme-saḫten der-ancâ H2 (1a) âdil: ġâzi H2 (2a) ehlin: iken H2 (b) Be-veḳ-i: Muvaffaḳ Ü1 H1 (6a) ḫayrât: devlet Ü1 TH H1 (7b) icra: efzâ Ü3 H1 (10a) bu:ki Ü3 ile: ü Ü3 H2 (11b) 1118:1117 Ü1 TH

XL. Ü1/96b Ü2/150 Ü3/- TH/79a TB/- H/- H1/142 H2/49a Târîḫ-i tevsî'-kerden-i maḥfil der-Câmi'-i Ayaṣofya: Târîḫ-i maḥfil-i Ayaṣofya Ü1 TH Târîḫ-i tevsî'-i

menfil-i Ayaşofya H1(2a) Ayaşofyanuñ: Ayaşofyada H2 (3) H2 de yok (4b) mümtâz ü:mümtâz-ı H1 H2 (5) H2 de yok (b) tefrî': tevsî' H1 (6) (7) H2 de yok (9b) 1118:1117 Ü1 TH

XLI. Sadece Ü2/143 te.

XLII. Sadece TH/78b H1/143b kenarda var. (3) H1 de yok (4b) şevk: şevki H1 (5b) -tâdur:-pâdur H1 (8) H1 de yok

XLIII. Sadece Üw2/147 de.

XLIV. Sadece Ü2/146 da.

GAZELİYYAT

1. Ü1/97b Ü2/88b TH/28b H/30b H1/82b H2/89b (3b) 'irfâna: dîvâna Ü1 TH

2. Ü1/97b Ü2/151 Ü3/88b TH/79b TB/28b H/30b H1/82b H2/89b (2b) tablayı:tabla-ı Ü1 Ü3 TB H1 (3) Sadece H de. (4a) müşgînesi:müşgînini Ü1 Mansûrı:Mansûr Ü1 H1 (5a) esdi: itdi Ü1 (b) idüp:edüp TB H nâra:yâra Ü3 TH TB

3. Ü1/98a Ü2/152 Ü3/89a TH/79b TB/28b H/30b H1/82b H2/90b (2a) ağlar: ağlıyor Ü3 (3a) duhter-i: duht-i TH (4b) nâm ü kâm: ser-nâm-ı H

4. Ü1/98a Ü2/152 Ü3/89b TH/80a TB29b H/31b H1/83a H2/89b (2a) sûziş-i sûzân-ı H1 'ışk ü: ışk-ı Ü1 (b) idesin: itmeyesin H1 nigâha: nigâh Ü1 H1 (3a) vaşluma: lutfuma Ü2 Ü3 H H1 H2 lutf ile TB (4a) yanmış: imiş Ü1 TH H1 tekellümi: terennümi Ü1 Ü3 TH H1 (b) saklıyamam: żabt idemem TB

5. Ü1/98b Ü2/154 Ü3/89a TH/80a TB/29b H/31b H1/83a H2/91a (2a) hidâyet: 'inâyet Ü1 TH (3a) bilmiyor: bilmeyüp Ü3 dermanumı: dermanını Ü2

6. Ü1/98b Ü2/156 Ü3/88b TH/80a TB/- H/- H1/83a H2/90a (4b)-perestî:-perestî-i TH perestleri TH

7. Ü1/98b Ü2/152 Ü3/89a TH/80a TB/- H/- H1/83b H2/90a (1a) olursa: olurdı Ü1

8. Ü1/99a Ü2/154 Ü3/90a TH/80b TB/29a TH/31a H1/83b H2/90b (1b) hat-ı: ruh-ı Ü2 Ü3 TB H (4a) bâbunda: bâbuña H2 (5a) dâğumla:dâğımla Ü1 dâğ ile Ü3 TH TB H H1 H2

9. Ü1/99a Ü2/156 Ü3/89b TH/80b TB/- H/-H1/83b H2/90b (1) TB H de yok. (a itmedi: itmese Ü1 Ü3 H1 H2 (2a) eylesün: eylemesün Ü3 câmâ: mînâya Ü2 Ü3 TB H H2 (b) Meyden sebuda var ise âşâr-ı imtilâ Ü2 Ü3 TB H H2 (3) H1 de yok (a) pâre:parça Ü2 H2 (4a) huşk ile:rahşuña Ü1

10. Ü1/99a Ü2/155 Ü3/90b TH/80b TB/30a H/32a H1/83b kenar H2/90b (1a) -peymâ: cânâ Ü1 (2b) mînâ: bînâ TB H H2 (3a) dolâba: dolâb Ü2 Ü3 H2 dest ur: kullan Ü2 Ü3 H2 (b) idesin: eylesin TB (4b) Ülkerin: olmadan Ü3 H2 (6) H1 de yok (a) nûr ü: kuds ü TB H (7b) tahşîlindedür: tahşîldedür H1

11. Ü1/99b Ü2/151 Ü3/90a TH/81a TB/29a H/31a H1/84a H2/91a (3a) sipihr:felek Ü3 TB H (b) Alınsa: Elinde Ü1 H1 (4a) Murâduñ: Murâd TB H ben: bu TB H

12. Ü1/99b Ü2/154 Ü3/89b TH/81a TB/29a H/31b H1/84a H2/90a (2b) gice atılur: atılur gice Ü1 atılur giceler H1 (3a) misk: müşg H1

13. Ü1/100a Ü2/155 Ü3/90b TH/81a TB/30a H/32a H1/84a H2/91a (3a) resmidür: rahmıdur H1 virmeyen: mîve-i Ü3 (b) bâğ-âsâ: bâğ-ârâ Ü2 TH H H2 (4a) pâk-:

çâk H1 'ukbâda: 'ukbâdan Ü2 Ü3 (b) câme-i: hâme-i Ü1 -veş: fışk Ü1 H1 (5b) gûyâ: ma'nâ Ü2 Ü3 H2 (6a) rûğenî: rûğenin Ü3 (b) cy:a H1 (7a) Sâbitâ: Sâbit Ü3 (b) dilber midür: dilber midür ki H1 heb -H1

14. Ü1/100a Ü2/156 Ü3/90a TH/81b TB/29b H/32a H1/84a H2/90a (1a) uymış: uydı Ü1 TH (2a) Tende: Teninde H1 (4b) Meyi kabdan kaba kor: Bâdenün aklın alur Ü3 TB (5a) Sâbitâ: Sâbit Ü3 (b) dilleşdüm: dilleşdüñ Ü1 TH

15. Ü1/100b Ü2/159 Ü3/92a TH/81b TB/30b H/32b H1/86a H2/92a (1a) rûyuñı: kûyuñı Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) ne dirse: Nedendür Ü1 TH TB H H2 (2a) letâfetde: letâfetden H1 (4a) kudsîden: kudsiyân Ü3 TH (b) Harâbe-: Harâb-H1 (5b) zeng-jeng Ü1

16. Ü1/100b Ü2/161 Ü3/92b TH/81b TB/30b H/33a H1/86b H2/93a (4a) hûn-ı hôd TB (b) Harâbe: Harâb TB (5a) çekdüm: çekerüm Ü3 TB H (b) var ise Sâbit:Sâbit var ise TH

17. Ü1/100b Ü2/158 Ü3/91a TH/82a TB/30b H/33a H1/85a H2/91b (2a) beyżedür:beyżede Ü2 (b) beççe-i:gonca-ı TB gül-gonca-ı H1 (5a) âh ile: ile TB (7a) çıkarsa: çıkardı TB

18. Ü1/101a Ü2/162 Ü3/92b TH 82b TB/31a H/86b H2/92b (1a) Cûy-ı: Rûy-ı Ü1 H1 H2 olup: olur H1 (b) âb:bâb TB H H1 H2 (2b) destine: destini H1 (3b) sığar: bilür Ü1 H2 (4a) dem-i: idüm H1 (b) nâzum:kaddüm TB (5a) Ürkidir:Urmağa H1

19. Ü1/101a Ü2/159 Ü3/93b TH/82b TB/31a H/33b H1/85b H2/92a (1a)sa'y: cehd TB H (b) kendüyi: kendüye TB (2b) tuffâhe-i: tuffâhi-i H1 (4b) şun:vir Ü3 (5a) rûhı: cânı Ü3 TB H H1 eylese: eylesem Ü3 TB H H1 (b) müheyya: sahba H1

20. Ü1/101b Ü2/162 Ü3/91b TH/83a TB/31a H/33b H1/85b H2/91b (1b) bir yıldur: bir iki yıldur H1 (2b) kez:kerre H1 (3a) nukre-i:nokta-ı Ü1 H1 H2 (5a) felekden: felekde Ü2 Ü3

21. Ü1/101b Ü2/160 Ü3/93b TH/83a TB/31b H/33b H1/86a H2/92b (1b) tas-ı şir: gülşen-i seyr Ü3 (4b) tig-i:tab'-ı Ü3

22. Ü1/102a Ü2/161 Ü3/93a TH/83a TB/31b H/33b H1/87a H2/92b (3a) kosa:kolsa TB (4a) zülfinde:zülfünde Ü3

23. Ü1/102a Ü2/160 Ü3/92a TH/83a TB/31b H/34a H1/86a H2/93a (1b) efrâşte-i H1 (2b) -nümun:-nümuna TB bam-ı:cam-ı TB (3b) kalan: figân H1

24. Ü1/102a Ü2/158 Ü3/91b TH/83b TB/- H/- H1/85a H2/92a (1a) harîf-i: harîk-i H1 (2) H1 de yok (a) 0:01 Ü2 hastemle:hasteyle Ü3 (3a) zâğ ile:zülf ile Ü1 zülfüñle H1 pür: toldı Ü3 oldı: bu Ü3 (4a) alur: alup Ü2 Ü3 TH H1 H2 (5b) na'ralarla: na'ralaraÜ2 (6a) gâhî:gâh H2 (7b) Muhtâc-ı: Mihmân-ı Ü1 H2 mihrüñ H1

25. Ü1/102b Ü2/160 Ü3/92a TH/83b TB/32a H/34a H1/85a H2/91b (1a) faslı: vaslı Ü1 (2b) sanem: sanem eger H1 el açsa: açılsa Ü1 TH (3a) aşağı: aşağa Ü3 idüp: ider H1 (b) perdede: perdesi Ü2 Ü2 Ü3 TH TB H1 H2 zâra: zâr H

26. Ü1/102b Ü2/158 Ü3/92a TH/83b TB/- H/- H1/84b H2/93b (2b) şehd:kand Ü1 Ü3 TH H1 H2 (4b) şirâr:şerâre- Ü2 Ü3 TH H2

27. Ü1/103a Ü2/159 Ü3/93a TH/94a TB/32a H/34b H1/85b H2/92a (1a) nâfe:lâle H1 (b) zülf: zülfe Ü2 TH H H1 H2 (1a) şeftâlûlarındur: şeftâlûlarından TB (5a) Kötek: Kötek de H1 yir: bir Ü2 Ü3 H2 tûradur: tûradan TB tûrada H1

28. Ü1/103a Ü2/161 Ü3/92b TH/ 84a TB/32a H/34a H1/86b H2/93b (1a) koyup:kodı Ü2 şevḳi: 'ışḳı (3a) kâkül-i: kâküli Ü2 (b) nâra: nâza Ü3 H1 gîsû-yı: gîsûsı H H2 (4a) itmeden: ideyüm Ü1 TH ideyin H1 (5b) Nûş idüp: Ögerek H2 çıkardı: çıkardum Ü2 TB H2 ögerek: görinen H2 (7a) eyle: eyler H (b) dem: vakt Ü2 Ü3 TB H1 (8a) dâm-ı:zemm-i Ü3 düşürür: düşürüp Ü1 (b) nazmunla: la'lüñle Ü1 H1 nukluñle Ü3 TH TB H H2

29. Ü1/103b Ü2/163 Ü3/93b TH/84a TB/32b H/34b H1/87a H2/93b (1a) kemân-ı: kemâl-i (4b) bu mı: bu mıdur Ü2 Ü3 TB H H1 H2 nişân-ı: şân-ı TB H H1 H2 (5a) yaġdırur: yaḳdırur Ü2 TH (6) TB de yok (a) iḳbâl-i: iḳbâli TB (b) bizlere: bize ki H

30. Ü1/103b Ü2/164 Ü3/ 94a TH/84 TB/32b H/34b H1/87b H2/94b (2b) çarḫ: bilür TB 'âşıḳ-ı 'âşıḳı TB 'âşıḳ ü H (5a) Ṣâbit pek: Ey sâḳî Ü2 Ey Ṣâbit Ü3 TB H H1 H2

31. Ü1/104a Ü2/163 Ü3/94b TH/84b TB/32b H/35a H1/87b H2/94a (3a) himmetle: himmetde H1 (b) esbâb-ı: esbâbı TB (4) H1 de yok (6a) yârüñ Ṣâbit: Ṣâbit yârüñ Ü3

32. Ü1/104a Ü2/163 Ü3/94a TH/84b TB/33a H/35a H1/87ae H2/94a

33. Ü1/104b Ü2/164 Ü3/94a TH/85a TB/33a H/35a H1/88a H2/94a (1b) Ya'ḳûb-ı: ma'yûb-ı Ü1 TB H H1 H2 (3) Ü2 TH H2 de yok (b) ġayret-i: 'ibret-i TB H H1

34. Ü1/104b Ü2/164 Ü3/94b TH/85a TB/33a H/35b H1/88a H2/94b (1b) faḳr-i: şimdi TB (2a) melâḥet: maḥabbet Ü2 Ü3 (3b) mezra'adan: mezra'ada TB H H1 dâne-i: zâd-ı TB ḥâlüñle: ḥelâlüñle TB (4a) ḳabûl: ḳefîl TB H isteñ: olsañ TB H (5) Ü2 H2 de yok

35. Ü1/105a Ü2/165 Ü3/95a TH/85a TB/33b H/35b H1/88a H2/95a (3a) Tûġ ü: Tûġ-ı Ü1 Ü2 Ü3 TH (b) âyîn: âyîni Ü1 TH TB H H1 H2

36. Ü1/105a Ü2/165 Ü3/94b TH/85b TB/33b H/35b H187a H2/94b (1a) dün:dil H1 (3b) O kelbe çok beredür ḍarb-ı kârına bereket Ü1 Ü2 H1 H2 (4b) kötekdedür: kötekde Ü1

37. Ü1/105a Ü2/166 Ü3/95a TH/85b TB/33b H/36a H1/87b kenar H2/95a (2b) dildârlar: dildâdeler Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (3a) pür-i:bir Ü1 (4a) gül-nümâ: gül-gûnî Ü1 gülbün TH (5) H1 de yok (7a) seven: bütün Ü3

38. Ü1/105b Ü2/165 Ü3/95a TH/85b TB/33b kenar H/36a H1 /87b H2/94b (1b) Alagör: Alıgör Ü1 (2a) tehniyet-i: tehniye-i Ü3 (b) maḥmûra: mey-ḫ'âre H1 (4a) bezm-i meclis-i Ü3 latîf-i: nazîf-i Ü2 pâk Ü3 (4b) zevḳ: keyf Ü2 (5a) şarîr-i sarîri TH

39.Ü1/105b Ü2/167 Ü3/95b TH/86a TB/34a H/36a H1/88b H2/95b (2a) şîve-i: şîve vü Ü2 (b) 'alem-efrâz-ı nâz:ser-firâz-ı baḫş H1 (3b) bâblarda: bâbda H1 (4a) açılmadı: bilinmedi Ü1 TH (4b) lebünde-lebinden Ü2 (5b) ma'nî-: mu'ciz-Ü2

40. Ü1/106a Ü2/168 Ü3/96a TH/86aTB/34b H/37a H1/88b kenar H2/96a (1b) Çoḳ yaşar: Çoḳlar yaşarsa Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (3) H1 de yok (a) münâsebetle: münâsebetüñle Ü1 (b) 'ayyâr: aġyâr Ü1 (4b) müfsid: çirkin Ü3 bed-kâr: mekkâr Ü2 H2 murdârÜ3 (6a) partalın: bâr iken TB

41. Ü1/106a Ü2/166 Ü3/95b TH/86a TB/34a H/36b H1/88b H2/95a (1b) sürülse:süzülse Ü2 (2a) nâzügî:târîkî Ü1 (3b) Anuñ: Ḳamu Ü3 (4b) ser-keşî-i: ser-keşî vü Ü1 ġurûr ü:ġurûra H2 ġurûr TB (5a) suḫen-i:suḫene H1 Ṣâbite: Ṣâbitâ H1

42. Ü1/106b Ü2/166 Ü3/95b TH/86b TB/34a H/36b H1/88b H2/95b (3b) tâba: tâbla H1 şâbûn-ı: şâbûna TB jâledür:lâledür H1 (5b) tefârîḳ-i: tefârîḳ ü Ü1

43. Ü1/106b Ü2/167 Ü3/96a TH/86b TB/34b H/36b H1/89a H2/95b (2a) şeydâ: zâr TB (b) beri: bize TH (3a) -zâr-ı:zârda H felekde:.felek H1 (4a) çıḳarursa: çıḳarsa Ü1 TH

44. Ü1/106b Ü2/167 Ü3/96a TH/86b TB/34b H/36b H1/88b H2/95b (1a) Tenhâda: Tenhâca Ü3 TB H (3b) zâhid: zühhâd H1 geçene: geçe H1 ḫardalı: ḫardal ü H1 (4a) şevḳ:zevḳ H1

45. Ü1/107a Ü2/168 Ü3/96b TH 86b TB/34b H/37a H1/89a H2/96a (2a) dil ü: dil-i H1 destinden: destinde Ü3 (3b) yiyimi: semmi TB H1 (4b) ḫaste: zâr H1 (5b) Kendüñe acı sen ey ḫaste-göñül ara 'ilâc TB H

46. Ü1/107a Ü2/168 Ü3/96b TH/87a TB/35a H/37a H1/89a H2/96a (1b) Şâm-ı ġamda yârsiz 'azm-i merâm itmek de güc Ü1 Ü2

47. Ü1/107b Ü2/169 Ü3/97a TH/87a TB/35a H/37b H1/89b H2/96b (1b) ḳudum ü: ḳudum-i H1 kudume Ü2 Ü3 TB

48. Ü1/107b Ü2/169 Ü3/96b TH/87a TB/35a H/37b H1/89b H2/96b (2b) Yılda: Elde Ü1 Ü2 TB H H1 H2 (5b) istimzâc: istiḫrâc

49. Sadece Ü2/169 da

50. Ü1/107b Ü2/170 Ü3/97a TH/87b TB/35b H/37b H1/89b H2/97a (5a) sözünde: sözünden Ü2 TB (b) bu:vü H

51. Ü1/108a Ü2/171 Ü3/97a TH/87b TB/35b H/38a H1/90a H2/96b (1a) melâḥeti: leṭâfeti TB (b) ṭutar: ṭuta H (2b) -dârca:-dâr Ü3 ḳan:kızıl Ü3 (3b) gülüñ: güli H2 görinür: görinürdi Ü3 (4a) diyü: diyüp Ü3 TH TB H H1 H2 nâzını: nâzınla H1 (b) sürerse: yürürse H1

52. Ü1/108a Ü2/171 Ü3/97b TH/87b TB/35b H/38a H1/90a H2/97a (1b) bir:her TB H (2b) sûzân: pür-sûz Ü3 (3b) Gezdi: Gezer H2 (5a) ṣafâda: fenâda H

53. Ü1/108b Ü2/171 Ü3/97b TH/87b TB/36a H/38a H1/90a H2/96b (1b) Ehl-i terk olsa: Terki olsaydı Ü1 Ü3 TH HB H (2b) maḫmûr-ı: maḫmûra H2 (3a) -ḫâneyle: ḫ'âreyle Ü3 düşüp: varup TB H (b) Ḳoymasa: Koyma Ü3 (4a) Meclis-i: Zümre-i Ü2 H1 H2 meşrebi: 'âdeti H H1 (4b) görmedi: görmedür TB H H1 H2 (5b) surḫ-ı: şerḫ-i H1 'irfânı: 'unvânı Ü2

54. Ü1/108b Ü2/170 Ü3/97b TH/88a TB/36a H/38a H1/90a H2/97a (2a) itdüm: itdi TB H (3b) açıla: açılsa Ü1 açılup Ü2 Ü3 TB H H1

55. Ü1/109a Ü2/170 Ü3/98a TH/88a TB/36a H/38b H1/90b H2/97a (1a) ḫâṭır-ı: ḫâṭırı Ü3 (2a) cevân-ı: cevân ü H H1 H2 (2b) dâ'iredc: dâ'ireden TH H1 H2 (4b) seyrânı: devrânı TB (5a) ṣaḥneye: ṣaḥneyedür Ü3 (b) rindânı: nâ-dânı TB (6a) Yıḳıyor: Yıḳı gör Ü3 (7a) ḳulaġı: Ḳulaġıdur H1

56. Ü1/109a Ü2/172 Ü3/98a TH/88a TB/36b H/38b H1/90b H2/97b (1b) Duḫti: Duḫter-i TB şîrînlik yazsun: yazdı şîrînlik TB (2b) ol demden: ẓann itme Ü2 (3a) remli: ṛengi H1 (4a) la'l ile: la'lüñe Ü2 TB la'lin Ü3 (5b) Görinür: Gözine Ü1 Görine

Ü2 TH TB H H1 H2 (6a) deşt-i: deşt ü Ü3 H H2

57. Ü1/109b Ü2/172 Ü3/98b TH/88b TB/36b H/39a H1/90b H2/97b (1a) ol: ey Ü2 TB H1 H2 (3b) olur ol: olur H

58. Ü1/109b Ü2/172 Ü3/98b TH/88b TB/36b H/39a H1/91a H2/98a (1a) vücûd: vücûdı Ü3 (b) 'anâşırla: 'anâşırda Ü3 (2a) merdî-i: merde-i Ü2 H1 pîr-i: yine Ü3 (b) Mahmûra: Mey-h'âre H kızıl: kızılı Ü3 (3a)rub'-ı: rub ü Ü1 (4b) Unf: 'Işk Ü3

59. Ü1/109b Ü2/- Ü3 98b TH/88b TB/36b H/39a H1/91a H2/97b (2a) melâ'ik de : hakîkatde Ü1 tarîkatde Ü3

60. Ü1/110a Ü2/173 Ü3/99a TH/89a TB/37a H/39a H1/91a H2/98b (3a) mev'izede:savma'ada TH kondurarak: kondurdı TB (4b) mâye-i: deşt-i pür- Ü1 TH vus'at ü Ü2 vus'at-ı Ü3 H H1 H2 (5a) endîşeden: endîşe H

61. Ü1/110a Ü2/173 Ü3/99b TH/89a TB/37a H/39b H1/91b H2/98b (1a) itse: it-di H (2a) seyelân: seyl-âb TB H (b) suniyyede: emniyyede Ü1 (4B) bârgehinden: mak-demüñüzden Ü2 H1 H2 gelen: gelürse Ü2 H1 H2

62. Ü1/110b Ü2/173 Ü3/99a TH/89a TB/37a H/39b H1/91b H2/98a (2) TB de yok (a) Ḥarâret-i: Ḥavâdiṣ-i Ü2 (4b) vaṣla: vaṣlı Ü3 takarrüb de: takrîre Ü3

63. Ü1/110b Ü2/174 Ü3/99a TH/89b TB/37b H/40a H1/91b H2/98a

64. Ü1/110b Ü2/174 Ü3/99b TH/89b TB/37b H/40a H1/92a H2/98b (2a) getür-di: götürdi Ü3 (3b) Güẕâf-kâr-ı: Eger figâr-ı Ü3 (5a) minnetde: miḥnetde H

65. Ü1/111a Ü2/174 Ü3/99a TH/89b TB/37b H/39b H1/92a H2/98a (3b) taşır turma kucagında seped: götürse n'ola bir iki seped Ü2 H1 H2 (4b) deresinde: deresin-den H1 (5a) Vâlid-i: Vâlidi Ü1 Ü2 Ü3 (b) ben de: hiç de Ü2 Ü3 TB H H1 H2

66. Ü1/111a Ü2/175 Ü3/99b TH/89b TB/37b H/40a H192a H2/98b (1b) yâhû: âhû Ü1 3 TH H H1 H2 (2b) ider ol: ider Ü1 Ü2 Ü3 TH (3a) ḥüsnüñ: nâzuñ Ü2 H2 (3b) behceti: şîvesi Ü2 H2 (4a) ısınmışdı: ısıtmışdı Ü1 dil-i: dili Ü1 gönül H sayf: sayf ü Ü1 H1

67. Ü1/111b Ü2/175 Ü3/100a TH/90a TB/38a H/40b H1/92a H2/99a (1b) aşa-ġı: aşaġa Ü3 nâfdur: lâfdur H1 (3a) surḥı: surḥ H1 (4a) Sañâ: Bize Ü2 H2 bir: bu Ü2 H1 her H (5a) Benüm: Benüm de Ü1 şi'rümi: kıt'amı H1

68. Ü1/111b Ü2/176 Ü3/100a TH/90a TB/38a H/40b H1/92b H2/99a (2a) telḥ: telḥi Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (3a) bir meze: 'âlem Ü1 TH (4) TB d eyok (b) Gelürse: K'olursa H2 (5a) ḥand ile: ḥande-i Ü3 aġyâr-ı: aġyâra H1 şûmı:şu H1 (6) sadece TH de (7a) şi'rden: şi'rle H1 (b) mezâḳa: mezâḳ-ı H

69. Ü1/112a Ü2/175 Ü3/100b TH/90a TB/38a H/40b H1/92b H2/99a (2b) telḥ-i: la'l-i Ü2 (3a) Nazardan: Naẕarda H2 (b) bâzû-yı: yazdurdı Ü1 (4a) oluben: olup Ü3 TH H1 H2 çün olup TB dil olup H

70. Ü1/112a Ü2/189 Ü3/109b TH/90b TB/- H/- H1/99b kenar H2/101b (1b) nâr-ı: mâh-ı H1 (3b) 'âşıkı: 'âşık-ı Ü2 Ü3 pür-sûz: sûzân Ü3 (4a) sevr-i: şûḥ-ı Ü3 (b) ferş-i: zîr-i Ü2 ḥâk:râh H1

71. Ü1/112a Ü2/177 Ü3/100b TH/91a TB/38b H/40b H1/92b H2/103b (3) Ü3 TB H H1 H2 de yok (4) Ü2 Ü3 TB H H2 de yok (5b) -bend-i: -bende Ü3 (6b) hırs ile: hırs ile dil TB yerse: yererse TB (7) Ü1 Ü3 TH TB H H1 de yok (b) zülf-i müşg-pâş ya-

tur: aġyâr nâ-tıraş yatur H2

72. Ü1/112b Ü2/177 Ü3/107a TH/91a TB/45b H/48a H1/93a H2/107a (2b) ṭâli': ṭâli' kim TB (3a) dükürse: tükürse Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H H2 (4a) şanmañ: şanma Ü1 (5a) ḳalmış: ḳalmışdur Ü2 nâbit Ü1 (b) eski: köhne Ü2 TB

73. Ü1/112b Ü2/177 Ü3/108a TH/91a TB/39a H/41b H1/93a H2/106b (1a) bâşırasından: bâşırasında Ü2 (2b) mâyeli: mâye-i Ü1 (3a) Gönlüm ki: Gönlüm H1 olur: olup H (4a) -bend-i: baḫş-ı Ü2 TB H H1 H2 (5a) ża'îf: ża"îfe H1 (b) üstüḫ 'ânların: üstüḫ 'ânlarını Ü3

74. Ü1/113aa Ü2/178 Ü3/108a TH/91b TB/40b H/43a H1/93a H2/106b (2a) iderüm: itdüm TB H (3b) Ḥücre-i: Çihre-i Ü3 H1 iderek: giderek TB sevḳ: şevḳ TB H1 H2 (4a) rûz:gâh TB H H1 H2

75. Ü1/113a Ü2/178 Ü3/107b TH/91b TB/38b H/41a H1/95b H2/107b (1b) tâze gül: ġonca-fem H (2a) zâra: bâġa H2 (5) H1 de yok

76. Ü1/113a kenâr Ü2/178 Ü3/106a TH/94b TB/39a H/41b H2/103a (1a) Cevr: 'Işḳ Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H H1 (2b) döyer: dutar H1 (3a) -zâdem: -zâde H2 (5b) Yine: yohsa Ü3 TB H H1 H2 (6) H2 de yok (b) ġınâya:ḥınâya Ü1

77. Ü1/113b Ü2/179 Ü3/108b TH/91b TB/39b H/41b H1/96a H2/99b (4a) di-mez mi: dimezdi Ü3 belde: efendi Ü3 TB H1 (5a) pür-cürüm: dildâde Ü2 H1 H2 (b) O:ben Ü2 TB H H2

78. Ü1/113b Ü2/179 Ü3/- TH/92a TB/- H/- H1/95b H2/102a (4b) Cemâli: Cemâl-i Ü1 şem' ü:şem'-i Ü1 H2 (7b) -zedânuñ: zevâlüñ Ü1 H1

79. Ü1/113b Ü2/179 Ü3/100b TH/92a TB/39b H/42a H1/94a H2/105a (1b) dûr ü:ṭûl ü Ü2 Ü3 TB H H1 H2 durâzı: durâz H1 (2b) nükteşi: nükteyi Ü3 (4a) sa[illegible]a: bañа TB H1

80. Ü1/114a Ü2/182 Ü3/108a TH/92a TB/39b H/42a H1/96a H2/105b (1a) yâre: nâze Ü3 TB H (2a) ḥatuñnla: ruḫuñla Ü2 'ışḳ: dil Ü3 (5a) ıṭlâḳına ḥa[illegible]-ı hümâyûn eyleyüp: ṭaṭṭ-ı hümâyûn eyleyüp ıṭlâḳına Ü2 H2 (6a) ḳaydı: bâḳî Ü1 (b) mîzâbın: mîzânın

81. Ü1/114a Ü2/180 Ü3/109b TH/92b TB/- H/- H1/96a H2/102a (2a) -nâk ü:nâk-ı Ü1 (3a) -tâbûn: -tâbı Ü1 (5b) Yakar: Yanar H2

82. Ü1/114b Ü2/180 Ü3/101a TH/92b TB/40a H/42b H1/94a H2/105a (3b) Berdü'l-acûz: Berd-i 'acûz Ü1 TB H H1

83. Ü1/114b Ü2/180 Ü3/101a TH/92b TB/40b H/42b H1/93b H2/102b (1b) sö-züm yoḳ: söz olmaz Ü3 H (2a) zaḥmını: zaḥmeti H1 itdi: idi H1 (3a) H de yok

84. Ü1115a Ü2/182 Ü3105b TH/93a TB/- H/- H1/96b H2/100a (2b) şiryân-ı: üştürbân-ı Ü1 TH şütür-bân-ı H1 (3b) nakşı: nakş-ı Ü3 (4a) virüp: alup Ü2 H1 H2 alur Ü3 almadur: virmedür Ü2 Ü3 H1 H2 erbâbınuñ:ezhârınuñ Ü3 (5b) intiẓârı: İntiẓâruñ Ü1 intiẓâr-ı H1 ḥaml-i: ḥamli Ü1 cümle Ü3 girân: aġır Ü3 (6a) bir oḳ: berrak Ü3 (b) ḥiddetle: şiddetle H1 bûnbâr: mûmbâr Ü1 Ü3 TH (7) Ü3 te yok (8b) şırıtsa: şarılsa Ü1 (9b) zinde vü hem mürdesi: mürdesi hem zindesi Ü3

85. Ü1/115a Ü2/183 Ü3/106b TH/93a TB/45b H/48a H1/96b H2/103a (3a) Âlûde: Âsûde TH H1 vir: virür TH (b) Telḫ-âb-ı: Hem-h'ab-ı H1 (5a) bâr-ı: nâz-ı H1 cevr ü Ü1 cevr: nâz Ü1 (6a) teşne: neş'et Ü1 (b) şavmı: şofı Ü3 idüp şıkacaḳ: idecek

Ü1

86. Ü1/115b Ü2/181 Ü3/101a TH/93a TB/40b H/43a H1/96b H2/105a (4b) dakîka: dakîk H1 (5a) nûrdan: ḥûrdan Ü3 TB H

87. Ü1/115b Ü2/181 Ü3/104b TH/93b TB/39a H/41a H1/97a H2/102b tevellâ: müdârâ Ü3 (3a) geliyor: gcliyorlar Ü2 Ü3 TB H H2 (5a) nesîminde H1 reh-i: birer TB (6a) ider: ile Ü1 H1

88. Ü1/116 Ü2/183 Ü3/101b TH/94a TB/41a H/43b H1/97a H2/101a (1a) sâle olup: sâle H1 (4b) o yâr:nigâr TB (5a) ḥayret: ḥasret Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) ḥâl-i:ḥâk-i Ü3

89. Ü1/116a Ü2/184 Ü3/109a TH/94a TB/41a H/43b H1 %7b H2/103b (2a) ġamze ki: çeşme ki Ü1 çeşm ki TH TB H çeşmüñle H1 çeşmüñ:ġamzen Ü1 (4a) âh:da TH (b) derd ü: derd-i H (6) Ü3 TB H H2dc yok (b) sitem: elem Ü2 (7a) mâh-:rûḥ- Ü1 Ü3 H2 derd-i: derdi Ü1 tâ: -Ü1 Ü3 (b) faḳîr: ġamuñla Ü2 H2 ḥaylî:ḥayl-i Ü1 TH

90. Ü1/116b Ü2/184 Ü3/105a TH/94a TB/45a H/47b H1/97b H2/99b (2a) 'uşş-âḳuñ: müştâḳuñ Ü2 TB H (b) mânende-i mânend-i H1 (3b) o:ol Ü2 Ü3 TH H H2 (5b) Mestler: Mesned Ü1 H1 (6a) diyü: diyüp Ü3 (7a) Ṣâbitâ:Ṣâbit Ü3 ḥücre-i: meclis-i H uzandı Ü1 H H1 H2

91. Ü1/116b Ü2/184 Ü3109a TH/94b TB/41b H/44a H1/97b H2/107b (1a) rind: rinde TB (3b) çeşmün: gözüm Ü2 Ü3 TB H H1 (4a) Ol: O Ü1 (b) bâġ-ı: dâġ-ı H2 nedâmet: maḥabbet Ü3 (6) Ü3 te yok (7b) farıyor: ḳarıyor Ü3

92. Ü1/117a Ü2/186 Ü3/109 TH/94b TB/- H/- H1/98a H2/100a (2a) 'âşık: aġyâr Ü2 (b) Bûyâ-yı: Bûy-ı Ü3 (4a) o perî-çihre: ser-i kûyında H1 H2 (5a) -geşte: -geşte-i Ü1 H2 (6a) gîsû-yı kûyında Ü1 TH

93. Ü1/117b Ü2/186 Ü3/102a TH/95a TB/41b H/44b H1/98b H2/100b (2a) 'işretde: 'işretle

94. Ü1/117b Ü2/187 Ü3/108b TH/95a TB/42a H/44b H1/98b H2/103b (1a) bize 'ışḳı: bize H1 (2a) idüp: ider H1 (5a) bilmede: bilmedür Ü2

95. Ü1/118a Ü2/187 Ü3/104b TH/95a TB/41b H/44a H1/98b H2/106a (2a) subḥasiyle cübbe-i sûrâḫ sûrâḫıyle tesbîḥin Ü3 TB H H1 (b) tâ'irân-ı: âhuvân-ı TH (3a) ebnâ-yı: ebnân-ı Ü2 zemân: zemâne H H1 şûḫı: şeyḫi H (4a)güstâḫlardur heb: güstâḫlardur H2 kec: teng- Ü2 Ü3 TB H H1 H2 ṣûret:ṣûrı Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2

96. Ü1/118a Ü2/188 Ü3/102a TH/95b TB/42b H/45a H1/99a H2/103a (2a) ta'ne: ta'nı Ü2 TB H H1 H2

97. Ü1/118a Ü2/189 Ü3/105a TH/95b TB/44b H/47a H1/99a H2/104b (3a) raḳḳâṣ: ġaddâr Ü2 (b) N'işlesün: N'eylesün Ü2 (7b) pîrân-ı: pîrâhen-i Ü3

98. Ü1/118b Ü2/190 Ü3/107a TH/96a TB/46a H/48b H1/99b H2/105a (1a) Ṭurra vü: Ṭurrâna Ü3 TH Ṭurrañ H2 (3b) Aġlamam: Añlamam Ü2 Ü3 TH H2 (6a) ister: içün Ü3 ṭurmayıp: ṭurmıyor Ü2 TB

99. Ü1/118b Ü2/190 Ü3/103a TH/96a TB/43a H/45b H1/99b H2/106b (1b) berter: aġlar Ü3 (4b) nâb ü: bunda Ü3 nâb-ı H2

100. Ü1/119a Ü2/191 Ü3/106a TH/96a TB/40a H/42b H1/100a H2/104a (2b) seri: ser-i TB (4a) em:râm H1 (5) Ü3 H1 de yok (6a) H de yok (b) dîldâra: dildâra Ü1

(7a) peyrevi: peyrev Ü3 TB olsa: olursa TB

101. Ü1/119a Ü2/190 Ü3/110a TH/96b TB/- H/- H1/99b H2/102b (1a) 'izâr-ı: cemâl-i H2 (3b) bî-sütûnda: bî-sütûnı Ü1 H1 (4a) bezm-i: bezmi H2

102. Ü1/119b Ü2/192 Ü3/108a TH/96b TB/39b H/42a H1/100a H2/106a (1b) çıḳarılsa: çıḳar ise H (3a) : Ol: O Ü3

103. Ü1/119b Ü2/192 Ü3/103b TH/96b TB/43b H/46b H1/100a H2/104b (3b) - şüküfte:-resîde TB ḳudûmûdır: ḳademidür Ü1 (4a) göñül: degül H1 (5a) Devât-ı: Devâ-yı Ü3

104. Ü1/120a Ü2/193 TH/- TB/- H/- H1/100b H2/101b (1b) Bir ḫoş hâale şekline meh-i enverde gösterür Ü1 hâle: avâledür ki H1 (2a) 'anberîni: sebze-ḫîzi Ü3 ḥüsn:nâz H1 (5b)

105. Ü1/120a A2/196 Ü3/107a TH/97a TB/44a H/46b H1/100b H2/104b (1b) Aġırlıġile: O ṣıḳlet ile Ü3 TB H (4b) bahâ: cefâ Ü1 TH (5b) şâhsüvârân-ı:şehsuvâr-ı TB H ḥüsnüñ: ṭannâz H

106. Ü1/120a Ü2/196 Ü3/105a TH/97a TB/44b H/47a H1/101a H2/99b (1a) senüñ: dime Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (2b) ḳalbi: ḳalb-i Ü3 'Avârıżda mı: 'Avârıżda H1 olmış: olınmış H1 iḫtilâṭa: iḫtilâṭı Ü1 H1 (6a) yabanlarda: yabanda Ü3 (b) Ḳehf: Kehfi Ü3 (7a) ẓarf-ı: ṭurfa

107. Ü1/120b Ü2/196 Ü3/107b TH/97b TB/44b H/47a H1/101a H2/102a (1b) ya:ki H2 (2b) bir:her H (3a) naḫl-i: sevr-i H (b) Cilveñ Cilve Ü1 (5a) -fersūd-ı: fersūde TB

108. Ü1/120b Ü2/185 Ü3/101b TH/97b TB/40b H/43b H1/93b H2/106a (2b) târ ü:târ-ı H (3a) demi:nemi H1 (4a) ider:ide Ü3 (5a) ṣaḳla: yine H2

109. Ü1/121a Ü2/186 Ü3/101b TH/97b TB/41b H/44a H1/a H1/94a H2/101a (3b) serv-i: şûḫ-i: şûḫ-ı Ü3 (5a) it hevesi: eyliyelüm Ü1 TB H heves-i H1

110. Ü1/121a Ü2/188 Ü3/102a TH/97b TB/42a H/44b H1/94a H2/104b (1a) derûnında: derûnda TB (2a) neşâṭa: ḫumâra Ü3 TB H (b) ṣürâḫi ki: ṣürâḫî -i Ü1 Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (4a) sefîd ü: sefîd-i H1

111. Ü1/121b Ü2/188 Ü3/102a TH/98a TB/42a H/44b H1/94b H2/106b (3a) ideyüm: idelüm Ü2 H2 (b) cânuñı: cânı Ü3 (4b) ertâ'-ı: rif'at-ı H1 (5b) Yerâ'a: Ḳalem Ü2 H1 H2 mîr-i: emîr-i Ü2 H1 H2

112. Ü1/121b Ü2/188 Ü3 /102b TH/98a TB/42b H/45a H1/94b H2/101a (1a) 0:01 H H2 (5) sadece Ü1 TH de (b) -nihâl-i:-bahâr Ü1 (6) Ü1 TH de (7b) inṣâf ü: inṣâf-ı TB

113. Ü1/121b Ü2/191 Ü3/103a TH/98a TB/43a H/45b H1/94b H2/107a (4b) Bu:Şu Ü2 (5a) Hezârı: Hezâruñ H (b) berg-i sebz:sebz-berg Ü2

114. Ü1/122a Ü2/191 Ü3/103a TH/98a TB/43a H/45b H1/94b H2/107a (1a) - 'ızârı: 'ızâr-ı Ü2 Ü3 TH TB H2 (b) maḥfûr: maḥżûr TH (2b) misk:müşg TB (3b) Şîrîni: Şîrînüñ H (4a) hezâr-ı: hezâr ü TB Hİ zâr ü:zâr-ı TH TB H1 (5a) 'uşşâk:'âşık TH (b) Uṣûl-ı:Uṣûlı TB çenber-i:çenberi TH

115. Ü1/122a Ü2/192 Ü3/103b TH/98b TB/43b H/46a H1/95a H2/101b (1a) muḳannā':muṣanna' TH TB H (b) firengî:fireng Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (2a) Lâle pür-:Lâleler TB

116. Sadece Ü1/122 a kenârda

117. Ü1/122b Ü2/193 Ü3/104a TH/98b TB/43b H/46a H1/95a H2/101b (1a) didüm: ne dem TB (b) Ol şûḫ-ı: Döndi o Ü3 mevlevî: reşk-i TB didi: meh-i TB (2b) ḫiyânet ile: ḫiyânet H1 (3a)nergisinden: nergisden Ü3 o:ol H1 (5a) n'eyler-o:n'eyler H2

118. Ü1/122b Ü2/194 Ü3/104a TH/99a TB/44a H/46b H1/95a H2/100b (3a) 'iẕârunñı: 'iẕârıña Ü1 'arak da: 'arakla H2 (5a) nazmuma: nazmına TB (b) eylemege: itmege H1 âfitâb: ḫôrşîd-i çarḫ H1

119. Ü1/123a Ü2/195 Ü3/104a TH/99a TB/44a H/46b H1/95b H2/100b (1b) tab'a:saña H1 (3a) koya: kosa Ü2 Ü3 TH H2 (4b) girih-i: bâ-girih-i Ü3 (5a) âh ü: âh-ı Ü1 TH H2 (6b) hünerdür bu: hünerdür TB

120. Ü1/123a Ü2/176 Ü3/- TH/99a TB/- H/- H1/101b H2/108a (1b) Muḥârebesinden: Muḥârebesinde H1 (3a) revân ilemân: revânımuñ Ü2 H1 H2

121. Ü1/1234b Ü2/193 Ü3/106b TH/99b TB/46a H/48b H1/100b H2/107b (3a) keşf: keyf Ü2 mesti:suḫeni H (4a) şûmın: şûmı H2

122. Ü1/123b Ü2/197 Ü3/106b TH/99b TB/45b H/48a H1/101a H2/105a (1a) dûẕaḫa bir vaḳf olacaḳ: vaḳf idecek dûẕaḫa H2 (2b) Ḳulağı mı: ḳulağı Ü1 (6a) Ḥażreti:Ġazel-i H2 üstâda: Efendiye Ü2 H1 H2

123. Ü1/123b Ü2/194 Ü3/109a TH/b TB/40a H/43a H1/101a kenar H2/103a (1) TB de yok (4a) göñül: kâkül Ü1 (b) Ḥalḳañ: Ḥalḳa-güşâ TB sebîke-i: tarîḳa-i Ü1 TH TB H (6b) ḫayâl-i:ḫayâl ü Ü2 Ü3 TH H2

124. Ü1/124aa Ü2/185 Ü3/105b TH/100a TB/45a H/47b H1/98a H2/107a (1a) bize: biz H2 ıṣfahân mı: çeşm-i cân mı Ü1 Ü2 Ü3 TH H H2 (b) yârâna: insâna Ü2 (2a) çıḳarmazsa ḳıstı: ḳıstı çıḳarmazsa Ü1 (3) TB d eyok (a) sirişki: şirişk Ü1 (4b) Çıḳup: çıḳar Ü2 Ü3 H2 (7b) Lebi:Lebüñ H1 (9b) Güle: Güli H

125. Ü1/- Ü2/182 Ü3/- TH/97b TB/- H/- H1/100a kenar H2/100a

126. Ü1/- Ü2/195 Ü3/110a TH/100a TB/38b H/41a H1/96 a kenar H2/105b (1a) varur: varup TH (2a) 'ışḳı: 'ışḳ TH (3a) rûḥı: rûḥ-ı Ü2 TB H H1H2 (b) ferâ'id-i:mesâil-i Ü1 H2 (4a) cüst ü: cüst- H2 (b) mersûn: menḳûş TH (5a) der-:hem-TB

127. Sadece TH/93b H1/138a kenarda

128. Sadece TH/100 a da

129. Ü1/124b Ü2/197 Ü3/111a TH/100b TB/46a H/48b H1/101b H2/111b (1b) Ya: Yine H1 (2a) Bütâna: Bütân H1 (5b) Kemâl-i: Mücerred Ü1 Ü2 Ü3 TH

130. Ü1/124b Ü2/202 Ü3/113a TH/100b TB/48b H/51a H1/104b H2/110b (2b) fenâya: fenâda Ü3 (3b) ḫayâl-: ḥoḳḳa- H1 (5b) üfürdi: urdı H

131. Ü1/124b Ü2/198 Ü3/112b TH/100b TB/46a H/49a H1/102a H2/111a (1a) ġâze-i: ġâje-i Ü1 nezẕâre-i Ü3 cemâl ü: cemâl Ü1 TH TB H H1 (2a) 'afîdedür: 'afîfeden Ü3 (6) H1 de yok (a) sûk-ı: sevk-i Ü3 belâda: belâda da Ü2 Ü3 dögerse de: girse de Ü3 (8a) göñül virür: göñülleri Ü1 TH (b) kâlâya: vâlâya H

132. Ü1/125a Ü2/199 Ü3/112a TH/101a TB/46b H/49a H1/104b H2/108b (1b) Ḥabbeden: 'idden H2 (4a) çihreli: çihre-i Ü3 (5) sadece H de (7b) Fal: Falı Ü1

133. Ü1/125a Ü2/202 Ü3/14a TH/102b TB/- H/- H1/105a H2/110b (1a) Muḥîṭi: Merî-i Ü2 Ü3 H H1 (2a) râsiḫâtün: nasiḫânün Ü3 H1 H2 ra'd ü berḳ:berḳ ü ra'd H1 (b) kibâr: kinâr Ü1 (3a) ma'zûl-ı: ma'ẕûr-ı Ü2 Ü3 TH H1 H2 (4a) âġûş-ı: âġûşı Ü2 Ü3

H1 H2 (b) ârzûmuzda: ârzûmuzdur H1 (5a) rûzigârından: rûzigârında Ü2Ü3 H1 (6a) ḳavl ü: ḳavl-i H1 (b) ḫalkı: ḫâki Ü2 Ü3 TH H1 H2 maḥbûbı: baḥbûb-ı Ü1 TH H1 (7b) olsa: olmasa Ü3 olsa da TH olsa bir Ü1 H vakitsiz: dildâra: o şûḫ-ı yâre Ü1 TH o şûḫ-ı nâza H1 (8a) ile minnet: eylemesin Ü1 TH H1 (b) ṣayyâdı: ṣayyâda Ü2

134. Ü1/125b Ü2/203 Ü3/112a TH/101a TB/47b H/50a H1/103a H2/108a (3a) sûdındur: sûdından Ü1 H H2 sûzından Ü2 (5b) sıkup: ṣakın Ü1 it'âb: elḳâb H1

135. Ü1/125b Ü2/198 Ü3/111a TH/101a TB/46b H/49a H1/102a H2/109b (4a) nesne: âb TB H

136. Ü1/125b Ü2/199 Ü3/111b TH/101b TB/47b H/50a H2/103a H2/111a (1a) neş'e-i: neş'e vü H (b) eger hîç: o ma'nâya Ü3 TB H (3a) Nigâhuñ: Nigâhı TB H H2 ḳurbâna: ḳurbân Ü1 TB H1 irgürmez: irdürmez Ü2 Ü3 H1 H2 (4) Ü3 te yok (a) ṣavdı: ṣavurdı Ü1 'uşşâḳa: 'uşşâaḳı TH (5b) bilür a: bilür ki TB irmez: dermez Ü1Ü3 TH virmez TB

137. Ü1/126a Ü2/201 Ü3/111a TH/102a TB/47a H/49b H1/104b H2/110a (1a) şâd-âb: âdâb Ü1 Ü2 TB H H1 H2

138. Ü1/126a Ü2/198 Ü3/111a TH/102a TB/47a H/49b H1/102a H2/108b (2b) ġam-: ġamı Ü3 ḫum- TB H H2 (4a) Bakmazuz: Bakaruz TB (b) (4a) Bakmazuz:Bakaruz TB (b) nişâsta: tebâşir Ü2 Ü3 TB H rûy-ı: rûyını H1 (5a) ko:ḳor Ü1 TB H H1 H2 kilk ile: kilküñe TB H1 H2

139. Ü1/126a kenar Ü2/199 Ü3/112a TH/102a TB/47a H/49b H1/103a H2/109a (3a) kâr-bân-ı: kâr-bâr-ı Ü1 TH TB H1 H2 kâr ü bâr Ü3 H ṣığışmıyor ṣığışmadı Ü3 TB H (b) şîveye: şîveden TB (4b) imiş:idi H âb ü: âb ile Ü1 (5a) Ṣâbitâ: Ṣâbit H (b) olıyor: olaydı Ü1 olur Ü3 TB H H1 H2

140. Ü1/126b Ü2/205 Ü3/114a TH/101b TB/- H/- H1/101b H2/110b (1) Ü3 te yok (a) müşg: misk Ü1 (3a) sitemdür: sitemden Ü1 TH H1 (4a 'ışḳuñ: vaṣluñ Ü3

141. Ü1/126b Ü2/203 Ü3/110a TH/102a TB/47b H/50b H1/103b H2/109a (1b) Zülf-i: Gîsû-yı H1 nigâr: yâr H1 (4a) faḳîri: faḳîrdür Ü2 H1 H2 faḳîr Ü3 TH BH

142. Ü1/126b Ü2/204 Ü3/111b TH/102a TB/48a H/51a H1/104a H2/109a (2b) Serde: Giymiş Ü3

143. Ü1/127a Ü2/204 Ü3/110b TH/102b TB/48a H/50b H1/104a H2/109b (1b) Ġazâl-ı dil: Ġazâllar H1 ser-:der-H H1 (4a) virsek: virenüñ H (b) başı: başlı H1

144. Ü1/127a Ü2/201 Ü3/112b TH/103a TB/47a H/50a H1/102b H2/110a (4a) dülbendini: destârını TB (b) Bir: Biz Ü3 (5b) bu: o Ü2 TB H H1 (6b) ey: daḫi TB olan H

145. Ü1/127a kenar Ü2/200 Ü3/113b TB/- H/- H1/103a H2/109b (1a) dânâ-: ednâ- ḳasvet: ḳuvvet Ü1 TH (5a) kûyını: kûyım Ü3 (7a) Ṣâbitâ: Ṣâbit Ü3 (b) bize: nice Ü2 Ü3 H2 furṣat: müddet Ü2 Ü3 H2

146. Ü1/127a Ü2/205 Ü3/113b TH/103a TB/49a H/51b H1/102b H2/109a (1a) bezme: ġayri Ü2 bizden TB ġayri: bezme Ü2 (2b) dîdeye: dîde-i H (4b) sâḳîler: sâḳî de Ü3 (5a) ġadr: ġam H

147. Ü1/127b Ü2/201 Ü3/111b TH/103a TB/48b H/51a H1/102a H2/110a (1a) kâma: kâya H2 (b) bu:: 0 H1 (4a) ifṭâr-ı: efkâr-ı Ü2 H2 enẕâr-ı TB (5b) aâlâma: bayrâma TB

148. Ü1/127b Ü2/200 Ü3/113b TH/103b TB/49a H/51b H1/103b H2/108a (2a) dikdügümüz: didügümüz TB H (b) taḥdîd: tecdîd H2 (3b) dîdâruñ: ruḥsâruñ H (4a) çeker: çeke Ü2 H2 (5a) vârûnumuza: vârûnumuzuñ TB vârûnumuzı H2 (b) Ṭûbâyı da: Ṭûbâyı bile Ü2 (6a) dile: yine H sitem: nesim H luṭf itdi: luṭfı H (b) revzeneden: revzenede Ü3 (7b) Naġmeyi: Naġme-i Ü3 H bülbül-i bülbüli H

149. Ü1/128a Ü2/203 Ü3/113a TH/103b TB/49a H/51b H1/105a H2/11a (5b) varaḳ-ı: sebaḳ-ı Ü1 TB H H1 H2 (6) Ü3 te yok (7b) dẖẖâli: dẖẖâle H1

150. Ü1/128a Ü2/204 Ü3/110b TH/104a TB/48a H/50b H1/104a H2/109b (1b) kim anı: saña bir Ü1 saña biz TH kim saña TB H H1 H2 (5b) niyâzı az: varup niyâz H1

151. Ü1/Ü1 128b Ü2/205 Ü3/110b TH/104a TB/48b H/51a H1/104a H2/108b (1a) eşk ü: eşki Ü2Ü3 (b) Bu: Şu Ü2 Ü3 TB H H2 (4b) bâġ ü: bâġ ne Ü1 TH H1 H2 (5a) ol: o H1 zülf-i pür-fiten: fiten ḳatı H

152. Ü1/128b Ü2/207 Ü3/114b TH/104a TB/49b H/52a H1/106a H2/112a (1b) 'Aceb mi ehl-i ṭubâ': Ehl-i ṭubâ' 'aceb mi Ü1 (4a) -ḳavlc: bevle Ü2 ammâ: olmış Ü1 TH (b) ṭarḥ ü: ṭarḥ-i H1

153. Ü1/129a Ü2/207 Ü3/114b TH/104b TB/49b H/52a H1/105b H2/111b (1a) Giyince la'l ile tezyîn olınma surḥ libâs TB H yâḳûtu: yâḳût H2 (b) olup bâġa: olup H1 bâġa: sanki H2 (2b) 'uşşâḳ-ı: uşşâḳı H1 (3b) mâhı: mâhî-i Ü3 H2 (4a) öldürürdi: ölürdi Ü3 (5a) idüp: olup TB

154. Ü1/129a Ü2/207 Ü3/114b TH/104b TB/49b H/52b H1/105b H2/111b (1a) rindâna: yârâna Ü1 (b) dırâzuñ: dırâzı TB H uzkes: uskes H (4b) bu-bî-ser ü : gel bu ser ü Ü1 H1 cigerüm: cigeri Ü1 Ü2 TH TB (3a) hevâ-yı: hevâyı Ü2 (4a) eylemeden: eylemedi TB (5a) ṭab'a ṭab'ına TB okur: okur ne H1

156. Ü1/129b Ü2/206 Ü3/115a TH/105a TB/50a H/52b H1/106a H2/112a (1b) dil-:dal- Ü3 (2a) verd-i: düzd-i Ü3 (4a) çeşm ü: çeşm-i H (5a) Gül-i: Gülüñ H

157. Ü1/130a Ü2/211 Ü3/116a TH/105a TB/51a H/53b H1/107b H2/112a (4b) pür-:nâ- Ü3-şâr: âşûr H1 (5a) çîni: ḥüsni Ü3 TB H1

158. Ü1/130 Ü2/208 Ü3/115a TH/105b TB/50a H/53a H1/106a H2/113b (1a) mânendi: mânend Ü1 H1 (b) ġoncaların: ġoncaları TB sere: yire Ü1 dere H1 (2a) bu: bir Ü3 TB H

159. Ü1/130a Ü2/20a Ü3/115b TH/105a TB/50b H/53a H1/106b H2/112b (1b) o: ol H1 dimiş:diyü H1 (3b) müzevver: müdevver TB (5a) düşürürdi: düşürdi H

160. Ü1/130b Ü2/209 Ü3/117a TH/105b TB/51b H/54a H1/107a H2/113b (2a) Ḳâf-ı ḥüsn: ḥüsn Kâf H itse: it Ü1 (5a) beyt-i: pâre Ü3 TB perend-i: parende H2 ḳumâş-ı Ü3 TB (b) Müzâyidi: Mezâdı Ü1 Mezâd ider H2 gelsün: gelsün de Ü1

161. Ü1/130b Ü2/210 Ü3/115b TH/105b TB/50b H/53a H1/106b H2/112b (2a) luṭf-ı: luṭf ü Ü2 Ü3 TH H H2 (3a) kefş ü: kefş-i Ü3 H1

162. Ü1/131a Ü2/210 Ü3/116a TH/105b TB//51a H/53b H1/107a H2/113b (2b) aḥżar: ḥażrâ Ü1

163. Ü1/131a Ü2/211 Ü3/116b TH/106b TB/51a H/54a H1/107b H2/112b (1b) içüp: içün Ü3 (2a) metîni: metîn Ü1 Ü2 Ü3 TH H1 maḥfûẓ: maḥẓûẓ H (b) cebe: cübbe vü H1 üstâd-ı: destâr H1 (4b) güşâde: güşâd TH (5a) gül: bâġ TB (b) üstinden: üstinde

H1 hîç ḳuş: çü bir ḳuş Ü3

164. Ü1/131a Ü2/211 Ü3/116b TH/106a TB/51b H/54a H1/107b H2/113b (4b) Sipihre: Sipihr TH

165. Ü1/131b Ü2/210 Ü3/116a TH/106a TB/51a H/53b H1/107a H2/113a (2b) -ḥ'ârdan: ḥ'âreden H2 (5b) dermândesin: dermândesi TB

166. Ü1/131b Ü2/209 Ü3/115b TH/106b TB/50b H/53a H1/106b H2/113a (3a) olunur: olur H2 (4a) ḫum-ḫânede: fincânda Ü2 Ü3 TB H H1 H2 gül-pâre-i: küleh-pâre-i Ü3 TB H H1 H2 (5b) âşüfte-: âlüfte- Ü1 TB H H1 H2

167. Ü1/132a Ü2/211 Ü3/116b TH/106b TB/51b H/54a H1/107b H2/112b (1b) ḳapadur: ḳabardur H1 bâd-bân-ı: yelkenin Ü1 Ü2 H1 H2 zevraḳ-ı: sefîne-i Ü1 Ü2 H1 H2 zevraḳı H (2b) ṣahbâ: âteş Ü3 TH TB (5b)) vâ'iẓe: vâ'iẓ-i H H1 -furûş:-nûş Ü3

168. Ü1/132a Ü2/208 Ü3/117a TH/106b TB/52a H/54b H1/106b H2/113a (1a) Zülfi: Zülfüñi TB fitrâkini: fitrâkine TB (3b) dökmiş: olmış Ü1 H1 (4a) yisün:disün Ü3 H (b) döner: tutar Ü3 H2 ṭa'mı da: ṭab-ı da Ü1

169. Ü1/132b Ü2/212 Ü3/117a TH/107a TB/52a H/54b H1/108a H2/114a (4a)-ḫânede: -ḫâne Ü1 sulṭândur: sulṭân iken H1 (b) çanaḳ: ayaḳ H1

170. Ü1/132b Ü2/212 Ü3/117b TH/107a TB/52a H/54b H1/108a H2/114a (2b) ḳodum: ḳodı H2 (4b) ḳalaylanup: ḳalaylayup H2(5b) peẕîr-rüfte ṭarz-ı: peẕîr-rüfte Ü1

171. Ü1/132b Ü2/213 Ü3/118a TH/107a TB/52b H/55a H1/108a H2/114a (1a) ḫavrâyı: ḫavrânı Ü3 itseler: itse ger Ü1 (3a) ġamzeyi: ġamzeñi H1 (4b) ṣalındurulur: ṣalındırıyor Ü3 TH

172. Ü1/133a Ü2/212 Ü3/117b TH/107a TB/52a H/55a H1/108a H2/114a (2b) idüp: ider TB (3b) yire: bere Ü2 (4a) ḳâẕî-i:nâ'ib-i H1 dânâ: devrân H efendi H1

173. Ü1/133a Ü2/213 Ü3/117b TH/107b TB/52b H/55a H1/108b H2/114b (1b) 'Uşşâḳı: 'Uşşâḳ H2 (4b) câdû-yı:câẕû-yı Ü3

174. Ü1/133b Ü2/214 Ü3/118a TH/107b TB/52b H/55b H1/108b H2/115a (2a) 'ilâcı: 'ilâc Ü3 TH HB H H1 H2 güc:yoḳ Ü2 (3a) meyi:mey Ü3 (4a) renc-i: derd-i Ü3 TB H (b) La'lüñ: La'li Ü2 Ü3 TB H H2

175. Ü1/133b Ü2/214 Ü3/118a TH/107b TB/53a H/55b H1/109a H2/115a (1a) sebze-i sebz-i Ü3 TB ḫaṭṭuñ: ḫâki H2 didi: çü Ü3 (5b) Çeşm-i: Bezm-i Ü1 Ü2 Ü3 TH

176. Ü1/133b Ü2/215 Ü3/119a TH/108a TB/53b H/56a H1/109a H2/115a (1b) cânum: ḫâtem Ü1 TB H H1 (2a) ġavs: 'arẕ H1 (3a) eyleyüp: idüp H1

177. Ü1/134a Ü2/214 Ü3/118b TH/108a TB/53a H/55b H1/109a H2/115a (1a) olur: olup Ü2 Ü3 TB H2 (2a) ter-i: bir H (3a) 'ışyḳ ü: 'ışḳ-ı Ü1 H2

178. Ü1/134a Ü2/215 Ü3/118b TH/108a TB/53a H/56a H1/109a H2/114b (1a) tevḥîdde: tevḥîdden H1 H2 (2b) işidür: işidüp H2 (3a) kaṣrete: râḥete Ü2 Ü3 H1 H2

179. Ü1/134b Ü2/213 Ü3/118b TH/108a TB/53a H/55b H1/109b H2/114b (1a) ṣafvet-i ten-i: rûy-ı TH (b) şimdi: şcm'i Ü1 TH olup: oldı H1 (2b) Leb: Büt Ü3 semen: çemen- Ü2(3b) bir: pür Ü3

180 Ü1/134b Ü2/215 Ü3/119a TH/108b TB/53b H/56a H1/109b H2/115b (1b)

Menşûrı:Menşûr Ü1 Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (4a) yârdan: nâzdan Ü3 TB H H2

181. Ü1/135a Ü2/216 Ü3/119a TH/108a TB/53b H/56b H1/109b H2/115b (3b) Dîvân-ı: Dîvânı H2 virüp: idüp H

182. Ü1/135a Ü2/216 Ü3/119b TH/108b TB/54a H/56b H1/110a H2/115b (4b) Ülsa: Almasa H1 n'olur: n'ola TB (5a) nâ-şâda:nâ-şâd Ü3 (b) i'tibârı: itibâr Ü3

183. Ü1/135a Ü2/217 Ü3/120a TH/109a TB/54b H/57a H1/110b H2/115b (3a) eşk ü: eşk-i Ü3 TB H H1 H2 (b) iki gözüm: pâdişehüm H

184. Ü1/135b Ü2/216 Ü3/119b TH/109a TB/54a H/56b H1/110a H2/116a (1a) köhne nüh: köhne Ü1 (b) misâfir: bir misâfir Ü1 Ü3 TH TB böyle: böyle bir Ü3 vîrân-ḫândan: vîrândan Ü3 (3a) ben:sen Ü3 (b) bârândan: yârândan

185. Ü1/135b Ü2/217 Ü3/119b TH/109a TB/54a H/56a H1/110a H2/116a (2a) güftârı: güftâr-ı H H1 H2 (4a) ikfâr: inkâr Ü2

186. Ü1/136a Ü2/217 Ü3/120a TH/109b TB/54b H/57a H1/110b H2/116a (1a) ḫ-'ânlıkla: -ḫ'anlıkda Ü3 -ḫ'anlık H1 (3a) Câm: Cân H (5a) rind-i rinde H

187. Ü1/136a Ü2/219 Ü3/120a TH/109b TB/54b H/57a H1/110b H2/116b (3b) Meclisinden: Meclisden Ü2 ḳaldırmıyor: ḳaldırmayup Ü3 deyyâr-ı: Târ-ı H2 (5a) Lâ diyüp: Lâ-cerem TB hicrân-ı: hecr ile TB her bâr:nâ-çâr TB H H1 H2 (7a) gün gibi: gün-be-gün H1 (9a) olmış: olmasa TB H H1 H2 (b) âteşi: âteşin TH H2 (10a) Şevḳ ile: Şevḳden H1 (b) -pâresinden:-pâresinde Ü1 TH H2 (11b) yaḳar: yaḳa TB H

188. Ü1/136b Ü2/218 Ü3/120b TH/110a TB/55a H/57b H1/111a H2/116b (2a) ḥarîş ü: ḥarîş-i H1

189. Ü1/137a Ü2/218 Ü3/120b TH/110a TB/55a H/57b H1/111a H2/116b (2a) eyleyüp: eyleyin H1 (3b) Vecd: Vecd ü H2 ḥâlinden: ḥâletden TB H H1 H2

190. Ü1/137a Ü2/219 Ü3/121a TH/110a TB/55b H/58a H1/111b H2/117a (2a) âbile: âbda H1 (3a) mescidler: meclisler Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) çerâğanda: çerâğandan Ü2 TH H

191. Ü1/137b Ü2/220 Ü3/121a TH/110b TB/55b H/58a H1/111b H2/117a (1a) itdüm: itdi H1 (2b) Faṣl-ı: Faṣlı Ü1 TB H H1 H2 (4a) misk: müşg TB getürmiş: getürsün H1

192. Ü1/137b Ü2/220 Ü3/121a TH/110b TB/55b H/58a H1/111b H2/117a (4a) perverde: perverdedür H1

193. Ü1/137b Ü2/220 Ü3/121b TH/110b TB/56a H/58b H1/112a H2/117b (1a) her bir:bir Ü3 (2b) şehsüvâr-ı: şehsüvârum Ü3 fitne-sâzum TB fitne-sâzum: şehsüvârum TB(3a) keydür: key H1 (4a) cız bız: ter Ü3

194. Ü1/138a Ü2/221 Ü3/121b TH/111a TB/56a H/58b H1/112a H2/118a (1b) bülbül de düşdi: Düşdi çemende Ü1 Ü2 TH TB H H1 H2 (2a) cûy-bâr: nev-bahâr TB H (2b) ḫâşâk ü: ḫâşâk-i Ü1 (3a) Bülbüllerüñ: Bülbüller Ü3

195. Ü1/138a Ü2/221 Ü3/122a TH/111a TB/56a H/58b H1/112a H2/118a (1a) -miṣâli: miṣâl Ü1 H1 (2a) ḫayflandı: ḫayfsındı Ü1 TH TB H H1 (b) tâze gül-i şâve-: gül gül-i tâze şîve Ü3 (3a) düşüp: düşürüp TH (5b) bir yine bir TB

196. Ü1/138b Ü2/221 Ü3/122a TH/111a TB/56b H/59a H1/112a H2/117b (4b) tâze: ṭannâza H1 (5b) nâza: niyâza TB H1

197. Ü1/138b Ü2/222 Ü3/122a TH/111b TB/56b H/59a H1/112b H2/117b (4b) kim:ki H1 ġırre: ġamze H (5b) şu: bu H2 câm-ı ma'nâ: ma'nâ Ü3

198. Ü1/139a Ü2/223 Ü3/122b TH/111b TB/57a H/59b H1/113a H2/119a (3a) uğrasa: uğrarsa TB H1 eyler: ile Ü3 (b) 0: bu TB (4a) idi: esdi H (5a) ey dil-i şeydâ: işte ey dil-i zâr Ü2 Ü3 TB H H2 ey dil işir esîr H1

199. Ü1/139a Ü2/222 Ü3/122b TH/111b TB/56b H/59a H1/112b H2/118b (3a) ser-pâ: gûyâ Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (b) ḳurulmışdur: ḳuruldı ol H2

200. Ü1/139a Ü2/222 Ü3/122b TH/111b TB/56b H/59b H1/112b H2/118a (2a) bu:ol Ü3 (b) derûndan: derûnda H2 (5a) 'ayb ü: ayb-ı Ü1 H söylerüm: söyledüm Ü2 TH TB H H1 H2 (b) böylecedür: bu 'acibedür Ü3

201. Ü1/139b Ü2/223 Ü3/122b TH/112a TB/57a H/59b H1/113a H2/118a (1a) ceyb-i: kendi Ü1

202. Ü1/139b Ü2/224 Ü3/123b TH/112a TB/57b H/60b H1/113a H2/119a (1b) ḫuẓûr: ṣafâ Ü2 (5a) güşâdeliği: açıklığıdur TH (b) sînesinden: sînesi de TH

203. Ü1/140a Ü2/223 Ü3/123a TH/112a TB/57a H/60a H1/- H2/118b (2a) zaḫm: 'ilâc Ü3 (4b) maġrûs: maġrûş TB (5a) olmam: olamam H

204. Ü1/140a Ü2/224 Ü3/123a TH/112b TB/57b H/60a H1/- H2/119a (5a) hezara: hezar Ü3 (b) Her: Bir TB

205. Ü1/140a Ü2/224 Ü3/123a TH/112b TB/57b H/60a H1/- H2/118b (1b) TB de yok (b) ebleh ışladandan: aşlında o eblch Ü1 TH ışladandean: ışladandur Ü2 (4b) O: Bu H2 (6b) Çağıldaḳdan: Çağıldaḳdur Ü3 TB H lisân-ı: lisânı Ü3 TB H (7b) -ruzında da: -rûzında Ü2 Ü3 TB H H2 ḫâlet: leṭâfet Ü2 Ü3 TB H H2 (8a) ma'rifetden: ma'rifetde Ü2 TB H şimdilik Ŝâbit: Ŝâbitâ şimdi Ü2 Ü3 TB H

206. Ü1/140b Ü2/225 Ü3/123b TH/112b TB/58a H/60b H1/- H2/122a (3b) zevraḳı: zevraḳ Ü3 (5a) şâ'irî vü: şâ'ir ü H

207. Ü1/141a Ü2/225 Ü3/124a TH/113a TB/58a H/60b H1/114b H2/121b (1a) târ-ı:nâza H2 (2b) Perend-i: Perende H1 H2 ra'nânuñ: ḫandânuñ Ü2 Ü3 (3a) biridür: biriyle H2 (b) şeydânuñ: nâlânuñ Ü2 Ü3 TB H H2

208. Ü1/141a Ü2/230 Ü3/126b TH/113a TB/60a H/116b H2/121b (2a) Lâle faṣlı: Faṣl-ı gülde Ü1 Ü2 TH H2 (3b) -âsâ: üzreH (5a) mühreler: mühre-i H2 (6b) bezmde: bezmden H H2 (7) TB de yok

209. Ü1/141a Ü2/227 Ü3/126a TH/113a TB/59b H/62a H1/117a H2/119a (1a) gelen: dükilen Ü2 H2 (2a) beyâbânda: beyâbân H1 (3a) dökmezdi: ṭuymazdı Ü1 Ü2 Ü3 H (b) Gûş-ı sûrâḫına: Ŝuḳbe-i gûşına Ü1 TH TB H (4b) neccâblaruñ:neccârlaruñ Ü3 (5a) girmeseler: girseler Ü3 mûş: mûşı H (b) postını: postın Ü3 H çıḳarmaz:çıḳarmazlar H1 sincâblaruñ:sincâbuñ H1 (7) H2 de yok (a) Sezmese: ḫıfresin H1 ḫâkîde: ḫâkinde Ü1 şîrînlik: serinlik TH H (b) ḳırılmaz idi: ḳırılmazlar Ü3 (8b) ḳurbânlara: ḳurbânda Ü3 (9a) olursan:olursa Ü3 (b) eṣvâb-ı: esbâb-ı Ü3 H H1 H2

210. Ü1/141b Ü2/232 Ü3/124b TH/113b TB/58b H/61b H1/117a H2/121b (2b) ḫıştı: ḫüsni H (4a) fâlic: felc H1 (b) mâddesi: mâyesi Ü3 (5a) 'aceb: ey Ü3 TB H H1

211. Ü1/141 Ü2/228 Ü3/127a TH/113b TB/60b H/63a H1/116a H2/120b (2b) -furû-bürde: -furûlarda H1 (7a) baḳ:baḳ a H

212. Ü1/142a Ü2/22b Ü3/124a TH/113b TB/58b H/61a H1/115b H2/121a (3b)

Firḳatinden: Firḳatinde Ü1 TH çanaġı: çerâġı TH (5a) idrâr- ḥ'âr-ı feyz iken: idrâr-ı feyz iken yine Ü3 -ḥ'âr-ı feyz: feyz- ḥ'âr H

213. Ü1/142a Ü2/225 Ü3/124a TH/114a TB/58a H/60b H1/115a H2/120b (1a) ol: o Ü2 Ü3 (2b) Ferhâduñ: üstâduñ Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (3b) boyun: egmiş TH (5a) nam-ı: ta'-ı Ü2

214. Ü1/142b Ü2/226 Ü3/124b TH/114a TB/58b H/61a H1/115b H2/119b (1a) -berg-i: -berg ki Ü2 Ü3 H (2a) Olmazlar: olmaz Ü3 (4a) hevâsından: hevâsında Ü1 Ü2 H1 (5a) jâle: zaḫma H

215. Ü1/142b Ü2/229 Ü3/127a TH/114a TB/60b. H/63a H1/- H2/121a (2b) bize: aña H2 kâk: çâk TH (3b) ne bulursañ: bulursañ Ü3 (4b) ṯâk: ḥâk TH (5a) Ṣâbit: Kesb-i Ü1 nihâl-i ne'âl-i Ü1 Ü3 TH TB H H2 biçmişüz: biçmişüzdür Ü3

216. Ü1/143a Ü2/230 Ü3/125b TH/114b TB/59a H/61b H2/121a (1a) ṣabbâġana: ṭabbâġana Ü3 semti: ṣaḥnı H1 (b) kirbâs-ı: kirbâsa Ü2 rûyı: rûy-ı TB H1 H2 (2b) vużû-yı: vużûyı H (3b) Çoġı: Piri H2 -cûyı: cûy Ü1 Ü2 TH TB H1 H2 (4a) ben-i: beni TB H H1 H2 (b) yoḳ şimdi:yoḳdur hîç Ü2 (5b) cânâ: şimdi H sebû-yı: 'adû-yı H (6) Ü3 te yok (b) Ḥabbetü'l-sevdâdur: Ḥâl-i müşginüñdedür Ü1 Ü3 TH TB H H1

217. Ü1/143a Ü2/233 Ü3/125a TH/114b TB/59a H/61b H1/117a H2/120a (1a) işte: iste TB H (2a) berelendüñse: berelendükçe Ü2 berelendüñ H1 (4a) ḥarâbe-i: ḥarâb-ı Ü3 (b) 'ışḳ ü: 'ışḳ-ı Ü3 (5b) şîveyi: şîve Ü3 (6a) Va'd-i Va'de Ü3 (7a) cenîbet-i: kümmeyt-i H1 (b) cedîd-i cedîde TB

218. Ü1/143b Ü2/232 Ü3/124b TH/114b TB/58b H/61a H1/117a H2/120a (2a) Ka'bede de: Ka'bede Ü3 (2b) Söyle: Şöyle Ü1 Ü2 Ü3 TB H H2 (3a) nem-i:ḫam-ı H1 (4a) Geçmese: Geçmeseydi TH ısıcaġı: sıcaġı TH (5a) düş: düşmiş TB (b) Kölesi: Köle Ü2 H1 monlâmuñ: mollâmuñ Ü2 TB H H1 H2

219. Ü1/143b Ü2/227 Ü3/126b TH/115a TB/60a H/62b H1/115a H2/119b (3a) Ḥabbe-i: Ḳubbe-i Ü1 cübbe-i H2 -'baḫş-ı: -dâr-ı TB (7b) Zâġlar: Ḫârlar Ü2 çeksün: çekdi H1

220. Ü1/144a Ü2/229 Ü3/127a TH/115a TB/60b H/63b H1/116a H2/120b (1) H1 de yok (3)H1 de yok (b) biz:bir TB H H2 (7a) eylememişdi: eylememişdür Ü3 (8a) gice: gibi Ü1 TH H

221. Ü1/144a Ü2/233 Ü3/- TH/115b TB/- H/- H1/- H2/-

222. Ü1/144b Ü2/229 Ü3/125a TH/115b TB/- H/- H1/- H2/120b (1a) tirkeşini: nergisini Ü2 Ü3 H2 (2a) mihri: ṣubḥı Ü1 Ü3 H2 (3b) o:ol Ü2 TH (4a) hetk-i: seng-i Ü1 Ü3 ṣaḳḳ-ı Ü2 H2 (5a) sînede:sîne-i Ü2 Ü3 H2

223. Ü1/144b Ü2/231 Ü3/125b TH/115b TB/59b H/62a H1/114b H2/122a (1b) Şu:Bu H (3b) ṣûretde: ṣûretle H1 (4a) Felekden: Felekde H2 (6a) merdâne: merdân Ü3

224. Ü1/145a Ü2/231 Ü3/- TH/116a TB/- H/- H1/114b H2/122b (2a) Eritdi: Alup H2 mâlını: varını Ü2 miyânını H2 (b) iki ucı güc ile bir yire Ü2 H2 bir yire: iki ucı Ü2 H2 (3a) Gücenme cândan alınsa eger bu pûşiş-i ten Ü1 (4b) ḳıldılar: itdiler Ü1 H1

225. Ü1/145. Ü2/231 Ü3/126a TH/116a TB/59b H/62b H1/115a H2/122a (2a) ümîdi: ümîdi mi TB gitdi: ḳalmadı Ü1 TH ḳaldı mı Ü3 TB H girîbân-ı: dâmân-ı Ü1 TH

TH H meẕhebüñ: meẕhebi H1 (b) yaḳayı: yaḳanı Ü3 (3a) Ālüfteye mülâzım-ı ḫalḳı olup hevâ Ü3 TB H (4a) hezl ile: mezbele H1 (b) Adın: Öyle Ü3 Adiyle TB H tokındurup: söyleme Ü3 TB bir:her TB (5a) me'âl-i: medâr-ı Ü3 TB H (6a) cüllâb-ı 'îdden: oldı cüllâb-ı 'îd Ü1 H1 H2 (7a) Ḳoynında:Sâ'tda Ü1 TB H

226. Ü1/145b Ü2/228 Ü3/125a TH/116b ġazel-i müzeyyel TB/- H/- H1/116a H2/120a (3a) lem'a-:sîne- Ü1 H1 (5a) beni: bizi H2 (6a) Ṭaḳrîr-i: Taḥrîr-i H2 (8b) Ruḫsâr-: Ruḫsâre- Ü2 Ü3 TH H2

227. Ü1/146a Ü2/234 Ü3/127b TH/116b TB/61a H/63b H1/117b H2/124a (2a) mestüñ: çeşmüñ Ü1 TH (3a) Ya:Bir H2 (4b) işin:işini Ü3 (5a) ḳaleme: nâya Ü3 (b) kati: gibi Ü3

228. Ü1/146a Ü2/234 Ü3/128a TH/117a TB/61a H/64a H1/118a H2/123a (2b) dîdâra: dildâra Ü3 H2 (4b) miyân-:miyâna- Ü3 (5a) yir yir: gördüm Ü2 Ü3 TB H2

229. Ü1/146b Ü2/234 Ü3/127b TH/117a TB/61a H/63b H1/120a H2/123b (1b) -âşâm: -âşâmı Ü1 ile:ki Ü1 (4b) jâlenüñ gibi: jâlenüñ çapaklı Ü3

230. Ü1/146 Ü2/237 Ü3/129a TH/117a TB/62a H/64b H1/119a H2/124b (1b) Bu yıl: Böyle Ü3 H Bu yol H2 (2b) eger olsa: olsa eger TH H1 (3a) şihâb ü: şihâb-ı Ü3 TH (4a) Hilâli: Hilâl H1 Hilâl Ü2 Ü3 TH TB H H2 (b) destâr-ı: destâra TB

231. Ü1/147a Ü2/234 Ü3/128a TH/117a TB/61b H/64a H1/118a H2/123a (1b) 'Adû-yı: Gıdâ-yı Ü3 bir dânesin: vîrânesin Ü2

232. Ü1/147a Ü2/238 Ü3/129b TH/117b TB/62b H/65a H1/119a H2/123b (1a) nâṣiye-: nâmiye- H2 (b) naẕîf: latîf Ü3 (2a) ḫaḳîḳatse: ḫaḳîḳate Ü3 (b) gözüm: gözi Ü2 (4a) Semm-i: Sitem-i Ü1 H (b) oldur: oldur ki TB H H1 olına sen: olına H1 ṣubḥ-ı rûze: rûze ṣubḥı Ü2 H2

233. Ü1/147b Ü2/236 Ü3/129b TH/117b TB/63a H/65b H1/119b H2/122b (2a) Necm-: Toḫm- Ü2 Nem- H2 (3a) beñli: beñile TB o gül: göñül Ü2 (4) Ü1 de yok (5) H de yok (b) Nefse: Nefsine Ü3 Remmâl H1 (6) H1 de yok (a) Çıḳsa mürâyî meclise ḫumm-ı şarāb-veş Ü2 H2 (8a) 'avf ura: raḥmet H1 ura: ola Ü3 (b) Eşrârımuz: Esrârımız H1

234. Ü1/147b Ü2/235 ġazel-i müzeyyel Ü3/128a TH/118a ġazel-i müzeyyel TH/61b H/64a H1/118a H2/123b (4a) ya: o Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (5a) deñlü: cümle Ü2 H1 H2 çemende Ü3 TB H (6b) Ḫalka: Ḫalḳ Ü1 Ü2 TH TB H H1 H2 (7a) virüp: bulup Ü3 TB H (8a) iḳbâlinüñ: envâruñ Ü1 TH Ḫudâ: eylesün Ü1 TH (9a)-baḫş-ı feyż-i: feyiż-baḫş-ı Ü2 Ü3 TB H H1 H2

235. Ü1/148a Ü2/235 Ü3/128b TH/118a TB/61b H/64b H1/118b H2/123a (1b) oldı: itdi Ü3 Ü2 (3b) bülbüle: bülbüli Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (4a) Güller ḳulaḳ: Güller ḳabardur Ü3 (b) Nüzhet-: Nezâhet Ü3

236. Ü1/148a Ü2/237 Ü3/128b TH/118a TB/62a H/64b H1/118b H2/124b (1b) şu: o Ü2 H2 (2a) âhum: âh H2 (3b) Ṣaġîr: Yetîm TB (5b) oldı: ol Ü3

237. Ü1/148b Ü2/238 Ü3/128b TH/118b TB/62a H/65a H1/119a H2/124b (4a) ider: eyler Ü3 (5a) baña: saña TB H H1 H2 -fem: -leb Ü3 TB H H2

238. Ü1/148b Ü2/238 Ü3/129a TH/118b TB/62b H/65a H1/119b H2/124a (2a) sensin: sensüz Ü1 (3a) anañ mı: atañ mı Ü2 Ü3 TH H H1 H2 (b) anam da: atam da Ü2 Ü3 TH H H1 H2 (4b) çekdi: cildi Ü2 Ü3 TH TB H

239. Ü1/149a Ü2/239 Ü3/129a TH/118b TB/62b H/65a H1/119b H2/124a (1b) dün: bu H1 H2 bu: pûr-ı Ü1 TH (2a) îdi: ğayri Ü3 (3b) şehre: şehri Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2

240. Ü1/149a Ü2/236 Ü3/130a TH/119a TB/63a H/65b H1/117b H2/123a (1a) talaslanarak: şallanarak Ü3 talaslıyarak TB (2a) peri de: perinden H1 (3b) diyârda diyâra da H2 fasla: fasl H2 (4) TB de yok (a) düşse: üşse Ü2 (5b) eyleme: eyle H2(7a) -meşreb:-menzil H1

241. Ü1/149b Ü2/236 Ü3/- TH/119a TB/- H/- H1/118b H2/- (2b) zülfüñde: zülfüñle Ü2 H1 'ışk ile: 'ışkıdur H1 (5a) mihr ü: mihr-i H1

242. Ü1/149b Ü2/239 Ü3/130. TH/119a TB/63b H/66a H1/120a H2/126a (1a) hasteye: hasteme Ü3 TB H (b) zahmuma: yarama H (3a) Tâ leb-i Talub H1 havžda: havžında H2 (4b) eşk: eşküm Ü2

243. Ü1/149b Ü2/239 Ü3/130 TH/119b TB/63a H/66a H1/120a H2/126b (1a) vuslatuñdan: vuslatuñda H2 (2b) mâderi: mâder H1 (3b) cismimüñ: çeşmimüñ Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (4a) Baña: Saña H2 atduñ: itdüñ H2 (b) pîr-i hırsı: bir vasiy-yi Ü1 hırsını Ü2 çarhı H (5a) nev-zâde-i: nevâzde-i Ü3

244. Ü1/150a Ü2/242 Ü3/130a TH/120a TB/63b H/66a H1/120b H2/125b (1a) Gerçi: Egerçi H1 (2a) bâz-:vâj- TB (b) 'âlem: âdem Ü2 H1 H2 (3b) dîdâr-ı: dîdârı Ü2 (6b) bilür misin: bilirmisin Ü2 Ü3 TB H H1

245. Ü1/150a Ü2/241 Ü3/131b TH/120a TB/64b H/7a H1/121a H2/126a (2a) âhârlayup: âhârlanup Ü1 (b) şeffâf ü: şeffâfı H şeffâf-ı Ü1 H H2 (3a) getürüp: getürdüp Ü2 Ü3 TH (4a) la'lün: yâri Ü2 H2 (5a) nabż-ı: nabżını Ü2 tabîbi- yâruñ Ü2 (7) Ü3' te son beyt (8b) ehemmi: mühimmi Ü2 H niye: nice Ü2 (9b) biz: bir H2 (10a) remz-i: sırr-ı TB (b) Kıssayı: Kıssa-ı Ü3 H H1 H2 nâtıka-ı: nâtıkayı TB H H1 (11b) himmet-i:rütbe-i H1 H2

246. Ü1/150b Ü2/242 Ü3/131a TH/120b TB/64b H/67a H1/120b H2/125a (2a) ikbâlüm: meyyâlüm Ü3 (b) Felekden: Felekde Ü1 (3a) sâde: sâye-i H1 -pûş-ı: -pûşımı H1 cünûna: şun H1 (b) jülideme: jülideye Ü3 sâmânî: sâmâna TB (4a) Ğubâr-ı vâdî-i cevre düşürmiş âl şalvarın Ü3 TB H. âl çakşırın: çîn-i şalvarın Ü2 H2 (5) H1 de yok (6a) tab'umı: şi'rümi Ü2 H2

247. Ü1/151a Ü2/243 Ü3/130b TH/120b TB/64a H/66b H1/121b H2/125b (1a) göñlüm: cânum Ü1 TH (2b) hüsn-i: hüsn ü TB H H1 H2 örselendi: uslandı Ü3 (3a) Vefâ-misâli çıkarma: Çıkarma 'âşık-ı zârı TB -misâl Ü1 Ü3 H2

248. Ü1/151a Ü2/243 Ü3/131a TH/120b TB/64a H/66b H1/121b H2/125b (5) H de yok

249. Ü1/151a Ü2/240 Ü3/130b TH/121a TB/63b H/66 H1/121a H2/124b (2a) 'ışkuñda: 'ışkuña H2 (b) Endîşe-i: Ser-mestî-i Ü3 TB H (5a) mâh:yâr H1

250. Ü1/151b Ü2/243 Ü3/131a TH/121a TB/64a H/67a H1/120b kenar H2/125b (4a) açmağa: çözmege H

251. Ü1/151b Ü2/240 Ü3/132a TH/121a TB/65a H/67b H1/120b H2/125a (2a) sûzenle: sûz ile Ü3 (4b) Üçıldı: Açıldum Ü3 (5a) göricek: göreli H misâli: misâl H1

252. Ü1/- Ü2/244 Ü3/131b TH/- TB/64b H/67b H1/121b H2/125a (2a) -bef: bâf

H2 (3a) 'zârum: nizârum Ü3 H H1 H2 ma'ûnetle: ma'ûnetden TB H (4b) bir: sad Ü3 TB H (5a) lutfuñla: lutf ile Ü3 TB H (6b) monlâ: mollâ Ü2 H

253. Ü1/152a Ü2/245 Ü3/133a TH/121b TB/66a H/68b H1/123a H2/127a (1a) miskîn: ğam-kîn Ü2 Ü3 TB (b) Cân virdi vü: Ol şevk ile Ü1 Ü2 TH TB (2b) każâ: felek Ü3 TB (3a) nâruñ:nâzuñ Ü1 Ü3

254. Ü1/152a Ü2/244 Ü3/132b TH/121b TB/65b H/68a H1/122a H2/128 (1a) söylerüz: söylerüm Ü2 (3a) żımâd-ı: hımâr-ı H1 (4b) çengine: destine H çeşmine H1 ol: dil (5b) kâ'il: kâbil H2

255. Ü1/152b Ü2/245 Ü3/132b TH/121 TB/65b H/68b H1/123a H2/126b (1a) jülideyi: jülideli H2 (2a) seyl-i: seyl ü H fenâ: belâ Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (2b) Devede: Deveden Ü2 Ü3 TB H H1 H2 gerdûn: Mecnûn Ü3 (3a) Var ise: Gâlibâ Ü2 Ü3 TB H H1 (5b) Leb-i: Fem-i Ü2 Ü3 TH TB H1

256. Ü1/152b Ü2/244 Ü3/133a TH/122a TB/66a H/68b H1/122b H2/129a (2b) dâmdan: bâbdan TB (3a) endâmına: endâmdan TB (4a) şarâbı: şarâb H cümle: çille: Ü2 Ü3 TB

257. Ü1/153a Ü2/250 Ü3/133b TH/122a TB/66b H/69a H1/124b H2/129a (1a) Feyż-i gülâc-ı gül-şeker terkîb-i lutfında H1 la'nüñden: lutfuñdan Ü2 nevâl: su'âl Ü3 (2b) âmâde-i: âmâdedür Ü3 (4) H2 de yok (5a) şevk-i şem'-i: şem-i şevk-i Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (6) sadece H2 de

258. Ü1/153a Ü2/250 Ü3/133b TH/122a TB/66b H/69a H1/124b H2/- (2a) güdâz-ı: güzâr TH (b) Buyur bu:Buyur Ü1 Ü2 Ü3 TH

259. Ü1/153a Ü2/249 Ü3/134b TH/122a TB/67b H/70a H1/124a H2/129a (2a) muhayyem-i: mücessem-i Ü3 (b) Tolaşdı: düşdi Ü3 (3b) dâm-ı: câm-ı H1

260. Ü1/153b Ü2/247 Ü3/136a TH/122b TB/68b H/71a H1/122b H2/127a (2b) nişâne: nişân H1 (6a) Sâbitâ: Şâbit Ü3 H (b) istiyâkdan: o misvâkdan Ü3 misvâkdan TB

261. Ü1/153b Ü2/245 Ü3/133a TH/122b TB/66a H/68b H1/123b H2/129b (2a) peymâne ile: peymânelerle Ü3 TB H (3a) câmını: cânını Ü1 Ü3 TH TB H H1 (4a) dâğı: dâğ-ı H2 (5b) surûş: surûşân Ü3

262. Ü1/154a Ü2/246 Ü3/133b TH/122b TB/66b H/69a H1/123b H2/127a (4a) Fikr-i gûşa gelen Zekeriyyâ-yı erredür Ü3

263. Ü1/154a Ü2/248 Ü3/134a TH/123a TB/67a H/9b H1/124a H?/128b (2b) vâdi: vâli H2 gülşene: meclise Ü3 (3a) Görüp: Görse (b) kurıyı: kurıdı Ü2 H (4b) eger ey serv-i revân: yine ey âfet-i cân TB revân: çemân H1

264. Ü1/154b Ü2/246 Ü3/136b TH/123a TB/69a H/71b H1/124b H2/127b (5a) garîk: ğarîb Ü2 H1

265. Ü1/154b Ü2/247 Ü3/136 TH/123a TB/69a H/71b H1/125a H2/127b (1a) sâ'atüñ: sâ'at TB H (b) hem-:hum- Ü1 TH (2b) gerd-i: germ-i TB (3b) Eser: akar Ü3 (5) H1'de yok (6) H de yok (a) çanağın:kabağın H1 zerrîn-i: zîrin Ü1 (7a) Be-her: Behey TB H rişteyi: rişte sin H1 sîneyi TH (b) hâli: hâlin Ü2 Ü3 hâlin H2 cân TB ger: eger Ü2 Ü3 TB H H1 H2

266. Ü1/155a Ü2/248 Ü3/134a TH/123b TB/67a H/69b H1/124b H2/126b (2b) hûn-âba: hûbâna Ü1 TB H H1 H2 (3a) fâl-ı: hâl-i Ü1

267. Ü1/155a Ü2/248 Ü3/134b TH/123b TB/67a H/69b H1/125a H2/127b (1a) zülfi: zülf Ü1 TH (2a) bulup: bulur Ü2 Ü3 TB H H1 (4) H2 de yok (5a) ḫâke: zemîne H1

268. Ü1/155b Ü2/249 Ü3/134b TH/123b TH/67b H/70a H1/125a H2/128b (2a) Ḳabre:Ḳayḍa Ü1 TH (4a) mücâhedeñ: mu'âmeleñ Ü1 TH muḥavereñ H2 (5b) mu'âmeleden: mu'âmele-i TB H H1 H2

269. Ü1/155b Ü2/251 Ü3/136a TH/124a TB/68b H/71b H1/122b H2/128a (2a) Vaṣf-ı sîneñe: sîne vaṣfında Ü2 H1 (b) sîmden: sînemdir Ü3 (3a) rûyîn:mûyın- Ü3 dilbere: pervere H (b) dögen: döger Ü3 (4a) yârâna: yârân H1 H2 (6a) âteşle: âteşli Ü2 Ü3 TB H2 (7a) Yufḳadur: Yufḳa Ü3

270. Ü1/156a Ü2/250 Ü3/135b TH/124a TB/68b H/71a H1/123a H2/128b (1a) dil:rind Ü3 TB H (b) îmânını: îmânı H1 H2 kânını H çalmış: çalınmış H1 H2 (2a îmânı: îmân TB H H2 degül: degül a TB H H2 (b) var ṣarmaga: ṣarmaga Ü2 (4a) şehâdetle: şehâdetle Ü3 TB H (5a) Aġyârda: Aġyâr Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (6a) taṯḥîr: tebḥîr Ü1 H1 (7b) n'ola: dile Ü1 H1 H2 remedinden: raşadından Ü3

271. Ü1/156a Ü2/249 Ü3/134a TH/124a TB/66b H/69b H1/123b H2/128b (2b) mesîrede: mesîredeki TB (3a) şehnede: şeyḥde H2 (3b) seni: anı Ü2 (4a) insilâḥ-ı: insilâc-ı Ü3 şeyḫ: senc Ü3 (b) olur olsa postdan: olursa bu şebden Ü3 olsa postından H1 (5) TB H de yok (6b) ḫâmeñ: câmeñ TB H

272. Ü1/156b Ü2/251 Ü3/135 TH/124b TB/68a H/125b H2/128a (1a) bu memerüñ geçemez: geçemez bu memerüñ Ü1 TH (2a) maḥkeme-i: maḥmiyye-i Ü3 TB H (4b) bedeninden: cesedinden Ü2 Ü3 TH H H1 H2

273. Ü1/156b Ü2/246 Ü3/135a TH/124b TB/68a H/70b H1/124a H2/126b (1b) zaḥm-ı: zaḥmda Ü2 Ü3 H H1 H2 ejderhâ-yı: efî-i Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (2b) mülûkî: firengî Ü1 TH çekme: kesme Ü1 TH çekme kim TB (3a) âteşî: âteş Ü1 âteşîn Ü2 ehvendür: eslemmdür Ü1 Ü2 (6a) Deri bir: Deriden Ü2 Ü3 TB H H1 (7b) Bir: Bu TH iste:işte TH nev-peydâ: bend-i H1

274. Ü1/157a Ü2/252 Ü3/135a TH/125a TB/67b H/70a H1/125b H2/129b (2a) servüñ:şûḫuñ Ü2 H (b) Yed-i: Kef-i Ü2 H1 (3b) itmedüñ mi: itdüñ ise Ü3 sen: eyâ sen TB (5) H1 de yok (6a) Raḳîbüñ de: Raḳîbüñden H1 cezâ-yı: cezâsı Ü3 TB H virilmekden: virilmekdür Ü3 TB (7b) Çemende su:sûyı seyli Ü2 Ü3 TB H (8a) ḳalem: hele H2 (9b) Mümeyyizsin: Muḥayyersin Ü2 Ü3 temyîze: temyîz H2 (12a) fehmânı: : sencâanı Ü2 Ü3 TB H H1

275. Ü1/157a Ü2/252 Ü3/136b TH/125a TB/69b H/72a H1/126a H2/130b (1b) teşnelikle: teşnelikde Ü1 Ü3 TH (4a) mu'anber degül: degül mu'anber Ü3 (b) -zârda gezen: -zârı geşt idüp Ü3 TB H (5b) sebzelikde: bendelikde H1)

276. Ü1/157b Ü2/254 Ü3/137b TH/125b TB/70a H/72bH1/126a H2/130a (1b) boġazdur: boġazda Ü3 (3a) -'ineb de : ineb ü Ü3 TB H H1 H2 olsa: olınca Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (5a) muṣâḥibi mi: muṣâḥibi midür Ü3 TB (7a) aḳacak: aḳacak rind-i TB lâyḥ'âr iken: lây-ḥ'âredür Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) inmez imiş: inmiyor ol Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (8a) Destümde: Üstümde Ü1 (b) naġme-i :neḥa-i Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (10a) ider: olur Ü2 H1 H2

277. Ü1/157b Ü2/255 Ü3/137b TH/125b TB/70a H/72b H1/126b H2/130b (2a)

ḫaṭı: ḫaṭṭını Ü3 (4a) pâ-be-dâmen-i: pâk-dâmen-i Ü3

278. Ü1/158a Ü2/255 Ü3/137b TH/125b TB/70a H/73a H1/126b H2/130b (2b) ṭurmasa üstinde: üstine ṭurmaz idi TB (4a)-fâm:fâma Ü1 (5a) süzilürler: süzilürdi H

279. Ü1/158a Ü2/253 Ü3/138a TH/126a TB/70b H/73a H1/127a H2/130a (1a) bulsa: bulunsa Ü3 gül-:meh- Ü3(2) H2 de yok (4b) Olursa: Olup H1

280. Ü1/158b Ü2/254 Ü3/135a TH/126a TB/69b H/72a H1/127a H2/130a (2b) doruġı: doġı TB (3a) hâvlıları: hâvlılara TH hâvlılar H1 H2 sermiş idi: ṣarmış idi TH (b) mâh: mâh-ı nev TB (4b) Miṣâli: Miṣâl H çaḳmaḳ:çaḳmaḳ ü H (6a) ḫınzırı: ḫınzırları Ü3 gömelüm: göñlüm TB (b) olmaz: eyleme: TB

281. Ü1/158b Ü2/253 Ü3/137a TH/126a TB/69b H/72a H1/126a H2/130b (1a) ravżsında: ravżasından TB H H1 Ḳaysı: Ḳays H (2a) Liḥâf-ı: El-ḥaḳḳ H2 (b) Füsûn-ı: Füsûn ü Ü2 TB (3a) lûleli: lûle TB H2 lûle vü lûle-i H1 sünbül: bir sünbül H2 (b) la'linde: aġzında H (4b) zerle: zerli H (5a) zemîn-i: Zemîni H1 ṭab'ı: naẓmı Ü2 Ü3 TB H H2

282. Ü1/159a Ü2/264 Ü3/146b TH/126b TB/78a H/81a H1/133a H2/134b (1b) dâġ: çerâġ Ü3 (2b) nârı: târı TB nâzı H2 (3a) düşdi kim: düşeydi kim Ü1 (4a) şâneñi: şâmeñi Ü2 Ü3 TH TB H H1 meşşâṭañ: meşâṭa Ü1 Ü2 Ü3 TB H H1 (b) biñ dâne:biri biñ dâne Ü3 (5a) la'lüñe: la'l ile TB şimdi: cânâ Ü3 TB H H1 (b) giryeden: girye H2

283. Ü1/159a Ü2/257 Ü3/139a TH/126b TB/71b H/74a H1/128b H2/135b (2b) Bulup: Olup Ü3 (3b) mest-i:mesti H1 (5a) ḫâme: câme Ü3

284. Ü1/159b Ü2/255 Ü3/138a TH/128a TB/70b H/73a H1/127b H2/133b (1a) olan ola Ü2 Ü3 (2a) derûnî: ḫaḳîḳat Ü3 TB H (b) ezâdur: edâdur TB (4b) ḫarekât-ı: ḫarekât ü TH (5a) ġamuz: ġamın

285.Ü1/159b Ü2/268 Ü3/144b TH/128a TB/76b H/79a H1/127a H2/132b (1a) olmışı: olmışın Ü2 (3a) deheninden: deheninde H1 düşerse: düşe Ü3 düşse H2 (3b) yine: gine H (4b) ḳuṭb-ı: ḳalb-i H2 mey:rind H (6a) Bir: Bu Ü3 (5a) seni ṣurâḥi gibi: ṣurâḥi gibi seni Ü3 TB H H1 H2 (7a) Bir:Bu Ü1 TH bu:ki Ü3 TH nevbete: nevbet Ü3 (b) Monlâ: Mollâ Ü2 Ü3 H H2

286. Ü1/160a Ü2/258 Ü3/140a TH/128b TB/72a H/74b H1/129a H2/137b (1a) eşk-i: âh-ı (3b) kîne-: kemîne- H1 (5) Baṣ pâyüñi ḫabl-i naẓma Sâbit Ü1 (b) ḳalemle: elümüzde Ü1

287. Ü1/160a Ü2/258 Ü3/139b TH/128b TB/72a H/74b H1/129b H2/136a

288. Ü1/160b Ü2/270 Ü3/144b TH/128b TB/76a H/78b H1/- H2/136b (3a) Dönerdi: Düşerdi Ü3

289. Ü1/160b Ü2/269 Ü3/142a TH/128b TB/74a H/76b H1/131b kenar H2/135a (4) Ü2 H1 de yok (a) ḳulûbdan: derûndan H2 (5a) Dilde: Dilden Ü1 (5b) Ol ṭıfldur ki: şehzâdedür ki Ü1 TH (6) TB H de yok (a) suḫenüm: şaḫne Ü3 (b) Zîrâ:Sâbit Ü1 Ü3 H1 H2 yedilmez: çekilmez Ü3 (7) H1 H2 de yok (a) zaḫmı: zaḫmını Ü3 gibi: ol Ü3 (b) sızlamış: sızlamış meger TB

290. Ü1/161a Ü2/257 Ü3/139b TH/129a TB/71b H/74a H1/129a H2/136a (1a) ḳayd ü: ḳayd-ı Ü1 Ü2 TH TB H H1 H2 (2a) nâza: tâze H2 (b) iderekden: iderken H1 ider güzer-i TB (4b) şerbetler: şerbetle de Ü3 TB 'âḳibet: gibi TB H o leb-i: olup Ü3

TH H1 nûş-:bûs- Ü3 (5b) ḫayâl-i Ü3

291. Ü1/161a Ü2/25a Ü3/140a TH/129a TB/72b H/75a H1/129b H2/131a (1a) tekellüf: teġâfül Ü3 TB H2 (b) şûḫuñ: servüñ H (4a) ḥüsninden: ḥüsninde H1 (b) Ḳapılduñ: Ḳapılduḳ Ü1 (5a) -berge: -berg Ü1 H2 (b) pür-ḫûnî Ü3 (6b) ebrû-yı: rû-yı H yâre: dil-dâre H

292. Ü1/161b Ü2/266 Ü3/144b TH/129a TB/76b H/79a H1/131b H2/131a (2a) şîveñi: ḥüsniñi Ü2 (3a) eyleme: eyle Ü1 Ü2 Ü3 TH

293. Ü1/161b Ü2/258 Ü3/140a TH/129b TB/72b H/75a H1/130a H2/131b (1b) devletdür ki: devletdür H (3a) diyü: asîb-i Ü1 H2 kevâkibden: encümden Ü1 TH (4b) bunı ben: efendi Ü3

294. Ü1/162a Ü2/271 Ü3/145a TH/129b TB/77a H/79b H1/133a H2/137a (1a) Mînâ: Miyân Ü3 (2a) Gönlündeki: Sînemdeki: Ü2 olur mı: olur H2 (3a) beñzedürler: dirler H (b) zındîḳ-ı: zındîḳ olan H1 (4b) aḳ sâde: o seccâde TB (5b) virdüm: virdi TB

295. Ü1/162a Ü2/260 Ü3/141a TH/129b TB/73a H/75b H1/130b H2/137b (4b) ṣûret-i: ṣûret ü Ü3 H H1 H2 ma'nâyı: ma'nâya Ü3 (5) Ü1 Ü2 TB de yok (b) bâġda: bâġa H H1

296. Ü1/162a Ü2/259 Ü3/140b TH/130a TB/73a H/75b H1/130b H2/132a (2) H1 de yok (3a) 'işretdür: 'işretde Ü3 TB H (4a) teslîm itmiş: itmiş teslîm Ü2 (5b) Olmasa bâġda her şeb müteheccid Ü1 Ü2 H1 H2 (7) H2 de yok

297. Ü1/162b Ü2/260 Ü3/142a TH/130a TB/74a H/76b H1/132a H2/135b (3a) iken: ise Ü2 Ü3 TB H H1 (4a) başı: baş Ü3 (5a) Dâne-iṢâbitâ Ü3 TB H açıyor: açılur TH (b) Hem ṣusuzdur hem açdur ġonca Ü3 TB H

298. Ü1/162b Ü2/25a Ü3/140b TH/130a TB/72b H/75a H1/130a H2/138a (1a) Hezârı: Hezâr Ü1 H1 (3a) -ḫânî-i: ḫâne-i Ü1 TH H2 diyerek: virerek Ü2 Ü3 H2 (4) Ü2 Ü3 TBH H1 de yok (6b) câmı: câm-ı Ü1 Ü3 TH ḫum-ı: Cemi Ü1 TH Cem-i Ü3fem-i TB

299. Ü1/163a Ü2/263 Ü3/141b TH/130b TB/73a H/76a H1/131a H2/138a (2b) 'ıyş ü:'ıyş-ı Ü1 (5b) şûr ü:şûr-ı Ü3 TH

300. Ü1/163a Ü2/260 Ü3/141b TH/130b TB/73b H/76a H1/131a H2/137a (1a) olur: olup Ü1 TH H2 bezme: bezm Ü1 (2a) egrilüp: egilüp H1 (3a) Scher murġ-ı çemen ḳuşḳıdur olur bîdâr Ü1 bîdâr:peydâ TH Scherde: Çemende Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) cünbende: cebînînde Ü3 (4a) miskîden: miskîdür Ü3 (5a) bûy-ı: 'ahdine Ü2 TB H H1 H2 vefâsı: vefâsız Ü1 ṭurmıyor Ü2 H2 ṭurmayup Ü3 TB H H1

301. Ü1/163a Ü2/265 Ü3/139b TH/130b TB/72a H/74b H1/129a H2/136a (1b) birer: biraz H (2b) Elinden: Elinde TB H1 H2 (3a) Eger: Ḳaçan H2 (4b)-güsiste:- şikeste H (5b) seyrde:seyre Ü3

302. Ü1/163b Ü2/262 Ü3/141b TH/131a TB/73b H/76a H1/131b H2/131a (1a) itdiler gül: itdüklerinde H1 (2a) ṣarmışdı: ṣalmışdı Ü2 Ü3 H1 H2 ṣarıldı TB ṣarılmışdı H (3b) -pârelerden: -pâreden H bu:bir Ü1 Ü2 TB H H1 H2 (4a) Ġamze degül çeşmi bile zaḫm-ı cefâ urdı dile Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) düşmezdi :düşmez mi 2 TB H H1 (5a) ḳalmıyor: ḳalmadı H1 ışrâfı:inṣāfı Ü3 isrârı H işrâbı TB /6a) câ-be-câ: Ṣâbitâ Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (7) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok

303. Ü1/163b Ü2/265 Ü3/142b TH/131a TB/74a H/77a H1/132b H2/138a (1a) berdden: berd ile Ü1 (3a) 'aceb mi: çoḳ mı TB H ḳar: ḳara 2 (4a) zanbaḳ: ḫayret H1

304. Ü1/164a Ü2/272 Ü3/142b TH/131a TB/74b H/77a H1/132b H2/132a (1a) var mı çâre:var mı TB (3b) Mecnûn-ı: Mecnûna Ü3 (4b) mümkin:ḳâdir Ü1 TH (5) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (6) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (7a) zâr-ı: zârî-i Ü1 (8b) ġamı: 'âşıḳı Ü2 Ü3 TB H H1 H2

305. Ü1/164a Ü2/267 Ü3/145b TH/131b TB/77b H/80a H1/131a H2/132b (2a) cigerümde H1 H2 (4a) Ḫôrşîdi: Ḫôrşîd Ü1 ṣu:bu Ü2 (7) Ü3 TB H de yok (a) müselmânları: müselmanlığı Ü2 H2 müselmânlıḳ Ü1 TH (8) Ü3 te yok (a) uñnmış: olmış H1 (9a) neş'eli: neşveli H2 (b) bedî'inde: laṭîfinde Ü2 H1 H2

306. Ü1/164b Ü2/270 Ü3/146a TH/131b TB/77b H/80b H1/128b H2/135b (1a) ipege: iple H2 (4b) güzîde: güzel H1 yazar: yazıyor Ü2 H2 şûḫı:şûḫ-ı H1 H2 (5a) la'lüñ: la'li H (7b) ḫaşrde: ezelde H1

307. Ü1/165a Ü2/272 Ü3/142b TH/132a TB/74b H/77a H1/133b H2/134b (1a) o şûḫuñ:düşerse Ü3 TB H (2a) tügme: cübbe Ü3 ḫabbe TB (3a) dönerse de: dönerse H2 yârdan:yârda H1 (b) 'ışḳ: ceẓbe Ü3 TB (5b) şerâre-i:terâne-i Ü3

308. Ü1/165a Ü2/272 Ü3/143 TH/132a TB/75a H/77b H1/133b H2/132a (1b) vefâsına: ṣafâsına H (2a) yaşın:yaşını H1 (b) cerîmelere: cerîmeleri H1

309. Ü1/165a Ü2/261 Ü3/145b TH/132a TB/77a H/79b H1/134a H2/135a (1a) Zeyn:Rind Ü3 (3a) ḫûnıda: ḫûnî-i TB (5a) Bu:Bir Ü3 (7b) kerâmete:velâyete Ü3 TB H (8b) perend-i: perende Ü3 TH

310. Ü1/165b Ü2/262 Ü3/145b TH/132b TB/77b H/80a H1/129b H2/131b (1a) mercân: pîçân Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (4a) ḳazzâzuñ:fırâzuñ Ü3 (b) mer'îdür: mer'î-i Ü1 (6) H1 de yok (7a) yelkeni: mülkini TH âbuñ: yârânuñ Ü2 TH (8b) 'inânında:miyânında Ü3

311. Ü1/166a Ü2/265 Ü3/143a Berberiyye-i ṣaġîre TH/132b TB/75a H/77a H1/134b H2/136b (3a) şerîk:şirenk Ü1 nîreng Ü3 (4a) perçeminde: perçeminden Ü1 perçem ile Ü2 giryânuma: vîrânuma Ü3 (b) ṭaḳup: çeküp Ü2 (5a) şiftenüñ:şiftelerüñ H (b) aġ:dâġ H2 (8a) ṣırtındandur: ṣırtından TH (b) fermâna: ferzâna H (9a) Dil-i: Dile Ü3 sengini: sengi Ü3 (11a) Kerpedeni:kelpedeni Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) burnına: yüzine H2 (12b) Ṣoḳdı: Ṣundı H (13b) uyup: idüp Ü1 Ü2

312. Ü1/166b Ü2/271 Ü3/139a TH/133a TB/71b H/74a H1/128a H2/136a (2a) miḥberede: miḥbereden Ü3 (b) Ḫayâl-i:ṣlkenc-i H2 (3a) O:Bu Ü2 tûrası:bu zemzemesi Ü3 (5b) Biraz: Biraz da TB (7) H1 de yok (8b) ta'm-ı:ṭab'-ı H2

313. Ü1/166b Ü2/268 Ü3/146b TH/133b TB/78a H/80b H1/133b H2/132b (1b) zâġ:zâġı H (2a) pâ:baş TH pâ ḳorsa:yatarsa TB H1 (3a) yemle de:yemleme de Ü3 Cevâdı: Cevâd Ü2 TB H1 (4b) şürbü'l-:şürb-i Ü2 H2 (5a) şîr-:şîre- H H1 H2

314. Ü1/167a Ü2/269 Ü3/141b TH/133b TB/73b H/76b H1/133b H2/135a (2a) indürdi: itdürdi Ü3 TB H sütre-i: südde-i Ü3 (4a) Begenmiyor: Begendirmiyor Ü3

315. Ü1/167a Ü2/267 Ü3/146b TH/133b TB/78a H/80b H1/132b H2/131a (2b) bir:bed TH ider: ide Ü2 ider ol TH mestânc: güstâḫâne Ü2 (3b) Uyudursaḳ: uyudursın H1 efsâne: fesâne TH mestâne H (7a) eyler: eyle Ü3

316. Ü1/167b Ü2/271 Ü3/142a TH/134a TB/74a H/76b H1/132a H2/137a (1a) eyleyüp:eylemiş H (2b) şuyile: şuyına Ü1 (4a) bakdı: bakıldı Ü3 (b) va'de:va'd TB dürûğ ü:dürûğ-ı Ü3 TB (5a) bu olduñ: olduñ Ü3 olduk H2

317. Ü1/167b Ü2/269 Ü3/140b TH/134a TB/72b H/75b H1/127b H2/133b (1a) atdılar: itdiler H (2a) 'Uşşâkı:'Uşşâk H2 (4a) beñin:beñi Ü2 Ü3 TB (b) çengine:destine TB (5) Ü1 H1 de yok (b) korkup: ser kor TB (6b) -sûde:-şi"rde Ü3

318. Ü1/167b Ü2/261 Ü3/144a TH/134a TB/76a H/78b H1/131b H2/137b (1a) çeşm-i:cism ü TB cism-i H2 (3b) Kesildükçe: Kesildükde H çıkdı:bitdi Ü2 (4b) böyle:şöyle Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (5a) takîd: takîdi H (7a) miḥnet: minnet H1

319. Ü1/168 Ü2/273 Ü3/143a Ḥammâmiyye TH/134b TB/75a H/77b H1/134a H2/134a (2a) maḥabbetinüñ:maḥabbetüñ H2 ıssı:ıssısı H (b) gören:giren Ü1 TH (4) Kalur mıdı ışık gibi bir peştemâl ile Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (5) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok(7a) kazdı yazup Şâbit o gülüñ: kazdum o bî-dil ki sîneye Ü1 (b) Resm itdi ḥarf-i 'ışkını kilk-i melâl ile Ü1 (8) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (9) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (10a) ovuşdurup: uğdurup Ü1 Ü2 TB H ovdurup H1 H2 (b) Ser-:Bir Ü1 (11b) siyâh-kâregî-i:siyâh-kârî-i H1 (12) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (13a) tâsın:tâs Ü3 (14) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (15) Ü2 Ü3 te yok

320. Ü1/168b Ü2/264 Ü3/145a TH/135a TB/76b H/79b H1/132a H2/134b (2a) beynin: beytin Ü1 sen Ü3 (3a) Sebû-yı bezm ile cânâ kefîl ol rûy-ı mînâda Ü1 Ü2 H1 H2 (4b) -dâğı:dâğ-ı H2 (5b) bed:bir Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (7a) dâğ dâğ:dâğ-dâr Ü1 Ü2 H2

321. Ü1/- Ü2/266 Ü3/- TH/133b TB/- H/- H1/132a kenar H2/- (1b) reh-güzerüñde: Ḫâk-rehüñde TH H1

322. Ü1/169a Ü2/273 Ü3/147a TH/135a TB/78b H/81a H1/134b H2/140a (3b) 'ibâdet: kabâhat TB

323. Ü1/169a Ü2/275 Ü3/148a TH/135a TB/79b H/82a H1/136a H2/143a (3a) gül:dil H1 bülbülden: bülbülde Ü1 (b) dâmânı: dâmân H2 (4b) bülbül-i zâr oldı: bülbül olup reng-i Ü1 TH H1 (7a) sâlib-i sâkib-i Ü1

324. Ü1/169b Ü2/274 Ü3/147a TH/135b TB/78b H/81b H1/135a H2/143a (2a) Külḫanda:Külḫan-ı Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 'ışk ile 'ışk da Ü2 TH TB H H1 H2 (b) 'Uşşâka: 'Uşşâkda Ü3 yeter:yetişür Ü2 zaḫiresi:ḫazînesi H1 (3b) Pîrüñ:Pîr H2 (4a) rind:rinde H2 (5a) pîr-i:ehl-i Ü3 TB H muğâna:hevâya Ü3 TB H (7a) Maḥbes: Meclis H H1

325. Ü1/169b Ü2/274 Ü3/147b TH/135b TB/79a H/81b H1/137a kenar H2/141a (3b) dil-şude:şîfte Ü3 TB H (4b) Yoldurdı: Deldürdi Ü3 (5b) fitneden: yârdan H

326. Ü1/170a Ü2/275 Ü3/148a TH/135b TB/79b H/82a H1/136a H2/140b (1a) câm-ı raḫş-ı: raḫş-ı câm-ı TB H H1 H2 (b) Ḥabâbı:Ḥabâb Ü1 (2a) şarâb:sirişk Ü1 olup:olur Ü1 TB H H2 (3b) ṣoḫbet-i: meclis-i H1

327. Ü1/170a Ü2/274 Ü3/147a TH/136a TB/78b H/81a H1/135a H2/142a (2b) çıkarınca:çıkardınca Ü2 Ü3 TH TB H H1 H2 (3a) çâh-ı:ḫânc H2 (4b) dildâdesini: üftâdesini

328. Ü1/170a Ü2/276 Ü3/149a TH/136a TB/80b H/83a H1/136b H2/140b (1b)

âşinâyî:âşiyânı Ü3 (5b) Dil-i: Dili H kıldı: kılurdı TB

329. Ü1/170b Ü2/276 Ü3/149a TH/136a TB/80b H/83a H1/137a H2/143a (3b) müjenüñ:müjemüñ TB H H1 (4a) 'uşşâkı: 'uşşâk H (5a) şaḥn-ı: żımn-ı Ü3 TB H ġazelde: şaḥnda Ü3 suḫende H H2 suḫen TB nâdire-:tâze- H1 -pervâzî vü:perdâzî-i TB H H1 H2

330. Ü1/170b Ü2/276 Ü3/149b TH/136b TB/81a H/83b H1/137b H2/142b (3a) şabâ:hevâ Ü2 Ü3 TB H1 H2 (4b) şeb-i:bu gün Ü3

331. Ü1/171a Ü2/277 Ü3/149b TH/136b TB/81a H/83b H1/137b H2/141b (1b) 'aklı: 'akla H1 gelürdi:uyardı H1 (2a) Taṣavvur:Taḫayyül H1 (3b) gezüp:varup Ü1 (4a) itdügin:itdügi TB

332. Ü1/171a Ü2/277 Ü3/150a TH/136a TB/81a H/84a H1/139a H2/139b (2a) gölgesinde: tekyesinde TB tekyelenür:gölgelenür TB tekyelenüp H2 (4a) la'lüñden:la'linde Ü1 TB (5b) virür:vire H1

333. Ü1/171a Ü2/278 Ü3/150a TH/136b TB/81b H/84a H1/139a H1/140a (2a) başdurdı:başdurur H1 (3b) itmededür:itse gerek Ü3 TB H (4a) mestüñ:mest Ü1 (5a) dil-ârâlar:münâdiler H

334. Ü1/171a kenar TH/138b Ü2/- Ü3/- TB/-H/- H1/- H2/-

335. Ü1/171b Ü2/281 Ü3/148a TH/137a TB/79b H/82b H1/139a H2/139b (2a) Yoğise revġan-ı 'irfânı zücâc-ı ḳalbüñ Ü2 Ü3 TB H (b) şûret-i:revġan-ı Ü1 TH (5a) hû:-veş H1 misvâkîlerden:misvâklılardan Ü1 Ü2 TH TB H H1 (b) Ser-fürû itmeyeni ḫâke deper fîl gibi Ü1 H1 H2 (6a) 'Âşıkı: 'Âşıkın TH (b) takdı: buldı Ü1 TH bulup: takup Ü1 TH (7a) şâhsüvâruñ:şâhsuvârı Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (8) H1 de yok (a) Üstâda:Efendiye Ü1 Ü3 TH TB H getürdün:getürdüm Ü1 TH H (9b) Fikr-i:Fikri TH

336. Ü1/171b Ü2/278 Ü3/153a TH/137a TB/84a H/86b H1/135b H2/138a (2a) memzûc:maḫrûc Ü3

337. Ü1/172a Ü2/279 Ü3/152b TH/137b TB/83b H/86b H1/135b H2/138b (1a) A:Ey H2 (2a) şîşe:dîde H1 (4a) tamğâ-yı:tamğâsı H (7b) gibi:velî TB (8a) Ḳânûn ü: şunda Ü1 Ḳânûn-ı Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (9b) tevfîk: tedkîk Ü1 TH

338. Ü1/172b Ü2/279 Ü3/152a TH/137b TB/83b H/86a H1/140a H2/138b (2a) Cerâḥat-ı:Ceriḥa-i Ü1 (3a) bu nâlişler:ḳovmamışlar H1 (4b) rîki:rîk-i H1 H2 (9a) gelür: gelür bu Ü3 (b) nübû'i:şuyû'ı Ü3 menbû'ı H1

339. Ü1/172 Ü2/284 Ü3/151b TH/137b TB/83a H/85b H1/136b H2/141b (1b) ġurebâ:ġarb[en] Ü3 (5b) ola:bula (8a) Vaṣf-ı:Laf̣z-ı H suḫeninde:suḫende Ü3 H2 suḫen içre TB bir iki:iki H2 arıyorken:ararken TH (10) H1 de yok

340. Ü1/173a Ü2/283 Ü3/151a TH/138a TB/82b H/85a H1/136a H2/141a (1a) ḫâküme:ḳabrüme Ü3 ḫâküñe TB ḫâneñe H ḫâki H1 ḫâke H2 H2 (b) çâr-pâre:çâre rûḥa TB çâre-pâre H1 H2 (2b) nâfına:nâfe-i TB kemeri: o peri H1 (3a) lâ-mekân:nâ-mekân Ü1 Ü2 H H1 H2 (b) hem:sen H2

341. Ü1/173a Ü2/281 Ü3/151b TH/138a TB/82b H/85a H1/135b H2/139b (1a) rûze-i:rûzeyi Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H (2a) Kitâb ü:Kitâb-ı H1 ḫoş-nağme:ḫoş-lehçe Ü1 TH (3a) yine:hele Ü3 zühhâduñ:ṣôfınuñ H1 (4a) müdârâda:müdâvâda H H1 (5b) üftâdeler:üftâdelerüñ Ü3 (6b) Güzellere:Dilenciye Ü2 TH H1 H2

342. Ü1/173b Ü2/285 Ü3/147b TH/138b TB/79a H/82a H1/138a H2/143a (2a) olmasun mı:olsun mı H1 (b) Batsun mı:Bakmasun mı Ü3 ḳalmasun H1 söyle:şöyle Ü3 böyle H1 gönlüne:gönülde H1 sitem-gerî:sitemleri H2 (3b) şehr-i:cümle H (5b) gibi:yine H1 (6a) tâz-ı:tâza TB

343b Ü1/173b Ü2/285 Ü3/148b TH/138b TB/80a H/82b H1/137a H2/142b (2a) Bilmem kimüñ:mey-ḫ'ârenüñ H1 H2 yine:ise H1 (b) Şeyḫü'l-ḥarem ḳırup dökecekdür H1 H2 kedûları:sebûları H1 (4b) sâde-:tâze- TB (5b) gülâb ile: gülâbda H2 (6a) ḥüsni:ḥüsn H1 (7a) iḳtifâ:iḳtizâ TB H H1 (b) -gûları: -rûları H

344. Ü1/174a Ü2/286 Ü3/148b TH/139a TB/80a H/82b H1/137b H2/142b (4a) Cânum: 'Âşıḳ Ü2 ḫayâl-i:ḳîl ü H1 ḫâl ü: ḳâl-i H1

345. Ü1/174a Ü2/282 Ü3/147b TH/139a TB/79a H/81b H1/135a H2/142a (1b) gülgûna da:gül-fâma da (4a) begüm: yine H2 (b) bâbı:ḳabı Ü2

346. Ü1/1740b Ü2/282 Ü3/150b TH/139a TB/81b H/84b H1/139b H2/14 (1a) âteşe:duzaḫa H1 (b) elin: ölün TB (4b) gezerler: gezer H2 (6) Ü1 de yok

347. Ü1/174b Ü2/277 Ü3/149b TH/139b TB/81a H/83b H1/138a H2/140b (3b) cinânuñ:behiştüñ Ü2 ḳuṣûrını: ḥużûrını H1 (4) Ü2 Ü3 TB H2 de yok

348. Ü1/175a Ü2/280 Ü3/152a TH/139b TB/83a H/85b H1/138a (1a) kâse-i: sâḡar-ı Ü2 H2 (2) H de yok (3) H de yok (b) pîç ü:pîç-i Ü3 TH (4a) nerm:şerm TB (5a) Güşâd-ı:Güşâda H H2 (b) taḳâżâ-yı: taḳâżâyı TB H bî-ḥicâb:ḥicâb TB (7a) câma da: câhada Ü2 TH H1 H2 ḫâṭıra Ü3 TB H

349. Ü1/175a Ü2/280 Ü3/151a TH/139b TB/82a H/84b H1/138b H2/139a (1b) cebhe-i:veche-i Ü3 TB H1 H2 vechî-i H(2a) tevḫîde: tevḫîdi Ü1 TH TB H H2 (b) çevrintisine:çevrintisini Ü2 TH (3a) teslîme: teslîm Ü3 TB H nermüñ:bezmüñ Ü3 TB (5a) mismâr:mismârı H1 (6b) çalmaḡa: çalmada H H1

350. Ü1/175b Ü2/284 Ü3/150a TH/140a TB/81b H/84a H1/139 H2/141. (1b) altına: üstine H (2a) Āb-ı: Ābı Ü3 TH TB H ḥabâb-ı: ḥabâbı TB H (b) -rû:-rûyı Ü2 Ü3 TB H H1 (5a) yârda:yâra H1 semmûra:semmûrına H2 (6a) -cfrâzlıḡa:- fırâz-ı zülf Ü3 (7) Ü3 te yok (8b) beytine: kârına TB

351. Ü1/175b Ü2/278 Ü3/149a TH/140a TB/80b H/83a H1/140a H2/139a (2a) Cûşiş-i dîk-i: Ehl-i 'ışḳ iseñ H (3a) Şâl gibi: Şâl-âsâ Ü2 TB H şarılmaḡa:taḳılmaḡa Ü2 (4b) olma ḫurde-naḳş-ı megrine şakın gergef gibi Ü3 ḫurde:sen d eTB (5a) 'ifrîti: 'afvını H2

352. Ü1/176a Ü2/275 Ü3/- TH/- TB/- H/- H1/137a H2/- (1b) günâh:nigâh Ü2 H2 (4a) Milḥ-i: Telḫ-i TH (7a) Kibrîtî-i:Ser-sebzî-i H2

353. Ü/176a Ü2/285 Ü3/152 TH/140b TB/86a H1/137b H2/101 (2b) Teninde: Çemende TB H pîrehenin:pireheni TB pîrehen H1 yaḳdı:yaḳı H2 (4a) batmaz mı:batmazdı Ü3 (5) H1 de yok (a) olan:olanlar Ü2 H ç âr-bâḡ-ı :vücûd-ı Ü2 H2 (6a) 'ilacı:'ilac TB H2 derliye: terle de H1

354. Ü1/176b Ü2/282 Ü3/151a TH/140b TB/82b H/85a H1/138b H2/140a (1b) ya:yine Ü3 (2a) Rindâne:Rindân Ü1 H2 siler:sildi Ü1 TH (3a) Miftaḫ-ı ḳufl-efken-i: Miftâḫ-efken-i dil-i H (4a) mu'acceli:mu'accele H (6a) umûr: olur Ü3(b) Yok mı büyük: Meşturdur Ü3 TB H (9b) Mîzâna: Mîzân Ü3 çekdi: geldi Ü1 TH H1

Ḫôrşîd:Ḫôrşîdi Ü2 H H2

355. Ü1/176b Ü2/283 Ü3/150b TH/141a TB/82a H/84b H1/139b H2/141a (3) H1 de yok (a) Çoḳdur: Çoḳdâ Ü1 döküdisi:döküdiden Ü1 (b) Bînî-nümâ-yı kibr:Ṣâḥib-dimâḡ gibi Ü1 H2 (4a) ider miydi: ider idi H1 (b) Şeytânuñ:Şeytân Ü3 TB (6a) her:hele Ü3 (7a) cânibi:cânib-i Ü1 TH dîvân-ı:dîvânı Ü1 (b) semendür aralığı: semen-zârlığı TB

TERCÎ-İ BENTLER

1. Ü1/178b Ü2/107b Ü3/71a TH/141b TB/- H/100b H1/46b H2/86b Tercî'-i bend berây-ı Râmî Meḥmed Paşa: Tercî'-i bend-i diger Ü2 Mu'aşşar Ü3 Muḥammes H

I. (1b) pür-zer-i:cümle-i Ü1 cümleten TH (2a) hücûm:ẓuhûr Ü3 (3a) ḥikâyet:ḥikâye Ü2

II. (2b) taẓarrufın: taṣarrufın Ü2 (3a) şigîbden:şigîbde H (4a) maḥfilde:maḥkemede Ü3 (2b) bâb ü:bâb-ı Ü3 (4b) ḫ'âb-ı:ḫ'âb ü TH H

IV. (1a) Bu:Bir H (b) daḫli:daḫl-i H -vech-i-veche-i TH (4a) çeşmümi: çeşmi Ü3 TH

V. (3a) cümle yaldızı: rusbı altını Ü1 Ü3 TH H (4a) getürmeyüp: getirmiyor Ü2 H taḳâżâya: tefâṣile Ü2 Ü3 H

VI. (2b) ḳatı:daḫi Ü2(3b) mîm-i:sîm-i Ü1 Ü3 TH H ḥarîfdür:ẓarîfdür Ü2 Ü3 H

VII. (1a) saḳız:ḳızlı Ü3 (3a) çökdi:cildi Ü2 Ü3 TH H (4b) men:ten H

VIII. (1a) ider: iden Ü2 Ü3 H

IX. (1a) şerîfüñüz:şerîfüñse Ü1 şerîfüñe Ü3H (2b) ki vech-i:ġam Ü1 TH helâldür:celâldür Ü3 (3a) Bu:Ben Ü3 (b) tefrîḳa bir:tefrîḳa-ı H

2. Ü1/180a Ü2/115 Ü3/70a TH/142b TB/97b H/100a H1/47b H2/85b Tercî'-i bend berây-ı es-Seyyid Feyżu'llah el-müftî:Tercî-i bend Ü2 TB Müsemmen Ü3 'Arż-ı ḥâl-dâden-i Şeyḫü'l-islâm-râ H

I. (1b) -pâye:-mâye Ü1 (3a) vâye:pâye Ü3 TB H (b) żîk-i ḫuşk-ı Ü1 TH (4a) ḳalemüñden:keremüñden Ü3 H

II. (1b) kerîme:şerîfe Ü1

III. (1a) ser-i:hüner-i Ü3 TB H (2b) çelengi:çelengin Ü2 TH

IV. (1a) ḫayret-:şöhret- TB

V. (1b) ḳapadum:ḳaparum Ü3 (3a) 'Aṭfe-i: Aṭf-ı Ü3 (b) şeref-i:şerefi Ü1 (4a) ḳalemüñden:kereminden H

VII. (1a) luṭfı:ṭuflı Ü3 (b) ġurfe-i:ġarḳa-i Ü2 Ü3 TH TB (3a) yirine:seyrine H

KIṬ'ALAR

Ü1/181b Ü2/288 Ü3/153a TH/144b TH/144b TB/90b H/93a H1/149a H2/143b Rübâ'iyyât ü Muḳaṭṭa'ât Ü2 H1 H2 İbtidâ-i muḳaṭṭa'ât Ü3 TB İbtidâ-ı muḳaṭṭa'ât-ı sulṭânü'ş-şu'arâ Ṣâbit Efendi H1 (1b) Başlar:Her kelle Ü2 Ü3 TH TB H H2 bedevî: ṣabiyy Ü2 Ü3 TH TB H 2. (1) Ü3 H H1 H2 de yok (a) nice: iki Ü2 3. (1b) vaṣlına:vuṣlata TB H2 (2) H de yok 4. Ü2 Ü3 TB H de rübâ'î (1a) mâ-beyne:mâ-beynine Ü1 Ü2 TB 5. Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok 6. (2b) kemâlâtda:kemâl itmede H1 7. (1) Ü3 TB H H1 H2 de yok (2) TB H H1 H2 de yok 8. Ü1 kenarda (1) TB H H2 de yok (2) TB H H1 de yok

9. (1) TB de yok (1b) derûn:viṣâl Ü1 H H1 H2 (2) TB de yok (a) Bu:O H1 ol:bir H1 yaġlı:yaġcı Ü2 TH H H1 10. Ü2 de rübâî (1) Ü3 TB H de yok (2b) ider:olur Ü3 himmete:ṭab'a H1 11. Ü2 de rübâî 12. Ü2 de rübâî (1) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (2) TB H H1 H2 de yok 13. Ü2 de rübâî (2a) fevt:terk H 14. (1b) aṣḥâb-ı:erbâb-ı H1 (2a) naẓardan idüp:idüp dîdeden H1 15. (1a) gidüp:dönüp Ü1 (b) Sereṭândur: Sereṭânda Ü2 16. (2) Ü2 TB H de yok (b) gögüs ger: siperlen H1 17. (1b) Ṭaş atdı:Daḫl itdi H1 nerdübâna:nerdübânına TB 18. Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok 20. (2a) Yediger:Yediler Ü1 TB H2 (b) Aṣdıġum:Aṣdı kim H1 21. (1) Ü3 TB H de yok H1 kenar (a) anı:siz anı TH (b) ben diyüp öñine:diyü ol öñine H1 diyü öñine yata H2 (2) Ü3 TB H de yok 22. (2) Ü1 Ü3 TB H de yok 23. (1a) çenber-i:çenbere H2 24. TB H H2 de yok H1 kenar (1a) zifâfı:zifâfı ki H1 (2a) dögiyorlar iki ṭobla:iki ṭobla dögiyorlar Ü2 Ü3 TH H1 25. Ü2 TB H H2 de yok 26. Ü3 TB H de yok H1 kenar (1b) Rûz u:Rûz-ı TH H1 27. Ü3 TB H de yok 28. TB de yok (2a) -râmâ:-kâma Ü1 TH (b) itdi: eyledi H1 29. Ü3 TB H de yok 30. TB de yok (1a) gitdüm: giderüm Ü3 H (b) yoldaki:râhda H (2a) 'Arab iderse n'ola mâlumı yaġma Ü3 (b) ala:alur Ü2 TH H2 alsun benüm Ü3 31. Ü3 TB H de yok (2a) cân ile:cânuna H2 32. Ü3 TB H de yok (1a) kesdirüp: gösterüp H1 H2 (2b) nükte-:ṭab'-Ü2 TH H1 H2 33. (1b) Tâb-ı temûz yaḳdı kiyâhı çayır çayır Ü2 senüñ:sizüñ Ü3 (2b) maḥṣûṣañı:maḥṣûlını TB 34. TB H H1 H2 de yok 35. Ü1 TB H H1 H2 de yok 36. Ü1 TH de yok 37. Ü1 TH TB H H2 de yok 38. (2a) yetişdi: gelüp H2 39. Ü1 TH de yok40. Ü1 Ü3 TH H de yok 41. Ü1 TH de yok (3) sadece Ü3 te 42. Yalnız Ü2 de 43. Ü1 Ü3 H de yok (2a) pây:bâd H1 44. Ü1 TH de yok (1b) eyledün: eyleyüp Ü3 TB H H1 iḫvân:aḳrân Ü3 TB H (2b) yârân:'irfân Ü3 TB H iḫvân H1 45. Yalnız Ü2 de

RÜBÂİLER

1. (1a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefa'îlü Fe'ûl uyup:olup Ü3 girüp H2 (1b) Mef'ûlü Maf'âilün Mef'âilün Fâ' (2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' 2. Mef'ûlü Mefâ'ilün Fâ' (1a) ṙind-i Çem:rind-meşrebdür Ü3 (b) Câmı:Câm-ı TB ṭallele:rıṭl ile H2 3. (1a, 1b, 2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (2a) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' 4. (1a, 2a, 2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1b) çâşnî:çeşnî Ü2 Ü3 TB H1 H2 (1b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl 5. (1a) Mef'ûlü Mefâ'îlüMefâ'ilün Fâ' (1b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1b) miskî:müşgî Ü3 dîbâ:zîbâ Ü3 (2b) her bir göbegi:Her göbeği bir Ü3 6. (1a) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (1b,2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (2a) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'îlü Fe'ûl (2a) Sermâ-yı ġamuñla döküldi yetîm-i eşküm Ü1 TB H H1 H2 7. (1a, b, 2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' 8. (1a) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'îlü Fe'ûl (1b,2b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1b) şefîk:yegâne Ü3 Ü2 TB H H1 H2 (2a) âbâ-yı:baba-yı H2 9. Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (2) H1 de yok 10. (1a, 2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (1) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok (2a) miskînidür:miskîni Ü1 Ü2 Ü3 H1 H2 11. (1a,2b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (1b,2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1a) ḫandesi: ḫande Ü3 12. (1a,2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1b,2b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (1b) 'ışḳını:'ışḳı H1 bulmaz:bulamazdı TH bulunmaz H (2a) harîdarlığın: ḫarîdarlığından Ü3 H añladılar: bilünüp Ü3 TB bilinür H (b) Çıḳmışdı Züleyḫânuñ ipligi bâzâra Ü1 13. (1a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1a, 2a,b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'îlün Fâ' (2b) viṣâlde:vaṣlın TB viṣâl H1 almış virmiş:atmış ṭutmış H1 14. (1a,b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1a) yaḳduḳ:yakdı Ü3 yatduḳ H atduḳ H1 utduḳ:unduñ Ü3 (2b) maḥabbetde ne:maḥabbetüñde Ü1 Ü2 Ü3 TH TB H H2 15. (1a,b,2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' Ü2 Ü3 TB TB H H1 kenar (1) H2 de yok (a) (a) Gül:Göñül Ü3 (b) varup:urup Ü3 H1 (2) H2 de yok 16. Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1a) gûne:başḳa TB H H1 (b) bedî'î:ġarîbi TB H H1 (2a) taṣvîr-i:Envâ'-ı TB H H1 17. (1a,b,2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' Der-ihdâ-yı fenâr Cenâbı Şeyḫü'l-islâm ez-Bosna TH (1a) cism-i: çeşmi Ü1 18. (1a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1b, 2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' 19. Yalnız Ü1 TH de (1a,2b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (1b,2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (2a) naẓardan idüp: idüp dîdeden H1 20. Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (1b) mecnûnuñ:maḥzûnuñ Ü2 Ü3 TB H1 H2 (2a) itdi: itdürdi H2 (b) maḥzûnuñ:Mecnûnuñ Ü2 Ü3 TB H H1 H2 21. (1a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1b) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ' (2a) Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'îlü Fe'ûl (2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' TB H de yok (1a) Meydân-ı:Şeh-râh-ı Ü3 (2a) Şâyed süre ḫaḳḳımuzda esb-i himmet Ü3 (b) itdüm:itdük Ü3 ihdâ:peydâ Ü3 22. (1a,b,2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (1a) götüri:götürdi TH (2a) dâ'ireme:da'ireye Ü2 ḫużûra:ḫuẓûr H2 23. (1a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl (2a,b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' TB H de yok 24. (1a,b,2a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'ilün Fâ' (2b) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl Ü1 TH H2 de yok

MÜFREDLER ve BEYİTLER

Ebyât: Meṭâli' Ü2 İbtidâ-i Meṭâli' Ü3 TB İbtidâ-i meṭâli'-i Şâbit Efendi fî-ḥarfü'l-elf H Meṭâli vü müfredât H1 Müfredât H2 Ü1/186b Ü2/297 Ü3/15b TH/148b TB/93a H/95b H1/152a H2/147a

(1) Ü1 TH de yok (a) Luṭfına:Luṭfında TB Luṭfından H2 (2a) Ḫâk-i kûyuñda:Hâk ile H1 (b) getirür:getürdi H2 (3b) boynuzın:boynuz H müşt-i: ma'nen H gûyiyâ: sâḳiyâ Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (5) Ü1 TH TB de yok (a) 'âşıḳ-ı şeydâ:bu dil-i şeydâ H1 (b) eyledi: eylemiş H1 (6a) şîre:şîr Ü1 (7) sadece Ü1 TH de (8) sadece TH de (9) Ü1 TH de yok (10a) ağına:ayağına Ü1 Ü2 düşüp:düşmiş Ü1 Ü2 (b) biñ bir:biñ H1 (11a) iylemeñ:eylemeñ Ü2 (13b) atdı:itdi Ü1 TH (14) Sadece Ü1 Ü2 TH de (15) Ü1 de yok (a) maraż-ı:marîż-i Ü3 ḳalbe: 'ışḳa H1 (b) ez de:ez TB (16) Sadece Ü1 TH de (a) dil-i:dili Ü1 (17b) dönmiş:döndi H1 ol yâruñ:dildâruñ Ü2 H1 dil-i yârüñ TH dildâr H (18) Sadece Ü1 TH de (19) Ü3 TB H H2 de yok (b) gör gözine girdi: gör ki girdi gözine H1 (20) Ü2 Ü3 TB H de yok H1 kenar (a) ṣoḥbet: 'işret H1 (21) TH H2 de sadece (22a) yâr-i cânımuñ:cinânımuñ Ü3 çintiyânımuñ H1 (23b) Ṣâbitâ:müdde'î Ü1 Ü3 TTB H H1 H2 al:var TB (24b) Naḳşın:Naḳş Ü3 (25) H1 de yok (a) oldı mı: olmadı mı Ü3 (27) Ü3 H1 de yok (28b) görse: görsem Ü3 H2 ġarîbser:ġarîbdür Ü3 TB (29) sadece Ü1 TH de. (30) Sadece Ü1 TH de var (31) sadece Ü1 TH H1 de (32) Ü1 TH H1 de (33) Ü2 TB H2 de yok(34) H1 de yok (a) itdürdi: itdi Ü3 virdi ki TB (b) Müjen cebren selâm virdükde didüm tevbe sulṭânum TB (35) Ü3 TB H de yok (36) H1 de yok (37) (37) H1 de yok (b) yirine: yire pek Ü2 Ü3 TB H (39) H1 de yok. (40) H1 de yok (42) H1 de yok (b) yirine:

yire pek Ü2 Ü3 TB H (43a) pâyini:başını Ü3 (44a) şûḫ ü:şûḫ-ı TH H1 (b) tüfengini: tüfengi Ü3 (50b) müşa'bidi:didükleri Ü1 TH maş'bidür H1 çok: bir Ü1 Ü3 TH (51) Ü2 Ü3 te yok (a) la'li:la'lin H1 (52) Ü1 TH de yok (53) Ü2 TB H H2 de yok H1 kenar (54) Ü2 TB H H2 de yok (55) Ü2 TB H H1 H2 de yok (a) Meric Ṭunca gibi: Meric gibi Ü1 (b) yanuñdan aġyârı:aġyârı yanuñdan Ü3 (57) Sadece Ü1 TH de (58) Sadece Ü1 TH de (59) Ü1 Ü3 TH de (60) Ü1 Ü3 TH de (61) Ü1 Ü3 TH de (62) Ü1 Ü3 TH de H1 kenar (63) Ü1 Ü3 TH de (64) Ü2 TB H H2 de yok (65) Ü2 TB H H2 de yok (68a) alındurur:şalındurur H1 (69) TB de yok (a) idüp de: idüp H1 (70) TB de yok (b) ey:alay Ü3 ḳuşatmış: ḳuşanmış Ü1 Ü3 (73a) ḳıyâmetdür:ne ḥikmetdür Ü1 (75b) sîne: sînem TH (79a) alduḳ:aldum Ü3 (81a) Ḳadeḥ:Ḳadeḥde Ü3 (83a) mışrâ'-ı:mışrâ'ı Ü3 H H1 H2 (b) aġyâra: aġyârda H1 (85a) itmek içün: içün Ü3 şîrasın:şîrayı Ü3 şîra H (86a) şoḳılup: şoḳup H2 olduñ:olduḳ Ü3 H1 (b) dildârda:dildâra da Ü3 (89a) itdüm serin:serin itdüm H (90a) ruḫsârı:ruḫsâr H2 (91a) Ebrû:Ebrûları TB şıfatında:vaşfında TB H1 gice: b TB (93a) ṭurur ol:ol ṭurur H1 (94) H1 de yok (a) şordum:şorsam Ü2 Ü3 TB H H2 (96a) ra'nâlıḳla:ra'nâlıḳda H ey Yûsuf-ı şânî: ol verd-i ḫandânı TB (98) H1 de yok (a) ḳondı: döndi TB geldi H (b) ḳondı:döndi H H2 (99b) diyü:didi Ü3 H (100) H1 de yok (101a) Döndürür:Döndürme Ü3 TB H1 H2 'abîr-efşânı: 'anber-feşânı Ü1 H2 (102a) Cezb idüp: Cezbe-i H2 (103a) Virdüm:Virdük H1 bu:şu H H1 H2 (104b) şaḥneyi:şaḥneye H2 köpeksemedi:köpek dimedi TB H2 (105) Sadece Ü1 TH de (106) Ü3 TB H de yok (a) dest-i:ḳadd-i H1 H2 (107) Ü3 TB H H2 de yok (108) Ü3 TB H H2 de yok (109) Ü3 TB H de yok (110) Ü3 TB H de yok (111) TB H de yok (a) ḫarlar: ḫar Ü1 Ü3 (112) (113) (114) Sadece Ü1 TH de (115) Ü2 TB H H2 de yok Ü1 kenar (116) Ü3 TB H de yok (b) ṭutmış: ṣunmış Ü2 H1 (117) Ü3 TB H de yok (118 Sadece Ü1 TH H1 de (119) Ü3 TB H de yok. (120) (121) Sadece Ü1 TH de (122) Ü3 TB H de yok (b) itme faġfûriye bir kirli Kütahîyyeyi ẓarf Ü2 H1 H2 (123a) eylememek: eylemek Ü3 H2 ḫarâretde:ḫarâretle Ü1 TH H1 (124) TB H de yok (125) Ü3 TB H H1 de yok (126) Ü1 Ü3 TH de sadece (127) Ü2 TB H H2 de yok H1 kenar (128/ Ü3 TB H H1 H2 de yok (b) ben:soñra Ü2 eyi:ey Ü2 (129) Ü3 TB H H2 de yok H1 kenar (130) Sadece Ü1 TH de (131) TB H de yok H1 kenar (132) (134a) ḫüsün:aḥsen H (135) H1 de yok (136b) göstermedi: gösterdi Ü3 (137) Sadece TH ve Ü1 kenarda (139) Ü2 Ü3 TB H H1 H2 de yok Ü1 kenar (b) Müfti Feyżu'llah Efendi vaḳ'asından örnek al Ü1 (140) Ü3 TB H H1 de yok (b) âh-ı şerer:şerer TH (141b) vebâli:vebâl Ü1 (142) H1 de yok (144) Sadece Ü2 de (145a) müfsid-i H (146) Ü2 Ü3 TB H H2 de yok (147b) -fezâdur:-efzâdur H1 ḫabbü'n-:ḫabb-ı H1 (148b) revân:cefâ H2 (149a) -meniş:-kiş Ü3 kişi TB güneş Ü2 H H1 H2 taḳlîm-i: taḳlîb-i Ü3 H1 H2 (b) daḫi:varur Ü3 H H1 H2 (150) H1 de yok (a) ayaḳ ile: ayaġa Ü3 başamazsın:başamazsa Ü3 TB (b) Alma:Al da H2 (153b) -bendi:bend-i H H1 (154) Ü1 Ü3 TB H de yok (b) gisu-yı: gisuvān-ı TB H2 de mu'anbere:dilbere TB H2 (155) Ü2 Ü3 TB H H2 de yok (156) TB H yok H1 kenar (157) sadece TH de (158) Sadece TH de(160) Ü1 Ü3 TB H H2 de yok (a) la'lin:leblerün H1 ol: o H1 lebleri: la'li H1 (b) dehân-ı:zehân-ı H1 (161) (162) Sadece Ü2 TH de (163) Ü1 Ü3 TB H de yok H1 kenar (b) çâk:tâm H1 (164) (165) (166) (167) (168) (169) sadece Ü2 TH de (170) Ü1 Ü3 TB H H1 H2 de yok (171) (172) (173) Sadece Ü2 de (174) (175) (176) (177) (178) Sadece Ü3 de. (179) Sadece H2 de (180) (181) (182) Sadece H2 de

LUGAZLAR

Ü1/193b Ü2/311 Ü3/75a TH/156a TB/98b H/102a H1/157a H2/152a Elġâz:Luġaz-ı âḫir Ü2 Luġaz-ı diğer Ü3 ibtidâ-i elġâz TB İbtidâ-i luġaz H luġaz (Ḫâme) H2

(2b)Ḳahve meftûnıdur:Ḳahvecik nûş ider Ü3 TB H H1 (4b) Her:Çoḳ Ü3 TB H H1 (5b) şeb ü:şeb-i Ü1 H (6a) tekâ pûya:tek ü pûya Ü3 TB H H1 (7b) olur gehî :gehî olur Ü1 TH (8) Ü3 H1 de yok (a) Enderûndan ki: Enderûn Ü1 H Enderûnda ki H2 (9a) iş:işi TB bitünce:bitüp TB (10b) Ḳalemüñ:Ḳalem H1 kârı:naẓm H1 bitdi:pâki H1

Ü1/193b Ü2/313 Ü3/74b TH/156a H/102b TB/99a H1/157a H2/153a

2. Luġaz-ı diger H Ü3 Luġaz-ı âḫir Ü2 velehu TH H1 Carḫ-ı rismân ü kele (1b) yoḳ biri idüp: yoḳdur birisi Ü3 (3a) abdâlı:abdâla Ü1 Ü2 Ü3 TH H H1 abdâl H2 (4a) ṭurma:tur Ü1

3. Ü1/194a Ü2/312 Ü3/74b TH/156a TB/99a H/102b H1/157a H2/153a (Ḳavs) (1a) pîr-i:kim TB ḫamîde-:ḫamîde-i Ü1 (2a) Rüsteme:Rüstem Ü3 TB H H1 H2 (3a) olmaz:olamaz Ü1 Ü2 Ü3 TB H H1 H2 (b) olmaz: olamaz Ü1 Ü2 Ü4 TB H H1 H2 (5a) ḳaddle ne cân:ḳadd ile Ü1 Ü2 TB atmuşdur:aldatmışdur Ü1 Ü2 TH H H1 H2 itmişdür TB (7) TH de yokdur (b) ḫamyâze-i:ḫamyâze vü Ü1 (8a) çün:çoḳ Ü3 (b) Ne siyâsetle aşılmaḳdan alur Ü1 (12b) atdı:aşdı Ü3

4. Ü1/194b Ü2/310 Ü3/75a TH/156b TB/99a H/103a H1/- H2/152a Luġaz-ı diger H luġaz H1 Sâ'at-i rîk H2 (1a) Nedür:Kimdür Ü2 H2 (2a) vuṣlata:âlüfte Ü2 ülfete H2 (7a) bey'at: bid'at TB H H1

Ü1/194b Ü2/311 Ü3/74a TH/156 TB/98b H/102a H1/157a H2/152a

5. (1b) ṣafâ-yı:neşât-ı Ü2 bezm ü:şürb-i TB H ṣoḥbet:himmet Ü3 TB (4a) var ol: vardur Ü2 H2 (7a) ṣoḥbetde:ṣoḥbetinde Ü1 eyler:ider Ü1 Ü2 Ü3 TH (b) ṭutup:ṭutar H2 (9b) Ḥayât âbile pürdür şanma boşdur Ü2 H2 (11b) keffinde:destinde Ü2 (12a) Gelince:Gelicek H2 (13a) nevbetle:nevbetce Ü1 Ü2 TH TB (14a) yâsemen-ten:lâle-ruḫsâr Ü2 H2 Âlet-i güllâb-efşân H2